MAGYAR PSZICHOLÓGIAI TÁRSASÁG

A MAGYAR PSZICHOLÓGIAI TÁRSASÁG XXXI. ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS NAGYGYŰLÉSE

TERMÉSZETES, HOGY MESTERSÉGES?

KIVONATKÖTET

2025. MÁJUS 29-31.

BUDAPEST

TERMÉSZETES, HOGY MESTERSÉGES?

A Magyar Pszichológiai Társaság

XXXI. Országos Tudományos Nagygyűlése

KIVONATKÖTET

European Semester of Psychology 2025

Budapest, 2025. május 29 – 31.

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Pszichológiai Intézet

1088 Budapest, Reviczky u. 6.

© 2025 Szerzők
Kiadja a Magyar Pszichológiai Társaság
ISBN 978-615-82346-4-1
Felelős szerkesztő: Kulcsár Gabriella
Szerkesztők: Vincze Orsolya, D. Horváth Vanessza
Felelős vezető: Péley Bernadette
Borítóterv: Nagybányai-Nagy Olivér, Lukics György
Lektorálta: Sass Judit Gabriella

A Nagygyűlés szervezői:

Magyar Pszichológiai Társaság

European Federation of Psychologists' Association (EFPA)

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Támogatóink:

A Magyar Pszichológiai Társaság
XXXI. Országos Tudományos Nagygyűlése
2025. május 29. – 31., Budapest

Rendező intézmény: Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Pszichológiai Intézet

Szervezőbizottság: Nagybányai-Nagy Olivér - elnök

Arató Judit	Kövesdi Andrea	Rózsa Sándor
Bán Krisztina	Kulcsár Gabriella	Sass Judit
Bodnár Éva	Mészáros Orsolya	Smohai Máté
Farkas Gábor	Mészáros Veronika	Szabó Orsolya
Fülöp Márta	Mészáros-Szabó Orsolya	Szemerszky Renáta
Horváth Áron	Mirnics Zsuzsanna	Takács Szabolcs
Jakubovits Edit	Orosz Ádám Richárd	Takácsné Kárász Judit
Koltói Lilla	Péley Bernadette	Vincze Orsolya

Tudományos Programbizottság: Kulcsár Gabriella - elnök

Arató Judit	Horváth János	Láng András
Bodnár Éva	Jagodics Balázs	Lippai Edit
Bokor Petra Katalin	Juhász Márta	Lukács Borbála
Bunford Nóra	Kaló Zsuzsa	Mészáros Veronika
Balázs Katalin	Kasik László	Mirnics Zsuzsanna
Borbáth Katalin	Kengyel Judit	Nagy Beáta Magda
Csabai Márta	Kiss Enikő Csilla	Nagybányai-Nagy Olivér
Csókási Krisztina	Koltói Lilla	Oroszné Perger Mónika
Deák Anita	Kóródi Kitti	Péley Bernadette
Ferencz Valéria	Kovács Dóra	Pólya Tibor
Ferenczi Andrea	Köteles Ferenc	Radnóti István
Forgács Attila	Kövesdi Andrea	Reinhardt Melinda
Gerákné Krasz Katalin	Kövi Zsuzsanna	Répáczki Rita
Gergely Bence	Kun Ágota	Rózsa Sándor
Hámori Eszter	Kun Bernadette	Salamon János

Sass Judit
Séllei Beatrix
Smohai Máté
Szabó Éva
Szabó Orsolya
Szabó-Bartha Anett
Szegleti Gabriella
Székely Vince
Szemán-Nagy Anita
Szemerszky Renáta
Szijjártó Linda
Takács Szabolcs
Takácsné Kárász Judit
Tóth-Varga Violetta
Varga Vera
Vass Zoltán
Vincze Orsolya
Zeller Judit
Zsidó András

Külön köszönet önkénteseinknek:

Ábrahám Lilla
Bártfai Zsuzsanna
Bernát Dóra
Berta Boglárka
Bertalan Nikolett
Bogár Eszter Anna
Deme Réka
Dobai Dorottya
Dr. Idzig Izabella
Ecseri Ákos
Fűstös Attila-Zoltán
Gáti Barbara
Gelencsér Kinga Virág
Gréczi Petra
Hajdu Réka
Hay Sára
Hegyi Dorottya
Herr Anna
Kakuk Zsanett
Kerek Mónika
Keresztes Ádám
Kis Alexandra
Kiss Bernadett Teréz
Kócsik Klaudia
Kovács Cintia
Kőnig Bettina
Krajczár Julianna
Kustyán Gréta Katalin
Maruzs Petra
Miskei Flóra
Molnár Klementina
Nagy Kata
Nagy Kíra Olívia
Nagypál András
Orosz Angéla
Örményi Márton
Pálffy Dorottya
Perneki Marietta
Pesti Adrienn
Sasvári Emőke Alexandra
Seres Dorka Eszter
Simon Eszter
Simon Eszter
Szabó Gréta
Szabó Viktória Mercédesz
Szabó Zsófia
Szalay Eszter
Taljebbini Ádám
Teleki Zalán
Tóth Dorián
Tóth Emese Virág
Tóth Veronika
Tóthpál Eszter
Tölgyesi Zita Antonietta
Ványa Szilvia
Zsiros Eszter Réka

Tartalom

PLENÁRIS ELŐADÁSOK 23
Az EFPA Semester megnyitó előadása: Challenges and opportunities for the European psychologist profession 23
Közérdekű bemutató: Tesztbizottság: az első 50 év, és a következő 23
Grastyán Endre Emlékelőadás: Interocepció és testérzetek. Mit érzünk és miért nem? 24
Kardos Lajos Emlékelőadás: Kérgi oszcillációktól a szubjektív élményekig: alvás-és ébrenlét átmenetek nyomában 25
Buda Béla Emlékelőadás: Buda Béla öröksége – Empátia, avagy a lélek tükre 25
Mérei Ferenc Emlékelőadás: A szent, az őrült és a bűnöző: az epilepszia a pszichológia történetében 26
MTA Pszichológiai Tudományos Bizottság rendezvénye: PhD-tól az MTA doktora címig– tudományos teljesítmény a pszichológiában - Szimpózium és vitafórum 26
Válaszúton a doktori képzés (?) 26
A PhD-n túl - Habilitáció és az MTA doktora cím 26
SZIMPÓZIUMOK 28
Technológiai változások társadalmi és pszichológiai hatásai 28
Egy bonyolult kapcsolat: Hogyan függ össze a szorongás az összeesküvés-elméletekkel? 28
Bűnbakképzés, kontextusból való kiragadás, valamint hiteltelenítés elleni beoltási intervenciók hatásvizsgálata 29
Hosszú távon az álhírekkel szemben - Egy proszociális álhír-intervenció hatásvizsgálata magyar középiskolás mintán 29
Mesterséges intelligencia mint társ: Felhasználói tapasztalatok 30
Egészségcélok komplex vizsgálata egészséges és gyulladásos bélbeteg mintákon 30
Az egészségcélokkal kapcsolatos én-konkordancia, érzelmi tapasztalatok és célmegvalósítás összefüggéseinek vizsgálata gyulladásos bélbetegséggel élő személyek körében longitudinális elrendezésben 31
Az egészségértés komplex modellje irritáblilis bélszindrómával élő betegeknél 32
A társas támogatás és az internetes információszerzés szerepe az egészségcélok elérésében 33
Együtt jobban megy? – A páros megküzdés, a párkapcsolati elégedettség és a célhoz köthető érzelmek szerepe az egészségcélok megvalósításában 34
Az esztétikai élmény technológiai aspektusai 35
Stílus és tartalom a preferenciában: A művészetbefogadás vizsgálata MI-manipulált képekkel 35
Big Five személyiségvonások megnyilvánulásai MI-asszisztált művészi önképekben 36
Intimitás a digitáliskorban – gondoskodás és technológia határán 37
Technológiai lehetőségek és limitációk a befogadásvizsgálatokban 38
Természetes és mesterséges ritmusok az olvasás, zene és kognitív fejlődés határán 38

Néptánc-alapú tréning hatásai a gyermekek olvasási, ritmikai és kognitív képességeire 39
A beat észlelés és a végrehajtó funkciók szerepe a korai olvasásfejlődésben 40
A dallamtapadás szubklinikai és klinikai vonatkozásainak vizsgálata magyar mintán: dallamtapadás, skizotípia, szubklinikai és klinikai OCD 40
Mentális egészség a felsőoktatásban: kihívások és lehetőségek 42
Mérhető hatások az egyetemistáknak nyújtott pszichológiai tanácsadásban és terápiában 43
A kibontakozó felnőttkor hatása a nemzetközi hallgatók mentális egészségére és alkalmazkodási folyamataira 43
Kikényszerített megküzdők, hátszéllel indulók, és stabilizálódott felnőttek: magyar egyetemisták mentális egészségi-profiljai - a felnőtté válás krízisének állomásai szocio-demográfiai változók mentén 44
Nemzetközi diákok mentális egészsége, akadémiai sikere és a nemzetközi diákbarát egyetemi környezet 45
Az identitás környezeti vonatkozásai 45
A lépték és specifikusság kérdése a környezeti vonatkozású identitás és a környezettudatos viselkedés kapcsolatában 47
Az építészeti terek olvashatóságának és morfológiájának lehetséges szerepe az idősek egyéni autonómiájának erősítésében, idősotthoni környezetben 48
Hat hazai város kérdőíves felmérése: Társadalmi-gazdasági és pszichometriai dinamikák feltárása az ellenállóbb hazai településekért 48
Az épített történeti környezet konnotatív jelentésének feltárása a személyes értékek és időorientációk összefüggésében 49
Pozitív idősödés: Lehetőségek, kihívások és megoldások 50
A gondoskodás ára: női idősödéstapasztalatok elemzése feminista gerontológiai megközelítésben 51
„Egyre jobban érdekel, hogy mi történik velem.” A hála és a mentális egészség összefüggései időskorban 52
Ki a jobb? Munkahelyi versengés: fiatal és idős munkavállalók 53
A mesterségesen előidézett menopauza és a hormonkezelés kognitív hatásai premenopauzás emlőrákos nők körében, a kognitív tartalék szerepe az aktív idősödésben 55
Eötvös Loránd Tudományegyetem Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport Szimpózium I. 56
Autizmussal élő felnőttkorú gyermeket nevelő apák tapasztalatainak feltárása az interpretatív fenomenológiai elemzés módszerével 56
Hajléktalan szerhasználók perspektívái: IPA 57
Megfogalmazni a megfoghatatlant – hogyan segítik a képek és a metaforák a tudományos megértésünket? 58
A gyöngyszem metafora az IPA-ban: az általánosíthatóság kérdése 59
A segítő szakmai identitás fejlődése és fejlesztése 60
Van-e különbség a pszichológus hallgatók érzelmi intelligencia és empátia szintje között az életkor, tanulmányi és munkatapasztalatok tekintetében? 61

Mi a hivatás? Értékek tükröződése a pszichológus hallgatók hivatás kifejezésre adott szóasszociációiban 61
Pszichológushallgatók személyiségjellemzői és empátiája 62
Kutatások az elméleti pszichometriában 63
Hosszmetszeti Képességmérés a Feladatmegoldási Idő és Pontosság Segítségével 63
A Feladatnehézségek Változása a Mintaelemszám Függvényében Rasch Modell Esetén 64
A Feladatmegoldási Idő és Pontosság Kapcsolatának Elméleti Modelljei 65
A kiégés árnyalatai – Kutatások az oktatás és a munka világában 66
„Pedagógusnak születtem” - A tanári identitás kapcsolata a munkával való elégedettséggel a pályán maradási motivációval és kiégéssel 66
A kiégés vizsgálata a perfekcionizmus, az érzelemszabályozás és a Követelmény-Erőforrás Modell kapcsolatában egyetemi hallgatók körében 67
Burnout Assessment Tool (BAT) hallgatói változatának validálása magyar nyelven 68
A pszichológiai tőke és a munkahelyi pszichoszociális tényezők mintázatai és ezek kapcsolata a kiégéssel 68
Viselkedési addikciók 69
Célvezérelt és habituális folyamatok összehasonlítása rekreációs játék és videójáték-használati zavar esetén 70
Előrejelezheti-e a párkapcsolati elégedetlenség és az obszesszív szenvedély a munkafüggőséget? Egy longitudinális kutatás eredményei 71
Mennyire gyakoriak a személyiségzavarok a viselkedési függőségben érintettek között? Egy szisztematikus áttekintés és metaanalízis eredményei 71
A végrehajtó funkciók szelektív alulműködése munkafüggőség és kannabisz-használati zavar esetén 72
Periféria és kiutak: marginalizált csoportok kortárs narratívái 73
„Együtt nőtt a Házzal” - Egy gyerekhospice-intézmény környezetpszichológiai elemzése 74
„Láthatatlan osztálytársak” – A kórházban ápolt gyermekek marginalizált tanulási környezete és fejlesztésének lehetőségei 75
Centrum-periféria a pszichiátriai betegek sorskönyvében a rendszerváltozás után 76
Stigmatizáció és episztemikus igazságtalanság – gondolatok a pszichiátria tudományos marginalizációjának veszélyeiről 76
Mérhető vagy mérhetetlen: Kihívások és innovációk a pszichológiai mérésben 77
Cronbach-alfa: vele vagy nélküle? 78
A kontrollálatlan tesztkitöltési stílus torzítása a BFI személyiségtesztben 79
A nagy nyelvi modellek kérdőíves alkalmazásának módszertani tanulságai az általános összeesküvés-hiedelmek skála példáján keresztül 79
Innovációk és kihívások a pandémia árnyékában: a gyógyító kapcsolat határainak újradefiniálása az egészségpszichológiában 80
Online kapcsolattartás a kliensekkel – Lehetőségek, veszélyek, határok 81

A mentőszolgálati dolgozók elleni agresszió alakulása Magyarországon: pilotkutatás és folyamatban lévő országos vizsgálat 82
Az egészségmagatartás, a mentális egészség és a jóllét támogatása az Országos Mentőszolgálat dolgozói körében 83
Új mérőeljárások a szubjektív emlékezeti panaszok feltérképezésében fiatal felnőttkorban és időseknél 83
A szubjektív emlékezet, valamint szubjektív emlékezeti panaszok és a kognitív hibázás mérési lehetőségei 84
Szubjektív emlékezet működést meghatározó faktorok fiatal felnőttkorban 85
A szubjektív emlékezet és a TCI-féle temperamentum- és karakterjellemzők közötti kapcsolat vizsgálata 86
Az objektív kognitív teljesítmény és a szubjektív emlékezet összefüggése időskorban 86
A tünet- és betegségészlelés, valamint a betegségreprezentációk szerepe krónikus testi betegségekben 87
A betegségreprezentációk és kapcsolatuk a pszichoszociális kimenetekkel Hashimoto-pajzsmirigygyulladásban 88
A maladaptív viselkedéses megküzdés és a gasztrointesztinális panaszokhoz kapcsolódó szorongás összefüggései az irritábilis bél szindróma tünetek gyakoriságával 89
A gasztrointesztinális tünetspecifikus szorongás szerepe és mérési aspektusai IBS-ben és a gluténnel kapcsolatos állapotokban 90
A kardiovaszkuláris rizikóészlelés típusai és egészségpszichológiai összefüggései 90
Babasírás észlelése és kisgyermekkori regulációs mintázatok 91
A babasírás észlelésének jelentősége és vizsgálati lehetőségei kisgyermekes szülőknél és még gyermektelen felnőtteknél 92
A babasírás érzelmi megélése – a kötődés, a mentalizáció és a stressz-percepció élettani mintázatainak tükrében felnőtt férfiaknál és nőknél 93
Kisgyermekkori regulációs problémák, a babasírás észlelése és szülői remények és aggodalmak a bölcsődébe adás folyamatában 94
Regulációs mintázatok a Módosított Still Face Paradigmával 4 – 6 éves gyermekeknél – a klaszterelemzés módszertani kihívásai 95
Új utak és lehetőségek a narratív pszichológia és a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés területén 96
Tartalomelemzés tudományos narratív pszichológiai keretben 97
Narratív konstrukció, mint az érzelmi intelligencia indikátora 98
Narratív pszichológiai tartalomelemzés és pszichológiai tartalomelemzés izolált kiscsoportok vizsgálatában 99
Egy hely, ahol az élettörténetek születnek 99
Fecsegő történetek: A szervezeti kultúra rejtett jegyei a narratívumokban 100
A mindennapi élet rekreatív terei 101
Az anyák rekreatív terei krízishelyzetben 101

A szépirodalmi alkotó folyamat szociofizikai kontextusa 102
Megtalált és tervezett helyek – Indentiásképző, rekreációs és restoratív helyszínek jelentősége az iskola szociofizikai környezetében 103
Elkerülhető a csendes kilépés az irodai természethasználattal? 104
Különböző addiktológiai problémák és rizikóviselkedések: Budapesti Longitudinális Kutatás 105
A Budapesti Longitudinális Kutatás célja, felépítése, módszere 106
A problémás internethasználat tüneteinek longitudinális összefüggései az ADHD tünetekkel és a társas támogatással serdülők körében 107
A munkafüggőség kapcsolata a problémás internet- és közösségimédia-használattal: longitudinális összefüggések budapesti fiatal felnőttek körében 108
Vonás vagy állapot? Kényszeres szexuális viselkedések longitudinális mintázata budapesti fiatal felnőttek reprezentatív mintáján 108
Autoagresszív viselkedésformák: megítélésük, egymáshoz való viszonyuk és összefüggésük pszichés tünetekkel 109
„Próbáltam megérteni, miért pont ehhez fordult." – Nem önsértő serdülők vélekedései a nemszuicidális önsértésről 110
A nem öngyilkossági szándékú önsértés és a pszichés problémák összefüggései a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdökkel serdülőknél 111
A nemszuicidális és a szuicidális önsértés összefüggései pszichiátriai betegek körében 112
Szuicid gondolatból szuicid kísérlet: a szuicidum „gondolatból tett" paradigmájának vizsgálata pszichiátriai fekvőbetegek körében 113
A cikluskövetéstől az ökoszorongásig: a reproduktív egészség és a gyermekvállalási szándék egyéni és pszichoszociális meghatározói 114
Milyen hatással van ránk termékenységünk ismerete? A testtudatosság és -értékelés, a szexuális működés, valamint a párkapcsolat összefüggése a cikluskövetéssel 115
A centrális szenzitizáció mint közvetítőmechanizmus a negatív affektivitás és a menstruációs tünetek kapcsolatában 115
A gyermekvállalási szándék pszichoszociális összefüggései: Akadályozó és segítő tényezők, alapvető pszichológiai szükségletek és a testi változásokkal kapcsolatos attitűd 116
A klímaváltozás és gyermekvállalás összefüggéseinek vizsgálata 117
Sötét személyiségű vezetők, hatalmi visszaélések, abuzív edzők és a destruktív vezetés szerepe a sikertelen szervezeti változásokban 118
A munkahelyi hatalommal való visszaélés észlelése és hatása a munkavállalók pszicho-szociális jóllétére és szervezeti viselkedésére 119
A vezetők viselkedésében észlelt sötét triád személyiségjegyek és a munkavállalók által megélt pszichológiai biztonság, illetve karriersiker kapcsolata 120
Sikertelen szervezeti változások a BANI világban 121
Vitatható edzői viselkedések sportolói megítélése a morális alapok összefüggésében - pszichológiai abúzus jelenléte, értelmezése 121
LMBTQ+ személyek jólléte: kihívások és támogatási lehetőségek 122

Az internalizált stigma meleg és biszexuális férfiak esetében - előzetes adatok 123
A Háttér Társaság iskolai és nagymintás LMBTQI kutatásai a szexuális és nemi kisebbségek tapasztalatairól és mentális egészségéről 124
A reparatív terápiás eljárások társadalmi, szakmai és etikai vonatkozásai 125
A Klozet metaforája mint lélektani tér 125
Új specifikus fenyegető-kép-adatbázisok bemutatása 126
Fenyegető és vizuálisan hasonló nem fenyegető tárgyak képadatbázisa 127
A félelem és az undor szerepe a vér-sérülés-injekció fóbiában: Egy validált képadatbázis létrehozása 128
Hogyan látjuk a bizonytalanságot: egyéni különbségek a testi érzelmek valencia-torzításban? 128
Emetofóbia kulcsélmény körülményeinek azonosítására alkalmas képadatbázis létrehozása ... 129
A szerelem árnyoldala: szexualitás és pszichopatológia 130
Kétségek hálójában: az önértékelés, a testi attitűdök és a szexuális asszertivitás összefüggése a szexuális diszfunkciókkal 131
Hogyan szeret a pszichopata? A Sötét Tetrád a szoros személyes kapcsolat tükrében 132
Internalizáló/Externalizáló tünetek kapcsolata a szexuális zavarokkal - különös tekintettel a pszichoterápiás folyamatra 133
Szelftárgyszükségletek kielégítetlensége és annak hatása a szexualitásra és szerhasználatra 133
„Éld át, mérd meg, értsd meg!” - Kutatások élménymintavételi módszerrel 134
Centrálás: Mintaátlag, egyéni átlag, vagy egyik ESM? 135
Az alvás és ébrenlét pszichológiai összefüggéseinek mikrolongitudinális vizsgálata 136
Az önkritikus rumináció és a nyugalmi szívritmus-variabilitás kapcsolata a negatív affektivitással: Egy élménymintavételi vizsgálat eredményei 136
Eötvös Loránd Tudományegyetem Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport Szimpózium II. 137
Hogyan készítsünk kvalitatív metaelemzést? 138
Szociális farmmá válás folyamata a részvételi akciókutatáson keresztül 139
Traumainformált csoportos tanácsadás vizsgálata fogvatartott nők körében 139
Methodological challenges in different areas of health psychology 141
What influences proprioceptive accuracy? Investigation with a full-factorial design and generalized mixed model 141
Intervention effectiveness research reloaded 142
What can we learn from psychologists' occupational symbols? - a multi-faceted examination of burnout 143
Challenges of researching energy drink use using self-report methods 144
Pozitív idősödés: Lehetőségek, kihívások és megoldások 2. 144
Függetlenség és életminőség időskorban: Az autonómia jelentősége az aktív idősödésben 145
Az idősödés és a halálfélelem 146

Mi ad az életnek értelmet idős korban és hogyan hat az értelem megélése és keresése az időkori mentális egészségre? 147
A kognitív tartalék szerepe a pszichológiai tünetek és jóllét alakulásában időskorban 148
Mozgás és lelki egészség 149
Hogyan hat a mozgásimprovizáció a lelki egészségre? 150
A táncimprovizáció lelki egészségre gyakorolt hatása 151
A mozgásimprovizáció kapcsolata az affektivitással, az önelfogadással és az érzelmi tudatossággal 151
Az affektív érintés (simogatás) pszichológiai és élettani hatásai 152
Az érintési attitűdök és viselkedés a felnőtt romantikus kapcsolatok kontextusában 153
A simogatás pszichológiai és élettani hatásainak időbeli stabilitása 154
A simogatás (affektív érintés) akut pszichológiai és élettani hatásai 154
Az érintést adó személy szerepe a simogatás akut pszichológiai és élettani hatásaiban 155
Az ember-természet kapcsolat pszichológiai aspektusai 155
A természetkapcsolat és a természetészlelés változásainak vizsgálata a részvételi természetséták során 156
Eszköz vagy családtag? - A kutyák szerepe a modern magyar családokban 157
Környezeti nevelői életutak alakulása és kapcsolódása a szervezet fenntarthatóságához – egy narratív interjús kutatás tanulságai 158
A természetkapcsolat és az ökoérzelmek szerepe a környezetbarát viselkedésben 159
Tesztről és lélekről - módszertan mindenkinek 160
Megfoghatatlan jelenlét: A tudatos jelenlét mérésének kihívásai 161
A diszpozicionális irigység mérésének dilemmái 162
A Rövid Sötét Tetrád (SD4) magyar változata: faktorstruktúra, mérési invariancia és validitás .. 162
Gyermekek, szülők és képernyők: A digitális kor kihívásai és lehetőségei 163
A kognitív terhelés csökkentésének lehetőségei interaktív mesekönyv alkalmazások használata során 164
A mesék vizualizációjának és szociális kontextusának hatása a gyermekek kreativitására 165
A családon belüli eszközhasználati szokások és regulációs készségek fejlődésének kapcsolata 3-8 éves gyermek-szülő diádok mintáján 166
A digitális eszközök, a gyermekek társas-kognitív és érzelmi fejlődése, valamint a szülői stílus közötti összefüggések 167
Kutatások az alkalmazott pszichometriában 167
Az Országos kompetenciamérés feladataiban megjelenő tartalmak és a szocioökonómiai státusz kapcsolata 168
Differenciált itemműködés diszlexiás tanulók matematikai kompetenciamérésében 169
Technológiával támogatott hazugságvizsgálati módszerek szisztematikus áttekintése és metaanalízise 170

Érzelmek felismerése interjúszimulációk során 171
Humán tudományos pszichológiai kutatások: Újragondolt diagnózisok, kreativitás és a pszichológusi szerep 172
Az erkölcsi sérülés fogalma, PTSD-vel való kapcsolata és filmes reprezentációi 173
Álom, kreativitás és egzisztencia 174
A józanság-modell az ADHD-val élők segítésében 174
Narcisszusz a terapeutaszékben, avagy a pszichológus beleszeret saját segítői szerepébe 175
A korai szülői minőségben szerepet játszó tényezők összefüggései 176
A párkapcsolati elégedettség vizsgálata a személyiségműködés, a feltételes önbecsülés és a felnőtt kötődés tükrében 177
A szülés objektív körülményeinek hatása a korai anya-gyerek kapcsolatra, a szülés szubjektív megélésével összefüggésben 178
A szülés utáni depresszió összefüggései a fogantatás, várandósság és szülés során megélt élményekkel 178
Nehezített teherbeesést követő szülőség jellegzetességei 179
Kora gyermekkori kutatások: társas-érzelmi fejlődés, kognitív funkciók, viselkedési problémák ... 180
A korai digitális médiaexpozíció és a társas-kognitív funkciók fejlődésének összefüggései 12 hónapos csecsemők körében 180
A gyermekek digitális médiaeszköz használatának összefüggése a társas-érzelmi fejlődésükkel és nehézségeikkel kora gyermekkorban 181
Különböző utak a proszociális viselkedéshez óvodáskorban – A szülői nevelés, a gyermeki temperamentum és önszabályozás szerepének vizsgálata 182
A szenzoros feldolgozás rendellenességek, a viselkedési problémák és a társas kapcsolati készségek fejlődési összefüggései szenzoros feldolgozási rendellenességekkel küzdő és autizmus spektrumzavarral élő óvodás korú gyermekeknél 183
Mesterséges intelligencia: Új eszközök a pszichológiai kutatásban 184
Mixture-of-Experts (MoE) architektúrájú mesterséges intelligencia rendszer egyetemi oktatók publikációs tevékenységének segítéséhez 185
OneClickMindmap: az összefüggések feltárásának új eszköze 186
Szubpopulációk politikai attitűdjeinek modellezése (Subpopulation Representative Models, SRM) 187
Nagy nyelvi modellek (LLM) alkalmazása a képi kifejezéspszichológiai tesztértelmezésben 188
Olvasás, helyesírás és matek: az akadémiai képességek fejlődése, kapcsolata és sérülései 189
Az olvasás és helyesírás asszociációja és disszociációja 190
A vizuális figyelem vizsgálata diszlexiában 190
Az olvasási és helyesírási zavarok stabilitása és kognitív háttere 191
A fonológiai képességek összefüggései az írott nyelvi kompetenciákkal és aritmetikával tipikus és atipikus fejlődésű gyermekek esetén 192

Az intenzív osztályon kezelt betegek tapasztalatainak hátterében álló pszichológiai tényezők vizsgálata 193
Az intenzív osztályon kezelt betegek lelki erőforrásainak összehasonlító elemzése- kezdeti tapasztalataink 194
Hogyan kötődünk az egészségügyi személyzethez, mint fontos másikhoz, amikor betegek vagyunk? 195
A kórházi közegben megélt fájdalom és a kötődés kapcsolata 196
Egészségpszichológiai intervenciós programok és terápiás technikák fejlesztése az emlődaganattal műtött páciensek körében 196
Emlőtumorból való felépülésben szerepet játszó pszichoszociális erőforrások feltárásának lehetőségei a PRISM-D rajzteszt segítségével 197
Egészségpszichológiai intervenció fejlesztése az emlősebészeti betegellátásban – Az érzelemfókuszú betegségnarratíva feltárásától a multidiszciplináris intervenció alkalmazásáig 198
Digitális egészség - az emlődaganattal küzdő páciensek felépülésének támogatása – Pilot vizsgálatunk első eredményei 199
Kvalitatív kutatások társadalmi haszna 200
Születéstől szülésig: szülésélmény és szülésre való felkészülés vizsgálata 201
Társas támogatás szerepe a szülés körüli időszakban 202
A policisztás ovárium szindróma (PCOS) hatása a nemi szerep identitásra, a szülési attitűdökre és a szülésélményre 203
Az emberi szexualitás és párkapcsolati preferenciák pszichológiai és evolúciós megközelítése 203
A Magas K-Stratégia Kérdőív (HKSS) magyar változata 204
Miként játszik szerepet az Instagram használata a kozmetikai műtétek elfogadásának alakulásában? 205
Elkötelezett kapcsolatban élő nők szexuális elégedettségének meghatározói 206
Az Ideális Partner Kérdőív (PIS) magyar változata 207
A természetkapcsolat és klímaaggodalom pszichológiai dimenziói: mintázatok, összefüggések és következmények 208
Klímaaggodalom és természethez való kapcsolódás: A klímaváltozással való megküzdés eltérő pszichológiai mintázatai 209
A természet tisztelete és a fenntartható élet: A természetkapcsolat szerepe a környezet megóvásában 210
Klímaváltozással kapcsolatos aggodalom és mentális egészség összefüggésének vizsgálata 16-25 évesek körében 211
Mentalizált reziliencia vagy reziliens mentaláizáció? 212
Metakogníció, mentalizáció, reziliencia 212
Az episztemikus bizalom kapcsolata az iskolához való viszony, valamint a spirituális egészség és értékorientáció dimenzióiban serdülők körében 213
A mentalizáció és a reziliencia potenciál kapcsolata serdülők körében 214

Testi érzeteink vizsgálata 214
Fájdalom a periperszonális térben 215
A stressz kapcsolata a kardiovaszkuláris edzettséggel és propriocepcióval 216
A mentális és motoros követéses szívverés percepciós módszerek vizsgálata 217
Kardioceptív pontosság és a szívverés kiváltotta kortikális potenciál 218
Valláspszichológiai innovációk 218
A Spirituális Jóllét Kérdőív gyermek/serdülő formájának hazai adaptációja evangélikus középiskolákban 219
Számít-e a vallásgyakorlás? Mentális egészség, élet értelme és élettel való elégedettség a vallásgyakorlás tükrében 220
Az ima motivációs hátterét feltáró mérőeszköz faktorstruktúrájának és validitásának vizsgálata 221
Kiégés, istenkép és személyiség összehasonlító vizsgálata papoknál és szerzeteseknél 222
Mi áll a zöld(ebb) döntések mögött? A környezettudatos viselkedés pszichológiája 223
Zöld vagy takarékos? Az erkölcsi értékek, az ökoérzelmek és a zöld, illetve mérsékelt fogyasztás közti összefüggések vizsgálata 223
Az urbanofília összefüggései a természethez való viszonnyal és a környezettudatos viselkedésekkel 224
Energiafogyasztásról hozott döntések vizsgálata narratíva alapú szimulációban 225
TEMATIKUS ELŐADÁSOK 227
Affektív és Kognitív Pszichológia 1. 227
A felhasználói élmény szemmozgáskövetéses vizsgálata különböző weboldal típusok esetén 227
Az ingerspecifikus adaptáció és a mikroszekvenciák szerepe a vizuális eltérési negativitásban 228
Perui ayahuasca elvonulások hatásának pilot vizsgálata az elsődleges érzelmekre 229
A “roving” paradigma a vizuális eltérési negativitás (vEN) kutatásában 229
Hipnózis az intenzívterápiában - egy új modell a hipnózis és a módosult tudatállapotok hatásmechanizmusának megértésére 230
Affektív és Kognitív Pszichológia 2. 231
A menopauza alatti hormonális változások hatása a szorongásra, a depressziós tünetek gyakoriságára és a kognitív funkciókra 231
A kontextus hatása a vizuális keresési stratégiákra fiataloknál és időseknél 232
Jelentés és esztétikai ítélet a vizuális művészetekben, a mentalizáció tükrében 233
A rumináció, az aggódás és az énhatékonyság szerepe a perfekcionizmus és az aktív-passzív halogatás kapcsolatában 234
Alvásminőség, pszichotikusszerű élmények és érzelmek összefüggései időskorban 235
Egészségpszichológia 1. 236
Pszichológiai védőfaktorok a terhességi cukorbetegség okozta diabétesz distressz kezelésében 236

A Jótékony Gyermekkori Élmények Skála eredeti és kibővített verziójának magyar adaptációja 237
A párkapcsolat protektív személyiségjellemzői ... 238
Az okostelefon-használat és kognitív funkciók kapcsolata a mentális egészséggel fiatal felnőttekben ... 239
Alvási algoritmus: definíció és kurrens kutatások ... 240
Egészségpszichológia 2. ... 240
Orvosi szempontok a kórházi pszichológusok munkájáról ... 241
Az alkalmazott Egészségpszichológiai Szakpszichológus Szakképzés bemutatása ... 242
Egy egészségpszichológus az intenzív osztályon ... 243
A hipnózis és a hipnoszuggesztív hatások helye és szerepe az egészségpszichológiában ... 243
Klinikai szakpszichológus jelöltként a szomatikus osztályokon ... 243
Magánpraxisban a kórházi betegellátásért egy hipnoterapeuta szemszögéből ... 244
Fejlődéslélektan ... 244
ÁBrandország lakói – Szociálpszichológiai és antropológiai vizsgálatok társadalmi törésvonalak mentén az óvodában ... 244
Az erőfeszítés és az erőforrások hozzáférhetőségének szerepe a gyerekek jutalmazási döntéseiben és igazságossági ítéleteiben ... 245
Lehet természetes, ami mesterséges?! – Okostelefon-használati stratégiák anya-csecsemő interakciós dinamikára gyakorolt hatásai ... 246
A Conners Gyermek Magatartás Kérdőív szerepe az atipikus fejlődés differenciáldiagnosztikai megközelítésében ... 247
Fiatal serdülő gyermekek testi érzelem felismerése az inverz hatás és a közvetítő személy nemének tükrében ... 248
Klinikai pszichológia ... 248
A Módosított Yale Ételaddikciós Skála 2.0 validálása magyar nyelvre, nem-klinikai mintán, és annak összevetése a Yale Ételaddikciós Skála 2.0-val ... 249
Mi és az MI: empátia, kötődés és antropomorfizálás a mesterséges intelligenciával való kapcsolatban ... 249
Inhibíciós kontroll vizsgálata szociális térben Borderline személyiségzavarban ... 250
A "gyógyító képzelet" (Simonton) módszer, mint a daganatos betegek megküzdését segítő pszichoszociális intervenció és annak tapasztalatai a SZTE SZAKK Onkoterápiás Klinikán ... 251
A személyiségszerveződés és pszichopatológia kapcsolata: A STIPO-R és MMPI-2 empirikus vizsgálata pszichoterápiás osztályos pácienseknél ... 252
Szociálpszichológia ... 252
Hit képeken, hit szavakban – idős emberek vallásgyakorlásának vizsgálata ... 253
A kollektív fenyegetések rendszerigazoló hatása ... 253
A nemzeti identitás lényeges dimenziói és a csoportközi viszonyok reprezentációja a Orbán Viktor beszédeiben ... 254
A magyar nemzeti identitás és kollektív áldozati tudat mintázatai és egyéb összefüggései ... 254

Túlságosan emberi robot viselkedés lehetséges kockázatai 255
Angol nyelvű tematikus blokk- Presentations in English 256
Psychological profiling of the latest GPT models 256
Grammatical gender interferes with numerical magnitude 256
Daily dynamics of the temporal orientations of mind wandering: chronotype matters! 257
The Role of Romantic Relationships in Sojourners' Identity, Belonging, and Cultural Adaptation in Hungary 257
Second-generation Turkish Immigrants' Adaptation: Hybrid Cultural Identity 258
Neuropszichológia 259
A predikciós hiba hiánya téri-vizuális neglect során 259
Neuropszichológiai tesztek és PID-5 személyiségvonás mérő kérdőív kapcsolata temporális epilepsziás betegeknél 260
Temporális lebeny epilepsziások PID5-el mért személyiségvonásainak vizsgálata egészséges kontrollcsoporthoz képest 261
Szubjektív kognitív hanyatlással rendelkező egyének agyi volumetriai eltérései és azok kapcsolata a verbális fluencia tesztekkel – egy strukturális MRI vizsgálat 262
Az NNDI-E, vagyis a „Neurológiai Zavarok Depresszió Leltára – Epilepsziában" kérdőív magyar nyelvű adaptálásának előkészítése 263
Tanácsadáspszichológia, Nevelési Tanácsadás és Szakértés, Klinikai gyermekpszichológia 263
Tükrözött gondolatok: a szelfdiszkrepancia elmélet éndimenzióinak vizualizációja mesterséges intelligencia használatával 264
Klaszterelés és váltás a verbális fluencia feladatok során ADHD-val diagnosztizált és tipikus fejlődésű gyermekeknél: stratégia használata minőségi és mennyiségi mutatók mentén 264
A figyelemhiányos/hiperaktivitás-zavarral (ADHD) élő gyermekek bántalmazásának hátterében álló egyes egyéni és interperszonális rizikófaktorok vizsgálata 265
A gyermekbántalmazás szempontjából magas kockázatot képviselő szülői nevelési attitűdök felmérése az SZNA Kérdőív segítségével 266
A konfliktus coaching alkalmazási lehetőségeinek feltérképezése a konfliktuskezelést végző szakmákban 267
Környezetpszichológia 268
Eltérő keretezésű környezettudatos termékreklámok meggyőzőerejének műszeres vizsgálata 268
A divatfogyasztás és a fenntartható fejlődés franciaországi és magyarországi keresztmetszete 269
A természetkapcsolat és a szubjektív jóllét összefüggései a természeti szolgáltatások észlelésének vonatkozásában 270
Munka- és szervezetpszichológia 270
Bepillantás az önkéntes vállalás titkaiba - Az észlelt szervezeti igazságosság, a vezetővel való kapcsolat és az igazságos világba vetett hit kapcsolata az OCB viselkedéssel 270
A vezetési stílusok hatása a kreativitásra, kreatív problémamegoldásra és információmegosztásra 271

Vezetőábrázolások a kinetikus munkahelyrajzokban 272
Egy új kiégést mérő eszköz, a Burnout Assessment Tool (BAT) magyar változatának pszichometriai vizsgálata 273
Az algoritmikus gondolkodás magyar nyelvű mérése és fogalmi összefüggései 273
Szociálpszichológia 274
A paraszociális interakció hatása orvostanhallgató influenszerek egészséggel kapcsolatos üzeneteinek eredményességére 274
Kínai szülők szocializációs nézetei és gyakorlata a versengéssel és a győzelemmel és vesztéssel való megküzdésre 275
A társadalmi nézetektől a kollektív cselekvésig: a társadalmi felelősségvállalás mint a kollektív cselekvés mozgatórugója 276
I find the solution deeply offensive, I am angry with them and I don't even like to say hello' - A Mixed-Methods Analysis of Workplace Conflict Narratives and Dark Triad and Broader Personality Traits 277
Ön hogy látja, jó irányba halad-e a világ? Globális kérdések és megoldások változásai a társadalomtudományok tükrében. 277
Japán hallgatók versengés percepciója a magyar felsőoktatásban 278
Kutatásmódszertan, pszichometria és statisztika 279
Az Elektronikus Interakciók Motivációi Skála pszichometriai vizsgálata 279
Reliabilitás és statisztikai erő: Fogalmi háttér és gyakorlati vonatkozások 280
Új dimenziók a kutya-gazda kapcsolat vizsgálatának területén 281
MI generálta képek által támogatott Sötét Triád vignetták kidolgozása személyészlelési kutatásokhoz 281
Egészségpszichológia 3. 282
Krónikus fájdalombetegek nem verbális érzelmi- és fájdalomreprezentációja: egy pilot vizsgálat eredményei 282
A Jutalomhiányos Tünetegyüttes és az addiktív viselkedések empirikus vizsgálatai 283
Vallásosság, spiritualitás és mentális egészség 284
Munkakörformálás és a munka értelmessége: a kiégés csökkentésének lehetőségei pedagógusok körében 284
A pszichológiai és társas jóllét-mutatók, az élet és a munka értelmessége, valamint a pszichológiai alapszükségletek kielégítettségének empirikus vizsgálata hazai formális önkéntesek körében 285
Egészségpszichológia 4. 286
Parkinson-kóros betegek pszichés jólléte: az egészséggel kapcsolatos életminőség, a betegséggel való együttélés és a megküzdés jelensége 286
A virtuális valóság egészségpszichológiai alkalmazása gerincműtött betegeknél – módszerbemutatás egy eseten keresztül 287
A mesterséges intelligencia haszna – egy vak személy tapasztalatai alapján 288

Lakóhelyi körülmények szerepének vizsgálata az időskor megélésében rehabilitációs ellátásban részesülő idősek körében 289
Sportpszichológia 290
Edzők mentális egészsége 290
EYOF- tól a professzionális sportolói karrierig - egy longitudinális kohorszvizsgálat eredményei 291
Az e-sport karrier mögött meghúzódó motivátorok és társas tényezők 291
A sport elköteleződés modell átfogó vizsgálata, metaanalitikus strukturális útelemzés segítségével 292
Edzők és testnevelő tanárok inkluzivitással kapcsolatos hatékonysága és attitűdjei 293
Pozitív pszichológia 294
A boldogságkeresést meghatározó pszichoszociális tényezők 294
A perszonális jóllét modelljének igazolása pszichometriai elemzések segítségével 294
A pozitív idősödés pszichológiai forrásai 295
Közösség és hitelesség: A társas támogatás és csoportidentitás szerepe a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók tapasztalatain keresztül 296
Az élettel való elégedettséget befolyásoló pszichoszociális tényezők időskorban 297
Affektív és kognitív pszichológia 3. 298
Mesterséges nyelv alkalmazása a nyelvtanulás folyamatának vizsgálatára 298
A feladat instrukciói által történő befolyásolása a SNARC-hatás hatásnagyságának 299
A diszpozicionális éntudatos érzelmek hatásai a perceptuális döntéshozatal gyorsaságára 300
Érzelmi polireguláció a laborban – egy polirelációs kísérleti paradigma első tapasztalatai 301
Adaptív és maladaptív perfekcionizmus megnyilvánulásai MI-asszisztált művészi önképekben 301
Affektív és kognitív pszichológia 4. 302
A zenei képesség új szemlélete: a valós idejű átérzés koncepciója 302
Személyiség, érzelmek, figyelmi torzítás: a neuroticitás és az affektív problémák kísérletes vizsgálata 303
Mesterséges és természetes mentalizáció 304
Az álom jelentősége Maurice Merleau-Ponty korai és késői gondolkodásában 304
Az impulzivitás affektív megközelítése: első lépések egy új jutalomkésleltetési feladat kidolgozásában 305
Kriminálpszichológiai és Igazságügyi Pszichológia, Trauma- és Krízispszichológia 306
Bűnelkövetői tipológiák – émikus perspektívából 306
Az ukrajnai háború érintettjeinek 2025-ben történő pszichológiai kríziskezelése és prevenciós jellegű támogatása 307
Traumatudatosság a stratégiai pereskedésben 308
Óvoda- és Iskolapszichológia 308
Pályaelhagyó, és pályán maradó intézménypszichológusok összehasonlító, kvalitatív kutatása a szakmai identitásperspektívák és a pályakép tükrében – előzetes eredmények 308

A kisiskolások STEM tárgyakban nyújtott tanulmányi teljesítményével kapcsolatos nem- kognitív tényezők feltárása 309
Mi folyhat az óvodában 310
Kora gyermekkori pedagógusjelöltek és kisgyermeknevelők tapasztalatai, viszonyulásai a neveltjeik digitális eszközhasználatára vonatkozóan 311
POSZTEREK 312
A terrorszervezetek működésének munkalélektani aspektusai 312
Munkahelyi stresszorok felmérése a magyar élsportolók körében 312
Az ortográfiai tanulás kihívásai olvasási nehézség esetén: A lexikális konfigurációtól a lexikalizációig 313
A mentalizáció, a kötődés és az észlelt stressz kapcsolata felnőttek körében 314
Az önkéntes munkával való elégedettség vizsgálata: a Volunteer Satisfaction Index (VSI) magyar adaptációjának előzetes eredményei 315
A bevonódásra való képesség és az információfeldolgozás ésszerűség- és megérzés-fókuszú módjainak összefüggései 316
A Nárcisztikus Torzítások Kérdőív kialakítása és első empirikus tapasztalatok 316
Koraszülött kisdedek expresszív nyelvi fejlődésének vizsgálata MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattárral - Hazai tapasztalatok 317
A személyiség Cloninger-féle modellje mint befolyásoló tényező a munkafüggőséggel, kiégéssel és szerhasználattal összefüggésben 318
A szégyen érzésében bekövetkező változások az azonosulás, áldozattudat, felmentő stratégiák és különböző típusú történetek hatására 318
Régészet és analitikus pszichológia - adhat-e reliabilitást az AI? 319
A Reaktív-proaktív agresszió kérdőív szülői változatának bemutatása 320
A serdülőkori impulzuskontrollt befolyásoló biológiai és környezeti tényezők feltárása 321
Autizmus spektrumzavarral élő gyermekek szüleinek stressz szintjét befolyásoló tényezők és hatásai 321
A társfüggőség hátterében álló pszichobiológiai tényezők és mentalizációs nehézségek interakcióinak vizsgálata 322
Hogyan válunk vezetővé? Magyar vezérigazgatók élettörténeti mintázatai 323
A kontrollhely, a stressz és egyes mentális zavarok összefüggései a Sötét és Világos Hármas esetén 323
Munkahelyi pszichoterror intra-, interperszonális és szervezeti vizsgálata 324
A maladaptív személyiségvonások és a szégyenre adott reakciók összefüggései 325
A kognitív- és személyiségpszichológiai változók és az elkerülő magatartás szerepe az emetofóbiában 325
Undor szerepe a vér-sérülés-injekció fóbiához köthető fenyegető tartalmak észlelése esetén 326
Az egészséghatékonyság, az optimizmus és a társas támogatás hatása az életminőségre, degeneratív gerincbetegségből fakadó krónikus fájdalommal élő nőbetegek körében 327

Szabály- és struktúratranszfer a statisztikai tanulásban 328

A kétutas modell alternatívája a magyarban: rendhagyó és szabályos ragozású szóalakok pszicholingvisztikai vizsgálata 329

Az önegyüttérzés, mint védőfaktor a szenzoros szuperérzékenység és tünetpercepció kapcsolatában 329

Álmodozni rossz? - A nappali álmodozás adaptív oldala A fantáziatevékenység és a pszichológiai immunitás kapcsolata 330

A mentális tényezők szerepe az SLE-betegek általános jóllétében 331

Kollektív érzelmek az idő sodrában: A kollektív bűntudat és szégyen dinamikája történelmi kontextusban 331

Az elvárások szerepe az affektív érintés pszichológiai és élettani hatásainak kialakulásában 332

Hogyan gondolkodunk a termékenységről/terméketlenségről? 333

A bűncselekményhez vezető út kevert (kvantitatív és kvalitatív) elemzése – Életútban fellelhető sajátságok és rizikófaktorok az elkövetett bűncselekmény tükrében 334

„Mégis öröm” - Pszichés preventív faktorok azonosítása az asszisztált reprodukciós terápiák segítségével megfogant édesanyák élményei és tapasztalatai alapján 334

Szavakkal formált igazság: Pragmatikai stratégiák és nyelvi torzítások a védőbeszédekben 335

A Kognitív Fúzió Kérdőív (Cognitive Fusion Questionnaire) validálása magyar mintán 336

A Testképpel Kapcsolatos Aggodalmak Kérdőív (BICI-H) hazai adaptációja és kapcsolata nőgyógyászati betegségekkel 336

Élettel való elégedettség és lakókörnyezeti, megélhetési tényezők időseknél 337

Hogyan mondjam el neked, hogy ne vegyem el a kedvedet? Esszencialista és viselkedésalapú visszajelzések hatása a beosztottak érzelmeire 338

Vallási közösséghez tartozás és vallásgyakorlás hatása a mentális egészség és jövőkép alakulására fiatal felnőttek körében 340

A Páros Megküzdés Kérdőív rendszerszemléletű elemzése: pszichometriai és kapcsolatháló-alapú megközelítések 340

Miért nem nevetsz? - A könnyed és fekete humor hatása a szorongásra és az affektív állapotra .. 341

A Gyermek Konyha Teszt adaptálása mint ökológiailag érvényes végrehajtó funkciókat mérő eszköz különböző szocioökonómiai státuszú kisiskolások körében 342

Gamer vagy, vagy csak megszoktad? – Az empátia, szorongás és deszenzitizáció hatása a videojátékos toxicitás megítélésére 342

"Kompetenciahatárokon való egyesúlyozás": Az intézménypszichológusok előtt álló kihívások és feladatok ma Magyarországon 343

Ha nincs lelke, nem fáj? – A bullying és a szociális szorongás hatása a mesterséges intelligenciával való bánásmódra 344

Eco-Anxiety and Nature Relatedness Affects Perceived Weather Threat 344

Mesterséges kapcsolatok? Az ember-MI interakciók pszichológiai vizsgálata 345

Az ASMR-15 kérdőív magyar nyelvű változatának adaptációja 346

Global research trends in happiness orientations in positive psychology 347
Kinetikus munkahelyrajzok empirikus vizsgálata 347
Morbid érdeklődés, személyiség és affektív jellemzők: düh kifejezés, empátia, neuroticizmus, szenzoros élménykeresés és agresszivitás a morbid kíváncsiságban 348
Képernyők nélkül: A digitális eszközökön végezhető tevékenységek tiltásának kapcsolata a gátlási képességekkel 4-8 éves gyermekeknél 349
Nyugalmi helyzetben előforduló spontán gondolatok tartalma a szívritmus-variabilitás fényében 350
A sportolói identitás határán: Fogalmi metaforák használata a kényszerű és önkéntes sportolói visszavonulásban 351
Egy retrospektív kutatás a gyermekkori emlékek és az érzelemfelismerés kapcsolatáról 352
Öngyilkossági kockázatszűrő-eszköz klinikai gyakorlatba való beépítésének előnyei: egy új szuicid rizikót szűrő teszt értékelésére irányuló 5 hónapos folyamatos vizsgálat első eredményei Magyarországon 352
Az együttműködés mintázatai: Viselkedési stratégiák csoportközi társas dilemmákban 353
Az összeesküvés-elméletekben való hit pszichológiája 354
A stigma árnyékában: A stigmatizáció, az önegyüttérzés és a depressziós tünetek vizsgálata pszichoonkológiai betegek körében 355
A képernyőhasználat, az alvás és a koffeinfogyasztás összefüggései a középiskolások figyelmi képességeivel 356
Kötődés és Spontán Perspektíva-felvétel 356
A Táncház módszer hatása a fejlődő agyra és gyermekek olvasási készségeire 357
Az olvasási és aritmetikai fluenciát befolyásoló deklaratív és procedurális folyamatok 358
A kontrasztív utalások megértése felnőtteknél 359
A felsőoktatás tehetséggondozásának 10 éve (2013-2023) 360
Tudatos légzés, fókuszált elme: A rekeszizom légzés tréning pozitív hatásai 360
Könyvbemutatók 362
Kis élet-gombócnak képzelem - Várandós anyák és apák kötődése magzatukhoz 362
Az amerikai pszichológiai társaság útmutatója a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel folytatott pszichológiai munkához 362

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Az EFPA Semester megnyitó előadása: Challenges and opportunities for the European psychologist profession

Ole Tunold
Secretary General of the Norwegian Psychological Association
Vice President of the European Federation of Psychologists' Associations

Since its inception in 1981, EFPA (European Federation of Psychologists' Associations) is dedicated to developing psychology, contribute to society, and serve psychologists.
The EuroPsy certificate is well established in 26 countries. It offers a proof of the holder's competency as a practitioner of psychology. It also defines the professional standard of psychologists to aid legislators and educational institutions.
Professional ethics is an integral part of psychological practice. The EFPA Metacode of Ethics is a guide to general professional principals and serves as an important basis for national regulations of professional ethics.
Both the EuroPsy and the Metacode of Ethics have recently been revised and updated to the ever-changing conditions of professional practice.
The practice of psychologists in Europe is one of considerable diversity. Despite the popular stereotype of the psychologist as a provider of individual treatment of mental challenges, psychologists are found in more than 30 well-established fields of practice. The scientific basis for these fields is even more diverse and specific. This professional diversity represents both a strength and a limitation in the further development of the profession. A strength, because the diversity lays the ground for valuable solutions to society's challenges. A weakness, because the stereotype of the clinical psychologist hampers recognition of the profession's potential.
The psychologist community consistently experience that governments turn to political scientists, lawyers, technologists, medical doctors and behavioural economists in search for solutions, but often fail to include psychologists in the selection of experts.
The combined psychologist community invests heavily in improving and refining professional competence. EuroPsy is a very important manifestation of that. Much less effort is directed to developing demand for this competence. The 'product' is continuously refined, but the market and marketing efforts are neglected.
EFPA's aim is to nurture the recognition of psychologists as an instrument to counter many of society's unsolved problems. This requires knowledge of how the profession is perceived, and perceived differently, throughout Europe. EFPA strives to possess a reliable overview of our profession, which goes beyond academic education and practical training, to include what the profession actually does.
The presentation will give illustrations to the subject and provide some examples of preliminary results.

Közérdekű bemutató: Tesztbizottság: az első 50 év, és a következő

Nagybányai-Nagy Olivér
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A Nemzetközi Tesztbizottság (ITC, International Test Commission) 1976-os megalakulásakor már tíznél is több nemzeti tesztbizottság működött Európa szerte. Ezen nemzeti kezdeményezések nagyrészt az 1971-ben kiadott svájci irányelvek nyomán szerveződtek (IAAP, International Association of Applied Psychology), melyek részben a tesztminőség fejlesztését, részben pedig a visszaélések megelőzését tűzték ki célul.

Idehaza lényegében ezzel egyidőben zajlott a Magyar Pszichológiai (Tudományos) Társaságon belül a Tesztbizottság (TB) megalakulása és nagyrészt ugyanezen célkitűzések mentén kezdte meg a munkáját az 1971-ben az MPT két állandó bizottságának egyikeként (az Etikai Bizottság mellett).

Az MPT TB munkájában mindvégig kiemelt szerepet kapott a tesztek minőségbiztosításának kérdése, ami nem csupán a teszthasználati irányelvek meghatározását, hanem a mérőeszközök minőségi kritériumainak biztosítását is célozta. Ennek a napjainkra is áthúzódó feladatnak a hozadéka, hogy az Európai Pszichológiai Társaságok Szövetségének (EFPA, European Federation of Psychologists' Associations) kritériumrendszerét 2011-től az MPT TB is adaptálta és már folyamatban van az épp jelenleg megújított verzió honosítása is.

A tesztminősítési séma a különféle mérőeszközök minőségvizsgálatára egy egységes, európai keretrendszert biztosít, ráadásul olyan új aspektusokra is kiterjed, mint a tesztelésben résztvevő szakértői rendszerek működése.

A számítógépes rendszerek tesztelésben megjelenő szerepvállalásának növekedése több évtizedes jelenség, de míg kezdetben csak egy modernebb tesztfelvételi felületet, illetve pontszámítási, standardizálásai hátteret biztosított a tesztelés számára, addig napjainkra mindinkább tesztértelmezési, interpretációs keretet is teremtenek ezek a szakértői rendszerek a teszthasználóknak. A tesztriportok is egyre komplexebb metodikával készülő szöveges, grafikus elemzéseket nyújtanak, sőt napjainkra a mesterséges intelligencia eszközei is beléptek a pszichológiai mérés felségterületére.

Az MPT TB jelenlegi elnökeként ezzel az előadással a jövő - vagy inkább már jelen - ilyen jellegű kihívásaira szeretném felhívni a figyelmet

Grastyán Endre Emlékelőadás: Interocepció és testérzetek. Mit érzünk és miért nem?

Köteles Ferenc

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az interocepció kutatása magában foglalja a testbelsőben található receptorokból származó információ nem tudatosuló és tudatosuló részét is. Az előadás az utóbbira, azaz a testérzetekre fókuszál, és azt foglalja össze történeti perspektívában, hogy a testérzeteink kialakulása mögött álló mechanizmusok megértése hogyan fejlődött a kutatás évtizedei során. Elsősorban saját kutatási eredményekre támaszkodva bemutatásra kerül az, hogy mai tudásunk szerint milyen kognitív és affektív mechanizmusok húzódnak meg a háttérben, s mindennek milyen gyakorlati

következményei vannak egyes krónikus állapotok kialakulása és fennmaradása vonatkozásában.

Kardos Lajos Emlékelőadás: Kérgi oszcillációktól a szubjektív élményekig: alvás-és ébrenlét átmenetek nyomában

Simor Péter Dániel
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
IMÉRA Institute of Advanced Studies, Aix-Marseille Université

Az alvás alapvető biológiai szükséglet, amely kulcsszerepet játszik mind az elsődleges fiziológiai funkciók, mind a magasabb rendű megismerő folyamatok működésében. Ennek megfelelően az ébrenléti folyamatok megértéséhez elengedhetetlen az alvás pszichofiziológiai sajátosságainak feltárása is. Az alvás és az ébrenlét nem csupán szorosan összefonódik és feltételezi egymást, hanem az alvó agy egyedülálló lehetőséget biztosít olyan egészséges és patológiás jelenségek vizsgálatára, amelyek ébrenlét során kevésbé hozzáférhetők.

Az alvás és az ébrenlét mégsem ragadható meg pusztán két elkülönülő állapot váltakozásaként. Míg viselkedéses szinten a két állapot jól elkülönül, idegrendszeri és mentális szinten egy folyamatos átmenet állapotai figyelhetők meg. Ezek az átmeneti állapotok megmutatkoznak az alvásszakaszok heterogén jellegében, az alvás alatti éberségfokozódás idegrendszeri mintázataiban, valamint a mentális élmények természetében. Megjelenésük szorosan illeszkedik az alvás és ébrenlét kihívásaihoz, legyen szó azok szabályozásáról, az információfeldolgozás dinamikájáról vagy az emlékezeti konszolidáció folyamatairól.

Az előadás során saját alvás- és álomkutatásaimon keresztül igyekszem megvilágítani az alvás és ébrenlét közötti átmenetek tanulmányozásának jelentőségét.

Buda Béla Emlékelőadás: Buda Béla öröksége – Empátia, avagy a lélek tükre

Kovács Dóra

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az előadás Buda Béla sokrétű életművének egyik központi elemére, az empátiára fókuszál, különös tekintettel Az empátia – A beleélés lélektana című, mára klasszikussá vált művére. A kötet első kiadásának megjelenésekor (1978) még nem álltak rendelkezésre a tükörneuronokkal kapcsolatos idegtudományi ismeretek, Buda azonban könyve későbbi kiadásaiban már ezekre is részletesen reflektált. Az előadás első felében az empátia idegrendszeri hátteréről szóló korszerű kutatásokat és azok Buda gondolataival való összhangját vizsgálom. A második részben az empátia pszichoterápiás szerepét járom körül: bemutatom, hogyan jelenik meg a fogalom a pszichoanalízis és a Carl Rogers nevével fémjelzett személyközpontú terápia szemléletében, valamint kitérünk a mentalizációs modellre is. Az empátia és a mentalizáció közötti különbségek és átfedések megértése hozzájárulhat a mai terápiás gyakorlat mélyebb megértéséhez. Előadásommal Buda Béla munkássága előtt tisztelgek.

Mérei Ferenc Emlékelőadás: A szent, az őrült és a bűnöző: az epilepszia a pszichológia történetében

Gyimesi Júlia

Pázmány Péter Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A 19. században jelentek meg az első pszichiátriai és pszichológiai elméletek az epilepsziáról. Ezek egy része az epilepsziát elmebetegségként kezelte, más része speciális pszichológiai és viselkedésbeli sajátosságokkal ruházta fel az epilepsziás betegeket. E nézetek képviselői szerint az epilepsziások fokozott vallásossággal és szokatlan vallási élményekkel, érzelmi labilitással, hipergráfiával, alkalmazkodási nehézségekkel, intenzív érzelmi reakciókkal, agresszióval, bűnözéssel és kiszámíthatatlansággal jellemezhetőek. Az ún. epilepsziás karakter/személyiség elmélete kínált magyarázatot az előbbi sajátosságokra, amely még a 20. század második felében is népszerű feltételezésnek bizonyult - annak ellenére is, hogy azt sokan, sokféle módon kritizálták. Az epilepsziás személyiség elmélete rendkívül elterjedt volt, és szervesen hozzájárult a modern pszichiátria és pszichológia, szűkebb értelemben pedig a kriminál- és törvényszéki pszichológia, valláspszichológia, pszichodiagnosztika és neuropszichológia fejlődéséhez. Pszichológiatörténeti hatásáról és fontos szerepéről azonban mind a mai napig kevés szó esik.

MTA Pszichológiai Tudományos Bizottság rendezvénye: PhD-tól az MTA doktora címig– tudományos teljesítmény a pszichológiában - Szimpózium és vitafórum

Előadások:

Válaszúton a doktori képzés (?)

Csépe Valéria
HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Agyi Képalkotó Központ, MAB elnök, emeritus professzor, az MTA rendes tagja

A PhD-n túl - Habilitáció és az MTA doktora cím

Urbán Róbert
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, egyetemi tanár, az MTA doktora

Felkért hozzászólások:

Kökönyei Gyöngyi
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, egyetemi tanár

Csikós Nóra
HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet, PhD jelölt Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Természettudományi Kar, Kognitív Pszichológia Doktori Iskola

Molnár Dániel
DOSZ, PhD jelölt, elnök

Moderátor:

Dúll Andrea
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, egyetemi tanár, az MTA doktora, dékánhelyettes, az MTA Pszichológiai Tudományos Bizottságának elnöke

SZIMPÓZIUMOK

SZ01

Technológiai változások társadalmi és pszichológiai hatásai

Elnök: **Krekó Péter** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Németh T. Enikő** - Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Szimpóziumunk előadásai empirikus kutatásokra alapozva vizsgálják, hogy a tömegkommunikáció, a közösségi média, valamint a generatív mesterséges intelligencia által előidézett technológiai változások milyen pszichológiai hatásokkal járnak. A bemutatott vizsgálatok a technológiai fejlődés hatásait elemzik: egyrészt az összeesküvés-elméletek kialakulására és terjedésére – különös tekintettel a szorongás szerepére –, másrészt az emberi interakciókra gyakorolt befolyására. A szimpóziumon az is szóba kerül továbbá, hogy milyen stratégiákkal és eszközökkel lehet megerősíteni az információfogyasztók ellenálló képességét a technológiailag egyre kifinomultabb információs manipulációval szemben.

Egy bonyolult kapcsolat: Hogyan függ össze a szorongás az összeesküvés-elméletekkel?

Krekó Péter[1], Jakobovits Lili[1], Kun Bernadette[1], Hudák Laura[2], Takács Zsófia[3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[3]University of Edinburgh

Metaanalízisünk a szorongás és az összeesküvés-elméletek kapcsolatát vizsgálja. Célunk a kapcsolat erősségének és irányának feltárása, a kauzális összefüggések vizsgálata. Az összeesküvés-elméletek olyan társadalmi konstrukciók, amelyek meghatározott egyéneknek vagy csoportoknak tulajdonítják az események irányítását, szemben a rendszerszintű magyarázatokkal. Az empirikus kutatások gyakran a szorongással hozzák összefüggésbe ezeket a hitrendszereket, amelyet a pszichológiai irodalom általában negatív érzelmek manifesztációjaként értelmez (Douglas et al., 2019). A szorongás egy kontrollálhatatlan, diffúz, kellemetlen és tartós negatív állapot, amelyet folyamatos éberség jellemez (Barlow, 2002). Ugyanakkor a szakirodalom alaposabb vizsgálata azt mutatja, hogy a szorongás és az összeesküvés-elméletek kapcsolata nem triviális. Egyes tanulmányok pozitív összefüggést mutattak ki (Srol et al., 2022), mások viszont nem találtak jelentős kapcsolatot, hanem inkább a stresszt azonosították az összeesküvés-előítéletek lehetséges előrejelzőjeként (Swami et al., 2016). Az oksági irány sem egyértelmű: az összeesküvéses gondolkodás egyfelől felerősítheti a szorongást riasztó tartalma miatt, másfelől pedig egyfajta szimbolikus megküzdési stratégiaként is szolgálhat. A random hatások modellek alapján számolt átlagos hatásméretek segítenek feltárni a szorongás és az összeesküvés-előítéletek oksági és időbeli dinamikáját, hozzájárulva a pszichológiai mechanizmusok pontosabb megértéséhez.

Bűnbakképzés, kontextusból való kiragadás, valamint hiteltelenítés elleni beoltási intervenciók hatásvizsgálata

Orosz Gábor[1], Faragó Laura[2], Salamon János[3], Krekó Péter[2]

[1]Artois University
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Ergonómia és Pszichológia tanszék

Képesek-e rövid videók kételyt ébreszteni a manipulációval szemben egy dezinformációval telített információs környezetben? Korábbi vizsgálatokban a pszichológiai inokuláció ígéretesnek mutatkozott a manipulációval szembeni ellenállás kialakításában elsősorban nyugati, demokratikus kulturális közegben. Jelen preregisztrált kutatás egy korábbi, bűnbakképzés elleni intervenció replikációja (Roozenbeek et al., 2022; N_1=393), valamint két új manipulációs stratégia hatásvizsgálata (kontextusból való kiragadás; N_2=382 és hiteltelenítés; N_3=376) magyar reprezentatív mintákon. Eredményeink szerint mindhárom beoltási videó javította a manipulációs technikák felismerését. A bűnbakképzés és a hiteltelenítés elleni inokulációs videók csökkentették a megosztási szándékot, míg a kontextusból való kiragadás és a hiteltelenítés elleni inokulációk csökkentették a manipulatív tartalmak iránti bizalmat. Egy utánkövetéses vizsgálatban (N_4=361) a bűnbakképzés elleni inokulációs videót proszociális motivációs elemekkel és egy önmeggyőzési feladattal egészítettük ki. Mindez a manipuláció jobb felismerését, valamint alacsonyabb bizalmat és megosztási szándékot eredményezett a manipulatív tartalmakkal szemben, mely hatás egy hónappal később is fennmaradt. Ezek az eredmények kiemelik a videó-alapú inokulációs beavatkozások hatékonyságát olyan környezetekben, ahol elterjedt a dezinformáció. Mivel az ilyen videók könnyen terjeszthetők és széles közönség számára elérhetőek, jelen kutatás kiemeli e rövid beavatkozások potenciálját a manipulatív tartalmak elleni küzdelemben a mai kelet-közép-európai propaganda-telített médiakörnyezetben.

Hosszú távon az álhírekkel szemben - Egy proszociális álhír-intervenció hatásvizsgálata magyar középiskolás mintán

Faragó Laura[1], Orosz Gábor[2], Krekó Péter[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Artois University

Annak ellenére, hogy hamarosan választók lesznek, a serdülők világszerte csökkenő érdeklődést mutatnak a hírfogyasztás iránt, és nehezen ismerik fel a hamis információkat. Hogyan lehet felhívni a serdülők figyelmét arra, hogy éberebbek legyenek az álhírek kiszűrésében, és odafigyeljenek, amikor híreket olvasnak? Jelen preregisztrált, online, proszociális értékeken alapuló álhír-intervencióban 25 középiskola diákjai vettek rész (N=1476). Az intervenció hatásvizsgálata mellett az álhírek felismerésével kapcsolatos egyéni kognitív és szociodemográfiai különbségeket is vizsgáltuk. Az intervenció során a serdülőket szakértői szereppel ruháztuk fel, és arra kértük őket, hogy írjanak egy levelet a digitálisan kevésbé kompetens rokonaiknak, amelyben hat olyan stratégia bemutatását kértük tőlük, amelyek hatékonynak bizonyultak az álhírek felismerésében. A kontrollcsoport ugyanezt a feladatot kapta, de ők az álhírek felismerése helyett az online normasértésekről írtak levelet. Az

intervenció hatására a kísérleti csoport rövid távon kevésbé észlelte hitelesnek az álhíreket, mint a kontrollcsoport (d=0,17), de ez a hatás négy hét után eltűnt. Azonban azok a középiskolások, akik követték a megadott utasításokat (n=791), és magasabb megismerés iránti igénnyel rendelkeztek, négy héttel a beavatkozást követően is hatékonyabban ismerték fel az álhíreket (d+1 SD megismerési szükséglet=0,28, d+2 SD megismerési szükséglet=0,51), mint a kontrollcsoport tagjai. Eredményeink alapján a proszociális értékek és a szakértői szereppel felruházás képes motiválni a serdülőket viselkedésük megváltoztatására, és az analitikus gondolkodás fontos szerepet játszik a beavatkozás hosszú távú sikerében egyes serdülők körében. Kutatásunk rámutat arra, hogy a proszociális megközelítés kiegészítheti a korábbi, nudge- és beoltás-alapú intervenciókat az álhírek elleni küzdelemben.

Mesterséges intelligencia mint társ: Felhasználói tapasztalatok

Ujhelyi Adrienn[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Amikor arról beszélünk, hogy a mesterséges intelligencia (MI) egyre inkább átalakítja a társadalmat, jellemzően a munkára vagy a tanulásra gondolunk. De van egy másik terület is, amely jelentős változáson megy keresztül: az emberi interakciók. Az MI mint társ – barát, mentor, partner vagy bizalmas – egyszerre kínál ígéretes lehetőségeket és vet fel kérdéseket. Kutatásunk célja annak vizsgálata volt, hogyan élik meg az emberek az MI-alapú társalgási eszközökkel való személyes jellegű interakciót. A kutatásban 50 résztvevőt kértünk arra, hogy két hét alatt minimum 5 alkalommal beszélgessenek egy LLM alapú platformmal (pi.ai) egy előre megadott kérdéssor segítségével, amelyek a személyes érzelmek, a napi kihívások és az önreflexió témaköreit ölelték fel. A beszélgetések után félig strukturált interjúkat készítettünk a résztvevőkkel, hogy elmeséljék tapasztalataikat és az MI-vel való beszélgetés érzelmi hatásait. Az eredmények azt mutatják, hogy a résztvevők többsége pozitív élményként írta le az interakciót, különösen az empátia (látszólagos) jelenléte és az ítélkezés hiánya miatt. Ugyanakkor kihívásként említették a chatbot korlátait, mint például az érzelmek mélyebb megértésének hiányát. Az MI újraértelmezheti a kapcsolatokról, barátságokról, sőt az intimitásról alkotott elképzeléseinket.

SZ02

Egészségcélok komplex vizsgálata egészséges és gyulladásos bélbeteg mintákon

Elnök: **Papp-Zipernovszky Orsolya** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Rigó Adrien** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium a Szegedi Tudományegyetem Pszichológiai Intézetének, az „Egészségcélok társas ökológiai kontextusban: az egészség Személyes Niche modelljének kidolgozása” című

OTKA kutatása legújabb eredményeit mutatja be. A személyes egészségcélok elérésének érzelmi, motivációs és társas meghatározói állnak az előadások fókuszában egészséges és gyulladásos bélbetegséggel élők mintáin. Orbán Kata a párkapcsolati elégedettség és a páros megküzdés érzelmi tapasztalatának szerepét hangsúlyozza az egészségcélok megvalósításához kötődő érzelmek és a célba fektetett erőforrások mértékében párkapcsolatban élő személyek esetében. Szűcs Tamás a személyes kapcsolatokban megélt autonómia támogatás és az internetes egészségügyi információk hatására kialakuló énhatékonyság előrejelző hatását mutatta ki a személyes egészégcélok elérésére tett törekvésekben ugyancsak felnőtt, egészséges mintán. Papp-Zipernovszky Orsolya az egészségértés szerepét vizsgálja gyulladásos bélbetegséggel élő páciensek szubjektív egészségügyi kimeneteleinek kapcsán a depresszió, az egészségre vonatkozó énhatékonyság és a tünetek számának bevonásával. Horvát Barbara előadása pedig arra mutat rá, hogy ugyanezen betegcsoportot longitudinálisan vizsgálva, az egészséggel kapcsolatos törekvések autonóm motivációja és a haladás érzése hat hónappal később több pozitív érzelmet és fenntartott autonóm motivációt jelez előre a célkövetéssel kapcsolatban. Az előadások komplex statisztikai modellezéseket használnak. Közös üzenetük, hogy mind egészséges mintán, mind krónikus betegséggel élők körében feltárhatóak az egészség-menedzsmenthez kapcsolódó érzelmi és társas tényezők, melyek hozzájárulnak a szubjektív egészséghez.

Az egészségcélokkal kapcsolatos én-konkordancia, érzelmi tapasztalatok és célmegvalósítás összefüggéseinek vizsgálata gyulladásos bélbetegséggel élő személyek körében longitudinális elrendezésben

Horvát Barbara[1], Orbán Kata[1], Dávid Anett[1], Sallay Viola[1], Rafael Beatrix[4], Csabai Márta[2], Molnár Tamás[3], Martos Tamás[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar, Belgyógyászati Klinika
[4]Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Ápolásvezetési és Szakdolgozói Oktatási Igazgatóság

Elméleti háttér: A gyulladásos bélbetegségek (angolul inflammatory bowel disease, IBD) elsősorban a bélrendszert érintő, gyulladásos folyamatokkal járó, krónikus betegségek, amelyek jelentősen befolyásolják az érintettek életminőségét. A betegséggel való hatékony megküzdés része a megfelelő önmenedzsment kialakítása, amelynek egy fontos, korábban kevésbé vizsgált aspektusa az egészséggel kapcsolatos személyes célok kitűzése.

Célkitűzés: A kapcsolódó szakirodalmak hiányában kutatásunk célja az egészséggel kapcsolatos törekvések motivációs és érzelmi aspektusainak vizsgálata volt, különös tekintettel az én-konkordancia, az érzelmi tapasztalatok és a céllal való haladás közötti kauzális összefüggések feltárására.

Módszerek: A vizsgálat során három adatfelvételi pontot magába foglaló, longitudinális elrendezésű kutatási dizájnt alkalmaztunk, amelyben kérdőíves felmérést végeztünk. Az első adatgyűjtést követően 3, majd 6 hónappal később követtük nyomon a résztvevőket. A vizsgálati

személyek toborzása a Szegedi Belgyógyászati Klinika IBD Centrumában zajlott 2022 november és 2023 júliusa között. A kutatásba való csatlakozás előtt a résztvevők alapos tájékoztatást kaptak a kutatásban való részvétel menetéről, amely lefolyása végig a kutatásetikai alapelvek figyelembe vételével valósult meg. Az első adatgyűjtés során (T1) 397 felnőtt gyulladásos bélbeteget vontunk be, akik közül a hat hónappal későbbi adatgyűjtésnél (T2) 137 pácienst tudtunk utánkövetni. A kérdőívcsomagban az alapvető demográfiai és betegség-specifikus kérdéssoron túl a Személyes Tervek Kérdőív (Personal Project Analysis, PPL, Little, 1993) jelen kutatás célkitűzésének megfelelően módosított változata került felvételre, mely során idiografikus célállítási módszerrel mértük fel a résztvevők egészséggel kapcsolatos törekvéseit, és a megvalósításhoz kapcsolódó motivációs és érzelmi tapasztalatokat.

Eredmények: A hipotézisek teszteléséhez a JAMOVI statisztikai program segítségével autoregressziós (cross-lagged panel model) elemzést használtunk (X2 (0) = 0,00, p = 1,00, CFI = 1,00, TLI = 1,00, RMSEA = 0.00, SRMR p<0,001.). Az elemzések alapján az egészséggel kapcsolatos törekvésekkel kapcsolatos autonóm motiváció T1 időpontban több pozitív érzelmet jelez előre T2 időpontban. A haladás érzése a T1 időpontban magasabb autonóm motivációt és több pozitív érzelmet jelez előre a T2 időpontban.

Következtetések: Az eredmények megerősítik, hogy a gyulladásos bélbetegséggel élő személyek egészségcéljainak vizsgálata által feltárhatók a páciensek önmenedzsmentje mögött meghúzódó érzelmi és motivációs aspektusok, illetve azok komplex kölcsönhatásai. A kutatás eredményei fontos új szempontokat nyújtanak az IBD-vel élő személyek betegséggel való megküzdésének fejlesztéséhez.

Az egészségértés komplex modellje irritáblilis bélszindrómával élő betegeknél

Papp-Zipernovszky Orsolya[1], Horvát Barbara[2], Orbán Kata[2], Dávid Anett[2], Sallay Viola[2], Rafael Beatrix[5], Tóth-Njers Sanela[2], Csabai Márta[3], Molnár Tamás[4], Martos Tamás[2,6]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[4]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar, Belgyógyászati Klinika
[5]Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Ápolásvezetési és Szakdolgozói Oktatási Igazgatóság
[6]Sigmund Freud Private University Paris, Faculty of Psychotherapy Science, Paris

A gyulladásos bélbetegség (IBD) a gasztrointesztinális szervrendszer immunmediált krónikus betegsége, melynek jellemző tünetei a gyomorfájdalom, hasmenés, fáradékonyság, szűkületek és vérzés a bélrendszerben, és ízületi gyulladások. Számos tanulmány emelte ki az IBD mentális egészségre és életminőségre gyakorolt negatív hatását. A betegség karbantartása élethosszig tartó gyógyszerszedést, diétát, relaxációs módszerek elsajátítását és a tünetprogresszió észlelését is megkívánja. Így az IBD betegeknek állandó információra van szükségük a gyógyszerek, mellékhatásaik, a táplálkozás és IBD-re specializálódott egészségügyi ellátások elérhetőségéről. Ehhez elengedhetetlen, hogy egyrészt megfelelő egészségügyi információszerzési- és feldolgozási készségeik legyenek, és jól tudjanak tájékozódni az

ellátórendszerben. Ezen készségek összessége az egészségértés. Másrészt segíti a betegséggel való együttélést az a hit, hogy meg tudnak küzdeni az egészségük kapcsán történő eseményekkel, ami az én-hatékonyság terület-specifikus formája. A Health Empowerment Model (Schulz és Nakamoto, 2013) kínál egy elképzelést az egészségértés és a betegek hatékonyságának kapcsolatáról az egészségügyi kimenetelek előrejelzésében, IBD esetén azonban a modell alulvizsgált, és más közvetítő változók szerepe sem tisztázott (Dos Santos Marques et al., 2020). Jelen kutatás célja az egészségértés komplex modelljének felállítása IBD-s betegeknél.

Kérdőíves, keresztmetszeti vizsgálatunkban 393 IBD-vel élő beteg (220 nő, átlag életkor 40,75 év (SD=12,06) töltött ki a szegedi Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Belgyógyászati Klinika Gasztroenterológiai Ambulanciáján egy kérdőívcsomagot, melyből jelen előadásban az egészségértést mérő önbevallásos Funkcionális, Kommunikatív és Kritikai Egészségértés Skála, a 4-tételes Énhatékonyság Skála egészségtörekvésekre adaptált változata, a Depresszió, Szorongás és Stressz Kérdőív Depresszió alskálája, az Élettel való elégedettség Skála, testi tünetek előfordulása, valamint egy szubjektív egészséget mérő állítás összefüggéseit elemeztük strukturális egyenletmodellezéssel. A modellben a következő utat építettük fel: az egészségértés dimenziói és a depresszivitás jelzik előre az egészségtörekvésekkel kapcsolatos énhatékonyságot, az énhatékonyság a tünetek előfordulásának számát, ez pedig az élettel való elégedettséget. A modell illeszkedése elfogadhatónak bizonyult (Khi^2=271,4, df=114, p=0,001; CFI=0,913, TLI=0,902, RMSEA=0,054). Az énhatékonyságot az egészségértés dimenziói közül a kritikai egészségértés pozitívan (st.est=0,168, p=0,003), míg a depresszivitás negatívan jelezte előre (st.est=-0,441, p<0,001). Az énhatékonyság a tünetmennyiség előrejelzőjének bizonyult (st.est=-0,268, p<0,001), a tünetmennyiség pedig az élettel való elégedettségnek (st.est=-0,207, p<0,001). Felállított modellünk komplexen mutatja be az egészségértés helyét és az énhatékonyság közvetítő szerepét a szubjektív egészségi kimenetelek előrejelzésében.

A társas támogatás és az internetes információszerzés szerepe az egészségcélok elérésében

Szűcs Tamás[1], Sallay Viola[2], Papp-Zipernovszky Orsolya[3,5], Tóth-Njers Sanela[4], Csabai Márta[6], Martos Tamás[2]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar
[2]Sigmund Freud Private University, Faculty for Psychotherapy Science, Paris
[3]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[4]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[5]Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinika
[6]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az internetes, egészséggel kapcsolatos információk egyre könnyebben és egyre több személy számára hozzáférhetővé válnak, ezért döntő fontosságú azon tényezők megértése, amelyek befolyásolhatják az online egészséggel kapcsolatos információk szerepét a személyes egészségcélok elérésében. Ez a tanulmány azt vizsgálja, hogy a személyes kapcsolatokban megélt támogatás és az internetes egészségügyi információk hatására kialakuló énhatékonyság milyen kapcsolatban áll a személyes egészégcél elérésére tett törekvésekkel. A vizsgálati mintát N = 755 személy alkotta, akik átlagéletkora M = 42,96 (SD = 14) év és 44,2%-a férfi, továbbá

a vizsgálati személyek többsége, 64,1 %-a egyetemi végzettséggel rendelkezett. A kutatás során felmérésre került az egészségcéllal kapcsolatos társas támogatás autonóm és direktív formája, az internetes információk hatására kialakult énhatékonyság, illetve az egészségcéllal kapcsolatos egyénileg megítélt haladás. Az adatokat strukturális egyenletmodellezéssel (SEM-Structural Equation Modeling) vontuk be az elemzésbe. A megbízhatósági mutatók alapján a modell megbízhatónak bizonyult (RMSEA = 0,099 [95% Cl: 0,092, 0,106], SRMR = 0,083, CFI = 0,99, TLI = 0,988, p<0,001). Az eredmények alapján elmondható, hogy az egészségcéllal kapcsolatos haladást leginkább az autonóm támogatás jelzi előre (β = 0,465, p<0,001), viszont az internetes egészségügyi információknak köszönhető énhatékonyság is bír prediktív erővel az egészségcél elérésében (β = 0,145, p<0,001). Összességében elmondható, hogy a személyes egészségcéllal kapcsolatos haladás több tényezőtől függ, ugyanakkor az előzetes eredmények alapján kijelenthető, hogy a legfőbb szerepe az autonóm támogatásnak lehet. A válaszok elmélyítéséhez további vizsgálatok szükségesek.

Együtt jobban megy? – A páros megküzdés, a párkapcsolati elégedettség és a célhoz köthető érzelmek szerepe az egészségcélok megvalósításában

Orbán Kata[1], Martos Tamás[2]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar
[2]Sigmund Freud Private University, Faculty for Psychotherapy Science, Paris

Elméleti háttér: Korábbi krónikus betegekkel végzett kutatásunk azt mutatta, hogy a személyes egészségcélok megvalósításában fontos szerepe van a célhoz társuló érzelmeknek és párkapcsolati tapasztalásoknak. A pozitív érzelmek továbbá növelték a befektetett erőfeszítések mértékét. A személy pozitív páros megküzdése elősegítette a személyek számára a több pozitív érzelem átélését, míg a partnertől tapasztalt negatív páros megküzdés több negatív érzelem átélésével járt.

Célkitűzés: Az egészséghez köthető célok megvalósítását nem csak krónikus betegséggel élők esetében érdemes vizsgálnunk. Így kutatásunkban ezt a korábban krónikus beteg populáción vizsgált mediátor modellt teszteltük, illetve fejlesztettük tovább a párkapcsolati elégedettség bevonásával.

Módszerek: Keresztmetszeti kérdőíves kutatásunkban 1053 párkapcsolatban élő személy vett részt (567 fő nő, 481 fő férfi és 5 fő nem kívánta megadni a nemét). Az adatfelvételben és toborzásban egyetemi kurzus keretei között diákok segédkeztek. A kérdőív csomagban a demográfiai adatokon kívül a Személyes Tervek Kérdőív (Personal Project Analysis, PPA; Little, 1993; Martos, 2009) módosított verziója, a Páros Megküzdés Kérdőív (Bodenmann, 2008; Martos et al., 2012) stresszel teli személyes tervekre vonatkozó verziója (Havar et al., 2025; Martos et al., 2021) és a Kapcsolati Elégedettség Skála (Hendrick, 1988; Martos et al., 2014) került felvételre, illetve a célhoz köthető érzelmek, a megvalósítás és a befektetett erőforrások vizsgálatához saját készítésű skálákat alkalmaztunk.

Eredmények: A vizsgált modell illeszkedése kiváló volt ($\chi 2$ = 0,23, CFI =0,99, NFI = 0,99, RMSEA = 0,02, IFI = 0,99, SRMR = 0,02). A modellelemzés során azt találtuk, hogy a párkapcsolati elégedettség szignifikánsan jelezte előre a páros megküzdés minden aspektusát. A pozitív páros megküzdés pozitívan jelezte előre a célhoz köthető pozitív érzelmeket, a negatív

páros megküzdés pedig a negatív érzelmeket. A célhoz köthető érzelmek szignifikánsan, pozitívan jelezték előre a célba fektetett erőforrások mértékét, és mindhárom változó szignifikánsan jelezte előre a cél megvalósításának mértékét.

Következtetés: Az eredmények felhívják a figyelmet a pozitív párkapcsolati élmények fontosságára az egészségcélok megvalósításában. Így pozitív páros megküzdési stratégiák fejlesztésére irányuló tréningek kifejlesztésével segíthetjük a személyes egészségcélok megvalósítását.

SZ03

Az esztétikai élmény technológiai aspektusai

Elnök: **Illés Anikó** - Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
Opponens: **Somogyi Krisztina** - Széchenyi István Egyetem, Művészeti Kar

Az esztétikai élmény megértésére való törekvés a korai kísérleti lélektan születése óta jelen van a tudományos pszichológiában. Kutatások sora foglalkozott azzal, hogy mit tekintünk szépnek, mekkorák és milyen jellegűek az egyéni különbségek. Sok adat felgyűlt többek között arról is, hogy mit mond rólunk a választásunk vagy mennyire jelentős és miért fontos az esztétikum használati tárgyak esetében. A design és a művészet befogadásának kérdései hol egymástól elválasztva, hol nem megkülönböztetve jelennek meg az empirikus kutatásokban. Ez utóbbi esetben a szépségre és a tetszésre vonatkozó ítéletek kialakulása mint elkülöníthető folyamat értelmeződik. A kísérleti esztétika ma a preferenciaítéletek kialakulását nem enkapszulált folyamatnak tekinti. A mű és befogadó kontextusában, valamint a biológiai és a társadalmi tényezők komplexitásában igyekszik választ adni ezen kérdésekre. Továbbá, a művészet és design definíciós kihívásaira csakúgy reagálni igyekszik, mint a technológia által kínált lehetőségekre. Szimpóziumunkban ezeket a kérdéseket képezzük le empirikus vizsgálatok bemutatásával, a technológia adta lehetőségekkel. A preferenciaítéletek és személyiségvonások mérésének technológiai újdonságai, speciális design tárgyak esztétikuma és társadalmi jelentősége csakúgy fókuszunkban áll, mint a digitális eszközök és mesterséges intelligencia adta lehetőségek limitációjának vizsgálata.

Kulcsszavak: empirikus esztétika, mesterséges intelligencia, művészet és design, mérés, technológia

Stílus és tartalom a preferenciában: A művészetbefogadás vizsgálata MI-manipulált képekkel

Palkó-Arndt Bernadett

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A kísérleti esztétika egyik célja a művészeti preferenciák bejóslása, amiben a szakirodalmi eredmények alapján a kép stílusa és tartalma játssza a legnagyobb szerepet. A két tényező együttes vizsgálatára azonban eddig nem állt rendelkezésre megfelelő módszer. Célunk egy

innovatív ingeranyag kidolgozása volt, ami lehetővé teszi adott stílusok és adott tartalmak mátrixba rendezését és így átfogó vizsgálatát. Kísérletünkben egy bristoli galériában mutattunk be olyan vászonképeket, amiket fotókból mesterséges intelligenciával létrehozott álfestményekké alakítottunk. Az algoritmus először három festő stílusát "tanulta meg" a képeik alapján, majd ezeket a stílusjegyeket (ecsetvonások, színhasználat, festéktextúra) alkalmazta a fotókon. Az így létrehozott képek az egyes eredeti fotókból három festő stílusában készítettek álfestményeket. A résztvevők (n=25) hordozható szemmozgás-vizsgáló készülékkel járták be szabadon a galériát, majd a kísérletvezetővel egy újbóli bejárás során egy kérdőívet is kitöltöttek a képek preferenciájáról. Előzetes eredményeink az elméleti modelleket alátámasztva a tartalom elsődlegességére utalnak a stílus felett. A szemmozgás-adatok, amelyek tükrözik a résztvevők preferenciáját bizonyos stílusok vagy tartalmak iránt, lehetővé teszik számunkra, hogy elemezzük és meghatározzuk, mely elemek teszik vizuálisan vonzóbbá a képeket. Eredményeink hozzájárulhatnak a preferenciák bejóslására irányuló algoritmusok létrehozásához, valamint az egyéni művészetbefogadási élmény mélyebb megértéséhez.

Big Five személyiségvonások megnyilvánulásai MI-asszisztált művészi önképekben

Kellerwessel Klaus

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A különböző helyzetekben, implicit módon megnyilvánuló esztétikai preferenciákat és a Big Five személyiségvonások összefüggéseit eddig főleg a közösségi média oldalakra feltöltött képek esetében vizsgálták. Bár a mesterséges intelligencia (MI) segítségével történő képgenerálás egyre több területen kerül gyakorlati alkalmazásra, az így létrehozott képek és a felhasználó személyisége közötti összefüggések vizsgálatára eddig még nem került sor. Jelen pályamunkában erre az MI-asszisztált önképkészítés során létrejövő képek vizuális tulajdonságainak felhasználásával teszek kísérletet.

A kutatásban résztvevő 205 fiatal felnőtt (M életkor = 21,48 év, SD = 2,09) 33 000 képet hozott létre egy generatív művészeti szoftver (Midjourney) segítségével. A képkészítés során a feladatuk saját maguk művészi ábrázolása volt, amit egy félig-strukturált interjú követett az elkészült képekről és az átélt élményekről. A Big Five méréséhez a Gosling-féle TIPI-t használtam, a vizuális változók kinyeréséhez pedig több, előre betanított neurális hálót (Yolo v8, DeepFace, Cardiff RoBERTa).

Az Extraverzió mutatta a legváltozatosabb együttjárásokat a képek vizsgált változóival – a magasabb extraverziójú résztvevők világosabb, színesebb, telítettebb, és élesebb képeket készítettek, jelentősen több emberrel, ami összhangban van a korábbi kutatások eredményeivel – ellenben az arcok kevésbé voltak láthatóak a képeiken, ami a dinamikus társas helyzetek preferenciájára utalhat. A Barátságosság ezzel szemben a képen szereplő arcok számával függött össze, az emberek számával viszont nem, ami a két vonásban megjelenített eltérő társas fókuszt tükrözheti. A Barátságosság, Lelkiismeretesség és Érzelmi stabilitás is jelentős együttjárást mutatott a promptok pozitív érzelmi töltetével, ami valószínűsíthetően a jobb érzelemszabályozási kapacitásnak köszönhető. A Nyitottság nem mutatott együttjárást a vizsgált változókkal, azonban a képek magasabb szintű változóival (absztraktság, változatosság, eredetiség) fennállhatnak hasonló kapcsolatok.

Jelen kutatási eredmények azt mutatják, hogy az MI-asszisztált képkészítés folyamatának jellemzői jó alapot nyújthatnak bizonyos személyiségvonások körvonalazásához. A jövőben a módszertan fejlesztése és újabb változók bevonása a kérdőíves mérőeszközök hatékony kiegészítéseként szolgálhatnak.

Intimitás a digitáliskorban – gondoskodás és technológia határán

Szabó Eszter

Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A modern társadalmakban az intimitás, a gondoskodás és a közösségi kapcsolatok mély átalakuláson mennek keresztül, különösen a csúcstechnológia térnyerésével. Az olyan kifinomult szexuális technológiák, mint a teledildonikus eszközök vagy a zenei vezérlésű vibrátorok, újradefiniálják a szexualitáshoz való viszonyunkat, és hatással vannak az intimitásról alkotott társadalmi normákra. A tanulmány azt vizsgálja, hogyan járulnak hozzá ezek az eszközök az élvezet új koncepcióinak kialakulásához, milyen szerepet játszanak a szexuális önfelfedezés diskurzusaiban és a gyönyör demokratizálódásában.

Az örömtárgyak fejlődése nem csupán technológiai szempontból figyelemre méltó, hanem formai, gazdasági és kulturális vonatkozásaiban is. Az újragondolt design, valamint a hozzáférés demokratizálódása – például azáltal, hogy a szexjátékok drogériákban is elérhetők – jelentős elmozdulást eredményezett a test, az intimitás és az élvezet társadalmi megítélésében. A tanulmány külön figyelmet fordít arra, hogy az egyre szélesedő diskurzus miként érinti a marginalizált csoportokat, például az idős vagy fogyatékkal élő nőket, akik számára az új, innovatív eszközök jelenthetnek megoldást a jólét javításában. Az olyan kezdeményezések, amelyek e perifériára szorult csoportok számára biztosítanak hozzáférést az élvezeti tárgyakhoz, egyaránt érintik az emberi jogok, a gondoskodás és a társadalmi igazságosság kérdését.

Módszertanomat tekintve művészetpszichológiai, művészettörténeti és designelméleti elemzések megközelítését alkalmazom. Vizsgálom a gyönyör tárgyainak jelentéseit, azt, hogy formáik mit kommunikálnak, mit szimbolizálnak, mit fejeznek ki vagy mit testesítenek meg. Designelméleti szempontból a formatervezés két aspektusára összpontosítok: a hasznosság formájára, valamint a jelentéstartalom formájára. A meghatározott szempontok alapján válogatott, a kortárs tárgykultúra részeinek tekinthető örömtárgyak vizsgálatán keresztül mutatom be, hogyan változott és formálódott a nők szexualitásához, öröméhez kapcsolódó társadalmi diskurzus a design eszközein keresztül.

Elemzéseim rávilágítanak arra, hogy ezek a tárgyak nem csupán funkcionális eszközök, hanem kulturális jelentéshordozók is, amelyek tükrözik a női testtel, identitással és szexuális élménnyel kapcsolatos normák, tabuk és elvárások alakulását.

A vizsgálódás célja, hogy átfogó értelmezést nyújtson arról, hogy az élvezetre tervezett technológiák miként alakítják az emberi tapasztalatokat, a saját és a másik testéhez való viszonyunkat, a szexualitásról szóló diskurzust, és miként nyithatnak új utakat az önelfogadás és a jóllét mindenki számára természetessé és hozzáférhetővé tétele felé.

Technológiai lehetőségek és limitációk a befogadásvizsgálatokban

Illés Anikó
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A művészeti élmény megértése a pszichológia történetében az első törekvések között szerepelt, s Fechner óta a mai napig jelen van (változó intenzitással) a tudományos kutatásban. Az utóbbi időben megerősödött a technológia adta lehetőségek alkalmazása, s így a szemmozgásvizsgáló készülékek, fMRI és egyéb képalkotó eljárások révén bizonyos kérdések tisztázódni látszanak. Ugyanakkor a művészeti befogadás kontextuális kérdései, a különböző műfajok eltérő megítélése, valamint a művészeti és nem művészeti határának tisztázatlansága továbbra is kihívásokat tartogat. A technológiák alkalmazásának nagy ígérete, miszerint átfogó magyarázatokat adhatunk segítségükkel, nem feltétlenül teljesül. A sajátos limitációikat mutatja többek között a figuratív és nonfiguratív képek észlelésének követéséből származó szemmozgásadatok elemzése. Az elvégzett vizsgálatban 41 személy vett részt, a vizsgálati anyag figurativitásban való eltérésekben három kategóriára osztható képekből állt (18 db). A szemmozgás-adatok a preferenciaítéletek két típusával (szépség és tetszés) is elemzésre kerültek. Az eredmények azt mutatják, hogy a tetszés és szépség megítélése más szemmozgásmintázatot mutat a képek egyéb tulajdonságai alapján (ábrázoló és nem ábrázoló képek esetében). Tehát a kezdeti várakozásokkal ellentétben a szemmozgásvizsgálatból származó mérések nem alkalmazhatók általánosan olyan adatként, mely közvetetten a befogadással együttjáró tetszésértéket méri. Viszont a képek befogadásának természetéről differenciáltabb kép rajzolható meg.

SZ04

Természetes és mesterséges ritmusok az olvasás, zene és kognitív fejlődés határán.

Elnök: **Honbolygó Ferenc** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Stachó László Pál** - Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Tanárképzési Tanszék

A szimpózium célja az MTA Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja keretében megalakult MTA-TTK Olvasási Nehézségek Kutatócsoport, valamint az eköré szerveződött, zenepszichológiai témákkal foglalkozó kutatók legújabb kutatási eredményeinek bemutatása. A bemutatott vizsgálatok középpontjában az olvasási nehézségek neurokognitív hátterének feltárása, valamint a zenei és ritmusalapú intervenciók lehetséges fejlesztő hatásainak vizsgálata áll. A szimpózium címében szereplő „természetes ritmusok” a mindennapokban előforduló ritmusokra utalnak, például a tánc vagy a dallamtapadás során megjelenő mintázatokra, Ezzel szemben a „mesterséges ritmusok” a kutatásainkban alkalmazott, laboratóriumi környezetben mesterségesen létrehozott ritmusfeladatokra vonatkoznak, amelyek lehetővé teszik a ritmus feldolgozás specifikus aspektusainak kontrollált vizsgálatát.

Az első előadásban ismertetjük azt a néptánc alapú tréningprogramot, amelyet a táncház mozgalom inspirált, és amely a mozgás, a ritmusérzék, valamint a zenei készségek fejlesztésén keresztül igyekszik támogatni a nyelvi és olvasási képességeket. Részletesen bemutatjuk a program elméleti alapjait, amelyek a mozgás és a nyelvi fejlődés közötti szoros kapcsolatot hangsúlyozzák, továbbá ismertetjük a módszertani megközelítéseket, amelyeket a hatékonyság mérésére alkalmaztunk.

A második előadásban arra fókuszálunk, hogy e program alkalmazása milyen hatást gyakorolt a résztvevő gyermekek olvasási, zenei és kognitív képességeire. Eredményeink rávilágítanak arra, hogy a ritmus és a zenei struktúrák iránti érzékenység fejlesztése pozitív hatással lehet az olvasási folyamatokhoz kapcsolódó kognitív funkciókra, mint például a fonológiai tudatosság, a munkamemória és a figyelmi kontroll.

A harmadik előadás egy iskoláskorú gyermekek körében végzett vizsgálat eredményeit tárgyalja, amelyben a ritmusészlelés és a végrehajtó funkciók szerepét elemezzük az olvasási teljesítmény összefüggésében. Bemutatjuk, milyen kapcsolatban áll a ritmikai képesség a végrehajtó funkciókkal, amelyek kulcsszerepet játszanak az olvasás elsajátításában és automatizálásában.

Végezetül, a negyedik előadásban felnőtteken végzett dallamtapadási kutatásunk eredményeit mutatjuk be. Ebben a vizsgálatban azt elemezzük, hogy a dallamtapadás szubklinikai és klinikai OCD mintán milyen kapcsolatban áll a skizotípia, valamint a szubklinikai obszesszív-kompulzív jellemzőkkel.

Néptánc-alapú tréning hatásai a gyermekek olvasási, ritmikai és kognitív képességeire

Honbolygó Ferenc[1], Sándor Ildikó[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Hagyományok Háza

A ritmikai képességek és az olvasási készségek közötti kapcsolatot számos kutatás igazolta, és ennek alapján több olyan olyan tréningprogram született, amelyek a zene és a ritmus segítségével támogatják az írás-olvasás elsajátítását. Jelen tanulmányunkban egy néptánc elemeket tartalmazó táncalapú tréningprogram hatásait vizsgáltuk a gyermekek kognitív és olvasással kapcsolatos készségeire.

A kutatásban összesen 60 gyermek vett részt, egyik felük a tréningcsoportba, a másik felük pedig a kontrollcsoportba került. A résztvevők ritmikai képességeit, olvasási készségeit, intelligenciáját és végrehajtó funkcióit az alábbi tesztekkel mértük: Beat-Based Advantage Task és Complex Beat Alignment Task, 3DM-H olvasási teszt, Raven Színes Progreszív Mátrixok, a WISC-IV Számterjedelem altesztje, Verbális Fluencia teszt és a Numerikus Stroop feladat.

A tánctréning hetente kétszer zajlott a táncház módszer alapján, amely élő zenével kísért tradicionális táncmotívumokat, valamint éneklést és mozgást ötvöző népi játékokat foglalt magában. A programot úgy alakítottuk ki, hogy illeszkedjen a gyermekek életkori sajátosságaihoz mind zenei, mind mozgásfejlődési szempontból. A megközelítés komplex

módon integrálta az aktív vokalizációt, verbalizációt, mozgást és a passzív hangszeres zenei expozíciót.

Az előadás során a kutatás elméleti keretét és módszertanát ismertetjük, és részletesen bemutatjuk a táncház módszert és a pedagógia program kialakításának lépéseit. A kutatás konkrét eredményeit a szimpózium egy másik előadása mutatja be.

A beat észlelés és a végrehajtó funkciók szerepe a korai olvasásfejlődésben

Kertész Csaba[1], Honbolygó Ferenc[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Egyre több kutatás támasztja alá a gyermekek ritmusérzéke, különösen a zenei lüktetés követésének képessége (beat észlelés) és az olvasásfejlődés közötti kapcsolatot. Az olyan korai olvasási prediktorok mint a fonológiai tudatosság, az általános kognitív képességek és a végrehajtó funkciók szerepe ebben az összefüggésben azonban továbbra is tisztázatlan.

Jelen vizsgálatban 40 magyar anyanyelvű gyermek általános kognitív képességeit és végrehajtó funkcióit (verbális és téri-vizuális munkamemória, nonverbális intelligencia, gyors automatizált megnevezés, tervezés, gátlás), nyelvi és olvasási készségeit (szóolvasás és fonológiai tudatosság), valamint beat észlelési képességeit vizsgáltuk az első iskolaévük során. A tesztbattériánk tartalmazott egy, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen kifejlesztett, végrehajtó funkciókat és olvasást vizsgáló adaptív digitális tesztcsomagot (Mohai et al., 2016), valamint két beat észlelést mérő, felnőtt kutatásokban használt teszt gyermekbarát adaptációját: a Beat-Based Advantage (Grahn és Brett, 2007; Ladányi et al.., folyamatban) ritmusdiszkriminációs teszt vizuális segítséggel kiegészített, 12 tételes változatát, valamint a aszinkronitás detekción alapuló Beat Alignment Test (Iversen és Patel, 2010; Trainor és Einarson, 2016) videó alapú adaptációját, amelyben állatbábok komplex zenei ingerekhez történő dobolásának illeszkedéséről kellett a vizsgálati személyeknek dichotóm ítéletet alkotniuk.

Eredményeink hozzájárulhatnak az olvasás korai prediktorainak azonosításához, beleértve a fonológiai tudatosság, az általános kognitív képességek és a végrehajtó funkciók közötti összjátékot, valamint a beat észlelés lehetséges szerepének feltérképezéséhez a későbbi olvasási nehézségek korai diagnosztikájában. A nemzetközi szakirodalomból ismert eredményekkel együtt kutatásunk felhívja a fogyelmet a korai ritmikai fejlődés és a zenei nevelés fontosságára, valamint a későbbi olvasási nehézségekkel szembeni védőfaktor szerepére.

A dallamtapadás szubklinikai és klinikai vonatkozásainak vizsgálata magyar mintán: dallamtapadás, skizotípia, szubklinikai és klinikai OCD

Fülöp Flóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A dallamtapadás az önkéntelen zenei képzeleti tevékenységek közé tartozó, nem klinikai jelenség, amely azonban fenomenológiailag jelentősen hasonlít a skizofréniában megjelenő

zenei hallucinációkra, valamint az obszesszív-kompulzív zavarban (OCD) megjelenő zenei rögeszmékre. Korábbi kutatások összefüggéseket mutattak ki a dallamtapadás és a skizotípia, valamint a szubklinikai obszesszív-kompulzív jellemzők között. A jelen előadás célja két olyan kutatás bemutatása, amely ezen szubklinikai jellemzők, valamint a klinikai szintű OCD kapcsolatát vizsgálják magyar mintán. A szubklinikai mintán (N = 4301) végzett elemzések szignifikáns korrelációkat mutattak ki a skizotípia, a szubklinikai OC-jellemzők, valamint a dallamtapadással kapcsolatos introspekció és mozgás között. A strukturális egyenlet modellezés gyenge, pozitív kapcsolatot mutatott ki a szubklinikai OC-jellemzők és a dallamtapadással kapcsolatos negatív attitűdök között, míg a skizotípia és a korábbi zenei tapasztalat gyenge összefüggést mutatott a dallamtapadás epizódok gyakoriságával.

A klinikai OCD mintán (N = 26) végzett előzetes elemzések azt mutatják, hogy a klinikai OCD-s csoport szignifikánsan rövidebb dallamtapadás epizódokat él át, és kevesebb dallamtapadáshoz kapcsolódó mozgást tapasztal, mint a kontroll csoport, valamint szignifikánsan kevesebb negatív attitűddel is rendelkezik ezeket az epizódokat illetően. Ezen kívül közepesen erős kapcsolat áll fenn a gyűjtögető tendenciák és a dallamtapadáshoz köthető mozgás, valamint az OCI-R összpontszám és a dallamtapadás gyakorisága között. Ezek az eredmények részben alátámasztják a korábbi kutatások eredményeit, és új információkkal szolgálnak a dallamtapadás fenomenológiáját illetően.

A ritmikai képességek fejlesztésének hatása az olvasási teljesítményre

Nagy Sándor[1], Kertész Csaba[2], Honbolygó Ferenc[2]

[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az iskoláskori olvasási nehézségek felismerése és kezelési lehetőségeinek kidolgozása kiemelt fontosságú a gyermekek tanulmányi eredményei és továbbtanulási lehetőségei szempontjából. Számos hazai és nemzetközi kutatás rámutatott a zenei képességek, különösen a ritmikai készségek és az olvasási nehézségek közötti kapcsolatra: az olvasási nehézségekkel küzdők jellemzően rosszabbul teljesítenek a zenei-ritmikai teszteken is. Így ezek célzott, intenzív fejlesztése az olvasási képességekre is pozitív hatást gyakorolhat.

Hosszú távú kutatásunk egyik állomásán a Hagyományok Házával együttműködve, az általuk kifejlesztett generikus néptánc-tréninget alkalmazva vizsgáltuk annak hatását 3–4. osztályos gyerekek esetében. A vizsgálatba a kispesti Kós Károly Iskola két osztályát vontuk be, kísérleti és kontrollcsoportként (N=118). Mindkét csoportot a Dyslexia Differential Diagnosis, Maastricht számítógépes olvasásdiagnosztikai program magyar adaptációjával mértük fel (3DM-H, Blomert & Vaessen, 2009; Tóth et al., 2014), amelynek hat szubtesztjét rögzítettük: olvasás, helyesírás, fonématörlés, RAN, betű-hang megkülönböztetés és választásos reakcióidő. Ezenfelül a végrehajtó funkciók tréning hatására történő változását egy numerikus Stroop-teszttel vizsgáltuk. A teszteket a tréning előtt és után is elvégeztük. Mivel a tréning egy féléven át tartott, lehetőség nyílt a két csoport fejlődésének összehasonlítására.

Bár a két csoport között tendenciaszerű különbség megfigyelhető volt, az olvasási eredményekben és a végrehajtó funkciók terén nem mutatkozott szignifikáns eltérés. Szignifikáns eltérést figyeltünk meg azonban a pre- és poszt-tréning eredmények között

mindkét csoport esetében, amely a tréning után magasabb volt. A végrehajtó funkciók esetében viszont nem találtunk különbséget a tréning előtti és utáni mérésekben.

Az eredmények egyik lehetséges magyarázata, hogy a vizsgált csoportokban kevés volt az olvasási nehézségekkel küzdő tanuló, így a fejlesztés hatását elfedhette a jól olvasók magas aránya. Emellett a pre- és poszt-tréning közötti különbségek részben az érési folyamatoknak is betudhatók. A továbbiakban célszerű lenne hosszabb távon, akár több féléven keresztül is tréningezni és mérni a tanulók képességeit, így vizsgálva a tréning lehetséges hosszú távú hatásait.

SZ05

Mentális egészség a felsőoktatásban: kihívások és lehetőségek

Elnök: **Karner Orsolya** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kissné Viszket Mónika** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület évtizedek óta vizsgálja az egyetemisták mentálhigiénés állapotát, egészségmagatartását, megküzdési stratégiáit, a segítségnyújtás iránti igényeit és attitűdjeit, a fiatal felnőttkor életszakaszának jellemzőit. A fiatal felnőttkorral együttjáró életfeladatok mellett az egyetemi képzésben való teljesítés, a gyakran munkával párhuzamos tanulás, illetve a vizsgák okozta stressz is komoly mentális megterhelést tud okozni az egyetemistáknak. Két nagymintás, országos kutatást végeztünk magyar hallgatók körében 2021. és 2023. novemberében, majd 2024. tavaszán a Magyarországon tanuló nemzetközi hallgatók között. Ezeknek köszönhetően átfogó képet kaptunk arról, hogy milyen pszichés állapotban vannak a magyarországi egyetemisták. Feltérképeztük a leggyakoribb pszichés tünetek előfordulását, a tanulmányok területén megélt kiégés szintjét, de emellett azt is, hogy milyen erőforrásokra tudnak a hallgatók támaszkodni, és mennyire bizonyulnak ellenállónak az őket érintő kihívásokkal szemben.

Mind a magyar, mind a nemzetközi hallgatók kapcsán fontos eredmény, hogy a fejlődéslélektani sajátosságok - az egyén felnőtté válási folyamata és az identitásfejlődés aktuális státusza - is szerepet játszanak az általános mentális jóllétben és befolyásolhatják a szociokulturális és intézményi környezethez való alkalmazkodás sikerességét.

Az intrapszichés jellemzőkön túl a külső környezet jelentőségét tükrözi és az intézményi felelősségre mutat rá, hogy az egyetem nemzetközi diákbarát jellege bizonyult a legmeghatározóbbnak több téren is a nemzetközi hallgatók adaptációjának (pszichológiai, akadémiai és szociokulturális) előrejelzésében is. Az egyetemek a támogató szolgáltatásaikkal is rengeteget segíthetnek a hallgatók mentális egészségének fenntartásában és javításában. Ezt egy intézményi hatásvizsgálat eredményein keresztül mutatjuk meg, amely egy egyetemi pszichológiai tanácsadó és terápiás központ működésére irányult.

A vizsgálatoknak célja, hogy további megalapozott és célzott intervenciókat tervezzünk a feltárt eredmények alapján szakpolitikai és intézményi szinten egyaránt.

Mérhető hatások az egyetemistáknak nyújtott pszichológiai tanácsadásban és terápiában

Karner Orsolya[1], Vagdalt Eszter[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Életvezetési Tanácsadó pszichológusai, pszichoterapeutái és pszichiátere egyéni és csoportos pszichológiai támogató intervenciókat nyújtanak térítésmentesen az egyetem nemzetközi és magyar hallgatói és dolgozói számára. A tanácsadási és terápiás folyamatoknál a kezdetektől kiemelt szempont volt a hatások vizsgálata, az élmény és az elégedettség mellett a tényleges hatótényezők és eredményindikátorok feltárása, azonosítása.

Korábbi feltáró kvalitatív vizsgálatainkra alapozva, melyben interjú készült a lezárt folyamatra vonatkozóan mind a klienssel, mind a szakemberrel, egy validált mérőeszközzel kezdtünk el dolgozni. Az Outcome Questionnaire 45.2 (OQ-45.2) olyan önbeszámolós kérdőív, mely rövid idő alatt átfogó képet ad arról, hogy az egyén az általános pszichés jóllét dimenzión hol helyezkedik el, illetve kellő pontossággal képes mérni az abban bekövetkező változásokat. Ezzel a pszichológiai intervenciók, elsősorban a pszichoterápia, illetve a pszichológiai tanácsadás hatásvizsgálatának megbízható eszköze. A skála magyar nyelvű verziójának (Terápiás hatásvizsgálati kérdőív, OQ-45.2-HU) adaptációjának, pszichometriai jellemzőinek és faktorstruktúrájának vizsgálatát egy egyetemközi munkacsoport elvégezte (Török, Bóné, Jáki, Kiss, Csikai, Karner, megjelenés alatt), majd 2024-ben egy nagy országos mintán (n=7695) történt adatfelvétel alapján újabb pszichometriai elemzés történt (Matavovszky, Nguyen Luu és Karner, 2024), mely során azt találtuk, hogy az eredeti három-faktoros struktúra helyett az 5 faktoros szerkezet érvényes a magyar mintán, melyre 39 item illeszkedett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Életvezetési Tanácsadóban ezzel az eszközzel mérjük fel a kliensek belépéskori, majd a lezáráskori mentális állapotát, ennek eredményeit mutatjuk be előadásunkon.

A kibontakozó felnőttkor hatása a nemzetközi hallgatók mentális egészségére és alkalmazkodási folyamataira

Matavovszky Dominika[1], Csikós Tamás[2], Gács Boróka[3], Karner Orsolya[1], Nguyen Luu Lan Anh[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Corvinus Egyetem
[3]Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

Az előadás célja, hogy bemutassa a nemzetközi hallgatók mentális állapotának és adaptációjának hátterében álló legfontosabb fejlődéslélektani sajátosságokat egy friss kutatás eredményei alapján. A 2024 áprilisában zajlott nagymintás felmérésben több mint 2000, Magyarországon tanuló diákot (42 intézményből) viszgáltunk. A kutatás során a demográfiai

jellemzők, az aktuális pszicho-bio-szociális állapot, a kibontakozó felnőttkor fejlődéslélektani sajátosságai mellett, az alkalmazkodás különböző formáit, valamint a külföldi lét további aspektusait is mértük.

Regressziós analízissel végzett elemzéseink szerint a hallgatók mentális állapotát -a szorongás (GAD 7; Spitzer etal., 2006) és a depresszió (PHQ-9; Kroenke etal., 1999) változónak mentén - leginkább a fiatal felnőttkorral járó instabilitás-érzés határozza meg (IDEA; Reifman etal., 2007). Ez a konstruktum nemcsak önmagában, de a köztes állapot érzését mediálva is jelentősen hat a kimeneti hangulati változókra. Az akadémiai adaptáció (Cemalcilar et al., 2005 kérdőívével mérve) és szociokulturális adaptáció (SCAS; Ward és Kennedy, 1999) tekintetében az instabilitás mellett az identitás-beli exploráció és én-központúság (IDEA; Reifman et al., 2007) is bejósló erővel bír.

Eredményeink rávilágítanak arra, hogy a kibontakozó felnőttkorra jellemző fejlődéslélektani sajátosságok komoly hatást gyakorolhatnak a nemzetközi hallgatók mentális egészségére, de befolyásolhatják a szociokulturális és intézményi környezethez való alkalmazkodás sikerességét is.

Kikényszerített megküzdők, hátszéllel indulók, és stabilizálódott felnőttek: magyar egyetemisták mentális egészségi-profiljai - a felnőtté válás krízisének állomásai szocio-demográfiai változók mentén

Gács Boróka[1], Csikós Tamás[2], Matavovszky Dominika[3], Karner Orsolya[3]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet
[2]Budapesti Corvinus Egyetem
[3]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatás célja a magyarországi egyetemisták mentális egészségének átfogó vizsgálata, valamint a különböző mentális egészségi mutatók és más életmódra vonatkozó jellemzők alapján elkülönülő csoportok azonosítása a populációt célzó hatékony intervenciók tervezése érdekében.

Módszertan és eredmények: Keresztmetszeti online kérdőíves vizsgálatunk összesen 8444 fő (5466 nő, átlagéletkor 25,71 év) vett részt, az adatfelvétel 2023 novemberében zajlott. A kérdőívcsomag a hallgatók pszichés állapotára, a megküzdési stratégiákra, életmódra vonatkozó, és egyetemmel kapcsolatos kérdéseket tartalmazott. A hierarchikus klaszteranalízis három fő csoportot azonosított: (1) „Kikényszerített megküzdők”: Magas szintű kiégést, szorongást és depressziót mutató hallgatók, akik leginkább hajlamosak a szomatizációra, dolgoznak, mégis anyagi hátterüket elégtelenek ítélik meg. Párkapcsolatban élnek, albérletben laknak, a legkevésbé elégedettek az egyetemmel. (2) „Hátszéllel indulók”: A kiégés tüneteivel nem jellemezhető, enyhe depressziós, szomatikus tüneteket és szorongást mutató diákok. Jellemzően megfelelő anyagi háttérrel rendelkeznek, nem dolgoznak, szülői házban élnek, egyedülállók és elégedettek az a felsőoktatási intézményükkel. (3) „Stabilizálódott felnőttek”: Alacsony szintű kiégéssel, szorongással jellemezhető, depressziós és szomatikus tüneteket nem mutató hallgatók, akik dolgoznak, megfelelő anyagi háttérrel rendelkeznek. Párkapcsolatban élnek, saját lakásban laknak, és elégedettek az egyetemválasztással.

Konklúzió: Az eredmények rávilágítanak arra, hogy egyrészt a hallgatók eltérő szocio-ökonómiai háttere összefüggést mutat pszichés állapotukkalt, másrészt úgy tűnik, hogy a csoportok a felnőtté válás folyamatának bizonyos aspektusai mentén különülnek el. Célzott, a csoportokra specifikusan illesztett intervenciók segíthetnek a hallgatók jólétének javításában.

Nemzetközi diákok mentális egészsége, akadémiai sikere és a nemzetközi diákbarát egyetemi környezet

Nguyen Luu Lan Anh[1], Csikós Tamás[2], Gács Boróka[3], Karner Orsolya[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Corvinus Egyetem
[3]Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

A nemzetközi hallgatók toborzása stratégiai prioritássá vált számos felsőoktatási intézmény számára, és Magyarország egyre jelentősebb célponttá vált a külföldi diákok számára. Az egyre növekvő számú hallgatók számára a tanulási és sokrétű egyéni fejlődési lehetőségek, míg az egyetemek számára bevételi források, rangsorbeli előnyök, szakmai és nemzetköziesítési lehetőségek kínálkoznak. Ugyanakkor mindez számos kihívást és új feladatot is magával hoz. Ahhoz, hogy az intézmények és a hallgatók egyaránt sikeresen kiaknázhassák a lehetőségeket és megküzdhessenek a felmerülő nehézségekkel, tudatos lépésekre van szükség (Goldstein, 2022). Az egyéni jellemzők mellett fontos az adaptáció ökológiai hátterének, azaz az intézményi környezetnek a feltárása is (Ward & Geeraert, 2016).

Több mint kétezer, Magyarországon tanuló külföldi hallgató bevonásával, a FETA keretében és a Tempus Közalapítvány támogatásával végzett survey-kutatásunkban többek között azt vizsgáltuk, hogy az egyetemi környezet milyen összefüggésben áll a hallgatók adaptációjának különböző vetületeivel (Oduwaye et al., 2023): 1) Pszichológiai adaptáció és mentális egészség – vagyis hogyan érzik magukat a diákok; 2) Szociokulturális adaptáció – azaz hogyan boldogulnak a mindennapi életben; 3) Akadémiai adaptáció – vagyis mennyire sikeresek tanulmányaikban, hogyan boldogulnak az egyetemen.

Eredményeink azt mutatják, hogy a vizsgált tényezők – életkor, angol nyelvtudás, kulturális intelligencia, reziliencia stb. – közül az egyetem nemzetközi diákbarát jellege bizonyult a legmeghatározóbbnak nemcsak a pszichológiai adaptáció (szorongás: GAD-7, Spitzer et al., 2006; depressziós tünetek: PHQ-9, Kroenke et al., 2010), hanem az akadémiai (Cemalcilar et al., 2005) és szociokulturális adaptáció (Demes és Geeraert, 2014) előrejelzésében is. Az egyetemi környezet nemzetközi hallgatóbarát jellegét – vagy annak hiányát – Wang és munkatársai (2014) kérdőívével mértük, amelyet a survey során feltett nyitott végű kérdésekre adott válaszok is jól illusztrálnak. Az előadás az eredmények gyakorlati alkalmazására is hangsúlyt helyez.

SZ06

Az identitás környezeti vonatkozásai

Elnök: **Tóth-Varga Violetta** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
Opponens: **Lippai Edit** - Pannon Egyetem, Humántudományi Kar, Pszichológiai és Metálhigiéné Intézet

A személyes identitás, azaz az én meghatározásának, értelmezésének, folytonosságának kérdése központi motívum az egyén életében. Már a klasszikus elméletek (ld. Proshansky, Fabian & Kaminoff, 1983) is kiemelik, hogy az identitás alakulásában a társas kapcsolatok mellett nagy súllyal esnek latba azok a szociofizikai környezetek, amelyek meghatározzák és strukturálják az élet mindennapi menetét a helyhasználat révén. A helyidentitás mint a személyes identitás egyik fontos alstruktúrája, az egyes szociofizikai környezetekhez való erős érzelmi kötődésben is megnyilvánul, miközben nagy hatással vannak rá a szociális tényezők, kulturális vagy csoportbéli hatások is.

Berze Iván Zsolt és szerzőtársa előadása a szimpózium témájának megalapozásaként az identitás környezeti vonatkozásainak részleteibe vezeti be a hallgatóságot. Ennek keretében értelmezi a helyidentitás és a környezeti identitás fogalmát, ráirányítja a figyelmet a közöttük rejlő különbségekre, körüljárja a helyidentitásorientáció fogalmát, miközben tisztázza ennek összefüggéseit az általános környezettudatos viselkedéssel.

A fogalmak elméleti megalapozása után a helyidentitás és a helykötődés városi vonatkozásait mutatja be Balázs Bálint, aki szerzőtársaival hat hazai város lakosságának reprezentatív, rétegzett mintavételű kérdőíves kutatását végezte el. Városelemzési módszerükben azokat a téri viszonyulásokat vizsgálták, melyek a települések mindennapi életét befolyásolhatják, köztük a helyhez kötődést, a környékkel és a várossal kapcsolatos elégedettséget. Izgalmas eredményeiket összevetették a zsugorodó városi karakterisztikával.

A városi léptéket szűkítve folytatjuk szimpóziumunkat Fogarasi Barbara és munkatársai előadásával, akik az egyéni azonosságtudatban betöltött szerepe mellett, a kollektív identitás szerves részeit is képviselő épített történeti környezeteket vizsgálják, melyek a múlt és a jelen közötti kontinuitás, valamint a közösségi identitás fontos helyszínei. A vizsgálatban az épített történeti környezetek jelentésdimenzióit elemzik, a személyes értékek és az egyéni időorientációk összefüggésében, érdekes eredményekre jutva.

Szimpóziumunk zárásaként, további léptékszűkítéssel, egy sajátos otthontér, az idősotthon énképre és identitásra gyakorolt hatását mutatják be Kurucz Attila és szerzőtársai. A szakirodalomból jól ismert tény, hogy az időskori fizikai, mentális/kognitív állapotromlás jelentősen csökkentheti az autonómia érzetét, ami kihat az énképre és az identitásra is. A szerzőtársakkal francia és magyar idősotthonokban végzett vizsgálatok arra mutatnak rá, hogy ennek megelőzése, csökkentése lehetséges olyan környezetpszichológiailag értelmezett építészeti téralakítás révén, ami a jó olvashatóságon, vagy funkcionálisan jól osztható közös terek tervezésén alapul. Ezek segíthetik az idős ember téri tájékozódását, ami hozzájárulhat a saját kompetens térélményének megteremtéséhez, az énazonosság folytonosságához.

A lépték és specifikusság kérdése a környezeti vonatkozású identitás és a környezettudatos viselkedés kapcsolatában

Berze Iván Zsolt[1,2] , Dúll Andrea[2,3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
[3]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Szociológia és Kommunikáció Tanszék

A környezeti vonatkozású identitás fogalmát annak leírására használjuk, amikor a környezet kapcsolatba kerül a személy énfogalmával. Ezen fogalmak közé tartozik a helyidentitás, amikor egy épített vagy természeti (vagy akár virtuális) hely a személy identitásának részévé válik, illetve a természet-identitás kapcsolatot leíró fogalmak csoportja is, köztük pl. a környezeti identitás (environmental identity), amelyet néhány kutató e fogalomcsoport címkéjeként is használ. A két fogalom(csoport) közötti különbség tükrözi a helyek és természet közötti, léptéküket és specifikusságukat érintő eltéréseket. A környezettudatos viselkedéssel mindkettő kapcsolatban van a kutatások szerint, bár a természet-identitás kapcsolatot többféle, egy- vagy többdimenziós fogalommal közelítik a szakirodalomban, a helyidentitás esetében pedig a kapcsolat kevésbé egyértelmű. A környezettudatos viselkedés többféle tipologizálása közül az egyik azon alapul, hogy a viselkedés általános vagy helyspecifikus, miközben a helyidentitást a kutatásokban legtöbbször konkrét helyekkel kapcsolatban mérik. Érvelhetünk amellett, hogy a helyidentitás és a környezettudatos viselkedés összefüggésével kapcsolatos bizonytalanság, léptéküket, specifikusságukat érintő eltérésekből is fakadhat. Az általunk új megközelítés keretében vizsgált fogalom, a helyidentitásorientáció (Berze és Dúll, 2021) – amely a személyek közötti egyéni különbségeket írja le abban, hogy a helyeket mennyire tekintik fontosnak önmaguk meghatározásában – a helyidentitást egy általánosabb tendencia szintjén értelmezi, így lehetővé teheti a helyidentitás és az általános (nem helyspecifikus), mindennapi környezetekben végrehajtott környezettudatos viselkedés összefüggéseinek feltárását. E vizsgálatba szükségszerűen bevonhatjuk a szorosan kapcsolódó „általános” fogalmat, a természet-identitás kapcsolatot. Felnőtt mintán (n = 1281, életkor: M = 29,65, SD = 13,32, 66,4% nő) azt találtuk, hogy a helyidentitásorientáció és a környezettudatos viselkedés között közvetlen és az Inclusion of Nature in Self (Schultz, 2002) fogalommal mért természet-identitás kapcsolat által közvetített pozitív – bár gyenge – összefüggés is fennáll. Úgy érveltünk, hogy ez alátámaszthatja elgondolásunkat, miszerint az általános környezettudatos viselkedés (bár a természet védelmét célozza) általában mindennapi környezetekben, helyeken valósul meg. Ezek hatékony, megfelelő és figyelmes kezelését pedig a helyidentitás ténylegesen elősegítheti. Ugyanakkor a részleges mediációban szerepe lehet annak is, hogy a természet-identitás kapcsolatot egydimenziós fogalommal vittük be az elemzésbe. A feltárt teljes kapcsolat részben validálta új fogalmunkat.

A kutatás módszertani megalapozása az ELTE Tématerületi Kiválósági Program 2020 – Intézményi Kiválósági Alprogram – TKP2020-IKA-05 keretében, illetve az ELTE PPK Pszichológiai Doktori Iskola „Doktori Projektek” konzorciális kutatás-támogatási pályázat (munkaszám: B10401/20) támogatásával valósult meg.

Az építészeti terek olvashatóságának és morfológiájának lehetséges szerepe az idősek egyéni autonómiájának erősítésében, idősotthoni környezetben

Kurucz Attila[1], Tóth-Varga Violetta[1], Bukovenszki Emőke[1], Fogarasi Barbara[1], Balázs Bálint[1], Dúll Andrea[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

Időskorban több olyan fizikai, mentális és/vagy kognitív állapotromlás is jelentkezhet, melyek nagyban csökkenthetik az idős ember autonómiaérzetét és -valóságát. Ez jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy átalakuljon az énkép és a korábbi identitás. Számos kutatás igazolja, hogy időskorban a megszokott otthoni szociofizikai környezetnek szerepe van a mentális és kognitív állapot megtartásában, illetve az esetleges állapotromlást lassíthatja, és így az identitás megőrzésében is fontos. Ugyanakkor sok idős ember otthoni életlehetőségei nem megfelelőek, így idősotthonokban kell tölteniük életük utolsó szakaszát. Kutatásunkban többek között arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy az idősotthonokat környezetpszichológiai szempontok figyelembevételével hogyan lehetne úgy kialakítani, hogy azok – amennyire csak lehetséges – segítsék az autonómia fenntartását és ezáltal a korábbi identitás megőrzését. Jelen előadásunkban elsősorban azokat a környezetpszichológiailag értelmezett építészeti téralakítási eszközöket mutatjuk be, melyek segíthetik a téri tájékozódást és a saját, kontrollált tér élményének megteremtését.

Kutatásunk során francia és magyar idősotthonokat elemeztünk interdiszciplináris környezetpszichológiai és építészeti szempontokat figyelembe véve. Az épületeket a térszintaktika (Hillier és Hanson, 1989; Hillier, 2007), Hajnóczi Gyula (1992) térkarakterológiája, valamint Christopher Alexander (1977) „pattern language” elmélete szerinti elemzéseknek vetettük alá.

Az eredmények alapján két irány rajzolódott ki kutatásunkban: Egyrészt, hogy a terek olvashatóságának, jó átláthatóságának különösen fontos szerepe lehet a téri tájékozódás esetleges állapotromlásainak lassításában. Ezek a téri jellemzők már akár az idősotthonok tervezési szakaszában is mérhetőek, modellezhetőek az erre kifejlesztett térszintaktikai szoftverek segítségével. Másrészt a funkcionálisan jól osztható közös terek (többágyas kialakítás esetén a lakószobák is) megteremthetik annak a lehetőségét, hogy az idősotthon intézménykörnyezetében is mindenki megtalálhassa a saját, otthonosan kialakítható helyét élete utolsó szakaszában is.

A projekt a Université Catholique Lille (UCL) és az EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM EKTI Környezetpszichológia Kutatócsoport kutatóinak bilaterális tudáscsere és alapkutatási programja keretében valósult meg. A Tempora et mores – Multidiszciplináris szemléletű tudástranszfer francia és magyar idősgondozással foglalkozó intézményekben c. című kutatási projektet a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap 2021-1.2.4-TÉT programja támogatta.

Hat hazai város kérdőíves felmérése: Társadalmi-gazdasági és pszichometriai dinamikák feltárása az ellenállóbb hazai településekért

Balázs Bálint[1], Alföldi György[2], Dúll Andrea[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
[2]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészmérnöki Kar

A magyar városok fejlesztésének egyik legfontosabb kihívása a helyi lakosság igényeinek megértése, valamint az önkormányzati törekvések és a központi kormányzati célok összehangolása (Balázs et al., 2023). Kutatásunkban hat kelet-magyarországi várost vizsgálunk a települési lakosság nemi és korbeli megoszlására reprezentatívan, rétegzett mintavétellel felvett kérdőívvel. Az alkalmazott városelemzési módszerek segítségével a települések mindennapi életét befolyásoló városviszonyulások és a látens aspektusok (pl. helykötődés) is megérthetők (Churchman, 2002). Az elemzésben a városokat a települési karakterük szerinti páros összehasonlításnak vetettük alá. Megyei jogú városként Nyíregyházát (500 fő) és Salgótarjánt (300 fő), agglomerációs városként Sándorfalvát (200 fő) és Sarkadot (200 fő), kisvárosként Nyírbátort (300 fő) és Sátoraljaújhelyet (300 fő) hasonlítjuk össze.

Jelen előadásban a kutatás céljaira általunk kidolgozott kérdőív helykötődés- (helyidentitás-) (Dúll, 2002; Lewicka, 2008), valamint környéki és városi szintű (Dúll, 2017) elégedettség-adatait vizsgáljuk a várospárokban. Az eredmények szerint, Nyíregyháza (Ny) és Salgótarján (S) helykötődési (Ny: M= 49,134, SD = 9,726; S: M = 37,303, SD = 7,868; $F(1, 730{,}650) = 353{,}868$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}285$) és a városi (Ny: M = 25,766, SD = 7,065; S: M = 15,753, SD = 5,630; $F(1, 736{,}829) = 487{,}946$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}353$) és szomszédsági (Ny: M = 25,888, SD = 7,338; S: M = 16,387, SD = 6,049; $F(1, 722{,}577) = 393{,}053$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}309$) elégedettség-eredményei között szignifikáns eltérés van. Ugyanez a mintázat megfigyelhető a nyírbátori (Nyb) és sátoraljaújhelyi (Sá) mintán is: a helykötődés (Nyb: M = 46,377, SD = 9,483; Sá: M = 43,053, SD = 9,022; $F(1, 596{,}521) = 19{,}338$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}031$) és a városi (Nyb: M = 23,427, SD = 7,966; Sá: M = 20,030, SD = 6,330; $F(1, 568{,}977) = 33{,}436$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}053$) és a szomszédsági (Nyb: M = 23,667, SD = 8,037; Sá: M = 20,233, SD = 6,771; $F(1, 581{,}266) = 32{,}020$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}051$) elégedettség-eredményei közötti szignifikáns eltérésben. Ez azt jelent, hogy a két várospár esetében a prosperáló (nem zsugorodó) települések látens városviszonyulásai erősebbek és pozitívabbak.

Ugyanakkor az agglomerációs települések közé tartozó Sándorfalva (Sf) és Sarkad (Sr) válaszaiban a két településsel való elégedettség között szignifikáns különbség van (Sf: M = 21,505, SD = 5,745; Sr: M = 18,530, SD = 7,628; $F(1, 369{,}811) = 19{,}412$, $p<0{,}001$, $\eta p2 = 0{,}047$), viszont nincs eltérés a lakókörnyezettel való elégedettség (Sf.: M = 22,390, SD = 5,694; Sr.: M = 22,155, SD = 8,794; $F(1, 340{,}905) = 0{,}101$, $p<0{,}751$) és a helykötődés (Sf: M = 44,065, SD = 8,227; Sr: M = 42,140, SD = 11,939; $F(1, 353{,}213) = 3{,}526$, $p<0{,}061$) értékei között – vagyis a várospár esetében csak a településsel való elégedettség mutat különbséget.

Ezen eredmények jól összevethetők a települések városi karakterisztikájával.

Az épített történeti környezet konnotatív jelentésének feltárása a személyes értékek és időorientációk összefüggésében

Fogarasi Barbara[1], Berze Iván Zsolt[1], Dúll Andrea[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

A történeti épületek és helyszínek egyéni és kollektív identitás részei, alakítói, bár az emberekre gyakorolt hatásuk gyakran nem tudatosul. Az épített örökség jelentéshordozó, az emlékezet és a hovatartozás szimbolikus tereként hozzájárul az önmeghatározás és a közösségi identitás erősítéséhez. Az épített történeti környezet elősegíti a múlt és a jelen közötti kontinuitás érzetét. Míg a műemlékek értékfeltárása, állagmegóvása, felújítása szakemberek feladata, a nem szakértők viszonyulása és jelentéstársítása a mindennapi életben átélt élmények alapján történik és többnyire figyelmen kívül marad a megóvásra és hasznosításra irányuló döntések során. Emellett kevéssé ismert, hogy személyes értékeik rendszere, egyéni élményeik pszichológiai időkeretekbe sorolása miként befolyásolják az emberek épített örökséghez való viszonyulását. Az előadásunkban bemutatott kutatás az általunk fejlesztett Műemléki Szemantikus Differenciálskála (Fogarasi, Berze és Dúll, 2023) segítségével tárta fel az épített történeti környezet jelentésdimenzióit. A vizsgálatban nem szakértői mintán (431 fő, életkor átlag = 33,61 év, SD = 15,30, 64% nő) főkomponens-elemzéssel három jelentésdimenziót azonosítottunk: érték, emberközeliség és állag. A személyes értékek megismerésére Schwartz Értékportré Kérdőívét (PVQ, Schwartz, 2003), az időperspektíva-orientációk feltárására pedig Zimbardo Időperspektíva Kérdőívét (ZTPI, magyar adaptáció: Orosz et al., 2015) alkalmaztuk. Többszörös lineáris regressziós elemzéseket végezve kerestük a három skála közötti összefüggéseket. Eredményeink szerint az önmeghaladás, valamint a változásra való nyitottság értékeit hangsúlyozó személyek minden jelentésdimenzión pozitívabban (önmegh.: érték: $\beta = 0,27$ $p<0,001$; emberközeliség: $\beta = 0,152$ $p<0,01$; állag: $\beta = 0,167$ $p = 0,001$. Vált.ny.: érték: $\beta = 0,136$ $p<0,05$; emberközeliség: $\beta = 0,128$ $p<0,05$; állag: $\beta = 0,166$ $p<0,01$), míg az önmegvalósítás értékeit előtérbe helyezők minden jelentésdimenzión negatívabban értékelik a műemlékeket (érték: $\beta = -0,137$ $p = 0,01$; emberközeliség: $\beta = -0,164$ $p<0,01$; állag: $\beta = -0,157$ $p<0,01$). Emellett azt találtuk, hogy minél idősebb a válaszadó, annál pozitívabban értékeli az épített örökséget minden jelentésdimenzión (érték: $\beta = 0,23$ $p<0,001$; emberközeliség: $\beta = 0,319$ $p<0,001$; állag: $\beta = 0,252$ $p<0,001$). A múlt-pozitív időorientáció az érték dimenzióval ($\beta = 0,13$ $p<0,01$), míg a jövőorientáció az állag dimenzióval mutatott pozitív kapcsolatot ($\beta = 0,121$ $p<0,05$). Eredményeinkkel nagyobb rálátást kapunk arra, hogy hogyan függenek össze az épített örökséghez kapcsolódó konnotatív jelentések az ember számára fontos értékekkel és az időhöz való pszichológiai viszonyával. Az ember-környezet tranzakció hátterében zajló pszichológiai folyamatok feltárása a gyakorlatban segítheti az identitásfolyamatokban is kulcsszerepet játszó történeti épületek és helyszínek fenntartható kezelését és a helyi közösségek hatékony bevonását.

SZ07

Pozitív idősödés: Lehetőségek, kihívások és megoldások

Elnök: **Fülöp Márta** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet és HUN-REN Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kiss Enikő Csilla** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A születéskori várható élettartam Európában folyamatosan növekszik, az európai népességben a 65 év felettiek aránya egyre magasabb és ezért az idős állampolgárok fizikális és pszichés jólléte egyre feszítőbb társadalmi kérdés. Ezért fontos, hogy minél több kutatás figyeljen fel és tárja fel az öregedésnek és időskornak a jellegzetességeit.

A szimpózium négy olyan előadást kapcsol össze, amelyek egymástól nagyon különböző vonatkozásban tárgyalják az idősödést, annak kihívásait és lehetőségeit. Az időskor ugynevezett déficit modellje (Cumming & Henry, 1961) az idősek gondoskodásra szorulnak, depressziósak és nincsenek kitűzött céljaik és értelemszerűen nem is versengenek és kognitíve hanyatlanak. Az eriksoni modellben (Erikson, 1961) az időskor a kétségbeesés kontra inetgráció krízise. Mind a kétségbeesés, mind az integráció ellentmond a versengésnek, az utóbbi azért, mert az idős ember elégedett azzal, amije van, illetve még pozitívabb értelemben hálás azért, amije van.

A jelen előadások szemben a két korábbi modellel, az aktív, sikeres, pozitív öregedés szempontjából közelítenek az időskorhoz. Bár a gondoskodás témája erősen kapcsolódik az idősödéshez, a jelen szimpóziumban egy teljesen új megközelítésbe kerül ez a téma, a feminista gerontológia keretében száll szembe a kutatás a meglévő nézetekkel. A hálaérzés erősítése szembeszállhat az időskor "déficit" felfogásával, hiszen arra irányítja a figyelmet, amivel az illető rendelkezett/rendelkezik és nem arra, amit elvesztett. A 65 év felettiek munkahelyi jelenlétével kapcsolatos nézeket feltáró kutatás ismeretlen területre világít rá, az aktívan dolgozó idősekre, akik a fiatalok potenciális versenytársai. A kognitív hanyatlással szemben teljesen originális megközelítésű kutatás keretében mutatja fel az utolsó előadás az idősödés lehetséges kognitív nyereségét.

A bemutatott munkák változatosak módszereiket tekintve és abban is , hogy milyen diszciplinát képvisel a kutatás. A félig-strukturált interjú és a hálanaplóírás mellett, hagyományos kérdőíves vizsgálatok is történtek és a kísérleti -kognitív pszichológia módszerei is felsorakoznak. Az előadások rávilágítanak a pozitív, aktív és sikeres öregedés jelentőségére. (Károli Gáspár Református Egyetem, Egyéni Kutatói Grant 20811B800; NKFIH-OTKA-K 135963 és COST-LEVERAGE)

A gondoskodás ára: női idősödéstapasztalatok elemzése feminista gerontológiai megközelítésben

Németh Judit[1], Lendvai Lilla[2]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Egészség és Szociális Képzési Kar, Ápolási tanszék
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az ageizmus – azaz az életkoralapú előítélet – széles körben elterjedt, és bizonyítottan hat az idősek egészségére, mentális jóllétére, ezeken keresztül pedig az életminőségükre is. Ugyanakkor az idősek sokfélesége miatt nem univerzálisan érint minden idős embert. Más társas kategóriák, például a gender, mediálják az életkori diszkrimináció hatását és az idősödéssel járó kihívásokkal való megküzdést. Ennek ellenére Magyarországon nem készült

még kutatás sem az idősek ageizmus élményeiről általában, sem arról, hogyan befolyásolják a nemi szerepelvárások az időskori tapasztalatokat.

Jelen interdiszciplináris, kvalitatív kutatás célja – erre a hiányosságra reflektálva –, hogy a hazai idősödéskutatásban elsőként, a feminista gerontológiai elméleti keretet alkalmazva feltárja, hogyan formálja a nőiség és a sikeres idősödés társadalmi elvárása a nők idősödéstapasztalatát. Kutatási kérdéseink ennek megfelelően a következők: hogyan viszonyulnak az idős nők az időskorhoz? Hogyan viszonyulnak az idősödéshez és a nőiséghez kapcsolódó társadalmi normákhoz? Milyen stratégiákat alkalmaznak az időskorral kapcsolatos sztereotípiák kezelésére? Folyamatban lévő kutatásunkban 2024. novemberétől 7 félig strukturált interjút készítettünk 70 évesnél idősebb nőkkel, majd az interjúkat tematikus tartalomelemzéssel elemeztük.

Az előzetes eredmények szerint a gondoskodás belsővé tett elvárása nagymértékben meghatározta a megkérdezettek oktatási és munkaerőpiaci lehetőségeit életútjuk során. A gondoskodás köré szervezett munkavállalás alacsony keresetet eredményezett, amelynek következtében az interjúalanyok a nyugdíjazásuk után is tovább dolgoztak. Emellett jellemző volt a többgenerációs gondoskodás, amely magában foglalta az unokák ellátását, a felnőtt gyermekek háztartásában végzett munkát és a házastársról való gondoskodást. A gondoskodói szerep időskorban is meghatározó maradt, és azt a résztvevők többsége pozitívan értékelte. Ugyanakkor saját gondozási szükségleteiket az autonómia elvesztéseként és a családjukra rótt teherként élték meg. Az észlelt ageista megkülönböztetések a másokra utaltság érzését erősítették a megkérdezettekben. Az autonómia megőrzésének és ezáltal a sztereotip idősképpel való azonosítás elkerülésének legfontosabb módja az aktív, tevékeny lét fenntartása volt. Összességében az önfeláldozás normája és a sikeres idősödés internalizált elvárása együttesen határozta meg a saját gondozási igényről való gondolkodást, ezen keresztül az egyének életminőségét időskorukban. Az eredmények azt mutatták, hogy az ageizmus elleni beavatkozásoknak foglalkozniuk kell a nemi szerepekkel és az általuk generált egyenlőtlenségekkel, különös tekintettel az egész életen átívelő gondoskodói szerepre.

„Egyre jobban érdekel, hogy mi történik velem.” A hála és a mentális egészség összefüggései időskorban

Ferenczi Andrea[1], Rózsa Sándor[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A KSH 2024-es adatai szerint a 65 év felettiek népességen belüli aránya 20,7 százalék, az öregedési index pedig 143,2 százalék. A produktivitás csökkenésével az élet lezárásához közeledve az idős személy számvetést készít, mérlegel, visszatekint a megtett életútra, felidézi eredményeit és életcéljait. Ez az életszakasz ugyanakkor számos új helyzet és krízis elé állítja a korosztályt. Az idősek mentális egészségének megőrzését és fejlesztését célzó vizsgálatok ezért kiemelt szerepet kapnak a pszichológiában.

Vizsgálatunkban az egészségpszichológia egyik meghatározó konstruktuma, a vonáshála összefüggésének feltárására vállalkoztunk a pszichológiai jólléttel, a társas támasszal, a vallásossággal, az időperspektívával, valamint a reménytelenséggel. Kíváncsiak voltunk

továbbá a hálaintervenció hatására ezen konstruktumok vonatkozásában idősek körében. Kutatásunkban 158 65. életévét betöltött személy vett részt. Közülük 91-en négy hétig vezettek hálanaplót. A kísérleti csoporttal (n=91) a hálanapló-vezetés előtt és után felvett kérdőíveket a kontrollcsoport (n=67) hasonlóan két időpontban kitöltetett kérdőíveivel hasonlítottuk össze. Az online és papír-ceruzateszt formájában felvett tesztbattéria többek között tartalmazta a GRAT Hála Kérdőívet, Zimbardo Időperspektíva Kérdőívét, a Beck-féle Reménytelenség Skálát, valamint a Ryff-féle Pszichológiai Jóllét Kérdőívet.

A teljes mintán végzett elemzéseink megerősítik, hogy a hála megélése segítheti a pozitív múltorientációt és a magasabb vonáshála negatívan korrelál a negatív múlt- és fatalista jelenorientációval. A vonáshála és a reménytelenség közötti erős negatív kapcsolat (-0,52**) azt jelzi, hogy a pozitív események felismerésére és értékelésére irányuló vonáshála jelentős védőfaktor a jövővel kapcsolatos negatív elvárásokkal és a pesszimista attitűddel szemben. A vonáshála és a Ryff-féle pszichológiai jóllét közötti erős pozitív kapcsolat (0,56**) azt jelzi, hogy a hála elősegíti az önelfogadást, az erős társas kapcsolatokat, az életcél megtalálását és a személyes fejlődést. A hálanaplót vezető kísérleti csoport elsősorban az egyszerű, mindennapi pozitív élmények tudatosabb értékelésében, valamint a múltbeli negatív események kedvezőbb újraértelmezésében mutatott változást. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a kontrollcsoporthoz viszonyítva az elvárásainknak megfelelően jelentős hatás nem volt kimutatható.

Összességében elmondható, hogy a hála nemcsak egy kellemes érzelem, hanem a mentális egészség és az önmegvalósítás egyik kulcstényezője is. A hálára épülő beavatkozások növelhetik a pszichológiai jóllétet, ezért a pozitív pszichológiai irányzatok fontos eleme lehet. Bár a hálanaplóvezetés a szakirodalmi adatok szerint hatékony eszköz, eredményeink azt jelzik, hogy hatása nagyban függhet a célcsoport sajátosságaitól, az alkalmazás módjától és a mérés érzékenységétől.

Ki a jobb? Munkahelyi versengés: fiatal és idős munkavállalók

Fülöp Márta[1,2]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]HUN-REN Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

Valamint a COST Leverage kutatócsoportja, kutatócsoport vezető: Fülöp Márta

· Nikola Kenning, University of St. Cyril and Methodius, Faculty of Philosophy, Skopje, North Macedonia

· Rawia Ahmed, Zayed University, Dubai, United Arab Emirates

· Barbara Fritzsche, University of Central Florida, USA

· Sibel Kiran, Koc University, School of Medicine, Turkey

· Evangelia Nena, Democritus University of Thrace, School of Medicine, Greece

· Livia Dana Pogan, Lucian Blaga University, Department of Journalism, Public Relations, Sociology and Psychology, Sibiu, Romania

· Horatiu Rusu, Lucian Blaga University, Department of Journalism, Public Relations, Sociology and Psychology, Sibiu, Romania

· Bryndis Steindorsdottir, Norwegian University of Life Sciences, Norway

· Stanislava Stoyanova, South-West University "Neofit Rilski" · Department of Psychology, Bulgaria

· Beatrice van der Heijden, Radboud University Nijmegen, Institute for Management Research, Netherlands

A várható élettartam növekedésével és ezzel párhuzamosan az iparosodott társadalmakban a születésszám csökkenésével, egyre nagyobb szerepet kap a képzett idősebb munkaerő nyugdíj korhatár utáni alkalmazásának a lehetősége. A szervezeteken belül különböző korfák vannak és kiemelkedő feladatot jelent a versenyképesség szempontjából a különböző korosztályi csoportokhoz tartozó munkavállalók különböző szintű szakmai tudásának és kompetenciáinak a leghatékonyabb felhasználása. Ebben a feladatban az egyik kulcskérdés az, hogy a különböző korosztályú munkavállalók között milyen kapcsolat alakul ki, milyen formában lesznek egymásnak versenytársai és mennyire tudják a versengést a közös munkavégzéshez szükséges együttműködéssel összeegyeztetni. A kutatás része egy nagyobb nemzetközi kutatási projektnek (LEVERAGE COST- OC-2022-1-25857 – Successful Aging in the Workplace)

A különböző korosztályi csoportok, kiemelten a 35-év alatti és 55-65 év feletti munkavállalók közötti versengés (konstruktív, destruktív, együttműködés és versengés összeegyeztetése) folyamatainak és következményeinek és szervezeti sikerességben játszott szerepének a feltárása. Ezen belül első lépésben egy olyan kérdőív szerkesztése, amely képes megragadni fiatal és idős munkavállalók esetében a fiatalok és idősek versengésével kapcsolatos nézeteit és esetleges sztereotípiáit. Bár az idősebb korosztály egyre inkább jelen van a munkaerőpiacon, ilyen típusú feltáró kutatás még nem volt.

A vizsgálatban 425 észak-macedóniai munkavállaló vett részt. A válaszadók 17 különböző ágazatban dolgoznak, a legtöbben az IT (11%), a turizmus és vendéglátás (13%) és az adminisztráció (13%) területén. A válaszadók 47,8%-a férfi volt. Átlagos életkor: M=39,7, SD=13,9.

Összesen 78 az idős és fiatal munkavállalók versengésére vonatkozó saját gyűjtésű (internet, Quora Digest etc.) tételt értékeltettünk (munkacím: Életkor és Munkahelyi Versengés kérdőív). Emellett alkalmaztuk a Munkavállalói Irigység (Vecchio, 2005) kérdőívet, amely azt vizsgálja, hogy mit irigyelnek a fiatalok az idősebb munkavállalók esetében és mit irigyelnek az idősek a fiatal munkavállalók esetében. Ezen kívül felvettük az Idős Munkaválallókkal Szembeni Diszkrimináció és Sztereotípia (Chiu etal., 2001) kérdőívet.

Az előzetes elemzés alapján az Életkor és Munkahelyi Versengés kérdőív egy teljes skálaként (Cronbach alfa 0.74) is használható, de 5 alskálára is osztható, amelyek az idős és fiatal korosztály versengésének különböző aspektusait ragadják meg. Az előadás bemutatja a készülő kérdőív tulajdonságait, demográfiai adatokkal és más pszichológiai konstruktumokkal való összefüggéseit (NKFIH- OTKA-K 135963 és Károli Gáspár Református Egyetem egyéni kutatói grant).

A mesterségesen előidézett menopauza és a hormonkezelés kognitív hatásai premenopauzás emlőrákos nők körében, a kognitív tartalék szerepe az aktív idősödésben

Ferencz Valéria[1], Tóth-Fáber Eszter[2,4], Landherr László[3], Németh Dezső[2,4,5]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Nógrád Vármegyei Szent Lázár Kórház-Rendelőintézet
[4]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Emlékezet, Nyelv és Idegtudományi Kutatócsoport
[5]Lyon Neuroscience Research Center (CRNL), INSERMU 1028, CNRS UMR5292, Université de Lyon 1, Lyon, France

Bevezetés: Az active ageing koncepciójában kiemelt jelentőségű a kognitív egészség fenntartása. Az ösztrogén központi szerepet játszik a neurokognitív folyamatokban, különösen a memória és a végrehajtó funkciók területén (El Khoudary et al., 20191; Morgan et al., 2018). Premenopauzás emlőrákos nők esetében a tamoxifen és a GnRH-antagonisták kombinációja mesterséges menopauzát idéz elő, amely hormonális környezetváltozással jár (Lambertini & Vigliett, 2019). Kutatásunk célja annak feltárása volt, hogy ez a folyamat milyen hatással van a kognitív funkciókra, és milyen szerepet játszhat a kognitív tartalék a változások ellensúlyozásában (Svararimuthu & Ponniac, 2024).

Módszerek: 40 mesterségesen előidézett menopauzában lévő, tamoxifen és GnRH-antagonista kezelésben részesülő premenopauzás nőt hasonlítottunk össze 40 egészséges kontrollszeméllyel. A neurokognitív teljesítményt nyolc teszt segítségével vizsgáltuk, melyek a végrehajtó funkciók, a munkamemória, a verbális és implicit tanulás, valamint a prospektív memória területeire terjedtek ki.

Eredmények: A hormonkezelt és a kontrollcsoport között nem mutatkozott szignifikáns eltérés a legtöbb kognitív területen, kivéve a kognitív flexibilitást, amelyben a mesterségesen előidézett menopauzában lévő nők szignifikánsan jobb teljesítményt mutattak. Az eredmények összhangban állnak a „kritikus időablak” hipotézisével, amely szerint a hormonális változások időzítése befolyásolja az agy plaszticitását és a kognitív teljesítményt.

Következtetések: Az aktív idősödés szempontjából kulcsfontosságú, hogy a mesterségesen előidézett menopauza nem feltétlenül jár kognitív hanyatlással, sőt, megfelelő időzítéssel a hormonális terápia akár kognitív előnyökkel is járhat. Eredményeink alátámasztják, hogy a kognitív tartalék jelentős szerepet játszhat a hormonális változások kognitív hatásainak ellensúlyozásában. A hosszú távú hatások tisztázása érdekében további longitudinális vizsgálatokra van szükség.

SZ08

Eötvös Loránd Tudományegyetem Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport Szimpózium I.

Elnök: **Rácz József** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kaló Zsuzsa** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatócsoportunk célja, hogy a pszichológiai jelenségeket és folyamatokat a lehető legszélesebb spektrumban vizsgálja, figyelembe véve azok társadalmi, kulturális és egyéni kontextusait. Arra törekszünk, hogy kutatásaink ne csupán elméleti betekintést nyújtsanak, hanem gyakorlati szempontból is releváns eredményeket hozzanak, hozzájárulva a pszichológiai ismeretek bővítéséhez és a társadalmi folyamatok mélyebb megértéséhez.

Munkánk során kvalitatív módszereket alkalmazunk, többek között narratív, fenomenológiai és diskurzusanalitikai megközelítéseket. Ezek a módszerek lehetővé teszik számunkra, hogy részletesen feltárjuk a résztvevők személyes tapasztalatait, élményeit és azok társadalmi konstrukcióit, ezáltal mélyebb megértést nyerve az egyéni és kollektív pszichológiai folyamatokról. Kutatásaink interdiszciplináris szemléletűek, így más társadalomtudományi megközelítésekkel is összekapcsolódnak, biztosítva ezzel a komplex és árnyalt elemzést.

Csoportunk tagjai különféle kutatási témákon dolgoznak, egyaránt fókuszálva egyéni és közösségi szintű jelenségekre. Többek között olyan kérdéseket vizsgálunk, mint a lakókörnyezetbe illeszkedő változások elindítása (részvételi akciókutatás), a társadalom peremén élő szubkultúrák (például hajléktalan szerhasználók) életvilágának feltárása, pácienscsoportok tapasztalatainak megértése (például orrsprayfüggőség), vagy traumainformált rendszerek működése (fogvatartottak között) és a hozzátartozók perspektívái (például autizmussal élők szülei). Kutatásaink során nemcsak az egyéni élményeket vizsgáljuk, hanem azokat a társadalmi struktúrákat is, amelyek ezeket az élményeket alakítják és befolyásolják.

Munkánk sokszínűségét két szimpóziumon mutatjuk most be, ahol elméleti előadások mellett módszertani és tematikus kutatási anyagokat is prezentálunk.

Autizmussal élő felnőttkorú gyermeket nevelő apák tapasztalatainak feltárása az interpretatív fenomenológiai elemzés módszerével

Koltai Borbála Gabriella[1,4], Pados Eszter[2,5], Rácz József[2,3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar
[4]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola
[5]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

Elméleti háttér: Az autizmus a sokszínű emberi fejlődés egyik sajátos útja, amely a neurokognitív rendszer eltérő fejlődéséből és működéséből ered. Egész életen át fennálló állapot, amelyre jellemzőek a társas-kommunikációs interakciók eltérései, valamint a szűk körű, repetitív viselkedési, érdeklődési és aktivitási mintázatok. Az elmúlt évtizedben a szakirodalomban egyre nagyobb figyelem irányult az autizmussal élő személyek szüleire, azonban ezen a területen továbbra is jelentős kutatási hiányosságok tapasztalhatók. A szülői tapasztalatokat feltáró vizsgálatok túlnyomórészt az anyák perspektívájára összpontosítanak, míg az apák nézőpontjai alulreprezentáltak – különösen azoknak, akiknek autizmussal élő gyermeke már felnőttkorba lépett.

Célkitűzések: Kutatásunk célja, hogy feltárjuk azoknak az apáknak a tapasztalatait, akiknek autizmusban érintett felnőttkorú gyermeke van.

Módszer: Kvalitatív kutatásunkban tíz olyan apával készítettünk félig strukturált egyéni interjút, akiknek autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermeke betöltötte a 18. életévét. Az interjúk során arról kérdeztük az apákat, hogyan élték meg gyermekük felnövekedését, milyen jelentést tulajdonítottak tapasztalataiknak, valamint hogyan tekintenek a jelenre és a jövőre. Az adatok elemzéséhez az interpretatív fenomenológiai elemzés (IPA) módszerét alkalmaztuk.

Eredmények: Az elemzés eredményeként négy fő témát azonosítottunk (1) a bizonytalansággal való folyamatos küzdelem, (2) az elfogadás és alkalmazkodás folyamata, (3) a világban való lét köztes (liminális) élménye, valamint (4) az apák személyes fejlődése. A főtémákhoz altémák is kapcsolódtak.

Az első téma feltárta, hogy a bizonytalanság és a jövővel kapcsolatos szorongás állandó kihívást jelentett a résztvevő apák számára, akik az ellátórendszer hiányosságai között próbáltak megfelelő megoldásokat találni gyermekük autizmusból adódó sajátos igényeire. A második téma bemutatta, hogyan fogadták el az apák gyermekük autizmushoz kapcsolódó sajátosságait, és miként próbáltak gyermekük kommunikációs-interakciós jellegzetességeihez alkalmazkodva kapcsolódást kialakítani és fenntartani. A harmadik téma rávilágított arra, hogy az apák egyfajta köztes (liminális) helyzetet élnek meg a tágabb szülői közegben, mivel sem a tipikusan fejlődő gyermekek, sem az autizmusban érintett szülők közösségével nem tudnak teljes mértékben azonosulni. Végül a negyedik téma feltárta, milyen személyes fejlődésen mentek keresztül az apák autizmussal élő gyermekük nevelése során.

Összegzés: Az eredményekben a résztvevő apák szülői szerepét és identitását mélyen befolyásoló élmények tárultak fel. Az apai tapasztalatok megismerése elengedhetetlen a családok jobb megértése és hatékonyabb támogatása szempontjából. Továbbá eredményeink alapot teremthetnek olyan célzott egyéni és csoportos pszichológiai, valamint mentálhigiénés intervenciók kidolgozásához, amelyek az autizmussal élő gyermekeket nevelő apák sajátos szükségleteihez igazodnak.

Hajléktalan szerhasználók perspektívái: IPA

Lányi Zsófia Vanda[1,5], Tósaki Gergely[1,2,5], Dávid Ferenc[3], Rácz József[1,3,4,5]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt
[3]Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Drogambulancia Alapítvány
[4]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar
[5]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport

Elméleti háttér: A hajléktalan szerhasználók a társadalom egyik legkiszolgáltatottabb és leginkább marginalizált csoportját alkotják, akik szociálisan hátrányos helyzetben élnek, és kiemelt elszenvedői a szerhasználat és az utcai életmód által okozott problémáknak.

Célkitűzések: Kutatásunk célja felmérni e közösség szerhasználatról, felépülésről alkotott véleményét és az utcai szerhasználat, kapcsolataik és identitásuk megélését.

Módszer: Jelen kutatásunkban félig-strukturált interjúkat készítettünk nyolc hajléktalan szerhasználóval, amelyeket az interpretatív-fenomenológiai analízissel (IPA) elemeztünk. E módszerrel az események egyénspecifikus, szubjektív elemeire tudtunk fókuszálni.

Eredmények: Az interjúk elemzése során négy átfogó főtéma emelkedett ki: a sorsfordító események (1. főtéma); a szerhasználat (2. főtéma); a hajléktalanság (3. főtéma) és a felépüléssel és szerhasználattal kapcsolatos ellentmondások (4. főtéma).

Összegzés: A hajléktalan szerhasználók negatív életeseményei hozzájárultak a hajléktalanság és a szerhasználat fennmaradásához. A szerhasználat az identitás egy stabil szegmense, a társas kapcsolatok formálója, státusz teremtő és fenntartó. Az önértékelés fontos aspektusai a kábítószerekről és hajléktalanságról felhalmozott tudás, tapasztalat és a sorstársakkal való kapcsolat. A felépülésre való igény és irányába tett cselekedetek, ezzel kapcsolatos vélekedések ellentmondásosak, ennek következtében a szerhasználat abbahagyása jellemzően sikertelen. A sikertelen próbálkozások énvédő önfelértékeléseket generálnak.

Megfogalmazni a megfoghatatlant – hogyan segítik a képek és a metaforák a tudományos megértésünket?

Székely Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport

Előadásomban egy hosszú idő óta folyamatban lévő kvalitatív kutatás jelenlegi állásáról számolok be: a nők szülés közbeni testi élményeinek - fájdalom, megváltozott tudatállapotok - és az ezekhez kapcsolódó transzcendentális, spirituális élmények természetét vizsgálom.

Elméleti háttér: A szülés az egyik legintenzívebb élmény a nők számára (Varga, Andrek & Molnár, 2019). Mély és nyers tapasztalat a női testről, az énről, az intimitásról és a tabukról (Székely, 2022). Mondhatjuk, hogy nem véletlen, hogy a nők egyedülálló, mágikus részvétele egy másik emberi lény megteremtésében a legprimitívebb hozzáférést biztosítja egy olyan pszichés eseményhez, amely sokak számára egyáltalán nem is jelenik meg témaként (Balsam, 2019). A szülés folyamata lehetséges beavatásként, gyógyulási és öngyógyítási folyamatként is értelmezhető. A jungi analitikus pszichológia szakirodalmában számos olyan hivatkozás található, amely hasznos lehet e jelenség megértéséhez, beleértve a művészeti és mitológiai

összefüggéseket (pl. Elisabeth Davis-Floyd, Clarissa Pinkola-Estés, Jean Shinoda Bolen, Marie-Louise von Franz, Jolande Jacobi művei).

Célkitűzések: Az elméleti kontextusból kiindulva vizsgálom, hogy a nők hogyan élik meg transzcendens/spirituális tapasztalataikat, mely sokszor szavakkal megfogalmazhatatlan – képek és metaforák állnak rendelkezésünkre. Kutatási kérdéseim: Hogyan fogalmazzák meg a nők a transzcendens tapasztalataikat? Hogyan értelmezik képekkel és metaforákkal ezeket a tapasztalatokat? Kvalitatív kutatóként a saját megértési folyamataimat is vizsgálom (kutatói pozíció meghatározása).

Módszer: Kvalitatív stratégia (Rácz et al., 2023; Szokolszky, 2020). A szülés során megtapasztalt transzcendentális élmények kutatásának középpontjában a születéstörténetek gyűjtése, az anyákkal és a születéseket kísérő bábákkal - dúlákkal - készített kvalitatív interjúk készítése állt. A kutatási folyamat jelenlegi állását, a képek – metaforák szavakká formálásának útját az autoetnográfia (Williamson, 2018) és a fotóhang módszerén keresztül mutatom be (Budig et al., 2018). Mindkét módszer alkalmas arra, hogy a kutató szubjektív pozícióját, megértési folyamatát megvilágítva elősegítse a vizsgált fenomén alaposabb megértését.

Eredmények: Eddigi eredményeink rávilágítanak arra, hogy a szülés élménye gyakran elválaszthatatlan a spirituális élményektől mint például a hit, értelemkeresés, kapcsolatteremtés, önátadás megjelenése a szülés tapasztalatában. (Bertók & Székely 2024; Tamási, Urbán & Székely 2023). A kvalitatív kutató hermeneutikai folyamatát, és annak eredményeit a jungi archetípustan segítségével, a választott módszernek megfelelően, két kreatív nő archetipikus történetén keresztül mutatom be. Mind Sylvia Plath valós személy élettörténete, mind Világszép Vaszilisza fiktív karakter mesei története tartogat tanulságokat számunkra.

A gyöngyszem metafora az IPA-ban: az általánosíthatóság kérdése

Rácz József[1,3], Kassai Szilvia[2], Koltai Borbála Gabriella[1], Edina Tomán[1], Pintér Judit[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar

A kvalitatív kutatások gyakran szembesülnek az érvényesség és az általánosíthatóság kérdéseivel. Mivel ezek a kutatások az egyéni tapasztalatok és narratívák mélyreható vizsgálatára összpontosítanak, az eredmények szélesebb körű alkalmazhatóságának biztosítása különösen fontos. Az előadás központi eleme az interpretatív fenomenológiai analízis (IPA) "gyöngyszem" metaforája, amely a személyes élmények komplexitását és azok társadalmi relevanciáját ragadja meg. Ez a megközelítés különösen releváns a pszichológia és a társadalomtudományok területén, ahol az egyéni és kollektív tapasztalatok összefonódása gyakran a kutatások fókuszában áll.

Az előadás a kvalitatív kutatások érvényességének és általánosíthatóságának vizsgálatához különböző elméleti kereteket alkalmaz. Az IPA módszerét használjuk, amely lehetővé teszi az egyéni élmények és identitás átalakulásának mélyreható vizsgálatát. Az előadásban a szintetikus kannabinoidokat használók identitásszerveződésére és élményeire vonatkozó

kutatásból, az autista spektrum zavarban érintett (ASD) felnőtt gyereket nevelő apák, valamint egy trauma és test kapcsolatát vizsgáló esettanulmányból hozunk példákat a gyöngyszem metaforára.

A szintetikus kannabinoidok használatánál a „gyöngyszem” rávilágított a gyors élményszerveződési változásokra és az "átváltoztatott én" kialakulására, amely tükrözi a szerhasználói identitás krízisét. A résztvevők beszámolói az elmagányosodás, öngyilkossági gondolatok és identitáskrízisek gyakoriságát emelték ki. Az apáknál a „gyöngyszem” a gondoskodással kapcsolatos dilemmát tükrözi: a az ASD-ben érintett gyermekük elfogadásának nehézségeit. A trauma és test kapcsolatát vizsgáló kutatás feltárta, hogy a sternotomiás heg nem csupán fizikai jel, hanem a traumaélmény és az azt kísérő emlékek lenyomata, amely integrálódik az egyéni narratívákba. Az eredmények rámutatnak a kvalitatív kutatások erejére az egyéni élmények és azok társadalmi jelentőségének feltárásában. A "gyöngyszem" metaforája jól illusztrálja, hogyan képes egy kutatás egyedi, mégis általánosítható betekintést nyújtani a társadalmi jelenségekbe. Az előadás hangsúlyozza az általánosíthatóság kreatív és heurisztikus értelmezési lehetőségeit, amelyek hozzájárulhatak a pszichológiai élmény- és identitásrekonstrukció mélyebb megértéséhez.

SZ09

A segítő szakmai identitás fejlődése és fejlesztése

Elnök: **Koltói Lilla** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Szummer Csaba** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A segítő szakmai identitás vizsgálatában abból indulunk ki, hogy az egyetemi képzés nemcsak a tanulás legmagasabb szintje, de a szakmai értékek, szemléletmód átvételének, a választott hivatásba való beavatás színtere is. A hallgatói szocializáció így magában fogalja a szakma iránti attitűdök internalizációját. Ennek a folyamatnak végén kialakulhat a szakma iránti elkötelezettség, kikristályosodhat a szakmai identitás. Bár a pályaszocializáció a pszichológusok képzésének fontos része, mégis kevés szisztematikus kutatás készült a pályaszocializációs folyamatokról, a hallgatók szakmai identitásának fejlődéséről.

Kutatócsoportunk a segítő szakmai identitás, és azon belül a pszichológus identitás formálódását és jellemzőit vizsgálja. A Segítő szakmai identitás fejlődése-fejlesztése c. kutatásunk 2024-ben indult (kutatásvezető: Kiss Paszkál, KRE Pszichológiai Intézet). Kutatásunk olyan alapkérdésekkel foglalkozik, mint az hogy, hogyan ragadható meg a kialakuló szakmai identitás kvantitatív és kvalitatív megközelítést ötvöző kutatási stratégiával, hogyan alakul a szakmai identitás, a szakmához való viszonyulás a képzésben eltöltött idő és az életkor szerint, milyen személyiségvonások fontosak a szakmai sikerességben, hatékonyságban, milyen kompetenciák játszanak szerepet a szakmai fejlődésben, amelyekre érdemes a képzésben több figyelmet fordítani, valamint milyen társadalmi kép alakult ki a pszichológusokról?

A szimpózium előadásai az első, pszichológus hallgatók mintáján felvett adatok elemzéséből mutat be három témát. Az első előadás a pszichológus hivatás reprezentációját mutatja be, a második a személyiség jellemzők és az empátia összefüggéseit járja körül, míg a harmadik témája az érzelmi intelligencia és empátia vizsgálata az életkor, tanulmányi és munkatapasztalatok tükrében.

Van-e különbség a pszichológus hallgatók érzelmi intelligencia és empátia szintje között az életkor, tanulmányi és munkatapasztalatok tekintetében?

Koltói Lilla

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichológussá válás folyamatában nagy szerepet kap a szakmai kompetenciák fejlődése - fejlesztése, ezen belül különösen hangsúlyosak az érzelmi intelligencia tényezői és empátiás készségek egyrészt a pszichológus munka érzelmi oldala, másrészt a kiégés prevenciója miatt. A hatékony fejlesztés alapja egy letisztult elméleti keret, amiben gondolkodva meghatározhatjuk a fejlesztés céljait és eszközeit. Ezért lényeges tisztázni, hogyan gondolkodunk az érzelmi intelligenciáról és empátiáról, és ha a kompetenciák közé soroljuk, mennyire tartjuk fejleszthetőnek őket, valamint fejlesztésük hogyan lehet része a képzési folyamatnak. Amennyiben a szakmai kompetenciák fejlesztésében gondolkodunk, érdemes figyelembe venni a hallgatói populáció jellemzőit is. Az előadás célja, hogy az elméleti megközelítésekre alapozva bemutassa, hogyan alakul az érzelmi intelligencia és az empátia szintje az életkor, tanulmányi és munkatapasztalatok vonatkozásában. Vizsgálatunkban a KRE 174 harmadéves pszichológiai szakos hallgatójának az adatait elemeztük. Az érzelmi intelligencia, az empátia és az életkor összefüggése mellett az eltérő élet- és tanulmányi tapasztalatok miatt a nappali és levelező képzésben résztvevők, illetve a diplomával már rendelkezők és első szakjukat végzők közötti különbséget elemeztük e két változó mentén. Az eredményeik szerint nincs összefüggés az életkorral, de a korábbi egyetemi tapasztalatok, a diplomaszerzés esetében szignifikánsan alacsonyabbak az érzelmi intelligencia és az empátia értékei.

Mi a hivatás? Értékek tükröződése a pszichológus hallgatók hivatás kifejezésre adott szóasszociációiban

Dombi Annamária[1], Kiss Paszkál[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Továbbtanulni szándékozó fiatalok esetében gyakran a továbbtanulással kapcsolatos döntés az első igazán fontos, önállóan meghozott döntés, amely kihat a későbbi életük alakulására. A hivatás megtalálása, a munkában való kiteljesedés nagyon fontos a mentális egészségünk szempontjából. A pálya elkezdése, munkába állás a fiatal felnőttkor egyik legfontosabb életfeladata, és sokszor egyben legnagyobb dilemmája. A felsőfokú tanulmányok megkezdése,

maga a hallgatói lét nagyban befolyásolja a fiatalok értékválasztását és attitűdjeiket (Kiss, 2011). Jelen kutatásban a Károli Gáspár Református Egyetem 174 pszichológia BA szakos hallgató hivatás hívószóra adott szóasszociációit vizsgáltam a munkaértékek tükrében. Az eredmények azt mutatják asszociációk 45%-a a „segít" kifejezéshez kapcsolódik. A hallgatók ezen irányultsága tükröződik az altruizmus munkaértéke iránti magas igényben is. A megadott szóasszociációk több, mint 40%- a ezt az értékét tükrözi. A szóasszociációkban a Super (1970) által megadott munkaáértékek- altruizmus, anyagiak, biztonság, esztétikum, függetlenség, hierarchia, irányítás, kreativitás, munkakörnyezet, munkateljesítmény, önérvényesítés, presztízs, szellemi ösztönzés, társas kapcsolatok, változatosság- a hierarchia kivételével megjelentek. Jelentős különbségek voltak viszont abban, hogy az egyes munkaértékek milyen gyakorisággal jelentek meg a hivatásra adott szóasszociációk között. Az altruizmus egyértelműen az első helyen szerepel. Ezt követi a társas kapcsolatok, szellemi ösztönzés, önérvényesítés és munkateljesítmény fontossága. Megjegyezném, hogy az önérvényesítés jelen esetben inkább az önkifejezést jelenti.

Pszichológushallgatók személyiségjellemzői és empátiája

Kiss Paszkál[1], Dombi Annamária[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A személyiségvonások döntő szerepet játszanak a szakmai kompetenciák, az interperszonális interakciók és a szakmai sikerek alakításában. Pszichológushallgatók körében végzett kutatásunkban a Big Five személyiségmodell (BFI, Costa & McCrae, 1992) segítségével a szakmai hivatásszemélyiséget és hoztuk az ezekben meglévő összefüggésbe az empátiával, melyet a segítő hivatások alapvető meghatározójának tarthatunk. A kutatásunkat 2024. tavaszán végeztük harmadéves alapképzésben résztvevő hallgatók körében (N=174) a Károli Gáspár Református Egyetemen. A végzős alapképzési évfolyam nappalis és levelezős hallgatóit egyaránt kérdeztük, a válaszadók átlagéletkora 32 év volt (21-55 év között).

Kizárólag pszichológusokra vonatkozóan kevés empirikus vizsgálat készült, de a különböző szakmák személyiségjegyeivel kapcsolatos szélesebb körű kutatások alapján a Big Five személyiségmodell (BFI) öt dimenziója közül több is kiemelt jelentőséggel bírhat a pszichológusnak készülő fiataloknál. A Barátságosság, Nyitottság, Lelkiismeretesség magasabb értékeit várhatjuk, míg az Extraverzióban vegyes értékeket, és az Érzelmi stabilitásban alacsonyabbakat várhatunk. A kutatásunk első kérdése éppen erre, a Big Five személyiségvonásokban mutatkozó különbségekre vonatkozott. Az ismételt méréses ANOVA post hoc tesztjében a többi faktortól szignifikánsan eltérő, legalacsonyabb értéket az Érzelmi stabilitásban találtunk, ettől és a többi háromtól is szignifikánsan elkülönült az Extraverzió átlaga, míg a Lelkiismeretesség, Barátságosság, Nyitottság tekintetében egymástól szignifikánsan nem különbözve a legmagasabb átlagot kaptunk a pszichológushallgatók válaszaiban.

A kutatásunk második kérdése azt vizsgálta, hogy milyen kapcsolat van a személyiségvonások és az empátia között pszichológushallgatók körében. Korábbi kutatások kimutatták, hogy a Barátságosság és Nyitottság pozitívan korrelál a segítő szakmákban kiemelten fontos empatikus készségekkel (Cliffordson, 2002; Davis, 1994). A többszörös lineáris regressziós modellünkben

az empátia skálán (IRI) elért átlagérték összefüggését vizsgáltuk a Big Five személyiségvonásokkal. A személyiségvonások összességében gyenge, de szignifikáns kapcsolatban (R^2=0,24) voltak az empátiával, szignifikáns önálló hatása volt az Érzelmi stabilitásnak (Béta=0,46), Barátságosságnak (Béta=0,32) és a nyitottságnak (Béta=0,15).

Kutatásunk egy eddig kevéssé kutatott területen tett első tájékozódás. Bízunk abban, hogy a pszichológushallgatók személyiségvonásainak és empátiára való készségüknek vizsgálatával hozzájárulhatunk a pszichológusképzés és a szakmai szocializáció folyamatának jobb megértéséhez.

SZ10

Kutatások az elméleti pszichometriában

Elnök: **Gergely Bence** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Vargha András** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Jelen szimpózium betekintést nyújt a kurrens elméleti pszichometriai kutatások világába. Ezen belül viszont bővebben a modern tesztelmélettel és az oktatási mérések módszereivel foglalkozik. A szimpózium nem kapcsolódik ahhoz a trendhez, hogy újabb, az empirikus kutatások tekintetében marginális problémákra találjon fel modelleket, ehelyett a már létező modellek szisztematikus áttekintése, tesztelése és megjavítása a cél. A szimpózium előadásaink másik sajátossága, hogy a nagy országos/nemzetközi mérések helyett az egyénközpontú mérésmódszertanok problémáira helyezi a hangsúlyt és az a célja, hogy a diákok képességeiről minél kevesebb feladatmegoldás segítségével pontos képet kapjunk. A szimpózium első előadása egy szisztematikus irodalomfeldolgozás, amely azokat az elméleti modelleket mutatja be, amelyekre támaszkodva a diákok feladatmegoldásain kívül a reakcióidejüket is fel tudjuk használni a képességbecsléshez, ezzel rövidítve a kitöltendő itemek számát. A második előadás a sakkban használt Élő pontrendszer egy általánosítását mutatja be, amely segítségével longitudinálisan mérhető a diák fejlődése úgy, hogy figyelembe veszi az algoritmus a pontosságot és a reakcióidőt egyaránt. A harmadik előadás pedig a leggyakrabban használt IRT módszer elemszámmal kapcsolatos kérdéseit taglalja egy ritkán használt kutatási dizájn segítségével. Az elemzés célja, hogy összehasonlítsa, hogy a különböző heurisztikákra épülő becslési eljárások különböző elemszámok esetén milyen pontos képet adnak a feladatnehézségekről. Teszi ezt úgy, hogy nem szimulációs vagy egy nagyobb adathalmaz újraelemzését végzi el, hanem valós adatot manipulálva egy hibrid szimulációs dizájnt hoz létre.

Hosszmetszeti Képességmérés a Feladatmegoldási Idő és Pontosság Segítségével

Gergely Bence

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az adaptív tanulási rendszerek (ALS) célja, hogy az oktatási anyagot a tanuló igényeihez igazítsák, és a személyreszabott feladatok segítségével javítsa a tanulási eredményeket. Egy ALS dinamikusan igazítja a feladatok nehézségét a tanuló képességei alapján, ezért a pontos képességbecslési módszerek fejlesztése kulcsfontosságú. Mivel a válaszok mennyisége egy adott időszakban korlátozott, így nagy mérési pontosság nem érhető el csak a item-válaszok (megoldotta/nem oldotta meg) használatával, így szükségessé vált, hogy más típusú adatforrásokat is felhasználjunk a képességbecslésben. Jelen előadásban bemutatunk olyan új algoritmusokat, amelyek képesek a képességeket hosszmetszetben becsülni és az item-válaszon kívül a feladatmegoldási időt is figyelembe veszik. Ezek az algoritmusok az Urnings algoritmusnak nevezett értékelési rendszer általánosításai. Mivel az Urnings algoritmus a becsléshez diszkrét változókat használ így a reakció idő direkt implementációja nem lehetséges. Ezért az item-választ és a feladatmegoldási időt egy folyamatos pontszámban kombináltuk a Signed Residual Time (SRT) pontozási szabály diszkretizált változatának segítségével. Szimulációs vizsgálatokon keresztül kimutattuk, hogy az algoritmus feladatmegoldási idővel való kiegészítésével megbízható hosszmetszeti képességmérés érhető el kevesebb item segítséggel. Egy valós ALS adatainak újraelemzésével kimutattuk, hogy az algoritmusok akkor is felhasználhatók, ha a mérés során nem használják direkten az SRT pontozási szabályt, mégis jobb képességbecsléseket és kisebb predikciós hibát biztosít, mint az eredeti algoritmus.

A Feladatnehézségek Változása a Mintaelemszám Függvényében Rasch Modell Esetén

Hári Anna[1], Takács Szabolcs[1], Gergely Bence[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichometria gyors fejlődésen ment keresztül az elmúlt évszázadban. Ennek hatása a pszichológiai tesztelésekben viszont továbbra is korlátozott maradt. Annak ellenére, hogy ezek a modellek ígéretes lehetőségeket kínálnak a mérési problémák megoldására, integrációjuk a pszichológiai kutatásokba és gyakorlatba eddig nem valósult meg teljes mértékben. Ehhez olyan elemzésekre van szükség, melyek megmutatják hogyan lehet ezeket a modelleket kutatások konkrét területén alkalmazni. Erre szolgálhat példaként a feladatok nehézségének bemérése. Ez a modern tesztelméleti modellen alapuló becslési módszerek esetében szintén fontos, melyek nagy jelentőséggel bírnak az oktatási mérésekben. Eredményeik nemcsak a tanulókról adnak visszajelzést, hanem befolyással vannak az oktatáspolitikai döntésekre is. Ezek a mérések azonban csak akkor működnek jól, ha a feladatok előre jól bemértek, vagyis nehézségi szintjük a tesztelés előtt pontosan meghatározott. Az IRT modell számos különböző móddal becsülhető, azonban egyik becslési mód sem tökéletes, mindegyik különböző feltételrendszeren alapszik, amelyeknek teljesülését nem tudjuk az adatelemzés előtt. A legtöbb kutató publikációs nyomás hatására új modellek létrehozására törekszik, a régebbi alap modellek kutatása elhanyagolt. Ezért célunk az volt, hogy a három leggyakoribb becslési módot, valós adaton alapuló szimulációs eljárásban, különböző mintaméreteken (20, 50, 100, 500) megvizsgáljuk. Megnéztük a feladatok nehézségének becslését, valamint a teljes adaton végzett becslésekhez hasonlított átlagos négyzetes eltérést és a válaszokra vonatkozó prediktív pontosságot számoltunk az összehasonlításhoz. A feladatok nehézségének becslésekor, mind a négy mintanagyság esetében, a három becslési mód értékei egyszerre változtak, hasonló trendet követtek, ahogy az egyes feladatok nehézségi szintje nőtt, úgy arányosan a módszerek becslései

is növekedtek, kisebb eltérésekkel. A mintaméret növekedésével egyre megbízhatóbbnak bizonyultak az egyes becslések, azonban a hiba nagysága a 100 és 500 fős minták között már jóval kevésbé csökkent, mint a kisebb mintaméretek között. 20 főnél a CML becslés hibája kisebb volt, mint a másik kettőé, azonban ez a nagyobb mintaszám esetében megfordult. 50 főnél az EM bizonyult a legjobbnak, míg 100 és 500 fős mintán az MML becslési mód adta a legpontosabb becslést.

A Feladatmegoldási Idő és Pontosság Kapcsolatának Elméleti Modelljei

Viktória Tóth[1], Gergely Bence[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az oktatási mérések lebonyolításához használt módszerek gyakran a modern tesztelméletre, vagyis az Item-válasz Elméletre (továbbiakban IRT) épülnek. Ezek a modellek tradicionálisan a feladatra adott helyes/helytelen válaszokra (pontosság) épülnek és egy vagy több látens változón helyezik el mind a feladatok paramétereit, mind a diákok képességeit. Azonban ahhoz, hogy megbízhatóan tudjuk becsülni ezeket a látens változókat sokszor rengeteg adatra van szükség. Ahogyan eltávolodunk a klasszikus keresztmetszeti mérési elrendezésektől és személyorientált hosszmetszeti mérést kívánunk végrehajtani, úgy lesz egyre nehezebb feladat a módszerek megfelelő működéséhez szükséges elemszámot biztosítani. Ilyenkor gyakori megoldás, hogy egyéb procedurális információt vonnak be a mérésbe (pl. szem- és egérmozgás és reakcióidő). Ezek közül a leggyakrabban elérhető információ a reakcióidő.

A reakcióidő és pontosság kapcsolatát eddig két jelentősen eltérő elmélettel közelítették meg: a Hierarchikus modell és a Pontozási szabályok elméleteivel. A Hierarchikus modell lényege, hogy külön látensnek kezeli a diák képességét és a gyorsaságát, a kapcsolatot pedig ezen látens változók közötti kovarianciával modellezi, amelyet az adatok alapján becsül. A Pontozási szabályok lényege, hogy egy matematikai formulával egy egységes pontszámmá alakítja a pontosság és reakcióidő változókat, majd erre a pontszámra ír fel egy IRT modellt, ezáltal egy látens változót feltételezve.

Jelen kutatás célja, hogy szisztematikusan áttekintse a két elméleti iskola modellvariációt, összehasonlítva az ezen modellek által előfeszített megfigyelhető adatokat. Ezen felül szisztematikusan áttekintjük az ezen modellek felhasználásával nyert empirikus eredményeket robusztus és replikálható jelenségeket keresve.

A szisztematikus feldolgozás eredményeképp azt találtuk, hogy a Hierarchikus modellnek számtalan variációja létezik, amelyek különböznek, mind a mérési modell, mind a látens változók között kapcsolat modelljében. Ezzel szemben empirikus eredményeket leggyakrabban a klasszikus Hierarchikus modellről találunk, amely lineáris kapcsolatot feltételez a látensek között. Az empirikus eredmények alapján nem egyértelmű, hogy milyen kapcsolat van a képesség és a gyorsaság között, sőt az sem, hogy egyáltalán lineáris-e a kapcsolat. A Pontozási szabályokat rendkívül kevés kutatás alkalmazza, és általában közepes minőségű illeszkedésről számolnak be az eredmények. Ugyanakkor a becsült modell komplexitása jóval alacsonyabb a Hierarchikus modellhez képest.

SZ11

A kiégés árnyalatai – Kutatások az oktatás és a munka világában

Elnök: **Szabó Éva** - Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **N. Kollár Katalin** - Eötvös Loránd Tudmányegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A kiégés ma már egyértelműen széles rétegeket érintő egészségügyi és pszichológiai probléma. A jelenséget nemcsak a dolgozók, de a középiskolai tanulók és az egyetemi hallgatók körében is azonosították. Az utóbbi évtizedben jelentősen megnövekedett számú kutatás feltárta a jelenség hátterének fontosabb tényezőt. Szimpóziumunk célja, hogy bemutasson néhány újabb kutatást, amelyek kiegészítik a korábbi vizsgálatok eredményeit, és felvázolják vizsgálatának további lehetséges irányait. Erős M. Attila előadásának témája a munkahely pszichoszociális tényezőinek és a pszichológia tőke kapcsolatának kérdését vizsgálja a kiégéssel összefüggésben. Az eredmények azt sugallják, hogy ezek a tényezők nemcsak önállóan, de egymás hatását moderálva is összefüggésbe hozhatók a kiégéssel. Hasonló latens összefüggések feltárását tűzi ki célul a második előadás is, amelyben Szabó Éva a pedagógusok társas identitás élményének összetett szerepét vizsgálja, és bizonyítja, hogy ennek a tényezőnek egyrészt közvetlen kapcsolata, másrészt a munkával való elégedettségen keresztül mediáló hatása is van kiégés dimenzióira. Az egyetemi hallgatók kiégésének vizsgálata az utóbbi évtizedekben került a mentálhigiénés kutatások látókörébe. Hazai mintán most először alkalmazták a Schaufeli és munkatársai (2020) által kidolgozott Burnout Assessment Tool-t. Jagodics Balázs előadásából megismerhetjük a validálás lépéseit és a kérdőív statisztikai mutatóit. Tóth Enikő előadásában bemutatja kutatását, amelyben ezt a mérőeszközt használva elemezte az egyetemi hallgatók kiégésének egyes aspektusait. Eredményei rámutatnak a követelmények és erőforrások, valamint a perfekcionizmus egyes elemeinek közvetlen és latens összefüggéseire a kiégéssel.

A szimpózium legfőbb üzenete, hogy bár ismerjük a kiégéssel kapcsolatba hozható tényezők viszonylag széles körét, a jelenség összetettsége további összefüggések feltárását igényli a mélyebb megértés és a hatékony prevenciós és intervenciós stratégiák kialakítása érdekében.

„Pedagógusnak születtem” - A tanári identitás kapcsolata a munkával való elégedettséggel a pályán maradási motivációval és kiégéssel

Szabó Éva

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A tanári kiégés és a társas identitás közötti összefüggések vizsgálata egyre fontosabbá válik a pedagógiai kutatásokban. Jelen tanulmány célja a tanári identitás erősségének, a munkával való elégedettség és pályán-maradási motiváció hatásainak feltárása a kiégés két faktorára: kimerülésre és kiábrándulásra. Online kérdőíves adatfelvételünkben összesen 1782 pedagógus

vett részt (N(nő) = 1555 N(ff)= 227; M(életkor)= 48,1 év (SD =9,33). A kiégés mérésére a MOLBI (Mészáros et al., 2020), a munkával való elégedettség vizsgálatára a Minnesota Munkával való Elégedettség (Deutsch et al., 2015) kérdőíveket használtuk. A társas (tanári) identitás erősségének felmérésére, valamint a pályán maradás motivációinak vizsgálatára saját fejlesztésű kérdőívet alkalmaztunk. Az identitás kérdőív egyfaktoros jó megbízhatósággal rendelkező eszköznek mutatkozott (α = 0,729) , a pályán maradás motivációi két faktorba rendeződtek, ezek hivatás (α= 0,771) és a kényszer (α= 0,792) elnevezést kapták.

Az eredmények azt mutatták, hogy a tanári identitás negatív kapcsolatban állt a kiégés összpontszámával, elsősorban a kiábrándulással. A kiégés munkával való elégedettség intrinzik elemével való kapcsolata pozitív irányba mutat, az extrinzik faktorral a kiégés nem állt szoros összefüggésben. A pályán maradás motivációjának hivatás eleme pozitív kapcsolatban áll a tanári identitással és negatív kapcsolatban a kiégéssel.

A SEM elemzés rámutatott arra, hogy az erősebb identitás negatívan jósolja be a kiégés kiábrándulás értékét, de pozitívan jelzi előre a kiégés kimerülés értékét, ugyanakkor a munkával való elégedettség intrinzik faktorán keresztül protektív mediáló hatást fejt ki a kiégés mindkét dimenziójára. A klaszter elemzés eredménye szerint a változók mintázatai alapján a résztvevők két csoportba rendeződnek, amelyek kiégés értékei szignifikánsan különböznek egymástól.

Az előadásban részletesen bemutatjuk a kutatás eredményeit és megvitatjuk az eredmények tudományos és gyakorlati vonatkozásait.

A kiégés vizsgálata a perfekcionizmus, az érzelemszabályozás és a Követelmény-Erőforrás Modell kapcsolatában egyetemi hallgatók körében

Tóth Enikő[1], Jagodics Balázs[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kiégés a felsőoktatásban egy fontos mentálhigiénés probléma. A Követelmény-Erőforrás Modellel leírható tüneteinek kialakulása. A kiégés perfekcionizmussal és érzelemszabályozással való kapcsolatát több tanulmány kimutatta. Kutatásunk célja a kiégés tüneteit feltárni a követelmények, erőforrások, perfekcionizmus és érzelemszabályozás kapcsolatában. 331 egyetemi hallgató vett részt az online formában történő kérdőíves adatfelvételünkben (255 nő, 70 férfi, 6 nembináris). Mérőeszközeink a Burnout Assessment Tool – Student version of the BAT (Romano et al., 2022) – magyar változata, a Hewitt-Flett Multidimenzionális Perfekcionizmus Kérdőív (Olajos et al., 2021), az Egyetemi Követelmény-Erőforrás Kérdőív (Jagodics & Szabó, 2022), illetve a Kognitív Érzelemszabályozás Kérdőív (Miklósi et al., 2012) voltak. Először korrelációs elemzéseket, majd strukturális egyenlet modellezést végeztünk. Hipotéziseinket nagyrészt megerősítették eredményeink. Minél kevesebb erőforrással rendelkeznek a hallgatók és minél magasabb követelményeknek vannak kitéve, annál inkább nő a kiégésük. A maladaptív perfekcionizmus és kiégés között pozitív, közepes erősségű korrelációt kaptunk, a várttal ellentétben azonban az adaptív dimenzió nem minden tünet esetén korrelál negatívan a burnouttal, mely további kutatási lehetőséget nyújt. A másokra irányuló dimenzió nem mutatott szignifikáns összefüggést a kiégéssel. Az adaptív érzelemszabályozási stratégiák közül van, mely pozitív, mások negatív korrelációt mutatnak a burnouttal. A strukturális egyenlet modellezés alapján felállított modellünk az egyes kiégés-

tünetek varianciáját jelentősen bejósolja. Eredményeink rámutatnak azokra a faktorokra, amelyek elősegítik, illetve protektív hatással bírnak a kiégésre, így annak megelőzéséhez és intervenciójához nyújthatnak segítséget.

Burnout Assessment Tool (BAT) hallgatói változatának validálása magyar nyelven

Jagodics Balázs[1], Tóth Enikő[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kiégés munkahelyi és iskolai vonatkozásainak vizsgálata egyre fontosabb helyet foglal el a mentálhigiénés kutatásokban. Ezeket a feltáró elemzéseket a megfelelő mérőeszközök alapozzák meg. A burnout-szindróma esetében számos különböző mérőeszköz érhető el, ezekkel kapcsolatban azonban koncepcionális és validitást érintő kérdések merülnek fel, valamint bizonyos esetekben a széleskörű használatot akadályozó financiális tényezőkkel is számolni kell. Ezekre a problémákra adott válaszként dolgozta ki Schaufeli és munkatársai (2020) a Burnout Assessment Tool-t, valamint a mérőeszköz iskolai közegben használható változatát. Kutatásunkban célunk volt a szerzők engedélyével a magyar verzió elkészítése. Online adatfelvételünkben 1011 egyetemi hallgató vett részt (76,4% nő). A kérdőív szerkezetét feltáró- és megerősítő faktorelemzéssel ellenőriztük, még az alskálák validitását az Egyetemi Követelmény-Erőforrás Kérdőívvel és a WHO Jóllét Skálával összevetve vizsgáltuk. Eredményeink szerint a kérdőív eredeti felépítésénél jobb illeszkedésmutatók érhetők el az alskála-szerkezet kismértékű módosításával. A létrejövő ötfaktoros szerkezet jó belső megbízhatóságú alskálákat eredményez, a kérdőív így alkalmas a kiégés tüneteként a kimerülés, a mentális távolság, a kognitív gyengülés és az érzelmi károsodás mérésére, valamint a másodlagos pszichoszomatikus tünetek vizsgálatársa. Az alskálák az előzetesen várt kapcsolatban állnak a vizsgálatba bevont változókkal: az erőforrásokkal pozitív, míg a követelményekkel, a tanulmányi eredménnyel és a szubjektív jólléttel negatív kapcsolatot tártak fel a korrelációelemzések. A kutatás eredményeként egy stabil szerkezettel és jó belső megbízhatósággal jellemezhető kérdőív jött létre, amely szabadon használható az egyetemi hallgatók kiégésének mérésére, segítve ezzel a témában végzett kutatásokat.

A pszichológiai tőke és a munkahelyi pszichoszociális tényezők mintázatai és ezek kapcsolata a kiégéssel

Erős M. Attila[1], Szabó Éva[2]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Humán Tudományok Doktori Iskola
[2]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kiégés, a pszichológiai tőke és a munkahelyi pszichoszociális tényezők közötti kapcsolat feltárása kulcsfontosságú a munkavállalói jóllét és a szervezeti hatékonyság szempontjából. A kiégés szindróma – amelyet érzelmi kimerülés és a munkával kapcsolatos kiábrándultság jellemez – széles körben megjelenhet a munkahelyeken, annak minden személyes és szervezeti következményével, amelyet a pszichológiai tőke (PsyCap) mint az egyén pozitív pszichológiai erőforrásai (énhatékonyság, reziliencia, optimizmus, remény) és a munkahelyi pszichoszociális tényezők, azaz a munkavégzés társas, szervezeti és pszichológiai aspektusai is befolyásolnak.

Jelen kutatás célja annak feltárása, hogy ezek a tényezők milyen mintázatokba rendeződnek, és hogy a lehetséges mintázatok közül melyik jár együtt a kiégés magasabb kockázatával, illetve tekinthető protektívnek. A vizsgálatban 351 munkavállaló vett részt. A válaszadók 72,8%-a nő és 27,2% férfi (Életkor M= 39,1 év; SD= 9,74). Az online adatfelvételben a kiégés mérésére a Mini-Oldenburg Kiégés Kérdőívet (MOLBI), a pszichológiai tőke mérésére a Psychological Capital Questionnaire (PCQ), míg a munkahelyi pszichoszociális tényezők feltérképezésére a Copenhagen Psychosocial Questionnaire II (COPSOQ II) kérdőívek magyar változatait alkalmaztuk.

A K-means klaszterelemzés alapján a válaszadók négy csoportba rendeződnek a pszichológiai tőke és a munkahelyi pszichoszociális tényezők jellemzői mentén. A négy klaszter kiégés mutatói szignifikánsan eltérnek egymástól, ennek megfelelően azonosítható a kiégés szempontjából leginkább veszélyeztett csoport. Az előadás keretében részletesen bemutatjuk a vizsgálat eredményeit és megvitatjuk azok elméleti és gyakorlati jelentőségét.

SZ12

Viselkedési addikciók

Elnök: **Kun Bernadette** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Zsidó András** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A viselkedési addikciók, azaz a nem szerrel összefüggő addiktív zavarok egyre nagyobb figyelmet kapnak napjainkban. Szimpóziumunkban olyan, hazai vizsgálatokon alapuló friss eredményeket mutatunk be, amelyek a viselkedési addikciók nemcsak különböző formáival kapcsolatosak, hanem amelyek különböző módszertanú kutatásokon alapulnak. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Addiktológiai Kutatócsoportja által bemutatásra kerülő első előadás a videójáték használati zavar kognitív mechanizmusaival foglalkozik. Reakcióidő alapú teszteket alkalmazva kiderült, hogy a videójátékfüggő csoport rosszabbul teljesít a munkamemória feladatokban, mint a nem függő játékosok vagy a kontroll személyek, ám más funkciókban nem mutatkozik különbség a kontroll személyekhez képest. A második előadásban bemutatásra kerülő vizsgálat hasonló módszertant alkalmazott a munkafüggők és a problémás kannabisz-használók kognitív funkcióinak felmérésére. Az előadás ismerteti a két addikció közötti hasonlóságokat – azaz gyengébb teljesítményt – a munkamemória és a gátló kontroll terén. A harmadik előadásban egy longitudinális, kérdőíves kutatás eredményeit ismertetjük, miszerint az obszesszív munkaszenvedély és a párkapcsolati elégedetlenség bejósolja a későbbi intenzívebb munkafüggőségi tüneteket. Végül szimpóziumunk negyedik előadásában egy metaanalízis kerül bemutatásra, melynek keretében a viselkedési addikciók és a személyiségzavarok kapcsolatát vizsgáltuk. Ismertetésre kerül, hogy a viselkedési addikciókban érintett személyek körében jóval magasabb eséllyel jelenik meg valamilyen személyiségzavar, ugyanakkor az egyes viselkedési függőségek között nagy egyenlőtlenségek tapasztalhatók. A szimpóziumunkban bemutatásra kerülő négy előadás összességében számos

új eredménnyel szolgál olyan különböző addikciókkal kapcsolatban, mint a videójáték használati zavar, a munkafüggőség, a szerencsejáték zavar vagy a problémás internethasználat.

Célvezérelt és habituális folyamatok összehasonlítása rekreációs játék és videójáték-használati zavar esetén

Pesthy Zsuzsanna Viktória[1], Berta Krisztina[1], Vékony Teodóra[2], Németh Dezső[1], Kun Bernadette[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Universidad del Atlántico Medio

Háttér: A videójátékozás számos társas és rekreációs előnnyel járhat, és korábbi kutatások szerint a kognitív működésre is pozitív hatással lehet. Ezek az előnyök azonban eltűnhetnek a videójáték-használati zavar esetén, amely súlyosan ronthatja az életminőséget és a kognitív funkciók alulműködésével járhat. Ez a kettősség felveti a kérdést, hogy milyen kognitív mechanizmusok különböztetik meg az egészséges, rekreációs játékhasználatot a függőségtől. Ennek megértéséhez kutatásunk a célvezérelt és szokásalapú folyamatokra fókuszál, amelyek az adaptív viselkedés alapjai, és kulcsszerepet játszhatnak a játékfüggőség kialakulásában. Vizsgálatunkban a videójáték-használati zavarra magas kockázatot mutató, rekreációs játékos és nem-játékos csoportokat hasonlítjuk a végrehajtó funkciókra (gátláskontroll, kognitív rugalmasság, munkamemória) és a szokásalapú tanulási folyamatokra fókuszálva. Módszer: A kutatás 135 résztvevőjét (átlagéletkor =35,79 év; SD=10,5, 34,07% nő) három csoportba osztottuk: a videójáték-használati zavar kockázati (VHZK) csoportba azok kerültek, akik a Tíz-tételes Internetes Videójáték-használati zavar Teszten elérték az 5 pontos kritériumot (n=30); a rekreációs játékosok (RJ) heti legalább 14 órát játszottak, de nem érték el a zavar kritériumát (n=43); a kontrollcsoportot pedig nem videójátékozó személyekből állt (n=41). A résztvevők kb. két órás, személyes megjelenést igénylő vizsgálaton vettek részt, melynek során a végrehajtó funkciók mérésére a Go/No-Go feladatot (gátlás); a Kártyaszortírozási Tesztet (CST; kognitív flexibilitás), a Számlálási Terjedelem Tesztet, a Számterjedelem-tesztet és az N-Back feladatokat (munkamemória) használtuk. A habituális folyamatok mérésére az Alternáló Szeriális Reakcióidő feladatot (ASRT; implicit tanulás) alkalmaztuk. Eredmények: ANCOVA elemzést alkalmazva a VHZK csoport szignifikánsan gyengébben teljesített a kontrollcsoportnál a munkamemóriát mérő számlálási- és számterjedelem feladatokban, valamint a RJ csoportnál a számlálási terjedelem és az N-back feladatban. A gátlást mérő Go/No-Go feladatban a RJ csoport szignifikánsan jobban teljesített a kontrollnál. A CST és ASRT feladatokban nem voltak csoportkülönbségek. Következtetés: Eredményeink rávilágítanak arra, hogy a gyengébb munkamemória fontos jellemzője lehet a videójáték-használati zavarnak, míg a rekreációs játékosoknál megfigyelt jobb gátláskontroll alátámasztja, hogy a videojátékok megfelelő keretek között kedvezően hathatnak a kognitív működésre. Eredményeink segíthetnek a videójáték-használati zavar kockázati tényezőinek azonosításában és célzottabb prevenciós programok kidolgozásában.

Előrejelezheti-e a párkapcsolati elégedetlenség és az obszesszív szenvedély a munkafüggőséget? Egy longitudinális kutatás eredményei

Kenyhercz Viktória[1], Horváth Zsolt[1], Demetrovics Zsolt[1], Kun Bernadette[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzés: A munkafüggőség egy olyan viselkedési addikció, amelynek során az érintettek, túlzott és kényszeres munkavégzésüknek köszönhetően, számos társas kapcsolati nehézséggel jellemezhetők. Többek között érinti őket a munka-magánélet egyensúlyának felborulása, a munka-család konfliktus, illetve a párkapcsolati élettel való elégedetlenség. Utóbbit eddig elsősorban keresztmetszeti összefüggésben vizsgálták, és nem nagyon állnak rendelkezésre longitudinális elemzések. Ismert továbbá, hogy a munka iránti obszesszív szenvedély szoros kapcsolatot mutat a munkafüggőséggel. Ebben az esetben a személyeket nem egy örömteli, intrinzik motiváció vezérli a munkavégzésre, hanem egy kényszeres, megszállott szenvedély. Kutatásunk célja az volt, hogy megvizsgáljunk, a munka iránti szenvedély és a párkapcsolati elégedetlenség milyen kapcsolatban áll az aktuális és jövőbeli munkafüggőséggel. Módszer: Online kérdőíves kutatásunkban 586 fő vett részt (nők aránya 51,4%), akik mind az első, (T1), mind négy évvel későbbi második (T2) adatfelvételi időpontban is kitöltötték a kérdőívet. A munkafüggőséget T1 és a T2 időpontban a Bergen Munkafüggőség Skálával, a munka iránti kényszeres és harmonikus szenvedélyt T1 időpontban a Szenvedély Skálával, a párkapcsolati elégedetlenséget pedig szintén T1 időpontban a Kapcsolati Elégedettség Skálával mértük. Feltételezésünk az volt, hogy a T1 munkafüggőség közvetít a T1 párkapcsolati elégedetlenség és a T2 munkafüggőség, illetve a T1 munka iránti harmonikus és obszesszív szenvedély és a T2 munkafüggőség között.

Eredmények: A változók közötti útvonalak vizsgálatához strukturális egyenlet modellezést végeztünk. A mediációs elemzés eredményei alapján a T1 munka iránti obszesszív szenvedély szignifikánsan és pozitívan, ugyanakkor gyenge mértékben bejósolja a T2 munkafüggőséget ($\beta = 0,09$). Hasonlóképpen, a T1 munkafüggőség szignifikáns pozitív prediktora volt a T2 munkafüggőségnek, ám a kapcsolat itt erősnek bizonyult ($\beta = 0,507$). A modellünk eredményei alapján a párkapcsolati elégedettség nem rendelkezett szignifikáns bejósló erővel a T1 munkafüggőségre nézve, azonban szignifikáns negatív, de gyenge prediktorként jelent meg a T2 munkafüggőségre nézve ($\beta = -0,090$). A T1 munkafüggőség szignifikáns mediátorként jelent meg a T1 munka iránti kényszeres szenvedély, a T1 párkapcsolati elégedettség és a T2 munkafüggőség direkt és indirekt hatásvizsgálata során. Következtetések: Az eredményeink szerint a párkapcsolatban megjelenő elégedetlenség és a munka iránti kényszeres szenvedély együttesen hozzájárulhatnak a későbbi munkafüggőség kialakulásához, ebben pedig kulcsszerepe lehet az aktuálisan megélt munkafüggőségnek. Prevenciós célból érdemes nagyobb figyelmet fordítani arra, hogy a munkamotivációkat egészségesebb irányba tereljük, valamint erőteljesebben védjük a magánéletet.

Mennyire gyakoriak a személyiségzavarok a viselkedési függőségben érintettek között? Egy szisztematikus áttekintés és metaanalízis eredményei

Viktória Bodó[1], Szabó Rózsa Vivien[1], Mervó Barbara[1], Demetrovics Zsolt[1], Kun Bernadette[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: A szerhasználati zavarok és személyiségzavarok közötti kapcsolatot számos átfogó elemzés tárgyalta már, azonban a nem szerrel összefüggő addikciók vonatkozásában – a szerencsejáték-függőséget kivéve – nem publikáltak még metaanalízist. Jelen tanulmány célja a viselkedési függőségek és a diagnosztikus rendszerekben definiált személyiségzavarok közötti összefüggések vizsgálata, valamint az e témában megjelent empirikus kutatások szisztematikus áttekintése és metaanalízise. Módszer: A beválasztási és kizárási kritériumok meghatározását követően a kulcsszavak keresésével végzett szisztematikus, elektronikus keresés eredményeként összesen 74 releváns tanulmány került bevonásra. Ezek mindegyike legalább egy viselkedési addikció (pl. szerencsejáték zavar, videójáték zavar, kényszeres vásárlás, problémás internethasználat) és egy vagy több személyiségzavar közötti összefüggést vizsgált. A 74 cikkből 37 tanulmány eredményeit három különböző metaelemzésbe integráltuk, további 37 tanulmányból pedig narratív elemzést készítettünk. Eredmények: 1) Közepes erősségű, pozitív korrelációt (r = 0,306) találtunk a viselkedési addikciókat és a személyiségzavarokat mérő skálákon elért pontszámok között. 2) A személyiségzavarok tünetei súlyosabbnak bizonyultak a viselkedési addikcióval rendelkező egyének körében a kontrollcsoportokhoz képest, közepes hatásnagysággal (g = 0,458). 3) A személyiségzavarok előfordulása háromszor gyakoribb volt a viselkedési függőségben érintett csoportban, mint a kontroll személyek között (OR = 3,321). A moderátorelemzések alapján a legerősebb összefüggés a B klaszter zavarai esetén figyelhető meg, ezt követték a C klaszter zavarai, a leggyengébb kapcsolat az A klaszterrel mutatkozik. A szerencsejáték zavar és a problémás internethasználat mutatta a leginkább robusztus eredményeket, bár más viselkedési addikciókról kevés empirikus adat állt rendelkezésünkre. Konklúzió: Jelen metaanalízis rávilágít arra, hogy bár a viselkedési addikciók és személyiségzavarok közötti kapcsolat kevésbé kutatott, mint a szerhasználati zavarok esetében, a viselkedési és kémiai addikciók hasonló összefüggéseket mutatnak. A tanulmány hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a viselkedési addikcióval rendelkező egyének esetében fontos felmérni a lehetséges társult személyiségzavarokat a kezelési stratégia megválasztásakor. A jövőbeli kutatásoknak a kevésbé kutatott zavarokra érdemes fókuszálni, valamint az ok-okozati dinamika feltárása érdekében longitudinális elrendezésű kutatásokra is szükség van.

A végrehajtó funkciók szelektív alulműködése munkafüggőség és kannabisz-használati zavar esetén

Berta Krisztina[1], Pesthy Zsuzsanna Viktória[1], Vékony Teodóra[2], Németh Dezső[1], Kun Bernadette[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Universidad del Atlántico Medio

Háttér és célkitűzés: A korábbi kutatások rámutatnak a végrehajtó funkciók meghatározó szerepére a szerhasználati zavarok és a viselkedési addikciók kialakulásában és fennmaradásában. Míg a végrehajtó működés alulműködése jól ismert a kannabiszhasználati zavarnál, a munkafüggőség kognitív sajátosságai még kevésbé feltártak. Korábbi vizsgálatunkban a munkafüggőséggel érintett személyek gyengeségeket mutattak a gátló kontroll és a komplex munkamemória terén, ami hasonlóságot mutat más addiktív zavarokkal.

Ezen előzetes eredményekre építve a jelen vizsgálat célja a munkafüggőség és a problémás kannabisz-használatban érintettek kognitív mintázatának, azon belül a végrehajtó funkciók jellegzetességeinek feltárása. Módszer: Jelen vizsgálatban 144 résztvevő vett részt, akiket három csoportba soroltunk a Munkafüggőségi Rizikó Teszten (WART) és a Kannabiszhasználati Zavarok Kockázati Teszten (CUDIT-R) elért pontszámaik alapján. A magas munkafüggőségi kockázatú csoport (n = 39; átlagéletkor: 37,56 év), a magas kannabiszhasználati kockázatú csoport (n = 44; átlagéletkor: 32,89 év) és kontrollcsoport (n = 61; átlagéletkor: 42,72 év) tagjai is egy kétórás vizsgálaton vettek részt, ami a gátló kontroll (Go/No-Go feladat), a kognitív rugalmasság (Kártyaszortírozási Teszt; CST) és a munkamemória (Számlálási Terjedelem Teszt; CSPAN) tesztelésére szolgáló feladatokat tartalmazott. Eredmények: A CSPAN feladatban a magas kannabiszhasználati kockázatú csoport szignifikánsan gyengébben teljesített a munkamemória terén, mint a munkafüggő és a kontrollcsoport, ugyanakkor a munkafüggő csoport is rosszabbul teljesített a kontrollcsoporthoz képest. A Go/No-Go feladatban, mind a problémás kannabiszhasználó, mind a munkafüggő csoport alacsonyabb teljesítményt nyújtott a kontrollcsoporthoz képest, de a két addikciós csoport között nem volt szignifikáns különbség. A Kártyaszortírozási Teszt esetében viszont nem találtunk szignifikáns különbséget a három csoport között. Következtetés: Eredményeink arra utalnak, hogy a munkafüggőség kognitív mintázatai átfedést mutathatnak a kannabiszhasználati zavaréval. A problémás kannabiszhasználó és a munkafüggő csoport egyaránt gyengébben teljesített a gátló kontroll és a munkamemória feladatokban a kontrollcsoporthoz képest, ugyanakkor a kognitív rugalmasság terén egyik addikciós csoport sem különbözött a kontroll személyektől. Eredményeink bizonyítékként szolgálhatnak arra, hogy a munkafüggőség kognitív jellemzői hasonlóak más addiktív zavarokéhoz, ami tovább hangsúlyozza a munkafüggőség addikciós természetét. Ezek az eredmények hozzájárulhatnak a munkafüggőség kockázati tényezőinek pontosabb azonosításához, és támogathatják a célzott prevenciós és kezelési programok kidolgozását.

SZ13

Periféria és kiutak: marginalizált csoportok kortárs narratívái

Elnök: **Dobai Attila Marcelián** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai- és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
Opponens: **Dúll Andrea** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai- és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

A szimpózium szervezése során arra vállalkoztunk, hogy a színes témakínálat közös metszéspontjain keresztül igyekezzünk megérteni a periféria problémakör kortárs narratíváit, a betegség, egészség tengelyen. Az első előadás a pszichiáterek oldaláról mutat rá az önstigmatizáció jelenségére és arra, hogy milyen gyakorlatok vezetnek a szükségszerű társadalmi és szakmai kirekesztéshez, körül járjuk a hitelességi deficit problémakörét, a pszichiátriai kezelésben részesülőkkel szemben is érzékelhető sztereotípiák világát. Az episztémikus egyenlőtlenség jelensége már önmagában kijelöli a betegek helyét a társadalomban, a szakmai stigmatizáción keresztül a pszichiáterekét is. A következőkben a pszichiátriai betegek marginalizálódását és a szakmai kihívások gyakorlati problémáit vesszük

górcső alá. A rendszerváltozás demokratikus levegője új életfeltételeket teremtett a pszichiátria mint diszciplína és a mentális betegséggel élők számára is. A jogszabályok megváltozása önmagában nem teremtette meg a hétköznapi praxis lényeges módosulását, az eljárások, kezelések szofisztikáltabbá válását az új paradigmák szélesebb körű kibontakozását. Alulnézetből a „big picture" mást mutat, mint a modern biológiai pszichiátria sokat ígérő megváltó szellemisége. A hazai pszichiátria útfüggőséggel küzd, a gyógyszeres kezelésekhez való visszatérés figyelhető meg a rendszer egészében, a szociálpszichiátria, a csoportpszichoterápia 1960-as évektől kibontakozó reneszánsza a múlté, a NEAK támogatott ellátások palettáján ritka kivétel lett. A harmadik előadás a kórháziskolák (iskolások) problémakörét járja körbe. Ma Magyarországon egyre több olyan osztály van, ahol „láthatatlan" osztálytársak vannak. Ezek a tanulók jogviszonyban állnak az iskolával, amely egyúttal azt is jelenti, hogy élhetnek a jogukkal, azaz a közoktatási intézményrendszer nyújtotta lehetőségekkel, amelyben különböző tanulási és tanulástámogatási javakhoz férhetnek hozzá és ahol pedagógiai szakértelemmel rendelkező tanárok biztosítják nekik a tanulás szervezett és tervezett (egyéni tanulási igényekhez alkalmazkodó és differenciált) kereteit (Becsei-Balogh & Szili, 2014). A záró előadás a gyerekhospice-al foglalkozó 2024-ben indult kutatást mutat be, résztvevő megfigyeléseket végeztek, interjúkat készítettek, a megfigyelések terepe, a ház mindennapjai, valamint az önkéntes-képzések voltak. A Tabitha Házban végzett munka, rámutat a betegek önreprezentációjának fontosságára, amelyből kiemelkedik a „varázsvilág" – a ház mint a gyerekkor harmonikus környezete – metafora, valamint a súlyosan megterhelő veszteségtapasztalatok (Fiath-Mező,2025). Az így összefűzött előadások alkalmasak az ember-környezet összeillés elemző bemutatására, a centrum és periféria viszonyok sokszínű ábrázolására, a környezet, a társadalom (és az egyén marginális helyzete ab ovo), amely befogad és kitaszít, ellenpontként a megértő és szintetizáló terek kompenzálják a társadalmi folyamatokat.

„Együtt nőtt a Házzal" - Egy gyerekhospice-intézmény környezetpszichológiai elemzése

Fiáth Titanilla[1], Mező Melinda[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete
[2]Tábitha Ház

Az előadás a 2024. szeptemberétől heti rendszerességgel zajló terepmunkánk tapasztalatait foglalja össze. Kulturális antropológusként és pszichológusként résztvevő megfigyelést végeztünk a törökbálinti Tábitha Házban, ellátogattunk az önkéntes-képzésekre, illetve interjúkat készítettünk az ott dolgozókkal. A környezet jellegzetességeinek vizsgálata mellett igyekeztünk az intézmény önreprezentációja és kommunikációja során használt gyakoribb szimbólumok és metaforák értelmezésére is hangsúlyt fektetni. A mélyinterjúk tematikus elemzése, illetve a gyermekek ellátására szolgáló környezet és a fogalmi metaforák vizsgálata alapján az alábbi eredmények rajzolódtak ki:

A gyerekhospice által leggyakrabban használt metafora a „ház". A Tábithára egyfelől olyan bázisként tekintenek, amely biztosíthatja a mindennapok ritmikus, rutinokra épülő, biztonságos megélését (ez különösen fontos azoknak a családoknak az esetében, akik az ún. „mentesítő

szolgáltatást” veszik igénybe, azaz ahol a beteg gyermek néhány napot vagy hetet a családjától távol tölt). Az „ismerősség” terepe mellett az otthon a ’magánélet helye’ értelemben is megjelenik, kiegészülve a társas kapcsolatok újraértelmezésével („mi egy nagy család vagyunk”). Az előadás során az intézmény otthonként való értelmezéséből adódó nehézségek, a lehetséges – a határok kijelölésével, a professzionális és magánszféra elválasztásával összefüggő – konfliktusok bemutatására is kitérünk.

Kísérletet teszünk továbbá a gyerekhospice önreprezentációjában rendkívül hangsúlyos „varázsvilág” – a ház mint a gyerekkor harmonikus környezete – metafora, valamint a súlyosan megterhelő veszteségtapasztalatok közötti fogalmi távolság áthidalására is. Bemutatjuk, hogy a családi szerepek, illetve a „gyerekkor” és az „optimális élmények” jellegzetes interpretációi hogyan járulnak hozzá a Tábitha Ház intézményi identitásának konstrukciójához, ugyanakkor a szolgáltatásokat igénybe vevő családok megküzdési kapacitásának erősítéséhez is.

„Láthatatlan osztálytársak” – A kórházban ápolt gyermekek marginalizált tanulási környezete és fejlesztésének lehetőségei

Szőcs Levente Álmos[1], Dobai Attila Marcelián[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

Ma Magyarországon egyre több olyan osztály van, ahol „láthatatlan” osztálytársak vannak. Ezek a tanulók jogviszonyban állnak az iskolával, amely egyúttal azt is jelenti, hogy élhetnek a jogukkal, azaz a közoktatási intézményrendszer nyújtotta lehetőségekkel, amelyben különböző tanulási és tanulástámogatási javakhoz férhetnek hozzá és ahol pedagógiai szakértelemmel rendelkező tanárok biztosítják nekik a tanulás szervezett és tervezett (egyéni tanulási igényekhez alkalmazkodó és differenciált) kereteit (Becsei-Balogh & Szili, 2014). Ám e gyerekek a tartós betegségük vagy huzamosabb kórházi kezelésük miatt egyáltalán nem, vagy csak alig-alig tartózkodnak az iskolában. A vizsgálati tapasztalatok ugyanakkor azt bizonyítják, hogy a kórházi iskoláztatás segít megelőzni a gyerekek hospitalizációs ártalmainak kialakulását (Steinberg, 2000 id. Mihály, 2011). Továbbá a speciális helyzetnek megfelelő pedagógiai eszközökkel és módszerekkel hasonló ismeretbővülés, képesség és készségfejlődés érhető el, mint az iskolába járó gyerekeknél (Murphy & Ashman, 1995). A korházban tanuló gyerekek tanulási útjának megfelelő és hatékony támogatására – a számos szakmai tudás, kutatási anyag és az elhivatott pedagógusok jelenléte mellett – mindezidáig nem igazán született rendszerszintű megoldás. Habár számos jó lehetőség és szakmai kezdeményezés ismert (Molnár, 2014), a hagyományos iskolai kontextusban „működő” tanítási képekből és a döntően iskolai térre szorítkozó pedagógiai gyakorlatokból kiinduló megoldások sok esetben mégsem járnak sikerrel (Hopkins, 2015). E tanulók tanulási környezete pont ugyanannyira komplex és dinamikusan változó hatásrendszer, mint az iskolában tanulóké, amelyben a tanulástámogató és tanulásalakító tényezők összetett módon hatnak a tanulás résztvevőire, a szabályrendszerekre, befolyásolják a választott módszereket és eszközöket és amelyeknek jól leírható térergonómiai vonzatai is vannak (Szőcs et al., 2022). Előadásunkban egy tervezett kutatásunk indokoltságát, kontextusát és első lépéseit mutatjuk be. A téma sajátossága miatt kifejezetten fontosnak látjuk a vizsgálat módszertanával kapcsolatos diszkussziót is, hiszen sarkalatos etikai dilemmát jelenthet, hogy az orvosokkal, kórházpedagógusokkal készített interjúk mellett különös hangsúlyt kapnak a gyermekekkel készített interjúk is. A téri megfigyelésekről készült

jegyzőkönyvek és a fotódokumentáció még inkább segíti a tanulási környezet mélyebb megismerését.

Centrum-periféria a pszichiátriai betegek sorskönyvében a rendszerváltozás után

Dobai Attila Marcelián[1], Tósaki Gergely[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A rendszerváltozás demokratikus levegője új életfeltételeket teremtett a pszichiátria mint diszciplína és a mentális betegséggel élők számára is. A jogszabályok megváltozása önmagában nem teremtette meg a hétköznapi praxis lényeges katarzis szerű átalakulását, az eljárások, kezelések szofisztikáltabbá válását az új szociálpszichiátriai és integrációs paradigmák szélesebb körű kibontakozását. Alulnézetből a „big picture" mást mutat, mint a modern biológiai pszichiátria sokat ígérő, megváltó szellemisége. A hazai pszichiátria útfüggőséggel küzd, a gyógyszeres kezelésekhez való visszatérés figyelhető meg a rendszer egészében, a szociálpszichiátria, a csoportpszichoterápia 1960-as évektől kibontakozó reneszánsza a múlté, a NEAK támogatott ellátások palettáján ritka kivétel lett.

Kutatásunkban (Dobai-Tósaki, 2023) félig strukturált interjúk, illetve dokumentumok, webes tartalmak elemzésével vizsgáljuk a kapcsolatot a nappali formában nyújtott szolgáltatásokkal, és a pszichiátriai ellátórendszer egészével, annak érdekében, hogy a párhuzamos hálózatokon belüli kapcsolatok megértésén keresztül reális keresztmetszeti képet alakíthassunk ki a szegmensről. A pszichiátriai betegek számára nyújtott ellátási formák széttagoltak, a városon belül is jelentős egyenlőtlenségeket figyelhetünk meg. A szakirodalomra és a kutatási kérdéseinkre is reflektálunk, a valóság (re-)konstrukciók segítségével és a kutatási tapasztalat alkalmával szerzett új ismeretek alapján. A kódok és alkódok kialakításával az elemzés a szöveg szövetének egyre mélyebb rétegeinek a megértését segíti. További kvalitatív módszer, a tartalomelemzés (közösségi média, Youtube., statikus webhelyek elemzése, mindig az interjúhoz kötötten) karosszék etnográfia segítségével történt. Valamennyi (multikódolt) adatot MAXQDA 2024 felhasználói környezetbe integráltunk. A kvalitatív elrendezés új szempontokat adhat a területi problémák definiálására különösen a helyi (munka-)közösségek aktuális helyzetének feltárása. A különböző korosztályokkal készített szakmai életútinterjúk lehetőséget teremtenek a szektor munkatársi narratívájának több évtizedet felölelő újraértelmezéséhez.

Az ellátórendszer széttagoltságának, anomáliáinak feltárása a gyakorlati szakemberek számára is hasznosítható ismereteket tartogat.

Stigmatizáció és episztemikus igazságtalanság – gondolatok a pszichiátria tudományos marginalizációjának veszélyeiről

Tari Gergely Róbert

Szegedi Tudományegyetem, Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar, Ápolási tanszék

A pszichiátriai ellátásra szoruló populáció számos okból kifolyólag kitett a stigmatizáció különböző formáinak (önstigmatizáció, nyilvános stigma, intézményi stigmatizáció). A gondozás alatt álló személyek diagnózisával összefüggésben számos negatív sztereotípia húzódik meg, melyek közül az előadás kiemelt figyelmet szentel a betegeket sújtó hitelességi deficit filozófiai és etikai problematikájának. A feltételezésből, miszerint a pszichiátriai zavarokkal érintett egyén nem rendelkezik az episztemikus egyenlőséghez szükséges előfeltételekkel (érzelmi stabilitás, kognitív készségek, stb) tévesen azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a páciens betegségélményének nincs diagnosztikailag jelentős információértéke. Bár a modern orvostudomány paradigmája szerint a betegségek patomechanizmusát és terápiás lehetőségeit egyaránt a bio-pszicho-szociális modellbe illesztve kell vizsgálnunk, ám napjainkban is számolnunk kell a bioredukcionista szemléletmód negatív hatásaival. A modern orvosi képalkotó eljárások (MRI, fMRI, CT, PET, stb) elterjedése tévesen azt a benyomást keltheti, hogy az általános-és elmekórtan közti határok elmosódása elfogadható, sőt szükségszerű. Az ember holisztikus diagnosztikai megközelítését esetenként háttérbe szorító bioredukcionizmus a pszichiátriai ellátásban fellépő stimgatizációs folyamatokat konzerválja, így áttételesen fenntartja az orvos-beteg kapcsolat episztemikus igazságtalanságát. Ennek folyományaként a mentális zavarokat a nemzetközi szakmai ajánlásoknak megfelelően működtetett pszichiátriai szakellátás marginalizál.

SZ14

Mérhető vagy mérhetetlen: Kihívások és innovációk a pszichológiai mérésben

Elnök: **Rózsa Sándor** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Arató Judit** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az előadások célja, hogy rámutassanak a pszichológiai mérés jelenlegi dilemmáira, és bemutassanak néhány kezdeményezést, amelyek hozzájárulhatnak a megbízhatóbb és pontosabb pszichometriai eszközök fejlesztéséhez. A pszichológiai mérés alapvető kérdése, hogy mennyire pontosan és torzításmentesen tudjuk megragadni a vizsgált jelenségeket. A szimpózium előadásai három aktuális kihívást járnak körül.

Takács Szabolcs és munkatársai a pszichológiai mérőeszközök megbízhatóságának egyik leggyakrabban használt és legismertebb mutatójának, a Cronbach-alfa együtthatónak az alkalmazhatóságát és korlátait járják körbe. Az előadásból megtudhatjuk, hogy a Cronbach-alfa nem tökéletes, és számos helyzetben jobb alternatívák léteznek, ugyanakkor az alfa továbbra is egy hasznos mutató lehet, ha megfelelő körültekintéssel alkalmazzuk, és tisztában vagyunk a korlátaival.

Nagybányai Nagy Olivér a válaszstílusok kontrollálatlanságának torzító hatását elemzi egy gyakran használt személyiségkérdőív példáján. A kontrollálatlan válaszstílus torzíthatja a kérdőíves mérések eredményeit, ami pontatlan következtetésekhez vezethet. A válaszstílusok alapján végzett újrastandardizálás segítségével ezek a torzítások viszonylag könnyen

korrigálhatók a BFI esetében is. Ez a módszer jelentős változásokat hozhat a csoportok összehasonlításában, különösen interkulturális vizsgálatok során.

Putz Orsolya és Varjú Zoltán a nagy nyelvi modellek kérdőíves alkalmazásának módszertani tanulságait mutatják be egy összeesküvés-hiedelmeket mérő skála kapcsán. Korábbi kutatások szerint a nagy nyelvi modellek (LLM) válaszai az összeesküvés-hiedelmet mérő skála esetében hasonlóságokat mutatnak az emberi kitöltésekkel, ugyanakkor erősen függenek a kontextustól és a kérdések megfogalmazásától. A kutatás ezt a variabilitást vizsgálja magyar nyelvi környezetben, különböző modellek és beállítások alkalmazásával. Eredményeik rávilágítanak arra, hogy bár az LLM-ek hasznos eszközök lehetnek emberi kitöltők helyettesítésére, hiszen a humán résztvevők sokszor torzított eredményekkel szolgálnak. Másrészt azonban az eredmények erősen függenek a modellválasztástól, a beállításoktól és a beadott kontextustól. Ha ezeket az eszközöket körültekintő tervezéssel és a módszertani szabályok betartásával alkalmazzuk, akkor a magyar nyelvű kérdőíves kutatások szolgálatába állíthatóak.

Cronbach-alfa: vele vagy nélküle?

Takács Szabolcs[1], Takácsné Kárász Judit[1], Széll Krisztián[2], Nagybányai-Nagy Olivér[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet

Háttér és célkitűzések: Előadásunkban arra vállalkozunk, hogy egy olyan eljárást mutassunk be, melynek segítségével megalapozottabban, tervezhetőségre is jól használható legyen az eddig is széles körben alkalmazott Cronbach-alfa mutató.

Módszer: Elemzésünkben egy olyan, egyszerűen elkészíthető szimulációs eljárás alkalmazását javasoljuk, melynek segítségével az adatainkhoz igazodva egy, az adott helyzetben elvárt együttes konzisztenciaszint (átlagos korrelációs szint) eléréséhez szükséges Cronbach-alfa viszonyítási pontot adhatunk. Ebben az eljárásban figyelembe vesszük többek között a skálák típusait, az esetszámokat, illetve az alkalmazandó skálákhoz tartozó tételek számát, és így tovább.

Eredmények: Elemzésünk rámutat arra, hogy nemcsak a kérdőívben használt tételek számától, hanem a kérdőívben alkalmazott Likert-skála értékeinek számától is függővé kell tenni a Cronbach-alfa mutató viszonyítási pontját, pontjait. Szintén eredménye az elemzésünknek, hogy az alkalmazott formulával nem a hagyományosan meghatározott 0,7-es értéket tartjuk elfogadhatónak, hanem mind a Likert-skála értékkészletétől, mind pedig a tételek számától, illetve az elvárt, itemek közötti kapcsolati erősségtől függővé lehet (sőt, kellene is) tenni az elvárt Cronbach-alfa értéket. Ezzel pedig valójában már a tervezési fázisban (egyfajta preregisztrációként) érdemes megadni a Cronbach-alfa elvárt mértékét az egyes konstruktumok esetében.

Következtetések: A javasolt algoritmus segítségével a Cronbach-alfa mutatónak egy olyan alkalmazását lehet megvalósítani, mely alkalmas arra, hogy a kérdőívünkhöz (a válaszadási Likert-skálához) igazodva, valamint a többi paraméter további figyelembe vétele mellett

adekvát referenciapontot adhassunk e megbízhatósági mutatóhoz (vagy akár annak robusztusabb változataihoz.

A kontrollálatlan tesztkitöltési stílus torzítása a BFI személyiségtesztben

Nagybányai-Nagy Olivér

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Célunk, hogy az egyik leggyakrabban használt átfogó személyiségmérő eszköz, a Big Five Inventory (BFI) ötfaktoros személyiségteszt hazai hatékony működéséhez létrehozzuk a standard normáinak válaszstílus alapú újrakalibrált változatát. Ez a korrekció nem csak az egyéni, hanem a csoportszintű összehasonlító elemzésekben és értelmezésekben is lényeges szerepet játszhat.

Módszer: Több nagyobb (100 fő feletti) hazai, egyetemi kutatási adatbázisban fellelhető, közelmúltban felvett BFI teszt adatállományt összegeztünk, melyek összefűzésével egy 6458 fős anonimizált másodelemzésre adódott lehetőség.

Eredmények: A BFI tesztkitöltési válaszszélsőségesség mutatói alapján két egymástól viszonylag jól elváló (mérsékelt-, valamint szélsőséges-) válaszstílus klaszter volt differenciálható. Ezen nem tartalmi alapú klaszterek között jelentős tartalmi különbségek is látszódtak az egyes BFI személyiségdimenziókban, ami indokolttá tette a korrekció szükségességét. A klaszterekre képzett standard normák mentén újra standardizáltuk, normáztuk az eredeti egyedi tesztpontszámokat, így az egyéni válaszadási jellegek torzító hatásait ellensúlyozni tudtuk. Ennek hatására az esetek közel 90%-át érintették a standard skálán legalább egynegyed szórást meghaladó eltolódások.

Következtetések: A kontrollálatlan válaszstílus jelenléte egyértelműen torzíthatja a kérdőíves mérések eredményeit és az azokból levont következtetések pontosságát. A válaszstílus csoportokra elvégzett újrastandardizálás módszere segítségével viszonylag egyszerűen korrigálhatók ezek az egyéni pontszámtorzítások a BFI esetén is, amelyek aztán csoportok összevetésekor, vagy akár interkulturális összehasonlítások eredményeiben is lényeges változásokat hozhatnak.

A nagy nyelvi modellek kérdőíves alkalmazásának módszertani tanulságai az általános összeesküvés-hiedelmek skála példáján keresztül

Putz Orsolya[1], Varjú Zotán[2]

[1]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Villamosmérnöki és Informatikai Kar
[2]Crow Intelligence

Korábbi angol nyelvű kutatások kimutatták, hogy a nagy nyelvi modellek (LLM) válaszai a Általános Összeesküvés-hiedelmek Skála (Generic Conspiracist Beliefs Scale, GCBS) kérdőív esetében hasonló mintázatokat mutatnak az emberi kitöltőkéhez, ugyanakkor erősen függnek a kontextustól és a kérdések megfogalmazásától (Weber, Rutinowski & Pauly, 2024). Kutatásunk

ezt a variabilitást vizsgálja magyar nyelvi környezetben, az LLM-ek különböző beállításaival és eltérő kontextusok alkalmazásával. Előadásunk célja, hogy felhívjuk a figyelmet azokra a módszertani szempontokra, amelyeket érdemes figyelembe venni az LLM-ek kérdőíves alkalmazásakor.

Kutatásunkban azt elemezzük, hogy az LLM-ek hogyan töltik ki magyar nyelven a GCBS kérdőívet, és milyen tényezők befolyásolják az eredményeket. Több modellt (pl. ChatGPT, Claude, Grok) és többféle utasítás adási módszert (pl. in-context learning, one-shot prompting) alkalmaztunk, továbbá különböző perszónákat (pl. összeesküvés-elméletek hívei, szkeptikusok) is meghatároztunk a teszt kitöltésekor. Az elemzés során nyilvánosan elérhető szövegeket használtunk fel a kontextus befolyásoló hatásának vizsgálatához.

Kutatási kérdések: 1. Milyen mértékben változnak az LLM-ek válaszai különböző beállítások mellett? 2. Hogyan befolyásolja a kontextus és a perszóna a válaszok konzisztenciáját? 3. Mennyire térnek el az LLM-ek válaszai az emberi kitöltések mintázataitól?

Módszer és mérőeszköz: Kutatásunkban a következő módszert alkalmazzuk: a GCBS egyes tételeire Likert-skálás választ kérünk az LLM-től, és a válaszokhoz generált indoklásokat is elemezzük. Az egyes beállítások variabilitásának mérésére az indoklás közötti cosine similarity értékeket vizsgáljuk. Többször megismételjük a tesztet, hogy mérjük a konzisztenciát különböző feltételek mellett: Egy adott perszóna esetében változó kontextussal; Egy adott perszóna esetében különbözőképpen megfogalmazott kontextussal; Azonos kontextus mellett eltérő perszónák válaszaival.

Üzenet és következtetések: Előadásunk két fontos üzenetet kíván közvetíteni. Egyrészt az LLM-ek hasznos eszközök lehetnek emberi kitöltők helyettesítésére, hiszen a humán résztvevők sokszor torzított eredményekkel szolgálnak. Másrészt azonban az eredmények erősen függenek a modellválasztástól, a beállításoktól és a beadott kontextustól. Kutatásunk eredményeivel szeretnénk rámutatni, hogy az LLM-ek nem "az egy és helyes" választ adják, hanem pusztán eszközök, amelyek az inputok és beállítások alapján változó válaszokat generálnak. Ha azonban ezeket az eszközöket körültekintő tervezéssel és rigorózus módszertani szabályok betartásával használjuk, akkor a magyar nyelvű pszichológiai (kérdőíves) kutatások szolgálatába állíthatjuk őket.

SZ15

Innovációk és kihívások a pandémia árnyékában: a gyógyító kapcsolat határainak újradefiniálása az egészségpszichológiában

Elnök: **Sándor Zita** - Gál Ferenc Egyetem, Egészség-és Szociális Tudományi Kar, Speciális Pedagógiai Intézet
Opponens: **Látos Melinda** - Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Sebészeti Klinika

A COVID–19 járvány nemcsak az egészségügyi ellátórendszert, hanem az orvos-beteg kapcsolat határait is átformálta. A telemedicina és az online kapcsolattartás új lehetőségeket teremtett, ugyanakkor a személyes kapcsolat háttérbe szorulása számos gyakorlati dilemmát

felvet. A digitális térben könnyen elmosódnak a határok orvos és betege, pszichológus és kliense között, ami rövid és hosszú távon is hatással lehet a kapcsolat dinamikájára, a betegek elvárásaira és a gyógyítók jóllétére. A telemedicina elterjedésével megnőtt a gyógyítók által elszenvedett online zaklatások gyakorisága, mely komoly kihívást jelent a szakemberek számára.

A koronavírus járvány alatt az egészségügyi dolgozók és különösen a mentőszolgálat rendkívüli terhelésnek volt kitéve, miközben egyre gyakoribbá váltak a betegekkel való konfliktusok és a kapcsolati határsértések. A stressz, a fokozott érzelmi megterhelés és a traumatizáló helyzetek hozzájárulhattak a problémás szerhasználat növekedéséhez a mentősök körében. Fontos, hogy ezekre a kihívásokra átfogó pszichoszociális felméréseken alapuló célzott támogatással reagáljunk.

A szimpózium célja, hogy interdiszciplináris párbeszédet indítson az egészségügyi ellátás és munkavégzés új kihívásairól, különös tekintettel az online kapcsolattartásra, a mentésben dolgozók helyzetére, és a járvány utáni időszak hosszú távú hatásaira. Továbbá, hogy az egészségügyi szakemberek igényeihez és szükségleteihez igazítva, megfelelő prevenciós és intervenciós eszközök kerüljenek kidolgozása, a dolgozók pszichoszociális jóllétének támogatása érdekében,

Online kapcsolattartás a kliensekkel – Lehetőségek, veszélyek, határok

Jalekné Rózsavölgyi Katalin[1], Herczeg Viktória[1], Sándor Zita[1], Barcsi Tamás[2], Tigyiné Pusztafalvi Henriett[2]

[1]Gál Ferenc Egyetem, Egészség- és Szociális Tudományi Kar, Ápolástudományi Tanszék
[2]Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar

Az elmúlt évtizedekben a telemedicinális ellátás dinamikusan fejlődött és az egészségügyi ellátás valamennyi területén megjelent, de igazán nagy jelentőségeta WHO által 2020. március 11-én hivatalosan is pandémiának nyilvánított COVID–19-járvány idején kapott. Az új koronavírus-fertőzés ideje alatt az egészségügyi ellátó rendszernek, csökkentve a személyes orvos-betegtalálkozásokat, új kapcsolati utakat, platformokat kellett találnia annak érdekében, hogy minimalizálni tudja a fertőzés terjedését. Ehhez kiváló eszköznek bizonyult a telemedicina alkalmazása a mindennapi gyógyító tevékenységben. Ugyanakkor a digitális térben történő ellátás során használt alkalmazások többsége az időbeli korláttok átlépését is lehetővé tették, így átstrukturálták az segítő-beteg kapcsolat határait, hisz a segítő folyamatos elérhetőségének illúzióját kínálták. A pandémia alatt egyébként is túlterhelt egészségügyi szakemberekre mindez további terheket rótt, valamint kiszolgáltatottabbá tette őket az online zaklatással szemben is.

Jelen előadás célja az online kapcsolattartásban rejlő veszélyek és kapcsolati sajátosságok feltérképezése, a segítő-beteg online kapcsolattartás során megjelenő negatív kapcsolati jelenségek (az orvosokat, pszichológusokat érintő munkaidőn túli megkeresések, bántó-sértő üzenetek, kéretlen, zaklató tartalmak), valamint ezek orvosokra, pszichológusokra gyakorolt negatív hatásának vizsgálata.

A kérdőíves felmérésben 146 fő vett részt (6 fő pszichológus - 4,1%, 17 fő pszichiáter - 11,6%, 83 fő háziorvos - 56,8%, 40 fő egyéb orvos - 27,4%). Saját szerkesztésű kérdőívünkkel főnként arra kerestük a választ, hogy mennyire preferálják a Magyarországon praktizáló orvosok, pszichológusok pácienseikkel való online kapcsolattartást, illetve, hogy milyen mértékben és minőségben fordul elő körükben a zavaró online közeledés illetve zaklatás a páciensek részéről. Továbbá WOC-16 Konfliktusmegoldó- és FÉLNE-8 (Félelem a negatív megítéléstől) kérdőívek segítségével vizsgáltuk, milyen megküzdési stratégia jellemzi az online zaklatás áldozataivá vált orvosokat, és az alkalmazott stratégia mutat-e bármilyen összefüggést az áldozat negatív megítéléstől való félelmével.

Eredményeink szerint a szakemberek is érzékelik az online kapcsolattartás, a telemedicinális ellátás iránti igény fokozódását a COVID-19 járvány kezdete óta, ugyanakkor a válaszadók nagy része szakmailag kevésbé tartja megbízhatónak ezt az ellátási formát. A válaszadók több mint felét érte valamilyen sérelem páciensekkel való online kapcsolattartás során.

Eredményeink felhívják a figyelmet az online kapcsolattartás veszélyeire. Kutatásunk hosszú távon - az online kapcsolattartásban rejlő veszélyek és kapcsolati sajátosságok feltérképezésével - segítséget nyújthat a biztonságos online terápiás kapcsolat kialakításában.

A mentőszolgálati dolgozók elleni agresszió alakulása Magyarországon: pilotkutatás és folyamatban lévő országos vizsgálat

Sipeki Irén[1], Kovács Petra[2], Sipka Tünde Csenge[3], Losonczki Bernadett[2]

[1]Apor Vilmos Katolikus Főiskola
[2]Országos Mentőszolgálat
[3]Szegedi Tudományegetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Felnőttképzési Intézet

Az egészségügyi dolgozók elleni erőszak nemzetközi szinten egyre nagyobb figyelmet kap, azonban a mentőszolgálat kivonuló állományát érő támadások hazánkban még kevésbé kutatott terület. Pilotkutatásunk célja az volt, hogy feltérképezzük a 2021 és 2023 közötti agresszív események jellegét és gyakoriságát a Nyugat-Dunántúli régióban, valamint előzetes képet kapjunk a mentődolgozók elleni verbális és fizikai agresszió mértékéről. Ez alapján 2025-ben egy reprezentatív vizsgálatot terveztünk és bonyolítunk le.

A kutatás több forrásból táplálkozott: retrospektív adatgyűjtést végeztünk az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) napi jelentéseiből, valamint egy egyhónapos (2023. március–április) prospektív adatfelvételt folytattunk kérdőíves módszerrel a régió mentőállományának bevonásával, valamint ezt a vizsgálatot jelenleg kiterjesztettük és országos adatfelvétel zajlik.

Az előzetes adatok szerint az agresszió – különösen a verbális és fizikai támadások – gyakorisága növekvő tendenciát mutat. A beérkező jelentések elemzése alapján a mentődolgozók különösen kiszolgáltatottak a betegek és hozzátartozók részéről érkező erőszakos cselekedeteknek, de kórházi személyzettel való konfliktusok is megjelentek. A tapasztalatok arra utalnak, hogy az agressziós esetek aluljelentettek lehetnek, és a hivatalos statisztikák a valóságosnál alacsonyabb incidenciaszámot mutatnak.

A pilotkutatás eredményeire építve egy országos szintű vizsgálatot indítottunk, amely az OMSZ teljes állományát érinti. Az adatgyűjtés jelenleg is zajlik, és májusra várhatók az első országos

szintű részeredmények. Ezek elősegíthetik a mentődolgozók munkakörülményeinek javítását, a prevenciós stratégiák kialakítását és a protokollok fejlesztését az agresszió kezelésére.

Az egészségmagatartás, a mentális egészség és a jóllét támogatása az Országos Mentőszolgálat dolgozói körében

Sipka Tünde Csenge[1], Koday Zsuzsanna[2], Csucsai Borbála Judit[3]

[1]Szegedi Tudományegetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Felnőttképzési Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudmányegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Országos Mentőszolgálat

A munkahelyi egészségpromóció részeként az Országos Mentőszolgálat Pszichológiai és Mentálhigiénés Munkacsoportja éves felmérések formájában egyrészt vizsgálja a dolgozók egészségmagatartását, pszichoszociális jóllétét és mentális egészség mutatóit, másrészt felhívja a figyelmet az egyes káros szerhasználati szokások következményeire és a fejlesztendő egészségmagatartások fontosságára. Az előadás során ismertetjük az elmúlt két évben végzett online, anonim felmérések eredményeit, valamint az ezekre épülő pszichoedukatív és mentálhigénés támogató tevékenységet a szervezetnél.

Célkitűzésünk, az egészségviselkedés támogatása mentén az Országos Mentőszolgálat dolgozóinak szerhasználati szokásait online kérdőívvel mértük fel 2023-ban, az anonim felmérésben 968 fő vett részt, ekkor az alkoholfogyasztással kapcsolatos szokásokat (CAGE, AUDIT-10), a dohányzási szokásokat (Dohányzás Szűrőteszt (FGSTR), a drogfogyasztást (DAST-20) és a munkafüggőséget vizsgáltuk (Munkafüggőség Szűrőtesztje). A második felmérés során 2024-ben a pszichoszociális jóllétet vizsgáltuk a COPSOQ II kérdőív segítségével, szintén országos mintán, ekkor mintegy 946 fő válaszolt. Ismertetjük a kapott eredményeket, amelyek alapján a mentésben dolgozóknál magas prevalenciát találtunk az alkoholfogyasztás, valamint a dohányzás tekintetében. Bemutatjuk továbbá a COPSOQ II kérdőív segítségével vizsgált egészségmutatók, úgy mint a kiégés, a stressz szint és az alvásminőség alapján a mentésben dolgozók értékeit.

Az Országos Mentőszolgálat Pszichológiai és Mentálhigiénés Munkacsoportja a jelen előadásban ismertetett felmérések eredményeire is támaszkodva határozza meg a dolgozók támogatásának formáit és irányát, ezek ismertetésével zárjuk az előadást: kiemelve azokat az egészség promóciós célokat, preventív programokat és intervenciós eszközöket, amelyek a szervezetben elérhetőek a dolgozók számára.

SZ16

Új mérőeljárások a szubjektív emlékezeti panaszok feltérképezésében fiatal felnőttkorban és időseknél

Elnök: **Csábi Eszter** - Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Gaál Zsófia Anna** - HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

A demencia a 21. század egyik népbetegsége, előfordulási gyakorisága pedig a társadalom öregedésével növekedni fog. Ennek tükrében egyre nagyobb jelentősége van a diagnosztikában szükséges mérőeszközök kialakításának és fejlesztésének. Egyes tanulmányok szerint, a szubjektív emlékezeti problémák és a mindennapi apró kognitív hibák megjelenése, lehet ennek a folyamatnak az előjele, ezért mihamarabbi felismerésük, valamint a mögöttes mechanizmusok azonosítása fontos lehet a megelőzésben, illetve hatást gyakorolhat akár a terápiás megoldások sikerességére is. Vitatott a hazai és nemzetközi szakirodalomban, hogy az emlékezet működésnek szubjektív megítélése, illetve a szubjektív emlékezeti panaszok, mennyire tükrözik hűen a tényleges objektív teljesítményt, van-e eltérés különböző életkori korcsoportokban és számíthat-e a nem vagy az iskolai végzettség. Emellett, kérdés, hogy olyan változók, mint a depresszió vagy a szorongás szintje, a jóllét, a különböző személyiségvonások (például neuroticizmus) vagy akár a szubjektív alvásminőség és a nappali fáradtság szintje hatást gyakorolhat-e arra, hogyan vélekedünk a saját memóriánkról a hétköznapi helyzetekben. A szimpózium témája a Metakogníció és Viselkedéselemző Kutatóműhely által magyar mintára adaptált Kognitív Hibázás Kérdőív és Multifaktoros Emlékezeti Kérdőív pszichometriai jellemzőinek bemutatása, valamint a szubjektív emlékezeti panaszok prediktív tényezőire vonatkozó eredményeink ismertetése különböző életkori korcsoportokban.

A szubjektív emlékezet, valamint szubjektív emlékezeti panaszok és a kognitív hibázás mérési lehetőségei

Volosin Márta[1], Csábi Eszter[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Mindannyian követünk el a hétköznapokban kisebb kognitív hibázásokat, figyelmetlenségeket, például nem vesszük észre a boltban, amit keresünk vagy elfelejtünk megválaszolni egy üzenetet. A kognitív hibázások és emlékezeti képességek szubjektív megítélése, más szóval a metamemória azonban nagy egyéni eltéréseket mutat. Előadásunkban a Kognitív Hibázások Kérdőív (CFQ – Cognitive Failure Questionnaire) és a Multifaktoros Emlékezet Kérdőív (MMQ – Multifactorial Memroy Questionnaire) magyar nyelvű verzióját mutatjuk be. A CFQ 25 tételből áll, és a kognitív hibázások észlelt gyakoriságát vizsgálja, míg az MMQ összesen 57 tételt tartalmaz és három skála segítségével méri fel az emlékezeti működéssel való elégedettséget, az észlelt emlékezeti képességet és a stratégiahasználatot. Kutatásunkban egy 382 főt számláló mintán (262 nő, 119 férfi, életkor M = 33,39 év, SD = 12,534 év) feltérképeztük a CFQ és az MMQ faktorstruktúráját és összefüggéseit a demográfiai és hangulati tényezőkkel, valamint egy kisebb, 157 fős almintán (106 nő, 51 férfi, életkor M = 33,83 év, SD = 13,7 év) a tételek időbeli konzisztenciáját és az ismételt méréses megbízhatóságot is vizsgáltuk. A résztvevők egy online kérdőívcsomagot töltöttek ki, amely a demográfiával kapcsolatos kérdéseken kívül az alábbi kérdőíveket tartalmazta: CFQ, MMQ, Beck Szorongás Leltár, Beteg Egészség Kérdőív, WHO Jóllét Kérdőív. A CFQ esetében eredményeink alátámasztották az eredeti egyfaktoros struktúrát, az MMQ esetében azonban négy skálát kaptunk, a stratégiahasználat külső és belső stratégiákra differenciálódott. Eredményeink azt is mutatták, hogy azok a személyek, akik magasabb depresszió, szorongás,

valamint alacsony jóllét pontszámokkal rendelkeztek, a CFQ alapján több kognitív hibázásról, az MMQ alapján pedig alacsonyabb emlékezettel való elégedettségről és gyengébb emlékezeti képességekről számoltak be. A magasabb szorongás és depresszió ezen kívül gyakoribb külső és belső stratégiahasználattal is együtt járt. Míg a CFQ összpontszám nem függött össze az életkorral, érdekes eredmény, hogy az életkor előrehaladtával kismértékben jobb emlékezeti képességekről és ritkább stratégiahasználatról számoltak be a kitöltők. Ezen kívül, a nőkre jellemzőbb volt a több kognitív hibázás, gyengébbnek ítélték az emlékezeti képességeiket és kevésbé voltak elégedettek a férfiakhoz képest, valamint több külső és belső stratégiát is használtak. Mindkét teszt esetében megfelelő ismételt teszteléses megbízhatóság és belső konzisztencia mutatókat kaptunk. Összefoglalva elmondható, hogy mind a CFQ, mind az MMQ megfelelő mérőeszköznek ígérkezik a kognitív hibázások, a szubjektív emlékezeti panaszok és a stratégiahasználat feltérképezésére egészséges populáción, és reményeink szerint különböző betegcsoportok esetén is.

Szubjektív emlékezet működést meghatározó faktorok fiatal felnőttkorban

Csábi Eszter[1], Kovács Fanni Mercédesz[2], Volosin Márta[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Semmelweis Egyetem, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

A szubjektív emlékezeti működés, valamint a szubjektív emlékezeti panaszok vizsgálata egyre inkább előtérbe kerül idősek körében, azonban kevesebbet tudunk az észlelt emlékezeti panaszok okairól és karakterisztikájáról fiatal felnőttkorban. Ezért kutatásunk célja annak feltérképezése, hogy melyek azok a tényezők, amelyek bejósolhatják a szubjektív emlékezeti működést ebben a korosztályban. A vizsgálatban összesen 125 fő vett részt, átlag életkor = 21 év (SD = 2,29), az iskolai végzettség átlaga = 14,1 év (SD = 1,94), 58 férfi és 67 nő. A vizsgálatban mértük a szubjektív emlékezeti működést a Multifaktoros Emlékezeti Kérdőívvel, az objektív kognitív teljesítményt (rövid- és hosszútávú verbális és vizuális emlékezet, komplex munkamemória, végrehajtó funkciók), hangulati állapotot (depresszió, szorongás), az életminőséget, valamint a szubjektív alvásminőséget (szubjektív alvásminőség, insomnia, aluszékonyság, álomszorongás). Eredményeink alapján, a depressziós tünetek jelenléte szignifikáns bejósló erővel bírt a szubjektív emlékezet működésére. Nem találtunk összefüggést az objektív kognitív teljesítmény és a szubjektív emlékezeti működés között, kivéve a végrehajtó funkciók tekintetében, amely a szorongás mellett, prediktív erővel bírt a belső emlékezeti stratégiák használatának gyakoriságára. Következésképpen, a negatív hangulati állapot nagyobb hatással lehet az emlékezeti működésünk megítélésére és a szubjektív emlékezeti panaszok gyakoriságára, mint az objektív kognitív képességek fiatal felnőttkorban. Emellett, eredményeink arra mutattak rá, hogy az objektív és szubjektív értékelések az emlékezet két eltérő aspektusát mérik, ezért érdemes mindkettőt vizsgálni mind a kutatásokban, mint a klinikai gyakorlatban.

A szubjektív emlékezet és a TCI-féle temperamentum- és karakterjellemzők közötti kapcsolat vizsgálata

Tóth-Njers Sanela[1], Volosin Márta[1], Szentkereszty Kinga Emese[1], Csábi Eszter[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Szubjektív emlékezet alatt az egyén saját emlékezeti működésével kapcsolatos gondolatait, érzéseit és tapasztalatait értjük. Korábbi kutatások azt találták, hogy az emlékezet szubjektív megítélése gyakran inkább az egyén érzelmi állapotát, mintsem a tényleges emlékezeti teljesítményét tükrözi. Az emlékezeti panaszok és a személyiség összefüggésének vizsgálata során leggyakrabban az ötfaktoros személyiségmodellt alkalmazták, a leginkább konzisztens eredményt pedig a neuroticizmus és lelkiismeretesség személyiségvonások tekintetében találták. Ezzel összhangban a Cloninger-féle karakter- és temperamentumjellemzők közül az ártalomkerülés és az önirányítottság bizonyultak a szubjektív emlékezeti panaszokkal legszorosabban összefüggő tényezőknek. Ugyanakkor, ez utóbbi pszichobiológiai személyiségmodell szubjektív emlékezettel kapcsolatos vizsgálata kevesebb kutatás tárgyát képezte az elmúlt időszakban. Ezért, kutatásunk célja annak feltárása, hogy a biológiailag meghatározott temperamentum- és a környezettel való interakció révén formálódott karakterjellemzők alapján kialakított látens profilok hogyan kapcsolódnak a szubjektív emlékezethez fiatal felnőttkorban. A kutatás során kényelmi mintavételt alkalmaztunk, az adatfelvétel online formában történt. Az adatok szűrését követően az elemzéseket 396 egészséges, 18 és 35 év közötti fiatal felnőtt (283 nő és 113 férfi, M = 23,48, SD = 4,15) adataival végeztük. Az adatfelvétel során használt mérőeszközök a Többfakoros Emlékezeti Kérdőív (MMQ – Multifactorial Memory Questionnaire), valamint a Cloninger-féle Temperamentum és Karakter Kérdőív (TCI-55 – Temperament and Character Inventory) voltak. A látens profil elemzés eredményei szerint a háromprofilos modell illeszkedett legjobban az adatokhoz. Az összehasonlító vizsgálatok eredményei alapján elmondható, hogy az első profilba tartozó („reziliens”) személyek szignifikánsan elégedettebbek az emlékezeti működésükkel ($F(2, 218{,}22) = 10{,}87$, $p<0{,}001$), kevesebb emlékezettel kapcsolatos hibázásról számolnak be ($F(2, 213{,}43) = 11{,}67$, $p<0{,}001$), és kevesebb emlékezetet segítő belső stratégiát használnak ($F(2, 214{,}8) = 6{,}18$, $p = 0{,}002$), mint a második („bizonytalan”) és harmadik („maladaptív”) profil tagjai. Következésképpen, feltételezhető, hogy a stresszel szembeni ellenállóképesség, az önfegyelem és a céltudatosság protektív tényezők, míg a nagyobb mértékű aggodalmaskodás és az alacsony kompromisszumkészség az emlékezettel kapcsolatos panaszok gyakoribb előfordulásának rizikófaktorai lehetnek.

Az objektív kognitív teljesítmény és a szubjektív emlékezet összefüggése időskorban

Szentkereszty Kinga Emese[1], Tóth-Njers Sanela[1], Volosin Márta[1], Csábi Eszter[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az enyhe kognitív zavar heterogén klinikai szindróma, melynek egyik diagnosztikai kritériuma a szubjektív memóriapanasz, azonban a korábbi kutatások többsége kis mértékű összefüggést, vagy egyáltalán nem talált kapcsolatot az objektív és szubjektív mérési eredmények között.

Tovább árnyalja a képet, hogy mind a szubjektív, mind az objektív emlékezetet befolyásolhatja az egyén jólléte vagy olyan hangulati problémák, mint a depresszió vagy a szorongás, illetve az egyén által észlelt alvásminőség. Ezért kutatásunk célja feltárni az objektív kognitív teljesítmény és a szubjektív emlékezeti panaszok kapcsolatát idős személyek körében, valamint megvizsgálni az olyan befolyásoló tényezőket, mint a szubjektív jóllét, hangulati állapot, és szubjektív alvásminőség. A vizsgálatban összesen 131 fő vett részt, az adattisztítást követően 127 fő (95 nő és 32 férfi) adatait elemeztük, akiknek átlag életkora 79,9 év (SD = 6,59; min. 66 - max. 93 év). Az iskolai végzettség átlaga: 13 év (SD = 3,7). Az objektív kognitív funkciókat mérő tesztcsomagunk a komplex munkamemória (Hallási mondatterjedelem-teszt), a végrehajtó funkciók (betű- és szemantikus fluencia-tesztek), a rövid- és hosszútávú verbális és vizuális emlékezet (Szólista, Számterjedelem-teszt, Rivermead Viselkedéses Emlékezeti Teszt) vizsgálatára alkalmazott teszteket tartalmazta. Emellett, a résztvevők kognitív állapotának vizsgálatára a Montreal Kognitív Felmérést is felvettük. A szubjektív emlékezet vizsgálatára a Multifaktoros Emlékezet Kérdőívet és a Kognitív Hibázás Kérdőívet alkalmaztuk. Ezen kívül, felvételre került a Beck Szorongás Leltár, az Athén Insomnia Skála, az Epworth Aluszékonysági Skála, a Pittsburgh Alvásminőség Index, a Beteg Egészség Kérdőív és az 5 tételes WHO Jól-lét Kérdőív. A moderációs elemzések alapján a kognitív státusznak (Montreal Kognitív Felmérés) nem volt szignifikáns főhatása egyik szubjektív emlékezeti tesztre sem, és a köztük lévő kapcsolatot sem moderálták a vizsgált affektív tényezők, a szubjektív alvásminőség és az insomniára utaló tünetek. Az emlékezettel kapcsolatos elégedettségre viszont hatással volt az insomnia ($p = 0,028$) és a szorongás ($p = 0,046$), az emlékezeti hibák előfordulási gyakoriságára pedig a depresszió ($p = 0,017$), az insomnia ($p = 0,038$) és az aluszékonyság ($p = 0,044$). A kognitív hibázások esetében a depressziónak ($p = 0,020$), a szorongásnak ($p = 0,049$) és az szubjektív alvásminőségnek volt szignifikáns főhatása ($p = 0,024$). Következésképpen, eredményeink arra utalnak, hogy az objektív kognitív teljesítmény és a szubjektív memória között nincs összefüggés, ezt pedig az affektív tényezők és az alvásminőség sem módosította. Ugyanakkor a szubjektív emlékezeti folyamatok önállóan érzékenyek a hangulati állapotra és az alvásminőség hatásaira.

SZ17

A tünet- és betegségészlelés, valamint a betegségreprezentációk szerepe krónikus testi betegségekben

Elnök: **Rigó Adrien** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kökönyei Gyöngyi** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A krónikus testi betegségek esetében a betegség megélésére, az egészségmagatartásra és az életminőségre is jelentős hatást fejthet ki, hogy a személy hogyan észleli és értékeli a tüneteit, mennyire érzi magát veszélyeztetettnek, hogyan gondolkodik a betegsége kiváltó okairól és az állapotát befolyásoló tényezőkről. Bár a betegségreprezentáció szerepét számos korábbi vizsgálat igazolta különböző kórképekben, a jelen szimpózium mind a négy - kutatáson alapuló - előadása kevésbé kutatott kérdéseket vagy testi állapotokat állít fókuszba.

Az első előadás irritábilis bél szindróma (IBS) esetén hívja fel a figyelmet az interocepció és a bélrendszeri tünetekhez kapcsolódó szorongás jelentőségére a maladaptív megküzdés kialakítása szempontjából.
A második előadás arra mutat rá, hogy a gasztrointesztinális tünet-specifikus szorongás nemcsak az IBS, hanem a gluténnel kapcsolatos állapotok esetében is releváns meghatározója lehet az életminőség alakulásának.
A harmadik előadás Hashimoto-pajzsmirigygyulladás esetén vázolja fel, hogy a betegségre vonatkozó reprezentációk – különösen az észlelt következmények, a betegség érzelmi reprezentációja, valamint a pszichológiai oktulajdonítás – szignifikáns magyarázóváltozói a kedvezőtlenebb egészséggel összefüggő életminőségnek.
A negyedik előadás bemutatja, hogy a kardiovaszkuláris kockázatészlelés típusa alapján hogyan csoportosíthatók a személyek, és vizsgálja az egyes rizikóbecslő típusok (realista, optimista, pesszimista) kapcsolatát néhány egészségmagatartásbeli és pszichológiai mutatókkal.
Mind a négy kutatás megerősíti, hogy fontos intervenciós fókusz lehet a személyek betegséggel kapcsolatos reprezentációja, annak esetleges módosítása. Ez a feladat különösen releváns lehet manapság, amikor az egészségről és betegségről alkotott elképzeléseket jelentősen befolyásolhatja a média, a hatalmas, kontrollálatlan minőségű információtömeg, illetve azok a hatások, amelyek nehezítik a testi állapotok és érzetek hiteles megélését, vagyis a testtel való összhang fenntartását.

A betegségreprezentációk és kapcsolatuk a pszichoszociális kimenetekkel Hashimoto-pajzsmirigygyulladásban

Rigó Adrien[1], Bognár Virág Katalin[2], Urbán Róbert[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Dél-Pesti Centrumkórház, Onkológiai Osztály

Háttér: Számos eredménnyel rendelkezünk azzal kapcsolatban, hogy a betegségre vonatkozó reprezentációk jelentős hatással lehetnek a tünetekre és más kimenetekre (például, életminőségre, megküzdésre, jóllétre). Hashimoto-pajzsmirigygyulladásban (HT) eddig nem kutatták ezt a kérdést.
Módszerek: Keresztmetszeti vizsgálatunkban a betegségre vonatkozó reprezentációk jellemzőit mértük a módosított Betegségpercepció Kérdőív (IPQ-R) (Látos et al., 2021) segítségével, és azok kapcsolatát elemeztük a tünetekkel, az életminőséggel, az észlelt stresszel és a testtel való elégedettséggel HT-ben szenvedő nőbetegek körében (N=234; átlagéletkor=44,92, SD=11,84).
Eredmények: Az eredmények azt mutatták, hogy a magasabb mértékű pszichológiai oktulajdonítás kedvezőtlenebb egészséggel összefüggő életminőséggel (r=0,33), erősebb észlelt stresszel (r=0,33), negatívabb testképpel (r=-0,44) és több szomatikus tünettel (r=0,21) jár együtt. Többszörös lineáris regressziós modellben, a fő demográfiai és betegségjellemzők, valamint a szomatikus tünetek kontrollálása mellett, a betegségre vonatkozó reprezentációk – különösen az észlelt következmények, a betegség érzelmi reprezentációja, valamint a pszichológiai oktulajdonítás – szignifikáns magyarázóváltozói voltak a kedvezőtlenebb egészséggel összefüggő életminőségnek.

Következtetés: A betegségre vonatkozó reprezentációk jelentős tényezők a HT-ben szenvedő betegek jóllétének szempontjából. A reprezentációk feltérképezése és megértése lehetőséget adhat célzott pszichoszociális beavatkozásokra, amelyek növelhetik a betegek önmenedzselését, énhatékonyságát, a tünetek mennyiségét és az életminőséget.

A maladaptív viselkedéses megküzdés és a gasztrointesztinális panaszokhoz kapcsolódó szorongás összefüggései az irritábilis bél szindróma tünetek gyakoriságával

Németh-Gajdos Panna[1], Rigó Adrien[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Célok: Az irritábilis bél szindróma (IBS) egy funkcionális gasztrointesztinális megbetegedés. A tünetek hátterében nem azonosítható szervi elváltozás, csupán a bélműködés módosulásai figyelhetőek meg (Chey et al., 2015). A kórkép etiológiája komplex, melyben fontos szerepet játszik a bél-agy interakció zavara. Megértéséhez a biopszichoszociális modell szükséges, mely egyszerre tárgyalja a tünetek kialakulásában feltételezhetően szerepet játszó környezeti, fiziológiai, pszichológiai, illetve központi idegrendszeri tényezőket (Van Oudenhove et al., 2016). Vizsgálatunk célja az IBS tünetgyakoriság pszichológiai magyarázóváltozóinak feltárása. Feltételeztük, hogy mind az interoceptív fogékonyság sajátosságai, mind a vonásszorongás és a gasztroenterológiai tünetekhez kapcsolódó szorongás megemelkedett mértéke magyarázza az IBS tüneteinek nagyobb gyakoriságát, az összefüggést pedig részben a maladaptív viselkedéses megküzdés mediálja.
Módszerek: A keresztmetszeti vizsgálat mintáját 337 fő (301 nő és 36 férfi) adta, akik vagy rendelkeztek az IBS orvosi diagnózisával vagy teljesítették a Róma IV. diagnosztikus rendszer IBS-re vonatkozó kritériumait. Az IBS tünetgyakoriságot a Róma IV. Diagnosztikus Kérdőív IBS moduljával (R4DQ-IBS), a vonásszorongást a Spielberger Vonásszorongás Kérdőívvel (STAI-T), a gasztrointesztinális tünetekhez kapcsolódó szorongást a Viszcerális Szenzitivitás Indexszel (VSI), az interoceptív fogékonyságot a Testészlelés Kérdőív extra rövid változatával (BA-VSF), illetve a Többdimenziós Interoceptív Tudatosság Skála (MAIA) Bizalom és Önszabályozás alskáláival, a maladaptív viselkedéses megküzdést pedig az IBS-Viselkedéses Válaszok Kérdőívvel (IBS-BRQ) mértük. A mediációs modellünk teszteléséhez a strukturális egyenletmodellezés (structural equation modeling-SEM) módszerét használtuk.
Eredmények: A vonásszorongás, a gasztroenterológiai tünetekhez kapcsolódó szorongás, a maladaptív viselkedéses megküzdés, illetve az összesített interocepció együttesen a tünetgyakoriság varianciájának 9,8%-át magyarázzák. A gasztroenterológiai tünetekhez kapcsolódó szorongás és a tünetgyakoriság összefüggését részben a maladaptív viselkedéses megküzdés mediálja, míg a vonásszorongás és a maladaptív viselkedéses megküzdés összefüggésében a gasztroenterológiai tünetekhez kapcsolódó szorongás tölt be mediátor szerepet.
Konklúzió: Eredményeink jól értelmezhetőek a centrális szenzitizációs kórképeket leíró félelem-elkerülés modell kereteiben. Az IBS komplex terápiájában a pszichológiai intervenciók kiemelt fókuszai lehetnek a maladaptív viselkedéses megküzdési stratégiák és a gasztroenterológiai tünetekhez kapcsolódó szorongás.

A gasztrointesztinális tünetspecifikus szorongás szerepe és mérési aspektusai IBS-ben és a gluténnel kapcsolatos állapotokban

Bertalan Eszter[1], Horváth Zsolt[1,2], Németh-Gajdos Panna[1], Magyaródi Tímea[1], Rigó Adrien[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Centre of Excellence in Responsible Gaming, University of Gibraltar, Gibraltár

Háttér: A Viszcerális Szenzitivitás Index (VSI) egy széles körben alkalmazott önbevallásos mérőeszköz, amely elsősorban az IBS-ben szenvedők gasztrointesztinális tünetspecifikus szorongásának mérésére szolgál. Ugyanakkor más egészségügyi állapotokban is sikeresen alkalmazták, ahol gyakoriak a gyomor-bélrendszeri panaszok, például gyulladásos bélbetegségek és evészavarok esetén.
Célkitűzések: Jelen tanulmány két fő kérdéskörre fókuszál: (1) Megbízható és valid mérőeszköznek bizonyul-e a VSI magyar nyelvű változata a gasztrointesztinális tünet-specifikus szorongás mérésére, akár az IBS-es populációban, akár a tüneti hasonlóságokat mutató gluténnel kapcsolatos állapotokkal élők körében? (2) Indokolt lehet-e specifikus stressztényezők – mint például a gasztrointesztinális tünet-specifikus szorongás – csökkentését célzó intervenciók alkalmazása a jobb életminőség elérése érdekében?
Módszerek: A tanulmány két online, keresztmetszeti vizsgálat eredményeit mutatja be, amelyben 308 önbevalláson alapuló IBS-es személy (Mage = 36,46; SDage = 11,08) és 341 gluténnel kapcsolatos állapotban érintett személy (Mage = 34,48; SDage = 12,18) adatai kerültek feldolgozásra. Az adatgyűjtés önbevalláson alapuló kérdőívekben történt.
Eredmények: A konfirmátoros faktorelemzések igazolták a VSI magyar változatának egydimenziós struktúráját, amely mindkét mintában megfelelő illeszkedést és magas belső konzisztenciát mutatott (αIBS=0,91; αGlut=0,94). Az invariancia vizsgálata azonban eltéréseket tárt fel az egyes itemek értelmezésében, ezért a VSI pontszámok statisztikai összehasonlítása óvatosságra int. A gasztrointesztinális tünet-specifikus szorongás közepes-erős kapcsolatot (|r|=0,40-0,59; p=0.01) mutatott a vizsgált változókkal, és közvetítő szerepe is megfigyelhető a vonásszorongás, a negatív affektivitás, az észlelt gasztrointesztinális tünetgyakoriság, valamint az életminőség és a jóllét mutatói között mindkét mintában.
Következtetések: A gasztrointesztinális tünet-specifikus szorongás nemcsak az IBS, hanem a gluténnel kapcsolatos állapotok esetében is releváns meghatározója lehet az életminőség alakulásának. A Viszcerális Szenzitivitás Index megbízhatónak bizonyul a gasztrointesztinális tünetspecifikus szorongás mérésére IBS-ben és gluténnel kapcsolatos rendellenességekben, ami azt sugallja, hogy a más gasztrointesztinális tünetekkel járó állapotokban is értékelhető.

A **kardiovaszkuláris rizikóészlelés típusai és egészségpszichológiai összefüggései**

Ocsovszky Zsófia[1], Ehrenberger Blanka[1], Otohal József[1], Assabiny Alexandra[1], Papp-Zipernovszky Orsolya[2], Bagyura Zsolt István[1], Csabai Márta[3]

[1]Semmelweis Egyetem, Városmajori Szív-és Érgyógyászati Klinika
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[3]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: Az Európai Kardiológiai Társaság irányelve szerint az ellátók oldaláról a kardiovaszkuláris kockázat értékelése és kommunikálása, a beteg oldaláról pedig a kardiovaszkuláris kockázat megértése alapvető fontosságú a megelőzés szempontjából. A rizikóbecsléssel kapcsolatos adatok megalapozhatnának hatékony kardiovaszkuláris kockázati kommunikációs stratégiákat.
A jelen előadás célja, hogy azonosítsa a kardiovaszkuláris kockázatészlelés különböző típusait a szubjektív és objektív rizikóbesorolás összevetése alapján, majd megvizsgálja ezek egészségmagatartásbeli és pszichológiai összefüggéseit.
Módszerek: Vérvizsgálatot, vérnyomás- és testsúlymérést végeztünk 376 nem-klinikai résztvevőn (132 nő, átlagéletkor: 54,36 ± 6,34 év). Framingham rizikóbecslés történt (objektív rizikó), és egy tesztbattéria került felvételre (pszichológiai skálákkal pl. Beck Depresszió Skála rövidített változata, Élettel való elégedettség Skála, egészségmagatartásra és szubjektív kardiovaszkuláris rizikóra vonatkozó kérdésekkel). Az objektív és szubjektív rizikó egybeesése mentén három csoportot hoztunk létre: "realista," "optimista" és "pesszimista". A további elemzésekhez Kruskal-Wallis-tesztet és bináris logisztikus regressziót alkalmaztunk.
Eredmények: A mintában 39% "realista", 18% "optimista" és 43% "pesszimista" becslő volt. A csoportösszehasonlítások eredményei azt mutatták, hogy a pesszimista becslők szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a depresszió ($\chi2$=14,913; p=0,001) és az észlelt stressz ($\chi2$=10,699; p=0,005) skálákon. Ezzel szemben a jóllét ($\chi2$=16,553; p=0,01) és az élettel való elégedettség ($\chi2$=9,676;p=0,008) skálákon az optimista csoport mutatott szignifikánsan magasabb értékeket. Alkoholfogyasztás tekintetében mind a gyakoriság ($\chi2$=10,041; p=0,007), mind a mennyiség ($\chi2$=11,165; p=0,004) az optimista becslők körében volt szignifikánsan magasabb. A bináris logisztikus regresszió eredményei szerint a férfi nem volt a legerősebb előrejelzője a kardiovaszkuláris kockázat alulbecslésének (OR = 15,013; p=0,01). Az optimista becslés további előrejelzői voltak a vérnyomás (OR = 0,913; p=0,01), az életkor (OR = 0,716; p=0,01), a jóllét (OR = 0,652; p= 0,003), a dohányzás (OR = 0,043; p=0,01) és a szubjektív egészségi állapot (OR = 0,399; p= 0,035).
Következtetés: A résztvevők több mint felét pontatlan kardiovaszkuláris rizikóészlelés jellemzi. Ezen eredmények rámutatnak arra, hogy a kardiovaszkuláris betegségek megelőzéséhez komplex prevenciós intervenciók szükségesek.

SZ18

Babasírás észlelése és kisgyermekkori regulációs mintázatok

Elnök: **Hámori Eszter** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kövesdi Andrea** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A babasírás felnőttkori észlelése és különösen a sírás szülői értelmezése számos kutatás szerint kulcsszerepet játszik a felnőtt és a gyermek ko-regulációs stratégiáinak és szabályozási mintázatainak az alakulásában, következésképp a gyermeki érzelemszabályozás adaptív és maladaptív fejlődési útvonalainak alakulásában. A csecsemősírás felnőttkori észlelését és a szülő tényleges szabályzó viselkedését életkori és nemi sajátosságok, illetve pszichés és familiáris rizikó- és védőtényezők befolyásolhatják, ami végső soron a korai indulású kisgyermekkori regulációs problémák kimenetelének kedvező vagy kedvezőtlen alakulásában játszhat szerepet a leendő szülők vagy a már gyermeket nevelő nők és férfiak esetében. Így e komplex tényezők kutatása óriási jelentőségű a kisgyermekkori regulációs zavarok megelőzése szempontjából.

A szimpóziumban két, egymással összefonódó kutatási programunk eredményeit mutatjuk be. Az UNC at Greensboro (USA) egyetemmel együttműködésben, 2022-ben indított „Babasírás észlelésének kognitív, pszichés és élettani vonatkozásai felnőtt férfiaknál és nőknél" kutatási programunkban azt vizsgáljuk, hogy még gyermektelen férfiak és nők, illetve már gyermeket nevelő szülők hogyan észlelik számukra ismeretlen kisbabák, illetve saját gyermekük sírását, miképp éreznek a babák sírásával kapcsolatban és mivel magyarázzák a sírás okait. Vizsgáljuk azt is, hogy mindez milyen életkori, familiáris és kontextuális sajátosságokkal, illetve kötődési és mentalizációs faktorokkal, valamint a stressz-észlelés élettani mintázatainak tényezőivel függhet össze.

Az erre a kutatási programra ráépülő második kutatási projektünkben azt vizsgáljuk, hogy totyogó korú gyermeket nevelő szülők miképpen észlelik gyermekük stresszteli állapotait, és ez hogyan függhet össze a bölcsődébe adással kapcsolatos szülői reményekkel és aggodalmakkal, illetve milyen szerepet játszhatnak ebben a pre- és perinatális rizikófaktorok és a regulációs problémák területein észlelt nehézségek.

A Babasírás észlelése kutatási projektünkkel szorosan összefüggő, 2023-ban indított „Kisgyermekkori regulációs mintázatok" kutatási programunkban a stressz-szabályozás ko-regulációs mintázatait vizsgáljuk 4-6 éves gyermekeknél a gyermeki tudatelméleti képességek, illetve a szülői reflektivitás, a stressz-észlelés és kötődési sajátosságok tükrében.

A szimpózium négy előadása e kutatási projektek első eredményeit és módszertani tapasztalatait mutatja be.

A babasírás észlelésének jelentősége és vizsgálati lehetőségei kisgyermekes szülőknél és még gyermektelen felnőtteknél

Hámori Eszter[1], Szalainé Szeili Katalin[2], Csáky-Pallavicini Zsófia[3], Rózsa Sándor[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Pannon Egyetem, Karrier- és Hallgatói Szolgáltatóközpont

[3]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A csecsemők sírása az egyik legintenzívebb érzelmi-állapoti-kapcsolati jelzés, ami a kisgyermekes szülők és még gyermektelen férfiak és nők számára is jelentős stresszforrás. A csecsemősírás észlelése, érzelmi megélése és a sírás okainak értelmezése, illetve a sírás keltette stressz szabályozási képessége kiemelt jelentőségű a felnőtt gyermeksírásra adott viselkedéses

reakcióiban (Leerkes et al., 2022). Optimális esetben a gyermek megnyugtatási igényében és megértő támogatásában, kedvezőtlenebb esetben elzárkózásban és elutasításban, míg szélsőséges esetekben a gyermek drasztikus elhallgattatásában, illetve bántalmazásban nyilvánulhat meg. A sírás észlelését, értelmezését és a sírásra adott reakciókat összetett érzelmi, kapcsolati és szabályozási folyamatok határozzák meg, amit nemi, életkori és gyermektapasztalati tényezők befolyásolhatnak (Leerkes, Girod et al., 2023). A sírás erőssége, típusa, expresszív tartalma és kommunikációs célja szintén jelentős hatással van a sírás értelmezésére, és az arra adott érzelmi és stressz-válaszra is (Witteman, van IJzendoorn, et al, 2019). A nemzetközi eredmények azonban ellentmondásosak, részben az alkalmazott módszerek (kérdőíves vs. hang vagy video-megfigyelés alapú eljárások) és megközelítések sokfélesége miatt. Kutatási programunkban a fenti összefüggések komplex vizsgálatát és két babasírás észlelés eljárás magyarra adaptálását céloztuk meg.

A program első fázisában 531 fős (383 kisgyermekes anya, illetve 138 gyermeket nem nevelő nő és férfi) mintán vizsgáltuk meg a Babasírás Kérdőíve (ICQ, Haltigan és Leerkes, 2012) pszichometriai mutatóit és validitását. Az eredetihez hasonló 4 faktor (Kötődés, Szülő/felnőtt fókuszú kontroll, Szülő/felnőtt fókuszú minimalizálás, Csecsemő fókuszú érzelemreguláció) a magyar változatban is jó megbízhatósági mutatókkal kirajzolódott. A vizsgálat második fázisában 187 fő vett részt a Babasírás Videók eljárásban (MEQ, Leerkes és Qu, 2019) A személyek számukra idegen 4 csecsemő 1-1 perces különböző tartalmú sírását nézték meg, és a felvételeket követően véleményezték, hogy az adott sírás milyen érzelmeket váltott ki belőlük, és a gyermek milyen érzelmi állapotban lehetett. 119 fő esetében a stressz-válasz élettani mutatóiról is gyűjtöttünk adatokat (lásd a szimpózium 2. előadását).

A kérdőíves és a video-megfigyeléses eljárások összefüggéseire kapott főbb eredményei közül kiemelnénk, hogy (1) kisgyermekes szülők esetén a saját és az ismeretlen gyermek sírásának megítélése szoros együttjárást mutat a Csecsemő- és a Szülő-fókuszú faktorok mentén is. (2) A gyermektelen férfiak és nőknél elsősorban a frusztráció, a szorongás és az csecsemő elutasítása mentén mutatkoztak pozitív irányú kapcsolatok. (3) A csecsemő iránti érzelmeket befolyásolta a nem, az életkor és a gyermekekkel szerzett tapasztalat. (4) A videón látott csecsemők érzelmeinek pontos megítélését nem befolyásolta a sírás típusa, azonban a pontosság mértéke összefüggött a sírás megélésének változatosságával.

A babasírás érzelmi megélése – a kötődés, a mentalizáció és a stressz-percepció élettani mintázatainak tükrében felnőtt férfiaknál és nőknél

Szalainé Szeili Katalin[1], Köteles Ferenc[2], Hámori Eszter[2]

[1]Pannon Egyetem, Karrier- és Hallgatói Szolgáltatóközpont
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kötődéskutatások eredményei szerint a biztonságos kötődés érettebb mentalizációs készségekkel, míg a szorongó kötődés a mentalizáció éretlenebb, vagy rigidebb formáival jár együtt (Fonagy és Luyten, 2009). A stressz-észlelés egyéni sajátosságainak szerepe azonban ellentmondásos ebben az összefüggésben. A csecsemősírás, mint stresszforrás kedvezőbb, csecsemőfókuszú észlelése pozitív kapcsolatban van a biztonságos kötődéssel és a magasabb

szintű szülői mentalizációs képességekkel kisgyermekes szülők és gyermektelen fiatal felnőttek esetén is (Leerkes, Parade, Gudmundson, 2011). Ezzel szemben érzelemszabályozási nehézségekkel küzdő anyák a babasírásra fokozott dühvel és szorongással reagálnak (Leerkes et al., 2015). A célzott megsegítés miatt fontos azonosítani a babasírás megélésének tényezőit, amelyek előre jelezhetik a babasírásra adott stressz-válasz adaptív és maladaptív reakcióit.
A vizsgálat 1. szakaszában 192 fő (30 férfi, 162 nő, életkor18-50 év, átlag 29,4 év) töltött ki egy online kérdőívcsomagot, amelyben vizsgáltuk a babasírás észlelése (ICQ, Haltigan et al., 2012), a kötődés (ASQ-H, Hámori et al., 2016), és a mentalizáció (RFQ-H és MMQ-H, Szél et al., 2023) összefüggéseit.
Eredményeink alátámasztották, hogy a biztonságos kötődés faktorai az érettebb, míg a szorongó kötődés dimenziói a rigidebb mentalizációs formákkal jártak együtt.
A vizsgálat 2. szakaszában a 192 főből 93 fő vett részt a Pszichológiai Laboratóriumban a Babasírás Videók Eljárásban (Leerkes et al., 2015, 2022). A résztvevők 6 egyperces felvételt tekintettek meg 2 ijedtség, 2 frusztráció miatt síró, és 2 nyugodt babáról. 93 főből 52 főnél regisztráltuk a videók megtekintése közben a stressz-válasz élettani mutatóit (szívfrekvencia, légzési frekvencia és tónusos bőrválasz) a NeXus rendszer (eszköz: NeXus-10 Mark II, Version 1.02; Mind Media BV, Herten, the Netherlands) használatával.
A résztvevők minden videofelvétel előtt és után kitöltötték a Self-Manikin skálát, amellyel aktuális hangulatukat és arousal szintjüket becsülték meg. Vizsgáltuk, hogy találunk-e különbséget az érzelmi megélésben, és a stressz-válasz élettani mutatóiban a sírás tartalma alapján.
Eredmények: A hangulat mindkét típusú (frusztrált és ijedt) sírás esetén azonos mértékben csökkent, az arousal nőtt a nyugodt baba videókhoz képest. Az élettani adatok csak a nyugodt baba és a babasírás között mutattak különbséget, a mintázatok alakulásában a baba sírásának típusa nem játszott szerepet.
Konklúzió: A video-megfigyeléses helyzetben a stressz-észlelés élettani mutatói bizonyították a stressz-válasz jelenlétét, azonban annak mintázatát nem befolyásolta a sírás típusa. Ez összhangban van Köteles (2024) korábbi kutatásával, mely szerint az érzelmi és az élettani válaszmintázat között nincs kapcsolat. Az adatgyűjtés és az összefüggések további vizsgálata jelenleg is folyamatban van.

Kisgyermekkori regulációs problémák, a babasírás észlelése és szülői remények és aggodalmak a bölcsődébe adás folyamatában

Csáky-Pallavicini Zsófia[1], Csordás Georgina[2], Hámori Eszter[3]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kisgyermeket nevelő családok életében komoly változás és nagy lélektani súlyú esemény a bölcsődébe kerülés. Szakirodalmi adatok szerint különféle társadalmi, interperszonális és intrapszichés tényezők befolyásolják az első intézménybe adásról való döntést és a beszoktatást lefolyását.

A szeparáció témáját egy épp e jelenség szempontjából érzékeny időszakban érintő folyamat megélését és hatásait az anya-gyermek kapcsolatra háromfázisú kutatásban vizsgáltuk. Pilot-vizsgálatban, félig strukturált interjú elemzése alapján jelöltük ki a vizsgálandó tényezők körét. A második, kérdőíves szakaszban online felméréssel (N=452) mértük fel a bölcsődével kapcsolatos szülői vélekedéseket és várakozásokat. Majd egy kisebb mintán (N=145) vizsgáltuk a kisgyermekkori regulációs problémák (Regulációs kérdéssor), az anyai szeparációs szorongás (Anyai szeparációs szorongás kérdőív, MSAS-SF) és a gyermeki stressz anyai észlelése (Babasírás észlelése kérdőív, ICQ) közti lehetséges összefüggéseket. Kérdőívcsomagunk ezen felül tartalmazott egy anyai mentalizációt felmérő (Szülői reflektív funkció kérdőív, PRFQ), a szülői viszonyulás önpercepciójára vonatkozó (CMBI), illetve a gyermeki viszonyulás észlelését vizsgáló (MORS) kérdőívet is, melyek eredményeit a későbbiek során publikáljuk. A vizsgálat harmadik, laboratóriumi szakaszában az anya-gyerek szeparációs stressz szabályozását vizsgáljuk (Módosított Still Face Paradigma), kiegészítve a bölcsődébe kerülés szubjektív anyai megélésének felmérésével (Bölcsődébe kerülés félig strukturált interjúja).
A vizsgált minta 1997 és 2000 közt született édesanyákból áll, vizsgálatban résztvevő gyermekeik átlagosan 23.18 hónaposak (legfiatalabb: 6 hó, legidősebb 37 hó), akik közül 178 fő (39.3%) még nem kezdte meg a beszoktatást, 274 fő (60.6%) már igen.
Jelen előadásunkban azt mutatjuk be, hogy a bölcsődébe adás kapcsán megélt szülői aggodalmakat és reményeket miképpen befolyásolják a korábban tapasztalt regulációs problémák, illetve a szülő észlelése és érzései saját gyermeke sírásával kapcsolatban, figyelembe véve az anyai szeparációs szorongás tényezőjét is. Eredményeink alapján az anyai szeparációs szorongás magasabb azoknál a gyermeküket bölcsődébe indító anyáknál, akik még nem kezdték meg a beszoktatást, mint ahol a folyamat már zajlik. Az anyai szeparációs szorongás a regulációs területek közül az alvás problémájával mutat leginkább összefüggést. Az alvás területén mutatkozó regulációs problémák észlelt súlyossága erős pozitív irányú összefüggést mutat a gyerek-fókuszú aggodalmakkal a bölcsődébe adás kapcsán. A babasírás észlelésére vonatkozóan várakozásaink szerint a szeparáció gyermekre gyakorolt hatásával kapcsolatos szorongás negatív kapcsolatban áll a sírás anyafókuszú értelmezésével, míg a gyerek-fókuszú remények pozitív összefüggést mutatnak ugyanezzel. A babasírás-észlelés adatainak feldolgozása folyamatban van, azokat a konferencia során tartott prezentációban mutatjuk be részletesen.

Regulációs mintázatok a Módosított Still Face Paradigmával 4 – 6 éves gyermekeknél – a klaszterelemzés módszertani kihívásai

Takácsné Kárász Judit[1], Berszán Johanna, Németh Anna, Hámori Eszter[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kisgyermekkori érzelem- és stressz-szabályozás fejlődésének kapcsolatba ágyazottságát vizsgáló egyik legelterjedtebb mérő-eljárás az un. Fapofa Paradigma (Tronick et al., 1978). A csecsemő-szülő kommunikációs folyamat szokatlan megszakítása révén szeparációs stresszt aktivál a csecsemő-szülő párnál, így alkalmas a stresszre adott egyéni viselkedéses reakciók és

a stressz-helyzetet követő ko-regulációs mintázatok mérésére. A mintázatok már 3 hónapos csecsemőknél egyéni stressz-szabályozás stratégiákat jeleznek, 6 és 9 hónaposan pedig bejósolják az érzelemszabályozás és a kötődés későbbi fejlődésének kedvező és kedvezőtlen alakulását.
Módszertani erősségei ellenére nagyobb gyermekekre történő adaptálása eddig még nem történt meg. Weinberg és munkatársai (2008) kétéveseknél alkalmazták az un. Módosított Fapofa Helyzetet (Modified Still Face, MSF), ami az anya-gyermek együttjátszás helyzetében vizsgálja a játék anya által történő váratlan megszakítása és mozdulatlansága keltette stresszre adott viselkedéses reakciókat. Elemzésükben nem léptek túl a diszkrét viselkedéselemek leírásán, így jellemző regulációs mintázatokat sem azonosítottak.
Jelen vizsgálatban 28 tipikusan fejlődő 4–6 éves gyermekkel és édesanyjukkal vettük fel az MSF-et. A helyzet 3 epizódját (közös játék– anyai mozdulatlanság– kölcsönös szabályozási szakasz) elsősorban az Érzelem, a Távolodás-közeledés és az Agresszió dimenziókban elemeztük. Hipotézisünk szerint a) a középső, mozdulatlanság szakaszban azonosíthatók e dimenziók mentén tipikus viselkedéses reakciók, b) a vizsgálati személyeket jellemzik a tipikus viselkedéses reakciók.
A megfigyelési egység a videófelvétel egy szegmense (1 mp) volt, így összesen 13310 szegmens állt rendelkezésre. A viselkedésmintázatok feltárására klaszteranalízist alkalmaztunk az anyai mozdulatlanság szakaszának 3093 szegmensére az Érzelem, Távolodás-közeledés és Agresszió dimenziók mentén.
Az Agresszió bevonásával nem sikerült jól értelmezhető tipológiák kialakítása. Az Érzelem és a Távolodás-közeledés klaszteranalízise alapján a 4 és 5 klaszteres felbontás bizonyult a legjobbnak (EESS% = 75,45–78,60, pontbisz r = 0,49, HC átlag = 0,43–0,49). A MORI mutatók alapján (Vargha és Bergman, 2019) a tipológiák különböznek a véletlen elrendeződéstől. Az 5 klaszteres modell szakértői 4 klaszteres változata a 4 klasztereshez hasonló jellemzőket mutatott. A klaszterek megfeleltethetők az egyéni stressz-szabályozási stratégiáknak. A személyeket az általuk alkalmazott stratégiákkal jellemezve találtunk kizárólagos és kevert stratégiát alkalmazókat is.
A MSF helyzet 4-6 évesek esetében is alkalmas a kommunikációs helyzet szokatlan megszakítása okozta stressz-helyzetre adott reakciók mérésére, és az egyéni mintázatok feltérképezésére. A mintázatok mérésébe bevont változókat eleve kötődésspecifikus változókként alakítottuk ki, így ez is szerepet játszhatott abban, hogy jól értelmezhető klasztereket kaptunk a gyermekek stressz-szabályozási reakcióiban.

SZ19

Új utak és lehetőségek a narratív pszichológia és a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés területén

Elnök: **Vincze Orsolya** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kulcsár Gabriella** - Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

A mesterséges intelligencia rohamos fejlődésével és a digitalizáció előretörésével a szöveg mint adat tudományos vizsgálata az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb figyelmet kap. Az emberi működés - különös tekintettel az identitásra - megértésére irányuló törekvések nagy része a szöveges produktumok intuitív vagy szisztematikus elemzésén keresztül valósul meg, így a két irány (ti. digitalizáció és az emberi történetmondás) találkozása termékeny talajt és új lehetőségeket rejt a pszichológia számára. A több mint huszonöt éve László János vezetésével megalakult Narratív Pszichológiai Kutatócsoport célja a narratív pszichológiai megközelítés hazai megalapozása volt, valamint egy jól körülhatárolt elméleti és módszertani eszköztár kidolgozása a kutatók számára. A szimpózium célja, hogy bemutassa a Narratív Pszichológiai Kutatócsoport jelenlegi elméleti és empirikus munkáit, valamint feltárja a narratív pszichológia legújabb kutatási irányait és gyakorlati alkalmazásait. Az előadások során a résztvevők betekintést nyerhetnek a történetmondás pszichológiai szerepébe, a narratív megközelítés módszertani eszköztárába, valamint a különböző társadalmi és szakmai területeken való felhasználásának lehetőségeibe. A klinikai, fejlődés- és szociálpszichológiai kutatások mellett a történetek alkalmazott területeken való vizsgálatára is kitérünk, például a szervezeti kontextusokban végzett narratív elemzésekre és az űrkutatáshoz kapcsolódó narratív pszichológiai vizsgálatokra. A szimpózium célja nem csupán a kutatócsoport újabb munkáinak bemutatása, hanem a narratív pszichológia iránt érdeklődő szakemberek és kutatók közötti párbeszéd ösztönzése, valamint a jövőbeli együttműködések elősegítése.

Tartalomelemzés tudományos narratív pszichológiai keretben

Péley Bernadette

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az elmúlt évtizedekben az elbeszélés a pszichológia érdeklődésének előterébe került. Jóllehet maga a narratív pszichológia kifejezés eredetileg elsősorban az élettörténetek pszichológiai hermeneutikai értelmezésére vonatkozott, a narratívum a pszichológiai kutatás számos területén meghatározóvá vált, és egyre nagyobb jelentőségre tett szert, többek között a szociálpszichológia, személyiségpszichológia, valamint a klinikai és egészségtudományok terén is.

A narratív kutatócsoport létrejötte közel negyedszázadra nyúlik vissza, ha az első, empirikus eredményeket is tartalmazó tanulmány megjelenésétől számítjuk (László et al., 2002). Egy új megközelítés kidolgozását tűzték ki célul, amit tudományos narratív pszichológiának neveztek el. Ez a megkülönböztető elnevezés egy új módszertani és egyben új elméleti megközelítésre is utal, ami felfogható úgy is, mint a természettudományok és humán tudományok két kultúrájának összeillesztésére tett újabb kísérlet (László, 2008).

Az elbeszélés összefüggésbe hozható az identitásszerveződéssel, a belső állapotok szerveződésének sajátosságaival, valamint maga az elbeszélés olyan kompozíciós sajátosságokkal rendelkezik, amelyek pszichológiai kategóriákká alakíthatóak és empirikusan megragadhatók. Ha maga az elbeszélés, illetve annak szerveződési és nyelvi sajátosságai képezik az adatot, akkor összetett pszichológiai folyamatok válnak empirikusan vizsgálhatóvá. Mindehhez olyan módszerre van szükség, amely a történetekből megbízhatóan, azaz megismételhetően, és a vizsgálat tárgyát képező pszichológiai konstrukció szempontjából

érvényesen, azaz empirikusan ellenőrizhetően képes kibontani a pszichológiailag releváns tartalmakat. Ehhez több lépcsőre van szükség, kvalitatív és kvantitatív módszerekre egyaránt. A pszichológiai tartalmak automatizált azonosításának kidolgozása lehetővé tette nagyobb szövegkorpuszok, jelentősebb vizsgálati minták bevonását is, valamint növelte a módszer megbízhatóságát. A tartalmakat a NooJ számítógépes nyelvi fejlesztő környezetben létrehozott szótárak és nyelvtani szabályok segítségével tartalomelemző algoritmussá alakították. (NarrCat, 2013).
A kutatócsoport tagjai különböző területekről származó empirikus vizsgálatokkal járultak hozzá a módszertan és az elmélet kialakításához, László János vezetésével, akinek az angol nyelven megjelent munkáira jelentős számú a hivatkozás, és az elmúlt években növekvő tendenciát mutat.
Az előadás célja néhány fontos lépés és eredmény bemutatása a csoport munkájának folyamatából, elsősorban a klinikai szempontú területekre fókuszálva.

Narratív konstrukció, mint az érzelmi intelligencia indikátora

Pólya Tibor[1], Bányai-Nagy Henriett[2]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A narratív pszichológiai tartalomelemzés egyik jelentős kihívása az élettörténeti eseményekről beszámoló történetek narratív konstrukciójának pszichológiai értelmezése, illetve ehhez kapcsolódóan olyan történetelemzési eljárások kidolgozása, amelyek alkalmasak a narratív konstrukció elemzésére. Az előadásban egy olyan vizsgálat eredményeit mutatjuk be, amely a képességként meghatározott érzelmi intelligencia (AEI) szintjével összefüggésben elemzi a múltbeli érzelemteli eseményekről beszámoló történetek narratív konstrukcióját. A vizsgálatban 90 személy vett részt, akik négy érzelemteli élettörténeti eseményről meséltek történeteket. A résztvevők érzelmi intelligenciáját az Érzelemszabályozás Szituációs Teszttel mértük, valamint felmértük intelligenciájuk és nyelvi képességeik szintjét is. A történetek elemzéséhez a narratív konstrukció elemzésére kidolgozott automatikus eljárásokat alkalmaztuk.
Eredményeink megerősítik, hogy a narratív konstrukció összefügg az érzelmi és a klasszikus intelligencia szintjével. A narratív struktúra egyik meghatározó eleme a szubjektivizáció, amely az érzelmi intelligencia szabályozási komponensével mutat kapcsolatot. Az elbeszélő érzelmi intenzitása az elbeszélések során fordított U-alakú mintázatot követ: kezdetben növekszik, majd fokozatosan csökken. Ez a dinamikus szerveződés az elbeszélő érzelemszabályozási képességeit tükrözi.
A kutatás rávilágít arra, hogy a narratív konstrukció nem csupán az érzelmi intelligencia mérésére alkalmas, hanem lehetőséget kínál az érzelmi és kognitív folyamatok integrált vizsgálatára is. A narratívumok vizsgálata ökológiailag valid mérési mód, amely a hagyományos teszteknél árnyaltabb képet nyújthat az érzelmi intelligencia működéséről.

Narratív pszichológiai tartalomelemzés és pszichológiai tartalomelemzés izolált kiscsoportok vizsgálatában

Ehmann Bea

HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

A narratív pszichológiai megközelítéseket László János és az általa vezetett Narratív Pszichológiai Kutatócsoport integrálta koherens elméletté. Ennek módszere a pszichológiai tartalomelemzés speciális területe, a narratív pszichológiai tartalomelemzés. Ennek keretében az előadás az izolált, összezárt és szélsőséges, űranalóg környezetben működő, ún. ICE-csoportok vizsgálatát mutatja be három empirikus példán.
Az első vizsgálatban hat olyan magyar kutató naplóit elemeztük, akik a Mars Desert Research Station Kutatóállomáson (Utah, USA) töltöttek két hetet egy űranalóg szimulációban. A NooJ szoftverben a csoport által fejlesztett keresőmodulok segítségével kimutattuk, hogy a negatív emocionalitás, rossz csapatszellemmel együtt járva a csoporton belüli konfliktust, míg jó csapatszellem esetén a csoport fenyegetettségét jelzi. Ugyancsak kimutattuk a harmadik negyedbeli érzelmi diszfória jelenségét. [1]
A második és a harmadik vizsgálatban antarktiszi áttelelők video naplóit elemeztük. A francia és olasz személyzettel működő Concordia, és a brit személyzettel működő Halley VI kutatóállomások 14, illetve 8 tagja vett részt a vizsgálatban; a mintegy 250 nap során a résztvevők mindegyike átlagosan 30 naplót készített. Ezekben a vizsgálatokban is a harmadik negyedbeli érzelmi diszfória jelenségét térképeztük fel. Az első mintán LIWC elemzést végeztünk, ami azt mutatta, hogy a francia-olasz kutatóbázison felbukkant a jelenség, a brit állomáson azonban nem. [2] A különbség okait keresve ugyanezen adatbázis egy alszegmensén (8-8 brit és francia személy naplóin) Atlas.ti szoftver segítségével mondat alapú tartalomelemzést végeztünk, ami kimutatta, hogy az ICE-csoportok pszichodinamikájában talált eltérések kulturális különbségekkel hozhatók összefüggésbe. [3]
Amint földi űranalóg környezetekben végzett vizsgálataink is illusztrálják, a narratív pszichológiai tartalomelemzés az elmúlt évtizedek során több élenjáró szoftvert alkalmazott és fejlesztett. Ennek fényében további jelentős előrelépések várhatók a gépi tanulás, a nagy nyelvi modellek és a mesterséges intelligencia rohamos fejlődésének korában is.

Egy hely, ahol az élettörténetek születnek

Pohárnok Melinda[1], Orbán Rebeka[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A tudományos narratív pszichológia egyik kutatási terepe az egyéni élettörténeti narratívumok, élettörténeti epizódok világa (László, 2005), ahol többnyire felnőttek által alkotott történeteket vesznek górcső alá.
Az élettörténeti narratívumok magukban foglalnak többé-kevésbé megszilárdult történeteket, és az elbeszélés magányos vagy interaktív itt-és-most helyzetében megformálódó történeteket. Habermas és Reese (2015) tézise szerint ugyan az élettörténeti gondolkodás és élettörténet-alkotás kognitív-kommunikatív keretei csak serdülőkorban jelennek meg, de gyökereik az

önéletrajzi emlékezet- és a szelf-fejlődés korábbi időszakaiba nyúlnak vissza. Így az élettörténetek főbb mintázatai és formális-strukturális kerete legalább részben azokban a narratív ko-konstrukciós interakciókban keletkeznek, amikor a gondozó és a narratív beszédben épp gyakorlatot szerzett gyermek elkezdenek közös történeteket alkotni a gyermekkel megtörtént eseményekről.
Elméleti és módszertani fókuszú előadásomban azt szeretném körbejárni, hogy miképpen ragadható meg a narratív ko-konstrukció jelensége gyermek- és serdülő korban. Áttekintem azokat az állványozási módokat, amelyek mentén a gondozó a gyermek és serdülő fejlődő narratív képességeit támogatja, és azokat a módszereket, amelyek mentén a gondozó támogatásának mértéke operacionalizálható. Végül kitérek azokra az egyéni és kulturális tényezőkre, amelyek a gondozó oldaláról, és azokra az egyéni jellemzőkre, amelyek a gyermek oldaláról alakítják a fejlődő-alakuló történetek gazdagságát és narratív struktúráját – koherenciáját és az életrajzi érvelés módját. Előadásomat olyan ritka kutatási eredményekkel zárom, amelyek a ko-konstrukciót támogató gondozói hozzáállás hosszútávú hatásait vizsgálják.

Fecsegő történetek: A szervezeti kultúra rejtett jegyei a narratívumokban

Vincze Orsolya[1], Ilea Izabella[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az elmúlt két évtizedben a számítógéppel támogatott szövegelemzés hozzájárult a kvalitatív kutatás elterjedéséhez, mivel lehetővé tette nagy szövegkorpuszok gyors és hatékony elemzését. Az automatikus tartalomelemzés nyilvánvaló előnyei ellenére a szervezetpszichológiai kutatásokban mégis ritkán alkalmazzák a számítógéppel támogatott szövegelemzést. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa az automatizált tartalomelemzési módszertan előnyeit a vállalati történetek elemzésében, különös tekintettel a szervezeti kultúra narratívumainak nyelvi-kompozíciós jellemzőinek vizsgálatára.
A kutatásban N = 297 résztvevő (115 férfi és 181 nő, életkor M = 42,9, SD = 11,3) vett részt, akik kitöltötték a Denison-féle Szervezeti Kultúra Kérdőívet, valamint írtak egy szervezeti történetet. A történeteket a Narratív Kategóriális Tartalomelemző algoritmus (NarrCat, László, 2013) segítségével elemeztük, továbbá látens osztályelemzéssel vizsgáltuk a nyelvi-kompozicionális mintázatokat a szervezeti kultúrajellemzők összefüggésében. Az LCA két értelmezhető nyelvi-kompozicionális profilt tárt fel, amelyek megfeleltek bizonyos szervezeti kultúrajellemzőknek.
A kutatási eredmények megerősítik, hogy a szervezeti történetek nyelvi és kompozicionális sajátosságai tükrözik a szervezeti kultúra bizonyos aspektusait, és ezáltal alkalmasak lehetnek annak mérésére és értelmezésére. A tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés módszertana így új perspektívát nyithat a szervezetpszichológiai kutatásokban, lehetőséget teremtve a szervezeti jelenségek egyszerűbb mérésére. Eredményeink arra is rámutatnak, hogy a szervezeti narratívák elemzése kiegészítheti a hagyományos kérdőíves megközelítéseket, és gazdagabb betekintést nyújthat a szervezetek értékrendjébe, működési sajátosságaiba.

SZ20

A mindennapi élet rekreatív terei

Elnök: **Frankó Luca** - Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Illés Anikó** - Moholy-Nagy Művészeti Egyetem

A pszichológiában kiemelten fontos téma napjainkban, hogy milyen módon lehet megküzdeni a mindennapi élet kihívásaival: a stresszel, a kiégéssel vagy akár a szerepelvárásoknak való megfeleléssel. Erre számos hatékony megoldás kínálkozik, akár a pszichoterápia, a testedzés, a különböző rekreációs szolgáltatások igénybevétele vagy egy erdei séta. Ebben a szimpóziumban azonban arra keressük a választ, hogy a rekreáció meg tud-e jelenni nemcsak egy térben és időben elszeparált tevékenységként, hanem akár a mindennapi élet tereibe és rutinjaiba ágyazódva. Tekinthető-e például az otthon, az iskola vagy éppen a munkahely egy rekreációs térnek?
Lendvai Lilla arra kereste a választ, hogy a kisgyermekes anyák számára bírt-e rekreációs funkcióval az otthon tere a pandémia különböző hullámaiban. Abban az időszakban, amikor is számos új kihívással kellett szembenézni, a házon kívüli „klasszikus" rekreációs tevékenységek és helyszínek köre viszont drasztikusan beszűkült. Tóth-Varga Violetta előadásában szintén az otthoni vagy az otthonos terek kerülnek a középpontba. A szerző az írás, mint magányos alkotói tevékenység szociofizikai környezeti feltételeit vizsgálja. Előadásában bemutatja például annak folyamatát, hogy az otthon a benne végzett kreatív tevékenységen keresztül hogyan válhat (re)kreatív térré. A harmadik előadásban már a mindennapi élet intézményes helyszínei felé fordulunk, Somogyi Krisztina előadásának fókuszában a középiskola terei állnak. A szerző amellett érvel, hogy a jövő iskolájáról érdemes nemcsak mint oktatási, hanem akár mint identitásképző vagy rekreációs helyszínként is gondolkodni akár a pszichológusoknak, akár az építész-tervezőknek. Végül egy másik intézményes színtéren, a munkahelyek világában zárjuk a szimpóziumot. Frankó Luca előadásában arra keresi a választ, hogy a természeti környezet mentális egészséget támogató hatásai hogyan érvényesíthetőek irodai kontextusban. Kutatásának fókuszában a csendes kilépéssel kapcsolatos kihívások és intervenciós lehetőségek állnak.

Az anyák rekreatív terei krízishelyzetben

Lendvai Lilla[1], Nguyen Luu Lan Anh[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Az olyan világméretű krízishelyzetekben, mint amilyen a COVID-világjárvány is volt, az anyák gondoskodással kapcsolatos terhei jelentősen megnőnek (lásd pl. Power, 2020; Fodor és mtsai, 2020), miközben fizikailag is korlátozottá válnak az otthonról való kilépési és tevékeny pihenést támogató lehetőségeik (Cummins & Brannon, 2022; Cox et al., 2023; Lendvai et al., 2024). Jelen vizsgálat célja ezért az volt, hogy feltárjuk, milyen szabadidős és rekreációs

lehetőségeik maradtak a magyar anyáknak pandémiás krízishelyzet idején, melyhez az önmeghatározás elmélete szolgált alapul. Kutatási kérdésünk ennek megfelelően a következő volt: Hogyan élik meg a magyar anyák a pandémiás rekreációs lehetőségek módosulását? Hogyan használják az online és offline tereket rekreációs tevékenységekre? Feltáró jellegű kutatásunkban félig strukturált interjúkat készítettünk 12 anyával a COVID-világjárvány első, második és ötödik hulláma alatt (2020 és 2022 között), melyeket tematikus analízissel elemeztünk (Braun & Clarke, 2006, 2022; Rácz et al., 2023). A mintában szereplő anyák házasok voltak, legfiatalabb gyermekük nem lehetett idősebb 10 évesnél, 1-4 gyermeket neveltek és lakhely (földrajzi elhelyezkedés és háztípus) szempontjából heterogén csoportot alkottak. Eredményeink szerint az interjúalanyok számára pandémiás krízishelyzetben a rekreációs lehetőségek és választott tevékenységek jelentősen módosultak. Az online kommunikációs platformok használata létfontosságúnak bizonyult a másokkal való kapcsolattartáshoz, valamint a tájékozódáshoz. Pszichés jóllétükhöz a második hullámban hozzájárult a tudatos hírkerülés, valamint – a kezdetben támogatói funkciót ellátó – anyai online csoportok követésével való felhagyás is. Az online oktatás nagymértékben növelte az anyák terheit, különösen az első hullám idején. A gyermekek egésznapos ellátása jelentősen szűkítette mind az időbeli, mind a fizikai terüket a kikapcsolódásra. Az otthon terének képzeletbeli felosztásakor maguknak legfeljebb a konyhában találtak teret, elvonulásra nem volt lehetőségük. A COVID-járvány azonban könnyebben – és akár ingyenesen – hozzáférhetővé tett számos kikapcsolódási lehetőséget (színház, képzések, torna), amelyek különösen a kisgyermeket és SNI-s gyermeket nevelő anyák számára jelentettek tágabb perspektívát. Ezek a lehetőségek a gyermekek állandó felügyelete miatt azonban nem biztosítottak az anyák számára tartós rekreációs lehetőségeket. A természet szerepe is módosult: a kirándulások lehetőségének jelentősége megnőtt, valamint a természet a korábbinál jobban bekerült az otthonokba (új növények, telken lévő kert gondozása, háziállatok). A home office-ra több esetben egyfajta rekreációs lehetőségként is tekintettek az interjúalanyok, amely az anyák számára egy olyan újfajta rugalmas munkavégzésnek adott teret, ami megélésük szerint szintén hozzájárult a kompetencia- és az autonómiaérzetük javításához.

A szépirodalmi alkotó folyamat szociofizikai kontextusa

Tóth-Varga Violetta

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

Az előadás a magányos alkotói folyamatok közül az írás (elsősorban a szépirodalmi alkotás) környezetpszichológiai vonatkozásait igyekszik feltárni. Arra keresi a választ, hogy a hagyományos, elmélyülést és kreativitást kívánó individuális alkotó tevékenység esetében milyen szerepet játszhat a szociofizikai környezet. Az alkotó munka haladása, hatékonysága egyértelműen a környezet által is befolyásolt jelenség, ezt már a klasszikus kreativitás kutatások (ld. Amabile, 1966) is igazolták, s a napjainkban zajló vizsgálatok (pl. Garcia et al., 2019; Thoring, et al., 2021) is alátámasztják. Az írást, mint alkotó tevékenységet kvalitatív metodológiai megközelítéssel vizsgálja Csíkszentmihályi (2008) és Gunersel (2009), akik a mikro- és makrokörnyezetre fókuszálva keresik a katalizáló tényezőket. Ezek között elsősorban

természeti, társadalomföldrajzi, szociokulturális megközelítésűeket azonosítanak, illetve kiemelik a társas, kulturális és intézményi kontextus, valamint a legszűkebben vett otthontér és az otthoni rutinok szerepét.
Saját kutatásunkban az ember és alkotói környezete közötti tranzakció, azaz a téri, tárgyi és társas jelenségek által betöltött lélektani funkciókat vizsgáljuk. Ennek érdekében részint szakértői interjúk (10 fővel felvett, félig strukturált tematikus mélyinterjú), részint pedig a nyomtatott vagy online sajtóban megjelent, az alkotás folyamatáról, körülményeiről készült írások (mintegy 90.000 karakterszámban) elemzését végeztük el. Ezt a szövegkorpuszt a Grounded Theory (Corbin & Strauss, 2015) módszerével elemeztük. A szociofizikai környezetre fókuszáló szövegelemzés mentén kapott eredményeket elhelyezzük egyrészt az otthonosság vonatkozásában, másrészt a külső tér - átmeneti tér - belső tér kapcsolatrendszerében. Ennek keretében a külső tér, a kilátás jelentését vizsgáljuk a természeti-urbánus környezet tekintetében, magyarázóelvként pedig a stresszredukciós (Ulrich et al., 1991), a figyelemregenerációs (Kaplan & Kaplan, 1989) és a kilátás-menedék elméletet (Appleton, 1975) hívjuk segítségül. A szűkebb külső tér vonatkozásában az identitással, a pszichés biztonságérzettel és a habitussal való kapcsolatot, valamint az élettörténeti vonatkozásokat vizsgáljuk. E külső tér jelentősége abban rejlik, hogy képes serkenteni vagy akár nehezíteni a belső térben zajló munkát, amihez szervesen kapcsolódik a potenciális tér megteremtése is.
A fenti megközelítések segítségével kísérletet teszünk annak megértésére, hogy a téri, társas, tárgyi és ambiens viszonyok milyen lélektani funkciókat töltenek be a magányos alkotói folyamatokban. Képet kapunk arról is, hogy milyen jelentésréteggel ruházhatóak fel a jól bejáratott rutinizált tevékenységek, az alkotóhely tárgyi világa, az időbeli vagy térbeli jellegzetességekhez való ragaszkodás, vagy akár a rend és rendetlenség jelensége.

Megtalált és tervezett helyek – Indentiásképző, rekreációs és restoratív helyszínek jelentősége az iskola szociofizikai környezetében

Somogyi Krisztina

Széchenyi István Egyetem

Az iskola szociofizikai környezete az építészet, a környezetpszichológia és a pedagógia szakterületein is sokat kutatott. Az 50-es évektől kezdve számos modell készült, amelynek célja, hogy az újabb generációk számára megteremtse az ideális tanulási környezetet. A jövő szempontjából is kitüntetett a szerepe az iskolának, az OECD 2020-as jövő modelljében a tudásátadásra fókuszálva négy szcenáriót vázol fel, de csak az egyik ezek közül hagyományos iskolai környezetet feltételező. Azonban nemcsak az optimális oktatás szempontjából vizsgálható az iskola, hiszen az ott töltött idő alatt (átlagosan 14.000–20.000 óra Európában) sokféle más tevékenységnek is a helyszíne. Kutatásomban az „egyéb”, különösen a spontán kialakuló tevékenységekre fókuszáltam, a közösség identitásában fontos cselekvések, és az egyéni pihenés és feltöltődés szociofizikai helyszíne érdekelt. Ennek fontosságát abban látom, hogy mind az építészeti tervezés során, mind az oktatás jövő szcenárióiban a fókusz még mindig kizárólagosan a tanulás hatékonyságán, tehát érvelésünk szerint nem kellőképpen az iskolai élmény komplexitásán van. Kutatásomban amellett érvelek, hogy azokat a kérdéseket, hogy a

diákok „mit” és „milyen célra” azaz „hogyan” használnak, együtt szükséges vizsgálni. Az iskolai környezet spontán használat felől való vizsgálatára kevés a példa. Serdülők térhasználatáról Clark és Uzzel (2002) alkotott elsőként képet. Gibson affordancia (1979, 1986) fogalmát alapul véve, az otthon, a városi köztér, a lakókörnyezet mellett iskolákat vizsgáltak, és azt tapasztalták, hogy a társas interakciók gazdagsága mellett a visszahúzódás és egyedüllét igénye is megjelent.
Kutatásomnak a témában három állomása volt. 2015 és 2019 között 29 építészt saját középiskolai élményeinek felidézésére kértem, a szövegeket GT módszerrel elemeztem. 2017-ben a budapesti Piarista Gimnáziumban készített részvételi fotózás során nyert 377 kép elemzése volt a vizsgálat következő szakasza. 2024 őszén pedig a győri Tánc- és Képzőművészeti Általános Iskola és Szakgimnáziumban 12. évfolyamos diákjainak kedvenc hely vizsgálatával egészült ki a kutatás, amelyben a diákok által készült képek és az annak mentén kialakult beszélgetés került elemzésre.
A három kutatás tapasztalatai egyértelműen megerősítik, hogy az iskola nem kontúréles szociofizikai helyszín, hanem kiterjed akár a köztér irányába, emellett nem csak tanulási, de a közösségi identitást is építő vagy akár rekreációs helyszín is. A térben spontán megtalált vagy kialakított helyek jelennek meg, fontos élmények oda lokalizáltak. Ezeknek a helyeknek a jelenléte, környezetpszichológiai szemléletű vizsgálata hatással lehet akár az iskola időbeli működésére, akár azokra az építészeti téralakítási modellekre is, amelynek dinamikus alakulása Hermann Hertzberger Delft-i Montessori iskoláinak tervezése óta (1966) jellemzi az építészetet.

Elkerülhető a csendes kilépés az irodai természethasználattal?

Frankó Luca

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Csendes kilépésről akkor beszélünk, ha egy munkavállaló nem mond fel a munkahelyén, „csak” pszichológiailag lép ki a szervezetből. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a csendes kilépő a kötelező minimum teljesítésére törekszik csupán, semmilyen plusz munkafeladatot nem vállal. Az érintettek száma a legújabb kutatások szerint meghaladhatja a teljes munkavállalói populáció 50%-át (Gallup, 2022), miközben a csendes kilépés kapcsán még rengeteg kérdés tisztázatlan. Az első kutatásokból azonban az már kirajzolódik, hogy az érintetteknek akár a mentális egészségük romlásával (Frankó és Erdélyi, 2024), akár a karrierjük megrekedésével is gyakran számolniuk kell, ily módon mindenképpen fontos egyéni és szervezeti intervenciós lehetőségekben gondolkodni. Annak kapcsán is egyre több a szakirodalmi bizonyíték, hogy a természeti környezet látogatásának mentális egészségvédő hatása is van, ezt igyekeztünk a csendes kilépés és a vele bizonyos szempontól hasonló jelenség, a kiégés kapcsán vizsgálni. Kutatásunkban azt a hipotézist teszteltük, hogy irodai kontextusban a természetbe látogatás gyakorisága protektív tényezőként jelenik-e meg a vizsgált mentálhigiénés változók kialakulása szempontjából. Online kérdőíves felmérésünkben 791 fős mintán első körben látszólag a hipotézisünkkel ellentétes eredményt kaptunk, ugyanis az irodai természethasználat, a csendes kilépés és a kiégés között szignifikáns, pozitív irányú együttjárást tapasztaltunk: tehát minél több időt töltött valaki a természetben, annál magasabb pontszámot ért el a csendes kilépés és

a kiégés skálákon. Ezt az eredményt úgy magyaráztuk, hogy feltehetően egy fordított ok-okozati összefüggés áll a háttérben, nevezetesen, hogy a csendes kilépésben és a kiégésben érintett személyek gyakrabban látogatnak ki a természetbe munkaidő alatt, mint azok, akik nem érintettek egyik kondícióban sem. Az útelemzésből az látható, hogy a kiégés direkt módon ($t= 0,237$; $p<0,01$) növeli a természethasználatot, a csendes kilépésnek pedig a kiégésre van direkt hatása ($t= 0,769$; $p<0,001$) és azon keresztül, indirekten növeli a természetbe látogatás gyakoriságát. Elmondható tehát, hogy irodai kontextusban a természeti környezetnek nem feltétlenül a prevencióban, inkább a megküzdésben lehet nagy szerepe a környezeti önszabályozáson keresztül. Ezt a tudás pedig rendkívül fontos lenne figyelembe venni mind a csendes kilépéssel kapcsolatos intervenciók tervezése során, mind a munkahelyi környezetek kialakításának folyamatában.

SZ21

Különböző addiktológiai problémák és rizikóviselkedések: Budapesti Longitudinális Kutatás

Elnök: **Paksi Borbála** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet
Opponens: **Veroszta Zsuzsanna** - KSH Népességtudományi Kutatóintézet

Háttér: Az addikciós zavarokat a legsúlyosabb népegészségügyi problémák között tartjuk számon. Mivel a területen folytatott kutatások túlnyomó többsége keresztmetszeti vizsgálat, nagyon keveset tudunk ezeknek a zavaroknak a természetes lefolyásáról, a problémák kialakulási folyamatának mechanizmusairól, illetve azon tényezőkről, amelyek meghatározóak lehetnek a tekintetben, hogy az adott viselkedés problémás, addiktív jelleget ölt-e vagy sem.
A szimpózium célja/jelentősége: A szimpózium empirikus keretét adó Budapesti Longitudinális Kutatás (Budapest Longitudinal Study – BLS) arra vállalkozott, hogy különböző, a függőség kockázatát hordozó magatartások kialakulása szempontjából érzékeny fejlődési periódusban lévő két korosztályban – a serdülők és fiatal felnőttek körében – 5 éven keresztül nyomon követi a változásokat. A BLS vizsgálat meghatározó jelentőségű a pszichoaktív-szer használat és az egyéb addiktív zavarok természetének és oki magyarázatának feltárásában. A kutatás alapvetően járulhat hozzá az addikciós jelenségek kialakulási mechanizmusainak, lefolyásának megismeréséhez, s ezáltal a prevenciós és terápiás programok tudományos megalapozásához.
A szimpózium struktúrája:
1. előadás: A Budapesti Longitudinális Kutatás célja, felépítése, módszere
2. előadás: A problémás internethasználat tüneteinek longitudinális összefüggései az ADHD tünetekkel és a társas támogatással budapesti serdülők körében
3. előadás: A munkafüggőség kapcsolata a problémás internet- és közösségimédia-használattal: longitudinális összefüggések budapesti fiatal felnőttek körében
4. előadás: Vonás vagy állapot? Kényszeres szexuális viselkedések longitudinális mintázata budapesti fiatal felnőttek reprezentatív mintáján
Támogatók: A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatta (KKP126835).

A Budapesti Longitudinális Kutatás célja, felépítése, módszere

Paksi Borbála[1], Eisinger Andrea[2], Demetrovics Zsolt[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Célkitűzések: A Budapesti Longitudinális Kutatás (Budapest Longitudinal Study – BLS) alapkérdése, hogy hogyan alakul a különböző kockázati magatartások lefolyása, milyen tényezők befolyásolják a különböző potenciálisan addiktív viselkedések alakulását, tartós vagy átmeneti jellegét olyan, jelentős változásokkal járó, a függőség kockázatát hordozó magatartásokkal való kapcsolatba kerülés szempontjából érzékeny, átmeneti időszakokban, mint amilyen a serdülő-, illetve a fiatalfelnőtt-kor.
Módszerek: A kutatás 2018 és 2023 között zajlott, két populációban 4-4 hullámon keresztül. A serdülő populációban végzett kutatás (BLS-S) kiinduló adatfelvétele a budapesti közoktatási intézmények 5. évfolyamos osztályaiban nappali tagozaton tanuló diákok iskolatípus, tankerület és fenntartó szerint rétegzett, bruttó 6075 fős véletlen mintáján készült. Az adatfelvétel a T1 és T2 hullámban az iskoláktól független kérdezőbiztosok közreműködésével zajló csoportos önkitöltős eljárással, PAPI technikával történt. A Covid járvány, illetve az iskolaváltások miatt a T3 hullámtól online adatgyűjtő felületeket is kialakítottunk, s az adatfelvételt összességében 5 féle adatgyűjtési technika kombinációjával végeztük. A BLS-S tervezett nettó mintanagysága a kiinduló 5. évfolyamon≈5300 fő, a záró 8. évfolyamon pedig ≈2300 fő volt. A fiatal felnőtt populációban végzett kutatás (BLS-FF) a 1984 és 2000 között születetett budapesti lakónépesség nem, korcsoportok és kerületek szerint rétegzett, bruttó 4500 fős véletlen mintáján készült. Az adatfelvétel döntően minden hullámban kérdezőbiztosok részvételével, személyes megkereséssel, kevert –a face-to-face kérdezési módszert önkitöltős elemekkel kombináló – eljárással, PAPI technikával történt, de a T2 és T3 hullámban – részben a pandémia miatt – lehetőséget adtunk a kérdőívek online kitöltésre is. A BLS-FF tervezett nettó mintanagysága a T1 hullámban 4000 fő, a záró T4 hullámban pedig 2000 fő volt.
Módszertani eredmények: A BLS-S T1 hullámában a tervezetthez képest mindössze 40%-os (2126 fős) mintaelérés ellensúlyozására a T2 hullámban az 5. évfolyamon kiegészítő mintát indítottunk, s a kutatás futamidejét 1 évvel meghosszabbítottuk. Ezekkel az intézkedésekkel, és a vegyes adatfelvételi technika alkalmazásával az 5. évfolyamos nettó minta nagyságát 2889 főre, a 8. évfolyamos nettó mintát pedig 2588 főre sikerült növelnünk, ami meghaladja a 4. hullámra tervezett 2300 fős 8. évfolyamos végső minta nagyságát. A BLS-FF esetében a T1 hullám nettó mintanagysága (3890 fő) megközelítette, s az utolsó T4 hullámban elért nettó minta nagysága pedig (621 fővel, 31%-kal) meghaladta a terezett 2000 fős végső mintanagyságot.
Konklúzió: A kutatás során a mintakopás csökkentése érdekében tett erőfeszítések, valamint az alkalmazott súlyozási eljárás biztosítja a kutatás eredményeinek populációra való általánosíthatóságát.
Támogatók: A kutatást Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatta (KKP126835).

A problémás internethasználat tüneteinek longitudinális összefüggései az ADHD tünetekkel és a társas támogatással serdülők körében

Koncz Patrik[1], Demetrovics Zsolt[1], Eisinger Andrea[1], Paksi Borbála[1], Király Orsolya[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezető: A problémás internethasználat (PIH) számos társas rizikófaktorát azonosították, köztük a rossz társas készségeket és családi működést, a kortárs kapcsolatokban megélt problémákat és az alacsonyabb szintű társas támogatást. Számos társuló zavart is azonosítottak, melyek közül kiemelkedő a figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD). Az ADHD tüneteket mutató gyerekek kortársaik körében rosszabbul funkcionálnak, rosszabbak a társas készségeik és rosszabb társas információfeldolgozás jellemző rájuk. Bár az említett zavarok kölcsönös kapcsolatával számos tanulmány foglalkozott már, ezek túlnyomórészt keresztmetszeti kutatások voltak. Jelen elemzésünk célja az ADHD és a PIH tünetei mellett a társas működés kölcsönös longitudinális összefüggéseinek vizsgálata.
Módszertan: Elemzésünkhöz a Budapesti Longitudinális Kutatás serdülő mintájának első három hullámából (5. 6. és 8. osztály) származó adatokat használtuk fel (N=1222; átlagéletkor 10,7 év, szórás=0.52, 48% fiú). A változóink között feltételezett kölcsönös longitudinális kapcsolatok vizsgálatára egy Cross-Lagged Panel Modellt készítettünk, amely lehetővé teszi különböző tényezők stabilitásának és időbeli kölcsönös hatásának egyidejű modellezését.
Eredmények: Az autoregresszív utak a változók részleges rangsorrend stabilitására utaltak. A PIH esetében az utak erőssége az első és második hullám adatai között β=.595, a második és harmadik hullám adatai között β=.468 volt; az ADHD tünetek esetén ezek β=.637 és β=.552, a családi támogatás esetén β=.481 és β=.385, a kortárs támogatás esetén pedig β=.437 és β=.305. Jelentős cross-lagged hatásokat is azonosítottunk. Az első hullámban mért ADHD tünetek az egy évvel későbbi családi támogatás alacsonyabb szintjét (β=-.133; p=.005), a második hullámban mért ADHD tünetek a harmadik hullámban mért PIH tünetek magasabb szintjét (β=.163; p=.05), a második hullámban mért PIH tünetek pedig a harmadik hullámban mért kortárs támogatás alacsonyabb szintjét jelezték előre (β=-.135; p=.01).
Diszkusszió: Az autoregresszív hatások a társas támogatás (családi és kortárs egyaránt) jelentősebb időbeli változékonyságára utaltak a PIH és az ADHD tüneteivel összevetve, amelyek időben hasonló mértékű stabilitást mutattak. A korábbi jelentősebb mértékű ADHD tünetek rizikó faktort jelentettek mind a későbbi alacsonyabb szintű családi támogatás, mind a PIH tüneteinek szempontjából, míg a korábban mért PIH magasabb szintje később alacsonyabb szintű kortárs támogatást jelzett előre. Az ADHD tünetek megjelenése egyaránt rizikót jelent a PIH tüneteinek kialakulása és a családi támogatás csökkenése szempontjából, míg a PIH egyik negatív következménye lehet a serdülők kortárs támogatásának csökkenése. Javasolt az ADHD tünetek felismerése és kezelése a járulékos problémák prevenciója érdekében, s ajánlott a kortárs kapcsolatok javítását célzó beavatkozások alkalmazása a PIH kezelése során.
Támogató: Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (KKP126835).

A munkafüggőség kapcsolata a problémás internet- és közösségimédia-használattal: longitudinális összefüggések budapesti fiatal felnőttek körében

Kun Bernadette[1], Eisinger Andrea[1], Paksi Borbála[1], Demetrovics Zsolt[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: A munkafüggőség egy olyan viselkedési addikció, amelynek során kényszeres és túlzott munkavégzés jellemzi a személyt, és mindez negatív hatással van testi, lelki és társas jóllétére. A munkafüggők kedvezőtlenebb egészségmagatartással jellemezhetők, beleértve az elégtelen alvásmennyiséget, a gyakoribb dohányzást, illetve alkohol- és stimulánshasználatot, emellett többet használják a telefonjukat vezetés közben. A rájuk jellemző túlterheltség, kényszeresség, negatív affektivitás, és intenzívebb szerhasználat felveti a munkafüggőség más viselkedési addikciókkal, mint a problémás internet-, és közösségimédia-használattal való kapcsolatát. Ezen kapcsolat feltételezését az is támogatja, hogy a munkavégzési folyamatokhoz sok esetben kapcsolódik internet- és közösségimédia-használat is. Célunk az volt, hogy a Budapesti Longitudinális Kutatás (BLS) keretében elemezzük e három viselkedési addikció kapcsolatát. Feltételeztük, hogy a maladaptív kogníciók, mint a rágódás és az aggodalmaskodás közvetítő szerepet töltenek be e zavarok kapcsolatában.
Módszer: Jelen elemzésünk során a BLS fiatal felnőttek körében készült kutatási moduljának első három adatfelvételi hullámából származó adatait használtuk (T1: 2019 március-július, T2: 2020 június-október, T3: 2021 június-november). A kutatás az 1984 és 2000 között születetett budapesti fiatal felnőttek bruttó 4500 fős reprezentatív mintáján készült, a mindhárom hullámban elért nettó minta nagysága 2563 fő. A vizsgált jelenségek mérésére a Bergen Munkafüggőség Skálát, a Problémás Internethasználat Kérdőívet, a Bergen Közösségi Média Függőség Skálát, a Ruminatív Válaszstílus Kérdőívet és a Penn-State Aggodalmaskodás Kérdőívet alkalmaztuk. Eredmények: A T1 munkafüggőség szignifikáns, pozitív és közepes erősségű kapcsolatot mutatott mind a T2 és T3 problémás internethasználattal, mind pedig a T2 és T3 problémás közösségimédia-használattal. Útmodell elemzéseink alapján kiderült, hogy a T2 időpontban mért rágódás és aggodalmaskodás mediál a T1 munkafüggőség és a T3 problémás internet- és közösségimédia-használat között.
Eredmények/következtetések: Eredményeink szerint a munkafüggőség potenciális rizikófaktora lehet olyan egyéb viselkedési függőségeknek, mint a problémás internet- és közösségimédia-használat. A kapcsolatban a perszeveratív kogníciónak fontos szerepe lehet, így a munkafüggőség megelőzése és kezelése szempontjából érdemes a ruminációt és a rágódást fókuszba helyezni. Ezen maladaptív kogníciók csökkentése feltehetően jótékony hatással lehet a munkafüggőség és az azzal együttjáró problémás technológia-használat tüneteinek csökkentésére.
Támogatók: A kutatást Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatta (KKP126835).

Vonás vagy állapot? Kényszeres szexuális viselkedések longitudinális mintázata budapesti fiatal felnőttek reprezentatív mintáján

Horváth Zsolt[1], Eisinger Andrea[1], Czakó Andrea[1], Paksi Borbála[1], Bőthe Beáta[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]University of Montreal, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology

Háttér: A kényszeres szexuális viselkedési zavart (compulsive sexual behavior disorder, CSBD) ismétlődő, az egyén életében hangsúlyosan jelenlévő szexuális tevékenységek, a szexuális késztetések és viselkedések feletti csökkent kontroll, valamint az ezek nyomán kialakuló negatív következmények és/vagy jelentős pszichológiai distressz ellenére folytatott viselkedés jellemzi. Az eddigi longitudinális kutatások nem adnak egyértelmű választ arra, hogy a kényszeres szexuális viselkedések hosszú távon tartósan fennmaradnak-e, vagy inkább változékonynak tekinthetők. A kérdés további vizsgálatához hozzájárulhat annak feltárása, hogy e viselkedések inkább vonásszerű vagy állapotszerű jelenségként értelmezhetők-e.
Célok: Jelen elemzés célja egy látens állapot–vonás (latent state–trait, LST) modell segítségével megvizsgálni, hogy a kényszeres szexuális viselkedések longitudinális alakulását milyen mértékben magyarázzák stabil, vonásszerű faktorok, illetve állapotszerű, időpont-specifikus faktorok.
Módszer: Az elemzés a Budapesti Longitudinális Kutatás (Budapest Longitudinal Study, BLS) fiatal felnőtt mintájának adatain történt. A budapesti fiatal felnőtt populáció reprezentatív mintájából azok kerültek leválogatásra, akik részt vettek a kutatás mind a négy hullámában, és ez idő alatt végig szexuálisan aktívak voltak (N=782). A kényszeres szexuális viselkedések mérése a nyolctételes, rövidített Hiperszexuális Viselkedés Leltárral (Hypersexual Behavior Inventory, HBI) történt.
Eredmények: A kényszeres szexuális viselkedések súlyossága csökkent a vizsgált időszak során. A legjobb illeszkedést egy olyan modell mutatta, amelyben a kényszeres szexuális viselkedések longitudinális variabilitását négy állapotspecifikus faktor és egy vonásfaktor magyarázta. A kényszeres szexuális viselkedések varianciáját nagyobb mértékben magyarázták az állapotszerű, időpont-specifikus faktorok, mint a vonásfaktor. Emellett az időben egymást követő időpont-specifikus faktorok között szignifikáns és pozitív autoregresszív hatások mutatkoztak.
Következtetések: A budapesti fiatal felnőtt populációban a kényszeres szexuális viselkedések inkább állapotszerű jelenségként értelmezhetők. Az aktuális helyzethez köthető hatások magyarázatot adhatnak a viselkedésmintázatok hosszú távú változékonyságára, és figyelembevételük indokolt lehet a CSBD szűrésében is.
Támogatók: A kutatást Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatta (KKP126835). Horváth Zsolt a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24 kódszámú Egyetemi Kiválósági Ösztöndíj Programjának és a Nemzeti Kutatási, Kiválósági Programjának (STARTING 150862) a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési És Innovációs Alap.

SZ22

Autoagresszív viselkedésformák: megítélésük, egymáshoz való viszonyuk és összefüggésük pszichés tünetekkel

Elnök: **Reinhardt Melinda** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Opponens: **Flach Richárd** - Pécsi Tudományegyetem, Klinikai Központ, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Az önmagunk felé fordított agresszió vizsgálata, háttértényezőinek és az egyes formák egymáshoz való viszonyának feltárása népegészségügyi szempontból is lényeges terület, hiszen nem pusztán egyéni, hanem az egész közösséget érintő vonatkozásokkal bír. Az autoagresszív viselkedésformák széles spektrumot fednek le: mind a nem öngyilkossági szándékú önsértés, mind az öngyilkossági szándékú önsértés egy ernyőfogalom, különböző típusú és súlyosságú magatartásformákat takarnak. Intenzív kutatásukat a – hazánkban is – magas prevalenciaadatok fokozottan alátámasztják. Szenzitív populációkban (pl. serdülők, pszichiátriai betegek) jelenlétük még inkább kifejezett. Ugyanakkor az önsértés erősen stigmatizált – szégyennel, félelmekkel és tévhitekkel átitatott – gyakran tabusított jelenségkör kultúránkban, ami az önsértő személyek professzionális segítségkéréssel kapcsolatos attitűdjeit, de még inkább realizálódó segítségkérő viselkedését alapjaiban erodálhatja.
A szimpózium célja az autoagresszív magatartások többszempontú megközelítése és a kapcsolatrendszerük értelemzésében való előrehaladás. Ennek megfelelően az első előadás kvalitatív módszertanával a nemszuicidális önsértés kortárs megítélését járja körbe kamaszok körében. Kiemelve azt a nagyfokú magárahagyottság érzést és az annak talaján keletkező szorongást, amelyet a nem önsértő serdülők társaik önsértésével szembekerülve megélnek. Mindez felveti az önsértő magatartással kapcsolatos segítségkérés nehézségeit is. Ehhez szervesen kapcsolódik a második előadás, amely nemklinikai kamaszpopulációban kérdőíves módszertannal tárja fel a pszichés tünetek, a nemszuicidális önsértés és a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdök kapcsolatrendszerét. Mindezek alapján az előadás arra is felhívja a figyelmet, hogy az önsértés intervenciójában a professzionális segítségkéréshez fűződő attitűdök formálása sarkalatos pontként határozható meg. A harmadik előadás a nemszuicidális önsértés spektrum (kipróbáló, repetitív és zavar szintű nemszuicidális önsértés) és a szuicidális önsértés spektrum (gondolat, szándék, terv, kísérlet) összefüggéseit elemzi felnőtt pszichiátriai betegek körében. Rámutatva arra, hogy a szuicid rizikót a nemszuicidális önsértés szindrómaszintű formája – a borderline személyiségzavar jelenlététől függetlenül is – kritikusan megemeli, megerősítve ezzel az öngyilkosság gondolatból tett (ideation-to-action) paradigmáját. A negyedik kutatás szintén felnőtt pszichiátriai betegek mintáján dolgozik, amelyben több szempontból is validálja az öngyilkosság gondolatból tett paradigmáját. Az elméleti keret empirikus tesztelése során a reménytelenségérzés és az öngyilkosság „szerzett képessége” a szuicid rizikó súlyponti tényezőiként emelkednek ki, ezzel hangsúlyozzuk főszerepüket a szuicidprevenciós beavatkozásokban.

„Próbáltam megérteni, miért pont ehhez fordult.” – Nem önsértő serdülők vélekedései a nemszuicidális önsértésről

Farkas István[1], Drubina Boglárka[1], Reinhardt Melinda[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: Gyakran a közvetlen szociális környezet, azon belül is a kortársak azok, akik elsőként szembesülnek a serdülők nemszuicidális önsértésével. Az önsértés stigmatizált viselkedés, a

kezdeti reakciók pedig meghatározóak az önsértést végzők későbbi segítségkeresésében. Ezekből is következik, hogy jelentős szorongást jelenthet mind az önsértést végzők, mind pedig a környezetük számára, amikor egy közösségen belül önsértő viselkedésre derül fény.
Célkitűzés: Jelen kutatás az önsértést sosem végzett serdülők vélekedéseit vizsgálja a nemszuicidális önsértésről és az azt végzőkről. Ennek a kérdéskörnek a mélyebb szintű feltérképezése központi szerepet játszhat az önsértést végzők és a környezetük közti interakciók megértésében.
Módszerek: A kutatás során egy fővárosi gimnázium 6, önsértést sosem végzett 15-16 éves tanulójával (3 fiú, 3 lány) készült interjúk kerültek kvalitatív elemzésre. Az elemzés a tematikus analízis módszerével történt.
Eredmények: A tematikus analízis eredményeképp 5 főtéma rajzolódott ki, továbbá – mintegy a főtémákat keretező, minden interjút átható, de minden esetben a főtémákkal együttesen előkerülő – „metatéma" is megjelent: a szorongás. A főtémák a következők voltak: (1) a nem önsértő környezet információhiánya és ennek következményei, (2) az önsértés heterogén értelmezése, (3) az önsértés generációs és életkori jellemzői, (4) az önsértés stigmatizált, megbélyegzett és tabusított jellege, valamint (5) az önsértésből való kiút.
Következtetés: Az eredmények rámutatnak arra, hogy a kamasz résztvevők felelősnek érzik magukat az önsértést végző kortársaik iránt, ugyanakkor jelentős szorongást kelt bennük az ezzel való foglalkozás. Nem érzik kompetensnek magukat a hatékony segítségnyújtásban és gyakran a felnőttek iránti bizalom is hiányzik, így tőlük sem remélnek segítséget. Ezeknek a nehézségeknek a tudatosítása olyan intervenciók tervezéséhez járulhat hozzá, amelyek az önsértéshez kapcsolódó súlyos stigmát csökkenthetik, és mind az önsértést végző személy, mind pedig környezete életminőségét javíthatják.

A nem öngyilkossági szándékú önsértés és a pszichés problémák összefüggései a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdökkel serdülőknél

Farkas Rita[1], Reinhardt Melinda[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: A nem öngyilkossági szándékkal történő önsértés leggyakrabban serdülőkorban jelentkezik, és egyre növekvő egészségügyi problémát jelent ebben a korcsoportban. Az önsértés hátterében számos tényezőt azonosítottak, és összefüggését internalizáló és externalizáló pszichés tünetekkel egyaránt kimutatták. Az érzelmi és viselkedési problémák magas előfordulási aránya és jelentős hatása ellenére a serdülők többsége nem keres pszichológiai segítséget, ami tovább súlyosbíthatja a tüneteket. Kutatásunk célja, hogy nem klinikai serdülő mintában megvizsgáljuk a pszichológiai nehézségek és a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdök összefüggéseit az önsértő viselkedéssel, valamint feltárjuk, hogy milyen szerepe van az önsértésnek a pszichés tünetek és a segítségkéréssel kapcsolatos attitűdök viszonyában.
Módszer: Keresztmetszeti kutatásunkban 561 serdülő (51,7% lány, átlagéletkor = 16,60 év; SD = 1,64) válaszait rögzítettük. A kérdőívcsomagban a demográfiai változók mellett a serdülők érzelmi és viselkedéses tüneteit, nemszuicidális önsértő viselkedését és a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdjeit vizsgáltuk.

Eredmények: A serdülők több mint 28%-a (N = 158) számolt be arról, hogy élete során már végzett önsértést, míg a teljes minta 8%-a (N = 48) azt jelezte, hogy az elmúlt hónapban tett ilyet. Az önsértésről beszámoló serdülők magasabb internalizáló és externalizáló tünetszintet jeleztek, valamint kedvezőbb attitűddel rendelkeztek a professzionális pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatban, mint nem önsértő társaik. Moderációs elemzés alapján az önsértő serdülők pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdjeire a pszichés tünetek negatív irányú főhatásán túl az ismételt önsértés moderáló hatása is szignifikánsnak bizonyult. Ennek alapján elmondható, hogy a pszichés tünetek és a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdök közötti kapcsolat különbözik az önsértés súlyosságának eltérő szintjein. Azok a serdülők, akik repetitív módon végeznek önsértést és magasabb pszichés tünetszinttel rendelkeznek, kedvezőbb attitűdöt mutatnak a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatban, nyitottabbak arra.
Következtetések: A korábbi eredményekhez hasonlóan rámutattunk arra, hogy az érzelmi és viselkedéses problémákkal küzdő serdülők nagyobb kockázatnak vannak kitéve az önsértő viselkedéssel kapcsolatban. Kutatásunk alapján a pszichés nehézségek kezelése és az adaptív megküzdési stratégiák kialakítása szempontjából kulcstényező lehet a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdök formálása. A jövőbeni kutatásokban azonban a pszichológiai segítségkéréssel kapcsolatos attitűdökön túl, a tényleges segítségkérő viselkedés jellemzőit is fontos volna feltárni serdülők körében.

A nemszuicidális és a szuicidális önsértés összefüggései pszichiátriai betegek körében

Reinhardt Melinda[1], Girasek Hunor[1], Soós Alexandra Krisztina[2], Gazdag Gábor László[3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet
[3]Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet, Pszichiátriai és Pszichiátriai Rehabilitációs Osztály

Háttér és célkitűzés: Mind a nem öngyilkossági szándékú önsértés (nonsuicidal self-injury; NSSI), mind az öngyilkossági szándékú önsértés (suicidal self-injury; SSI) esetében egy súlyossági spektrumról beszélhetünk. Az NSSI a kipróbálástól az ismétlődő, többféle módon végzett önsértésen át a nemszuicidális önsértési zavarig foglal magában önsértő cselekedeteket, míg az SSI-spektrum az öngyilkossági gondolattól a szándékon, a terven és a kísérleten keresztül a befejezett öngyilkosságig terjed. Részben a spektrumjelleg miatt az NSSI és az SSI viszonya máig nem pontosan tisztázott. Az azonban kirajzolódik, hogy az ismétlődő NSSI az öngyilkossági viselkedések egyik legerőteljesebb rizikófaktora. Ennek feltételezhető háttere, hogy a repetitív NSSI fokozza – feltehetően habituáció révén – a személy önmagának okozott fájdalomra és agresszióra való késztetését, ami utat nyit a szuicid viselkedés-spektrumnak. Kutatásunk egy, az NSSI és az SSI szempontjából fokozottan érintett populációban vizsgálta a két spektrum összefüggéseit.
Módszer: Felnőtt, hospitalizált pszichiátriai betegek (N =101; 66,3% nő, ákor=36,88 év, szórás=12,94) körében kérdőíves módszertannal mértük fel a különféle önkárosító viselkedésformákat. Felhasználtuk az Állítások az Önsértés Kapcsán Kérdőívet, a Nem-szuicidális Önsértési Zavar Skálát, valamint a M.I.N.I. Neuropszichiátriai Interjú

öngyilkosságra vonatkozó tételeit és az MMPI-2 klinikai személyiségteszt szuicid skáláit (DEP4, HP, SPS).
Eredmények: A pszichiátriai betegek több mint kétharmada (69,3%; N = 70) végzett élete során valamilyen nemszuicidális önsértési formát (pl. vágás, ütés, harapás). Közel egyharmaduk (28,7%; N = 29) pedig az elmúlt hónapban tette ezt, azaz aktuális önsértőként határozható meg. A DSM-5 További tanulmányozást igénylő állapotok részében szereplő nemszuicidális önsértési zavar (nonsuicidal self-injury disorder; NSSID), az NSSI pszichiátriai szindrómát elérő szintje jóval csekélyebb mértékben érintette a szenzitív mintát (20,8%, (N = 21) élete során, 15,8% (N = 16) pedig az elmúlt évben felelt meg az NSSID kritériumainak). Míg a kipróbáló és a repetitív önsértők között nem volt különbség a szuicid-veszélyeztetettség terén, addig azok, akik elérték az NSSID súlyossági szintjét, nagy hatásméret mellett jelentősen magasabb öngyilkossági rizikót mutattak a borderline személyiségzavar kontrollja mellett is.
Következtetések: Felnőtt pszichiátriai beteg mintában az öngyilkossági rizikót a nemszuicidális önsértés önmagában nem, szindrómává összeálló, súlyos formája azonban megemelte. Eredményeink felhívják a figyelmet arra, hogy a szuicid veszélyeztetettség felmérésében a nemszuicidális önsértés zavar szintjét is érdemes tesztelni.

Szuicid gondolatból szuicid kísérlet: a szuicidum „gondolatból tett” paradigmájának vizsgálata pszichiátriai fekvőbetegek körében

Girasek Hunor[1], Gazdag Gábor László[2], Soós Alexandra Krisztina[3], Reinhardt Melinda[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet, Pszichiátriai és Pszichiátriai Rehabilitációs Osztály
[3]Budapesti Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet

Háttér és célkitűzés: A szuicidum megelőzésének egyik legfontosabb kérdése, hogy milyen tényezők befolyásolják a szuicid gondolatból a tényleges kísérletbe történő átmenetet. A szuicidum új, „gondolatból tett” (ideation-to-action) elnevezésű paradigmájához olyan elméletek kapcsolhatók, melyek ezt az igen fontos, azonban eddig kevéssé kutatott területet vizsgálják. Joiner (2007) interperszonális elmélete szerint a reménytelenség és az az érzés, hogy a személy mások terhére van, öngyilkossági vágy megjelenéséhez vezet. A szuicidum kockázata akkor nő meg, ha a vágy öngyilkosságra való képességgel is társul, azaz valaki „elsajátította” az életösztön jelentette erős határvonal átlépésének képességét (pl. repetitív szándékos önsértés során). Klonsky és May (2015) háromlépéses elméletükben a fájdalom (testi/lelki) és a reménytelenség együttes megjelenésére hívják fel a figyelmet, ugyanis amíg a személy reményt él át, addig nem jelenik meg szuicid gondolat. Kutatásunk célja ezen elméletek vizsgálata szuicid veszély miatt felvételre került pszichiátriai fekvőbeteg mintán.
Módszer: Kérdőíves keresztmetszeti kutatásunkba 214 pszichiátriai beteget vontunk be, akik szuicid veszély miatt kerültek felvételre. A betegekkel a Rövid Szuicid Kérdőívet és a M.I.N.I. öngyilkosságra vonatkozó tételeit vettük fel, illetve az MMPI-2-t és az Öngyilkossági Viselkedés Kérdőív módosított változatát (SBQ-R) töltötték ki. Elemzéseinkben azon 183 beteg (57,4% nő, átlag életkor=42,13 év, SD=14,09) adataival dolgoztunk, akik érvényes MMPI-2 profillal rendelkeztek.

Eredmények: A minta 65%-a (N = 119) kísérelt meg öngyilkosságot a bekerülését közvetlenül megelőzően vagy korábban élete során, míg 35%-uknál (N = 64) aktuálisan öngyilkossági gondolat volt jelen, de sohasem volt kísérletük. Az öngyilkossági kísérletet elkövetőknél kis hatásméret mellett szignifikánsan magasabb pontszámot találtunk az MMPI-2 számos skáláján (pl. Hipochondriázis, Depresszió, Paranoia, Elfojtás, Egészségügyi panaszok, Introverzió). Mediációs elemzések alapján a reménytelenség közvetítő szerepére mutattunk rá mind a testi, mind a lelki fájdalom és a szuicid rizikó viszonyában. Mindkét modellben a mediáció teljesnek bizonyult. Megvizsgáltuk azt is, hogy a szerzett vagy elsajátított képesség milyen hatással van az elmúlt hónapban elkövetett öngyilkossági kísérletre. Az MMPI-2 két, önsértéssel kapcsolatos tételénél azt találtuk, hogy „Igen" válasznál az egyik esetben 3,17-szer, míg a másik tétel esetében 2,5-szer nagyobb volt az öngyilkossági kísérlet esélye.
Következtetések: Eredményeink alátámasztják a „gondolatból tett" paradigma jelentőségét, amelyben a reménytelenség és a szerzett vagy elsajátított képesség kulcsszerepet játszik a szuicid kísérlet kialakulásában.

SZ23

A cikluskövetéstől az ökoszorongásig: a reproduktív egészség és a gyermekvállalási szándék egyéni és pszichoszociális meghatározói

Elnök: **Nagy Beáta Magda** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely
Opponens: **Zinner-Gérecz Ágnes** - Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Klinikai PSzichológia Tanszék

A reproduktív egészségpszichológiai kérdések méltán állnak a tudományos kutatások homlokterében nemcsak nemzetközi szinten, de hazánkban is. A gyermekvállalási kedv csökkenése, azzal párhuzamosan a reproduktív zavarok mind gyakoribbá válása, és különösen a meddőségben érintett párok arányának radikális növekedése egyéni és társadalmi szinten egyaránt szerteágazó problémákat okoz, és mindez sürgetővé teszi a háttérmechanizmusokra vonatkozó kérdések megválaszolását. A reproduktív egészségpszichológia célja, hogy integrált megközelítést alkalmazva választ adjon ezekre a kérdésekre, figyelembe véve a testi, pszichés és szociokulturális tényezőket egyaránt.
Szimpóziumunkon az egyéni és társadalmi-kontextuális tényezőket elemezve járjuk körbe a reproduktív egészség és a gyermekvállalás témáját. Ennek érdekében a szimpózium keretében olyan kutatási eredményeket mutatunk be, amelyek egyrészt rávilágítanak a testi és lelki tényezők összefonódására a reproduktív folyamatokban, másrészt figyelmet fordítanak azokra a pszichoszociális hatásokra, amelyek befolyásolják a gyermekvállalással kapcsolatos döntések meghozatalát.
A reproduktív egészség kapcsán a női ciklussal közvetlenül összefüggő tényezők közül szóba kerül a cikluskövetés, amely a bemutatott kutatás eredményei szerint nem csak a fogamzásszabályozás egy lehetséges eszköze, de pozitív hatást gyakorol az interoceptív tudatosságra és a testértékelésre is. A diszmenorrea és a centrális szenzitizáció kapcsolatának feltárásával foglalkozó kutatás pedig egyrészt a menstruációs tünetek és a negatív hangulati

jellemzők összefüggéseire világít rá, másrészt új utat jelenthet a menstruációs fájdalom pszichofiziológiai hátterének megértésében.
A gyermekvállalási szándékra vonatkozóan fontos értenünk, hogy melyek azok a tényezők, amelyek segítik, illetve amelyek nehezítik a szülőségre vonatkozó tervek megvalósulását a reproduktív korú populációban – egy friss, nagymintás kutatás ezen faktorok leírására és megértésére vállalkozik. Végül a gyermekvállalási szándékokat egy tágabb kontextusban is elemezzük, amikor a klímaváltozásnak, illetve az öko-szorongásnak a reproduktív döntésekre gyakorolt lehetséges hatásait tekintjük át.
A szimpózium arra nem vállalkozhat, hogy átfogó képet adjon a reproduktív egészség és a gyermekvállalás összetett kérdéseiről, de igyekszünk a téma olyan aspektusait felvillantani, amelyek hozzájárulhatnak a reproduktív egészségpszichológia gyakorlati megközelítéseinek alakításához.

Milyen hatással van ránk termékenységünk ismerete? A testtudatosság és -értékelés, a szexuális működés, valamint a párkapcsolat összefüggése a cikluskövetéssel

Tóth Franciska[1], Nagy Beáta Magda[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely

A női ciklus változásainak megfigyelése, vagyis a cikluskövetés értékes eszközt jelenthet a nők számára, mivel nemcsak a termékenységi célok könnyebb elérését, hanem a testi működések jobb megértését és a tájékozottabb egészségügyi döntéshozatalt is segítheti. A jelen kutatás egy eddig kevéssé feltárt nézőpontot állít a középpontba: annak vizsgálatát, hogy a nők miként észlelik önmagukat a cikluskövetés gyakorlatából fakadó tudatosságnak köszönhetően. E célból a kutatás a részletes cikluskövetés (a méhnyaknyák és az alap-testhőmérséklet változásainak figyelemmel kísérése) pszichológiai összefüggéseit tárja fel, különös tekintettel az interoceptív tudatosságra, a testértékelésre, a szexuális működésre és a kapcsolati elégedettségre.
A vizsgálat 188 18 és 35 év közötti magyar nő adatain alapul, akik különböző szinteken követik nyomon a menstruációs ciklusuk változásait. Az eredmények szerint a részletes cikluskövetést alkalmazó nők nagyobb interoceptív tudatosságról, a testük nagyobb megbecsüléséről és a szexuális tevékenységekhez való pozitívabb viszonyulásról számolnak be, mint azok a nők, akik nem alkalmaznak részletes cikluskövetést. A kapcsolati elégedettségben nem található szignifikáns különbség a két csoport között.
Ezek az eredmények megerősítik, hogy a cikluskövetés gyakorlata hozzájárulhat a nők testi önismeretének elmélyítéséhez, a testről való gondolkodás megváltozásához, a pozitív testkép kialakításához és a szexualitás terén tapasztalt magabiztosság növeléséhez. Az eredmények gyakorlati jelentőséggel bírhatnak a nők egészségmegőrzésében és a testükkel való harmonikusabb kapcsolat kialakításában.

A centrális szenzitizáció mint közvetítőmechanizmus a negatív affektivitás és a menstruációs tünetek kapcsolatában

Nagy Vivien[1], Rigó Adrien[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A diszmenorrea a menstruális diszfunkciók egyik vezető oka, legfőbb jellemzője pedig a menstruáció előtt és alatt megjelenő fájdalom (Iacovides et al., 2015). A fájdalomepizódok folyamatos jelenléte rizikófaktort jelenthet a szorongás, a stressz és a depresszió kialakulásában, melyek egyfajta ördögi kört képezve a fájdalompercepció módosulásához vezethetnek (McWilliams et al., 2003; Pakpour et al., 2020; Yunus, 2008). Feltételezhető, hogy a pszichológiai tényezők nem közvetlenül hatnak a fájdalomérzékelés megváltozására, hanem egy patofiziológiai mechanizmuson, a centrális szenzitizáción keresztül (Arruda et al., 2022). A centrális szenzitizációt az allodynia, a hyperalgézia és a receptív mező kiterjedése jellemzi. Shigetoh és munkatársai (2019) elsőként mutatták ki a centrális szenzitizáció mediáló hatását különböző pszichológiai tényezők (szorongás, depresszió és katasztrofizáció) fájdalomintenzitásra gyakorolt vonatkozásában váz- és izomrendszeri fájdalom esetén. Hasonló vizsgálat menstruációs tünetek esetén azonban nem ismert. Kutatásunk célja a centrális szenzitizáció, a negatív affektivitás és a menstruációs tünetegyüttes közötti kapcsolat vizsgálata volt. Feltételeztük, hogy a centrális szenzitizáció szindrómával élő nők gyakrabban tapasztalnak menstruációs tüneteket, valamint, hogy a centrális szenzitizáció közvetítőmechanizmusként van jelen a negatív affektivitás és a menstruációs tünetek gyakorisága között. Vizsgálati mintánkat (N=1361) reproduktív korú nők alkották (átlagéletkor=27,6 év, SD=5,98), akiket egy online kérdőívcsomag kitöltésére kértünk. A kutatáshoz a Depresszió, Szorongás és Stressz Kérdőívet (DASS-21; Henry és Crawford, 2005), a Centrális Szenzitizáció Kérdőívet (CSI; Mayer et al., 2012), valamint a Menstruációs Distressz Kérdőívet (MEDI-Q; Vannuccini et al., 2021) használtuk fel. Eredményeink alapján a centrális szenzitizáció szindrómával élő csoport szignifikánsan gyakrabban tapasztalt menstruációs tüneteket, mint a centrális szenzitizáció szindrómával nem élő csoport ($W = 177377.500$; $p<0.001$). Mediációs elemzésünk alapján a centrális szenzitizáció részben mediálja a negatív affektivitás és a menstruációs tünetek gyakorisága közötti kapcsolatot ($b = 0.225$, $SE = 0.017$, 95% CI [0.192, 0.258]). A negatív negatív hangulati jellemzők és a menstruációs tünetek kapcsolatára több kutató is felhívja a figyelmet (pl. Arruda et al., 2022). A mentális és a szomatikus egészség azonban nem feltétlenül direkt kapcsolatban áll egymással. A megváltozott HPA-aktivitás hozzájárulhat a centrális szenzitizáció kialakulásához is, így szerepet játszhat a fájdalomérzékelés fokozódásában és a menstruációs tünetek súlyosbodásában (Shigetoh et al., 2019). Jelen kutatás eredményei elsőként igazolják, hogy a centrális szenzitizáció közvetítő szerepet játszhat a negatív affektivitás és a menstruációs tünetek közötti kapcsolatban, ami új szempontokat nyithat a menstruációs fájdalom pszichofiziológiai hátterének megértésében.

A gyermekvállalási szándék pszichoszociális összefüggései: Akadályozó és segítő tényezők, alapvető pszichológiai szükségletek és a testi változásokkal kapcsolatos attitűd

Vikár Míra[1], Tornyi Zsuzsa Zsófia[1], Kollár Dorka[1], Rigó Adrien[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A gyermekvállalás ideje számos országban későbbre tolódott, aminek az egyénre és a társadalomra nézve negatív következményei vannak. Az elmúlt években több családpolitikai intézkedés történt, ami a gyermekvállalási szándék emelkedését célozta, úgy tűnik kevesebb sikerrel. Ennek hátterében az is állhat, hogy a vizsgálatok hiányában nem értjük pontosan, hogy mi nehezíti, s mi támogatja a mai fiatalok körében a gyermekvállalást. Kutatásunkkal célunk volt a gyermekvállalási szándék pszichoszociális összefüggéseit megvizsgálni. A pszichoszociális tényezők közül a gyermekvállalással kapcsolatos észlelt akadályozó és segítő tényezők, az alapvető pszichológiai szükségletek és a várandósság alatti testi változásokkal kapcsolatos attitűdre koncentráltunk a jelen vizsgálatban.
Az adatgyűjtés során online kérdőív segítségével, kényelmi mintavétellel és hólabda módszerrel dolgoztunk. A kutatásban 836 18-40 év közötti, gyermekkel nem rendelkező felnőtt adatait elemeztük, melyből 574 fő (68,7%) nő és 254 fő (30,4%) férfi. A kérdőívcsomagban az Alapvető Pszichológiai Szükségletek Kielégítettsége és Frusztrációja validált teszt és a kutatócsoportunk által szerkesztett kérdőívek szerepeltek.
Az eredmények szerint a vizsgált minta 79%-a szeretne gyermeket vállalni. Az általunk szerkesztett gyermekvállalással kapcsolatos észlelt akadályozó és segítő tényezők kérdőíven végzett feltáró faktorelemzés alapján egy háromfaktoros struktúra volt azonosítható: Egyéni-társas, Társadalmi és Makrotársadalmi tényezők. Az életkor, a családi állapot és a reproduktív egészségi állapot kontrollálása mellett a gyermekvállalás fontosságának szignifikáns magyarázó változója volt a kompetencia, a Társadalmi akadályozó tényezők és az Egyéni-társas segítő tényezők mindkét nem esetében, valamint a Makrotársadalmi akadályozó tényezők, a Társadalmi segítő tényezők és a várandósság alatti testi változásokkal kapcsolatos attitűd a nők esetében. A női mintán az összvariancia 47%-át, a férfi mintán pedig a 27%-át magyarázták a vizsgált változók.
Az eredmények a szakirodalommal összhangban megerősítik, hogy az Egyéni-társas és Társadalmi tényezők – mint az egyéni magabiztosság, az informáltság, a megfelelő társas háló és a gyermekellátó intézményrendszerekhez való hozzáférés – bizonyultak a legfontosabbnak a gyermekvállalási szándék szempontjából. A későbbi kutatásokban érdemes lenne longitudinális és kvalitatív módszertannal is dolgozni, illetve az általunk szerkesztett kérdőívek pszichometriai elemzését folytatni. A kutatás felhívja a figyelmet a termékenykorú, gyermekvállalás előtt álló fiataloknak szóló specifikus programok kidolgozásának szükségességére, és a társas-társadalmi háló megerősítésére.

A klímaváltozás és gyermekvállalás összefüggéseinek vizsgálata

Tomanóczy-Harangozó Orsolya[1], Nagy Beáta Magda[1], Aranyi Gábor[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet - Szombathely

A globalizáció hatására egyre inkább érzékeljük a világ gyors ütemű átalakulását és annak társadalmi, gazdasági és környezeti következményeit, pozitív és negatív változásokat egyaránt. A gazdasági bizonytalanság, társadalmi feszültségek, háborúk, járványok mellett a klímaváltozás is egyre inkább meghatározó tényezőként jelenik meg a reproduktív korú személyek családtervezési szándékait illetően. Az elmúlt években az éghajlat változásának

közvetlen hatásai érezhetővé váltak még azok számára is, akik kevésbé érintettek az extrém események által. A hőmérséklet emelkedése, az aszályos időszakok, a nagyobb esőzések mind mutatják, a megszokott időjárás képe átalakul, és a klímaváltozás fenyegetése kézzelfoghatóvá válik hazánkban is. A gyermekvállalás szorosan kapcsolódik a jövőhöz, ha az bizonytalanná válik valamilyen okból, hatással lesz a reproduktív szándékokra is.
Nemzetközi kutatások azt mutatják, hogy a klímaváltozás közvetlen és közvetett módon is befolyásolhatja a termékenységet. Az extrém időjárási események rövid és hosszú távon egyaránt csökkenthetik a születésszámot, míg a környezeti bizonytalanság és a jövővel kapcsolatos pesszimista várakozások gyengíthetik vagy csökkenthetik a gyermekvállalási szándékokat. A klímaváltozás antropogén eredete pedig tovább árnyalja a kérdéskört, etikai dilemmákat vethet fel. A fiatalok körében egyre inkább előtérbe kerül a klímaváltozással kapcsolatos aggályok miatti tudatos gyermektelenség választása.
Jelen kutatás célja a külső tényezők, elsősorban a klímaváltozás és a gyermekvállalással kapcsolatos döntés közötti összefüggés mélyebb megértése reproduktív korú személyek (18-45 év) körében. Demográfiai adatokra, életkörülményekre, gyermekvállalási tervekre, klímaváltozásra vonatkozó kérdések mellett az Öko-szorongás Kérdőívet (EAQ-22) is felvettük. Az adatgyűjtés kitért az anyaságról alkotott reprezentációkra, valamint a kognitív érzelemszabályozási stratégiák használatára is. A kutatás fókuszában két csoport összehasonlítása volt, azok, akik arról nyilatkoztak, hogy valamilyen módon befolyásolja gyermekvállalással kapcsolatos tervüket a klímaváltozás, illetve akiknek a terveire nincs hatással. A vizsgálat megállapításai összhangban vannak a nemzetközi és hazai kutatásokkal, emellett új adalékkal is szolgálnak. Az látható, hogy akiket a klímaváltozás valamilyen módon befolyásol a gyermekvállalásról szóló döntésben, az anyaságra kevésbé tekintenek ideálként, a gyermekvállalás nem fontos életcél. Különbségek mutatkoznak az ökoszorongás szintjében is: akik a klímaváltozás miatt módosítják gyermekvállalási terveiket, fokozottabb szorongást tapasztalnak a környezet jelenlegi állapota és jövője miatt.
Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a klímaváltozás jelentős hatással lehet a reproduktív döntésekre, bizonyos esetekben felülírva más szempontokat, és akár a gyermekvállalás halasztását vagy teljes elutasítását is eredményezheti.

SZ24

Sötét személyiségű vezetők, hatalmi visszaélések, abuzív edzők és a destruktív vezetés szerepe a sikertelen szervezeti változásokban

Elnök: **Czifra Julianna** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Szatmáriné Balogh Mária** - Convictus-Consult Kft.

Szimpóziumunk fókuszában a vezetés „sötét” megnyilvánulásai és annak szervezetekre és egyénekre gyakorolt hatása áll, a munkahely, illetve a versenysport kontextusában. Kutatásaink felhívják a figyelmet a morális, etikus és konstruktív vezetés, és az emberekkel való bánásmód fontosságára, valamint a megfelelő szervezeti és egyéni válaszreakciókra.

Az első prezentáció a sikertelen szervezeti változások mögött meghúzódó negatív tartalmú hiedelmeket és destruktív vezetői viselkedésmódokat, valamint ezek hatásait tárja fel félig strukturált interjúk segítségével, amit közel 100 vezetővel és beosztottal vettek fel. A második prezentáció egy kérdőíves vizsgálattal a sportedzők pszichésen bántalmazó és morálisan vitatható viselkedését tárja fel, egy 210 fős sportolói mintán, amihez a Moral Foundations Questionnaire-t adaptálták magyar nyelvre. A harmadik előadás a vezetők sötét hármas személyiségjegyeinek és a beosztottak által megélt pszichológiai biztonság, illetve karriersiker kapcsolatát kérdőívvel vizsgálja 217 fős munkavállalói mintán. A negyedik előadás pedig a vezetői hatalommal való visszaélés munkavállalókra mért hatásait vizsgálja, egy 133 fős kvalitatív kutatás keretében, aminek részét képezi félig strukturált interjú, fókuszcsoportos beszélgetés és online kérdőívezés.
A szakirodalom összefoglalása és a vizsgálati eredmények bemutatása mellett az előadások rámutatnak a témák gyakorlati relevanciájára is: a sikeres egyéni vagy szervezeti szintű megküzdésre, illetve a lehetséges intervenciókra és prevenciókra. A szimpóziumban három egyetem előadói és szervezői vesznek részt, ami lehetővé teszi az eredmények többszempontú megvitatását és a későbbi kutatói együttműködések kibontakozását. A szimpózium témái hasznos eredményekkel szolgálhatnak a munka- és szervezetpszichológia, a tanácsadó és coaching pszichológia területén dolgozó pszichológusok, kutatók, illetve olyan gyakorló szakemberek számára, akik vezető- és szervezetfejlesztés-, coaching-, illetve mentálhigiénés támogatást nyújtanak a szervezeteknek.

A munkahelyi hatalommal való visszaélés észlelése és hatása a munkavállalók pszicho-szociális jóllétére és szervezeti viselkedésére

Czifra Julianna[1], Csukonyi Csilla[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Miközben a munkahelyi hatalomgyakorlás elősegíti a társas kohéziót és a szervezeti célok elérését, ugyanazt a hatalmat a vezetők visszaélés-szerűen is gyakorolhatják a személyes érdekeik előmozdítása vagy kényszerítés céljából. Jelen kutatás a munkahelyi hatalommal való visszaélés jellemzőinek és a beosztottakra gyakorolt hatásának megismerésére irányul magyarországi szervezeti kontextusban, ami kiterjed a hatalommal való visszaélés munkavállalói percepciójának, definíciójának és megélésének a feltárására, valamint az általuk adott stresszreakciók és megküzdési stratégiák feltérképezésére. Exploratív kutatásunk konstruktivista (Grounded Theory) paradigmán alapul, amelyhez kevert módszerű eljárást alkalmaztunk, kérdőív, félig strukturált interjúk és fókuszcsoportos beszélgetés révén. Az adatgyűjtéshez 20 szervezeti szakértővel és munkavállalóval vettünk fel félig strukturált interjút, három fővel fókuszcsoportos beszélgetést folytattunk, és 110 ember töltötte ki az online kérdőívünket. Az így született 60 ezer szavas korpusz kódolásának eddigi eredményei alapján megállapítható, hogy a hatalommal való visszaélés 5 tényező kombinációjából alakulhat ki: a vezető személyisége és kompetenciái, a pozíció jellegzetességei, a hatalomgyakorlás módja, a szervezeti kontextus és a nemzeti sajátosságok. Az eredményeink megerősítik azokat a külföldi empirikus kutatásokat, miszerint a hatalmi visszaélés megélése beindítja a munkavállalók stresszmegküzdési mechanizmusait, illetve olyan diszfunkcionális viselkedéses válaszokat is

előidéz, mint a védekező vagy belenyugvó hallgatás, vagy a szervezet elhagyása, főképp, ha úgy érzik, hogy a felszólalásukat vagy a visszaélések bejelentését a vezetőik megtorolják. Az eredményekre támaszkodva ajánlásokat is megfogalmazunk a szervezetek számára az etikus hatalomgyakorlás elősegítéséhez olyan intervenciók és prevenciók révén, amelyek lehetővé teszik a hatalommal való visszaélés felismerését és kiküszöbölését. Kutatásunk egy olyan magyarországi viszonyokhoz igazodó mérőeszköz kidolgozásához is alapot nyújt, amely lehetővé teszi az etikátlan hatalomgyakorlás vizsgálatát munkahelyi kontextusban.

A vezetők viselkedésében észlelt sötét triád személyiségjegyek és a munkavállalók által megélt pszichológiai biztonság, illetve karriersiker kapcsolata

Demeter Tünde[1], Jagodics Balázs[2]

[1]Egyéni vállalkozó
[2]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Mivel a vezetők mindennapi tevékenységükön keresztül jelentős hatást gyakorolnak a hozzájuk tartozó beosztottakra és pozíciójuknál fogva az egész szervezetre. Egyre több nemzetközi és magyar kutatás foglalkozik a sötét vonások előnyeivel és hátrányaival, valamint az ilyen személyiségvonásokkal rendelkező vezetők hatásával a munkahelyi interperszonális kapcsolatokra, a beosztottak által megélt sikerre, jóllétre, és a vállalat versenyképességére.
Jelen kutatás a beosztottak által megélt pszichológiai biztonság és karriersiker, valamint a vezetők viselkedésében észlelt sötét hármas személyiségjegyek – szubklinikai nárcizmus, machiavellizmus, szubklinikai pszichopátia – közötti korreláció vizsgálatára irányul magyarországi szervezeti kontextusban. A felvett adatok vizsgálatával a cél annak bemutatása, hogy milyen kapcsolat áll fenn a beosztottak munkahelyi jólléte és a vezetők sötét triád személyiségjegyei között.
Az online kérdőívet 217 nagykorú, minimum 20 órában aktívan, adott vezetője alatt minimum 1 éve dolgozó személy töltötte ki. A demográfiai kérdéseken túl a magyar nyelven is validált, a sötét triád személyiségjegyeket mérő Short Dark Triad (SD3; Jones & Paulhus, 2014) kérdőívet alakítottuk át mások által észlelhető kérdésekre. A pszichológia biztonság mérésére Edmondson (1999) pszichológiai biztonság kérdőívét, az objektív karriersiker méréséhez a legszélesebb körben és leggyakrabban használt mutatókat használtuk (Ng et al.., 2005). A kapcsolatok vizsgálatára Pearson-féle korrelációelemzéssel került sor.
A magyarországi eredmények szerint negatív irányú kapcsolat áll fenn a vezető sötét triád személyiségjegyei, illetve a beosztottak által megélt pszichológiai biztonság között, valamint negatív irányú együttjárás mutatkozik a beosztottak objektív (fizetés és előléptetések száma) és szubjektív (karrierrel való elégedettség) karriersikere között. Vagyis elmondható, hogy minél magasabb értéket képvisel a vezető viselkedésében valamely sötét hármas személyiségjegy – különösen a szubklinikai pszichopátia és a machiavellizmus –, annál alacsonyabb mértékben élik meg a beosztottak a pszichológiai biztonságot, illetve az objektív- és szubjektív karriersikert a munkahelyükön. A kutatás eredményei szerint a vezető sötét hármas személyiségjegyei mind a beosztottak pszichológiai biztonságára, mind pedig az objektív- és szubjektív karriersikerére bejósló erővel bírnak. Kutatásunk részeként arra is kitérünk, hogy

milyen lépések tehetők a munkahelyi jóllét megőrzése érdekében szervezeti, illetve vezetői szinten.

Sikertelen szervezeti változások a BANI világban

Kádi Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Napjainkban a szervezetek változékony, bizonytalan, komplex és többértelmű (VUCA, Volatile, Uncertain, Complex, Ambiguous) környezetben működnek, amely kaotikus, törékeny, szorongással teli, nemlineáris és meglehetősen érthetetlen (BANI, Brittle, Anxious, Non-linear, Incomprehensible), a kiszámítható, stabil működés vágya mellett a folyamatos, nem egyértelműen kezelhető változás jellemzi őket. Ez a világ erős, dinamikus és karizmatikus vezetőt kíván, aki jövőképet mutat, inspirál, támogat, felkészülten, határozottan, ugyanakkor rugalmasan, a csapatával szorosan együttműködve, bizalomteli légkörben vezeti, támogatja a változásokat. A bizalom mellett azonban a félelem is lehet összetartó erő, és különösen kedvez az olyan destruktív vezetői viselkedésmódoknak, amely a közösség céljai helyett a vezető vagy egy szűk hatalmi elit saját ambícióit szolgálja, miközben a szervezet és a tagjai egyre rosszabb helyzetbe kerülnek. A vezető által indukált ilyen jellegű, destruktív változások mellett a céljaiban pozitív, a megvalósítás során azonban elakadt, félresikerült, nem befejezett vagy rosszul megvalósított változások is meglehetősen gyakoriak, a változások sikerességi aránya nagyon alacsony.
Kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a sikertelen, a szervezet céljainak elérését nem szolgáló, a szervezet és tagjai számára negatív következményekkel járó, egyre bizonytalanabb helyzetet eredményező, be nem fejezett, kaotikus, változások hogyan zajlanak, mely pontokon figyelhetők meg leggyakrabban és a legnagyobb mértékben eltérések a sikeres változásokhoz viszonyítva, kimutatható-e valamilyen jellemző mintázat vagy mintázatok, amelyek felismerésével és megfelelő kezelésével a változások sikeresebbé tehetők.
Kutatásunkban félig strukturált interjúkat folytattunk, ahol a sikeres és a sikertelen szervezeti változásokkal kapcsolatos tapasztalatokra kérdeztünk rá nyitott kérdésekkel és Likert-skálás módszerrel. Az interjúsorozatunk keretében megkérdezett mintegy 100 vezető és beosztott válaszai alapján megállapítható, hogy a sikertelen változások mögött elsősorban a vezetők és a változásban részt vevők negatív tartalmú hiedelmei, nézetei, a negatív vagy akár destruktív szervezeti kapcsolatok és vezetési gyakorlat figyelhető meg a változásvezetési hiányosságok mellett. Ezek tudatosítása és változtatása az első és legfontosabb lépés a szervezetek sikeressége és a sikeres változások megvalósítása érdekében.

Vitatható edzői viselkedések sportolói megítélése a morális alapok összefüggésében - pszichológiai abúzus jelenléte, értelmezése

Kenyeres András[1], Kovács Judit[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér. Az utóbbi időben egyre több hír lát napvilágot sportolók edzőik általi pszichológiai bántalmazásával kapcsolatban, ugyanakkor hazánkban még nem áll rendelkezésre elég információ az ilyen viselkedések gyakoriságáról, illetve, hogy mennyiben tartják akár maguk a sportolók is morálisan elfogadhatónak a versenysport, a teljesítményfokozás szükséges velejárójának a bántalmazó magatartást. Várakozásunk szerint a vitatható edzői viselkedések megítélése összefügg azzal, ahogyan a morális alapokról (gondoskodás, egyenlőség, arányosság, autoritás, lojalitás és tisztaság) a sportolók gondolkodnak.
Hipotézis. Feltételezésünk szerint magasabb a morálisan vitatható edzői viselkedések elfogadása, ahol az autoritás és lojalitás a meghatározó morális alap, illetve ahol a gondoskodás és egyenlőség morális alapok a lényegileg hangsúlyosabbak, ott inkább tapasztalható a pszichológiai abúzus negatív kritikája. Vizsgálatunk során arra a kérdésre is választ várunk, hogy mennyire fordult elő a vizsgált populáció esetén a pszichológiai bántalmazás az edző-utánpótlás versenysportoló viszonylatban, mennyire volt a norma része az ilyen edzői viselkedés.
Módszer. Kutatásunk során kérdőíves vizsgálattal kérdezünk felnőtt személyeket utánpótlás sportoló korukban tapasztaltakról. Egyrészt, hogy mennyiben szembesültek a pszichológiai abúzus jellegzetes formáival (úgy, mint kigúnyolás, megalázás vagy személyeskedés), mennyire találták azt annak idején elfogadhatónak, illetve hogyan ítélik meg ma az ilyen viselkedést. A kutatásunk során az MFQ-2 (Moral Foundations Questionnaire) magyar nyelvre történő fordítása és adaptációja is elkészült, amely eddig még nem állt rendelkezésre a hazai kutatók számára a morális meggyőződések, tendenciák vizsgálatára.
Eredmények. Az adatgyűjtés jelenleg is tart, eddig 210 személy válaszával rendelkezünk. Az eredmények segítségével megismerhetjük a morális meggyőződések és a pszichológiai bántalmazás megítélésének kapcsolatát. Továbbá tisztább képet kaphatunk a hazánkban az edző-utánpótlássportoló viszonylatban előforduló pszichológiai bántalmazás előfordulásával kapcsolatosan. Megtudhatjuk, hogy a sportolók/volt sportolók gondolkodása más-e a kérdésről attól függően, hogy milyen korszakban voltak versenysportolók, illetve hogy önbevallás alapján mennyit változott a véleményük ahhoz képest, amikor utánpótlás sportoló korukban ezeket a morálisan vitatható edzői viselkedéseket megtapasztalták.

SZ25

LMBTQ+ személyek jólléte: kihívások és támogatási lehetőségek

Elnök: **F. Lassú Zsuzsa** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító- és Óvóképző Kar
Opponens: **Lábadi Beatrix** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium az LMBTQ+ közösség identitásformálódásának, mentális egészségének és társadalmi beilleszkedésének aspektusait tárgyalja. Az előadások kvalitatív és kvantitatív kutatási eredményekre támaszkodva világítják meg a közösség tagjai által átélt kihívásokat és társadalmi-pszichológiai jelenségeket.
Az első előadás a Háttér Társaság és a Társadalomtudományi Kutatóközpont 2023-as kutatásait ismerteti az LMBTQI emberek magyarországi helyzetéről. Az eredmények szerint a közösség tagjai fokozottan ki vannak téve depressziónak, szorongásnak és diszkriminációnak. Az iskolai

tapasztalatokat vizsgáló kutatás feltárta az LMBTQI diákokat érő verbális, fizikai és online bántalmazás gyakoriságát, valamint a zaklatásokra adott intézményi válaszok elégtelenségét.
A második előadás az internalizált homonegativitást (IH) és annak hatásait vizsgálja meleg és biszexuális férfiak körében. Az eredmények szerint az IH magas szintje rosszabb mentális állapottal, érzelemszabályozási nehézségekkel és tartós stresszel jár együtt. A szexuális orientáció nyílt vállalása ezzel szemben jobb érzelemszabályozási készségekkel és alacsonyabb szorongással társul. A kutatók az IH csökkentését célzó beavatkozásokat javasolnak a pszichológiai jóllét javítása érdekében.
A harmadik előadás az LMBTQ+ személyek identitásformálódását és a coming out folyamatát elemzi. A kutatás 11 magyar homoszexuális férfi retrospektív beszámolóira épül, az önelfogadás és a társadalmi elvárások közötti feszültségeket vizsgálva. Kiemeli a rejtőzködés terhét, a szülői coming out tapasztalatát és a kortárs bántalmazás hatását.
A záró előadás a reparatív (konverziós) terápiák hatásait és etikai vonatkozásait elemzi. Bemutatja ezek történeti és társadalmi hátterét, és rámutat arra, hogy tudományos kutatások szerint nemcsak hatástalanok, hanem károsak is, mivel növelik a depressziót, szorongást és szuicid gondolatokat. Az Amerikai Pszichológiai Társaság (APA) és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) egyaránt elutasítja ezeket a módszereket. Az előadás hangsúlyozza az affirmatív terápiás megközelítés fontosságát, amely az egyén identitásának elfogadását támogatja.
Összességében a szimpózium előadásai rávilágítanak az LMBTQ+ közösséget érintő kihívásokra és azok lehetséges kezelési módjaira. A kutatások megerősítik, hogy a támogató társadalmi és intézményi környezet, valamint az affirmatív terápiás szemlélet kulcsfontosságú a mentális jóllét és az önelfogadás szempontjából. A szimpózium hozzájárulhat a szakmai diskurzus elmélyítéséhez és az LMBTQ+ emberek életminőségének javítását célzó stratégiák kidolgozásához.

Az internalizált stigma meleg és biszexuális férfiak esetében - előzetes adatok

Szennai Martin

Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Klinikai Idegtudományok Doktori Iskola

Az internalizált homonegativitás (IH) meleg és biszexuális férfiak mentális egészségére gyakorolt kedvezőtlen hatását több tanulmány igazolta (King et al., 2008; Marshal et al., 2011; McLaughlin et al., 2012). A negatív következmények redukálása érdekében célszerű feltárni azokat az intra- és interperszonális tényezőket, szociális és érzelemszabályozási készségeket, melyek befolyásolják az IH-sal kapcsolatos megküzdési kapacitást. Folyamatban lévő kutatásunkban a meleg és biszexuális férfiak által megélt IH korrelátumait vizsgáljuk.
Meleg és biszexuális felnőtt férfiak anonim, populációs mintáján kérdőívekkel kvantifikáltuk az internalizált homonegativitást (INHI), valamint az outness mértékét (NOS). Felmértük a vonás- és állapotszorongást (STAI), a depresszió (BDI-21) mértéket, valamint az esetleges szubklinikai tüneteket (SCL-90). Ezen kívül kérdőíves vizsgálattal vizsgáltuk a mentalizációs készségeket és az alexitímiát (MZQ, B-MAS, TAS-20); az érzelemszabályozást és impulzivitást (CERQ, DERS, BIS-11).

A vizsgált mintában az IH nagyobb mértéke a pszichés állapot negatív irányú eltolódásával kapcsolódik. Mindez rosszabb érzelemszabályozással és hiányosabb mentalizációs készségekkel társul és tartós stresszállapotot eredményez. Az IH mértéke jelentős negatív korrelációt mutat a szexuális orientáció felvállalásának mértékével is. Ugyanakkor a nyíltan vállalt szexuális orientáció magasabb szintje a mentalizáció jobb színvonalával, jobb érzelemszabályozás képességekkel és alacsonyabb szorongás szinttel társul.
Előzetes eredményeink alapján feltételezhetjük, hogy az IH csökkenését támogató beavatkozások többféle úton is javíthatják a vizsgált populáció mentális állapotát, interperszonális működéseit és érzelemszabályozást. Továbbiakban a megbízhatóbb eredmények érdekében a jelenlegi minta bővítését tervezzük.

A Háttér Társaság iskolai és nagymintás LMBTQI kutatásai a szexuális és nemi kisebbségek tapasztalatairól és mentális egészségéről

Beda Balázs[1], Kutassy Dorottya[1], F. Lassú Zsuzsa[2]

[1]Háttér Társaság
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító- és Óvóképző Kar

A Háttér Társaság a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetével, és más civil partnerekkel együttműködve végzett kutatásokat 2023-ban, többek között az LMBTQI emberek hazai helyzetére, valamint az LMBTQI diákok iskolai tapasztalataira vonatkozóan. Előbbi, nagymintás kutatás az LMBTQI embereket érintő kérdések széles körét lefedte, többek között a fizikai és lelki egészség témájával is foglalkozva. Az online kérdőív összeállítása során törekedtünk arra, hogy olyan standardizált kérdéseket, mérőeszközöket használjunk, amely kapcsán a teljes magyar populációra vonatkozó adatok is elérhetőek, így az LMBTQI emberek helyzete összevethető a teljes magyar társadalommal. A kérdőív kitöltésébe 6,747 LMBTQI ember kezdett bele, az egészséggel foglalkozó kilencedik blokkot 2,773 fő töltötte ki. Bár a kutatás közösségi minta felhasználásával készült, magas elemszáma ellenére nem rendelkezik egy statisztikailag reprezentatív minta érvényesítő erejével, mégis, a kutatás a mindezidáig készült legnagyobb elemszámú magyarországi felmérést tartalmazza az LMBTQI emberek lelki egészségéről. Az eredmények alapján áttekintjük a depresszióra, szuicid ideációra, mentális egészségre és jóllétre vonatkozó adatokat és mutatókat, emellett pedig vizsgáljuk még ezek összefüggéseit a családi elutasítással, a diszkriminációval és az erőszakos támadásokkal összevetve. Emellett az LMBTQI diákok iskolai tapasztalatait feltárni kívánó online kérdőíves kutatás egy diákokat, és egy tanárokat célzó kérdőívet is tartalmazott. A kérdőív alapjául az USA-beli GLSEN módszertanát használtuk. A célcsoport azok a 13 és 20 év közötti LMBTQI fiatalok voltak, akik a 2021/22-es tanévben iskolába jártak. A kérdőív kitöltésébe 1395-en kezdtek bele, a mintába végül 889 fő került. Az életkori eloszlást illetően elmondható, hogy a legtöbb kitöltő (24%) 17 éves volt, az átlagéletkor pedig 16,71 év. A kérdőív felmérte, hogy a diákok milyen gyakran találkoztak negatív megjegyzésekkel szexualitásukra, illetve nemi identitásukra, önkifejezésükre vonatkozóan, de kitért a rasszista, szexista vagy más módon diszkriminatív megjegyzések gyakoriságára is. A szóbeli bántalmazáson túl kíváncsiak voltunk a fizikai és online zaklatás és bántalmazás gyakoriságára, illetve a diákok általános biztonságérzetére, kényelemérzetére és az iskolai légkörre is - többek között arra, hogy esett-e

szó pozitív vagy negatív összefüggésben az LMBTQI témáról. Arra is vonatkoztak kérdések, hogy a zaklatás és a fizikai bántalmazás milyen gyakran került bejelentésre az érintett diákok által, és hogy milyen módon reagáltak rá az iskolai dolgozók. Mind a diákoknak, mind pedig a tanároknak szóló kérdőív kitért továbbá a 2021. évi LXXIX. törvény hatásaira.

A reparatív terápiás eljárások társadalmi, szakmai és etikai vonatkozásai

Filó Mariann

Háttér Társaság

Az előadás célja a reparatív (más néven konverziós, újabban reintegratív) terápia átfogó bemutatása, kritikai vizsgálata, valamint társadalmi, pszichológiai és etikai kontextusának elemzése. A reparatív beavatkozások célja az egyén szexuális orientációjának és/vagy nemi identitásának megváltoztatása, „meggyógyítása". A szakmai közösségekben az intervenciók tudományossága erősen megkérdőjelezhető, miközben a megközelítés rizikóira, káros hatásaira vonatkozó kutatási bizonyítékok száma egyre nő.
Az előadás három fő részre tagolódik:
1. Történeti és társadalmi kontextus: A reparatív „terápia" eredetének és kialakulásának bemutatása, a különböző kulturális, vallási és politikai ideológiákkal összefüggésben. A téma tárgyalásában a homoszexualitás depatologizációját, és ezáltal a reparatív beavatkozások vitatott gyakorlattá válását is érintjük, a különböző országokban érvényes jelenlegi jogi szabályozások és tilalmak ismertetésével.
2. Tudományos és szakmai megközelítések: Az reparatív eljárások rövid-és hosszútávú hatásait és következményeit nemzetközi kutatási eredmények alapján vizsgálja az előadás. A kutatási eredmények a reparatív terápiás beavatkozásokat a depressziós és szorongásos tünetek, a szerhasználat, valamint szuicid gondolatok megjelenésével, a családi és társas kapcsolatokra gyakorolt negatív hatásokkal, illetve traumatikus tapasztalatokkal kapcsolják össze. Az előadás során ismertetjük az Amerikai Pszichológiai Társaság (APA) és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) reparatív terápiát elutasító állásfoglalásait.
3. Alternatívák és etikai dilemmák: Az előadás bemutatja a reparatív eljárások helyett javasolt affirmatív terápiás szemléletet, amelyek az egyén szexuális orientációjának és nemi identitásának elfogadását, megerősítését helyezik előtérbe. Szó esik a terápiás kapcsolatok etikai kérdéseiről, a szakember felelősségéről a tudományos bizonyítékokon alapuló, hatékony intervenciók választását illetően, valamint a kliens autonómiájának és méltóságának tiszteletben tartásáról.
Az előadás célja nem csupán a reparatív terápia kritikája, hanem az LMBTQ közösség tagjaival folytatott terápiás munka specifikumainak hangsúlyozása is, valamint a megbízható, kliensek jóllétét szolgáló terápiás szemlélet választásának megerősítése. Mindez hozzájárulhat a szakmai közösség érzékenyítéséhez, a terápiás eljárások átláthatóságához és a kliensek biztonságának garantálásához.

A Klozet metaforája mint lélektani tér

Jagicza Dávid

Egyéni vállalkozó

Az LMBTQ+ személyek szexuális identitásának formálódása és nyilvános felvállalása összetett folyamat, amely szoros összefüggésben áll a cisz-heteronormatív társadalmi struktúrákkal, valamint az ebből fakadó külső és belső nyomásokkal. A kutatás célja, hogy kvalitatív eszközökkel mélyebb betekintést nyújtson a klozet állapotába, annak pszichológiai dinamikájába, és láthatóbbá tegye azt a teret, melyben az LMBTQ+ személyek az első coming out élményük előtt akár hosszú éveket tölthetnek. A kutatás 11 felnőtt 20-25 év közötti homoszexuális magyar férfi bevonásával történt, akik már legalább egy éve átestek a szülői coming out élményén. A félig strukturált mélyinterjúkat Interpretatív Fenomenológiai Analízissel (IPA) elemeztük, ahol 4 élménytéma (A klozet terhe, Szülői coming out élményei, Önelfogadás, A kortárs környezet kettőssége), és 14 altéma bontakozott ki. A következőkben „A klozet terhe" élménytémát fejtjük ki altémáival: az interjúalanyok retrospektív beszámolói alapján a klozet élménye magában foglalja az önmaguk előtt is tagadott szexuális orientációt, melyben egyedül próbálnak megbirkózni a bizonytalansággal (Bezárt Klozet). A heteroszexuális normákhoz, valamint a kortárs és családi környezet implicit és explicit elvárásaihoz való kényszeres alkalmazkodást (Megfelelés a vélt-valós elvárásoknak).
Az internet, azon belül is a pornográfia válik az elsődleges explorációs térré (Internet mint explorációs tér – pornó), ahol a fiatalok először találkoznak az azonos nemű szexualitással. Továbbá megjelenik a biszexualitás, mint egy ideiglenes kompromisszum az identitáskeresés részeként (Biszexuális alku mint alternatív identitás). A klozet belső feszültségeit és vívódását tovább nehezítették a kortárs környezetben tapasztalt verbális, olykor fizikai atrocitások és bántalmazások (Kortárs Bullying). A kutatás eredményei szerint a klozet állapota a szorongás, az izoláció és a megfelelési kényszer intenzív időszaka, amely jelentős mértékben befolyásolja az egyén önképét és mentális jóllétét. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a klozet élménye nem csupán egy előzetes állapot a coming out előtt, hanem egy önálló pszichológiai tér, amely alapvetően befolyásolja az egyén identitásfejlődését és társas kapcsolatainak alakulását.

SZ26

Új specifikus fenyegető-kép-adatbázisok bemutatása

Elnök: **Zsidó András** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kun Bernadette** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A vizuális figyelem és érzelmi feldolgozás pszichológiai kutatásában kulcsfontosságú, hogy megfelelő ingeradatbázisok álljanak rendelkezésre. Szimpóziumunk négy előadása olyan új képadatbázisok fejlesztésére és azok pszichológiai alkalmazására fókuszál, amelyek segítik a fenyegető ingerek és érzelmek feldolgozásának jobb megértését. Az első előadás egy olyan képadatbázis létrehozását mutatja be, amely fenyegető és nem fenyegető, élő és élettelen tárgyakat tartalmaz. A többdimenziós skálázás alkalmazásával megjelenítették az észlelt hasonlósági kapcsolatokat, amelyek hozzájárulhatnak a vizuális figyelem és fenyegetés-

feldolgozás kutatásához. A második előadás a vér-injekció-sérülés fóbiával kapcsolatos érzelmi válaszokat vizsgálja egy új képi adatbázis segítségével. Az eredmények arra utalnak, hogy a fertőzéstől való félelem meghatározóbb lehet ebben a fóbiában, mint a testi sérüléstől való félelem, ami az undor érzelem kiemelt szerepére utal. A harmadik előadás az érzelemszabályozási stratégiák és a szociális szorongás hatását elemzi a valencia-torzításra teljes testet ábrázoló érzelmi képek kontextusában. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az életkor és a szorongás eltérő módon befolyásolja az érzelmi ingerek értékelését, ami új perspektívát nyújt az érzelemszabályozás kutatásában. A negyedik előadás az emetofóbia (hányástól való intenzív félelem) vizsgálatára fejlesztett képadatbázist mutatja be. A különböző fenyegető ingerek kategorizálásával azonosították azokat a képeket, amelyek a legnagyobb érzelmi reakciókat váltják ki, ezzel elősegítve az emetofóbiás személyek felismerését és a beavatkozási stratégiák kidolgozását. E szimpózium előadásai egyaránt hozzájárulhatnak az érzelemkutatás és a klinikai pszichológia fejlődéséhez, bemutatva, hogy a megfelelően kialakított képi ingerek hogyan segíthetik a fenyegetés- és érzelemfeldolgozási mechanizmusok megértését, valamint a szorongásos zavarok diagnosztikáját és kezelését.

Fenyegető és vizuálisan hasonló nem fenyegető tárgyak képadatbázisa

Zsidó András[1], Michael C. Hout[2], Basler Julia[1], Eben Daggett[2], Csonka Otília[1], Marko Hernandez [2], Brian White [2], Bahtiyar Yildiz[1], Kiss Botond László[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]New Mexico State University, USA

A kutatások során gyakran van szükségünk validált és jól összeállított képi ingerek készletére. Azok számára, akik a fenyegető ingerekkel szembeni különböző vizuális figyelmi torzítások megértése iránt érdeklődnek, szükséges egy olyan képadatábzis, amely sokféle ilyen tárgyat tartalmaz. Jelen kutatásban célunk az volt, hogy létrehozzunk egy olyan képi adatbázist, amely olyan élő és élettelen tárgyakat tartalmaz, amelyeket az emberek fenyegetőnek találnak, és olyanokat, amelyek vizuálisan hasonlóak hozzájuk, de nem tartják őket fenyegetőnek. Ennek érdekében résztvevőket (N=77) toboroztunk egy online felméréshez, amelyben arra kértük őket, hogy nevezzenek meg fenyegető tárgyakat, és próbáljanak meg egy vizuálisan hasonló megfelelőt találni. Ezután a felmérés eredményei alapján összeállítottunk egy 32 tárgyból álló listát, amely a fenyegető vs. nem fenyegető, illetve az élő vs. élettelen tárgyak mindkét keresztezéséből 8 tárgyat tartalmazott. Minden kategóriából 20 példaképet kerestünk (összesen 640 egyedi képet, amelyek mindegyike szerzői jogmentes és nyíltan megosztott). Ezután egy független minta (N=110) a térbeli elrendezés módszerével megítélte e képek hasonlóságát. Az adatokat ezt követően többdimenziós skálázással modelleztük. Eredményeink olyan modellezési eredményeket mutatnak be, amelyek az élő és élettelen tárgyak (külön-külön) „térképét” használják, amely térben közvetíti a közöttük észlelt hasonlósági kapcsolatokat. Arra számítunk, hogy ezt a képadatbázist széles körben fogják használni a jövőbeni vizuális figyelemvizsgálatokban (és még sok másban is).

A félelem és az undor szerepe a vér-sérülés-injekció fóbiában: Egy validált képadatbázis létrehozása

Kiss Botond László[1], Birkás Béla[2], Zsidó András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

Korábbi kutatások rámutattak, hogy a specifikus fóbiák olyan szorongásos zavarok, amelyekben több esetben is a félelem és az undor központi szerepet játszanak. A VSI fóbia esetén mindkét érzelem kiemelt jelentőségűnek látszik, a félelem a testi épségünk veszélyeztetettségére adott válaszreakcióként (pl. oltás beadása, műtét stb.), az undor pedig a potenciális fertőzésekkel szembeni védekezésként értelmezhető (pl. köhögő ember, elfertőződött seb stb.). Jelen kutatásunk célja egy validált képi adatbázis létrehozása, amely segíti a további VSI fóbiához köthető kutatásokat. Továbbá célunk volt a fóbia esetén a félelem és az undor közötti kapcsolat vizsgálata. Az adatbázis kialakításához 111 fényképet válogattunk. A képeket aa VSI fóbia esetén megjelenő érzelmek mentén négy kategóriába soroltuk: (1) fenyegetés (testi integritás sérülése), (2) undor fertőzés lehetősége), (3) vegyesen mindkét tartalmat megjelenítő képek, illetve (4) semleges tartalmú képek. A képeket négy dimenzió mentén (valencia, intenzitás, fenyegetés és undor) kellett értékelni egy 9-pontos Likert skálán. A képek bemutatása véletlenszerű sorrendben történt. A kutatásban 588 fő vett részt (443 nő; átlagéletkor = 27,7 év; 18-80 év). A résztvevők a képeket egy kérdőívcsomag részeként értékelték, amely a képeken kívül demográfiai kérdéseket és más kérdőíveket tartalmazott. Eredményeink azt mutatják, hogy a testi integritás sérülésével kapcsolatos képek kisebb mértékű fenyegetést és undort váltottak ki, illetve kevésbé intenzívnek, de negatívnak értékelték a vizsgálati személyek. Míg fertőzést és a vegyes tartalmú képek esetében mértük a legmagasabb fenyegetés, negativitás és intenzitás értékeket. A semleges kategóriában a képeket valencia mentén semlegesre értékelték, mind az intenzitás, a fenyegetés és az undor alacsony értékelést kapott. Eredményeink alapján arra következtethetünk, hogy a VSI fóbiában a fertőzéstől való félelem meghatározó szerepet játszik, ami arra utal, hogy az undor ebben a specifikus fóbiában nagyobb jelentőséggel bírhat, mint a félelem. Emellett a semleges képek megfelelő kontrollképcsoportot alkottak, ugyanis a vizsgálati személyek ezeket valencia szempontjából semlegesnek értékelték, valamint alacsony pontszámot kaptak az undor, fenyegetettség és intenzitás dimenzióiban is.

Hogyan látjuk a bizonytalanságot: egyéni különbségek a testi érzelmek valencia-torzításban?

Basler Julia[1], Zsidó András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Korábbi, érzelmes arcokkal és szavakkal végzett vizsgálatok kimutatták, hogy a valencia-torzítást, vagyis azt a tendenciát, hogy a kétértelmű ingereket pozitív vagy negatív kategóriába soroljuk, felülírhatják az érzelemszabályozási stratégiák. Azonban, bár a szociálisan szorongó egyének hajlamosak negatívabban értékelni az érzelmi kifejezéseket, a szociális szorongást

ebben az összefüggésben nem vizsgálták. Jelen kutatásunkban a valencia-torzítást vizsgáltuk a teljes testen bemutatott érzelmek eddig nem vizsgált kontextusában, miközben figyelembe vettük az egyéni különbségek (kognitív érzelemszabályozási stratégiák és szociális szorongás) hatását a kétértelmű (meglepett) és fenyegető (dühös és undorodott) kifejezések valencia- és arousal-értékelésére. A résztvevőknek (N=380) teljes testet ábrázoló képeken kellett kategorizálniuk a megjelenő érzelmeket, és értékelniük kellett azokat valencia- és arousal-skálákon. Emellett kérdőíveket töltöttek ki az érzelemszabályozási stratégiákra és a szociális szorongásra vonatkozóan. Eredményeink megerősítették a korábbi eredményeket, miszerint a meglepett kifejezések valenciaértékelései az életkorral nőnek, míg a fiatalabb felnőttek negatívabban értékelték ezeket a képeket. Továbbá, az idősebb felnőttek a meglepett és dühös kifejezéseket magasabb arousal értékkel értékelték, míg az undorodott kifejezések arousal értékelései az életkor előrehaladtával csökkentek. Az arcokkal és szavakkal kapcsolatos korábbi eredményekkel ellentétben az érzelemszabályozási stratégiák nem befolyásolták a valenciaértékelést, de az arousal értékelést igen. A szociális szorongás a meglepett kifejezések alacsonyabb, de a dühös kifejezések magasabb valenciaértékeléséhez kapcsolódott, anélkül, hogy befolyásolta volna az arousal értékelést. Ezek az eredmények kiemelik az életkor, az érzelemszabályozási stratégiák és a szociális szorongás összetett kölcsönhatását az érzelmek érzékelésében, hangsúlyozva annak fontosságát, hogy a pszichológiai kutatásokban az arckifejezéseken felül egyéb ingeranyagot is használjunk.

Emetofóbia kulcsélmény körülményeinek azonosítására alkalmas képadatbázis létrehozása

Csonka Otília[1], Kiss Botond László[1], Basler Julia[1], Baján Bettina[1], Horváth Panna[1], Zsidó András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A hányingertől és a hányástól való intenzív félelem, az emetofóbia a társadalom által kevéssé ismert specifikus fóbia. Az emetofóbia kialakulása egy averzív kulcsélményhez köthető, amely során az érintett személyek ténylegesen megtapasztalják a hányást, vagy mások hányásának lesznek szemtanúi. Kutatásunk célja egy olyan képadatbázis létrehozása, amely alkalmas az emetofóbia kulcsélmény körülményeinek azonosítására, továbbá arra, hogy felmérjük az emetofóbiában potenciálisan érintett egyén hányással kapcsolatos asszociációit. Tekintettel arra, hogy Magyarországon nem jellemző az emetofóbia diagnózis, a képadatbázis előzetes tesztelése során az elsődleges célpopuláció heterogén és elsősorban szubklinikai mintára fókuszál. A képadatbázis kialakításának első lépéseként meghatároztuk az emetofóbiás egyének számára leginkább fenyegető ingereket és szituációkat az EmetQ13 és a SPOVI validált, angol nyelvű, emetofóbiát mérő kérdőívek tételei alapján. Hét kategóriát határoztunk meg: a Személyek (pl. beteg gyermek, ittas ember), a Fertőzésveszélyes helyszínek (pl. kórház, bölcsőde), a Tömeg a helyszíneken (pl. szórakozóhely, váróterem), az Ételek (pl. félkész ételek, fertőzésveszélyes ételek), a Mozgással járó tevékenységek (pl. hajózás, hullámvasút), a Hányás, mint mellékhatás (pl. alkohol, kemoterápia) és az Undorító ingerek (pl. vér, féreg) kategóriáját. Az adatbázist alkotó ingyenesen elérhető képek a pontosan definiált alkategóriák mentén

kerültek kiválasztásra. A képeket a kitöltők kilenc szempont mentén értékelték (pozitív-negatív dimenzió, arousal, fenyegetettség, undor), továbbá a kategóriánként három, az emetofóbia szempontjából releváns kérdést is feltettünk, amelyek a hányással kapcsolatos asszociációkra, az asszociációk kapcsán fellépő feszültségre, és az elkerülés mértékére vonatkoztak. A statisztikai analízis során az emetofóbiára potenciálisan érzékeny és kevésbé érzékeny csoportok közötti különbségeket elemeztük az egyes kategóriák mentén. A képadatbázis hozzájárulhat egy olyan rizikó populáció azonosításához, akik nem rendelkeznek diagnózissal, de esetükben a hányástól való intenzív félelem feltehetően fennáll – és ez további kivizsgálást tesz szükségessé.

SZ27

A szerelem árnyoldala: szexualitás és pszichopatológia

Elnök: **Csinády Adriána** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Fodor Szilvia** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A Debreceni Egyetem Szexuálpszichológia Kutatócsoportjának szimpóziuma a szexuális patológiák és a pszichopatológia összefüggéseire helyezi a hangsúlyt, rávilágítva e terület fontosságára a pszichoterápiás gyakorlatban. A bemutatott kutatások különböző pszichológiai, pszichopatológiai és társadalmi tényezők szexuális asszertivitásra gyakorolt hatásait vizsgálják, miközben feltárják azokat a populációs csoportokat is, amelyekben ez a készség csökkent vagy torzult formában van jelen.
Az első előadás a szexuális asszertivitás, a testi attitüdök és az önértékelés kapcsolatát vizsgálja, különös tekintettel arra, hogyan befolyásolhatják ezek a faktorok a szexuális diszfunkciók kialakulását. Az eredmények szerint a magasabb szexuális asszertivitás pozitívan korrelál az önértékeléssel, míg a szexuális diszfunkciók és a negatív testi attitüdök csökkent asszertivitással járnak együtt. Ez arra utal, hogy a szexuális asszertivitás nem csupán a szexuális önbizalom mutatója, hanem a szexuális egészség és működés kulcstényezője is.
A második előadás a szexuális asszertivitás malignus alkalmazását elemzi, különös figyelmet fordítva a sötét személyiségvonások (machiavellizmus, nárcizmus, pszichopátia, szadizmus) hatására a hűtlenség megítélésében, a szexuális intimitás formáiban (pl. szexting, szexuális telefonbeszélgetések) és a szakítási stratégiákban. Az eredmények rávilágítanak a manipulációs, játszmázó szerelmi stílusokra, amelyek befolyásolhatják a partnerkapcsolatok dinamikáját.
Az elméleti előadások az internalizáló és externalizáló pszichopatológiák szexuális töltetű aspektusaira koncentrálnak. Az internalizáló zavarok (pl. depresszió, OCD) gyakran csökkent szexuális vággyal és szexuális diszfunkciókkal járnak, míg az externalizáló zavarok (pl. ADHD, pszichopátia) fokozott kockázatvállalással és parafíliás érdeklődéssel társulnak. E kapcsolat részletes vizsgálata segíthet a pszichoterápiás beavatkozások hatékonyságának javításában.
Az utolsó előadás Kohut szelfpszichológiai elméletére építve azt vizsgálja, hogyan vezethet a kielégítetlen szelftárgy-szükséglet (pl. tükrözés, idealizálás, ikerkeresés hiánya) a szexuális

diszfunkciók és a szerhasználati mintázatok kialakulásához. Emellett feltárja, hogy az internalizáló és externalizáló pszichopatológiák miként befolyásolhatják a pszichoterápiás kezelés kimenetelét.
A szimpózium átfogó képet nyújt a szexuális viselkedést befolyásoló pszichológiai és pszichopatológiai tényezőkről, hangsúlyozva a klinikai intervenciók és pszichoterápiás beavatkozások adaptációjának fontosságát. Az előadások rámutatnak, hogy a szexuális egészség fejlesztése nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is kiemelt jelentőségű, amelyhez szükséges a pszichológiai tényezők alapos megértése, valamint az oktatási és terápiás módszerek célzott fejlesztése.

Kétségek hálójában: az önértékelés, a testi attitűdök és a szexuális asszertivitás összefüggése a szexuális diszfunkciókkal

Szarvas Boglárka[1], Fodor Ádám[1], Hőgye-Nagy Ágnes[1], Bernáth Ágnes[1], Csinády Adriána[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szexualitás nem csupán biológiai késztetésekből áll, hanem szorosan összefonódik az érzelmi kötődéssel, az interperszonális kapcsolatok dinamikájával, az identitásképzéssel és a kulturális szocializációval. Az egyre növekvő szexuális szabadság ellenére azonban továbbra is számos kihívás áll előttünk, főként a szexuális egészséggel, az elégedettséggel és az oktatással kapcsolatban. A szexuális asszertivitás képessége kulcsfontosságú lehet ebben a kontextusban, hiszen fogalma összeköthető a jobb minőségű szexuális élettel és a magasabb mértékű szexuális elégedettséggel (Hurlbert, 1991), valamint a nem kívánt vagy kockázatos szexuális együttlétek sikeres elkerülésével (Morokoff et al., 1997). A szexuális asszertivitás tehát kiemelkedő fontossággal bírhat az egyén szexuális életében, hatásainak megismerése pedig gyakorlati haszonnal járhat.
A Nemzetközi Szexuális Orvosi Konzultációs Bizottság jelentésének összefoglalója alapján világszerte a férfiak 30%-a és a nők 45%-a szenved valamilyen szexuális diszfunkciótól élete során (Lewis et al., 2010), a szexualitás pszichoszomatikus jellege miatt ezek a diszfunkciók maradandó károsodásokat okozhatnak a szexuális reakciókban (Buda, 2002).
Jellegéből adódóan a szexualitás szorosan köthető a testkép fogalmához, a negatívabb testképpel rendelkező személyek nagyobb hajlamot mutattak a szexuális aktivitás elkerülésére (La Rocque és Cioe, 2011).
Az önbecsülés egy viszonylag stabil, vonás-jellegű diszpozíció, amely azonban összefügghet például a nemmel vagy az életkorral (Sallay et al., 2014), illetve szignifikánsan korrelál a boldogsággal a globális, szexuális és érzelmi elégedettség formájában (Shackelford, 2001).
Kutatásunkban ezeket a változókat és a közöttük lévő kapcsolatot vizsgáltuk. Az Önértékelés Kérdőív (Rosenberg Self-Esteem Scale, RSES; Rosenberg, 1965, hazai adaptáció: Sallay et al., 2014), a Testi Attitűdök Tesztje (Body Attitude Test, BAT; Probst et al., 1995, hazai adaptáció Czeglédi et al., 2010), a Szexuális Asszertivitás Kérdőív (Sexual Assertiveness Questionnaire, SAQ; Loshek & Terrell, 2015) és az Arizona Szexuális Diszfunkció Skála (Arizona Sexual Experiences Scale, ASEX; McGahuey et al., 2000) kérdőívek mentén 116 kitöltő adatait elemeztük. A statisztikai eredmények alapján kimutatható, hogy a szexuális asszertivitás és az

önértékelés között pozitív irányú (r=0,385; p<0,001), míg a szexuális asszertivitás és a szexuális diszfunkciók (r=-0,365; p<0,001), illetve a kóros testi attitűdök (r=-0,252; p=0,006) negatív irányú kapcsolat áll fenn. A szexuális diszfunkciók különböző dimenzió szintén negatív kapcsolatban állnak a szexuális asszertivitás kezdeményezésre, illetve elutasításra vonatkozó faktoraival.

Hogyan szeret a pszichopata? A Sötét Tetrád a szoros személyes kapcsolat tükrében

Lampé Zsófia[1], Bernáth Ágnes[1], Hőgye-Nagy Ágnes[1], Körmendi Attila[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A hűtlenség megítélése és gyakorlása jelentős eltéréseket mutathat azoknál, akik magasabb pontszámot érnek el a sötét személyiségvonások terén. A Sötét Tetrád vonásai (machiavellizmus, nárcizmus, pszichopátia és szadizmus) hatással lehetnek a romantikus kapcsolatok dinamikájára, befolyásolva az érzelmi kötődést, a konfliktuskezelést és a párkapcsolati normák észlelését. Kutatásunk célja ezen összefüggések feltárása, különös tekintettel a hűtlenséggel kapcsolatos attitűdökre, valamint az affektív temperamentumok, szerelmi attitűdök és szakítási stratégiák szerepére.
A vizsgálatban 203 önkéntes online kérdőívek kitöltésével szolgáltatott adatokat. A kutatás során a Rövid Sötét Tetrád Kérdőívet, a TEMPS-A Temperamentum kérdőív rövidített magyar változatát, a Szerelmi Attitűdök Kérdőívet, a Szakítási Stratégiák Kérdőívet és a Hűtlenség Kérdőívet alkalmaztuk.
Az eredmények azt mutatták, hogy az ingerlékeny temperamentum szoros kapcsolatban áll mind a négy sötét személyiségvonással, különösen a nárcizmussal ($r_s(201) = 0,406$; $p<0,001$) és a pszichopátiával ($r_s(201) = 0,382$; $p<0,001$).
A kutatás egyik kiemelt eredménye, hogy a magasabb machiavellizmus, nárcizmus, pszichopátia és szadizmus pontszámot elérő résztvevők kevésbé tekintették hűtlenségnek a szexuális tartalmú telefonbeszélgetést és a szextinget. A statisztikai elemzések szerint a machiavellizmus ($t(198) = 3,32$, $p = 0,001$), nárcizmus ($t(198) = 2,05$, $p = 0,041$), pszichopátia ($t(198) = 2,75$, $p = 0,006$) és a szadizmus ($t(198) = 4,06$, $p<0,001$) vonások magasabb értékei összefüggtek a kevésbé szigorú megítéléssel. Különösen érdekes, hogy a szexting esetében a pszichopátia volt az egyetlen sötét vonás, amely nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a megengedőbb attitűddel ($p = 0,103$).
A szerelmi attitűdök vizsgálata során kiderült, hogy a Ludus (játszmázó) szerelmi stílus pozitív kapcsolatot mutatott a machiavellizmussal ($r_s(196) = 0,339$; $p<0,001$), a nárcizmussal ($r_s(196) = 0,152$; $p = 0,033$) és a pszichopátiával ($r_s(196) = 0,178$; $p = 0,012$), míg a Mania (megszállott) szerelmi stílus mind a négy sötét vonással szignifikáns együttjárást mutatott.
A szakítási stratégiák esetében a manipulációs stratégia különösen a machiavellizmushoz ($r_s(195) = 0,355$; $p<0,001$) és a pszichopátiához ($r_s(195) = 0,290$; $p<0,001$) kapcsolódott, ami arra utal, hogy ezek a személyiségvonások hozzájárulhatnak a párkapcsolati konfliktusok kezelésének sajátos módjaihoz.
Összességében az eredmények rávilágítanak arra, hogy a sötét személyiségvonások jelentős szerepet játszhatnak a romantikus kapcsolatok működésében. Az ilyen vonásokkal rendelkező személyek nemcsak hajlamosabbak lehetnek a manipulatív szakítási stratégiák alkalmazására

és a játszmázó szerelmi stílusra, hanem a hűtlenség enyhébb megítélésére is. A kutatás gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy segíthet a párkapcsolati dinamikák jobb megértésében, valamint támogathatja a pszichológiai tanácsadás és intervenciók hatékonyabb tervezését.

Internalizáló/Externalizáló tünetek kapcsolata a szexuális zavarokkal - különös tekintettel a pszichoterápiás folyamatra

Szemán-Nagy Anita[1], Szarvas Boglárka[1], Csinády Adriána[1], Kató Szabolcs[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az internalizáló zavarok (depresszió, fóbiák, OCD) gyakran járnak együtt csökkent szexuális vággyal, orgazmuszavarokkal és fájdalomzavarokkal (Bancroft, 2004). Az externalizáló zavarok (szerhasználati zavarok, impulzuskontroll zavarok, ADHD, pszichopátia) esetén gyakori együttjárást találunk a kockázatos szexuális viselkedésekkel, parafíliás érdeklődéssel (Kruger, 2018), azaz az internalizáló/externalizáló tünetekkel (Laurent & Simons, 2009). A szexuális problémák megközelítésében a dimenzionális megközelítés jelentős előrelépés, hiszen a közös háttértényezők megragadása felé orientálja mind a kutatói, mind a klinikai gondolkodást (Clayton, 2001). A szexuális tünetek és az internalizáló/externalizáló tünetek mögötti álló háttérdimenziók feltárása jelentősen hozzájárulhat a magas komorbiditás megértéséhez (Krueger, 2006). Az internalizáló pszichopatológiák és a szexuális diszfunkciók széles körében megtalálható a negatív affektivitás, a szorongó/depresszív temperamentum, a repetitív negatív gondolatok és az elkerülés mint közös háttérváltozó (Laumann et al., 2006). Az externalizáló pszichopatológiában és a kockázatos szexuális magatartásban, illetve a fokozott parafíliás érdeklődésben pedig a gátló funkció nem megfelelő működését, alacsonyan szervezett kontroll-funkciókat, impulzivitást, magas kockázatvállalási hajlandóságot és énközpontú viselkedést azonosíthatunk (Fleming et al., 2011). Ezek a háttértényezők a temperamentummal és a korai kötődési kapcsolat problémáiból kibontakozó érzelemszabályozási problémákkal felé mutatnak szoros kapcsolatot, amelyek alapvetően befolyásolják a pszichoterápiás helyzetet is (Szemán-Nagy, 2018). Pszichoterápiás folyamatban, hacsak nem a szexuális problémák állnak a folyamat középpontjában, gyakran találkozunk azzal a jelenséggel, hogy a páciens szexualitással kapcsolatos élményei, megélései nem kerülnek a figyelem homlokterébe. Ha a szexuális problémákat nem kérdezzük, nem foglalkozunk vele kiemelten a pszichoterápia folyamatában, akkor a páciensek lassabban javulnak, kevésbé követik az utasításokat és a visszaesés is gyakoribb náluk. (Hatzichristou et al., 2004, Avasthi, Grover, Rao, 2017) Tekintettel arra, hogy a szexuális diszfunkciók erős negatív hatásuk van a kezelés kimenetelére, ezért fontos lenne kutatni az klinikai zavarok és a szexuális diszfunkciók összefüggéseit és az eredményeket beforgatni a pszichoterápiás ellátás folyamatába.

Szelftárgyszükségletek kielégítetlensége és annak hatása a szexualitásra és szerhasználatra

Kató Szabolcs[1], Körmendi Attila[1], Szemán-Nagy Anita[1]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichoanalitikus fejlődéslélektanban Kohut szelfpszichológiai elmélete kiemelt jelentőséget tulajdonít a szelftárgyszükségletek (tükrözés, idealizálás, ikerkeresés) megfelelő kielégítésének a személyiségfejlődés során. Amennyiben ezek a szükségletek nem teljesülnek optimálisan a fejlődés során, az egyén különböző kompenzációs mechanizmusokat alakíthat ki, amelyek érinthetik a szexuális viselkedést, a kapcsolati dinamikákat és akár a szerhasználati szokásokat is. Az előadás célja a szelftárgyszükségletek kielégítetlenségének összefüggéseit vizsgálni a szexuális diszfunkciók és szerhasználati mintázatok tükrében.
A kohuti elméleti keret mentén a szerhasználat és a szexualitás területén megfigyelhető problémás viselkedések gyakran a szelfregulációs deficitek kompenzációs eszközeiként jelennek meg. Empirikus vizsgálatok szerint az egyén az elmaradt korai tükrözést és megerősítést külső forrásokból, például szubsztanciákból vagy kapcsolati dinamikákból igyekszik pótolni, legyen szó akár alkalmi kapcsolatok fokozott kereséséről, problémás pornográfiahasználatról vagy szerhasználattal összekapcsolt szexuális élményekről. A szexuális együttléthez kapcsolódó szerhasználat motivációi között gyakran az intimitás elmélyítése, a szorongás csökkentése vagy az önbizalom növelése szerepel, amelyek mind kapcsolatba hozhatók a szelffragmensek kohéziójának hiányával.
Továbbá, a szelftárgyszükségletek betöltetlensége a szexuális funkciózavarokkal és az önszabályozás problémáival is összefüggést mutathat. Az idealizálás sérülése alacsony szexuális önbizalomhoz, a tükrözés hiánya szexuális teljesítményszorongáshoz, míg az ikerkeresés deficitje diszfunkcionális párkapcsolati dinamikákhoz vezethet. A nemi különbségek, a kötődési mintázatok és a nárcisztikus vonások további moderáló tényezőként jelennek meg e jelenségekben.
Az előadás a fenti elméleti keretek összegzésével és a rendelkezésre álló empirikus adatok integrálásával kíván hozzájárulni a szelftárgyhiány kompenzatórikus mechanizmusainak mélyebb megértéséhez, kiemelve a terápiás beavatkozások lehetséges irányait is.

SZ28

„Éld át, mérd meg, értsd meg!” - Kutatások élménymintavételi módszerrel

Elnök: **Kökönyei Gyöngyi** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Deák Anita** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az élménymintavételi módszer (ESM) lehetővé teszi a pszichológiai jelenségek, mint például az érzelmek, gondolatok, tünetek, kognitív működés, időbeli és mindennapi környezetben történő nyomon követését, és ezáltal ökológiailag érvényesebb adatok gyűjtését. A szimpózium célja, hogy bemutassa az Élmény Mintavételi Módszer (ESM) legújabb hazai kutatási alkalmazásait és azok módszertani kihívásait. A három előadás különböző pszichológiai jelenségeket vizsgál az ESM segítségével, kiemelve az adatelemzés és az egyéni élmények időbeli dinamikájának jelentőségét.

Az első előadás a többszintű modellezés egyik kulcskérdésére, a prediktorváltozók centrálására fókuszál. Szimulációs vizsgálattal elemzi, hogy a különböző centrálási stratégiák – a teljes mintaátlaghoz vagy az egyéni átlaghoz viszonyított értékek – hogyan befolyásolják a statisztikai eredmények értelmezhetőségét az ESM adatok elemzésében.
A második előadás az alvás és a nappali pszichológiai állapotok közötti dinamikus kapcsolatot vizsgálja több kutatás keretében. A cél annak a feltárása, hogy az alvásminőség napi ingadozásai hogyan befolyásolják az érzelmi állapotokat és a kognitív folyamatokat a következő órákban. Az eredmények alátámasztják, hogy az alvás nemcsak fiziológiai, hanem pszichológiai regenerációs funkcióval is bír, és az élménymintavételezés hatékony eszköz ennek vizsgálatára.
A harmadik előadás az önkritikus rumináció és a negatív érzelmi állapotok kapcsolatát tárja fel az ESM és fiziológiai mérések kombinálásával. A kutatásban vizsgálták, hogy a nyugalmi szívritmus-variabilitás milyen szerepet játszik az önkritikus rágódás és a negatív érzelmek dinamikus kapcsolatában. Az eredmények arra utalnak, hogy a vonásszintű rumináció mellett a napi szinten megélt rágódó gondolatok mérésére is szükség van, mivel ezek szorosabb összefüggést mutatnak az érzelmi változásokkal.
A szimpózium előadásai rávilágítanak arra, hogy az ESM egyre fontosabb módszer a pszichológiai folyamatok finom időbeli összefüggéseinek feltárásában. Az ESM vizsgálatok módszertana nemcsak a kutatásban, hanem a gyakorlati pszichológiai alkalmazásokban is ígéretes lehetőségeket kínál.

Centrálás: Mintaátlag, egyéni átlag, vagy egyik ESM?

Nagy Tamás

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és Célkitűzések: Az Élmény Mintavételi Módszertan (ESM) a modern pszichológiai kutatások fontos eszköze, amely lehetővé teszi az egyénekben zajló dinamikus folyamatok időbeli vizsgálatát. Az ESM-adatok statisztikai elemzése gyakran támaszkodik többszintű modellezésre (MLM), ahol a prediktorok centrálásának módja kritikus döntés, amely befolyásolja az eredmények értelmezését. A centrálási stratégiák – beleértve a teljes mintaátlag szerinti centrálást (grand-mean centering), a személyes átlag szerinti centrálást (person-mean centering) és a változók centrálás nélküli hagyását – jelentős hatással vannak a fix és véletlen hatások, a szintek közötti interakciók és a hibaszórás becslésére. E döntések következményeit azonban gyakran alábecsülik vagy félreértik.
Módszer: Az előadás a centrálási döntések statisztikai hatásait vizsgálja egy szimulációs tanulmány keretében, amely a koffeinfogyasztás és a szubjektív éberség közötti kapcsolatot modellezi. A szimulált adatok az ESM-adatállományokra jellemző tulajdonságokat tükrözik, mint például a koffeinfogyasztás egyénen belüli változékonysága és az éberség alapértékének egyének közötti különbségei. A különböző centrálási stratégiák szisztematikus alkalmazásával értékeljük azok hatását a paraméterbecslésekre, a standard hibákra és a szintek közötti interakciók értelmezhetőségére.
Eredmények és következtetés: Eredményeink azt mutatják, hogy a centrálási döntések jelentősen befolyásolják a többszintű elemzésekből levonható következtetéseket. A teljes mintaátlag szerinti centrálás elősegíti a populációs szintű fix hatások értelmezését, de elfedheti

az egyénen belüli dinamikát. A személyes átlag szerinti centrálás elkülöníti az egyénen belüli hatásokat, de megnehezítheti az egyének közötti összehasonlítást.
Támogatók: Nagy Tamást az Eötvös Loránd Tudományegyetem Kiválósági Alapja, valamint az MTA Bolyai János ösztöndíj programja támogatta.

Az alvás és ébrenlét pszichológiai összefüggéseinek mikrolongitudinális vizsgálata

Simor Péter

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Számos kutatás igazolja, hogy az alvás meghatározó szerepet játszik a szervezet regeneratív folyamatainak működtetésében. Az alvás homeosztatikus funkciói azonban nem csak az elsődleges biológiai folyamatokra korlátozódnak, hanem úgy tűnik, hogy a magasabb rendű kognitív és érzelmi funkciókat is érintve, a pszichés egyensúly megteremtésében is fontos szerepet töltenek be. Míg a klinikai vizsgálatok elsősorban az alváspanaszok és a mentális zavarok összefüggéseire hívták fel a figyelmet, a laboratóriumi kutatások főként az alvásmegvonás kognitív és emocionális funkciókra gyakorolt hatásait vizsgálták, valamint laboratóriumi környezetben tanulmányozták az alvás és információfeldolgozás összefüggéseit. Az elmúlt évtizedben egy új kutatási irány is megjelent, amely a kérdőíves és kísérleti módszerek egyfajta ötvözeteként, otthoni környezetben, az élmény alapú mintavételezés (ESM) módszertanával kísérli meg feltárni az alvás és nappali élmények időbeli összefüggéseit.
Módszer: Az előadásban bemutatott mikrolongitudinális kutatásokban arra igyekeztünk választ kapni, hogy az alvásminőség egyénen belüli ingadozásai előrejelzik-e pár órával később a mentális zavarok szempontjából olyan releváns mutatók, mint például az érzelmi állapot, a szomatizáció, az elmerengés vagy a kognitív dezorganizáció szubjektív élményeinek napi megjelenését.
Eredmények és Következtetés: Kutatásaink az alvásminőség és a nappali élmények (egyirányú) időbeli összefüggését igazolták. A digitális eszközök és az élményalapú mintavételezés együttes használata a kutatási és terápiás megközelítések számára egyaránt kiváló lehetőséget biztosít.
Támogatók: Simor Pétert az MTA Bolyai János ösztöndíj programja támogatta. A kutatásokat a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH FK 142945 számú pályázata) támogatta.

Az önkritikus rumináció és a nyugalmi szívritmus-variabilitás kapcsolata a negatív affektivitással: Egy élménymintavételi vizsgálat eredményei

Kocsel Natália[1], Kökönyei Gyöngyi[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és Célkitűzések: A mindennapi érzelemszabályozási folyamatoknak és stratégiáknak-főleg a hibáinkon, kudarcainkon való önkritikus ruminációnak – kiemelt jelentősége van az egyén pszichés egészségében, ugyanakkor nagyon kevés az olyan vizsgálat, amely nemcsak vonáskérdőívekkel méri ezeket a gondolatokat, hanem dinamikus folyamatként, a rumináció

alkalmazását és időzítését is fókuszba helyezi. Emellett nyitott kérdés, hogy azok a biológiai jellemzők vagy markerek, amelyek gyenge, de szignifikáns összefüggéseket mutatnak a különböző vonásszintű rumináció jellemzőkkel, vajon az állapotszintű rágódás és affektív tapasztalatok kapcsolatát is moderálják-e. Kutatásunkban ennek megfelelően azt vizsgáltuk, hogy a nyugalmi szívritmus-variabilitás (röviden SZRV) és a vonásjellemzőkön túl, napi szinten megélt önkritikus rágódó gondolatok interakciója mennyiben magyarázza a negatív érzelmek változásait.
Módszer: Labormérés keretében 64 fiatal felnőtt (12 férfi, átlagéletkor=21,17 év; SD=1,65) nyugalmi szívritmus-variabilitását (RMSSD mutatót) és vonásruminációját (Önkritikus Rumináció Skála) regisztráltuk, majd egy 9 napig tartó élménymintavételi eljárás keretében (ESM), naponta 6 alkalommal mértük a résztvevők érzelmi és hangulati állapotát és rágódó gondolatait a MOBILEQ mobilapplikáció segítségével.
Eredmények: Az eredményeink azt mutatták, hogy az önkritikus rumináció szintjében személyen belül (within-person) tapasztalt változások és a nyugalmi SZRV interakciója szignifikánsan magyarázta a 9 nap alatt tapasztalt negatív érzelmeket (B = -0,08; p = 0,03) a vonásrumináció, a nem és az életkor kontrollja mellett is.
Következtetések: Mindez arra utal, hogy érdemes a vonásszintű (trait) rumináció mellett a napi szinten, spontán felbukkanó gondolatokat (state) is mérni, mert a dinamikusan változó rágódó gondolatok sokkal többet magyaráznak az affektív tapasztalatokból, mint a vonásszintű rumináció. Továbbá úgy tűnik, hogy a magasabb nyugalmi SZRV-nek védő vagy puffer hatása is lehet a kedvezőtlen affektív tapasztalatokkal szemben.
Támogatók: A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH K143764 számú pályázata) támogatta. A kutatás továbbá a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24 Kódszámú Egyetemi Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült (EKÖP-24-4-II-EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM-637).

SZ29

Eötvös Loránd Tudományegyetem Kvalitatív Pszichológia Kutatócsoport Szimpózium II.

Elnök: **Birtalan Ilona Liliána** - Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
Opponens: **Székely Zsófia** - Eötvös Loránd Tudmányegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatócsoportunk célja, hogy a pszichológiai jelenségeket és folyamatokat a lehető legszélesebb spektrumban vizsgálja, figyelembe véve azok társadalmi, kulturális és egyéni kontextusait. Arra törekszünk, hogy kutatásaink ne csupán elméleti betekintést nyújtsanak, hanem gyakorlati szempontból is releváns eredményeket hozzanak, hozzájárulva a pszichológiai ismeretek bővítéséhez és a társadalmi folyamatok mélyebb megértéséhez.
Munkánk során kvalitatív módszereket alkalmazunk, többek között narratív, fenomenológiai és diskurzusanalitikai megközelítéseket. Ezek a módszerek lehetővé teszik számunkra, hogy

részletesen feltárjuk a résztvevők személyes tapasztalatait, élményeit és azok társadalmi konstrukcióit, ezáltal mélyebb megértést nyerve az egyéni és kollektív pszichológiai folyamatokról. Kutatásaink interdiszciplináris szemléletűek, így más társadalomtudományi megközelítésekkel is összekapcsolódnak, biztosítva ezzel a komplex és árnyalt elemzést.
Csoportunk tagjai különféle kutatási témákon dolgoznak, egyaránt fókuszálva egyéni és közösségi szintű jelenségekre. Többek között olyan kérdéseket vizsgálunk, mint a lakókörnyezetbe illeszkedő változások elindítása (részvételi akciókutatás), a társadalom peremén élő szubkultúrák (például hajléktalan szerhasználók) életvilágának feltárása, pácienscsoportok tapasztalatainak megértése (például orrsprayfüggőség), vagy traumainformált rendszerek működése (fogvatartottak között) és a hozzátartozók perspektívái (például autizmussal élők szülei). Kutatásaink során nemcsak az egyéni élményeket vizsgáljuk, hanem azokat a társadalmi struktúrákat is, amelyek ezeket az élményeket alakítják és befolyásolják.
Munkánk sokszínűségét két szimpóziumon mutatjuk most be, ahol elméleti előadások mellett módszertani és tematikus kutatási anyagokat is prezentálunk.

Hogyan készítsünk kvalitatív metaelemzést?

Kaló Zsuzsa

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A kvalitatív metaelemzés egy átfogó kutatási módszertan, amely lehetővé teszi a különböző kvalitatív tanulmányok eredményeinek szisztematikus integrálását és szintetizálását. Ez a megközelítés különösen fontos olyan területeken, ahol az egyes kutatások eredményei fragmentáltak, de azok összesítése révén új és átfogóbb tudományos következtetések vonhatók le. A kvalitatív metaelemzések célja nem csupán az eredmények rendszerezése, hanem az elméleti és gyakorlati implikációk kiemelése is, amelyek a kutatási terület további fejlődéséhez járulnak hozzá.
Az előadás középpontjában a kvalitatív metaelemzés folyamatának bemutatása áll, amelyet öt kulcsfontosságú lépés mentén ismertetünk. Először a kutatási kérdés pontos megfogalmazása kerül fókuszba, amely meghatározza a kutatás irányát és a releváns tanulmányok kiválasztásának kritériumait. Ezt követően az irodalomgyűjtési és szelekciós módszerek kerülnek részletezésre, amelyek biztosítják, hogy a metaelemzés alapját képező tanulmányok megbízhatóak és relevánsak legyenek. A harmadik lépésben az adatextrakció és -elemzés folyamatait tárgyaljuk, különös tekintettel azokra a technikákra, amelyek segítenek az eltérő tanulmányok eredményeinek összehasonlításában és integrálásában. Ezt követően az eredmények szintetizálásának stratégiái kerülnek bemutatásra, amelyek lehetővé teszik az egyes tanulmányok közös vonásainak és eltéréseinek azonosítását. Végül a minőségbiztosítási eljárások és a reflexió fontosságát hangsúlyozzuk, amelyek biztosítják a metaelemzés eredményeinek érvényességét és megbízhatóságát.
Az előadás során gyakorlati példákon keresztül szemléltetjük az egyes lépéseket, különös figyelmet fordítva a módszertani kihívásokra és azok leküzdésének lehetőségeire. A résztvevők megismerhetik, hogyan készíthetnek kvalitatív metaelemzést saját kutatásaik során, és hogyan alkalmazhatják az így nyert eredményeket tudományos és gyakorlati környezetben. Az előadás

célja, hogy a kvalitatív kutatásokkal foglalkozó szakemberek számára világos iránymutatást nyújtson a kvalitatív metaelemzés módszertani alapjairól, miközben kiemeli annak hozzájárulását a társadalomtudományos tudás elmélyítéséhez és rendszerezéséhez.

Szociális farmmá válás folyamata a részvételi akciókutatáson keresztül

Birtalan Ilona Liliána[1], Rácz József[2,3]

[1]Semmelweis Egyetem, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar

A helyi élelmiszerrendszerek integrált kapcsolódások széles skáláját kínálják. Kutatásunk azt vizsgálta, hogy városi környezetben egy adott helyi gazdálkodó miként tud - a saját lehetőségeit is figyelembe véve - a legjobban hozzájárulni a helyi élelmiszerrendszer társadalmi, oktatási, közösségi és táplálkozási hatásaihoz.
A részvételi akciókutatás módszere egy olyan aktív kutatói megközelítés, amely a tapasztalati tudásra és annak tudományos megközelítésű helyi formálására helyezi a hangsúlyt az egyenlőtlen társadalmi rendszerekből eredő problémák megoldásában. Az első szerző a második szerzővel konzultálva több mint egy évig dolgozott egy helyi élelmiszerközösségben, hogy új tudást hozzon létre helyben és társadalmi változást idézzen elő a hely lehetőségeiből adódó alternatívákat megtalálva.
Öt év elteltével visszatérve a tapasztaltak révén elemeztük és reflektáltunk részvételi cselekvéseinkre és hatásaikra, hogy mélyebb megértést nyerjünk a társadalmi változásról. Azt láthatjuk, hogy a gazdaság megváltoztatta modelljét a helyi élelmiszerrendszeren belül (gazda–fogyasztó interakció), valamint átalakította társadalmi kapcsolati struktúráját (érintetti hálózat), és újraalakította helyi kapcsolódásai célját. Összeségében korábbi modelljének egyes projektjelemeit megerősítette (autentikus organikus gazdálkodáshoz való kapcsolódás támogatása), míg másokat megszüntetett (kommercializálódás).
A kutatás eredményeként azt látjuk, hogy az aktív kutatói részvétel akciói különböző lehetőséget teremthet a fenntartható fejlődés támogatására helyi szinten, különösen az összekapcsolódó helyi – városi párbeszédekbe való integrálódás révén.

Traumainformált csoportos tanácsadás vizsgálata fogvatartott nők körében

Koday Zsuzsanna[1], Kaló Zsuzsa[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A nemzetközi szakirodalmi eredmények alapján (Messina et al., 2010, 2013, Morrissey et al., 2005, Richie, 2001, Saxena et al., 2014) a fogvatartott nők sajátos helyzetben vannak, magasabb esetükben a PTSD, gyerekkori bántalmazás, viktimizáció, valamint a mentális és fizikai egészségügyi problémák előfordulása.
A börtönben lévő nőket vizsgálva az Egyesült Királyságban felszínre került, hogy a szociális kockázati tényezők előfordulása magas; a női elkövetők közel egyharmada gyermekkorában

állami gondozásban volt, és több mint fele (53%) arról számolt be, hogy gyermekkorában valamilyen bántalmazást tapasztalt (Williams et al., 2012 in McCann et al., 2020). A bántalmazást átélők kétharmada arról számolt be, hogy szexuális bántalmazást szenvedett el (McCann et al., 2020). A fizikai egészség tekintetében a bizonyítékok azt mutatják például, hogy az olyan krónikus egészségügyi állapotok, mint a rák, a cukorbetegség és a hepatitisz nagyobb arányban fordulnak elő a börtönben lévő nők körében a férfiakhoz képest (Anders et al., 2017 in McCann et al, 2020; Binswanger et al., 2010). A börtönben lévő nőknél a kábítószerfüggőség aránya is magas (Binswanger et al., 2010; Staton et al., 2003 in McCann et al, 2020), és csaknem a nők fele már a börtönbe érkezéskor drogproblémáról számolt be (Light et al., 2013, in McCann et al, 2020). McCann és munkatársai által végzett vizsgálatban, azt az eredményt kapták, hogy a második legfontosabb alapelv az a női fogvatartásban, hogy a nők számára kialakított börtönkörnyezetnek a traumával kapcsolatos ismeretekre kell épülnie.
Az előadásban egy 8 alkalmas traumainformált csoportos tanácsadás kerül bemutatásra, amely magyar büntetés-végrehajtási intézetben zajlott 2024-ben. Fontos célkitűzésünk egy olyan pszichoedukációs és szupportív tanácsadó, traumafókuszú csoport vezérfonalának a kidolgozása, amely a későbbiek során bizonyítottan segítséget tud nyújtani elítélt nők számára. Az általunk vezetett csoportfoglalkozáson résztvevő nők benyomásait, tapasztalatait, élményeit, valamint észrevételeit - a kvalitatív módszereket tekintve - csoportfolyamat előtt és után felvett félig strukturált interjúkkal gyűjtjük össze, interpretatív fenomenológiai analízist (IPA) végezve elemezzük. Kutatásunk még folyamatban van, az első eredmények kerülnek bemutatásra az előadásban.

Az életminőség és az addikciós komponensek vizsgálata rhinitis medicamentosában kevert módszertanú vizsgálattal

Lakatos Lili[1], Rácz József[2,3]

[1]Semmelweis Egyetem, Doktori Iskola
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar

Háttér és célkitűzés: Az orrdugulás gyakori tünet, melynek enyhítésére az emberek gyakran használnak érösszehúzó hatású (dekongesztáns), vény nélkül kapható nazális készítményeket. A rhinitis medicamentosa (RM), melyet a dekongesztánsok túlzott használata okoz, és visszatérő nyálkahártya-duzzanathoz vezet, jelentős terápiás kihívást jelent a fül-orr-gégészek számára. Míg az eddigi pathomechanizmus-elméletek leginkább a betegség morfológiai eltéréseire és a fizikális dependencia molekuláris szintű magyarázatára irányultak, addig az életminőségre gyakorolt hatásáról kevés adat áll rendelkezésre, illetve az sem került a kutatások fókuszába, hogy ez valóban addikciónak tekinthető-e. A szerzők célja annak a vizsgálata, hogy dekongesztáns nazális készítmények túlzott használatának milyen a hatása az életminőségre, és hogy az RM-ben szenvedő egyének körében a függőségekre jellemző általános addikciós komponensek jelen vannak-e.
Módszer: Orrcseppfüggőkkel (N=20) készítettünk félstrukturált interjúkat. A multidiszciplináris kutatócsoportunk az interjúk átiratain az irányított tartalomelemzést

alkalmazta. Tizenegy kategóriát tártunk fel, amelyeket az „addikciós komponensek” és az „orrspréfüggőség speciális jellemzői” főkategóriákba soroltunk.
Eredmények: Az azonosított témákban jelen van mind a hat, Griffiths által definiált addikciós komponens, tehát a RM során való orrcsepp-túlhasználat teljesíti a függőség minden kritériumát. Ezenkívül az alvászavar, a fulladásérzet, a betegségtudat, a szerspecifikus mellékhatások és az orrdugulásra való pszichés befolyás van jelentős hatással az egyének életminőségére.
Következtetések: Ez a kvalitatív tanulmány azonosította az orrspré túlhasználatának addikciós kulcselemeit, és hangsúlyozza további kutatások és beavatkozási stratégiák (pl. addikciós modellen nyugvó terápiák) szükségességét a RM életminőségre gyakorolt jelentős negatív hatásának kezelésére. Eredményeinket felhasználjuk egy kérdőív kifejlesztéséhez, mely az orrspréfüggőség diagnosztizálásában és súlyosságának becslésében nyújt majd segítséget a klinikusok számára.

SZ30

Methodological challenges in different areas of health psychology

Elnök: **Mészáros Veronika** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Ferentzi Eszter** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

Summary of the symposium: Methodological challenges in different areas of health psychology. Within the framework of this symposium of the Institute of Psychology of the Károli Gáspár University of Reformed Church, we present studies on the theme of health psychology. The peculiarity of our symposium is that it explores the scientific field with different methodological approaches. The first presentation will discuss a novel methodological approach to investigate the influencing factors of proprioceptive accuracy, which can provide significant information for sports psychology and rehabilitation. The topic of the second presentation will be about the significance of single-case design research methods in the context of sports psychology (e.g. effect of a mindfulness program, basketball-specific mental training, and neurofeedback training on the attention and concentration of children’s behavior) and its characteristics compared to group-level research methods. The third presentation of the symposium will also include a questionnaire study that analyzes the advantages and disadvantages of the self-report method in relation to the topic of energy drink use. Finally, we will present an option in which the results obtained with the self-report questionnaire are supplemented with a narrative analysis of semi-structured interviews. We will talk about the significance of linguistic markers in terms of recognizing emotional exhaustion and depersonalization of burnout among psychological professionals.

What influences proprioceptive accuracy? Investigation with a full-factorial design and generalized mixed model

Horváth Áron[1], Nina Jacobs[2], Gergely Bence[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]University of Hasselt, Faculty of Rehabilitation Science, Rehabilitation Research (REVAL)

The ability to perceive proprioceptive information (proprioceptive accuracy) is an important aspect of sensorimotor functioning. It can be assessed by the Joint Position Reproduction Task (JPR). Different factors, such as the magnitude, direction, speed, and type (i.e., active or passive) of movement, can influence perception. However, there are many contradictory findings, and some studies show an interaction between the aforementioned factors. The current research aimed to refine the picture. The data of 135 university students were analyzed. In the JPR, the elbow joint was moved, and its position was measured by a motorized device. The device moved the joint in a certain direction (inwards from 30 °of flexion or outwards from 150 °of flexion) to different distances (30, 60, or 90°) with different speeds (12 or 24°/sec) and spent a certain time there (2 or 4 sec), reproduction happened via active or passive motion, giving 48 trials overall. The advantage of using a full-factorial design is that it enables us to investigate the main effect and interaction of these factors in one study. We are not aware of any study that would include all the aforementioned factors in one investigation. We measured the squared error (SE) between the goal and the reproduced positions in degrees. Based on previous empirical results, we predicted increased SE with absolute distance, direction, speed, and type of movement, and time spent in the target position as the main effects. We included the interactions between absolute distance*direction*speed and type of motion*absolute distance*speed, and fitted a generalized linear mixed model with a random intercept and a log-link. The advantage of this method is that it can better handle the non-normal distribution of residuals and gives a more flexible and robust estimation than more traditional tests (e.g., repeated measures ANOVA). We found that a larger distance and a higher speed result in a larger SE. Also, the effect of distances is magnified if the movement is faster (distance*speed interaction). An outward direction results in larger SE as the absolute distance between the starting and ending positions grows (direction*distance interaction). Lastly, we found significant type*speed and type* distance interactions. Including the random intercept resulted in a better model fit compared to the fixed effect version of the model, meaning that there are individual differences in this ability. In this presentation, we have explored several factors that influence the JPR, which is important from a practical point of view regarding how the JPR test should be conducted (e.g., in sports and rehabilitation contexts), and a theoretical point of view regarding sensorimotor control.

Intervention effectiveness research reloaded

Smohay Máté[1], Rozgonyi Emőke[2], Thomas Wright[3], Kövesdi Andrea[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Semmelweis Egyetem Rehabilitációs Klinika, Pszichoszomatikus és Pszichoterápiás Rehabilitációs Osztály
[3]Studio Meshroom Kft.

Alongside nomothetic, group design psychological research, the use of idiographic, person-oriented, single-case design research methods has been overshadowed, as has their teaching in higher education institutions (e.g., Blampied, 1999). However, person-focused research methods have the potential to be legitimately considered as an alternative to 'mainstream' group-level research methods (e.g., randomized controlled trials). A great advantage of single-case research is that it enables the practitioner to provide individualized, as opposed to standardized, training. This benefit is especially relevant when one considers that in studies using controlled group designs, although the overall results may show no significant difference, it is possible that the intervention worked well for a subgroup of participants.
In this presentation, multiple baseline single case research will be introduced, with a discussion of the method's advantages and disadvantages. Examples of these researches: the effect of a goal-setting program on the motivation and effort of sports gym clients, the effect of metamorphoses fairy tale therapy on young adults screen time, the effect of a basketball specific mental training on real game free throw shooting percentage, the effect of a mindfulness program on children's behavior, the effect of a neurofeedback training on the attention and concentration of junior water polo players; the effect of Body Map - an innovative complex art pedagogical method on the wellbeing of adolescents.

What can we learn from psychologists' occupational symbols? - a multi-faceted examination of burnout

Mészáros Veronika[1], Heincz Orsolya[1], Antos Zsolt Zoltán[1], Emmanuel Saincaize[1], Szili Ilona[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

In the helping professions, burnout symptoms experienced by practitioners may hinder them from providing adequate care for clients. Occupational burnout is a widely studied syndrome, which is commonly defined by the symptomatological dimensions of emotional exhaustion and depersonalization. The presentation explored the narrative linguistic markers of burnout in practicing psychologists' imagery-based occupational self-descriptions. A total of 144 participants (81.2% females, 47.2% married) first self-evoked a mental image of a personal symbol of their respective occupations using active imagination, which they then visualized in a drawing. Image evocation was followed by a semi-structured interview, as part of which the participants freely described their respective symbols verbally. Finally, they completed a demographic questionnaire and the Mini Oldenburg Burnout Inventory (Thun et al., 2014). Occupational image evocation was aimed at helping the participants release rational control of emotionally oriented thinking, thus gaining access to mental processes not directly accessible verbally and narrative analysis allows for the linguistic analysis of stories associated with symbols. The results revealed that emotional exhaustion and depersonalization, respectively, were negatively predicted by the proportions of positive emotions and positive evaluations in the occupational self-descriptions, while depersonalization was positively predicted by the overall agency index. These results suggest that among helping professionals, high levels of burnout are associated with increased effort at controlling the helping process and a reduced

ability to be effortlessly present and emotionally available in the helper-client relationship (e.g., holding or maintaining personal boundaries). The findings are consistent with the Conservation of Resources Theory (Hobfoll & Shirom, 2000), which proposes that the initial stage of burnout is characterized by compensatory activity aimed at protecting the integrity of one's self-image. Furthermore, the results point out the importance of emotionally reflective and rewarding interactions in the regeneration of the helper's mental resources. The findings are discussed in terms of their implications for the early detection and prevention of burnout in the helping professions.

Challenges of researching energy drink use using self-report methods

Szili Ilona[1], Nagy Alexandra[1], Szekeres Gina[1], Emmanuel Saincaize[1], Aranyosy Blanka[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Energy drink consumption is very common in our culture, especially among teenagers and young adults. Alongside physical changes (like tachycardia and hyperventilation) there are many psychological consequences related to energy drink consumption, for example, anxiety-related, mood-related, and even psychotic symptoms. However, research on the short and long-term psychological effects of (excessive) energy drink consumption remains limited. Cross-sectional methods – specifically the use of questionnaires – provide a quick and easy way to collect a bigger set of explorative or descriptive data on the relation of energy drink consumption and psychological symptoms, which is the basis for the development of the Energy Drink Questionnaire. While questionnaires present several advantages, they also have inherent drawbacks, such as the absence of experimental control, susceptibility to biases (e.g., social desirability), and the risk of reification. Researchers must address these challenges by refining methodological practices. Employing probability sampling, controlling inclusion and exclusion criteria, standardizing questionnaires, ensuring the validity and reliability of measurement tools, and utilizing appropriate statistical methods are essential steps in improving research accuracy. The purpose of this presentation is to describe the process of developing the Energy Drink Questionnaire and to present the considerations that researchers took into account during the development of the questionnaire in order to create a short, validated measurement tool.

SZ31

Pozitív idősödés: Lehetőségek, kihívások és megoldások 2.

Elnök: **Kiss Enikő Csilla** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Csókási Krisztina** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Intézet

Kutatásunk hátteréül az a tény szolgál, mely szerint a következő évtizedekben a népesség idősödése hosszútávú gazdasági, társadalmi, demográfiai változásokkal jár együtt. Ismert tény, hogy 2050-re Európában minden negyedik személy 65 éves vagy e feletti lesz (ENSZ, 2019). 2060-ra az átlagos várható élettartam – az EU tagállamok közötti kisebb eltérésekkel – 8,5 évvel lesz magasabb, ami figyelemre méltó változást jelent a várható egészséges élettartamot illetően (EU Tanácsa, 2021). Mindezek hatására az ENSZ a 2021–2030-as időszakot az egészséges időskor évtizedének nyilvánította, melyben alapvető feladatként merült fel az idősödés szempontjának erőteljesebb érvényesítése (EU Tanácsa, 2021). Szimpóziumunkban azt a kérdést járjuk körül, hogy az életkor növekedése miként járhat együtt az élettel való elégedettség és az életminőség növekedésével, illetve az ökológiai modell szerint (Pocock et al., 2023) mely további tényezők segíthetik a pozitív idősödést?
A bemutatásra kerülő eredmények empirikus hátterét a Károli Gáspár Református Egyetem BTK Pszichológiai Intézete által 2023-ban indult „Az idősödés pozitív tényezői, az időskor egészségpszichológiája" című kutatás adta, amelyben több mint 1800 kitöltő vett részt. A szimpózium keretében az ezen az adatbázison végzett eredményekből mutatunk be néhányat.
Az első előadás fókuszában az időskori autonómia, a krónikus betegségek és a mentális egészség összefüggéseinek vizsgálata volt. Az eredmények alátámasztották, hogy az alacsonyabb mértékű autonómia magasabb depresszióval, alacsonyabb optimizmussal és alacsonyabb mentális egészséggel járt együtt, ami az autonómia fontosságára hívja fel a figyelmet.
A második előadás az időseknél megjelenő alacsony kognitív tartalék szerepével foglalkozik, ami kapcsolatban áll az alacsonyabb pszichológiai jólléttel és a depressziós tünetegyüttes megjelenésével. Az eredmények emellett a magányosság és az alacsony kognitív tartalék közötti kapcsolatot is leírják. Ez alapján látható, hogy a pozitív idősödés szempontjából a kognitív tartalék a mentális egészségre gyakorolt hatása miatt is fontos szerepet tölt be.
A harmadik előadás az időskori halálfélelem kérdését vizsgálja, melyben megerősítést nyer, hogy a mentális egészség, az élet értelmének keresése és megélése, valamint az optimizmus alacsonyabb mértékű halálfélelemmel jár együtt.
A záró előadás az időskori élet értelmének keresése és megélése kapcsolatát vizsgálja további pszichés és társas tényezőkkel. A kapott eredmények azt mutatják, hogy a társas támogatás és a generativitás az élet értelmének keresését és megélését is bejósolja, míg a családi működés színvonala az értelemkereséssel hozható kapcsolatba.

Függetlenség és életminőség időskorban: Az autonómia jelentősége az aktív idősödésben

Karai Virág Júlia[1], Szénási Annamária[1], Rózsa Sándor[1], Kiss Enikő Csilla[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az egyre növekvő várható élettartam korunk egyik legnagyobb társadalmi kihívása, amely nem csupán a hosszabb életévek biztosítását, hanem a megfelelő életminőség fenntartását is megköveteli. A WHO 2002-es irányelveiben megfogalmazott aktív idősödés koncepció kiemelt figyelmet fordít az autonómia fenntartására, amely az időskori életminőség egyik kulcstényezője. Az autonómia biztosítja az idősek számára, hogy életük felett kontrollt

gyakoroljanak, döntéseket hozzanak és megőrizzék függetlenségüket, amely különösen fontos krónikus betegségekkel élők körében. Az autonómia elvesztése azonban nemcsak a testi, hanem a mentális egészség jelentős romlásával is együtt járhat.
Célkitűzések: Jelen kutatás célja az autonómia, az aktív idősödés, a krónikus betegségek és a mentális egészség kapcsolatának vizsgálata volt a magyar idősek körében.
Módszerek: A kérdőíves, keresztmetszeti vizsgálat 55 év feletti 832 fős mintájában a résztvevők 60,1%-ának (N = 500) volt legalább egy krónikus betegsége.
A résztvevők által kitöltött kérdőívcsomag tartalmazott szociodemográfiai kérdéseket, az autonómia dimenzióit mérő EQ-5D-5L (EuroQol Group, 1990) három tételét, a mentális egészség kérdőívet (MHC-SF, Keyes, 2009, Reinhardt et al., 2020), a depresszió mérésére a GDS (Geriatric Depression Scale, Sheikh és Yesavage, 1986, Szekeres és Hargitai, 2021) kérdőívet, illetve egy, az egészségi állapot szubjektív megítélésre vonatkozó kérdést.
Eredmények: A kutatás eredményei szerint az autonómia három dimenziójában (mozgékonyság, önellátás, szokásos tevékenységek) tapasztalt korlátozottság szignifikáns összefüggést mutatott a mentális egészséggel. A mozgékonyságban korlátozottak csoportjában a depresszió szintje magasabb ($p<0,001$), míg az optimizmus alacsonyabb volt ($p<0,01$). Az önellátásban akadályozott résztvevők szintén rosszabb szubjektív ($p<0,001$) és mentális egészségről számoltak be ($p<0,05$). További statisztikai elemzések alapján a szokásos tevékenységek akadályozottsága mutatta a legerősebb kapcsolatot a szubjektív (ß=-0,279, $p<0,001$) és mentális egészséggel (ß=-0,157, $p<0,001$), valamint a depresszióval (ß=0,333, $p<0,001$).
Következtetések: Az eredmények hangsúlyozzák az autonómia három dimenziójának fenntartásában rejlő potenciált az aktív idősödés támogatásában. Következtetéseink alapján az autonómia fenntartása nem csupán az idősek testi egészsége szempontjából fontos, hanem a mentális egészségük és életminőségük megőrzésének alapfeltétele. Éppen ezért különösen fontos egyfelől a megelőzésre nagy hangsúlyt fektetni, valamint olyan megküzdési módok kialakításában támogatni az időseket, amelyek segítik őket a megváltozott (testi és mentális) egészségi állapotukhoz való alkalmazkodásban, ezzel is elősegítve az aktív idősödést.

Az idősödés és a halálfélelem

Barta Beatrix[1], Arató Judit[1], Ferencz Valéria[1], Kiss Enikő Csilla[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A halált Moore és Williamson (2003) az egyik legijesztőbb kihívásként írják le, annak véglegessége miatt (Yalom, 2008), így érthető, hogy a félelem a legtöbbször adott viszontreakció a halálra. A halálunktól való félelem más félelmek kiindulásaként is szolgálhat, ami befolyásolhatja mentális jóllétünket és lelki zavarok kialakulásához vezethet (Furer és Walker, 2008; Iverach, Menzies és Menzies, 2014). A téma kapcsolódik a WHO Health 2020 keretprogramjához, mely az egészség és jóllét érdekében született.
Célkitűzés: A halálfélelmet előre jelző pszichoszociális tényezők (társas támogatottság, magány, mentális egészség, optimizmus, hála, élet értelme) vizsgálata.

Módszerek: 1837 fő válaszát tartalmazza a kérdőíves, keresztmetszeti, kényelmi mintavételű vizsgálatunk. A válaszadók 74%-a nő, átlag életkor 67,2 év és 52,8%-a házas. A szociodemográfiai adatok mellett a halálfélelmet a Multidimenzionális Halálfélelem Skála (MFODS, Hoelter 1979; Neimeyer és Moore, 1994) 6 itemes rövidített változatával, a társas támogatottságot a Lubben Social Network Scale-lel (LSNS-6, Lubben és Gironda, 2003), a magányt a De Jong Gierveld Magányosság Skála (DJGLS-H, de Jong-Gierveld és Tilburg, 2006) 6 tételes rövidített változatával, a mentális egészséget a Mentális Egészség Kontinuum Skálával (MHC-SF, Keyes et al., 2008), az optimizmust az Életszemlélet teszttel (LOT-R, Scheier et al., 1994), a hálát a Hála Kérdőívvel (GQ-6, McCullough et al., 2002) és az élet értelmét az Élet Értelme Kérdőívvel (MLQ-H, Steger et al., 2006) vizsgáltuk.
Eredmények: A mentális egészség ($t=-3,495$; $p<0,001$), az élet értelmének keresése ($t=5,834$; $p<0,001$) és megélése ($t=-2,324$; $p=0,020$), valamint az optimizmus ($t=-6,432$; $p<0,001$) maradt szignifikáns változóként a modellünkben. A változók VIF értéke 2 alá esik, így kollinearitásuk erős. A modell szignifikáns ($df=4$, 1428; $F(4,1428)=44,766$; $p<0,001$), de gyenge magyarázó erővel bír (Adj. $R2=0,109$). Legerősebb magyarázó erővel az optimizmus bír ($\beta=-0,190$), majd az értelem keresése ($\beta=0,150$), a mentális egészség ($\beta=-0,120$), végül az értelem megélése ($\beta=-0,079$).
Következtetések: Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy az intrapszichés tényezők összefüggést mutatnak a halálfélelemmel, míg ugyanez a feltevésünk az interperszonális tényezőkre nem igazolódott be. Magasabb optimizmus, jobb mentális egészség vagy az élet értelmének magasabb szintű megélése alacsonyabb halálfélelemmel járhat együtt. Kivétel az élet értelmének keresése, ami pozitív korrelációt mutat. Ez alátámasztja a korábbi szakirodalmi adatokat, miszerint az értelemkeresés kétségei növelhetik a halállal kapcsolatos szorongást.

Mi ad az életnek értelmet idős korban és hogyan hat az értelem megélése és keresése az időkori mentális egészségre?

Dankovics Orsolya[1], Szabó Dominik[1], Kiss Enikő Csilla[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az időskori mentális egészség szempontjából fontos az értelem jelenléte életünkben. Az empirikus kutatások alapján különböző konstruktumként kezelendő az értelem megélése és keresése, előbbi fontos pszichológiai erőforrás, a keresés azonban együtt járhat szorongással, ám pozitív, motiváló tényező is lehet. Frankl nyomán értelmet megtestesítő élményértéket bensőséges kapcsolataink, alkotói értéket azon tevékenységeink teremthetnek, melyekben önmagunkat kompetens személyként tapasztaljuk meg (Frankl, 1996).
Célkitűzés: Az élet értelmének megélése és keresése közötti kapcsolat, valamint a mentális egészséggel való összefüggéseik vizsgálata. A családi működés, a társas támogatás és a generativitás szerepe az értelem időskori megélésében és keresésében.
Módszerek: A kényelmi mintavételen alapuló kutatásból a 65. életév feletti 730 fő adatával dolgoztunk. A szociodemográfiai változók mellett, a Mentális egészség kontinuum skála (MHC-SF, Keyes et al., 2008), Az élet értelme kérdőív (MLQ-H, Steger et al., 2006), A családi működés rövid értékelő skálája (BAFFS, Mansfield et al., 2019), a társas támogatottságot mérő

Lubben Social Network Scale (LSNS, Lubben, 1988) és a Loyola Generativitás Skála (LGS-6, McAdams & De St. Aubin, 1992) adatait vizsgáltuk korrelációs, lineáris regressziós és klaszter elemzésekkel és varianciaanalízissel.
Eredmények: A családi működés színvonala, a társas támogatás, valamint a generativitás pozitívan, közepes hatásfokkal ($R^2 = 0,383$) jelzik előre az élet értelmének megélését. A keresést a generativitás és a társas támogatás pozitívan, de gyengén prediktálja ($R^2 = 0,037$). Az értelem megélése és keresése között enyhe pozitív kapcsolat ($rs = 0,236$) található. Az értelem megélés és a keresés mentén négy klaszteres struktúra jön létre, e klaszterek közül ott a legalacsonyabb a jóllét, ahol a megélés és a keresés egyaránt alacsony szintű, jelentős hatásmértékkel ($\eta^2 = 0,365$).
Következtetések: Várakozásunknak megfelelően az értelem keresése és megélése között gyenge kapcsolat látható, ami jelzi a két konstruktum különbözőségét. Kiemelkedően magas általános jóléttel a magas megélők és magas keresők bírnak, őket követik a magas megélők és alacsony keresők, a legrosszabb a mentális egészsége azoknak, akik a megélésben és a keresésben is alacsony szinten vannak. Látható, hogy az értelem jelenléte megélés és keresés formájában is fontos szerepet tölt be a pozitív idősödésben. Ám a klaszterek alapján kirajzolódik a keresés kettős természete is, mely további kutatásokat inspirál annak tisztázására, hogy mely tényezők mellett szolgál pozitív erőforrásul, s mikor jár érzelmi instabilitással. Az eredmények megerősítik, hogy életünkben a jól működő társas kapcsolatok és a „maradandót alkotás" élménye értelmet képviselnek, ezért pozitív erőforrást jelentenek az idősödésben.

A kognitív tartalék szerepe a pszichológiai tünetek és jóllét alakulásában időskorban

Keresztes Kamilla[1], Arató Judit[1], Ferencz Valéria[1], Csabai Márta[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichológiai jóllét fenntartása az idősebb felnőtt lakosság körében kulcsfontosságú cél gyorsan öregedő társadalmunkban. Az alacsony kognitív tartalék (cognitive reserve), amely az agy alkalmazkodóképességének csökkenésével és kognitív rugalmatlanságával jár, jelentős kockázati tényezőt jelent az időskori pszichológiai jóllét csökkenése, a depresszív tünetek megjelenése és az elmagányosodás szempontjából. Ezek a tényezők tovább növelhetik a kognitív hanyatlás valószínűségét, hozzájárulva az időskori mentális és neurokognitív diszfunkciók kialakulásához. Kutatásunk célja, hogy feltárja a kognitív tartalék, a pszichológiai jóllét, a depresszív tünetek, az elmagányosodás és a kognitív hanyatlás közötti összefüggéseket. Emellett arra törekszünk, hogy empirikus bizonyítékokkal támasszuk alá a kognitív tartalék – mint az utóbbi években egyre nagyobb figyelmet kapó pszichológiai konstruktum – védőszerepét a pozitív idősödés folyamatában.
Folyamatosan bővülő online kérdőíves, keresztmetszeti vizsgálatunkban elemzéseink elkészítésekor 955 személy vett részt, akiknek az átlagéletkora 65,7 év (SD= 7,5) volt. A legfiatalabb kitöltő 55 éves, míg a legidősebb 100 éves volt. A kutatásba bevont személyek egy átfogó kérdőívcsomagot töltöttek ki, amely a részletes szociodemográfiai tényezők mellett számos egészséggel és pszichológiai jellemzőkkel foglalkozó skálát tartalmazott: pl. Mentális egészség kontinuum skála – rövid változat (MHC-SF), De Jong Gierveld magányosság skála,

Időskori depresszió skála (GDS-15), EQ-5D-5L életminőség kérdőív, Lubben-féle társas támogatottság skála. A kognitív tartalékot a Cognitive Reserve Index Questionnaire rövidített önjellemző változatával mértük (s-CRIq), amely az iskolázottság, az életen át tartó munkavégzés és a szabadidős aktivitás területeket ragadta meg.
Korreláció- és regresszióelemzéseink a kognitív tartalék és a pszichológiai jóllét, valamint a különböző életminőség mutatók és társas támogatottság között mérsékelt pozitív kapcsolatot jeleztek, míg a depresszióval, a magányossággal és a rossz közérzettel mérsékelt negatív kapcsolatot kaptunk. Eredményeink alátámasztják a kognitív tartalék védő szerepét az öregedés folyamatában, amely nem csupán a kognitív működés fenntartásában játszik kulcsszerepet, hanem kedvező hatást gyakorol a mentális egészség más dimenzióira is, beleértve az érzelmi, pszichológiai és szociális jóllétet.
A hazai eredmények is egyértelműen alátámasztják a kognitív tartalék fontosságát a pozitív idősödés elősegítésében. Így a kognitív tartalékot befolyásoló tényezők fejlesztése hozzájárulhat a sikeres öregedéshez azáltal, hogy meghosszabbítják az az önálló életvitelt és javítják az életminőséget.

SZ32

Mozgás és lelki egészség

Elnök: **Gáspár Mihály** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely
Opponens: **Boda-Ujlaky Judit** - Széchenyi István Egyetem, Egészség- és Sporttudományi Kar, Pszichológia és Egészségügyi Menedzsment Tanszék

A táncnak Szombathelyen hosszú időre visszanyúló hagyományai vannak, ezért természetes, hogy az itt folyó felsőaktatás kutatói időnként ezt a témát kutatják. A pszichológusképzés megjelenése óta a pszichológia is jó témát talált benne. Elsősorban a „táncos” múlttal rendelkező pszichológia szakos hallgatók önszerveződő kutatócsoportja ért el ezen a téren már felmutatható eredményeket, Ebbe nyújtanak betekintést a szimpózium keretében elhangzó előadások.
A fiatal kutatók célja a kezdetektől az volt, hogy a szubjektív tapasztalataikból származó meggyőződésüket, miszerint a tánc jelentősen segítheti a lelki egészség javítását, karbantartását a tudományos kutatásaik adataival is igazolják.
A probléma megfogalmazása az idők során egyre árnyaltabb formát öltött, egyre érettebbé vált. Az első megközelítésben nyilvánvaló volt, hogy a tánc hatása az affektivitásban keresendő, ezért ilyen jellegű mérőeszközöket kerestek és használtak. Ugyanakkor az első adatok és a szakirodalmi elemzés is sok ellentmondást vetett a felszínre. Kiderült, hogy nem mindegy, hogy milyen tánc hatását vizsgálják. Ennek feloldására egyre inkább az mozgásimprovizációt és nem a táncimprovizációt helyezték a középpontba. Az is kiderült, hogy olykor, a mozgásos improvizációk, negatív érzelmi töltetet eredményeznek. Érdekes, bár jól értelmezhető eredmény az is, hogy pozitív hatás egyértelműbben kimutatható a kedvezőtlen lelki állapotban lévőknél, mivel a „jó” állapotban lévőknél inkább a „szinten tartásban” nyilvánult meg az eredmény.

A saját eredményekben, és a szakirodalomban található ellentmondások késztették a műhely tagjait egy elméleti modell megalkotására, amely mentén szisztematikusabb kutatási programot tudnak megvalósítani, és egyúttal az értelmezési keretet is ebből merítik. A szimpózium első előadása ezt a kiérlelt elméleti modellt mutatja be, elfogadva, hogy az eredmények a modell további finomítását, pontosítását segíthetik. Az előadás bemutatja az értelmezhető mechanizmusok dinamikus kölcsönhatási modelljét.
A második előadás már egy konkrét empirikus kutatás adatainak az elemzésére összpontosít, melyben az első előadásban bemutatott elméleti modell is segíti az értelmezést. Eben az előadásban érdekes módszertani újdonság a mérőeszközök skáláiból alkotott összetett Lelki Egészség (LE) mutató.
A harmadik előadás újból egy konkrét empirikus kutatás eredményeit ismerteti, de itt már a mozgásimprovizáció szerepel a táncimprovizáció helyett. A mért funkciók a lelki egészségben oly fontosnak tartott lelki tudatosság valamint az önelfogadás. Izgalmas ebben a mérésben a kétfajta (specifikus és nem specifikus) mozgásimprovizációs intervenció alkalmazása és megkülönböztetése is.
Ahogy fentebb már jeleztük, a fiatal kutatókból álló műhely az eddigi kutatásiból két empirikus kutatást emelt ki a szimpóziumban, de legalább olyan fontos az általuk megalkotott elméleti modell, mely várhatóan a további kutatások és az értékelő kritikák hatására folyamatos fejlődés előtt áll.

Hogyan hat a mozgásimprovizáció a lelki egészségre?

Horváth Milla[1], Zuber Frida[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

A pszichológiai kutatások egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a művészeti alapú intervenciókra, köztük a mozgásimprovizációra. Noha a mozgásimprovizációs gyakorlatok kedvező hatásairól számos beszámoló létezik, a tudományos vizsgálatok még nem alkotnak egységes elméleti és módszertani keretet ezen a területen. A jelen előadás átfogó irodalmi áttekintést nyújt a mozgásimprovizáció mechanizmusairól, azonosítva 18 lehetséges folyamatot, amelyek szerepet játszhatnak a mentális egészség változásában, valamint moderátor és mediátor változókat, amelyek befolyásolhatják az intervenció hatásait. A kutatás során integratív irodalmi áttekintést alkalmaztunk, amelyben a mozgásimprovizációval közvetlenül vagy közvetetten kapcsolatos empirikus tanulmányokat elemeztük. Az elemzés során különféle mozgásformák (pl. tánc, sport, mozgás- és művészetterápia) eredményeit vetettük össze, figyelembe véve a különböző beavatkozások sajátosságait. A vizsgált tanulmányok alapján megállapítottuk, hogy a mozgásimprovizációs gyakorlatok több különböző mechanizmuson keresztül hathatnak, például a testtudatosság növelésén, az érzelmi kifejezésen, a társas kapcsolatok erősítésén, a fiziológiai változásokon vagy az áramlatélmény előidézésén keresztül. Eredményeink arra utalnak, hogy a mozgásimprovizáció különböző formái eltérő mértékben aktiválják ezeket a mechanizmusokat, ami hozzájárulhat az eddigi vegyes kutatási eredményekhez. Emellett azonosítottunk olyan moderátor és mediátor változókat, mint a

résztvevők előzetes tapasztalata, az instrukció típusa, a mozgásformák kombinációja vagy a társas közeg, amelyek befolyásolhatják az intervenció hatékonyságát. Összegzésként kiemeljük, hogy a mozgásimprovizáció hatásmechanizmusainak mélyebb megértése kulcsfontosságú lenne a pszichológiai és egészségügyi alkalmazások szempontjából. Az eredmények alapján javaslatot teszünk egy egységesített elméleti keretre, amely segítheti a jövőbeli kutatásokat és beavatkozásokat a mozgás és mentális egészség kapcsolatának feltárásában.

A táncimprovizáció lelki egészségre gyakorolt hatása

Vécsey Boglárka Kitti[1], Horváth Milla[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A tánc különböző formáinak pozitív hatásait korábban már számos alkalommal alátámasztották. Az empirikus eredmények azonban ellentmondásosak. Célunk, hogy egy előzetesen kidolgozott elméleti keret mentén értelmezzük azokat az ellentmondásosnak látszó eredményeket, amelyeket a táncimprovizáció hatásmechanizmusának a feltérképezése során szereztünk.
Hobbi szintű táncosok (N = 53) vettek részt hét alkalmas táncos programunkban, ahol heti egyszer 30 percig végeztek tánc improvizációt. Minden alkalom előtt és után kitöltötték a Pozitív és Negatív Affektivitás Skálát (AB), Mentális Egészség Tesztet (GJ), Észlelt Stressz Kérdőívet (PS) és Félelem a Negatív Megítéléstől Kérdőívet (FNE). Ezen kérdőívekből számítottunk egységes mutatót, melyet lelki egészségnek (LE) nevezünk. Eredményeink alátámasztják a tánc hatásáról alkotott területspecifikus modellünket, mivel az improvizáció a pozitív affektivitáson kívül a táncos program minden LE mutatójára pozitív hatással volt. Az LE egy alkalmat és a teljes intervenciót tekintve is statisztikailag szignifikánsan javult ($p<.005$). Mutatói közül rövid távon az AB, hosszú távon a PS kivételével mindegyik mutató jelentősen javult ($p<.05$) és ezek a változások fennmaradtak a teljes intervenció alatt. A kezdeti LE mind rövid, mind hosszú távon befolyásolta az LE-ben bekövetkező változás mértékét ($p<.03$). Minél rosszabb egy személy kezdeti LE szintje, annál nagyobb mértékű pozitív változás várható esetében táncot követően. A tánc hatását tehát befolyásolják az alkalmazott tánc komponensei, a beavatkozás időtartama és a kezdeti pszichés állapot, beleértve az AB-t, PS-t, J-t, FNE-t. Eredményeink alátámasztották a tánc hatásáról felvázolt elméletünket. A tánc improvizáció rövid és hosszú távon is jelentősen javítja a lelki egészség szintjét azáltal, hogy csökkenti a negatív affektivitást, a szociális szorongást, az észlelt stresszt és növeli a jóllétet, a pozitív affektivitásra azonban nincs hatással.

A mozgásimprovizáció kapcsolata az affektivitással, az önelfogadással és az érzelmi tudatossággal

Zuber Frida[1], Horváth-Varga Fanni[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Előző kutatásunk eredményei mentén szükségesnek éreztük a mozgásimprovizáció vizsgálatát, és annak hatását az érzelmi tudatosságra, affektivitásra és önelfogadásra. Eddig csekély empirikus eredmény adatott, ezért kutatásunk célja ezen tényezők egymásra gyakorolt hatásainak vizsgálata volt a korábban megalkotott elméleti keret mentén. Bár a két kutatás más-más elméleti keretben és más célokkal dolgozik, mindkettő az improvizáció hatásait vizsgálja, és mindkét kutatás a különböző improvizációs formák eredményeit mutatja be. Hat különböző vizsgálatot végeztünk, ezekből ezt a hármat emelnénk ki most részletesebben. A résztvevők (N = 88) heti egyszer, egy órás tematikus foglalkozásokon vettek részt, valamint az érzelmi tudatosságot tekintve kétféle mozgásimprovizációt terveztünk: specifikus (érzelmi tudatosságot célzó) és nem-specifikus (fiziológiai változásokat célzó) gyakorlatokat. A résztvevők az adott alkalom tematikájának megfelelően a foglalkozás előtt és után a Pozitív és Negatív Affektivitás Skálát (PANAS); a Testi Törődés Kérdőív Érzelmek és Attitűdök a Test Felé Skálát (BIS); a DERS-et és a Kognitív Érzelem-Reguláció Kérdőív töltötték ki. Az elemzések alapján egy alkalom után csökkent az önelfogadás ($p = 0.009$) és a pozitív affektivitás ($p = 0.085$), míg a negatív affektivitás szignifikáns csökkenése ($p<.001$) volt tapasztalható. Azonban nem találtunk szoros kapcsolatot a mozgásimprovizáció és az affektivitás, illetve önelfogadás egymásra gyakorolt hatásában (pPA = .767; pNA = .558). Eredményeink szerint a specifikus gyakorlatokon szignifikánsan növekedett az érzelmi tudatosság ($p<.005$), míg a nem-specifikus gyakorlatok esetében nem volt jelentős változás ($p = .050$). Az érzelmi tudatosság növekedése elsősorban azoknál volt nagyobb, akik kezdetben alacsonyabb szinten álltak ezen a területen ($p<.001$). Összességében kutatásunk azt sugallja, hogy a mozgásimprovizáció elsősorban segíthet az érzelmi tudatosság növelésében és az adaptív érzelem-regulációs stratégiák fejlesztésében, különösen azok számára, akik már képesek felismerni és kezelni érzelmeiket. Egyetlen alkalom azonban nem bizonyult elegendőnek sem az önelfogadásban, sem az affektivitásban történő változások kimutatására, valamint a tartós, jelentős változások elérésére. Jövőbeli kutatásaink során fontosnak tartjuk hosszabb, tematikus intervenciós sorozatok tervezését, melyekkel a kívánt változások elérhetőek.

SZ33

Az affektív érintés (simogatás) pszichológiai és élettani hatásai

Elnök: **Köteles Ferenc** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Bárdos György** - NaBár Kutató és Tanácsadó Bt

A bőr gyengéd érintése és simogatása társas életmódot folytató élőlények, így az ember esetében is biztonsági szignálnak tekinthető, nemcsak csecsemő, hanem gyermek és felnőtt korban is. E funkció azt feltételezi, hogy tágabb értelemben vett stresszkeltő hatások (ide tartozik többek között a fájdalom és a negatív affektív állapot is) esetében védő faktorként működik, vagyis csökkenti a stressz kedvezőtlen pszichológiai és élettani hatásait. Emellett feltételezhető az is, hogy semleges (azaz többé-kevésbé stresszmentes) állapotban javítja a hangulati állapotot és a vegetatív idegrendszer egyensúlyát paraszimpatikus irányba (relaxáció) tolja el. Miközben az érintés pszichológiai jelentőségével kapcsolatban számos kutatási

eredmény ismert, az élettani válasz vonatkozásában jóval kevesebb az empirikus eredmény. A szimpózium négy előadása ezt a kérdéskört járja körül friss empirikus kutatási eredményekre támaszkodva. Az első előadás a párkapcsolatokban megjelenő érintés hátterét (kötődési stílus, szorongás, a párkapcsolat jellemzői) és pszichológiai funkcióit próbálja felderíteni egy keresztmetszeti kérdőíves kutatás keretei között. A második előadás arra keres választ egy laboratóriumi kísérletes kutatáson keresztül, hogy a simogatásra adott pszichológiai és élettani válasz mennyire tekinthető időben stabilnak. A harmadik előadás az érintés pszichológiai és élettani hatásait vizsgálja hétköznapi (azaz nem stresszelt) hangulati állapotban levő résztvevők mintáját, szintén kísérletes módszerrel. S végül a negyedik előadás egy olyan kísérletes kutatást mutat be, amely a simogatást adó személlyel való intim kapcsolat szerepét vizsgálja a negatív képekre adott pszichológiai és élettani válasz csökkentésében. Összességében a szimpóziumot mindazoknak ajánljuk, akik érdeklődnek általában az érintés, s ezen belül is különösen a simogatás pszichológiai és élettani hatásai, valamint a mögöttük meghúzódó mechanizmusok iránt.

Az érintési attitűdök és viselkedés a felnőtt romantikus kapcsolatok kontextusában

Nyitrai Erika

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szeretetteljes érintés fogadása a felnőtt romantikus kapcsolatokban elősegíti a kapcsolati, a pszichológiai és fizikai jóllétet. A kutatások rámutattak, hogy az érintés nem egyformán előnyös mindenki számára. Az érintési és a megérintettségi élmény terén mutatkozó egyedi különbségeink egy része az egyéni különbségek – pl. kötődési típus –, a kapcsolatban eltöltött idő, a kapcsolat minősége különbségeinek tudható be. Keresztmetszeti kérdőíves vizsgálatban keretében 373 főtől nyertünk adatokat a kötődésükre, az érintési attitűdjükre és viselkedésükre, a kapcsolatuk típusára, a kapcsolatban eltöltött idejükre vonatkozóan. Eredményeink szerint az elkerülés magasabb szintjével jellemezhető személyek kevésbé használják az érintést a párkapcsolatukban a közelség megteremtésére, a szeretet kifejezésére, a biztonság, a megnyugtatás kifejezésére, és válaszaik szerint a párkapcsolatukban idegenkednek az érintéstől. Azt találtuk továbbá, hogy minél magasabb szorongással jellemezhető valaki, annál inkább jelezte, hogy több érintésre vágyik a párkapcsolatában és értett egyet azokkal az állításokkal miszerint az érintést a párkapcsolatában a másik iránti ellenséges érzések kifejezésére, kontrollra használja.
Nem találtunk összefüggést a szorongás és elkerülés mértéke, illetve a nyilvánosság előtti érintéssel kapcsolatos kényelmetlenség érzése között. A különböző kapcsolati státuszban levő személyek érintési attitűdjei között bár találtunk statisztikailag szignifikáns különbségeket, de az elért pontszámok jelentése mentén eltűnt ezek magyarázó ereje. Hasonló eredményekre jutottunk a kapcsolatban eltöltött idő szerepével kapcsolatban is. Az érintési attitűdökben három skálán – a „Kontroll”, a „Biztonságos menedék” és az „Érzelmi közelség” – találtunk statisztikailag szignifikáns különbséget a férfiak és a nők között, mindhárom skálán a nők értek el magasabb pontokat.

A simogatás pszichológiai és élettani hatásainak időbeli stabilitása

Radnóti István[1], Erdélyi Veronika[1], Köteles Ferenc[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A bőrérzékelésben a tipikus mechanoreceptorokon és hozzájuk tartozó ún. Aβ rostokon kívül az arcbőrön és a test szőrrel borított felszínén szerepet kapnak a C-taktilis (CT) rostok is. Funkciójukban egy evolúciósan ősibb interoceptív rendszerhez tartoznak, mely a test általános homeosztatikus állapotáról informálja a központi idegrendszert. A CT rendszert aktiváló lassú (3-5 cm/s) stimulációt a szakirodalom affektív érintésnek – köznapi szóval simogatásnak – is nevezi, ami élettani szempontból paraszimpatikus vegetatív idegrendszeri, pszichológiai szempontból pedig pozitív érzelmi választ generál, így szerepet kaphat a fájdalom, negatív érzelmi válaszok és stressz csökkentésében. Az említett hatásokat sok vizsgálat igazolta, mi azt – az eddig megválaszolatlan – kérdést kutatjuk jelen laboratóriumi kísérletünk során, hogy milyen erősségű az affektív érintésre adott reakciók egyénen belüli időbeli stabilitása. 38 egyetemi hallgatót stimuláltunk a jobb alkarján random sorrendben lassan (3 cm/s) és gyorsan (30 cm/s) kivitelezett ecsetmozgásokkal 2-2 percen át, vagyis a korábbi vizsgálatok során kialakult standard eljárással. Az időbeli stabilitást a kísérlet 2 hónap után történő változatlan megismétlésével vizsgáltuk. A pszichológiai reakciókat (bőrérzet kellemessége és intenzitása) SAM skálákkal, a pszichofiziológiai reakciókat a szívritmus, légzésszám, bőrellenállás és hőmérséklet detektálásával mértük. Eredményeink szerint a simogatás időbeli stabilitása a pszichológiai mutatók mentén nagy/közepes erősséggel kimutatható (kellemesség: tauB = 0,6, $p<0,01$; intenzitás: tauB = 0,33, p = 0,02); a pszichofiziológiai mutatók mentén a hőmérséklet (tauB = 0,28, p = 0,03) és a szívritmus (tauB = 0,25, p=0,04) mutatott gyenge stabilitást, a bőrellenállás és a légzésszám eredményei pedig nem támasztják alá a konzisztenciát. Laboratóriumi kísérletünk az affektív érintés időbeli stabilitását a pszichológiai reakciók mentén tudta határozottabban alátámasztani, az élettani válaszok stabilitása esetleges és gyenge volt. A simogatás kellemességének szubjektív érzete tehát egyénre jellemző vonásnak tűnik, míg az élettani hatások inkább állapotfüggőnek.

A simogatás (affektív érintés) akut pszichológiai és élettani hatásai

Erdélyi Veronika[1], Szemerszky Renáta[1], Köteles Ferenc[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatás középpontjában a simogatás, mint affektív érintési forma áll, melynek akut pszichológiai és élettani hatásait vizsgáltuk meg semleges (nem stresszes) hangulati állapotban levő személyek esetében. Feltételezésünk szerint az alkar szőrös bőrfelületének lassú simogatása kellemes bőrérzetet vált ki, valamint paraszimpatikus irányba tolja el a vegetatív idegrendszer egyensúlyát. A laboratóriumi kísérletben 85 egyetemista (74 nő, átlag életkor 22 év, SD = 5,57) vett részt. A kísérletben három randomizált sorrendben adott intervenció (bőrre irányuló figyelem, ritmikus érintgetés, lassú simogatás) hatásait hasonlítottunk össze. Az

affektív érintés a két kontroll kondícióhoz képest szignifikáns pozitív hatással bír mind a bőrérzet kellemessége, mind annak intenzitása vonatkozásában. A bőrfelület simogatása és ritmikus érintgetése egyaránt csökkentette a szívfrekvenciát, valamint növelte a szívfrekvencia-variabilitást és a légzési frekvenciát a figyelmi kondícióhoz képest. A bőrválasz esetében nem kaptunk szignifikáns különbséget a kondíciók között. A mért pszichológiai és élettani változók nem mutattak szignifikáns együttjárást. Eredményeink jórészt megfelelnek az irodalomban korábban kapott eredményeknek, néhány pontban (szívfrekvencia-variabilitás, légzési frekvencia) újdonságnak számítanak. Szintén újdonság az, hogy a bőrfelszín finom érintgetése jórészt a simogatással megegyező hatásokkal bír. A változások zöme összhangban áll a simogatás stresszoldó, nyugtató hatását feltételező elmélettel.

Az érintést adó személy szerepe a simogatás akut pszichológiai és élettani hatásaiban

Köteles Ferenc[1], Szemerszky Renáta[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A simogatás (affektív érintés) pozitív hatásainak felépülésében feltételezhetően mind az érintés szenzoros jellemzői, mind a helyzeti tényezők szerepet játszanak. Vizsgálatunkban arra kerestünk választ, hogy az érintést adóval való intim kapcsolat hozzájárul-e a pozitív hatásokhoz. A kísérletes vizsgálatban összesen 62 fiatal felnőtt, azaz 31 pár vett részt. A három kísérleti kondícióban a résztvevők negatív valenciájú képeket néztek, ezután randomizált sorrendben háromféle stimulációt kaptak: romantikus partner általi simogatást, egy idegen (a kísérletvezető) általi simogatást, valamint a bőrfelületre irányított figyelmet. Mértük a bőrérzet kellemességét, a stimuláció által kiváltott hangulat-változást (self-assessment manikin), valamint egyes tónusos élettani (szívfrekvencia, légzési frekvencia, tónusos bőrválasz) változásokat is. A partner általi simogatás által kiváltott bőrérzet szignifikánsan ($p<0,001$) kellemesebbnek bizonyult a másik két kondíciónál ($F(2,60)=39,312$, $p<0,001$, $\eta^2p=0,567$). A képek minden esetben negatív irányba tolták el a hangulati állapotot, ami a partner általi stimuláció hatására szignifikánsan ($p<0,001$) nagyobb javulást mutatott, mint a másik két esetben ($F(5,150)=109,763$, $p<0,001$, $\eta^2p=0,785$). Ugyanakkor a post hoc elemzésben nem találtunk szignifikáns különbséget a kondíciók között a szívfrekvencia ($F(6,174)=24,505$, $p<0,001$, $\eta^2p = 0,458$), a légzési frekvencia ($F(6,180)=18,870$, $p<0,001$, $\eta^2p = 0,386$) és a tónusos bőrválasz ($F(6,156)=19,592$, $p<0,001$, $\eta^2p = 0,43$) vonatkozásában. A nemek között egyik változó esetében sem volt szignifikáns a különbség. Az eredmények támogatják azt az elképzelést, miszerint a simogatás által kiváltott élményszintű hatásokban a szenzoros ingerlés mellett top-down folyamatok (pl. az ingerlést adó személye) is fontos szerepet játszanak. Ugyanez nem látszik teljesülni a perifériás élettani változásokra.

SZ34

Az ember-természet kapcsolat pszichológiai aspektusai

Elnök: **Varga Attila** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
Opponens: **Kovács Judit** - Debreceni Egyetem, Böcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium az ember-természet kapcsolat négy különböző pszichológiai aspektusát vizsgáló empirikus kutatást mutat be. Az előadások többféle módszertani megközelítéssel – terepi vizsgálat, kérdőíves kutatás, interjúelemzés- tárják fel az ember-természet kapcsolat különböző aspektusait.

1. A természetkapcsolat és a természetészlelés változásainak vizsgálata a részvételi természetséták során

Az előadásban bemutatott kutatás a részvételi természetsétáknak a természetkapcsolatra és a természetészlelésre gyakorolt hatásait vizsgálja egy elő-utóméréses vizsgálat keretében. Az eredmények szerint a részvételi természetséták elősegíthetik az emberek természetkapcsolatának erősödését és hozzájárulhatnak a természetészlelés kifinomultságának fejlődéséhez.

2. A természetkapcsolat és az ökoérzelmek szerepe a környezetbarát viselkedésben

A második előadás egy magyarországi, szlovákiai és csehországi diákok körében végezett reprezentatív kérdőíves kutatás adatain végzett strukturális egyenletmodellezés (SEM) eredményeit mutatja be. A kutatási eredmények rámutatnak arra, hogy az ökoszorongás és környezeti remény környezeti önhatékonyság faktora fontos közvetítő változó a természetkapcsolat és a környezetbarát viselkedés között.

3. Eszköz vagy családtag? - A kutyák szerepe a modern magyar családokban

A harmadik előadásban bemutatott kutatás a kutyák emberi családokban betöltött szerepét vizsgálja félig strukturált interjúk alapján. Az eredmények azt mutatják, hogy a kutyák szociális facilitátorként és identitásképző tényezőként is funkcionálnak, nem csupán eszközként tekintenek rájuk a gazdáik, hanem aktív családtagként is, ily módon élő hidat képezve az emberi társadalom és az állatvilág között.

4. Környezeti nevelői életutak alakulása és kapcsolódása a szervezet fenntarthatóságához

A negyedik előadás a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület tagjainak narratív interjúi alapján vizsgálja a környezeti nevelői identitás kialakulását és a szervezeti fenntarthatóság faktorait. Az környezeti nevelői identitás kialakulásának háttértényezőinek feltárása mellett az eredmények rávilágítanak arra, hogy a szervezeti fennmaradás kulcselemei a stabil értékrend, a szakmai sikerélmények, a közösségi kapcsolatok és a folyamatos megújulás képessége.

A természetkapcsolat és a természetészlelés változásainak vizsgálata a részvételi természetséták során

Molnos Zselyke[1], Varga Attila[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegytem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

Elméleti háttér és célkitűzések: Az emberi létezés szorosan összefonódik a természeti rendszerekkel, azonban a modern iparosodott társadalmak tagjai gyakran figyelmen kívül

hagyják ezt a kapcsolatot. A természetben eltöltött idő hozzájárulhat a mentális és fizikai jólléthez, valamint elősegítheti a környezettudatos viselkedést. Ugyanakkor kevés kutatás vizsgálta, hogy a természetben töltött idő milyen kapcsolatban áll a természetészleléssel, illetve annak összefüggéseit az ökológiai műveltséggel és a természetkapcsolattal. Jelen kutatás célja annak vizsgálata, hogy a részvételi természetséták során hogyan változik a természetkapcsolat és a természetészlelés különböző tanulmányi hátterű résztvevőknél, egy elő-utóméréses vizsgálat keretében.
Módszer: A terepkutatás során különböző tanulmányi háttérrel rendelkező résztvevők adatait vettük fel (N = 31). A természetkapcsolat méréséhez a Természettel Való Viszony Skálát és az Én–Természet Inklúzió Skálát alkalmaztuk. A természetészlelés vizsgálatára a résztvevők szabad szavas leírásokat adtak, amelyeket manuálisan kódoltunk a szavak száma, a folyamatokra utaló szavak száma és a megfigyelőre vonatkozó utalások száma szerint. A résztvevőket természettudományos (N = 21) és humántudományos (N = 10) hátterű csoportokra osztottuk. Az adatok statisztikai elemzését páros és független mintás t-próbákkal és nem-paraméteres tesztekkel végeztük.
Eredmények: Az előmérés során a természettudományos hátterű résztvevők természetkapcsolati pontszámai szignifikánsan magasabbak voltak, mint a humántudományos hátterű résztvevőké mind az Én-Természet Inklúzió Skálán ($p=.01$, $d=-1.06$), mind a Természettel Való Viszony Skálán ($p=.045$, $d=-0.81$), míg az utómérésben a különbségek eltűntek. A természetészlelés terén a humántudományos hátterű résztvevők kezdetben több utalást tettek saját megfigyelői szerepükre ($p=.002$, $d=1.33$), de ez a különbség az utómérésben szintén eltűnt. A teljes csoportra nézve a természetkapcsolati pontszámok az utómérésben szignifikánsan magasabb értékeket mutattak az előméréshez képest ($p<.001$, $rrb=-1.0$, illetve $p<.001$, $rrb=-0.95$). A szóhasználat mennyiségi elemzése alapján a résztvevők hosszabb leírásokat adtak a séta után ($p<.001$, $d=-0.67$), valamint a természeti folyamatokra vonatkozó utalások száma is nőtt ($p=.005$, $rrb=-0.71$).
Megvitatás: Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a részvételi séták elősegíthetik a természetkapcsolat erősödését és a természetészlelés finomodását. A kezdeti különbségek a tanulmányi háttér szerint csökkentek, ami arra utal, hogy az ilyen tapasztalati beavatkozások segíthetik a természethez való kapcsolódást, függetlenül a résztvevők előzetes ismereteitől. A részletesebb leírások és a természeti folyamatokra való gyakoribb utalások arra utalnak, hogy a részvételi séták hozzájárulhatnak a figyelmi fókusz természetre irányulásához és az észlelési érzékenység növekedéséhez, ami fontos lehet az ökológiai szemléletformálásban.

Eszköz vagy családtag? - A kutyák szerepe a modern magyar családokban

Bérdi Fruzsina[1], Varga Attila[1], Dúll Andrea[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegytem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

A kutyák a teljes állatvilágban páratlan koevolúción mentek keresztül az ember mellett töltött évezredek során, a fajok közti együttműködés egyik legegyedibb példája a kutya-ember kapcsolat. A tudatos szelekció eredményeképp a kutyák szociális és emocionális készségei olyan szintet értek el, ami alkalmassá teszi őket az emberi társadalomba, emberi családokba

való beilleszkedésre. A technológiai fejlődés és urbanizáció hatására a kutyák szerepe merőben átalakult, korábbi munkaeszköz szerepüket a nyugati társadalmakban egyre inkább a családtag szerep váltja fel.
A kutyák családon belül elfoglalt helyét a tudomány folyamatosan próbálja definiálni, legtöbbször analógiásan igyekeznek megfeleltetni a kutya-ember kapcsolatot különféle ember-ember kapcsolatoknak (Bryant, 2016). Egy sok szempontból adekvátabb, korszerűbb látásmódot képvisel az a meglátás, miszerint a családok mindig is többek voltak pusztán az embernél (Irvine, 2017). Ez a "vegyes-fajú" családkoncepció a korábban említett hagyományos definíciót bővítik ki, nem egy teljesen új nézetet vezet be a köztudatba.
Kutatásunkban tíz olyan magyar nemzetiségű felnőttel készítettünk félig strukturált interjút, akiknek kutyákhoz fűződő kapcsolata és aktuális élethelyzete egymástól eltér, ezzel garantálva az egyedi nézőpontok megjelenését. Az interjúk elemzésére a tematikus analízis módszerét választottuk, mivel ez egy kellőképpen rugalmas eszköz arra, hogy induktív elemzési orientációval a látens attitűdöket és gondolati keretet is felfedhessük. A szaturáció tíz főnél tetőzött, új ismereteket a soron következő interjú már nem tartalmazott.
A kódolás során a kutyákhoz fűződő viszony legfontosabb témáiként a felelősségvállalás pozitív és negatív aspektusai, a kutyák szociális facilitátori szerepe és identitásképző szerepe, valamint az érzelmi intelligencia-önismereti facilitátori szerepe rajzolódott ki. Interjúalanyaink szerint a kutya a személyes fejlődés elősegítője és a társadalomban elfoglalt hely egyik meghatározója is. További kutatásaink fókuszában a kutyavállalás motivációi, illetve a felnőttek kutyáikhoz való kötődési mintázatai állnak majd.

Környezeti nevelői életutak alakulása és kapcsolódása a szervezet fenntarthatóságához – egy narratív interjús kutatás tanulságai

Ágoston-Kostyál Csilla[1], Saly Erika[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegytem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
[2]Magyar Környezeti Nevelési Egyesület

A szervezetek fenntarthatósága nem magától értetődő, akár külső, akár belső körülmények hatására meggyengülhetnek és megszűnhetnek, és különösen igaz lehet ez a civil szervezetekre, egyesületekre, alapítványokra. A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület (MKNE) 2022-ben lett 30 éves, így felmerül a kérdés, hogy mi a szervezet fennmaradásának titka, mi teszi vonzóvá az MKNE-t a tagok számára és mi az, ami máig ott tartja őket, illetve milyen hatások által válik valaki környezeti nevelővé.
Az MKNE öt olyan tagja vett részt interjúalanyként a kutatásban (etikai engedély száma: 2022/188), akik alapítók voltak, vagy az alapítást követően nagyon aktívan bevonódtak a szervezet munkájába. Az interjú első része a narratív módszertant követve egy kérésből indult ki („Mesélje el környezeti nevelői életútjának történetét!"), és a konkrét életúthoz kapcsolódó további kérdésekkel került kibontásra, míg az interjúk második felében a szervezet alakulására, az elvárásokra, kihívásokra és sikerekre helyeződött a hangsúly. Az adatelemzés során, amelyhez a QDA Miner Lite programot használtuk, kombináltuk a narratív elemzést és a tematikus analízist.

A környezeti nevelői életutat a kapcsolatok, a korai szocializáció és későbbi tanulási tapasztalatok, a természetközeliség, az értékrend és személyiségjellemzők, az inspiráló szakmai tapasztalatok és eredmények, a korszellem és aktivizmus és a pedagógiai tapasztalatok határozták meg. A szervezeti fenntarthatóság erősítéséhez öt téma kapcsolódott [értékrend, eredmények és mérföldkövek, közösség(építés), identitás és kapcsolódások, szervezeti jellemzők], míg a kihívások szintén öt témába voltak csoportosíthatók (a megújulás kihívásai, a tagság összetétele, konfliktusok, kudarcélmények, anyagi gondok). Egy interjúalanynál dominánsan megjelent a regresszív történetmenet és a pesszimista hangvétel, de összességében gyakoribb volt a progresszív történetmenet és a büszkeség megjelenése, ugyanakkor ezekhez sok esetben ambivalencia társult.
Az interjúkban számos olyan tényezőt azonosítottunk, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy valaki kialakítsa a környezeti nevelői identitást. A szervezet fenntarthatósága szempontjából kiemelkedően fontosnak tűnnek az eddig elért kiemelkedő eredmények, a számos más szervezettel való kapcsolódások, a stabil értékrend és a szervezet holisztikus jellege, ugyanakkor fontos kihívásként jelent meg a tagság elöregedése. Az előadás során arra is keressük a válaszokat, hogy a környezeti nevelői életút természetes, egyéni íve hogyan tud becsatornázódni egy mesterségesen létrehozott szervezetbe és segíteni annak fennmaradását.

A természetkapcsolat és az ökoérzelmek szerepe a környezetbarát viselkedésben

Sziva Dániel[1], Berze Iván Zsolt[1], Varga Attila[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegytem, Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

A Diákok a Fenntarthatóságról Kutatási Program keretében 2022 őszén reprezentatív felmérést végeztünk magyarországi, szlovákiai és csehországi középiskolák 11. osztályos tanulói körében. A kutatás kétlépcsős véletlenszerű mintavétellel zajlott: az iskolákat Probability Proportional to Size eljárással választottuk ki, majd az érintett intézmények egy véletlenszerűen kiválasztott osztályukban végezték el a kérdőíves adatfelvételt. A minta többváltozós súlyozással került korrigálásra régió, intézménytípus és nemek szerint. Az adattisztítás után 6477 tanuló maradt a végső mintában (fiúk: 51,9%, lányok: 48,1%), közülük 3434 fő magyarországi, 1656 fő csehországi, 1387 fő pedig szlovákiai diák volt.
Jelen kutatás célja a (kognitív hangsúllyal mért) természetkapcsolat és a környezetbarát viselkedés összefüggésének vizsgálata volt az ökoszorongás, az ökobűntudat és a környezeti remény közvetítő szerepén keresztül. A természetkapcsolatot az Inclusion of Nature in Self skálával (Schultz, 2001; Németh, 2020), az ökoérzelmeket az Ökoszorongás és Ökobűntudat skála rövidített változatával (Ágoston et al., 2024), míg a környezeti reményt az Environmental Hope skála (Kerret et al., 2020) magyar fordításával mértük. Utóbbinál a faktoranalízis két fő dimenziót azonosított: (1) az Önhatékonyságra alapuló és (2) a Tudományra és politikára alapuló környezeti reményt. A környezetbarát viselkedés mérésére egy 10-tételes skála szolgált (Mónus, 2021).
A változók közötti kapcsolatokat strukturális egyenletmodellezéssel (SEM) vizsgáltuk Mplus szoftverrel. A modellben a természetkapcsolat közvetlen és közvetett összefüggését elemeztük a környezetbarát viselkedéssel az ökoérzelmek közvetítésével.

Az eredmények alapján a természetkapcsolat és a környezetbarát viselkedés közvetlen pozitív összefüggése csak a magyar mintában bizonyult szignifikánsnak, itt is gyenge kapcsolatról beszélhetünk. Ezzel szemben az ökoszorongás minden vizsgált országban szignifikáns, pozitív kapcsolatot mutatott a környezetbarát viselkedéssel, a legerősebb (közepes-erős) összefüggés Szlovákiában volt megfigyelhető. Az ökobűntudat összefüggése a környezetbarát viselkedéssel Magyarországon és Csehországban szignifikáns volt, ám mindkét esetben gyenge kapcsolatról beszélhetünk. Az önhatékonyságra alapuló környezeti remény szerepét a környezetbarát cselekedetek előrejelzésében alátámasztja a két konstruktum között minden országban megtalált szignifikáns, pozitív, közepes-erős összefüggés. A tudományra és politikára alapuló környezeti remény csak a cseh mintában mutatott szignifikáns, de gyenge kapcsolatot a környezetbarát viselkedéssel.
A modell magyarázóereje Szlovákiában volt a legmagasabb (18,2%), melyet Csehország követ (15,7%), míg Magyarországon a legalacsonyabb (13,4%). A modellbe foglalt prediktor változók tehát csak viszonylag kis részben magyarázzák a környezetbarát viselkedést, ezért további tényezők bevonása indokolt.

SZ35

Tesztről és lélekről - módszertan mindenkinek

Elnök: **Arató Judit** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Nagybányai-Nagy Olivér** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichológiai mérés, a mérés tudománya első hallásra a módszertani szakembereket érintő területnek tűnik. A mérőeszközök, mérési módszerek, az eredmények értelmezése, interpretációja, tovább gondolása azonban mind a kutatás, mind a gyakorlat számára hasznos és alapvetően fontos lehet.
Szimpóziumunkban egyrészt arra igyekszünk rávilágítani, hogy a jelenleg használt mérési és elemzési módszerek milyen előnyökkel, hátrányokkal és buktatókkal járhatnak. Előadásainkat gondolatébresztőnek szánjuk mind a kutatók, mind a gyakorlati szakemberek számára, és igyekszünk olyan, egyelőre csak szűk körben elterjedt módszereket is bemutatni – például kognitív tesztinterjúk –, amelyek használata nagyban hozzájárulhat nem csak a jelenleg használt mérőeszközök részletesebb elemzéséhez, hanem kifinomultabb mérőeszközök és módszerek kidolgozásához is. Előadásaink ugyan egy-egy területre fókuszálnak, de általánosíthatóak is lehetnek.
Arató Judit és munkatársa egy kevéssé vizsgált, de a kutatási eredmények alapján komoly személyiség- és egészségpszichológiai jelentőséggel bíró konstruktum, a diszpozicionális irigység mérési módszereit, azokon keresztül egyebek mellett a pszichometriai modellek illeszkedésének kérdéskörét, annak gyakorlati oldalát, az önjellemző módszerek használatának nehézségeit vetik föl. Kitérnek arra is, hogy milyen alternatív megoldások kifejlesztése van folyamatban, és azok min alapulnak.

Szabó Dominik és munkatársa a Rövid Sötét Tetrád (SD4) magyar változatával kapcsolatos eredményeket mutatják be, továbbá előadásukban kitérnek az exploratív strukturális egyenletmodellezés (ESEM), illetve a mérési invariancia tesztelésének előnyeire és hátrányaira, valamint az ezekkel kapcsolatos aktuális szakirodalmi ajánlásokat is ismerteti.
Rózsa Sándor és munkatársai a mindulness mérésének kérdéskörét járják körül. Ismertetik, hogy kutatási eredmények alapján a meditálók, klinikai és normál mintához tartozó személyek számos tételt eltérő módon értelmeznek a széles körben használt Ötfaktoros Mindfulness Kérdőív (Five Facet Mindfulness Questionnaire, FFMQ) kitöltése során, vagyis a tételek torzítanak. Ezt az ún. kognitív tesztinterjúk eredményei is megerősítik. Mivel az eredmények feltehetően általánosíthatóak más önjellemző kérdőíves eljárásokra is, így olyan viselkedésalapú módszereket is bemutatnak, amelyek az önjellemzésből fakadó torzításokat képesek kiküszöbölni

Megfoghatatlan jelenlét: A tudatos jelenlét mérésének kihívásai

Rózsa Sándor[1], Fodor László[1], Arató Judit[1], Nagybányai-Nagy Olivér[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az utóbbi évtizedekben számos modern pszichoterápiás irányzat építette be eszköztárába az úgynevezett mindfulness meditációval kapcsolatos technikákat. Kutatások hosszú sora támasztja alá, hogy az ilyen gyakorlatokat alkalmazó terápiák rendkívül hatékonyak számos mentális zavar kezelésében. Ezen beavatkozások sikere azonban magával vonja annak igényét, hogy minél pontosabban tudjuk a mindfulnesst, mint jelenséget mérni. Számos önjellemző kérdőív született, amelyek a tudatos jelenlétet, mint vonásjellemzőt mérik. Ezek közül a legelterjedtebb és legelfogadottabb az úgynevezett Ötfaktoros Mindfulness Kérdőív (Five Facet Mindfulness Questionnaire, FFMQ). Ez a mérőeszköz már meglévő kérdőívek faktoranalíziséből született és a tudatos jelenlétet egy többkomponensű konstruktumként definiálja. Az elmúlt 20 évben a kérdőívvel kapott pszichometriai elemzések igen változatos eredményeket hoztak. Néhányan még azt is felvetik, vajon alkalmas-e az önjellemző kérdőív a tudatos jelenlét mérésére.
A hazai kutatásaink során összegyűjtött, közel 4.000 fős kérdőíves adatainkat három különböző alminta összevetésével elemeztük: meditálók, klinikai és normál minta. Az elemzések során alátámasztást nyert, hogy bár a skálák megbízhatósága és a mérőeszköz faktorszerkezet megfelelő, az egyes csoportokból származó kitöltők számos tételt eltérő módon értelmeznek, vagyis a tételek torzítanak. Ezen eredményeket kvalitatív megközelítéssel, ún. kognitív tesztinterjúk segítségével is megerősítettük. Mivel eredményeink feltehetően általánosíthatóak más tudatos jelenlétet mérő önjellemző kérdőíves eljárásokra is, így kitekintésként olyan viselkedésalapú módszereket is bemutatunk, amelyek az önjellemzésből fakadó torzításokat képesek kiküszöbölni: pl. Légzésszámlálás feladat, Szelf-Implicit Asszociációs Teszt. A különböző mérőmódszerek kombinációja segítségünkre lehet abban, hogy a tudatos jelenlét mérését tágabb kontextusban értelmezzük, a meglévő módszereket pedig tökéletesítsük.

A diszpozicionális irigység mérésének dilemmái

Arató Judit[1], Rózsa Sándor[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: A diszpozicionális irigység pszichológiai jelentőségét nemzetközi, valamint saját nagymintás kutatásunk eredményei is alátámasztják. Az irigységet leginkább önjellemző módszerekkel mérik. A leggyakrabban használt irigység-skálák részletes és összehasonlító pszichometriai elemzésére még nem került sor.
Célkitűzés: A három leggyakrabban használt irigység-skála egyenkénti és összehasonlító pszichometriai elemzése; az önjellemző mérés nehézségeinek feltérképezése; a pszichometriai modellek jóságának gyakorlati hasznosulásával kapcsolatos kérdések körbejárása.
Módszer: A kutatássorozat első kérdőíves felmérése során kényelmi mintavétellel kialakított, folyamatosan bővülő minta (N = 714) esetében a válaszadók 62,9 %-a nő, a személyek átlagéletkora 35,4 év (SD = 13,8). Három irigység skálát használtunk (DES, Diszpozicionális Irigység Skála; BeMaS, Jó- és Rosszindulatú Irigység skála; DSES, Területspecifikus Irigység Skála), nyitott kérdéseket, félig strukturált- és kognitív tesztinterjúkat készítettünk. Ellenőriztük a skálák megbízhatóságát, elkészítettük az irigység-skálák részletes pszichometriai elemzését, különös tekintettel a faktorszerkezet többszempontú vizsgálatára. Az irigység-skálák összehasonlító elemzéséhez korrelációs eljárásokat alkalmaztunk.
Eredmények: Mindhárom mérőeszköz megbízható, jó belső konzisztenciával bír, és elfogadható az eredetivel megegyező faktorszerkezet. A DES esetében a modell illeszkedése akkor mondható jónak, ha egyes tételpároknál megengedjük a hibatagok korrelációját. Az azonos konstruktumot – diszpozicionális rosszindulatú irigység – mérni hivatott skálák között minden esetben az elvárt 0,7-es értéknél alacsonyabb korrelációt kaptunk.
Következtetés: A DES, a BeMaS és a DSES megbízható és érvényes mérőeszköz, de a részletes pszichometriai elemzések alapján elmondható, hogy adott esetben a modell illeszkedése akkor jó, ha megengedjük a hibatagok közötti korrelációt, miközben a konstruktum tételekre gyakorolt hatása nem változik jelentősen. Kérdés, hogy ez érdemben hozzá ad-e valamit a modellhez. Ha a problémás tételeket elhagyjuk, a megmaradt tételek tartalma alapján kérdésessé válik, hogy továbbra is az irigységet mérjük-e. A kognitív tesztinterjúk során kapott válaszok megerősíteni látszanak a kvantitatív kutatás során kapott eredményeinket. Mindezek alapján kirajzolódik egy új diszpozicionális irigység mérőeszköz kialakításának szükségessége, amelyet korábbi és újabb kvantitatív és kvalitatív kutatási lépéseink során nyert eredményeinkre alapozva dolgozunk ki.

A Rövid Sötét Tetrád (SD4) magyar változata: faktorstruktúra, mérési invariancia és validitás

Szabó Dominik

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: Az elmúlt évtizedben jelent meg a szakirodalomban a Sötét Tetrád koncepció, amelybe a machiavellizmus, a szubklinikai nárcizmus, a szubklinikai pszichopátia és a szubklinikai szadizmus személyiségvonásai tartoznak. Kutatásunk célja a négy szubklinikai sötét személyiségvonás mérésére kialakított kérdőív, a Rövid Sötét Tetrád (SD4) pszichometriai jellemzőinek alapos vizsgálata volt.
Módszer: Elsőként áttekintettük az SD4 pszichometriai jellemzőivel kapcsolatos korábbi eredményeket, majd exploratív strukturális egyenletmodellezés (ESEM) használatával megvizsgáltuk a kérdőív faktorstruktúráját és mérési invarianciáját egy 1447 fős mintán (71,5% nő, átlagéletkor = 37,55 év, szórás = 15,19 év). A kérdőív validitását egy független, 210 főt számláló minta (54,8% nő, átlagéletkor = 42,65 év, szórás = 15,04 év) segítségével vizsgáltuk meg.
Eredmények: A korreláló négyfaktoros és a négy specifikus faktorral rendelkező bifaktoros modell közül az utóbbi mutatta a jobb illeszkedést. A bifaktoros modell nemek és korcsoportok közötti metrikus invarianciáját is sikerült igazolnunk. A mérőeszköz skáláinak reliabilitása elfogadható volt ($\alpha = 0,71–0,87$), valamint általánosságban az elvárásoknak megfelelő erősségű és irányú összefüggéseket mutattak más mérőeszközökkel.
Következtetések: Eredményeink alapján az SD4 magyar változata a szubklinikai sötét személyiségvonások megfelelő mérőeszköze. Az előadásban kitérünk az exploratív strukturális egyenletmodellezés, illetve a mérési invariancia tesztelésének előnyeire és hátrányaira, valamint az ezekkel kapcsolatos aktuális szakirodalmi ajánlásokat is ismertetjük.

SZ36

Gyermekek, szülők és képernyők: A digitális kor kihívásai és lehetőségei

Elnök: **Bali Cintia** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Arató Nikolett** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A digitális eszközök szerepe a gyermekek fejlődésében egyre fontosabbá válik, különösen az oktatás és szórakoztatás területén, ahol a technológia új lehetőségeket kínál a tanulás hatékonyságának növelésére. A szimpózium a digitális eszközhasználat különböző aspektusait vizsgálja, kiemelten foglalkozva a tanulásra, kreativitásra, érzelemregulációra és társas-kognitív fejlődésre gyakorolt hatásával. A bemutatott kutatások a digitális eszközhasználat és a gyermekkori fejlődés összefüggéseit tárgyalják, külön figyelmet fordítva a digitális mesék szerepére.
A digitális eszközök közé tartoznak a digitális mesekönyv alkalmazások, melyek lehetőségeit és kihívásait illetően a kognitív terhelés kérdése különös figyelmet érdemel. Korábbi kutatásokból ismert, hogy az ilyen alkalmazások elősegíthetik a tanulást azáltal, hogy egyszerre alkalmaznak vizuális és verbális információkat, továbbá releváns fizikai aktivitással fokozzák a bevonódás mértékét. Az interaktív elemek ugyanakkor elterelhetik a figyelmet és fokozhatják a kognitív terhelést, így csökkenhet a kapott információ feldolgozásának a minősége. Ezért különösen fontos, hogy feltárjuk azokat a módszereket, amelyek segítenek csökkenteni a

digitális mesekönyvek használata során megjelenő kognitív terhelést, az alkalmazásokhoz kötődő pozitív hatások ugyanis így tudnak csak érvényre jutni.
A kognitív terhelés mellett fontos kérdés az is, hogy a digitális mesék ingergazdag világa, hogyan hat a gyermekek kreativitására. A kutatások azt mutatják, hogy a mesélés szociális aspektusa – például a szülői jelenlét – pozitívan befolyásolja a gyermekek kreativitását, míg az intenzívebb vizualizáció (ld. animációk), csökkentheti a gyermekek kreativitását. Így felmerülhet a kérdés, hogy a digitális mesék vizualitása csökkentheti-e a felhasználó kreativitását és hogy ebben milyen szerepe lehet a szülők részvételének. Feltehető, hogy a szülő részvétele képes lehet a digitális mesék és a kreativitás közti összefüggést szabályozni.
A szülők részvétele nem csak a mesélés kontextusában lehet jelentős. Az aktív szülői mediáció az általában vett digitális eszközhasználat és a gyermekek kognitív képességei közti összefüggések megértésében is jelentős szerepet tölthet be. Az eszközhasználat mértéke és a szülői digitális mediáció hatással lehet a gyermekek kognitív és érzelmi fejlődésére, különösen az érzelemreguláció és végrehajtó funkciók esetében. A kutatások alapján a közös eszközhasználat és a szülői mediáció segíthet abban, hogy a gyermekek megfelelő módon alkalmazzák a digitális technológiát, ezáltal mérsékelhetik annak esetleges negatív hatásait.
Összességében elmondható, hogy bár bizonyos alkalmazások jól használhatóak ismeretek hatékony átadására, figyelemmel kell lenni az eszközhasználat kognitív, érzelmi és szociális hatásaira. A szimpózium célja, hogy betekintést nyújtson azokba a hazai kutatásokba, amelyek célja az itt bemutatott problémák megértése.

A kognitív terhelés csökkentésének lehetőségei interaktív mesekönyv alkalmazások használata során

Bali Cintia[1], Várkonyi Gergő[1], Zsidó András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az interaktív mesekönyv alkalmazások elősegíthetik a tanulást azáltal, hogy egyszerre közvetítenek vizuális és verbális információkat, továbbá az interaktív elemeken keresztül képesek aktívan bevonni a felhasználókat. Ezáltal építenek az aktivitáson keresztül történő tanulásra. Az interaktív elemek, azonban Eötvös Loránd Tudományegyetemrelhetik a diákok figyelmét és fokozhatják a kognitív terhelést az alkalmazások használata során. Az interaktív elemek megjelölése a képernyőn feltételezhetően mérsékelné ezt a hatást, mivel segítheti a figyelmi orientációt és a különböző modalitású tartalmak hatékony integrációját. Vizsgálatunkkal tehát tesztelni szerettük volna, hogy az interaktív elemek jelölése a kognitív terhelés csökkentése által képes-e javítani a diákok tanulási teljesítményét. A vizsgálatban 119 ($M = 9.35$, $SD = 0.684$) gyermek vett részt, akiket négy csoportra osztottunk: (1) jelölt interaktív alkalmazás, (2) nem jelölt interaktív alkalmazás, (3) videó és (4) statikus képeket tartalmazó kontrollcsoport. A gyermekek egy tudományos ismeretterjesztő témájú mesekönyvet hallgattak meg, amelyhez különböző interaktív és multimédiás elemek társultak. A tanulási teljesítményt 16 rövid választ igénylő kérdéssel mértük a bemutatást követően. Ezen felül a gyermekek pedagógusait arra kértük, hogy minden gyermekre vonatkozóan töltsenek ki egy figyelmetlenséget és hiperaktív tendenciákat mérő kérdőívet. Az interaktív elemek általában javították a tanulási eredményeket a statikus illusztrációkhoz képest. Ugyanakkor a figyelmi

nehézségekkel küzdő gyermekek rosszabb teljesítményt nyújtottak, amikor a multimédiás videót nézték, vagy amikor az interaktív elemek elhelyezkedését nem jelöltük a képernyőn. Ez az összefüggés nem jelent meg a jelölt interaktív elemek használata során. Eredményeink arra utalnak tehát, hogy az ingergazdag környezet valóban növeli a kognitív terhelést, elsősorban a figyelmi nehézségekkel küzdő gyermekek esetében. A vizuális jelölések használata különösen hasznos lehet figyelmi nehézségekkel küzdő gyermekek számára, ugyanis a jelölés vélhetően elősegíti az interaktív elemek narrációval összhangban történő használatát, ami támogatja multiszenzoros integrációt és ezáltal a tanulást.

A mesék vizualizációjának és szociális kontextusának hatása a gyermekek kreativitására

Szőke Rebeka[1], Rohán Eszter[1], Pogány Ákos[1], Konok Veronika[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Etológia Tanszék

A mesélés alapvető szerepet tölt be mind a tanulásban, mind a biztonságos szülő-gyermek kötődés kialakításában, amelyek a kreativitás fejlődésének is alapját képezik. Az új technológiai lehetőségek révén a mesemondás elveszítheti szociális kontextusát, hiszen a történeteket egy idegen hang is elmondhatja a gyereknek szülői jelenlét nélkül. Emellett a mesefilmek egyre gazdagabbak multimodális elemekben és képekben, amelyek csökkenthetik a gyermekek képzelőerejét, és ezáltal kreativitásukat.
Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a mese szociális kontextusa (szülő olvassa/idegen hang) és a történet vizualizációjának intenzitása (animációk, képek) hogyan befolyásolja a gyermekek képzelőerejét és kreativitását. Feltételeztük, hogy az intenzívebb vizualizáció és az idegen hang alacsonyabb kreativitást eredményez.
A kutatásban 70 szülő-gyerek páros vett részt (32 lány, 5–8 évesek, M = 7,05, SD = 0,55). A szülők beszámoltak a demográfiai adatokról és a gyermekek vonáskreativitásáról. A kísérletben felmértük a gyermekek állapotkreativitását, képzelőerejét, majd egy tableten meghallgattak/néztek egy történetet, ezután ismét felmértük a kreativitásukat. A kreativitást/képzelőerőt a szokatlan használat teszt, alakasszociációs teszt, kreatív gondolkodás teszt – rajzos feladat és mentális képösszehasonlítás teszt segítségével mértük. A mesék (4-6 perc) két dimenzió mentén változtak: (1) vizualizáció (animáció, képek, nincs vizualizáció, (2) szociális kontextus (szülő olvas, idegen hang). A gyerekek ezek közül véletlenszerűen néztek meg egyet.
Eredményeink szerint a történet vizualizációja a képösszehasonlítási feladatban előre jelezte a reakcióidő változását (Wald$\chi^2(2)=4{,}771$, $p=0{,}092$); azok a gyerekek, akik képekkel kísért történeteket hallgattak, javulást mutattak a mentális képösszehasonlítási feladatban (csökkent a reakcióidejük), de nem mutattak javulást, amikor képek nélkül vagy animációval kísért történeteket hallgattak. Ez arra utal, hogy a mérsékelten vizualizált történetek (képek) rövid távon pozitív hatással vannak a képzelőerőre.
A szociális kontextus tekintetében a mesélés módja előre jelezte a kreativitási pontszámok változását a rajzolási feladatban ($B= -5{,}029$, $SE=2{,}169$, Wald$\chi^2(1)=5{,}374$, $p=0{,}020$): a szülői részvétel a mesélés során szignifikánsan nagyobb javulást eredményezett , mint amikor az idegen hang mondta a történetet. Ez megerősíti az érzelmi támogatás és az interakció fontosságát az állapotkreativitásban.

A szokatlan használat teszt és az alakasszociációs teszt rövid távon nem volt érzékeny a vizualizáció mértékére vagy a szociális kontextusra, ami arra utal, hogy a kreativitás ezen aspektusai ellenállóbbak az ilyen típusú változásokkal szemben.
Összességében kutatásunk megerősíti, hogy a mesék mérsékelt vizualizációja (képek) és a szülői jelenlét támogató hatással van a gyermekek állapotkreativitására és képzelőerejére, míg az intenzívebb vizuális ingerek (animációk) és az idegen hang által mesélt történet nem mutatnak hasonló előnyöket.

A családon belüli eszközhasználati szokások és regulációs készségek fejlődésének kapcsolata 3-8 éves gyermek-szülő diádok mintáján

Regőczi-Balogh Eszter[1], Láng Diána Ágnes[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A digitalizáció elterjedésének következtében a digitális eszközök és az általuk nyújtott tartalmak egyre nagyobb szerepet kapnak a családok és a legfiatalabb generáció nevelésében is. Az eszközök, használatuk és az általuk nyújtott lehetőségek, tartalmak újszerűsége, sokasága és folyamatos változása miatt azonban ezek fejlődésre és családi viszonyokra gyakorolt hatása a mai napig nyitott kérdés. Hasonló nyitott kérdéseket találunk a kutatásunk középpontjában álló regulációs készségek és eszközhasználat kapcsolatában is. Az említett regulációs készségek olyan alapvető képességeket foglalnak magukban, mint a kognitív kontroll, illetve a kutatásunk fókuszában is álló érzelmi reguláció és végrehajtó funkciók, melyek jelentős fejlődésen mennek keresztül az általunk is vizsgált 3-8 éves korosztályban.
Véleményünk szerint az említett kérdésekre jelentős válaszokat kaphatunk az eszközhasználat rendszerszemléletű, családon belüli vizsgálatával. Ennek céljából kutatásunkban egy komplex módszertant hoztunk létre, mellyel a 3-8 éves gyermekeket nevelő családokon belül, gyermekek és szülők mintáján (N = 2x91; gyerekek átlag életkora: 80 hó, SD=15,6; 47 fiú, 44 lány) vettünk fel adatokat a témában. Szülői lekérdezés módszerével vizsgáltuk: (1) a szülői eszközhasználati és mediációs szokásokat (Global Kids Online Survey Q modul), (2) a gyermeki eszközhasználati szokásokat (Gyermekkori Digitális Eszközhasználati kérdőív) (3) a gyermek regulációs készségeket (Gyermek Önszabályozás és Viselkedés Kérdőív). Ezen felül egy, több feladatból álló gyermekvizsgálatba illesztett félig struktúrált interjúval mértük fel a gyermekek saját és családon belüli eszközhasználatról kialakított reprezentációit.
Eredményeink alátámasztják azon kiinduló szakmai véleményünket, miszerint a kora gyermekkori digitális eszközhasználatot és annak fejlődési hatásait szükséges a családon belüli használat és szülői digitális mediáció, nevelés komplexitásában vizsgálni. Adataink szerint ugyanis a gyermeki eszközhasználat pozitív kapcsolatot mutat a regulációs készségekkel mind gyermeki (Spearman rho=0,971; p<0,001), mind szülői adatok esetén (Spearman rho=0,801; p<0,001). E kapcsolatot azonban befolyásolhatja és árnyalhatja többek között a szülő-gyermek közös eszközhasználat, illetve a szülői digitális mediáció mértéke.

A digitális eszközök, a gyermekek társas-kognitív és érzelmi fejlődése, valamint a szülői stílus közötti összefüggések

Pálosi Vivien[1], Korom Ágnes[2], Konok Veronika[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Alpha Generation Lab
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Természettudományi Kar

A digitális technológia kétirányú pszicho-szociokulturális mechanizmusokon keresztül hat a világra, a gondolkodáson és a viselkedésen keresztül pedig egyéni szinten is megfigyelhető a hatása (Chan, 2022). A digitális eszközök gyors fejlődése (Carr & Dempster, 2021) egy folyamatosan változó környezetet teremt. Az idegrendszer plaszticitása miatt viszont a környezetnek nagy jelentősége van a korai életkorban, mind a kognitív készségek, mind a viselkedés fejlődése szempontjából (Pechtel & Pizzagalli, 2011). A gyermekek fejlődési környezetének részeként fontos a szülők hatásának feltárása is (Konok et al., 2016), mivel a szülők digitális eszközökkel kapcsolatos pozitív és negatív meggyőződései közvetlenül befolyásolják gyermekeik digitális eszközhasználatát (Griffith, 2023). A témával kapcsolatos tanulmányok gyakran ellentmondásos eredményeket mutatnak, ezért fontos, hogy minél több oldalról vizsgáljuk a befolyásukat, hogy jobban megértsük a hatásukat (Strasburger, 2010).
Kutatásunkban azt feltételeztük, hogy minél több időt tölt a gyermek digitális eszközök használatával, annál alacsonyabb a végrehajtó funkciók, a társas-kognitív és érzelmi képességek szintje, és hogy ezt a kapcsolatot a szülői stílus és a szülő-gyermek közös tevékenység alacsony szintje mediálja. Feltételeztük továbbá, hogy a rendszeres digitális eszközhasználat hosszabb távon hozzájárul a vizsgált készségek lassabb fejlődéséhez, valamint a szülő-gyermek interakció mennyiségének és minőségének csökkenéséhez.
A feltételezett összefüggések vizsgálatához longitudinális vizsgálati módszert alkalmaztunk, melyben egészséges 4-5 éves gyermekek képességeit mértük egy év alatt három különböző időpontban, online videohívás keretében. Emellett felmértük a szülői stílust, a szülő-gyermek interakciót, és mértük, hogy a gyermekek mennyi időt töltöttek az eszközök használatával a kutatás ideje alatt.
Az előzetes keresztmetszeti eredmények azt mutatják, hogy a szülői stílus hatással van arra, hogy a gyermekek mennyi időt töltenek eszközök használatával. A bemutatott longitudinális eredményektől azt várjuk, hogy közelebb visznek minket a digitális eszközhasználat gyermeki fejlődésre gyakorolt hatásának megértéséhez.

SZ37

Kutatások az alkalmazott pszichometriában

Elnök: **Takácsné Kárász Judit** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Széll Krisztián** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Intézet

Szimpóziumunkban a Károli Gáspár Református Egyetem hallgatóinak és doktoranduszainak alkalmazott pszichometriai kutatásaiból szemezgetünk.

Az első két előadás az Országos kompetenciamérés (OKM) esélyegyenlőségi nézőpontú vizsgálata, melyek a modern tesztelméleti háttérre alapozott eljárás, a differenciált itemműködés vizsgálatának újszerű, a tesztszerkesztésen túlmutató alkalmazásai. Az OKM 2021-ig papír-ceruza alapon mérte a 6., 8. és 10. évfolyamos tanulók teljes körét szövegértés és matematika területeken, az eredményeket széles körben használják az iskolai eredmények objektív mutatójaként. A 2022-ben bevezetett digitális mérési felület és a modern mérési technológiák elérhetősége lehetőséget biztosíthat érvényesebb, a tanulókat nekik megfelelő feladatokkal mérő egyéni tesztek felvételére, így az esélyegyenlőség elősegítésére.
Simai Johanna és munkatársai előadása a halmozottan hátrányos helyzetű és alacsony szocioökonómiai státuszú tanulók eredményeit vizsgálja. Felvetése szerint, mivel a matematika területet kontextusba ágyazott feladatokkal mérik, bizonyos tartalmi elemekkel rendelkező vagy számukra valószínűsíthetően kevésbé ismert szituációkba ágyazott feladatok torzított, a valóságosnál alacsonyabb képességszint megállapítására vezethetnek.
Balázs Arikán és munkatársai egy másik érzékeny csoport, a diszlexiás tanulók eredményeinek vizsgálatát végezte el. A diszlexiás tanulók nem kapnak többlet időt a kitöltésre, és/de az eredményük nem számít bele az intézmény eredményébe. Lehetséges ugyanakkor, hogy a matematika teljesítményüket a szöveges forma miatt a valóságosnál alacsonyabbnak méri a teszt, bizonyos feladatok magas szövegkomplexitása miatt.
A második két előadás az érzelemfelismerés hagyományos és technológiával segített mérőeszközeire fókuszál. Ezek a mérőeszközök egyre szélesebb körben alkalmazottak a bűnüldözés és a szolgáltatások területén a megtévesztés és a csalás felismerésére. A technológiai lehetőségek és a mesterséges intelligencia, mint feldolgozást segítő eszköz, nagyarányú fejlődése az alkalmazhatóság illetve sikeresség értékelési szempontjainak a változását is magával hozhatja.
Reusz Anna Zorka és munkatársa metaanalízisükben a hazugságvizsgálatra használt eszközök hatékonysági eredményeit vetette össze az elmúlt 10 év távlatára. Előadásukban kitérnek az alkalmazói szempontok és a technológia, mint támogató eszköz lehetséges jövőbeli irányvonalaira.
Pusker Máté és munkatársai pilot kutatásukban egy ilyen mérőeszköz, az LVA hangfelismerő szoftver alkalmazhatóságát vizsgálták interjús szituációt modellezve. Kutatásuk kérdése, hogy az eszköz alkalmas-e a témákkal kapcsolatos érzelmi töltés és kognitív terhelés mértékének és változásának kimutatására. Előadásukban első eredményeiket és a további kutatás módszertanával kapcsolatos lehetséges irányokat mutatják be.

Az Országos kompetenciamérés feladataiban megjelenő tartalmak és a szocioökonómiai státusz kapcsolata

Simai Johanna[1], Takácsné Kárász Judit[1], Takács Szabolcs[1], Gergely Bence[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatások szerint az alacsonyabb szocioökonómiai státuszú (SES, családi-háttérrel szinonimaként értendő) diákok alulmaradnak tanulmányi eredményeikben az előnyösebb helyzetű társaikhoz képest (Sirin, 2005; Auxné Bánfi et al., 2012; Balázsi et al., 2014; Fehérvári

és Széll, 2014; Thien és Ong, 2015; O'Connell, 2019; Harsányi et al., 2019). Kutatásunk célja megvizsgálni, hogy az Országos kompetenciamérés 2017-es matematika feladatainak (N = 57) szöveges tartalma kapcsolatban van-e az alacsonyabb és magasabb családi-háttér (CSH) értékkel rendelkező tanulók teljesítmény különbségével a tizedik évfolyamosok körében. Négy féle mintát vizsgáltunk, összehasonlítottuk a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és nem HHH tanulók (n1 = 5960), az alacsony és közepes (n2 = 19502), az alacsony és magas (n3 = 16620), illetve a közepes és magas (n4 = 16620) CSH értékkel rendelkező tanuló csoportok teljesítményeit.

A feladatok összetételének feltárására tartalomelemzést végeztünk, melyhez Muskens és munkatársai 2024-es kutatását vettük alapul. A végső kódolásban a vagyon, verseny-vizsga, étel-testkép, külföld-tömegközlekedés, sport, munka világa és technológiai eszközök-reál tudományok kategóriákat definiáltunk. Szécsi és Szászi (2022) szerint az alacsony anyagi helyzetben lévők rosszabbul teljesítenek a financiális nehézségekre emlékeztető tartalommal rendelkező feladatokon, ezért Muskens kutatása alapján azt vártuk, hogy a vagyon kategóriába sorolható feladatok esetében az itemek viselkedése szignifikáns eltérést fog mutatni az egyes tanulói csoportok között. A differenciált item működést (DIF) mutató feladatokat R programnyelvben a difr programcsomag segítségével határoztuk meg (Magis et al., 2010) mind a négy minta megoldásai alapján külön számolva. Végül a mintákon Mann-Whitney és Welch-féle d-próbával vizsgáltuk, hogy az egyes kategóriákat tartalmazó feladatokra szignifikáns eltérés jelenik-e meg abban, hogy az itemek hány módszer alapján mutatnak DIF-et.

Az alacsonyabb szocioökonómiai státuszú tanulók teljesítményének elmaradását kutatásunk is alátámasztotta. Várakozásunkkal ellentétben csak a sport kategória itemei bizonyultak szignifikánsan különbözőnek a HHH és nem HHH tanulók ($p = 0{,}024$), az alacsony és közepes ($p = 0{,}024$), valamint a közepes és magas ($p = 0{,}012$) CSH értékkel rendelkező fiatalok mintáján. Ezek alapján a sporttal kapcsolatos szöveges feladatokon az alacsonyabb családi-hátterű fiatalok szignifikánsan alulmaradnak előnyösebb helyzetű társaikkal szemben. A problematikus feladatok mögött húzódó további magyarázatokra vonatkozó jövőbeli kutatási javaslatokat és ötleteket előadásunkban mutatjuk be.

Differenciált itemműködés diszlexiás tanulók matematikai kompetenciamérésében

Balázs Arikán[1], Takácsné Kárász Judit[1], Gergely Bence[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pszichológia fokozódó térnyerésével párhuzamosan az emberek egyre növekvő igénnyel viszonyulnak utódaik jövőjének alakításához. Ennek egyik fontos alapköve a mindenki számára elérhető oktatás minőségének javítása, optimalizálása. Kutatásunkban az Országos Kompetenciamérés (OKM) 2016/17-es, tizedik évfolyamos tanulók teljesítményét felmérő, szöveges matematika feladatait vizsgáltuk. Kutatásunk célja megállapítani, hogy az OKM vizsgált évi tesztsora rendelkezik-e olyan feladatokkal, melyek megoldása a kitöltő diszlexiás diákok számára nagyobb nehézséget okoz, mint az ugyanolyan képességű, normál olvasó társaiknak. Ez alapján az első hipotézisünk azt feltételezi, hogy a vizsgált kompetenciamérés rendelkezik olyan feladatokkal, melyek a kitöltő diszlexiás és normál olvasó diákok egyenlő

képességszintje ellenére teljesítménybeli különbséget mutatnak. A második hipotézis azt állítja, hogy a diszlexiás tanulók számára nehezebb feladatok komplexebb megfogalmazásúak.

Annak érdekében, hogy a teljesítménybeli különbség szinte kizárólag a diszlexia jelenlétével legyen magyarázható, a diákokat a szocioökonómiai hátterük alapján, Propensity Score Matching (PMS) módszerrel illesztett mintává kapcsoltuk össze (N = 2760). A teljesítménybeli különbséget az itemek oldaláról Differenciált Itemműködés (DIF) futtatásával vizsgáltuk. Hat DIF-et vizsgáló módszert futtattunk a vizsgált OKM feladatsoron, mely során egy ún. „DIF súlyossági pontszámot" kaptunk. Ezek után manuálisan, az előírt formula alapján került megállapításra a FRES (Flesch Reading-Ease Score) pontszám, mely egy szövegkomplexitást indikáló mutató. Mivel a magasabb érték kisebb komplexitást jelent, a FRES pontszám és a DIF-et jelző eljárások száma között negatív korrelációt vártunk.

Az első hipotézist megerősítette, hogy a futtatott dichoDif funkció az OKM 56 vizsgált feladatából 25 esetén jelzett DIF-et. A második hipotézist azonban a korrelációanalízis megcáfolta. Az eredmények alapján így az OKM 2016/17-es, tizedik osztályos tanulók számára készített tesztsora rendelkezik olyan feladatokkal, melyek a diszlexiás diákoknak nagyobb nehézséget okoznak, mint ugyanolyan képességű, nem diszlexiás társaiknak, ezt azonban a FRES értékek alapján feltehetően nem a feladatok nyelvezetének komplexitása magyarázza. Kutatásunk eredményei rávilágítanak a kompetenciamérés nagyobb esélyegyenlősége biztosításának szükségére, annak érdekében, hogy az oktatásban részt vevő diszlexiás tanulók teljesítménye is ugyanolyan pontossággal legyen felmérve, mint normál olvasó társaiknak.

Technológiával támogatott hazugságvizsgálati módszerek szisztematikus áttekintése és metaanalízise

Reusz Anna Zorka[1], Takács Szabolcs[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A hazugság, melyet a hazug fél és a célszemély interakciójának hálójában, folyamatként definiálunk, mindennapjaink szerves részét alkotja. Bond és Depaulo (2006) eredményei azt sugallják, hogy az átlagember szinte alig teljesítve jobban a véletlennél, 54%-os találati arányt tud elérni a hazugság felismerésében. Budaházi (2013) műszeres vallomásellenőrzésről írt doktori értekezésében kiemelte, hogy a technológiák jelentős része kísérleti fázisban van. Az elmúlt tíz évben mind a műszerek, mind az eljárásokat támogató alkalmazások robbanásszerűen fejlődtek, amely különösen igaz a mesterséges intelligencia esetében. A hazugságvizsgálati eljárásoknál használt technológiák széles palettáját Agárdi (2018) nyomán fiziológiás, nem fiziológiás, illetve pszichológiai fő kategóriákra bontva jellemezhetjük. Jelen kutatás egy olyan szisztematikus áttekintés és metaanalízis, amely összegzi az elmúlt tíz év technológiai fejlődése nyomán a hazugság vizsgálatánál alkalmazható eljárások a) hatékonyságát, illetve b) a mérőeszközök közötti különbségeket.

A„lie detection", „deception detection" és „technology" kulcsszavakkal a Publish or Perish programot felhasználva hat adatbázisban keresést hajtottunk végre, amelyekben 7224 publikációt találtunk. A találatokat a PRISMA protokoll mentén, előre rögzített kritériumaink alapján kiválogattuk. Olyan kutatásokat tartottunk meg, melyeket 2014-ben, vagy utána

publikáltak, ötnél több a citáltságuk, illetve mintaelemszámuk meghaladta a kilencvenet, így végül 18 cikket választottunk be. Ezeket az információ feldolgozásának ideje (azonnali vagy utólagos), illetve a célváltozó jellege alapján négy kategóriába osztottuk. A torzítások kockázata miatt közelebbről megvizsgáltuk a beválasztott publikációk mintáját, alkalmazott eljárását és kutatási elrendezését.

A két kutatási cél teszteléséhez először kategóriák nélkül, majd négy csoportra osztva vizsgáltuk a cikkeket. Mivel mindkét esetben magas heterogenitású volt a mintánk (a kategóriákkal, és azok nélkül is $p<0,001$), emiatt Fixed Effects modellt használtunk. Először faktorok nélkül futtattunk metaanalízist, amely alapján a beválasztott cikkek szerinti átlagos teljesítmény 69,9% volt. A négy kategória között Omnibus test of Model Coefficients alapján nem tudtunk szignifikáns eltérést kimutatni ($p = 0,540$).

A különböző eljárások hasonló teljesítményét a technológiát alkalmazó módszerek gyorsasága okozhatja, tehát nem számít az információ feldolgozásának ideje. Kutatási eredményeink azt sugallják, hogy az egyszerűbb, olcsóbb, kevesebb eszközt igénylő eljárások jelenthetik a jövőt, azonban jelenleg a technológiával támogatott hazugságvizsgálatok sokkal feszesebb keretek között tudnak csak operálni.

Érzelmek felismerése interjúszimulációk során

Pusker Máté[1], Berényi Blanka[1], Takácsné Kárász Judit[1], Takács Szabolcs[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatásunk egy egyetemi kísérleti vizsgálat eredményeit dolgozza fel, amelyben olyan egyetemi felvételi interjúkat szimuláltunk, amelyekkel a hallgatók élesben a pszichológia mesterképzésre való jelentkezés során találkozhatnak. A strukturált interjúk során előre meghatározott témakörökben kaptak kérdéseket a hallgatók. A beszélgetések hanganyagát rögzítettünk, a hangfelvételeket pedig az LVA (Layered Voice Analysis) szoftver segítségével utólagos elemzésnek vetettük alá. Az LVA szoftver egyedisége abban áll, hogy képes az emberi hang alapján különböző érzelmeket azonosítani. Az érzelmeket és azok kombinációit a szoftver különböző paraméterként kezeli, ilyenek például a vizsgálatunkban használt Stressz, Légkör, Harag, Izgatottság paraméterek. A kutatás célja, hogy a hangelemző szoftver által felhasznált paraméterek mentén érzelmi mintázatokat tárjunk fel.

Az LVA szoftver saját referenciaértékeinek elemzése során egy statisztikai különbség kapott szakmai alátámasztást. Az Agyteljesítmény paraméter szakmailag is értelmezhető különbséget mutatott ki a kérdéskategóriák között ($\chi2(3) = 44,8$ $p<0,001$). További statisztikai különbséget fedeztünk fel az LVA paraméterek összehasonlításakor a különböző kérdéskategóriákban. Az általános mintázatban az „Irreleváns kérdések” mutatták a legalacsonyabb paraméter-középértékeket, míg a „Tízéves tervek” kérdéskategória mutatta a legmagasabb átlagértékeket. Ezek alapján arra következtetünk, hogy ez a kérdéskategória aktiválta a legtöbb érzelmet a vizsgálati személyekben.

Az interjúból nyert hanganyagok elemzése során a Stressz paraméter értékei alacsonynak bizonyultak. A Légkör paraméter magas értékei alapján pozitív interjúkörnyezetre lehet következtetni. A Stressz és Légkör paraméter alapján az interjúk során ideális körülményeket sikerült biztosítani a hallgatók számára, mely fontos kritérium a tudományos szakirodalom alapján (Rubin és Rubin, 2012). A pilot kutatás első eredményeire építve lényeges módszertani szempontokat fedeztünk fel, melyek további kutatási kérdéseknek nyitnak teret.

SZ38

Humán tudományos pszichológiai kutatások: Újragondolt diagnózisok, kreativitás és a pszichológusi szerep

Elnök: **Pintér Judit Nóra** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Csabai Márta** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium az Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Humán Tudományos Pszichológia Kutatócsoportjának aktuálisan folyó kutatásait mutatja be. A kutatásaink egyik fontos fókusza olyan sokakat érintő diagnózisok újra gondolása, mint a PTSD és egy ahhoz szorosan kapcsolódó jelenség, az erkölcsi sérülés (moral injury), illetve a felnőttkori ADHD diagnózisa. Az első prezentáció az erkölcsi sérülés hazai szakirodalomban kevéssé megjelenő fogalmát mutatja be. A definíció szerint olyan felkavaró, masszívan erőszakos háborús cselekményekben való részvétel, szemtanúság, vagy az arról való tudás vezet erkölcsi sérüléshez, amely áthágja a személy erkölcsi normáit és hiedelmeit, s ezzel spirituális, egzisztenciális krízist okoz (Litz et al., 2009; Shay, 1994). Foglalkozunk a jelenség számos kérdést felvető viszonyával a PTSD vonatkozásában, az azt vizsgáló kérdőívekkel, továbbá a fogalom filmes reprezentációival is, amelyek erősen hozzájárulnak a veteránok által átélt elkövetői traumának mint egyben kollektív traumának egy-egy társadalom kulturális emlékezetbe való integrálásához.
A második prezentáció témája a felnőttkori ADHD, ami egyre inkább hangsúlyos népegészségügyi és mentálhigiénés kihívás. A diagnosztikus problémák mellett bemutatunk egy lehetséges megközelítést, ami a terápiás közösségek (TC) gyógyulási folyamat-modelljét alapul vevő, 12 lépéses programok terápiás alkalmazása (Minnesota Model), amely az encounter-csoportok módszertanával dolgozik, illetve egy success team (Sher, 1989) motivációs keretrendszer lehetőségeit kínálja.
Kutatócsoportunk több területen folytat a művészetpszichológia és a klinikai- illetve tanácsadás pszichológia határterületéhez tartozó kutatásokat, a szimpózium másik két előadása ezekbe enged betekintést. A harmadik prezentáció egy pilot kutatást mutat be, amelyben a fenomenológia módszer segítségével igyekszünk körbejárni a mesterséges pszichológusi szerep és az autentikus segítésben-való-lét találkozás határán egyensúlyozó szakember tapasztalatát, és a pszichológusi munkának való értelemadás folyamatát IPA módszertannal. Olyan izgalmas kérdésekre keressük a választ, mint hogy mennyiben lehet hiteles egy, a nárcisztikus igényektől hajtott szakember? Hogyan vonható párhuzam a színészi szerepformálás és a terápiás térben zajló kétszemélyes munka között?

A negyedik prezentáció az Álom, egzisztenica, kreativitás címet viseli. Az álom a pszichonalízis szerint a mindennapi kreativitás, tapasztalataink feldolgozásának ősformája: álmodáskor mindannyian művészek vagyunk. Az egzisztenciális felfogás ezt fejlesztette tovább, egyrészt azzal a feltevéssel, miszerint az ember az álmában leginkább önmaga, és álomtapasztalatának megvilágításával meg nem valósított létlehetőségeket fedezhet fel önmagában, másrészt azzal a gondolattal, hogy a kreativitás elsősorban önmagunk megteremtését jelenti, amivel a létezés paradox adottságai által keltett szorongások egy időre kezelhetővé válnak. Az előadás ezen összefüggéseket egy esetrészleten keresztül is szemlélteti.

Az erkölcsi sérülés fogalma, PTSD-vel való kapcsolata és filmes reprezentációi

Pintér Judit Nóra
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatócsoportunk egyik fókusza az erkölcsi sérülés (moral injury) jelensége. Az Egyesült Államokban becslések szerint naponta mintegy húsz háborús veterán követ el öngyilkosságot; ez évente körülbelül 7000 halálesetet jelent, ami az USÁ-ban elkövetett összes öngyilkosság 18-20 százaléka (National Veteran Suicide Prevention Annual Report, 2023), pedig a poszttraumás stressz-zavar diagnózisa már 1980 óta szerepel az Amerikai Pszichiátriai Társaság kézikönyvében, és az ezt célzóterápiás intervenciók évtizedek óta a veteránokkal foglalkozó segítőszervezetek fő profiljába tartoznak. A halmozódó tapasztalatok nyomán egyre több szakirodalom foglalkozik a trauma elkövetői oldalával is, amelynek egyik változatát a katonákat ért erkölcsi sérülés (moral injury) fogalmával írták le (Jones, 2020; Litz et al., 2009; MacNair, 2002). Az elkövetői trauma mint koncepció lehetőséget kínál arra, hogy a háború aktoraira, akár sokkoló kínzások elkövetőire (pl. a guantánamói vagy az iraki Abu Ghraib börtön), vagy számos civil életét követelő dróncsapások kivitelezőire stb. nemcsak elkövetőként, de trauma áldozatként is tekintsünk. Az előadásban körbejárjuk az erkölcsi sérülésnek a hazai szakirodalomban szinte teljesen hiányzó fogalmát, az azt vizsgáló kérdőíveket, nagy hangsúlyt fektetve a PTSD-vel való összevetésére. A COVID óta a fogalommal kapcsolatos kutatások egyre inkább teret kapnak az egészségpszichológia területén is, ahol az egészségügyi személyzet sokszor olyan erkölcsileg kihívásteli helyzetekben találja magát, amelyekben mások életéről kell dönteniük, és korlátozottak a lehetőségeik. Az előadás második felében az elkövetői traumát, illetve a morális sérülést ábrázoló játék- és dokumentumfilmek egy csoportját fogunk elemezni (például Libanoni keringő, az Act , a Good Kill, a National Bird, a Full Contact, a The Card Counter és a Mindörökké). Olyan kérdésekre keressük a választ, hogy hogyan képes a filmművészet részt venni a kollektív emlékezetből oly gyakran kitörölni vágyott erkölcsi sérülésnek mint társadalmi jelenségnek és individuális szenvedésnek a felszínre hozatalában, tárgyalásában, megdolgozásában? A fikciós- és a dokumentumfilmeknek más és más lehetőségeik és szerepük van az erkölcsi sérülés tematizálásával kapcsolatban. Míg a dokumentumfilmek elsősorban az erkölcsi sérülést átélt emberek tanúságtételét rögzítik, megfigyelt viselkedésén és szavain keresztül letapogatják az erkölcsi sérülés külsődlegesen is tetten érhető hatását, és számot adnak a lehetséges terapikus eszközökről, beavatkozásokról, egzisztenciális döntésekről, addig a játékfilmek mindezeken túl a mentális élményeket, a tudattalanból előtörő szorongásokat, emlékbetöréseket is képesek megeleveníteni.

Álom, kreativitás és egzisztencia

Kőváry Zoltán
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A prezentáció az álom, a kreativitás és egzisztencia összefüggéseit vizsgálja. Az álom és a kreativitás kapcsolata ősidők óta ismert. A pszichológia tudományában mindkét jelenséget Freud kezdte el vizsgálni, amelynek során messze meghaladta azt az egyszerű feltételezést, hogy az álom tartalma inspiráló lehet a művészi alkotófolyamat során. Egyik legfontosabb felfedezése az álommunka volt, annak a feltárása, hogy a tudattalan hogyan transzformálja az alvás közben az álmodó tudatát ostromló fantáziákat, amit a nappali élmények aktiválnak. A művészi alkotófolyamat struktúráját Freud teljesen hasonló módon írta le, tanítványa, Ernst Kris ezért joggal beszélt "művészetmunkáról" ezzel kapcsolatban. Az álom tehát a mindennapi kreativitás, tapasztalataink feldolgozásának ősformája: álmodáskor mindannyian művészek vagyunk. Az egzisztenciális felfogás ezt fejlesztette tovább, egyrészt azzal a feltevéssel, miszerint az ember az álmában leginkább önmaga, és álomtapasztalatának megvilágításával meg nem valósított létlehetőségeket fedezhet fel önmagában, másrészt azzal a gondolattal, hogy a kreativitás elsősorban önmagunk megteremtését jelenti, amivel a létezés paradox adottsági által keltett szorongások egy időre kezelhetővé válnak. Az előadásban ezen összefüggések bemutatását követően egy esetrészlettel mutatjuk be a tudattalan hihetetlen kreativitását, azzal egyetemben, hogy ez még korántsem jelenti azt automatikusan , hogy a páciens élni is tud ezen keresztül az ön-újratapasztalás és a legsajátabb lenni tudásra val ó szabad-lét lehetőségével.

A józanság-modell az ADHD-val élők segítésében

Lisznyai Sándor
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A felnőttkori ADHD egyre inkább hangsúlyos részévé válik a hazai népegészségügyi és mentálhigiénés kihívásoknak. A diagnosztikus problémák mellett az egyik legfontosabb kérdés a különböző ellátási formák és modellek alkalmazhatósága ezen a területen.

Az egyik lehetséges megközelítés a terápiás közösségek (TC) gyógyulási folyamat-modelljét alapul vevő, az absztinencián alapuló 12 lépéses programok terápiás alkalmazása (Minnesota Model) ezen a területen.

A prezentáció egy ilyen kísérletet, egy józanság-csoport modellen alapuló, az encounter-csoportok módszertanával dolgozó, a résztvevők számára egy success team (Sher, 1989) motivációs keretrendszer lehetőségeit kínáló csoport folyamatát mutatja be.

A nemzetközi szakirodalom elsősorban speciális fókuszú csoportokat mutat be, leggyakrabban CBT alapú csoportterápiát (Stralin, 2022), pszichoedukációs, skill-tanuló csoportokat (Carroll, 2023), encounter-csoportokat (Shaikh, 2017). Az általunk vezetett folyamat egy 2023-ban indult, kétheti rendszerességgel a résztvevők számára nyitott csoport, mely ezeket a szempontokat a józanság csoport keretrendszerében igyekszik egyesíteni, integrálni.

A csoportok keretrendszerét a függőkkel folytatott, terápiás közösség keretében megvalósult pszichodráma csoportok ihlették: a terápiás közösségek "félig nyitott" rendszere, amely Moreno Beacon Hill-i csoportjainak folyamatát idézi, nem igényel szigorú elköteleződést, sokkal inkább egyfajta identitás-alapú csoport-tagságot. Ez a keretrendszer bevált a függőkkel folytatott munkánk során, és ezen tapasztalatokat hasznosítottuk az ADHD csoport kialakításában.

A prezentáció bemutatja a csoport folyamatát és lehetőségeit, különös hangsúllyal az ADHD mint speciális célcsoport számára ígéretes pszichológiai intervenciós lehetőségeken. A józanság-csoport keretrendszere mellett ezek az intervenciók hozzák lérte a folyamat ADHD-specifikus hatótényezőit. Többek között bemutatunk aktivitásokat és csoportfolyamatokat az alábbi területekről:

- A tranzakcióanalízis és a videotréning alkalmazása;
- CBT módszerek az ADHD overwhelm kezelésében;
- Pszichoedukáció az ADHD mindennapi kríziseinek kezelésében;
- Pszichodráma és ADHD: a szégyen, a kisebbértékűség, a bűntudat megjelenése az ADHD-s életúton;
- Meditáció, mindfulness, imaginatív technikák mint a mindennapi megküzdés eszközei.

A prezentáció során összevetjük a területen releváns szakirodalom ajánlásait saját tapasztalatainkkal, konkrét példákat, folyamat-elemeket mutatunk be a terápiás integráció lehetőségeinek demonstrálása érdekében.

Narcisszusz a terapeutaszékben, avagy a pszichológus beleszeret saját segítői szerepébe

Ruscsák Péter[1], Pintér Judit Nóra[2]
[1]Ébredések Alapítvány
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Schmidbauer-féle helfer szindróma a segítő saját belső bizonytalanságából fakadó, a korai nárcisztikus sérülés okozta pszichés egyensúlyhiányt kompenzáló kényszeres viselkedés. A segítő sokszor a sérülést nem tudatosítja, hanem cselekvésbe fordítják át: mások segítésével igyekszik kitölteni belső ürességérzését, és elfedni az üresség okozta szorongást a megmentő szereppel való azonosulással. Ha a segítségnyújtásra elhárításként tekintünk, mennyiben lehet hiteles egy, a nárcisztikus igényektől hajtott szakember és munkája? Hogyan vonható párhuzam a színészi szerepformálás, illetve a terápiás térben zajló kétszemélyes munka között? Hogyan lehetséges kapcsolat rivaldafény és terápiás tér között? Pilot kutatásunkban olyan kérdésekre keressük a választ, mint hogy értelmezhető-e a pszichológusi segítői szerep egyfajta jungi értelembe vett personaként, s hogy értelmezhető-e a pszichológusi munka szublimációként. Kutatásunk során végig a színház és pszichológusi szakma határmezsgyéjéről kerestük és vizsgáltuk a pszichológusi munkában a nárcisztikus igénynek nyomait, a segítői szerepformálásnak és a terápiás ülés mint dramatizálható jelenet-alkotásnak aktusait.

Pilot kutatásunk a fenomenológia módszer segítségével igyekszik körbejárni a mesterséges pszichológusi szerep és az autentikus segítésben-való-lét találkozás határán egyensúlyozó szakember tapasztalatát, és a pszichológusi munkának való értelemadás folyamatát. Félig

strukturált interjúkat vettünk fel három olyan gyakorló pszichológusal, aki művészként is dolgozik/dolgozott színházban. Az eredményeket IPA módszerrel elemeztük.

A kvalitatív interjúk vizsgálata során több fő és altéma bontakozott ki, melyek mindegyike elhelyezhető a „másik ember valakivé válásának segítése" és az „önaktualizáció" tengelyén, ahol egyik fenomén nem elválasztható a másiktól.

SZ39

A korai szülői minőségben szerepet játszó tényezők összefüggései

Elnök: **Héjja-Nagy Katalin** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Gács Boróka** – Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

Jelen szimpózium keretein belül a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetében működő „Várandósság, szülés, kötődés" kutatócsoport néhány aktuális perinatális pszichológiai kutatását szeretnénk bemutatni. Jó ideje tudjuk és tényként kezeljük, hogy a korai kötődés minősége hosszú távon befolyásolja az egészséges személyiségfejlődést, a sikeres és boldog élet lehetőségét. A biztonságos kötődés kialakulásának feltételeit meg kell vizsgálni, és optimalizálni kell, ahol csak lehetőség van a folyamat kedvező irányú befolyásolására. A kutatócsoport alapvető elképzelése, hogy az anyai attitűd folyamatosan formálódik, sok egymással bonyolult kölcsönhatásban álló tényező által. A felnőtt kötődés, a párkapcsolati elégedettség, a fogantatás és nehézségei, a várandósság, a szülés és a gyermekágyi időszak történései meghatározóak ebben az anyává válási folyamatban. A szimpózium előadásai ezekben a vonatkozásokban vizsgálják az anyai megéléseket és azok későbbi hatásait.
Fehér Petra előadása a kötődési folyamat eleje és vége: a párkapcsolati sémakémia, a felnőtt kötődés a párválasztáson túl hatással van a gyermekkel kialakított kötődésre is. Egy olyan kérdőíves vizsgálatról számol be, amely az egyén jellemző sémamódjai, feltételes önértékelése, felnőtt kötődési típusa és párkapcsolati elégedettsége összefüggéseire kereste a választ. Eredményeiből úgy tűnik, hogy a vizsgált változók alapján a párkapcsolati elégedettséget pozitívan befolyásolja az egészséges felnőtt működés, a feltétel nélküli önbecsülés és a biztonságos kötődés.
Héjja-Nagy Katalin a szülés objektív körülményeinek és a szubjektív szülésélménynek az összefüggéseit vizsgálta a korai anya-gyerek kapcsolat minőségével és a válaszkész gondoskodással. Előadásában bemutatja a vizsgált változók alapján a válaszkész anyai gondoskodás és a pozitív anyai attitűd kialakulását segítő objektív szüléskörülmények és a szubjektív szülésélmény tényezőinek összefüggéseit feltáró modellt.
Krajnyák Helga előadása a szülés utáni depresszió meghatározó tényezőit feltáró kutatást mutatja be. A várandósság alatti erősebb szorongás erősebb depressziós tünetekkel járt, és ezt az összefüggést befolyásolta a szülés során megélt distressz mértéke. A prenatális veszteségélmények és fogantatási nehézségek ugyanakkor ebben a mintában nem emelték a postpartum depressziós tünetek kialakulásának kockázatát.

Hermanovszky Laura előadásában reprodukciós traumát átélt édesanyákkal végzett vizsgálatának eredményeit mutatja be. A korábban meddőséggel küzdő szülők körében vizsgálta a sikeres gyermekvállalás során mutatkozó szülői énhatékonyság, stressz és depresszió szintjét, illetve a gyermek szülő által észlelt vulnerabilitását. Továbbá feltárta olyan védőfaktorok lehetőségét mint a családi reziliencia és a poszttraumás növekedés.

A párkapcsolati elégedettség vizsgálata a személyiségműködés, a feltételes önbecsülés és a felnőtt kötődés tükrében

Fehér Petra
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológiai Intézet

Gyermek- és serdülőkori tapasztalásaink életre szóló nyomot hagynak lelkünkben. Alapvető emberi szükségleteink kisebb-nagyobb sérülései életünk későbbi történéseinek megélését is irányítják, s hogy a külső világ sémák mentén leképezett belsőjéhez hogyan alkalmazkodunk, arra miként reagálunk, velünk született temperamentumunk és a családi minták egyaránt befolyásolják (Young et al, 1990). A párkapcsolati elégedettség igen fontos összetevője az élettel való általános elégedettségnek, s így a pszichés jóllétnek (Lakatos et al., 2020), a kapcsolat a hozzánk legközelebb állókkal, mindenekelőtt a párkapcsolatban biztosított. Kutatásomban az egyén (1) jellemző sémamódjai, (2) feltételes önértékelése, (3) felnőtt kötődési típusa, és (4) a párkapcsolati elégedettség összefüggéseire kerestem a választ, legalább egy éve egy párt alkotó felnőtt személyek körében. 30 pár, összesen 60 nő és férfi vett részt a kutatásban, online formában kitöltésre került kérdőíves adatgyűjtéssel. A mérőeszközök egy saját összeállítású demográfiai kérdőív, a Sémamód Kérdőív (Young et al., 2007; magyarul Osváth, 2019), a Feltételes Önbecsülés Skála (Johnson és Blom 2007; magyarul Sági, 2015), a Közvetlen kapcsolatok élményei – kapcsolati struktúrák kötődési kérdőív (Fraley et al., 2011; magyarul Jantek és Vargha, 2016), és a Párkapcsolati elégedettség kérdőív (Schaefer és Olson, 1981; magyarul Kövér et al., 2017) voltak. Összefoglalóan megállapítható, hogy a párkapcsolatban lévő személyek Egészséges Felnőtt Módjainak aktivitása között összefüggés van: amennyiben a pár egyik felére egészséges, pszichológiai értelemben vett érett működésmód jellemző, úgy ez a tendencia felfedezhető a romantikus partner személyiségének működésében is. Úgy tűnik, hogy a maladaptív sémamódok és a mögöttük meghúzódó sémák – bár minden bizonnyal jelen vannak az egyes személyeknél –, a tartós és boldog párkapcsolat szempontjából inkább releváns, hogy sérüléseikre és az azokból eredő (hibás) működésükre az Egészséges Felnőtt Módból rá tudjanak tekinteni: tudatosan, reflektív módon és empatikusan viseltessenek mind önmaguk, mind partnerük irányába. Az egykor sérült, kielégítetlen, vagy nem megfelelő módon kielégített szükségletek a sémák közvetítésével visszatükröződnek a maladaptív gyermek- és szülői módokban egyaránt, és az önértékelésben is testet öltenek. Kutatási eredményeim azt is alátámasztják, hogy a párkapcsolati elégedettség szempontjából az önértékelés, mint intrapszichés tényező, is szerepet kap. Mindemellett az is megállapításra került, hogy a felnőtt kötődési stílus, amelynek hátterében a koragyermekkorban kialakuló belső munkamodell sémája húzódik, alapvetően meghatározza a párkapcsolati elégedettséget. Úgy tűnik, hogy a romantikus kapcsolatokban – számos egyéb tényező együttes és lényeges hatása mellett – a kötődésé a kiemelkedő szerep: az a mód, ahogyan ember és ember kapcsolódni tud egymáshoz.

A szülés objektív körülményeinek hatása a korai anya-gyerek kapcsolatra, a szülés szubjektív megélésével összefüggésben

Héjja-Nagy Katalin[1], Hőgye-Nagy Ágnes[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Napjainkban tényként kezeljük, hogy a korai biztonságos kötődés számos előnnyel jár a későbbi fejlődésre nézve. Alapja az egészséges személyiségfejlődésnek, munkamodellként szolgál későbbi kapcsolatainkban, csökkent stresszválaszt, jobb érzelemszabályozást eredményez, egészségesebb önbecsülést tesz lehetővé, de még a jobb kognitív kapacitáshoz is hozzájárulhat, és még sorolhatnánk. Mindent meg kell tenni ezért annak érdekében, hogy a biztonságos kötődéshez hozzájáruló anyai attitűdöket és válaszkész gondoskodást veszélyeztető tényezőket azonosítsuk, és legalább azokat, amiket el lehet kerülni, segítsük kiküszöbölni. Feltevésünk szerint a kötődés kialakulását befolyásolhatja (a várandósság előtti attitűdöt és a várandósság alatti kötődést megerősítheti, illetve módosíthatja) a szülés körüli objektív körülmények és szubjektív élmények kölcsönhatása.

Korábbi kutatási eredmények és a klinikai tapasztalatok is arra utalnak, hogy az anyai gondoskodás elemei (többek között az igény szerinti, sikeres szoptatás, válaszkész gondozás, éjszakai gondoskodás) könnyedebben valósulnak meg optimális (azaz háborítatlan) objektív körülmények között, leginkább ha a szülés hüvelyi úton, beavatkozásoktól mentesen zajlik. Tudjuk, hogy a pozitív szubjektív szülésélmény szintén segíti az anyai gondoskodás beindulását, előmozdítja az anya-újszülött egymásra hangolódását, védőfaktor a hangulatzavarokkal szemben (Héjja-Nagy–Varga, 2017). A szülés objektív körülményeiből nem következik egyértelműen a szubjektív élmény minősége; ezt a bonyolult kapcsolatot, valamint ezen objektív és szubjektív tényezők korai anya-gyerek kapcsolatra (anyai attitűdre és válaszkész gondoskodásra) gyakorolt hatását vizsgáltuk.

Egy korábbi átfogó kérdőíves vizsgálat eredményeiből felállított modellt szeretnék bemutatni az előadásban. A kérdőíves vizsgálat 550, 6-12 hónapos korú csecsemő édesanyjának bevonásával zajlott, országszerte. A szülés körülményeinek vizsgálatára és a válaszkész gondoskodás feltérképezésére saját összeállítású kérdőívet használtunk, a szülés módosult tudatállapot élményét a Phenomenology of Consciousness Inventory I. változatával mértük fel (Pekala, 1982). Az anya-gyerek kapcsolatot Az én kisbabám…/Szülő–csecsemő kapcsolat Skála (MORS) és a Gyermekgondozási/Gyermeknevelési Kérdőív (BMBI/CMBI) magyar változataival (Danis, Oates & Gervai, 2005) mértük.

Az előadásban statisztikai módszerekkel kialakított és igazolt elméleti modellt mutatok be a szülés körüli objektív változók, a szülés szubjektív élményének vonatkozásai és a korai anya-gyerek kapcsolat elemei között feltárt bonyolult összefüggésekről.

A szülés utáni depresszió összefüggései a fogantatás, várandósság és szülés során megélt élményekkel

Viroszt Eszter[1], Héjja-Nagy Katalin[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szülés utáni depresszió (postpartum depresszió, PPD) egy gyakori, de sokszor aluldiagnosztizált mentális egészségi állapot, amely jelentős hatással lehet az édesanyák pszichológiai jóllétére és a gyermek fejlődésére. Előadásomban egy olyan kutatásról számolok be, amelynek célja a szülés utáni depressziót befolyásoló tényezők vizsgálata volt, különös tekintettel a várandósság és a szülés körüli események hatására. A vizsgálat egy 215 fős anyai mintán alapul, amiben olyan édesanyák szerepelnek, akiknek a legkisebb gyermekük maximum 24 hónapos. Kérdőíves módszerrel tártuk fel a fogantatási nehézségek, a veszteségélmények, a várandósság alatti szorongás, a szülés során megélt érzelmek és a szülés körülményeinek szerepét a szülés utáni depresszió kialakulásában. Az alkalmazott kérdőívek között megtalálható volt a saját készítésű prenatális gyászt és a fogantatás nehézségét vizsgáló kérdőívem (Krajnyák, 2024), Héjja-Nagy Katalin (2014) szülés körülményeit feltérképező kérdőíve, a The Salmon Item List (Salmon & Drew, 1992) szülés alatt átélt érzelmek kérdőívének a magyar változata és az Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS) (Cox, Holden & Sagonosky, 1987) szülés utáni depressziós tüneteket mérő kérdőív. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a várandósság alatti szorongás szignifikáns összefüggést mutat a postpartum depresszió magasabb kockázatával, és ennek módosító tényezője lehet a szülés alatt átélt distressz érzése. Ez alapján tehát ha a várandósság alatt erősebb szorongást élt át a kismama, az erősebb depressziós tüneteket eredményezhet a szülés után, és ezt az összefüggést befolyásolhatja a szülés során megélt distressz mértéke. Emellett a szülés körülményei és a szülés során átélt érzelmek, vagyis a szülésélmény meghatározó szerepet játszik az anyai mentális egészség alakulásában. A korábbi perinatális veszteségekkel kapcsolatban ebben a kutatásban nem találtunk összefüggést a postpartum hangulatzavarokkal. A szülés folyamata számos összetett tényezőt foglal magában, ezért különös jelentőséggel bír a terület alapos vizsgálata. A részletek mély megértése segíthet abban, hogy az édesanyák mentális jóllétét támogató feltételek megteremthetők legyenek, és a szülés utáni időszakot kiegyensúlyozottan, pozitív élményként élhessék meg. A kutatás hozzájárulhat a prevenciók és intervenciók kialakításához és a szülés utáni mentálhigiénés támogatás hangsúlyozásához.

Nehezített teherbeesést követő szülőség jellegzetességei

Hermanovszky Laura[1], Almássy Zsuzsanna[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Napjainkban a meddőség (reprodukciós trauma) minden hatodik embert érint, ugyanakkor egyre több, a későbbi sikeres gyermekvállalást elősegítő orvosi beavatkozást ismerhetünk. Vajon a korábban átélt meddőség, illetve annak negatív hatásai a későbbi szülőségre, gyermekkel való kapcsolatra hatással vannak?

A korábban meddőséggel küzdő szülők esetében a szülői énhatékonyság, -stressz -és depresszió szint, illetve a gyermek szülő által észlelt vulnerabilitása a későbbi sikeres gyermekvállalás során gyakran kedvezőtlen irányba változnak. Mindezek negatív hatást gyakorolhatnak a szülőségre, gyermekfejlődésre egyaránt (kognitív képességek, motoros fejlődés, kötődés, stb.) A vizsgálat célja a reprodukciós traumát átélt édesanyák vizsgálata volt a fenti változók mentén. Továbbá lehetséges védőfaktorokat; a családi reziliencia és a poszttraumás növekedés mértékét is vizsgáltuk, illetve a következőket: teherbeesés körülményeinek, nehézségeinek hatása:

nehezített teherbeesés változó, meddőségi kezelés változó, teherbeeséshez szükséges idő, meddőségi kezelések száma, vetélés, spontán/ beavatkozás útján történt-e a teherbeesés. Továbbá figyelembe vettük az anya életkorát, gyermekek számát, gyermek életkorát, illetve, hogy van-e a gyermeknek tartós betegsége. A vizsgálat résztvevői a 0-12 hónapos gyermekkel rendelkező édesanyák voltak.

Eredményeink alapján a leginkább veszélyeztetett csoportok: az idősebb szülők, többgyermekesek, kisebb gyermekesek, hosszabb meddőségi idővel jellemezhető szülők, nehezített teherbeesők, akik tartós beteg gyermeket nevelnek. Emellett a családi reziliencia, illetve a poszttraumás növekedés védőfaktorként működhet a szülői énhatékonyságra és a gyermek észlelt sérülékenységére vonatkozóan. Erősítésükkel segíthetünk a szülőknek, illetve a gyermekeiknek egyaránt.

SZ40

Kora gyermekkori kutatások: társas-érzelmi fejlődés, kognitív funkciók, viselkedési problémák

Elnök: **Lábadi Beatrix** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Péley Bernadette** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A társas-érzelmi fejlődés kulcsfontosságú a gyermekek egészséges pszichológiai fejlődése és jóléte szempontjából, mivel meghatározó szerepet játszik a társas-kognitív kompetencia kialakulásában, az önszabályozás fejlődésében és az érzelmek hatékony szabályozásában. Ez a fejlődési terület alapvető a proszociális viselkedés megjelenésében, a sikeres önszabályozásban, valamint a társas kapcsolatok kialakításában. A szimpózium négy kutatás eredményein keresztül vizsgálja a társas-érzelmi fejlődés korai szakaszát meghatározó tényezőket, különös figyelmet fordítva a környezeti hatások jelentőségére, például a családi szocioökonómiai háttér szerepére, valamint a családi nevelés és kapcsolatok közvetítő funkciójára. Az előadások olyan releváns tényezőket tárgyalnak, mint a digitális médiahasználat, a szülői nevelési stratégiák és attitűdök, a gyermek temperamentuma és a szenzoros feldolgozás sajátosságai, amelyek együttesen befolyásolják a társas és érzelmi fejlődést. Külön hangsúlyt kapnak a fejlődési kockázatok, az eltérő fejlődésből (pl. szenzoros feldolgozási zavar, autizmus) adódó társas-érzelmi nehézségek, a szabályozási problémák, valamint a viselkedési zavarok összefüggései. Az elhangzó kutatási eredmények jelentős mértékben hozzájárulhatnak a gyermeknevelési gyakorlatok és pedagógiai beavatkozások továbbfejlesztéséhez, a szakmai ajánlások kidolgozásához, valamint a korai intervenciós stratégiák finomításához, elősegítve a gyermekek egészséges társas-érzelmi és pszichoszociális fejlődését a kora gyermekkorban.

A korai digitális médiaexpozíció és a társas-kognitív funkciók fejlődésének összefüggései 12 hónapos csecsemők körében

Lábadi Beatrix[1], Pohárnok Melinda[1], Kopcsó Krisztina[2]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]KSH Népességtudományi Kutatóintézet

Az elmúlt évtizedben a csecsemők és kisgyermekek körében egyre nő a digitális médiahasználat, amely hatással lehet kognitív és szociális-érzelmi fejlődésükre. Jelen tanulmány célja a korai digitális médiaexpozíció és a fejlődési mutatók közötti összefüggések feltárása. Vizsgáltuk, hogy a csecsemők digitális eszközökkel való korai találkozása hogyan befolyásolja egyéves korban a társas-kognitív fejlődést, összefüggésben az anyai médiahasználattal és a demográfiai jellemzőkkel.

A kutatás a Kohorsz '18 magyar születési kohorszvizsgálat részeként zajlott. A vizsgálatban 247 (111 lány) 12 hónapos csecsemő vett részt a délnyugat-magyarországi régióból. Az anyák kérdőívet töltöttek ki saját és gyermekük digitális médiahasználatáról (TV, okoseszközök), saját médiahasználati attitűdjükről, valamint gyermekük általános fejlődéséről. Az értékelt fejlődési területek közé tartozott a nagy és finom motoros készségek, a problémamegoldás, a kommunikáció és a személyes-szociális kompetenciák (Ages and Stages Questionnaire: 3). Emellett vizsgáltuk a gyermekek társas-érzelmi nehézségeit (Ages and Stages Questionnaire: Social-Emotional 2). A gyermekek kognitív fejlődését korai végrehajtó funkcióik vizsgálatával mértük, amelyhez három interaktív feladatot alkalmaztunk: Gátlási feladat (Friedman et al., 2011), Munkamemória feladat (Garon et al., 2008) és A-nem-B feladat (Kermoian & Campos, 1988).

A 12 hónapos gyermekek teljes képernyőidője szignifikánsan pozitív összefüggést mutatott az anyák képernyőidőjével. A szociodemográfiai tényezők és a gyermekek digitális médiafogyasztása közötti kapcsolatot bináris logisztikus regresszióval elemeztük. Az anyai képernyőidő 28%-kal növelte, míg a felsőfokú végzettség 62%-kal csökkentette annak valószínűségét, hogy a gyermek korai digitális médiafogyasztóvá váljon.

Többváltozós (MANOVA) elemzés során vizsgáltuk, hogy az anya és a gyermek képernyőidője befolyásolja-e a gyermekek végrehajtó funkció feladatok teljesítését. Az eredmények szerint a gyermek képernyőideje hatással volt az A-nem-B feladatban nyújtott teljesítményre, míg az anyai képernyőidő változó hatása nem bizonyult szignifikánsnak.

További bináris logisztikus regressziós elemzés során megvizsgáltuk, hogy az anyai képernyőidő és a gyermek korai digitális médiafogyasztása hogyan befolyásolja a fejlődési rizikócsoportba kerülés esélyét. Az eredmények azt mutatták, hogy a gyermek képernyőideje és az anya alacsonyabb iskolai végzettsége növelte a személyes-szociális (ASQ:3) és a társas-érzelmi (ASQ-SE:2) fejlődési kockázat esélyét.

Eredményeink rámutatnak, hogy az anyai digitális médiahasználat és a szocioökonómiai háttér befolyásolja a csecsemők digitális médiaexpozícióját. Ez összefüggésben állhat a kognitív rugalmasság gyengébb működésével és a társas-érzelmi fejlődési nehézségek megjelenésével.

A gyermekek digitális médiaeszköz használatának összefüggése a társas-érzelmi fejlődésükkel és nehézségeikkel kora gyermekkorban

Kopcsó Krisztina
KSH Népességtudományi Kutatóintézet

A kedvezőtlen fejlődési következmények csökkentése érdekében a nemzetközi ajánlások kétéves kor alatt a digitális médiaeszközök használatának mellőzését javasolják, a 2-5 évesek számára pedig egy órában határozzák meg a maximális napi képernyőidőt. A gyermekek napi képernyőideje az ajánlott mértéket ugyanakkor világszerte nagy arányban meghaladja. A túlzott képernyőidő társas-érzelmi fejlődéssel és jólléttel mutatott összefüggéseit számos korábbi kutatás vizsgálta, a témában készült reprezentatív hazai kutatásról ugyanakkor nincs tudomásunk. A vizsgálat célja a digitális médiaeszköz használat hazai jellemzőinek ismertetése 1,5 és 3 évesek körében, valamint a napi képernyőidő társas-érzelmi fejlődéssel és nehézségekkel való összefüggéseinek a feltárása. Az elemzések a Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat adatain történtek, amely kiinduló mintája szociodemográfiai szempontból reprezentatív. A vizsgálat a felmérés harmadik és ötödik hullámában is részt vevő, releváns adatokkal rendelkező gyermekek mintáján valósult meg (N =2119, 50,8% fiú). Az adatokat a vizsgálatban az anyák szolgáltatták; a társas-érzelmi fejlődés és nehézségek kapcsán az Ages and Stages Questionnaires: Social-Emotional-2 (ASQ:SE-2) 18 hós, valamint a Képességek és Nehézségek Kérdőív (SDQ) 2-4 éves változatán. Az eredmények a digitális médiaeszköz használat elterjedtségét mutatták kora gyermekkorban. A gyermekek átlagos napi képernyőideje 1,5 éves korukban 78,6 (SD=92,53), 3 éves korukban 123,0 (SD=103,6) perc volt. A napi képernyőidő az egy órát 34,8, illetve 65,3 százalék esetén, a két órát 16,4, illetve 34,2 százalék esetén haladta meg. A gyermekek leggyakrabban televízión (vagy azon is) néztek tartalmakat. A 1,5 éves kori napi képernyőidő gyenge összefüggést mutatott az egyidejűleg felmért társas-érzelmi fejlődéssel és a 3 éves kori érzelmi és viselkedéses problémákkal, míg a 3 éves kori képernyőidő utóbbival nem mutatott érdemi összefüggést. A gyermekek 3 éves kori proszociális viselkedése sem a 1,5, sem a 3 éves kori képernyőidejükkel nem állt érdemi összefüggésben. A 1,5 éves kori képernyőidő 3 éves kori érzelmi és viselkedéses problémákra kifejtett negatív hatásának egy része a gyermek szocioökonómiai és demográfiai hátterére, valamint az anya szülői bánásmódjának bizonyos aspektusaira kontrollálva is fennállt. Az eredmények megerősítik a túlzott képernyőidő negatív hatásaira figyelmeztető korábbi eredményeket a társas-érzelmi fejlődés vonatkozásában kétéven aluli gyermekek esetén, ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy az összefüggés egy részéért az tehető felelőssé, hogy a túlzott képernyőidővel jellemezhető gyermekek egyszersmind kedvezőtlenebb szocioökonómiai hátterű családok tagjai.

Különböző utak a proszociális viselkedéshez óvodáskorban – A szülői nevelés, a gyermeki temperamentum és önszabályozás szerepének vizsgálata

Orbán Rebeka[1], Kiss Botond László[1], Pohárnok Melinda[1], Zsidó András[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A proszociális viselkedés, vagyis a másiknak való önzetlen segítségnyújtás, másokkal való együttműködés képessége, dinamikusan fejlődik óvodáskorban, és alakulását mind szocializációs, mind egyéni tényezők befolyásolhatják. Jelen kutatás célja annak feltérképezése, hogy a szülő nevelési stílusa, valamint a gyermek önszabályozása és temperamentuma milyen összefüggésbe hozhatók egy komplex modellben a proszociális viselkedéssel óvodások körében. Kérdőíves keresztmetszeti vizsgálatunkban 524 szülő vett

részt (M: 35,57 év; SD: 4,65; min.: 21, max.: 49; 36 férfi, 488 nő), akik egy online kérdőívcsomagot töltöttek ki gyermekükre vonatkozóan (M: 56,15 hónap; SD: 12,53; min.: 36, max.: 86; 261 fiú, 263 lány). A kérdőívcsomag négy önkitöltős szülő-kérdőívet tartalmazott: a szülői nevelés mérésére a Szülői Nevelői Stílus Kérdőívet (PSDQ - Hadházi és mtsai., 2021), a gyermek önszabályozás vizsgálatára a Gyermek Önszabályozás és Viselkedés Kérdőívet (CSBQ - Nagy-Tószegi et al., 2023), temperamentum mérésére az Emocionalitás, Aktivitás, Szociabilitás Temperamentum Kérdőívet (EAS - Tamás et al., 2007), segítő viselkedés meghatározására pedig a Képességek és Nehézségek kérdőív (SDQ - Birkás és mtsai., 2008) proszociális viselkedés alskáláját. A SEM modell alapján direkt útvonalon az autoritatív nevelés és a szociabilitás temperamentumfaktora hozhatók összefüggésbe a proszociális viselkedéssel. Ami az indirekt útvonalakat illeti, az autoritatív nevelés pozitívan a kognitív önszabályozáson keresztül, az autoriter nevelés negatívan az érzelemszabályozáson keresztül, az engedékeny nevelés szintén negatívan a kognitív- és érzelemszabályozáson keresztül kapcsolódik a proszociális viselkedéshez. Emellett az emocionalitás temperamentumfaktora kapcsolódott negatívan mindkét szabályozáson keresztül a proszociális viselkedéshez. Végül, az aktivitás temperamentumfaktora pozitívan kapcsolódott a proszociális viselkedéshez a kognitív szabályozáson, és negatívan az érzelemszabályozáson keresztül. Eredményeink alapján a melegség, következetesség és érvelés mentén történő szülői nevelés, valamint a túlzott kritikusság, merevség és következetlenség hiánya mutat összefüggést az önszabályozással és a proszocialitással. A temperamentum feltételezhetően a társas helyzetekhez való magas megközelítési hajlandóságon és az alacsony érzelmességen keresztül kapcsolódik a proszocialitáshoz. Az önszabályozás az érzelmek és a figyelem helyzethez igazodó kezelésével támogathatja a proszocialitást. Ez az integrált modell hozzájárulhat a proszociális viselkedés működésének kontextusban történő átfogóbb megértéséhez. Ugyanakkor felhívja a figyelmet arra is, hogy a változók közti viszony hatásirányai többféle módon értelmezhetők.

A szenzoros feldolgozás rendellenességek, a viselkedési problémák és a társas kapcsolati készségek fejlődési összefüggései szenzoros feldolgozási rendellenességekkel küzdő és autizmus spektrumzavarral élő óvodás korú gyermekeknél

Nagy-Tószegi Cecília[1], Lábadi Beatrix[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Korábbi kutatások alátámasztják, hogy a gyermekek szenzoros feldolgozásának eltérő mintázatai összefüggést mutatnak az adaptív viselkedés fejlődésével, illetve a viselkedési problémák megjelenésével. A szenzoros feldolgozási rendellenességek magas prevalenciája miatt az autizmus spektrumzavarban érintett populációban került a kutatás fókuszába. Jelen kutatásunk célja az volt, hogy megvizsgáljuk a korai fejlődés időszakában a szenzoros feldolgozás, az önszabályozás és a viselkedési problémák közötti összefüggéseket atipikusan fejlődő óvodás korú gyermekeknél. Vizsgálatunkban magasan funkcionáló autizmus spektrum zavarral élő (ASD) és szenzoros feldolgozási rendellenességeket mutató óvodás gyermekek (N=25), szenzoros feldolgozási eltéréseket mutató, de más diagnózissal nem rendelkező óvodás gyermekek (idiopátiás szenzoros feldolgozási zavar, iSPD) (N=50) kerültek be. A kontrollcsoportban életkorban, nemben, a gondviselő iskolai végzettségében illesztett tipikus fejlődésű óvodás gyermekeket (N=100) választottunk ki felmérésre. A kutatás során a szülők számára összeállított kérdőívcsomag a szenzoros feldolgozási rendellenességek (Szenzoros és

Mozgásos Élmények Kérdőíve, az önszabályozási nehézségek (Gyermek Önszabályozás és Viselkedés Kérdőív) és a viselkedési problémák (Képességek és Nehézségek Kérdőív) szűrésére alkalmas kérdőíveket tartalmazott. A tipikus fejlődésű gyermekek eredményeihez képest mind az ADS, mind az iSPD csoportban szereplő gyermekek szignifikánsan gyengébb szabályozási képességekkel és több viselkedési problémával küzdöttek. Az ASD SPD-vel és az iSPD-vel élő gyermekek összehasonlításakor nem tapasztaltunk szignifikáns eltérést a két csoport között sem a feldolgozási típusok, sem a modalitásonkénti összehasonlításban. Mindkét csoport jelentős mértékű eltérést, (<2SD) szenzoros feldolgozási rendellenességet jelző szenzoros tünetet mutatott. A viselkedési problémák közül a magatartási problémák, az érzelmi tünetek és a kortárs kapcsolati nehézségek is szignifikánsan nagyobb mértékben jelentek meg az autizmus spektrum zavarban érintett gyermekek, míg a proszociális magatartás tekintetében alacsonyabb pontszámot értek el az iSPD-ban érintett gyermekekhez képest. Továbbá az önszabályozási funkciókat tekintve gyengébb társas kapcsolati és érzelemszabályozási képességeket mutattak az autizmus spektrum zavarral élő gyermekek az iSPD gyermekekhez képest. Összességében a gyengébb társas-érzelmi szabályozással, fokozottabb mértékű viselkedési problémákkal és fejletlenebb proszociális viselkedéssel jellemezték szüleik az ASD-vel élő gyermekeket iSPD-vel élő kortársaikhoz képest. A szenzoros feldolgozás rendellenességek modalitásspecifikus hatását vizsgálva eredményeink azt mutatták, hogy a hallás modalitásában megjelenő szenzoros eltérés negatív hatásának kitüntetett szerepe van a társas készségek fejlődésére.

SZ41

Mesterséges intelligencia: Új eszközök a pszichológiai kutatásban

Elnök: **Vass Zoltán** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Putz Orsolya** - Budapesti Műszaki Egyetem, Villamosmérnöki és Informatikai Kar, Távközlési és Mesterséges Intelligencia Tanszék

A szimpózium célja a mesterséges intelligencia (AI), különösen a nagy nyelvi modellek (LLM) alkalmazásának bemutatása a pszichológiai kutatásokban. Az előadások közös vonása az AI innovatív felhasználása különböző pszichológiai területeken, kiemelve az új agent-alapú architektúrák szerepét.
Elsőként Vass Zoltán mutat be egy Mixture-of-Experts (MoE) architektúrájú mesterséges intelligencia rendszert, amelyet kutatócsoportja egyetemi oktatók publikációs tevékenységének támogatására fejlesztett ki. A rendszer nyolc specializált szakértői komponenst integrál, amelyek lefedik a teljes publikációs folyamatot, a kezdeti tartalomgyűjtéstől a végső kézirat elkészítéséig. Az alkalmazás az intelligens minőségellenőrzés, hivatkozáskezelés és formázás révén lehetővé teszi, hogy a szerzők a kreatív munkára koncentrálhassanak.
Ezt követően Varju Nóra ismerteti doktori kutatását szubpopulációk politikai attitűdjeinek modellezéséről (Subpopulation Representative Models, SRM). A kutatás LLM-eket alkalmazott politikai attitűdök elkülönítésére és reprezentálására, speciális modellt létrehozva. Az SRM-ek fontos jellemzője, hogy képesek meghatározott alcsoportok egyedi tulajdonságainak és preferenciáinak reprezentációjára, illetve viselkedésük szimulálására. A

kutatás új, Mixture-of-Agents (MoA) típusú architektúrát dolgozott ki, amelyben a részfeladatokat egymással kommunikáló, önálló memóriával rendelkező ágensek végzik, pontosabb és megbízhatóbb reprezentációt nyújtva az adott alcsoportok viselkedéséről.
Harmadikként Erdélyi-Belle Boglárka és Vass Zoltán mutat be egy OneClickMindmap nevű eszközt, amely az LLM-ek képességeit használja fel intelligens gondolattérképek generálására különböző forrásokból. Az eszköz szöveget, dokumentumot, weboldalt, videót vagy hangfelvételt képes gondolattérképpé alakítani egyetlen kattintással, lehetővé téve a dokumentumok logikai struktúrájának és kulcsfogalmainak gyors áttekintését. Az OCM előnye az automatizálás és az objektivitás, hiszen egyszerre nagy mennyiségű adatot képes feldolgozni és pontos kapcsolatokat feltárni a fogalmak között.
Végül Izsó Attila doktori kutatása következik az LLM-ek alkalmazásáról a kifejezéspszichológiai tesztértelmezésben. Kutatásának célja a jelentésalkotási folyamat vizsgálata, a már kidolgozott számítógépes modellek és szakértői rendszerek továbbfejlesztésével. Egy erre optimalizált MoA mesterséges intelligencia-rendszer segítségével az ARTIES szakértői rendszer által azonosított mintázatokat képezi le többdimenziós vektortérben, ami újabb pszichológiai jelentések feltárásával gazdagítja a létrehozott következtetéseket.
Az előadások fő tematikája az AI és az LLM-ek integrálása a pszichológiai kutatásokba, új módszertani megközelítések és eszközök fejlesztése révén. A MoE és MoA architektúrák alkalmazása lehetővé teszi a komplex pszichológiai jelenségek pontosabb modellezését és elemzését, ami reményeink szerint hozzájárul a pszichológiai kutatások eredményességének növeléséhez.

Mixture-of-Experts (MoE) architektúrájú mesterséges intelligencia rendszer egyetemi oktatók publikációs tevékenységének segítéséhez

Vass Zoltán[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatásunk* alapgondolata olyan kognitív pszichológiai ismeretreprezentációs modell létrehozása volt, amely Mixture-of-Experts (MoE) mesterséges intelligencia architektúrát alkalmaz a tudományos alkotási folyamat segítéséhez. Korábbi modellünket (Vass, 2006) a jelen kutatásban a tudományos alkotás genezisének megértése irányában fejlesztettük tovább: az alkotás egyes munkafázisait külön LLM-ek (Large Language Model) reprezentálják, amelyek együttműködve (Mixture-of-Experts) magasabb szintű produktumot hoznak létre, mint különálló formában.

Tudományos könyvírást támogató mesterséges intelligencia rendszerünk nyolc specializált szakértői komponenst integrál, amelyek lefedik a teljes publikációs folyamatot a kezdeti tartalomgyűjtéstől a végső kézirat elkészítéséig. Ezek a komponensek többek között kezelik a tartalomstrukturálást, a szakirodalmi hivatkozásokat és a kiadói követelményeknek való megfelelést is.

Technikai értelemben a kutatás célja olyan prototípus létrehozása volt, amely Python alapú implementációval készül, LLM keretrendszerek felhasználásával. A MoE architektúra lehetővé

teszi a különböző szakértői modulok együttműködését és a feladatok optimális elosztását. A rendszer REST API-kon keresztül kommunikál külső szolgáltatásokkal, és szabványos formátumokban kezeli a dokumentumokat.

Ez a rendszer jelentős időmegtakarítást eredményez az automatizált minőségellenőrzés, hivatkozáskezelés és formázás révén, lehetővé téve, hogy a szerzők a valódi alkotómunkára koncentrálhassanak. A moduláris felépítés biztosítja a különböző tudományterületekhez való adaptálhatóságot, míg a folyamatos minőségellenőrzés és valós idejű visszajelzések segítségével a publikációk megfelelő tudományos színvonalon készülhetnek el.

A projekt a hatályos egyetemi és uniós szabályozó dokumentumokra épül (Útmutató a mesterséges intelligencia alapú rendszerek használatáról, KRE 63/2024. VI.27., EU mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályai, 2024/1689).

Fontos hangsúlyozni, hogy a rendszer nem helyettesíti a kutató kreatív és tudományos munkáját: nem ír kész szöveget a szerző helyett. Ehelyett az időigényes adminisztratív, szerkesztési és formázási feladatokat automatizálja, miközben ügyel a tudományos integritásra és a szerzői autentikusság megőrzésére.

* Jelen előadás a „Mesterséges intelligencia alkalmazásának ágazatspecifikus (technológiai) megközelítése kutatóműhely (KRE Mesterséges Intelligencia Kutatócsoport) keretében készült el, az azonos című, 66020R800 témaszámon támogatott belső projekt vállalásaként, melyet a Károli Gáspár Református Egyetem tudományos projektek támogatására kiírt pályázati konstrukció keretében finanszírozott.

OneClickMindmap: az összefüggések feltárásának új eszköze

Erdélyi-Belle Boglárka[1], Vass Zoltán[2]
[1]Semmelweis Egyetem, Patológiai, Igazságügyi és Biztosítási Orvostani Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A gondolattérkép (mindmap) olyan vizuális információszervezési eszköz, amely hierarchikus struktúrában jelenít meg kulcsfogalmakat és azok kapcsolatait.

Az oktatás és a tudományos kutatás területén a gondolattérképek bizonyítottan hatékony eszközként szolgálnak. Segítik a lényeg kiemelését, a megértést, az összefüggések felfedezését és új megoldások meglátását.

Néhány példát említve, Astriani és munkatársai (2020) szerint a gondolattérképek nemcsak az információszervezést segítik, hanem a diákok metakognitív készségeit is fejlesztik, ami lehetővé teszi a hatékonyabb tudáskezelést és -megőrzést. Nyagblormase és munkatársai (2021) eredményei azt mutatják, hogy az online tanulás során gondolattérképeket használó diákok jobb teljesítményt nyújtottak, mint a hagyományos módszereket alkalmazók. Chan és munkatársai (2023) kutatása szerint a gondolattérképek növelik a kognitív hatékonyságot és a megértést, Fearnley (2022) szerint a gondolattérképek hatékony eszközként szolgálnak a kvalitatív adatelemzésben, lehetővé téve a nagyméretű adathalmazok kezelését és az újonnan felmerülő témák azonosítását interdiszciplináris kutatások során. Karim és Mustapha (2020), Rosba és

munkatársai (2021) vizsgálatai szerint a digitális gondolattérképek serkentik a kreativitást és a kritikai gondolkodást, Elsayed és munkatársai (2023) pedig azt találta, , hogy a gondolattérképek jelentősen javították a hallgatók kognitív teljesítményét és kritikai gondolkodási készségeit.

Saját kutatásunkban azt a célt tűztük ki, hogy a hagyományos mindmap-készítés helyett a nagy nyelvi modellek (LLM) képességeit használjuk fel a fenti célokra. Olyan mesterséges intelligencia-alkalmazást hoztunk létre MoA (Mixture-of-Agents) architektúrában, amely képes értelmes, intelligens mindmap generálására az alkalmazásba feltöltött dokumentumokból.

Az új eszköz szinte bármilyen formátumú szöveget, dokumentumot, weboldalt (URL), videót vagy hangfelvételt gondolattérképpé alakít egyetlen kattintással (innen az elnevezés: OneClickMindmap, OCM; lásd Vass, 2024), lehetővé téve ezzel a dokumentumok logikai struktúrájának, kulcsfogalmainak, vagy például egyes tudományos cikkek közötti kapcsolatok gyors áttekintését.

Az OCM fő előnye a hagyományos, manuális gondolattérképezéssel szemben az automatizálás és az objektivitás. A feldolgozandó anyag mennyisége nagyobb lehet, lényegesen csökken az időigény, segít elkerülni a szubjektivitást, és sok esetben pontosabb kapcsolatokat tár fel a fogalmak között, mint a hagyományos módszer. Az OCM képes egyszerre nagy mennyiségű adatot (például több száz tudományos cikket) feldolgozni és többféleképpen elemezni, amely manuális módszerekkel nehezen kivitelezhető lenne.

A módszer természetesen korlátokkal is rendelkezik az emberi intuícióval szemben. Előadásunkban bemutatjuk a módszer előnyeit mellett ezeket a korlátokat is, valamint az OCM fejlesztésének aktuális helyzetét és perpektíváit, végül javaslatokat teszünk az OCM alkalmazására a kutatás és az oktatás különböző területein.

Szubpopulációk politikai attitűdjeinek modellezése (Subpopulation Representative Models, SRM)

Varju Nóra[1], Vass Zoltán[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatásunk során bal- és jobboldali, illetve liberális és konzervatív politikai attitűdök elkülönítésére és reprezentálására tanítottunk különböző nyelvi modelleket (large language model, LLM). A célunk egy specializált modell, ún. Subpopulation Representative Model (SRM) létrehozása volt, amely az általános célú LLM-ektől abban különbözik, hogy képes meghatározott alcsoportok – például demográfiai, földrajzi, politikai vagy fogyasztói csoportok – egyedi tulajdonságainak és preferenciáinak specifikus reprezentációjára, valamint viselkedésük szimulációjára különböző területeken.

Az SRM alkalmazásával olyan új kutatási lehetőségek nyílnak meg a pszichológia, szociológia és közvélemény-kutatás területén, amelyek a jelenlegi mesterséges intelligencia-forradalom egyik legígéretesebb fejleményének tekinthetők. A kutatási terület még rendkívül új, releváns szakirodalmi hivatkozások is csak az elmúlt két évben jelentek meg.

Az SRM-ek létrehozására több megközelítés is lehetséges (pl. fine-tuning, Retrieval-Augmented Generation – RAG, illetve prompting alapú módszerek), mi a korábbi szakirodalmi példákat (pl. Simmons & Hare, 2023; Chen et al., 2024; Jang et al., 2024) továbbfejlesztve egy új, Mixture-of-Agents (MoA) típusú architektúrát dolgoztunk ki. Ebben az architektúrában a részfeladatokat egymással kommunikáló, önálló memóriával rendelkező ágensek végzik, amelyek párhuzamosan működve pontosabb és megbízhatóbb reprezentációt nyújtanak az adott alcsoportok viselkedéséről.

Előadásunkban ismertetjük folyamatban lévő kutatásunk elméleti alapjait, módszertanát, aktuális állapotát, valamint a felmerült kihívásokat. Különös hangsúlyt fektetünk a kutatás során szerzett tapasztalatokra és tanulságokra, amelyek reményeink szerint más kutatók számára is hasznosak lehetnek. Kitekintésünkben felvázoljuk az SRM-ek jövőbeli potenciális felhasználási területeit, kiemelten a politikai pszichológia és a társadalomtudományok kontextusában.

Nagy nyelvi modellek (LLM) alkalmazása a képi kifejezéspszichológiai tesztértelmezésben

Izsó Attila[1], Antos Zsolt Zoltán[1], Vass Zoltán[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kifejezéspszichológia a pszichológiatudomány igen korai szakaszától jelenlévő tudományterület, amely az expresszív viselkedéssel foglalkozik (Vass, 2011), mely lehet rajzolás, festés, zene, tánc, dráma, írás, stb. Ebből fakadóan leginkább a terápiás, illetve diagnosztikus vagy mentálhigiénés területeken terjedt el (Jean-Berluche, 2024; Rahman et al., 2024a; Rahman et al., 2024b). Fejlődését sokáig akadályozták tudományos kritikák, melyek az objektív, pszichometriai tesztmutatókra vonatkoztak (Sehringer & Vass 2005; Vass 2007).

A kifejezéspszichológia egyik alterületét, a képi kifejezéspszichológiát szintén kritikák érték ebből a szempontból annak korábbi uralkodó, esettanulmányokra épülő módszerei miatt (Sehringer, 1999; Vass 2011). A tudományterületen azonban az 1980-as években paradigmaváltás történt, melynek lényege a rendszerszemlélet bevezetése volt.

A rendszerszemlélet új módszereket is hozott magával. Egyikük a hétlépéses képelemzési módszer vagy más néven a rendszerszemléletű konfigurációelemzés (SSCA, Seven-Step Configuration Analysis, Vass, 2006). A módszer során a szakértő jelentésmintázatokat azonosít, melyek segítségével felismeri a kép pszichológiai jelentését.

Kutatásunkban ezt a jelentésalkotási folyamatot vizsgáljuk, a már kidolgozott számítógépes modellek és szakértői rendszerek (PsychMet, ESPD, ARTIES) továbbfejlesztésével, amelyet nyelvi modellekre építünk. A nagy nyelvi modellek (LLM, Large Language Models) a mesterséges intelligencia legfejlettebb paradigmáját képviselik. Az LLM-ek statisztikai valószínűségekre és prediktív mintázatokra támaszkodva generálják a következő lexikai egységeket, figyelembe véve a korpuszban megtalálható szintaktikai és szemantikai összefüggéseket. A tudáselemeket többdimenziós vektortérben kódolják, ahol az egyes

reprezentációk közötti távolság a szemantikai hasonlóság és kontextuális rokonság mérőszámaként szolgál.

Saját kutatásunkban a szakértői rendszer által azonosított mintázatokat többdimenziós vektortérben képezzük le egy erre optimalizált MoA (Mixture-of-Agents) mesterséges intelligencia-rendszer segítségével, amely újabb pszichológiai jelentések feltárásával gazdagítja a létrehozott következtetéseket. A rendszer nagy hangsúlyt fektet a kontextusra és a következtetések ellenőrzésére.

Előadásunkban bemutatjuk kutatásunk előzményeit, aktuális állapotát, kihívásait és továbbfejlesztési terveinket.

SZ42

Olvasás, helyesírás és matek: az akadémiai képességek fejlődése, kapcsolata és sérülései

Elnök: **Kemény Ferenc** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely
Opponens: **Varga Vera** - Pannon Egyetem Humántudományi Kar, Pszichológiai és Metálhigiéné Intézet

Az olvasás és a helyesírás a legfontosabb akadémiai képességeink közé tartoznak. Ezeknek az elsajátítását nem csak lehetővé teszi és támogatja, hanem kötelező oktatás formájában meg is követeli a modern állam. Az írásbeliség feltétlen szükséges a modern társadalomban való eligazodáshoz, az olvasás és helyesírás elégtelen elsajátítása csökkenti az elhelyezkedési és kibontakozási lehetőségeket, és negatívabb énképpel és alacsonyabb élettel való elégedettséggel jár együtt. Emiatt feltétlen szükséges az olvasás és írás fejlődésének, illetve kognitív hátterének megismerése, hiszen csak ezáltal nyílik lehetőség a hatékony intervenciók kidolgozására.
Szimpóziumunk az Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK szombathelyi Nyelv, Írásbeliség, Tanulás Kutatócsoportjának a munkáit mutatja be. A négy előadás közös pontja, hogy mind az olvasás és helyesírás zavaraival foglalkozik, illetve azok kognitív hátterének feltérképezését tűzte ki célul a különböző elméleti keretrendszerek alapján.
Az első előadás bemutatja az olvasás és a helyesírás egymáshoz való viszonyát, felvázolja azokat az elméleteket, amelyek megmagyarázzák, hogy ez a két, egymással szoros kapcsolatban álló jelenség mekkora átfedésben áll egymással, illetve milyen kognitív profillal jár a képességek szelektív vagy kombinált sérülése.
A második előadás szélesíti az akadémiai képességek fókuszát, mivel az aritmetikai képességeket vizsgálja a különböző olvasási és helyesírási nehézségekkel élők csoportjában. Az előadás központi kérdése, hogy megmagyarázhatók-e a fonológiai képességekkel az olvasás és aritmetika együttjárásai, illetve a diszlexia és diszkalkulia magas komorbiditása.
Bár a diszlexia legelfogadottabb elméleti keretrendszere szerint az olvasási nehézségek a fonológiai képességek zavarára vezethetők vissza, vannak elméletek, amelyek a vizuális

feldolgozás és vizuális figyelem fontos szerepére hívják fel a figyelmet. A harmadik előadás diszlexiával élők és tipikus olvasók vizuális figyelmét hasonlítja össze.
Bár az olvasást és helyesírást tanulható/fejleszthető képességnek tartjuk, az ezeket a képességeket érintő nehézségeket tartósnak tekintjük. A negyedik előadás azt vizsgálja, hogy az olvasás és helyesírás izolált és kombinált zavarai mennyire tartósak időben.

Az olvasás és helyesírás asszociációja és disszociációja

Kemény Ferenc[1], Laskay-Horváth Claudia[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

Háttér és célkitűzések. Az olvasással és (helyes)írással foglalkozó vizsgálódások egyik központi kérdése, hogy milyen mértékben válik el egymástól a két képesség. Angol nyelvű vizsgálatok többnyire nagyon magas korrelációt találtak a két képesség között, amely alapján arra következtettek, hogy a valójában egy képességről beszélünk. Azok a vizsgálatok, amelyek nem angol nyelvű gyerekek teljesítményét elemezték, nem találtak ekkora átfedést az olvasási és helyesírási képességek között. A diszkrepancia hátterében a betűk és hangok megfeleltetésének különbségeit (ortográfiai transzparencia) feltételezik. A bemutatott vizsgálatok célja feltárni, hogy magyar nyelven milyen korreláció mutatkozik az olvasási és helyesírási képességek között; sérülhetnek-e szelektíven az olvasási és helyesírási képességek; illetve felfedezhető-e eltérő kognitív profil az olvasási és helyesírási sérülések között.

Módszer. 1896 első és hatodik osztály közötti gyerek vett részt a szűrésben, amely során olvasási és helyesírási feladatokat kellett végezniük. A vizsgálat második részében 59 tipikus fejlődésű (kor=9,78, Sd=1,14), 26 izolált helyesírási zavarral élő (kor=10,39, Sd=1,23), 19 izolált olvasási zavarral élő (kor=10,39, Sd=1,02) és 42 kombinált olvasási és helyesírási zavarral élő (kor=10,21, Sd=1,06) gyerek vett részt.

Az első szakaszban a gyerekek olvasási és helyesírási képességeit standardizált tesztekkel vizsgáltuk (VOLT, Kemény et al., 2024; HOSZSZ, Kemény & Laskay-Horváth, 2025). A második fázisban fonológiai tudatosságot (fonématörlés), lexikai hozzáférést (gyors automatikus megnevezés) és morfológiai tudatosságot mérő (szóbeli ragozás és szóképzés) feladatokat végeztettünk a csoportokkal.

Eredmények. Az első fázisban az olvasás és a helyesírás közötti korreláció magas volt ($0,5 < r < 0,6$), ami messze alatta marad az angol vizsgálatok eredményeinek, de megfelel a német és lengyel adatoknak. A kognitív háttér alapján az olvasás inkább a lexikai hozzáféréssel, a helyesírás pedig a fonológiai és morfológiai képességekkel áll kapcsolatban. Ez megerősíti, hogy a transzparens ortográfiákban az olvasási és helyesírási képességek bár átfedésben vannak, nem azonos funkciókra támaszkodnak, így szelektíven is sérülhetnek. Emellett kiemelt fontosságúnak bizonyult a helyesírásban a morfológiai tudatosság, amelyet korábban inkább az olvasással hoztak kapcsolatba.

A vizuális figyelem vizsgálata diszlexiában

Szabó Klaudia[1], Kemény Ferenc[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

Háttér és célkitűzések. A diszlexia az egyik leggyakoribb tanulási zavar (globális incidencia 3-7%, Lindgren, De Renzi & Richman, 1985), amely az olvasási és helyesírási készségek atipikus fejlődését jelenti életkornak megfelelő intelligencia mellett, illetve érzékszervi vagy neurológiai rendellenességek hiányában (Snowling et al., 2020). A diszlexia kialakulásának alapját képező okok sokfélesége miatt a diszlexiával élők csoportja nem homogén, a probléma okai gyakran rejtve maradnak, diagnózis hiányában pedig sokszor rosszul olvasóként írják le az érintetteket. A diszlexia legelfogadottabb elmélete szerint az olvasás zavarai a fonológiai képességek deficitjére vezethető vissza. Az elmúlt évtizedekben azonban több olyan mögöttes ok is feltárásra került, amelyek önmagukban vagy egymással kombinálva is okozhatnak diszlexiát. Számos eredmény azt sugallja, hogy elképzelhető, hogy a kognitív deficit mögött a megfelelő vizuális figyelem hiánya is állhat (Valdois, 2021). Kutatásunkban ezt az elméletet vizsgáltuk magyar nyelvű gyerekekkel.

Módszer. Vizsgálatunkban magyar nyelvű általános iskolások vettek részt: 35 gyenge olvasó és gyenge helyesíró (átlag életkor: 10,2; szórás: 1,03), illetve 42 életkornak megfelelő olvasási és helyesírási képességgel rendelkező (átlag életkor: 9,82; szórás: 1,2) gyerek. A vizuális figyelem felmérésére alkalmas feladat két részből állt. Az első részben öt mássalhangzót villantottunk fel 200 ms időre egy számítógép monitorjára egy sorban, majd a résztvevő eldöntötte, hogy az utána felvillantott betű adott pozícióban szerepelt-e. A második részben ugyanez volt a feladat, csak betűk helyett képekkel.

Eredmények és következtetések. Mindkét csoport esetén az első, harmadik és utolsó pozícióban szereplő elemet azonosították legkönnyebben a gyerekek. A betűket alkalmazó feladatban nem volt különbség a két csoport között, míg a szimbólumokkal történő vizuális figyelmi feladat esetén a diszlexiás csoport rosszabbul teljesített. Az eredmények arra utalnak, hogy a diszlexiában a vizuális ingerek feldolgozása sérül. Ez különösen igaz az új ingerekre, mint amilyenek az általunk használt szimbólumok voltak. Nem egyértelmű azonban, hogy ez oka vagy következménye a diszlexiának.

Az olvasási és helyesírási zavarok stabilitása és kognitív háttere

Laskay-Horváth Claudia[1], Kemény Ferenc[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

Háttér és célkitűzések. Bár az olvasási és a helyesírási képességek magas együttjárást mutatnak, zavaruk szelektíven vagy együttesen is jelentkezhet. A BNO-11 szerint a fejlődési eredetű tanulási zavarok „jelentős és tartós nehézséget” jelentenek az iskolai tananyag megtanulásában. Ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy a tartósságban tapasztalható-e eltérés az írásbeliséghez kapcsolható nehézségek különböző megjelenési formáiban. További kérdés, hogy azokban a deficittel rendelkező csoportokban, ahol egy második vizsgálati időpontra jelentős számban váltanak csoportot a gyerekek, van-e különbség a készségein javítani tudók és nem tudók között

az olvasással kapcsolatos kognitív képességekben. Jelen tanulmány tehát az olvasási zavarok stabilitását és azok kognitív prediktorait vizsgálja általános iskolás tanulók körében.

Módszer. 2.-6 osztályos gyerekek olvasási fluencia és helyesírási képességeit mértük fel a VOLT (Kemény et al., 2024) és a HOSZSZ (Kemény & Laskay-Horváth, 2025) eszközökkel. 189 gyermeket soroltunk be négy csoportba az alapján, hogy teljesítményük mennyire tekinthető tipikusnak vagy átlagon alulinak. A tipikus teljesítményt az átlagtól való 0,5 szórásnyi különbség, míg az átlagon aluli teljesítményt az átlagtól legalább 0,9 szórásnyival alacsonyabb pontszám jelentette. Így jött létre a kombinált olvasási és helyesírási zavarral, izolált olvasási zavarral, és izolált helyesírási zavarral rendelkezők csoportja, valamint a tipikus fejlődésnek megfelelő írók és olvasók csoportja. Az első vizsgálat után 1-3 félévvel később ugyanezen gyerekek olvasási és helyesírási készségeit, valamint fonológiai és morfológiai tudatosságukat és gyors automatikus megnevezési képességeit mértük fel. Kereszttáblák segítségével megállapítottuk, hogy a második időpontra is ugyanabba a csoportba tartoztak-e a gyerekek vagy csoportot váltottak, illetve csoportátlagok összehasonlításával vizsgáltuk a csoportban maradók, illetve a csoportot váltók közötti kognitív különbségeket.

Eredmények. Míg a kombinált olvasási és helyesírási zavarral rendelkező csoportokban a legtöbb gyermek a második vizsgálati időpontra is megtartotta csoporttagságát, addig az izolált olvasási (36%) és helyesírási (42%) zavaros csoportok instabilnak bizonyultak. Azok a gyermekek, akiknek a helyesírási készségei javultak az izolált helyesírási zavaros csoportban, jobban teljesítettek a fonológiai tudatossági feladatban, mint azok a gyermekek, akik továbbra is átlagon aluli helyesírást mutattak. Az izolált olvasási zavaros csoportban nem volt megfigyelhető hasonló különbség. Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy az írásbeliséghez kapcsolódó egyes zavarok változó stabilitást mutatnak, és a stabilitásban tapasztalható különbségekben szerepet játszhatnak olyan kognitív tényezők, amelyek az olvasási képességekhez szorosan kapcsolódnak.

A fonológiai képességek összefüggései az írott nyelvi kompetenciákkal és aritmetikával tipikus és atipikus fejlődésű gyermekek esetén

Tafferner István[1], Kemény Ferenc[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

A tanulási zavarok ritkán fordulnak elő egyedül. Egy tanulási nehézség esetén megsokszorozódik a társuló nehézségek kialakulásának esélya. A diszlexia és a diszkalkulia magas komorbiditása arra utal, hogy a zavarok etiológiája mögött közös kognitív mechanizmus áll. Tanulmányunk a zavarok mögött álló közös fonológiai alapú kognitív mechanizmusokat vizsgálja.

A gyermekek előszűrését a VOLT (Vasi Olvasási Teszt) és HOSZSZ (Helyesírás- és Olvasásszűrés Szombathelyről) mérőeszközökkel végeztük el. Vizsgálatunkba kombinált helyesírási és olvasási zavarokkal (N = 48), izolált helyesírási zavarokkal (N = 34), valamint izolált olvasási zavarokkal élő gyerekek (N = 22) teljesítményét hasonlítottuk össze tipikusan fejlődő gyermekek teljesítményével (N = 57).

Megvizsgáltuk e gyermekcsoportok aritmetikai teljesítményét egy aritmetikai fluencia feladattal, mely során a gyermekeknek 2 perc alatt annyi összeadást kellett elvégezniük amennyit csak tudtak. Emellett azt is vizsgáltuk, hogy az olvasás szempontjából legfontosabb kognitív képességeket: a fonológiai tudatosságot és a lexikai hozzáférést. A fonológiai tudatossági feladat során a gyermekeknek álszavakat kellett elismételniük, majd megadott fonémát kellett törölniük az álszavakból. A lexikai hozzáférést egy gyors megnevezési feladattal mértük, ahol a gyermekeknek betűket kellett megneveznie a lehető leggyorsabban.

A deficites csoportok közül, a kombinált deficitekkel rendelkező csoport alacsonyabb aritmetikai teljesítményt mutatott, mint a tipikusan fejlődő gyermekek és a helyesírási zavaros gyermekek csoportja. A talált különbség azonban eltűnt a fonológiai tudatosság és a gyors megnevezés kontrollálását követően. Ez magyarázat lehet az olvasási és számolási zavarok magas komorbiditására.

SZ43

Az intenzív osztályon kezelt betegek tapasztalatainak hátterében álló pszichológiai tényezők vizsgálata

Elnök: **Jakubovits Edit** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kelemen-Szilágyi Adrienn** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az intenzív terápia során olyan felborult vagy kieső vitális funkciókat helyettesítenek átmenetileg, amelyek hiánya a beteg életét veszélyezteti. Az oki helyreállításhoz szükség esetén rendkívül gyors, folyamatos és széles körű megfigyelő, diagnosztikus és terápiás módszereket alkalmaznak. Az intenzív osztályon (ITO) a modern technikai felszerelésnek köszönhetően egyre több és egyre súlyosabb állapotú beteg kezelhető, de az ezt követő években egyharmaduknál hosszú távú pszichológiai problémák lépnek fel. Poszttraumás stressz, szorongás és depresszió nehezíti a teljes gyógyulást, sőt az első 2 évben a pszichés tényezők miatt a halálozás kockázata is megnő. Egy éve elindítottunk egy multidiszciplináris, multicentrikus, longitudinális kérdőíves kutatást az intenzív osztályos delíriumok hátterében álló pszichológiai tényezők feltárására. Felmérjük az intenzív osztályos tapasztalatokat, beleértve az álmokat, és hallucinációkat, alvásminőséget, szorongást és depressziót, és a kérdőív összeállításában fontos szempont volt, hogy helyet kapjon az erőforrások tudatosítása. Így kérdezzük az előzetes önismereti munkát, a lelki erőforrásokat, a gondolati sémákat, a társas támaszt, a kötődés mintázatot is. A vizsgálat elsődleges célja, hogy magyar nyelvre adaptáljunk egy intenzív osztályos tapasztalatok kérdőívet, és megtaláljuk a kérdőívek felvételének optimális módját. Fontosnak tartjuk a papír alapú kérdőívek személyes felvételét kikérdezők segítségével, és a pszichológiában nem járatos betegek által fűzött megjegyzések figyelembevételét is majd az elemzések során. Az intenzív osztályról kikerülő betegek utógondozásában bevezethető szűrő módszerek egyrészt lehetővé tehetik a gyorsabb és hatékonyabb lelki beavatkozásokat, másrészt hozzájárulhatnak a pszichológiai eljárások elfogadtatásához és fejleszthetőségéhez a kórházi osztályokon. Ennek első lépéseiről

számolunk be a szimpóziumon, melynek fő célkitűzése a kezdeti eredmények fényében a tapasztalatok áttekintése, végiggondolása.

Az intenzív osztályon kezelt betegek lelki erőforrásainak összehasonlító elemzése- kezdeti tapasztalataink

Jakubovits Edit[1], Friss-Kovács Kornélia[1], Berényi Blanka[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: Az intenzív osztályon kezelt betegek megküzdésében a társas támasz, a transzcendencia, a természeti környezet felidézése csökkentheti az intenzív osztályos kezelés utáni szindróma kognitív, mentális és fizikai kedvezőtlen hatását, ami a betegek egyharmadát érinti, és fokozza a mortalitást.

Célkitűzés: Egyéb osztályokon kezelt illesztett kontroll minta, valamint egészséges személyek lelki állapota, pszichés és demográfiai jellemzői eltérnek az intenzív osztályról kikerült betegek állapotától, pszichés és demográfiai jellemzőitől.

Minta és módszer: 2024 januárjától három kórház (Budapesti Szent Margit Kórház, Uzsokai Utcai Kórház, Gottsegen György Országos Kardiovaszkuláris Intézet) közreműködésével gyűjtjük az adatokat (N=365), kommunikációra képes, tiszta tudatú betegektől papír alapú kérdőívcsomaggal, személyes kitöltési támogatással. Az intenzív osztályról (ITO) elbocsátott betegeket (N=182) a fogadó osztályukon kerestük fel, ahol olyan betegeket is megszólítottunk, akiket nem kezeltek az intenzív osztályon (N=119), ezen kívül pszichológushallgató önkéntesek segítségével online és kérdőíves módszerrel gyűjtöttünk olyan személyeket, akik csak visszaemlékeznek egy kórházi tapasztalatra (N=66). A megküzdéshez szükséges társas támasz méréséhez a Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás Kérdőívet (MSPSS), a Spirituális Egészség és Életorientáció Kérdőívet (SHLOM), és külön kérdéseket alkalmaztunk (foglalkozott-e valaha bármilyen formában önismerettel; meditációval; volt-e valaha lelki problémák miatt pszichiátriai vagy pszichológiai kezelésen).

Eredmények: A csoportok közötti összehasonlításokat tekintve szignifikáns eltéréseket találtunk az előzetes önismeret ($p<0,001$ $V = 0,23$), a meditáció használata ($p<0,001$ $V = 0,375$), a pszichológushoz való fordulás ($p<0,001$ $V = 0,252$) változóiban. Az erőforrások tekintetében szignifikáns különbség fedezhető fel az MSPSS barátokra irányuló skáláján ($H(2)=7,391$ $p =0,05$ rank $\eta^2 = 0,015$), továbbá a SHLOM társas ($H(2)=8,753$ $p =0,05$ rank $\eta^2 = 0,019$), a környezeti ($H(2)=7,842$ $p =0,05$ rank $\eta^2 = 0,016$), valamint a transzcendenssel való kapcsolatot ($H(2)=12,362$ $p =0,01$ rank $\eta^2 = 0,029$) mérő skáláin.

Konklúzió: A csoportok közötti különbség az önismeretben, a stresszkezelő módszerek használatában, a társas támaszban és a spirituális egészség és életorientációban úgy tűnik, alá fogják támasztják a pszichológiai eljárások szerepét a kórházi tapasztalatok feldolgozásában.

A kórházi tapasztalatok feldolgozását segítő pszichológiai eljárások szerepét a csoportok között talált különbségek (önismeret, stresszkezelő módszerek, társas támasz, spirituális egészség és életorientáció terén) várhatóan alátámasztják majd. Az eredmények további és mélyebb értékelése még zajlik. Érdemes a jövőben az egyes csoportosító változók közötti

összevonásokat is szakmai szempontok alapján módosítani, valamint általánosságban segítheti kutatómunkánkat az esetszám növelése.

Hogyan kötődünk az egészségügyi személyzethez, mint fontos másikhoz, amikor betegek vagyunk?

Nagy Alexandra, Turcsányi Emília, Jakubovits Edit[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: A kötődési kapcsolatainkban megélt gyermekkori tapasztalatok nem múlnak el nyom nélkül, és felnőtt korban a betegséggel fenyegetett helyzetekben a biztonság forrásaként, ezen belső reprezentációk jelentik a kapaszkodót.

Célkitűzés: Az egészséges, jelenleg nem kórházi kezelés alatt álló személyek különböznek-e azoktól, akik jelenleg kórházban kapnak kezelést a betegségük során számukra fontossá váló egészségügyi személyhez, mint jelentős másikhoz való kötődési mintázatukban?

Minta és Módszer: Az intenzív osztályon kezelt betegek tapasztalatainak hátterében álló pszichológiai tényezők vizsgálata című multicentrikus kutatás részeként ebben az elemzésben 292 személyt soroltunk három csoportba: 1.előzetesen intenzív osztályon kezelt (N=112), 2. ott nem kezelt, de jelenleg kórházban lévő betegek (N=114), 3. azok az egészségesnek tartott személyek, akik jelenleg nincsenek kórházban, de visszaemlékeztek a legnehezebb kórházi tapasztalatukra (N=66). A Közvetlen Kapcsolatok Élményei – Kapcsolati Struktúrák Kérdőív (ECR-RS) kérdőívvel vizsgáltuk egyrészt a kórházi helyzetben fontossá váló egészségügyi személy iránti, másrészt a 10 éves kor előtti emlékek alapján a szülők iránti kötődést. A szorongást és depressziót HADS kérdőívvel mértük. Megerősítő faktorelemzés után ANOVA eljárással néztük a különbséget a csoportok között.

Eredmények: Az ECR-RS kérdőív faktorelemzése során az 5. és 6. item nem megfelelő illeszkedése miatt (CFI=0.833; TLI=0.769; SRMR=0.150; RMSEA=0.180; $\chi 2$ = 125.296; df=26) eltávolításra kerültek, amely után a kérdőív két skálája a mintán megfelelő reliabilitással és illeszkedési mutatókkal rendelkezik (CFI=1.000; TLI=0.14; SRMR=0.034; RMSEA=0.000; $\chi 2$ =8.620 és df=13). Az egészséges személyek mintája elkülönül a kórházi és intenzíves mintától is $F(2,115)=13.041$; $p<0.001$ $\eta 2p=0.185$. Az apával megélt elkerülésben szignifikáns mértékben magasabb értéket mutat egészségesek csoportja, mint a másik két csoport $F(1.943,223.391)=5.401$; $p<0.05$ $\eta 2p=0.045$. Az egészségügyi dolgozóval való elkerülés mértékét 17%-ban jósolja be az apával való elkerülés, az aktuális depresszió és szorongás mértéke $F(3,114)=9.104$; $p<0.001$ korrigált $R2=0.172$. Az eredmények revízióra kerülhetnek az utólagos elemzések során.

Konklúzió: Pilot kutatásunk a betegek körében, a kötődési kapcsolatok további vizsgálatának jelentőségére hívják fel a figyelmet, amelyben az anya és az apa reprezentációja hatással lehet az egészségügyi személyzethez fűződő viszonyhoz. Fontosnak tartjuk a betegek által fűzött megjegyzések figyelembevételét is az elemzés során, vagy mélyinterjúkkal kiterjeszteni a tesztfelvételt.

A kórházi közegben megélt fájdalom és a kötődés kapcsolata

Dányi Szilvia[1], Jakubovits Edit[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: Korábbi kutatások arra mutattak rá, hogy az intenzív osztályon kezelt betegek kötődési mintázatai (biztonságos, elkerülő, szorongó) szoros kapcsolatban állhatnak a stressz, fájdalom és az egészségi állapot szubjektív megélésével (Kaya, 2011).

Célkitűzés: Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a kötődési mintázatok miként befolyásolják a fájdalom szubjektív érzékelését.

Minta és Módszer: 275 fő adatait elemeztük, akiket kórházban kezeltek 2024. januártól 2024 decemberéig. Ebből 87 személy volt megoperálva. Az EuroQol ötdimenziós (EQ-5D) kérdőív VAS skáláját használtuk a fájdalom és rossz közérzet szubjektív becslésére, és a Közvetlen Kapcsolatok Élményei – Kapcsolati Struktúrák Kérdőív (ECR-RS) kérdőívet az érzelmi kötődés szorongásos és elkerülő dimenzióinak mérésére a szülőkkel és az egészségügyi személyzettel kapcsolatban. Klaszterelemzést és logisztikus regressziót alkalmaztunk SPSS statisztikai programmal.

Eredmények: Az eredmények szerint a résztvevők összátlagban alacsony fájdalom és rossz közérzet értékeket jeleztek az EQ-5D életminőség skálában (min 1-max 5) (M:1,88; SD=0,87).

A legtöbben az alacsony szorongás/elkerülés kategóriájába tartoznak (Nanyai: 126; Mfájdalom:1,87) (Napai 83; Mfájdalom:1,94), a legkevesebben a magas szorongás és elkerülésbe (Nanyai 12; Mfájdalom:2,17) (Napai 30; Mfájdalom:1,9). A regressziós elemzés szerint a fájdalmat, mint függő változót nem magyarázza egyik magyarázó változónk sem (volt-e műtve; ECR_RS értéke; kötődési klaszterhez tartozás).

Konklúzió: A legmagasabb fájdalom értéket az anyával kapcsolatos magas szorongás/magas elkerülés csoportjában találtuk, de itt nagyon kevés az elemszám a statisztikai elemzéshez. A vizsgálat eredményei alapján jelen mintánkban a fájdalom szubjektív megélését nem sikerült szignifikáns kapcsolatba hozni sem a kötődési mintázatokkal, sem a kórházi csoportba tartozással, sem a műtéti beavatkozásokkal. Az alacsony fájdalom- és rossz közérzet-értékek arra utalhatnak, hogy a fájdalomcsillapítási gyakorlatok megfelelőek a kórházi ellátás során. Ugyanakkor a kötődési stílusok szerepe továbbra is fontos szempont marad a betegek érzelmi állapotának és gyógyulási folyamatának megértésében. A jövőbeni kutatásoknak érdemes lenne tovább vizsgálniuk a kötődési mintázatok hatását a fájdalom érzékelésére nagyobb mintaszámmal, valamint kontrollálni az egyéb, fájdalomra ható tényezőket, például a gyógyszerhasználatot és pszichológiai támogatást.

SZ44

Egészségpszichológiai intervenciós programok és terápiás technikák fejlesztése az emlődaganattal műtött páciensek körében

Elnök: **Látos Melinda** - Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Sebészeti Klinika
Opponens: **Csabai Márta** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A mentális egészség támogatása és az egészségfejlesztés az utóbbi években kiemelt szerepet kap az emlődaganattal küzdő páciensek gyógyulásának támogatásában. Az emlőrák kezelésében az egészségfejlesztési programok - mely a fizikai egészség javítását, az érzelmi-és hangulati zavarok kezelését, a daganatellenes diétát és a közösségi és szociális támogatást is magukban foglalják -alkalmazása alapvető fontosságú a teljes körű rehabilitációban. Kutatócsoportunk célja olyan pszichológiai intervenciós eszközök és programok kidolgozása és fejlesztése, melyek elősegíthetik az emlődaganatból történő felépülést. A szimpóziumban bemutatásra kerülnek a kutatócsoportunk által módszerfejlesztési céllal kidogozott eszközei, mint például a PRISM-D rajzteszt, a Betegségfolyamat Érzelmi Grafikonja vagy az Egészségfejlesztő Életmód Profil kérdőív, továbbá a személyes és online térben végzett intervenciós munka lehetőségeiről és randomizált-kontrollált kutatási elrendezésben végzett vizsgálataink eredményeiről is beszámolunk. Kiemelkedő kutatási eredményünk, hogy a testmozgás, a táplálkozás, a lelki támogatás és közösségi hálózatok integrált alkalmazása bizonyítottan javítja az egészségmagatartást és az életminőséget, mely csökkenti a betegség kiújulásának kockázatát. A rosszindulatú emlődaganatból gyógyuló pácienseink körében végzett klinikai egészségpszichológiai kutatásaink többek között a betegségreprezentációk és az egészségfejlesztő életmód gyógyulásban betöltött szerepére és az általunk kidolgozott eszközök, módszerek és intervenció hasznosságára hívják fel a figyelmet.

Emlőtumorból való felépülésben szerepet játszó pszichoszociális erőforrások feltárásának lehetőségei a PRISM-D rajzteszt segítségével

Sándor Zita[1], Látos Melinda[2]
[1]Gál Ferenc Egyetem, Egészség- és Szociális Tudományi Kar
[2]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Sebészeti Klinika

Az elmúlt évek pozitív pszichológiai paradigmában végzett klinikai egészségpszichológiai kutatásai felhívják a figyelmet a pszichoszociális erőforrások gyógyulási folyamatban betöltött szerepére. A kutatások jelentős része azonban csupán egyes faktorok (pl. társas támasz, sporttevékenység, munkatevékenység) fizikális és mentális felépülésben betöltött szerepére fókuszál, nem vizsgálják kellően ezen tényezők egymáshoz való kapcsolódását és szubjektív vetületét. Az ugyanis, hogy egy adott páciens számára mi számít erőforrásnak – a család, a munka, a hobbitevékenység –, és mely erőforrások milyen plusz hozadékot jelentenek számára, alapvetően egyedi. Ráadásul egy súlyos betegség időszakosan vagy akár tartósan átrendezheti az egyén életterét, az egyes életterületek, tevékenységek fontossági sorrendjét. A komplex gyógyító munka során lényeges, hogy képet kapjunk a betegséggel küzdő személyek életterének fontos tényezőiről, azok felépülést segítő vagy gátló hatásáról.

Az előadás célja bemutatni a PRISM-D teszt alkalmazásának további lehetőségeit, különös tekintettel arra, hogy miként alkalmazható a páciensek gyógyulását potenciálisan segítő- és

nehezítő tényezőinek feltárására. Az adatfelvétel során 80 fő kórházi kezelés alatt álló, emlőtumorral diagnosztiált beteggel vettük fel a PRISM-D tesztet, valamint a STAI tesztet.

Eredményeink szerint a vizsgálati személyek a rajzteszt szabad ábrázolási részében nagy gyakorisággal jelenítették meg az alábbi tényezőket: család, barátok, munka, hobbi/rekreációs tevékenység, betegség kezelésével kapcsolatos tényezők és egészség. Az utóteszt válaszainak elemzése alapján az egyes válaszkategóriák esetében különböző jelentéstartalmak kerültek azonosításra. A feltárt kognitív reprezentációk között felépülés szempontjából kedvező és hátráltató faktorok is megjelentek. Eredményeink szerint a társas támogatás megjelenítése önmagában kitüntetett protektív faktor, ugyanis az észlelt társas támasz összefüggést mutat a kedvezőbb szorongásszinttel.

Vizsgálatunk eredményei felhívják a figyelmet arra, hogy a vizsgálóeljárás lehetővé teszi a betegek életterének komplex, egyénre szabott vizsgálatát. Segítségével lehetőség nyílik a felépülésben szerepet játszó erőforrások és potenciális hátráltató tényezők azonosítására. A rajzteszt és a hozzá kapcsolódó utóteszt kvalitatív és kvantitatív információt nyújt a páciensek életterének komponenseiről, szűrőtesztként alkalmazva képet ad az esetlegesen észlelt szociális izolációról, a mentális kapaszkodók, célok, rekreációs tevékenységek meglétéről vagy hiányáról. Terápiás eszközként pedig segítheti a célok megfogalmazását, változások irányának kijelölését.

Egészségpszichológiai intervenció fejlesztése az emlősebészeti betegellátásban – Az érzelemfókuszú betegségnarratíva feltárásától a multidiszciplináris intervenció alkalmazásáig

Lévai Tünde[1], Lázár György[1], Simonka Zsolt[1], Paszt Attila[1], Horváth Zoltán[1], Ottlakán Aurél[1], Holczer Adrienn[2], Gönczö Andrea[3], Börcsök Nikolett[4], Látos Melinda[1,5]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Sebészeti Klinika
[2]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Neurológiai Klinika
[3]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Központi Fizikoterápia
[4]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Ápolásvezetési és Szakdolgozói Oktatási Igazgatóság, Dietetikai Szolgálat
[5]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés: Az emlődaganatos páciensek sebészeti ellátása során végzett pszichológiai intervenció tapasztalatai, valamint a szakirodalomban egyre szélesebb perspektívában megjelenő eredmények rávilágítanak minket azon felismerésre, miszerint az emlődaganatból történő gyógyulás folyamatát olyan, egymással párhuzamosan változó érzelmi, kognitív, viselkedéses és egészségmagatartásbeli folyamatok kísérik, melyek megkívánják a komplex pszichológiai explorációs és intervenciós programok alkalmazását.

Célkitűzés: Kutatócsoportunk célja olyan intervenciós program kifejlesztése, amely elősegíti az emlődaganatból történő gyógyulást és az egészségfejlesztő életmód kialakítását, illetve olyan pszichológiai intervenciós eszközök fejlesztése, melyek elősegítik a páciens hatékony egészségpszichológiai explorációját.

Módszerek és eredmények: Hat hónapos longitudinális vizsgálatunk során randomizált-kontrollált kutatási elrendezésben vizsgáltuk 80 emlőoperáción átesett nőbeteg (átlag életkor: 52,63, SD: 8,93) egészségfejlesztő magatartásának változását, mely vizsgálat során a kísérleti csoport multidiszciplináris egészségfejlesztő intervencióban részesült. Eredményeink szerint az egészségfejlesztő életmód összértékében, továbbá a fizikai aktivitás és spirituális növekedés dimenziók esetében szignifikáns Idő és Csoport interakció igazolódott. Az intervencióban a kutatócsoportunk által kidolgozott olyan eszközök is szerepelnek, mint a Betegségfolyamat Érzelmi Grafikonja, mely a betegségfolyamatot kísérő érzelmeket és azok lefolyását vizsgáltja. 42 emlőoperáción átesett nőbeteg (átlag életkor: 53,44 év, SD: 8,80) körében végzett kutatásunk igazolta, hogy a páciensek pozitív tartalmú mentális reprezentációja a betegségről és a gyógyulási folyamatról hozzájárulhat az adaptív érzelemszabályozási folyamatokhoz.

Következtetések: A hatékony, gyógyulást és megküzdést támogató pszichológiai intervenció kialakításában elengedhetetlen a pácines érzelmi reprezentációinak megismerése, melyben eredményes eszköznek bizonyult a Betegségfolyamat Érzelmi Grafikonja. Ezen érzelmi aspektusok feltárása lehetővé teszi, hogy megismerjük a páciens gyógyulással, életmódváltoztatással kapcsolatos reprezentációit, feltárva, hogy mely eszközök segítségével válhat hatékonnyá a támogatásuk. Kutatási eredményeink alapján az általunk kidolgozott multidiszciplináris intervenció lehetővé tette a páciensek számára egészségmagatartásuk fejlesztését.

Digitális egészség - az emlődaganattal küzdő páciensek felépülésének támogatása – Pilot vizsgálatunk első eredményei

Látos Melinda[1], Sándor Zita[2], Lévai Tünde[1], Göncző Andrea[3], Börcsök Nikolett[4], Simonka Zsolt[1], Paszt Attila[1], Horváth Zoltán[1], Ottlakán Aurél[1], Lázár György[1]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Sebészeti Klinika
[2]Gál Ferenc Egyetem, Egészség-és Szociális Tudományi Kar
[3]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Központi Fizikoterápia
[4]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Ápolásvezetési és Szakdolgozói Oktatási Igazgatóság, Dietetikai Szolgálat

Bevezetés: Az utóbbi évek kutatásai megerősítették, hogy a rosszindulatú emlődaganattal műtött páciensek korlátozottak a fizikai aktivitásban és táplálkozásukat tekintve sem tudják követni a szakmai irányelveket, mely a mentális és fizikai egészség további csökkenéséhez vezethet. A digitális egészség korában körükben is megnövekedett az igény a telemedicinális eszközök alkalmazására, így kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy az általunk összeállított online intervenciós program mennyire hatékonyan képes növelni az egészségtudatos magatartást.

Módszerek: Randomizált-kontrollált kutatásunkban 50 malignus emlődaganat miatt operált páciens vett részt (30-60 éves nők). Az online 6 hetes intervenciós tréning, az EGYBEN (egészségfejlesztés, gyógyulás, bátorítás, emlődaganat, net alapú) program elemeit pszichológusok, orvosok, gyógytornászok és dietetikus szakemberek állították össze azzal a céllal, hogy a pácienseknél az egészségmagatartás minden területén növekedést érjünk el. A program több szakaszból áll és különböző formákban nyújt segítséget (webináriumok, workshopok, online találkozók zárt Facebook csoporton keresztül).

Eredmények: A digitális intervencióban részesült páciensek az egészségfejlesztő életmód minden területén növekedést mutattak, mely különbség kifejezetten a táplálkozás, a fizikai aktivitás és az egészségfelelősség dimenzióiban jelentkezett.

Következtetés: Az általunk alkalmazott intervenciós programra kielégítetlen igény mutatkozott, az eredmények tekintetében az online tréning hatásosnak tűnik a páciensek egészségmagatartásának növelésében.

SZ45

Kvalitatív kutatások társadalmi haszna

Elnök: **Székely Zsófia** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Birtalan Ilona Liliána** - Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Szimpóziumunkban a Debreceni Egyetem Pszichológia Intézet Perinatális kutatócsoportjában zajló munkákból és az Eötvös Loránd Tudományegyetem PPK Pszichológia Intézet Kvalitatív pszichológia kutatócsoportjának munkájából mutatunk be tematikus válogatást, a két kutatócsoport kooperációját biztosító kutatók: Héjja-Nagy Katalin (DE) és Székely Zsófia (Eötvös Loránd Tudományegyetem) együttműködése mentén. Célunk a kvalitatív kutatások társadalmi hasznát bemutatni a perinatális pszichológia tudományterületén, különös tekintettel a nők tapasztalatainak feltárására. A várandósság és szülés pszichológiai vizsgálata az utóbbi években a tudományos érdeklődés fókuszába került. A szülészeti ellátás minőségével kapcsolatos kérdések a közelmúltban kiemelt figyelmet kaptak, ennek köszönhetően már számos, a pozitív szülésélmény elérése érdekében elengedhetetlen tényezőt azonosítottak. A természetes támogató közegek (női közösségek, rokoni és baráti támogatás) szinte egyáltalán nem elérhetőek a perinatális időszakban, a magánszférához tartozó társas támasz helyét felváltotta a medikális, professzionális segítés. Ugyanakkor kérdés, hogy ez a mesterséges biztonság vajon képes-e azt nyújtani, amire a nők az anyasággal, szülés körüli időszakkal kapcsolatban várnak?
Kutatásaink során szerzett eredményeink és a résztvevők visszajelzései alapján egyértelművé vált, hogy rendkívül nagy az igény a női támogatás erejére építő intervenciók iránt.
Első előadásunk az Anyaság és feminizmus témájában készült fókuszcsoportos kutatásról számol be, melyet egyetemista nőkkel végeztünk (ELTE). A kutatások, tanulmányok túlnyomó részt a prenatális vagy posztnatális időszak tapasztalatait vizsgálják, de az ezt megelőző időszak, a felkészülés, a tervezés, tájékozódás szakaszai kevésbé kerülnek előtérbe, ezért választottuk ezt a területet kvalitatív kutatásunkhoz.
Második előadásunkban egy olyan kutatás kerül előtérbe (DE), mely az édesanyák szubjektív szülésélményének minőségét vizsgálta a szülés teljes folyamata során – ezt milyen faktorok befolyásolják, illetve milyen eltérések láthatók ezen tényezőkben a császármetszés és a természetes szülés között. A kutatás célja volt továbbá feltérképezni, hogy a szülésélmény

minősége hogyan befolyásolja a következő várandósság során a szülésre való felkészülés és a következő szülésmód melletti elköteleződés folyamatát.
Harmadik előadásunkban prezentált kutatásunk (DE) a társas támasz az édesanyák mentális jóllétére való hatását vizsgálta ebben a különösen érzékeny életszakaszban. Célunk annak vizsgálata volt, hogy a szülés során és a szülést követően tapasztalt társas támogatás milyen összefüggésben áll a szülés utáni időszakban az édesanyák észlelt stressz szintjével, és milyen szerepe van a szülés utáni depresszió és a szülői szerepben való kiégés kialakulásában.
Negyedik előadásunkban az előadó műhelymunkája alapján arra a kérdésre keressük a választ, hogy a szülésélményt alapvetően befolyásoló faktor lehet-e a policisztás ovárium szindróma (PCOS).

Születéstől szülésig: szülésélmény és szülésre való felkészülés vizsgálata

Bársonyné Labancz Ágnes[1], Héjja-Nagy Katalin[2]
[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A császármetszés aránya globális szinten növekedést mutat, Magyarországon az elmúlt években a hasi szülések aránya meghaladta a 40%-ot. A magas műtéti szülések ellenére kevés olyan kutatás van hazánkban, ami célzottan vizsgálja a császármetszés édesanyákra gyakorolt lélektani hatását. A szülésélmény jelentős hatással van az édesanyák önmagukról kialakított képére, a gyermekükkel való kapcsolatra, valamint kapcsolatban áll a szülés utáni pszichológiai és pszichiátriai zavarokkal. A szülésélmény minőségét számos tényező befolyásolhatja, először is nélkülözhetetlen megismernünk azt, hogy mind a természetes, mind pedig a műtéti szülés során milyen tényezők befolyásolják a szülésélmény minőségét. Ezután fontos azonosítanunk, hogy milyen különbségek és hasonlóságok vannak a természetes és császármetszéses szülés megélésében.

Jelen előadásomban egy olyan kutatásról számolok be, melynek célja feltárni, hogy az édesanyák szubjektív szülésélményének minőségét a szülés teljes folyamata során milyen faktorok befolyásolják, illetve milyen eltérések láthatók ezen tényezőkben a császármetszés és a természetes szülés között. A kutatás célja továbbá feltérképezni, hogy a szülésélmény minősége hogyan befolyásolja a következő várandósság során a szülésre való felkészülés és a következő szülésmód melletti elköteleződés folyamatát.

A kutatásban résztvevők körét második gyermeküket váró harmadik trimeszterben járó édesanyák alkotják. Ebben a kvalitatív kutatásban félig strukturált interjú segítségével ismerjük meg a személyes tapasztalataikat, megéléseiket, gondolataikat és stratégiáikat az első szülésélményükre, valamint a következő szülésre való felkészülésükre vonatkozóan. A részeredmények bemutatásakor a már elkészült interjúk közül kerülnek elemzésre császármetszéses, vagy természetes szülést megélt édesanyák szülésélményei. Emellett a következő szülésre történő felkészülés során alkalmazott stratégiák és az előző szülésélmény kapcsolata kerül prezentálásra.

A különböző szülésmódok szülésélményének megélését befolyásoló tényezők átfogó megismerésével lehetőségünk adódik az édesanyák lelki támogatását célzó gyakorlatok kialakítására, mely segítségével nem csak a szülő nők mentális egészségét segítjük elő, de a

gyermekkel való kapcsolatának pozitív irányú támogatását, illetve a következő szülésre történő hatékony felkészülését is megkönnyíthetjük.

Társas támogatás szerepe a szülés körüli időszakban

Krajnyák Helga[1], Héjja-Nagy Katalin[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A társas környezet, különösképpen a család és a barátok meghatározó szerepe kiemelt fontosságú az olyan élethelyzetekben, amikor szélsőséges érzelmeket élünk át, vagy amikor a jövő bizonytalansága miatt szükségét érezzük a társak biztos, megnyugtató jelenlétének és segítségének. A szülés körüli időszakban a nők jelentős testi és lelki változásokon mennek keresztül, szélsőséges érzelmeket élhetnek meg, és egy új feladatokkal teli „új életben" kell, hogy megtalálják és felvegyék a számukra önazonos szülői szerepet. Ebben az időszakban a nők rendívül ki vannak téve a mentális zavarok veszélyének, ezért is kiemelten fontos, hogy a környezetük elérhető segítséget biztosítson számukra.

A kutatás a társas támogatásnak az édesanyák mentális jóllétére való hatását vizsgálta ebben a különösen érzékeny életszakaszban. Célunk annak vizsgálata volt, hogy a szülés során és a szülést követően tapasztalt társas támogatás milyen összefüggésben áll a szülés utáni időszakban az édesanyák észlelt stressz szintjével, és milyen szerepe van a szülés utáni depresszió és a szülői szerepben való kiégés kialakulásában.

A kutatás az online térben zajlott 246 olyan 18 év feletti édesanya részvételével, akiknek az elmúlt egy évben született gyermekük. A szülés során tapasztalt társas támogatás mérésére a Héjja-Nagy Katalin által összeállított Szülésélmény kérdőívnek a társas támogatásra vonatkozó kérdéseit használtuk, az aktuálisan tapasztalt társas támogatás mértékét pedig a Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás Kérdőív (Zimet et al., 1988), valamint egy, a gondozási és háztartási feladatok megosztására vonatkozó kérdéssor segítségével vizsgáltuk. Az édesanyák stressz szintjét az Észlelt Stressz Kérdőív (Cohen et al., 1983) segítségével mértük, a szülés utáni depresszió mérésére az Edingburgh Szülés utáni Depresszió Kérdőívet (Cox et al., 1987) alkalmaztuk, a szülői szerepben való kiégés mértének a megállapításához pedig a Szülői Kiégés Kérdőívet (Roksam et al., 2018) használtuk.

A statisztikai elemzések után az eredmények megerősítették, hogy a társas támogatásnak nagy szerepe van a szülés után fellépő mentális zavarok kialakulásában, és az anyák észlelt stressz szintjében. A szülés utáni depresszió és az észlelt stressz mértéke együttjárást mutatott a szülői szerepben való kiégéssel. Az eredményekből láthatóvá vált az is, hogy a szülés során tapasztalt társas támogatás kevésbé befolyásolja az anyák mentális jóllétét, mint a csecsemő nevelése során tapasztalt társas támogatás. Éppen ezért sajnálatos az a vizsgálatunkban is igazolt gyakori jelenség, hogy az édesanyák a posztpartum időszakban egyedül érzik magukat, és úgy érzik, nem kapnak elegendő segítséget és támogatást a környezetüktől. A kutatás felhívja a figyelmet arra, hogy a szülés utáni időszakban a társas támogatás elmaradása tehát veszélyt jelenthet az anyák mentális állapotára nézve, és így közvetve a csecsemők jóllétére is.

A policisztás ovárium szindróma (PCOS) hatása a nemi szerep identitásra, a szülési attitűdökre és a szülésélményre

Hofgárt-Ékes Noémi, Székely Zsófia[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A szülészeti ellátás minőségével kapcsolatos kérdések a közelmúltban kiemelt figyelmet kaptak, ennek köszönhetően már számos, a pozitív szülésélmény elérése érdekében elengedhetetlen tényezőt azonosítottak. Műhelymunkámban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy ilyen, a szülésélményt alapvetően befolyásoló faktor lehet-e a policisztás ovárium szindróma (PCOS).

A PCOS napjaink leggyakrabban előforduló, hormonrendszert érintő betegsége: becslések szerint a reproduktív korban lévő nők 6-12 százalékát érintheti (CDC, 2022). Vezető tünetei közé tartoznak a rendszertelen menstruáció mellett a túlsúly, a meddőség, és a különböző hiperandrogén panaszok (fokozott szőrnövekedés, akné, férfias típusú hajvesztés). Nem véletlenül nevezik tehát egyes kutatók a PCOS-t a női identitástudat elrablójának is (Kitzinger & Wilmott, 2002): számtalan érintett számol be arról, hogy hiperandrogén tünetei és cikluszavarai megfosztják őt nőiességétől. Mivel a betegség jellemzően már a reproduktív életszakasz legelején kialakul, feltételezhetően pervazívan befolyásolja a testkép mellett a nőiességgel, a női nemi szereppel kapcsolatos benyomások kialakulását is, azt a hiedelmet hagyva a nőkre, mely szerint állapotuk miatt alkalmatlanok a klasszikus női szerepek betöltésére. Emellett fontos kiemelni, hogy a PCOS diagnózisának megszerzéséig és az adekvát kezelés elindításáig az életminőséget áthatóan befolyásoló tünetek ellenére is jellemzően évek telnek el. Ez a késlekedés pedig jelentős bizalomvesztést eredményezhet az egészségügyi ellátórendszerrel, különösen is a szülészeti-nőgyógyászati ellátásokkal szemben. Mindezek feltevésem szerint negatív hatással lehetnek a PCOS-ben szenvedő nők szüléssel kapcsolatos attitűdjeire, ezáltal pedig a szülésélményükre is.

Műhelymunkámban ezen előfeltevések fényében PCOS-ben szenvedő és egészséges nők nemi szerep identitását, szüléssel kapcsolatos attitűdjeit és szülésélményét vizsgáltam kérdőívekkel. Előadásomban a kutatás eredményeiről és azok ellátás-fejlesztésben való alkalmazhatóságáról szeretnék beszámolni.

SZ46

Az emberi szexualitás és párkapcsolati preferenciák pszichológiai és evolúciós megközelítése

Elnök: **Meskó Norbert** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Csinády Adriána** - Debreceni Egyetem, Böcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium az emberi szexualitás és párkapcsolati preferenciák pszichológiai és evolúciós megközelítését vizsgálja négy kutatás eredményein keresztül. Ezek a tanulmányok különböző

aspektusokból elemzik a szexuális és párkapcsolati viselkedés meghatározóit, kiemelve az egyéni különbségeket, a környezeti és társas faktorokat, valamint a technológia szerepét. Az előadások célja, hogy átfogó képet nyújtsanak az emberi szexualitás és párválasztási stratégiák mögöttes mechanizmusairól, valamint a pszichológiai tényezők és társadalmi elvárások kölcsönhatásáról.

Futó Dóra és munkatársai a Magas K-Stratégia Kérdőív (HKSS) magyar változatának validálását mutatják be. A kutatás az élettörténet-elmélet (Life History Theory, LHT) alapján vizsgálja az egyének lassú élettörténeti stratégiáinak mérését. Az eredmények megerősítették a kérdőív megbízhatóságát és érvényességét a magyar populációban, és rávilágítottak arra, hogy a gyermekkori környezeti tényezők miként befolyásolják a hosszú távú társas stratégiák kialakulását.

Csányi Edit és kollégái az elkötelezett kapcsolatban élő nők szexuális elégedettségének meghatározó tényezőit elemzik. A kutatás kimutatta, hogy a szexuális vágy, kielégülés és az orgazmus megélése kulcsfontosságú az elégedettség szempontjából, miközben a partner gondoskodó és figyelmes személyként való észlelete szintén jelentős hatással bír. Ezen kívül a negatív énkép és szexuális szorongás hátráltató tényezők lehetnek, míg a kapcsolat minősége közvetlenül összefügg a szexuális elégedettséggel.

Őry Fanni és Meskó Norbert kutatása a közösségi média használatának hatásait vizsgálja, különös tekintettel az Instagram és a kozmetikai műtétek elfogadása közötti kapcsolatra. Az eredmények szerint az Instagram aktív használata fokozza a kozmetikai beavatkozások iránti nyitottságot, amelyet a testtárgyiasítás közvetítő szerepe magyarázhat. Különösen érdekes, hogy a platform túlhasználata negatív pszichológiai következményekkel járhat, míg a közösségi média használatának specifikus mintázatai eltérő hatásokat eredményezhetnek a testképre és önértékelésre nézve.

Meskó Norbert és munkatársai az Ideális Partner Kérdőív (PIS) magyar változatának validálását mutatják be. A kérdőív három dimenzió mentén méri az ideális partner tulajdonságait: vonzerő és vitalitás, melegszívűség és megbízhatóság, valamint státusz és erőforrások. Az eszköz érvényessége és megbízhatósága igazolt, és az eredmények azt mutatják, hogy a párkapcsolati preferenciák és a személyes jellemzők összefüggésben állnak a szerelmi stílusokkal, szexuális motivációkkal és párértékkel. A kutatás hozzájárul annak jobb megértéséhez, hogy milyen tényezők játszanak szerepet az ideális partner kiválasztásában, és milyen pszichológiai hatások befolyásolják a párkapcsolati elégedettséget.

A Magas K-Stratégia Kérdőív (HKSS) magyar változata

Futó Dóra[1], Nyári Petra[1], Döme Zsófia[1], Vass Emília Anna[1], Meskó Norbert[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az élettörténet-elmélet (Life History Theory, LHT) egy átfogó evolúciós keret az emberi viselkedés, a társas stratégiák és a párzási preferenciák megértéséhez. Az LHT alapján az egyének élettörténeti stratégiái a gyors (r-stratégia) és lassú (K-stratégia) kontinuum mentén helyezkednek el, amelyeket gyermekkori környezeti tényezők, például családi erőforrások és a környezet kiszámíthatósága alakítanak. Jelen kutatás célja a Magas K-Stratégia Kérdőív (High-

K Strategy Scale, HKSS) magyar nyelvű változatának validálása volt, amely lehetővé teszi az élettörténeti stratégiák egyszerű és megbízható mérését.

A kutatásban 312 fő vett részt (192 nő és 120 férfi). Az adatgyűjtés során a HKSS mellett több validált kérdőívet alkalmaztunk: a Keménység-Előrejelezhetetlenség Kérdőívet, a Többdimenziós Szocioszexuális Orientáció Kérdőívet és a Sugar Kapcsolatok Elfogadása Kérdőívet. A HKSS eredeti, 26 tételes változata nem mutatott megfelelő illeszkedést a magyar mintán, ezért módosítottunk a kérdőíven. A legjobb eredményeket a 22 tételes változat egyfaktoros modellje nyújtotta (Cronbach-α = 0,843; McDonald ω = 0,851). A statisztikai elemzések szerint ez a változat megbízhatóan méri a lassú élettörténeti stratégiákat. A kérdőívek közötti összefüggések elemzése további érvényességi bizonyítékokat szolgáltatott. A magasabb családi támogatottságot mutató egyének szignifikánsan magasabb pontszámokat értek el a HKSS kérdőíven (Spearman $r = 0{,}484$, $p < 0{,}001$), míg a gyermekkori kiszámíthatatlanság élménye negatív kapcsolatot mutatott a lassú élettörténeti stratégiákkal (Spearman $r = -0{,}337$, $p < 0{,}001$). A nemek közötti különbségek elemzése kimutatta, hogy a nők szignifikánsan magasabb pontszámokat értek el a HKSS kérdőíven, jelezve a hosszú távú stratégiák erősebb preferenciáját. Ezzel szemben a Sugar Kapcsolatok Elfogadása Kérdőív negatív korrelációt mutatott a HKSS pontszámokkal (Spearman $r = -0{,}201$, $p < 0{,}001$), alátámasztva, hogy a gyors stratégiát követő egyének nagyobb valószínűséggel nyitottak az ilyen üzleti alapú szexuális kapcsolatokra. Az eredmények azt mutatják, hogy a HKSS magyar változata megbízhatóan és érvényesen méri az élettörténeti stratégiákat, és lehetőséget nyújt a nemek közötti különbségek, valamint a családi és környezeti tényezők hatásainak vizsgálatára. A kérdőív különösen hasznos lehet kultúrközi összehasonlító kutatásokban, mivel lehetővé teszi az egyéni életstratégiák és környezeti alkalmazkodások közötti kapcsolatok feltárását. A kutatás hozzájárul az LHT empirikus alátámasztásához, és fontos gyakorlati implikációkkal szolgál az evolúciós pszichológia, a párkapcsolati dinamika és a társas alkalmazkodás területén.

Miként játszik szerepet az Instagram használata a kozmetikai műtétek elfogadásának alakulásában?

Őry Fanni[1], Meskó Norbert[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A közösségi média platformok mindennapos használata jelentős hatást gyakorol a saját testtel kapcsolatos viszony alakulására az aktuális testideálok, társadalmi normák és elvárások közvetítése által. Ezen platformok pozitív keretben jelenítik meg a kozmetikai műtéteket, növelve ezáltal a szépészeti műtétek iránti nyitottságot. Az Instagram, mint elsősorban vizuális tartalmakra épülő platform, viszonylag széles felhasználói életkori skálával rendelkezik, szemben az újabb, szintén vizuális ingerekre támaszkodó platformokkal (pl. TikTok). Azonban az Instagramon való jelenlét változó, számos különböző módon lehet jelen egy felhasználó a platformon. Jelen kutatás elsődleges célja, hogy feltárja az Instagram használatának hatását a saját testtel kapcsolatos viszony és a kozmetikai műtétek iránti nyitottság alakulására, különös tekintettel a különböző felhasználói magatartásokra. A kutatás online zajlott, amelyben 596 heteroszexuális nő (Méletkor = 35,9, SD = 10,5; 18 63 év) vett részt. A kérdőívcsomagban a Többdimenziós Facebook Intenzitás Skálát (MFIS) az Instagramra vonatkozóan, a Kozmetikai Műtét Elfogadása Skálát (ACSS), a Tárgyiasított Testtudat Skálát (OBCS) és a Test

Megbecsülése Skálát (BAS2) használtuk. Eredményeink szerint az Instagram aktív használata szignifikáns pozitív kapcsolatban áll a kozmetikai műtétek iránti magasabb nyitottsággal és a fokozott tárgyiasított testtudat kialakulásával. Az Instagram felhasználók körében a kozmetikai műtétek elfogadása, illetve a tárgyiasított testtudat magasabb, mint a felhasználói fiókkal nem rendelkező vizsgálati személyek körében, azonban nem találtunk szignifikáns különbséget a két csoport között a test megbecsülés esetében. A kozmetikai műtétek magasabb elfogadása és a fokozott Instagram használat között a testtárgyiasítás jelenik meg közvetítő faktorként. Az Instagram túlhasználata, illetve a magas fokú ragaszkodás szignifikánsan növelik a kozmetikai műtétek elfogadását, míg a platform unaloműzőként való használata esetén nem mutatható ki hasonló hatás. Összegezve az eredményeinket elmondható, hogy az Instagram aktív, célzott és túlzott használata növeli a kozmetikai műtétek elfogadását a testtárgyiasító attitűd kialakítása révén. A közösségi média használata a test megbecsülésének szintjére nem gyakorol hatást, ami arra enged következtetni, hogy a test elismerés kialakulásának és formálódásának más jellegű forrásai vannak. Ebből következően protektív tényezőként jelenhet meg a közösségi média negatív befolyásoló erejével szemben.

Elkötelezett kapcsolatban élő nők szexuális elégedettségének meghatározói

Csányi Edit[1], Szabóné Marosi Szilvia[1], Meskó Norbert[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: A szexuális elégedettség nem csupán az egyén szubjektív jóllétének és egészségének része, hanem párkapcsolati kontextusban is kiemelt jelentőséggel bír. A legtöbb párkapcsolatban központi szerepet játszik, és nemcsak fiatal korban, hanem az élet későbbi szakaszaiban is meghatározó maradhat. A szexuális elégedettség elérése és fenntartása összetett folyamat, amelyet számos egyéni és interperszonális tényező befolyásol.

A kutatás célja: A jelen vizsgálat célja azonosítani azokat az intimitással, a partnerrel és a párkapcsolattal összefüggő tényezőket, amelyek meghatározzák az elkötelezett kapcsolatban élő nők szexuális elégedettségét. Emellett célunk feltárni, hogy a szubjektív és társas faktorok milyen módon befolyásolják az elégedettség megélését.

Módszer: A kutatás során online kérdőíves adatfelvételt végeztünk, amelyben 485 elkötelezett párkapcsolatban élő magyar nő vett részt (átlagéletkor = 38,6 év; SD = 9,45 év; életkori tartomány: 18–69 év). A kérdőívcsomag tartalmazta az Új Szexuális Elégedettség Skálát (NSSS), a Párkapcsolati Elégedettség Skálát (RASH), valamint a nők szexuális működésmódjait (WSWM) és szexuális funkcióit (FSFI) mérő eszközöket.

Eredmények: Az eredmények szerint a női szexuális elégedettség egyik legerősebb bejóslója az orgazmus elérése, a kielégülés és a vágy megélése. Emellett a partner gondoskodó és figyelmes személyként való érzékelése is jelentős szerepet játszik. Az izgalom, a párkapcsolati kötődés erősítése és az általános párkapcsolati elégedettség gyengébb, de szintén releváns prediktoroknak bizonyultak. Ugyanakkor a negatív énképhez kapcsolódó szexuális szorongás csökkentheti az elégedettséget, és a szexuális diszfunkciókkal élő nők szignifikánsan alacsonyabb szexuális elégedettségről számoltak be. Az életkor nem mutatott szignifikáns összefüggést az elégedettség mértékével.

Következtetések: Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a női szexuális elégedettség komplex, többszintű jelenség, amelyet szubjektív és interperszonális tényezők egyaránt befolyásolnak. A szexuális funkciók és az egyéni működésmódok mellett a partnerrel való kapcsolat minősége is kulcsszerepet játszik. Hasonlóan korábbi kutatásokhoz, jelen vizsgálat is alátámasztotta, hogy a szexuális elégedettség igénye egész életen át fennmarad. A feltárt összefüggések hozzájárulhatnak a női szexuális elégedettség mélyebb megértéséhez és az ezt támogató intervenciók kialakításához.

Az Ideális Partner Kérdőív (PIS) magyar változata

Meskó Norbert[1], Baranyai Hanna[1], Orbán Szolanzs Filippa[1], Vangyia Ádám[2]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Belügyminisztérium, Kiválasztási és Alkalmasságvizsgálati Főosztály

Az Ideális Partner Kérdőívet (Partner Ideal Scale; PIS) a romantikus partnerek iránti ideális elvárások vizsgálatára fejlesztettek ki, de alkalmazható a kitöltő önjellemzésére is. Az eszköz három fő dimenzió mentén méri az ideális partner tulajdonságait. Ezek a dimenziók egy ideális partner fontosnak tartott személyiségjegyeit, fizikai tulajdonságait és anyagi vagy társas előnyeit jellemzik. A kérdőív alkalmazható a párkapcsolati elégedettség és a párválasztási preferenciák vizsgálatában is. A PIS hasznos eszköz az evolúciós pszichológiai kutatásokban, mivel segít megérteni, hogyan alakulnak ki és különböznek az egyének partnerideáljai az életkörülmények és a kulturális kontextus függvényében.

Jelen kutatás célja a PIS magyar változatának validálása, a kérdőív faktorstruktúrájának, megbízhatóságának ellenőrzése, valamint és a szerelemi stílusokkal (LAS-HSF), a Sternberg szerelem kérdőívvel (STSL) szexuális motivációval (YSEX?-15H), szocioszexuális orientációval (SOI-R), valamint az önjellemzett párértékkel (MVS) való kapcsolatainak vizsgálata volt. Az adatgyűjtés két mintán történt: egy 695 fős minta szolgált a feltáró faktorelemzéshez, míg egy 307 fős minta a validálás alapjául.

Az eredmények alátámasztották a kérdőív háromfaktoros struktúráját. A skálák belső megbízhatósága magas (McDonald's omega: Vonzerő és vitalitás = 0,87; Melegszívűség és megbízhatóság = 0.80; Státusz és erőforrások = 0,89). A szerelmi stílusok közül az Eros mindhárom PIS-faktorral pozitívan korrelált, míg a Ludus esetében csak a Melegszívűség és megbízhatósággal korrelált negatívan. A Storge az Attraktivitás és vitalitással negatív, míg a Melegszívűség és megbízhatósággal pozitívan korrelált. Az Agape a Melegszívűség és megbízhatósággal pozitív összefüggést mutatott. A PIS a Sternberg-féle szerelem kérdőív (STLS) mindhárom faktorával (szenvedély, intimitás, elköteleződés) pozitívan járt együtt. A párérték (MVS) mind a Vonzerő és vitalitás, mind a Státus és erőforrások PIS faktoraival pozitívan és erősen korrelált. A szocioszexuális orientáció (SOI-R) csupán a Melegszívűség és megbízhatósággal mutatott negatív együtt járást. Az énközpontú szexuális motiváció a PIS Vonzerő és vitalitás faktorával korrelált pozitívan, míg a kapcsolatfókuszú szexuális motiváció a Vonzerő és vitalitás mellett a Státusz és erőforrások faktorral is pozitívan járt együtt.

A validálás eredményei azt mutatják, hogy a magyar PIS megbízható és érvényes mérőeszköz az ideális partnerpreferenciák értékelésére különböző párkapcsolati kontextusokban. A kutatás hozzájárul az egyéni különbségek és a pszichológiai, valamint társas tényezők romantikus

kapcsolatokra gyakorolt hatásának mélyebb megértéséhez. A jövőbeli kutatások célja lehet a párkapcsolati preferenciák időbeli változásának és a kapcsolat elégedettségére gyakorolt hatásainak vizsgálata.

SZ47

A természetkapcsolat és klímaaggodalom pszichológiai dimenziói: mintázatok, összefüggések és következmények

Elnök: **Horváth Mária Dóra** - Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Frankó Luca** - Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A klímaváltozás és a természettel való kapcsolat egyre nagyobb jelentőséggel bír mindennapi életünkben, hiszen hatással van pszichológiai jóllétünkre, környezetvédő viselkedésünkre és jövőbeli perspektíváinkra is. A klímaváltozás nemcsak a bolygó ökológiai rendszereire van hatással, hanem közvetlen és közvetett módon a fizikai és mentális egészségi állapotunkra is (Watts et al., 2019). A klímaváltozással kapcsolatos aggodalom különféle reakciókat válthat ki: elősegítheti a környezetvédelmi tevékenységekben való aktív részvételt, ugyanakkor maladaptív válaszokat is eredményezhet. Utóbbi esetben a szorongás közönyhöz vezethet, ami gátolja a cselekvést és negatívan befolyásolja a mentális egészséget (Cianconi et al., 2023). A természethez való kötődés ezzel szemben védőfaktorként is funkcionálhat, hiszen hozzájárul a pszichológiai jólléthez (Keniger et al., 2013). Ugyanakkor azok, akik erősebben kötődnek a természethez, gyakran nagyobb aggodalmat élnek át a klímaváltozás miatt. Mindez azt jelzi, hogy a természetkapcsolat nemcsak mentális egészségvédő tényező lehet, hanem fokozhatja az egyének érzékenységét is a környezeti problémák iránt. Ennek következtében a természethez kötődő személyek nagyobb valószínűséggel törekednek annak védelmére. A természetkapcsolat erősítése tehát elősegítheti a környezettudatos és a természeti értékek megóvását célzó magatartásformák kialakulását (Wang et al., 2019).
Szimpóziumunk célja, hogy bemutassa a Szegedi Tudományegyetemen folyó kutatásokat, amelyek a klímaaggodalom, a természetkapcsolat és a mentális egészség összefüggéseit vizsgálják. Az előadások különböző módszertani és elméleti megközelítések mentén tárják fel e jelenségek pszichológiai hátterét, valamint rávilágítanak a planetáris – az ökológiai és társadalmi rendszerek szoros összefonódásán alapuló – jóllétet támogató beavatkozások lehetőségeire. Torma Zsófi Lili előadásában a klímaaggodalom és a természetkapcsolat eltérő pszichológiai mintázatait mutatja be látens profil elemzés segítségével. A vizsgálat során azonosított profilok betekintést nyújtanak abba, hogyan befolyásolja a természethez való kötődés a klímaváltozással kapcsolatos érzelmi és viselkedéses válaszokat, valamint milyen intervenciós lehetőségek segíthetnek az aggodalom konstruktív mederbe terelésében. Borsos Kamilla előadása a természetkapcsolat és a fenntartható életmód közötti kapcsolatot vizsgálja. A kutatás rámutat, hogy azok, akik erősebb érzelmi kötődést éreznek a természet iránt, nagyobb valószínűséggel tanúsítanak környezettudatos magatartást. Az előadás bemutatja azokat a

pszichológiai tényezőket, amelyek elősegíthetik a természet tiszteletén alapuló fenntartható életmód kialakulását. Végül Horváth Mária Dóra előadása a klímaaggodalom és a mentális egészség közötti összefüggéseket tárja fel fiatalok körében. A kutatás eredményei szerint a klímaaggodalom fokozott depresszióval és szorongással járhat együtt, ugyanakkor a természethez való pozitív viszonyulás védőfaktorként is szolgálhat.

Klímaaggodalom és természethez való kapcsolódás: A klímaváltozással való megküzdés eltérő pszichológiai mintázatai

Torma Zsófi Lili[1], Horváth Mária Dóra[1,2], Mihók Barbara[2,3], Csőszi Alexandra[1], Sallay Viola[1,4], Martos Tamás[1,4]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Environmental Social Science Research Group Nonprofit Kft.
[3]Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Ökológiai Közgazdaságtan Intézet
[4]Sigmund Freud Private University Paris, Faculty of Psychotherapy Science, Paris

A klímaváltozás okozta kihívásokkal kapcsolatos megküzdés összetett folyamat, amely érzelmi és viselkedéses tényezőket egyaránt magában foglal. A klímaaggodalom és a természethez való kapcsolódás között szoros összefüggés figyelhető meg: minél erősebben kötődik valaki a természethez, annál nagyobb mértékben élheti át a klímaváltozással kapcsolatos aggodalmakat. Ugyanakkor a klímaaggodalom facilitálója lehet a környezettudatos viselkedésnek, motiválva az egyént a fenntartható életmód irányába. Kutatásunk célja a klímaváltozással kapcsolatos megküzdés különböző mintázatainak feltárása, olyan profilok létrehozásával, amelyek a természethez való kapcsolódás, a klímaaggodalom, a klímaváltozással kapcsolatos tapasztalatok, valamint a környezettudatosság iránti viselkedéses elkötelezettség mentén alakulnak ki. Emellett vizsgáljuk, hogy a profilok milyen eltéréseket mutatnak különböző pszichológiai és szociodemográfiai tényezők (például élettel való elégedettség, stressz, természet iránti preferencia, lakóhely természetközelisége) tekintetében.

Kérdőíves felmérésünkben 302 fő vett részt, 157 férfi és 145 nő, átlagéletkoruk 40,7 év (SD = 15,2) volt. A profilok létrehozásához az alábbi mérőeszközöket használtuk: a Climate Change Anxiety scale méri a klímaaggodalom, a klímaváltozással kapcsolatos tapasztalatok és a viselkedéses elkötelezetttség mértékét; a természethez való kapcsolódást a Multidimensional Connectedness With Nature instrument segítségével vizsgáltuk.

Az előzetes elemzések során a modellek illeszkedését összehasonlítva a háromprofilos megoldás bizonyult a legmegfelelőbbnek (AIC = 3275, BIC = 3364, Entropy = 0,768, BLRT_p = 0,0198). Az első profil (N = 212) minden változóban átlagos tartományban helyezkedik el. A második profilba tartozók (N = 31) magas klímaaggodalomról és természethez való kapcsolódásról, és átlagos tapasztalattal és viselkedéses elkötelezettséggel rendelkeznek. A harmadik profilra (N = 59) magas klímaaggodalom, átlagos gyakoriságú klímaváltozással kapcsolatos tapasztalatok, átlagos szintű viselkedéses elkötelezettség, valamint alacsony természethez való kapcsolódás jellemző.

A profilok azonosításával célunk hatékonyabb intervenciók kidolgozásának elősegítése, amelyek nemcsak az aggodalom csökkentésére, hanem annak konstruktív irányba terelésére is alkalmasak lehetnek. Az eredmények azt mutatják, hogy a klímaaggodalom és a környezettudatos viselkedés eltérő mintázatok szerint alakul, ezért érdemes differenciált

megközelítést alkalmazni. Például egyeseknél a klímaválság következményeiről szóló edukáció lehet hatékony, míg másoknál a természethez való kapcsolódás erősítése érzelmi bevonódást igénylő feladatokkal.

A természet tisztelete és a fenntartható élet: A természetkapcsolat szerepe a környezet megóvásában

Borsos Kamilla[1], Horváth Mária Dóra[1,2], Csuka Sára Imola[1], Mihók Barbara[2,3], Sallay Viola[1,4], Martos Tamás[1,4]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Environmental Social Science Research Group Nonprofit Kft.
[3]Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Ökológiai Közgazdaságtan Intézet
[4]Sigmund Freud Private University Paris, Faculty of Psychotherapy Science, Paris

A biofília hipotézis szerint az embert evolúciós okokra visszavezethetően szoros kapcsolat fűzi a természethez, ezért az ember csak a természetes környezetében tud igazán jóllétben élni. Számos kutatási eredmény megerősíti, hogy a természetnek való kitettség jótékony hatással van az egyén pszichológiai- és fiziológiai egészségére, valamint a szociális jóllétére is. Ennek ellenére napjainkban a természettől való érzelmi eltávolodás figyelhető meg, amely nemcsak az egyén egészségügyi állapotára lehet negatív hatással, hanem a természettel kapcsolatos érzelmek megélésére, a természet értékelésére és a megóvására irányuló viselkedésre is. Kutatásunk célja a planetáris egészség megőrzésének érdekében a természethez való kapcsolódás és a környezettudatos magatartás közötti összefüggések vizsgálatával olyan profilok megalkotása, amelyek iránymutatást adhatnak az egyének természetkapcsolatának és fenntartható magatartásának támogatásához.

Keresztmetszeti vizsgálatunkban összesen 388 személy vett részt (Nnő = 210; Nférfi = 177; Nqueer = 1). A vizsgálati személyek átlagéletkora 41,3 év (SD = 15,1) volt. Használt kérdőívek, a „Természettel való Viszony Skála” (Nature Relatedness Scale), amely felméri, az egyén természethez való viszonyulására jellemző selffel kapcsolatos tényezőit, hiedelmeit, tapasztalatait, és a “The Sustainability Consciousness Questionnaire”, mely a fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteket, attitűdöket és a fenntartható életmódnak megfelelő viselkedést méri. Az előzetes látens profil elemzés alapján (AIC = 3029; BIC = 3921; Entropy = 0.809; BLRT_p = 0,0099) négy profil jött létre.

Kiemelkedik egy csoport, amelynél a természettel való kapcsolat, a tapasztalat szerzésére irányuló tevékenységek és az egyéni fenntartható viselkedés értéke az átlagos tartomány felett található. A többi profil esetében a természetkapcsolat és a fenntarthatósági magatartás értékei az átlag tartomány alsó felében, illetve az átlag alatt helyezkednek el. Továbbá fenntarthatósági magatartás szempontjából fontos, hogy az egyén úgy tekintsen a természetre, mint a saját self egyik alkotó elemére. Továbbá igény mutatkozik a társadalmi és gazdasági folyamatok strukturális átalakítására is, viszont az egyéni magatartás és a strukturális változásokra való igény összefüggése alacsony.

A kapott eredmények alapján a következő intervenciós eljárásokat javasoljuk, a természetkapcsolat megerősítése érzelmi bevonódást elősegítő gyakorlatokkal, valamint edukációs programok szervezése a természettel való kapcsolódás jótékony hatásairól, a globális

folyamatok hatásáról és az egyéni viselkedés jelentőségéről a planetáris egészség integratív, rendszerszemléletű megközelítésének jegyében.

Klímaváltozással kapcsolatos aggodalom és mentális egészség összefüggésének vizsgálata 16-25 évesek körében

Horváth Mária Dóra[1,2]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Environmental Social Science Research Group Nonprofit Kft.

A klímaváltozás napjaink súlyos problémája, mely hatással van az emberek fizikai és mentális egészségére. Hosszú távú következményei jelentősen befolyásolják a most élő fiatalok és a jövő generációk életkörülményeit. A kutatás célja annak vizsgálata, hogyan élik meg a 16- 25 éves fiatalok a klímaváltozást, milyen mértékű klímaaggodalmat mutatnak és ez hogyan hat a mentális egészségükre. Vizsgálom, hogy a fiatalok klímaváltozás miatt érzett aggodalma mutat-e összefüggést a depresszió és szorongás mértékével, a klímaváltozástól észlelt pszichológiai távolsággal, a rezilienciával, a jólléttel és a természettel való viszonnyal. Továbbá a depresszió- és szorongás szint kapcsolatát a klímaválságtól érzett pszichológiai távolsággal, valamint a rezilienciával.

A kutatásban 367 fő vett részt, 144 férfi és 223 nő (átlag életkor 19 év, SD=2,37). A résztvevők online formában töltötték ki a kérdőívcsomagot amely a következő kérdőíveket tartalmazta: WHO Jóllét kérdőív, DASS-21, Climate Change Anxiety Scale, a Hogg Eco-Anxiety Scale, Psychological Distance Scale valamint a Természettel Való Viszony Skála. A kérdőívek mellett négy nyitott kérdés segítségével vizsgáltuk a fiatalok klímaválsággal kapcsolatos érzelmeit, megküzdési stratégiáit, valamint a klímaválsággal összefüggő reményérzetüket.

Az előzetes eredmények alapján a klímaaggodalom és a jóllét között nincs szignifikáns összefüggés ($r(365)=0,043$, $p=0,411$). Ugyanakkor a klímaaggodalom szignifikáns összefüggést mutat a depresszió- és szorongás mértékével ($r(365)=0,438$, $p<0.001$). A klímaváltozástól észlelt nagyobb pszichológiai távolság nagyobb klímaaggodalommal ($r(365)=0,612$, $p<0,001$) és nagyobb depresszió- és szorongás szinttel ($r(365)=0,310$,$p<0,001$) jár együtt. A reziliencia negatív összefüggést mutat a klímaaggodalommal ($r(365) = -0,188$, $p<0,001$). A klímaszorongás és a természettel való viszony ($r(365) = 0,503$, $p<0,001$) pozitív összefüggésben állnak.

A klímaváltozás miatti túlzott aggodalom hozzájárul a szorongás mértékének növekedéséhez, ami azon túl, hogy negatív hatással van a mentális egészségre, akadályozhatja a klímaváltozással kapcsolatos hatékony megküzdést. A kutatás egy nemzetközi együttműködés keretein belül zajlik, Chilében és Ausztráliában is történik adatfelvétel, a továbbiakban össze szeretnénk hasonlítani a fiatalok klímaválsággal kapcsolatos megéléseit. Ez lehetővé tehetné célzott intervenciók tervezését.

SZ48

Mentalizált reziliencia vagy reziliens mentaláizáció?

Elnök: **Kövesdi Andrea** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Kinga Farkas** - Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

A szimpózium célja a mentalizáció sajátosságainak bemutatása eltérő életkorban és összefüggésben, különös tekintettel a reziliencia és a mentalizáció kapcsolatára. Egyes kutatások a két dimenzió kapcsolatát feltételezik, azonban annak természete nem körvonalazott. A serdülőkor különösen érdekes időszak a fejlődésben, mivel egyes felfogások a mentalizációs képesség időszakos csökkenését feltételezik ekkor, amit a kognitív változásokkal hoznak összefüggésbe. A szimpózium keretében három előadást tervezünk, az első két előadás a serdülő korosztályban, míg a harmadik előadás a felnőtt korosztályban világítja meg a mentalizáció egy-egy aspektusát.
Az első előadásban tárgyaljuk az episztemikus bizalom kapcsolatát az iskolához való viszony, valamint a spirituális egészség és értékorientáció tükrében. A kutatással eredményei szerint az iskolai episztemikus bizalom színvonala - az elsődleges gondozóval való kapcsolat minőségén túl - a közösségekhez való kapcsolódást és a közösségi értékek mentén kialakított attitűd jellemzőit is meghatározza.
A második előadás a mentalizáció és a reziliencia kapcsolatának sajátosságait, dilemmáit veti fel szintén a serdülők körében. A vizsgálat eredményeik szerint vélhetően a mentalizáció és a reziliencia kölcsönösen támogató folyamatok; a mentalizáció segít megérteni és szabályozni az érzelmeket, ami növeli a rezilienciát, míg a reziliencia lehetővé teszi stresszel teli megterhelő élethelyzetekben a rugalmas adaptív működést és támogatja az optimális mentalizációs képességet. Valamint kitérünk az előadásban a mérési eljárás nehézségeire, mivel a mentalizáció egy belső szubjektív folyamat, amely számos különböző tényezőtől függ, és nem mindig mérhető közvetlenül viselkedés-megfigyelés vagy önjellemzés alapján.
A harmadik előadás a metakogníció, mentalizáció és reziliencia konstruktumait tárgyalja, bemutatva a metakogníció és mentalizáció elégtelenségeit súlyos pszichiátriai zavarokban. Továbbá részletezi milyen formában mutatkozhatnak meg az élet során bekövetkező megterhelő életesemények a metakognitív működésünkben, ami rugalmas ellenállóképességünket is próbára teheti.

Metakogníció, mentalizáció, reziliencia

Fekete Zita
Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

A metakogníció újra felfedezett fogalma az utóbbi évtized egyik legkurrensebb kutatási területének számít a pszichológián belül. Maga a fogalom a kogníció kutatásán belül született meg, ahol a kogníciónkról rendelkezésünkre álló kogníciónkat értették alatt. Mára úgy gondoljuk, nem csupán a kognitív folyamataink monitorozását és kontrollálását végzi, de komplex szelf- és tárgyreprezentációink kialakításában, az integrált reprezentációk

fenntartásában, a koherens narratíva formálásában és mindezekkel együtt az integrált és koherens szelférzet kialakításában is alapvető szerepet játszik. Monitorozó-kontrolláló funkciója nem csupán a diszkrét neurokognitív műveletekre, de a szociális kognitív műveletekre, ezzel együtt a magunkról és másokról kialakított képzeteinkre is kiterjed. Ezek mentén könnyen belátható, hogy elégtelen működése elégtelen mentalizációs folyamatokkal asszociálódik, deficitjei csorbítják rugalmas ellenállóképességünket.

Előadásunkban a fentieket saját kutatásaink egyes eredményei mellett a szakirodalomból származó adatokkal támasztjuk alá. Bemutatjuk, hogy a súlyos pszichiátriai zavarokban hogyan mutatkoznak meg a metakogníció és mentalizáció elégtelenségei. De szólunk arról is, hogy a korai ártalmas élmények milyen nyomot hagynak a metakogníció fontos, megfelelő pszichés működésünket és alkalmazkodásunkat alapvetően meghatározó funkcióján. Illetve néhány kutatási eredmény erejéig arra is kitérünk, hogy az élet során bekövetkező megterhelő életesemények hogyan mutatkozhatnak meg a metakognitív működésünkben, ami rugalmas ellenállóképességünket is próbára teheti.

Az episztemikus bizalom kapcsolata az iskolához való viszony, valamint a spirituális egészség és értékorientáció dimenzióiban serdülők körében

Szél Erzsébet
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Az episztemikus bizalom a személyiség alakulásának meghatározó forrása, hiszen társas világban való eligazodáshoz szükséges alapvető ismereteket, és az ismereteket közvetítő személy hitelességébe vetett bizalmat jelenti (Kampling et al., 2022), alakulásában meghatározó időszak a serdülőkor (Sharp & Rossouw, 2020). Jelen vizsgálat célja az episztemikus bizalom és a másodlagos szocializációs közegek kapcsolatának vizsgálata. Módszer: Magyar serdülők (M = 16,4 év, SD = 1,74) körében végzett kutatásban (Nfiú = 83, Nlány = 168) vizsgáltuk az episztemikus bizalom kapcsolatát demográfiai és pszichológiai jellegű változókkal. A résztvevők kitöltötték az a Episztemikus Bizalom, Bizalmatlanság és Hiszékenység kérdőívének magyar változata mellett a Mentalizáció multidimenzionális kérdőívét, a Depresszió, Szorongás és Stressz Kérdőívet, A WHO jóllét kérdőívet, az Énkép egyértelműség Skálát, a Kérdőív az iskoláról mérőeszközt, valamint a Spirituális Egészség- és Életorientáció Kérdőívet. Eredmények: Az episztemikus bizalom dimenziói közepes és erős, szignifikáns kapcsolatban állnak a mentalizáció dimenzióval (rs 0,34 - 0,24 között), valamint gyenge korrelációban az iskolához való viszony skáláival (rs: 0,24 - 0 ,29 között). Nem igazolódott szignifikáns együttjárás a spirituális egészség és életorientáció aspektusaival. Mediációs elemzésünk igazolta az episztemikus bizalom dimenzióinak közvetett és közvetlen hatását a mentalizáció dimenziói és az iskolához való viszony alskálái között, valamint a személyes és társas értékorientáció viszonylatában. Következtetések: Eredményeink igazolták előzetes feltételezésünket, miszerint az episztemikus bizalom színvonala az elsődleges gondozóval való kapcsolat minőségén túl, a közösségekhez való kapcsolódás és a közösségi értékek mentén kialakított attitűd jellemzőit is meghatározza.

A mentalizáció és a reziliencia potenciál kapcsolata serdülők körében

Kövesdi Andrea[1], Smohay Máté[1], Rózsa Sándor[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A mentalizáció széleskörű kutatása hozzájárul az elméről való gondolkodás - saját- és mások állapotairól való gondolkodás - megismeréséhez, az emberi kapcsolatok megértéséhez (így pl. a szülő és gyermek közötti vagy a pszichoterápiában zajló folyamatok pontosabb megértéséhez). A mentális állapot magába foglalja a vágyakat, szándékokat, érzéseket és a kogníciót egyaránt. A fejlődés folyamán életkori eltéréseket feltételeznek a kutatók. Pszichoanalitikus megközelítésben, a mentális állapotok a tudattalan folyamatok által determináltak, melyeket a felszín alatti vágyak, törekvések, félelemek stb. határoznak meg. A mentalizációs folyamatok komplexitásához hasonló a reziliencia poteciál sokszínű, dinamikus és fluktuáló megnyilvánulás. Az előadásban serdülőkori mintán mutatjuk be a mentalizáció és a reziliencia lehetséges kapcsolatát. Módszer: A mintát 10-16 éves serdülők alkotják, a vizsgálati minta elemszáma 376 fő, (ebből 161 fiú és 212 lány). Az adatok gyűjtése folyamatosan zajlik. A vizsgálatban alkalmazott mérőeszközök: Connor-Davidson Reziliencia Skála 10 tételes verzióját (CD-RISK-10), a fiataloknak kidolgozott, rövidített Reflektív Funkció Kérdőívet (RFQY-5), valamint pszichés zavarokat és viselkedési problémákat mérő Képességek és Nehézségek Kérdőív (SDQ) önkitöltős változatát használtuk.

Az eredmények alapján megállapítottuk, hogy a mentalizáció és a serdülők életkora között összefüggés van, azonban a két konstruktum (mentalizáció, reziliencia) között mérsékelt kapcsolatot találtunk, ami a jelenség komplexitására utal. Vélhetően a mentalizáció és a reziliencia kölcsönösen támogató folyamatok; a mentalizáció segít megérteni és szabályozni az érzelmeket, ami növeli a rezilienciát, míg a reziliencia lehetővé teszi stresszel teli megterhelő élethelyzetekben a rugalmas adaptív működést és támogatja az optimális mentalizációs képességet. A kettő együtt hozzájárul a mentális egészséghez, az érzelmi stabilitáshoz és a sikeres szociális kapcsolatokhoz. Következtetés: A mentalizáció mérésének egyik legnagyobb nehézsége abban rejlik, hogy a mentalizációs egy belső szubjektív folyamat, amely számos különböző tényezőtől függ, és nem mindig mérhető közvetlenül viselkedés-megfigyelés vagy önjellemzés alapján. A legmegfelelőbb mérési eszközök alkalmazása érdekében figyelembe kell venni a különböző módszertani, kulturális, egyéni és kontextuális különbségeket.

Tekintettel az eredményekre pilot jelleggel kvalitatív vizsgálati eljárást alkalmaztunk a Háromlépéses Tesztinterjú (TSTI) keretében azzal a céllal, hogy a rezilienciára vonatkozó kérdéseket mely életkori övezetben tudják magukra vonatkoztatni a gyermekek és a serdülők. A kvalitatív vizsgálat megerősítette a rezilienciát mérő CD-RISK-10 tételeinek megértésében felmerülő nehézségeket a kisebb korosztályban (10 éves), illetve alátámasztotta az életkori különbségeket.

SZ49

Testi érzeteink vizsgálata

Elnök: **Ferentzi Eszter** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet
Opponens: **Köteles Ferenc** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szimpózium az Ádám György Pszichofiziológiai Kutatócsoportban folyó kutatások egy részét mutatja be. A kutatócsoport a KRE BTK Pszichológiai Intézetének keretein belül működik, tagjai részben a KRE, részben az ELTE PPK munkatársai, hallgatói. A csoport egyik fő kutatási területe a tágabb értelemben vett interocepció (különféle testi érzetek és folyamatok érzékelése) és az ehhez kapcsolódó érzelmi állapotok (pl. stressz megélése). Az interocepció kezdetekben a viszcerocepció szinonimája volt, napjainkban azonban tágabb értelmezése elterjedt. Ez magába foglal mindenféle testi érzetet, többek között a fájdalomérzékenységet és a propriocepciót (testünk térben történő elhelyezkedésének érzékelését) is.
A jelen szimpóziumban bemutatott kutatások a tág értelemben vett interocepció számos vizsgálati módszerét alkalmazták. A kutatások közül kettőben egy klasszikus interoceptív pontosságot vizsgáló módszert, a mentális követéses szívverés percepciós (avagy Schandry-féle) eljárást használták. Körmendi János előadása ezt a klasszikus, de vitatott módszert egy új, saját fejlesztésű módszerrel veti össze. Ferentzi Eszter előadása azt vizsgálja, hogy a mentális követéses szívverés percepciós eljárással mért interoceptív pontosság miként viszonyul a szívverés kiváltotta kortikális potenciálhoz, illetve a légzési ellenállás érzékeléséhez. A másik két kutatás közül az egyik a hővel kiváltott fájdalomélmény kapcsolatát vizsgálja a periperszonális térrész monitorozásával kapcsolatban, melyet a könyökízület pozíciójának változtatásával manipuláltak (Bucsai Béla előadása). A másik kutatás középpontjában a stressz áll (Koncz Ádám előadása), melyet mind pszichológiai, mind fiziológiai mutatókkal vizsgáltak a proprioceptív pontossággal, illetve a kardiovaszkuláris edzettséggel összefüggésben. Előadásaink azt szemléltetik, hogy ugyan mindennapi tapasztalataink és különböző elméletek alapján a testi érzetek érzékelése megannyi pszichológiai jelenséggel logikusan kapcsolatba hozható, ennek tudományos megragadása kihívásokkal teli.

Fájdalom a periperszonális térben

Bucsai Béla[1], Koncz Ádám[1], Horváth Áron[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A periperszonális térrész monitorozására irányuló figyelmi folyamatok és a fájdalomélmény összefüggése elméletileg jól megalapozott, azonban empirikus bizonyításra vár. Egy nemrégiben publikált doktori kutatásban azt találták, hogy erős összefüggés van a nociceptív inger periperszonális téren belüli elhelyezkedése és a fájdalomélmény intenzitása között. A kutatásban fájdalmas hőingereket alkalmaztak a résztvevők alkarján, különböző, a törzstől egyre távolabb lévő pozíciókban és azt találták, hogy a távolabbi pozíciókban az inger kevésbé intenzív fájdalmat váltott ki. Vizsgálatunk célja a korábbi eredmények replikálása és egyben kiterjesztése volt.

A laboratóriumi kísérletes vizsgálatot megelőzően a résztvevők (N = 55, 76% nő) egy vonás típusú kontruktumokat (negatív affektivitás, szomatoszenzoros amplifikáció, fájdalom-katasztrofizáció) mérő kérdőív csomagot töltöttek ki a helyszínen. Ezután a könyökízület passzív proprioceptív pontosságát mértük be, melyet hőstimulációs fájdalommérés követett. A hőingerek randomizált sorrendben az alkar 4 pontján, 5 különböző könyökízületi pozícióban kerültek bemutatásra. A könyökízületi szögnek szignifikáns hatása ($F(3,249) = 6,302$; $p = ,001$; $\eta 2 = 0,105$) volt a fájdalomra; a post-hoc tesztek alapján ezt a hatást a legtávolabbi pozíció alacsonyabb értékei okozták. A stimulációs helyek vizsgálata során szintén szignifikáns hatást ($F (3) = 4,608$; $p = ,005$; $\eta 2 = ,079$) találtunk, amit a könyöktől számítva 2. pozíció magasabb értékei okoztak. A top-down folyamatokat mérő konstruktumok közül a negatív affektus és a fájdalom-katasztrofizáció mutatott szignifikáns hatást. A fájdalom-katasztrofizáció pozitív ($r = ,540$; $p = ,001$), míg a negatív affektus negatív összefüggést mutatott ($r = - ,392$; $p = ,004$) a fájdalommal. A szomatoszenzoros amplifikáció és a proprioceptív pontosság nem állt szignifikáns kapcsolatban a fájdalomingerek észlelt erősségével.

Az eredmények szerint a fájdalom erőssége valamennyire kapcsolatban áll a stimulált pont periperszonális térben való elhelyezkedésével. A katasztrofizáció laboratóriumi környezetben is pozitív kapcsolatban volt a fájdalommal, a negatív affektus viszont, a várttal és korábbi kutatásokkal ellentétes, negatív irányú összefüggést mutatott, amelyet a jövőben érdemes lenne vizsgálni.

A stressz kapcsolata a kardiovaszkuláris edzettséggel és propriocepcióval

Koncz Ádám[1], Ferentzi Eszter[1], Horváth Áron[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi intézet

[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A propriocepció a mozgatórendszer állapotának észlelése, mely bizonyos sportok esetében nagy jelentőségű. Az akut stressz hatása a propriocepcióra nem tisztázott. Eddig egyetlen vizsgálat készült, mely szerint a kortizolszint növekedése negatívan hat a bokapozíció érzékelésére. A rendszeres aerob sporttevékenység a kardiovaszkuláris rendszert hatékonyabbá teszi, ami a stressz kezelésében is adaptív lehet. Két metaanalízis eredményei alapján a jobb fizikai edzettség alacsonyabb pszichoszociális stresszválasszal társul, míg más vizsgálatok ezt a fiziológiai stresszreakció esetében is kimutatták. Ez a jelenség az ún. cross-stressor adaptation hypothesis. Az összefüggés a hosszabb távon észlelt stressz-szinttel kapcsolatban is kimutatható, illetve a jobb fizikai edzettség magasabb rezilienciával és önbecsüléssel is együtt jár. Célunk két kutatás keretében annak vizsgálata, hogy az akut stressz milyen hatással van a proprioceptív pontosságra, illetve, hogy az edzettebb személyeknél kisebb stresszreakciót és egészségesebb pszichológiai működést látunk-e. További cél az Almazrouei és munkatársai (2023) által kidolgozott online stresszindukciós paradigma magyar adaptációjának tesztelése.

A stressz és proprioceptív képességek kapcsolatát vizsgáló kutatásban a résztvevők egy része a stresszindukciós, másik része a kontrollcsoportba került. A proprioceptív pontosság mérése a könyökízület esetében a Joint Position Reproduction Test aktív és passzív verziójával történt. A pszichológiai stressz szintjét a Spielberger-féle Állapot-Vonás Szorongás Kérdőív segítségével

mértük a stresszindukció előtt és után. A fiziológiai stresszt a szívritmus, szívritmus-variabilitás és bőrellenállás segítségével vizsgáltunk.

A kardiovaszkuláris edzettség és stressz kapcsolatának vizsgálatakor a résztvevők először egy kérdőívcsomagot töltöttek ki (Észlelt Stressz Kérdőív, Pozitív és Negatív Affektivitás Skála, Connor–Davidson Reziliencia Skála), majd ezt követően vettek részt a stresszindukcióban, amit megelőzően és követően kitöltötték a Spielberger-féle Állapot-Vonás Szorongás Kérdőívet. A vizsgálat végén VO2Max meghatározásával mértük meg a kardiovaszkuláris edzettségüket.

Eredményeik alapján a használt stresszindukció (a kontrollcsoporthoz képest) csak a pszichológiai stresszt növelte ($F(1,55) = 34.10$; $p = .001$; $\eta^2 = 0.08$). Nem volt szignifikáns különbség a stressz és a kontrollcsoport proprioceptív pontossága között sem az aktív, sem a passzív kondícióban. Nem találtunk szignifikáns korrelációt a kardiovaszkuláris edzettség szintje és az észlelt stressz, a pozitív és negatív affektivitás, sem pedig a reziliencia között.

Összességében elmondható, hogy a pszichológiai stressz nem befolyásolta a proprioceptív pontosságot és kardiovaszkuláris rendszer edzettségi szintje nem függött össze a vizsgált pszichológiai változókkal.

A mentális és motoros követéses szívverés percepciós módszerek vizsgálata

Körmendi János[1], Ferentzi Eszter[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi intézet

A szívdobogások érzékelésének vizsgálata talán a legelterjedtebb mérési módszer az interoceptív pontosság, a testből érkező jelek érzékelésének kutatásában. Közülük is a legnépszerűbbek a követéses szívverés percepciós feladatok, ahol az egyes szívütéseket kell nyomon követni és beszámolni róluk, vagy a vizsgálati szakasz végén a számukkal (mentális követés), vagy azonnal, az ujj megmozdításával (motoros követés). Széles körű használatuk ellenére számos kritika éri ezeket a módszereket. A mentális követéses módszer talán legnagyobb gyengesége, hogy nem teszi lehetővé az észlelt és a tényleges szívverések közötti időbeli kapcsolat vizsgálatát. Ezt a hiányosságot a motoros követési feladatokkal lehet orvosolni.

Vizsgálatainkban e két feladattípust hasonlítottuk össze. A motoros feladat egy újszerű változatát vezettük be: a szokásos gombnyomás ill. kopogtatás helyett EMG-vel rögzítettük az ujjmozgás időzítését, kiszűrve ezáltal a potenciálisan zavaró tapintási érzetet. A résztvevők (45 fő, ebből 23 férfi, átlag életkor: 23.3 év; SD = 4.93 év) a feladatokat nem csak nyugalomban, hanem járás közben is elvégezték. Az eredmények azt mutatták, hogy nyugalomban a résztvevők jobb teljesítményt mutattak, mint járás közben. Hasonlóan, a mentális követéses feladatban szignifikánsan magasabbak lettek a teljesítmény pontszámok, mint a motoros követés során. Másik újításunk a motoros követéses feladat értékelésének újszerű módja, amely a cirkuláris statisztikát használt annak megállapítására, hogy az ujjbillentések időpontjai véletlenszerűen kapcsolódnak-e a szívveréshez, vagy van-e közöttük valamilyen kimutatható kapcsoltság. A számítások nyomán elvégzett hipotézis vizsgálat szerint a résztvevőknek csak 16%-a bizonyult nyugalomban detektornak, járás közben pedig még kevesebb, csak 5%.

A fenti vizsgálatot megismételtük, de ezúttal csak nyugalmi körülmények között vettünk fel adatot, egy nagyobb mintán (102 fő, ebből 13 férfi, átlag életkor: 20.8 év; SD= 5.08 év). Kutatásunkat ekkor különböző kérdőívekkel egészítettük ki: a negatív affektivitás különböző mutatóit (szorongást, depressziót szorongásérzékenységet, testi tünetekkel kapcsolatos distresszt), az alexitímiát, a testi tudatosságot és a testképpel való elégedettséget is vizsgáltuk. Sikerült az előző vizsgálat mentális és motoros követéses feladatokra vonatkozó eredményeit megismételni. Azonban sem a frekventista, sem a Bayes-féle elemzés nem mutatott ki semmilyen kapcsolatot a kardioceptív feladatok során nyújtott teljesítmény és a kérdőívvel vizsgált változók között. (A Bayes-i elemzés a legtöbb esetben a csoportok közötti különbség hiányát valószínűsítette).

Kardioceptív pontosság és a szívverés kiváltotta kortikális potenciál

Ferentzi Eszter[1], Koncz Ádám[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi intézet

A szívverés kiváltotta kortikális potenciált (heartbeat evoked potential, HEP) sokan annak jelének tekintik, hogy a szív működésével kapcsolatos jelek agykérgi feldolgozás alá kerülnek. Megannyi kutatás mutatja, hogy a HEP amplitúdója magasabb azoknál, akik jobban érzékelik a szívverésüket a mentális követéses szívverés percepciós (más néven Schandry-féle) eljárás során. Mivel ezt a kardioceptív pontosságot mérő módszert számos kritika érte, a HEP-pel kapcsolatos pozitív eredmények nagy jelentőségűek. Egy másik kutatási vonal szerint azok, akik jobban érzékelik szívverésüket, intenzívebb érzelmeket élnek át.

Kutatásunk a HEP, az interoceptív pontosság (légzési ellenállás érzékelése és mentális követéses szívverés percepciós eljárás) és az érzelmi élmény összefüggéseit vizsgálta 28 fiatal felnőtt bevonásával. A vizsgálati személyek az interoceptív pontosság vizsgálómódszereit követően 15 pozitív és 15 negatív érzelmi töltetű, illetve 15 semleges hangot hallgattak meg (forrás: International Affective Digitized Sounds), és értékeltek valencia (pozitív-negatív) és arousal dimenziók mentén. A vizsgálat során 62 elektródás EEG, illetve EKG mérés zajlott. A kardioceptív pontosság nem volt kapcsolatban sem a képek átlag arousal, sem valencia értékelésével; egyedül a pozitív hangok arousal értékelésével mutatott közepes mértékű pozitív összefüggést (rho = .456, p = .022). A szívdobogás észlelési feladat alatt a HEP-amplitúdó az occipitális, parieto-occipitális, jobb temporális, jobb parietális és jobb centroparietális régiók környékén volt a legmagasabb; ugyanakkor a kardioceptív pontosság nem mutatott összefüggést a HEP amplitúdóval. A szívdobogás érzékelésének képessége nem mutatott összefüggést a légzés közbeni ellenállás érzékelésével sem.

SZ50

Valláspszichológiai innovációk

Elnök: **Endrédy Balázs** - Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Társadalomtudományi Intézet

Opponens: **Kézdy Anikó** - Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Pszichológia Tanszék

A szimpózium előadásai az elmúlt évek valláspszichológiai innovációit mutatják be. Dinamikusan fejlődő területről van szó, az előadások hozzájárulást kínálnak úgy az elméleti, mint az alkalmazott területekhez is. Előbbihez mérőeszközfejlesztés és -adaptálás kapcsolódik, amely kérdőívek az imádság és a spiritualitás jóllét konstruktumát teszik vizsgálhatóvá. Utóbbihoz pedig egy egészségpszichológiai fókuszú vizsgálat illeszkedik, a hazai irodalomban hiánypótló összefüggéseket felmutatva, illetve esettanulmány-szerűen papok és szerzetesek kiégésének vizsgálatát is megismerhetjük.

Kissné Viszket Mónika, Kiss Paszkál és Fábri György kutatása a Spirituális Jóllét Kérdőív (SWBQ) gyermek/serdülő változatának hazai adaptációját mutatja be, evangélikus középiskolák 10–12. évfolyamos diákjainak (N = 3784) bevonásával. Az eredmények megerősítették a skála négyfaktoros szerkezetét (személyes, transzcendens, közösségi, és környezethez kapcsolódó jóllét), és lehetővé tették a vallásos és nem vallásos fiatalok spirituális jóllétének összehasonlítását, az alapvető demográfiai hatások vizsgálata mellett.

Lakatos Csilla és Csordás Georgina vizsgálata a vallásgyakorlás és a mentális jóllét összefüggéseit tárta fel felnőttek (N = 435) körében. Az eredmények azt mutatják, hogy a felnőttkori, rendszeres vallásgyakorlás protektív tényezőként jelenik meg a mentális jóllét egyes területein. A vallásgyakorlás alapján kialakított csoportok között is szignifikáns különbséget találtak a szerzők: a felekezeti alkalmakat gyakrabban látogatók magasabb értéket értek el az élet értelmének megélésében; emellett ennek megélése az életkor előrehaladtával tovább erősödik.

Asztalos Katalin kutatásában a katolikus papi és szerzetesi életforma hatását vizsgálta a lelki egészség vonatkozásában. A vizsgálati személyek egyházmegyés papok (N = 36) illetve szerzetesek (N = 28) voltak. Az eredmények szerint nem volt szignifikáns különbség a két csoport kiégésének mértékében, viszont a szerzetesek gyakrabban mutattak szorongó, passzív istenképet, míg a papok inkább biztonságos és támogató istenképpel rendelkeztek.

Endrédy Balázs előadása az ima motivációs hátterét feltáró mérőeszköz kialakításának utolsó szakaszát mutatja be, amely a konfirmatív faktorelemzést (CFA), a reliabilitásellenőrzést és a konvergens validálási munkát tartalmazza. A kérő imával kapcsolatos tételek elhelyezése is jelen kutatási szakasz kérdése volt, az ilyen típusú tételek a már meglévő négydimenziós faktorrendszerben helyezkedtek el; külön faktort nem alkottak. A konfirmatív faktorelemzés kiváló illeszkedési mutatókkal bír, a faktorok belső konzisztenciája is magas. A konvergens validálás során az ima hozzájárulásai körvonalazódnak a mentalizációhoz és a szelfdifferenciációhoz.

A Spirituális Jóllét Kérdőív gyermek/serdülő formájának hazai adaptációja evangélikus középiskolákban

Kissné Viszket Mónika[1], Kiss Paszkál[2], Fábri György[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A Spirituális Jóllét Kérdőív (Gomez & Fisher, 1998) átfogó képet nyújt az egyén spirituális tapasztalatairól és kapcsolatairól. Négy dimenzió mentén jellemzi a kitöltőt: a személyes, a transzcendens, a közösségi, és a környezethez kapcsolódó jóllét szerint. Számos kutatás alátámasztja, hogy az SWBQ (Spiritual Well-Being Questionnaire) jó mutatója a biopszichoszociális és spirituális jóllétnek. Az SWBQ iránti nemzetközi érdeklődés fokozatosan nőtt, napjainkig 22 nyelvre fordították le, és 2010-ben kidolgozásra került a gyermek-serdülő változata is (Holder et al., 2010, Moodley, Esterhuyse & Beukes, 2012). A kérdőív erőssége, hogy nem csak a vallásos válaszadók spirituális jóllétének mérésére alkalmas.

Előadásunk az SWBQ gyermek/serdülő változat hazai adaptációjának első eredményeit mutatja be. Az elemzésbe az ország valamennyi evangélikus egyházi fenntartású iskola 10-12. évfolyamú diákjától gyűjtöttünk adatokat, az elemszám így összesen 3784 fő. A vizsgált populáció 37,66%-a (N = 1425) férfi, 62,34%-a (N = 2359) pedig nő. Az eredmények alapján elmondható, hogy hazai mintán is jól használható az SWBQ gyermek/serdülő formája. Az adaptáció során sikerült az eredeti faktorszerkezetet magyar mintán is kimutatni, mellyel a skála megbízhatónak mutatkozott. A minta összetétele lehetővé tette alapvető demográfiai tényezők hatásának vizsgálata mellett, a vallásos és nem vallásos fiatalok spirituális jóllétének összehasonlítását is, ami további hazai kutatásokra ad lehetőséget.

Számít-e a vallásgyakorlás? Mentális egészség, élet értelme és élettel való elégedettség a vallásgyakorlás tükrében

Lakatos Csilla[1], Csordás Georgina[2]
[1]Miskolci Egyetem Egészségtudományi Kar
[2]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológia Intézet

A vallásos működés feltárását célzó vizsgálatok jellemzően azt mutatják, hogy a vallásosság általában pozitív összefüggést mutat a kapcsolati jólléttel, boldogsággal, az önértékeléssel és optimizmussal, ám pszichológiai jelentősége legmarkánsabban a stresszt okozó helyzetekben mutatkozik meg. Mostanra a mentális egészség fogalma az érzelmi, a pszichológiai, a szociális és a spirituális jóllétet is magában foglaló fogalom, mely folyamatos fejlődést és a változó feltételekhez való rugalmas alkalmazkodást biztosító kompetenciákat és személyiségtényezőket feltételez.

Az előadás célkitűzése magyar mintán feltárt, mentális egészségjellemzők, élet értelme és élettel való elégedettség közötti együttjárások bemutatása, illetve azok vallásgyakorlási kontextusban való értelmezése.

A keresztmetszeti vizsgálatban 435 felnőtt válaszadó (N = 435; 130 ffi, 305 nő) vett részt (átlagéletkor = 40,13 év, szórás = 15,78). A kérdőívcsomagban a demográfiai adatokra vonatkozó kérdéseken túl a mentális egészségjellemzők mérését célzó Mentális Egészség Teszt (MET; Vargha és mtsai, 2019), az Élet Értelme Kérdőív (MLQ-H, Martos & Konkolÿ Thege, 2012), az Élettel való Elégedettség Skála (SWLS-H, Martos és mtsai, 2014), továbbá egy, a vallásgyakorlásra vonatkozó kérdés (Tomka, 1998) szerepelt.

A demográfiai adatok közül az életkor mutatott szignifikáns, gyenge kapcsolatot az élet értelmének megélésével, az életkor előrehaladtával erősebb értelemmegélést találtunk (r = ,33, p =,001). A mentális egészséget feltáró skálák közül a jóllét, a savoring és az alkotó-végrehajtó

hatékonyság mutatott szignifikáns, közepesen erős összefüggést az élet értelmének megélésével (r = 0,53; r = ,42; r = ,43, p =,001), és az élettel való elégedettséggel (r = ,68; r = ,40; r = ,41, p =,001). A vallásgyakorlás és a mentális jóllétet is figyelembe vevő elemzések két területen mutattak szignifikáns különbséget a vallásgyakorlás szempontjából kialakított csoportok között. Egyrészt jobb mentális jóllétről számoltak be a rendszeresen, egyházukban vallásgyakorlók a ritkán, egyházukban vallásgyakorlók, illetve a nem hívő válaszadókhoz képest ($F(4, 192,83) = 4,27$, p =,01, $\eta^2 = ,03$). Másrészt a reziliencia tekintetében szignifikáns különbség mutatkozott a ritkán, de egyházukban vallásgyakorlók javára a maguk módján vallásgyakorlókhoz képest ($F(4, 433,30) = 3,509$, p =,01, $\eta^2 = ,03$). A vallásgyakorlás alapján kialakított csoportok között szignifikáns különbséget találtunk az élet értelme vonatkozásában is: a rendszeresen, egyházukban vallásgyakorlók az élet értelmének erősebb megéléséről számoltak be a vallásukat maguk módján gyakorló válaszadókhoz képest ($F(4, 188,81) = 12,90$, p =,01, $\eta^2 = ,09$).

A felnőttkori, rendszeres vallásgyakorlás protektív tényezőként jelenik meg a mentális jóllét egyes területein, illetve összefüggésben áll az élet értelmének megélésével, mely összefüggés az életkor előrehaladtával tovább erősödik.

Az ima motivációs hátterét feltáró mérőeszköz faktorstruktúrájának és validitásának vizsgálata

Endrédy Balázs
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Társadalomtudományi Intézet

A vallásosság pszichológiájában ezidáig az ima motivációs háttere nem került a vizsgálódások fókuszába. 2021-től kutatásainkban ezt a hiányt betöltendő, mérőeszközt kezdtünk fejleszteni, amely alkalmas arra, hogy az ima motivációs hátterének aspektusait differenciálja. Jelen dolgozatban a mérőeszközzel kapcsolatos kutatások utolsó szakaszának eredményeit mutatjuk be. A tételstruktúrát a korábbi vizsgálatainkhoz (Endrédy, 2024) képest módosítottuk, mert nyitott kérdés volt, hogy a kérő ima önálló faktorként jelenik-e meg a másik négy dimenzió mellett (Önfelismerés Istenben: az imádkozó Istent szemléli, illetve az ima azt a tapasztalatot adja meg neki, hogy önmaga lehet; Elvárás: kötelességmotívumok; Közösség: a társakkal való kapcsolat megélése az imán keresztül; Istenkapcsolat: az Isten érzelmi megtapasztalása, tematikus imák, pl. bűnbánat), illetve a faktorok tételszámának kiegyenlítése érdekében új tételeket is a vizsgálatba vontunk. A feltáró faktorelemzésben azt láthatjuk, hogy a korábbi négyfaktoros modell marad meg, a kérő imával kapcsolatos tételek az Önfelismerés és az Istenkapcsolat skálákba kerültek. A minta másik felén megerősítő faktorelemzést végeztünk, melyben kiváló illeszkedést találtunk (CFI = ,989; TLI = ,987; RMSEA = ,043; SRMR = ,058). A faktoraink belső konzisztenciája megfelelő, áttekintettük továbbá az egymással való viszonyukat is. A validálással kapcsolatos munkát is folytattuk, a boweni szelfdifferenciáció és a mentalizáció viszonyát vizsgáltuk az ima motivációs hátterével összefüggésben. Ezek határkonstruktumok az imával kapcsolatban, a talált összefüggések közepesek-gyengék, mégis alkalmasak egy interpretációs horizont megalkotására. Eredményeinket úgy foglalhatjuk össze, hogy az Istenkapcsolat és az Elvárás faktor esetén találtunk több szignifikáns együttjárást a szelfdifferenciáció faktoraival. Az Elvárás kevésbé differenciált szelfnek megfelelő

összefüggéseket mutat, míg az Istenkapcsolat összességében a jobb differenciáltságú szelffel járt együtt. A mentalizációval kapcsolatban a fontosabb eredményünk az, hogy az Elvárás kivételével az összes többi faktor pozitív összefüggést mutat a kapcsolati összehangolódással, mely a mentalizáció egyik meghatározó komponense. Összességében azt mondhatjuk, hogy az imamotivációs mérőeszköz megbízható kérdőív, kiváló illeszkedési mutatókkal, mely használható további kutatásokban ennek a fontos konstruktumnak a megragadásához, ezáltal megteremtve annak lehetőségét, hogy új összefüggéseit értsük meg a vallásosságnak és az emberi tapasztalatnak.

Kiégés, istenkép és személyiség összehasonlító vizsgálata papoknál és szerzeteseknél

Asztalos Katalin
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy milyen hatással van a katolikus papi és szerzetesi életforma a lelki egészségre, személyiségfejlődésre. Azt vizsgáltam, hogy az istenkép és az Istennel való kapcsolat hogyan függ össze a kiégéssel, és a két csoport (papok és szerzetesek) között lesz-e eltérés. Magyarországon élő római katolikus papokkal és monasztikus szerzetesekkel vettem fel az Istennel való kapcsolat mérésére egy istenkép (Dutch Questionnaire God Image (QGI) kérdőívet, a kiégés mérésére a Maslach-féle kiégés kérdőívet és annak vizsgálatára, hogy volt-e a személyiségükre hatással a szeminárium vagy a noviciátus időszaka, egy Big Five rövidített kérdőívet.

Vizsgálatom során egyházmegyés papokat (N = 36 fő), illetve szerzeteseket (N = 28 fő) hasonlítottam össze. Hipotézisem az volt, hogy az egyházmegyés papok a körülményeik miatt veszélyeztetettebbek a kiégés szempontjából, mint szerzetes társaik. Az egyházmegyés papok általában egyedül élnek, feladataikat többnyire egyedül látják el plébániáikon. Ezzel szemben a monasztikus szerzetesek közösségben élnek, szigorú szabályok szerint, naponta többször imádkoznak közösen, és engedelmességgel tartoznak a monostor apátjának.

A kapott eredmények azt mutatták, hogy az egyházmegyés papok és a szerzetesek kiégése között nincs szignifikáns különbség.

Ugyanakkor szignifikáns különbséget találtunk a papok illetve a szerzetesek istenképe között. Az eredmények azt mutatták, hogy az egyházmegyés papoknak pozitívabb istenképük van, mint a szerzeteseknek. A papok szignifikánsan magasabb pontszámot értek el az istenkép kérdőív Istennel kapcsolatban érzett biztonság és közelség skáláján : $t(62) = -2{,}732$; $p = 0{,}008$; $p = 0{,}05$ illetve az Isten mint támogató jelenlétet mérő skáláján: $t(62) = -2{,}098$; $p = 0{,}008$; $p = 0{,}05$. A szerzetesek szignifikánsan magasabb pontszámokat értek el az istenkép szorongó: $t(62) = 2{,}483$ $p = 0{,}016$; $p = 0{,}05$. és az istenkép passzív skáláján $t(62) = 2{,}282$; $p = 0{,}026$; $p = 0{,}05$. Ami azt jelenti, hogy a papok, amikor Istenre gondolnak, inkább éreznek közelséget és érzik őt támogatónak, mint szerzetes társaik. A szerzetesek több szorongást és bűntudatot élnek meg Istennel kapcsolatban, illetve passzívabbnak ítélik meg őt. Limitációként elmondhatjuk, hogy a kisebb elemszám miatt a kutatás külső validitása nem magas, az eredményeket nem annyira általánosítani érdemes; inkább az adott minta sajátosságait tükrözik, amelyek azonban fontos valláslélektani konzekvenciákkal szolgálhatnak.

SZ51

Mi áll a zöld(ebb) döntések mögött? A környezettudatos viselkedés pszichológiája

Elnök: **Ágoston-Kostyál Csilla** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
Opponens: **Bodnár Éva** - Pannon Egyetem Humántudományi Kar, Pszichológiai és Metálhigiéné Intézet

A szimpózium három előadása a környezettudatos viselkedéshez kapcsolódó pszichológiai tényezők széles spektrumát – erkölcsi értékek, ökoérzelmek, urbanofília, természethez való viszony, szimulációs körülmények és narratívák – vizsgálja különböző módszerekkel. Az előadások a fogyasztási szokások, a városi és természeti környezethez való viszony, valamint a szimulációs döntési helyzetek hatásainak elemzésével járulnak hozzá a fenntartható magatartás alakulásának mélyebb megértéséhez, valamint rávilágítanak arra, hogy a pszichológia számos módon segíthet a fenntarthatóbb életmód és fogyasztási szokások kialakításában.
Az első előadásban arra fókuszálunk, hogy hogyan befolyásolják az erkölcsi értékek és az ökoérzelmek a fenntartható fogyasztói szokásokat. Az eredmények rávilágítanak a különböző erkölcsi értékek komplex szerepére a viselkedés alakításában, valamint arra is, hogy míg az ökoszorongás növeli mind a zöld fogyasztást, mind a mérsékelt fogyasztást, addig az ökobűntudat bár növeli a zöld fogyasztást, csökkentheti a mérsékelt fogyasztást.
A második előadás az urbanofília és az urbanofóbia mérési lehetőségeit mutatja be, valamint ezek kapcsolatát vizsgálja a természethez való viszonnyal és a környezettudatos viselkedéssel. A kutatás rávilágít arra, hogy az urbanofília közvetetten, a természethez való kapcsolódás csökkentése révén negatívan befolyásolja a környezettudatos viselkedést. Az eredmények segíthetnek a városi környezetben alkalmazható fenntarthatósági stratégiák kidolgozásában.
A harmadik előadás egy szimulációs kísérlet eredményeit mutatja be, amely a narratíva és a vizuális megjelenítés hatását vizsgálta az energiafogyasztási döntésekre. Az eredmények szerint a képes formátum az irreális narratívával kombinálva növeli az elmélyülést, míg az irreális (pl. marsi) helyzet mindkét formátum esetén alacsonyabb virtuális energiafelhasználással járt. A kutatás rámutat arra, hogy a szimulációs eszközök hatékonyan alkalmazhatók a fenntarthatósági attitűdök és döntések befolyásolására.
E három előadás összességében arra világít rá, hogy a fenntarthatóságot célzó viselkedésváltozások megértéséhez elengedhetetlen a pszichológiai tényezők figyelembevétele, legyen szó fogyasztásról, térpreferenciákról vagy döntéshozatali folyamatokról.

Zöld vagy takarékos? Az erkölcsi értékek, az ökoérzelmek és a zöld, illetve mérsékelt fogyasztás közti összefüggések vizsgálata

Buvár Ágnes[1], Ágoston-Kostyál Csilla[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér és célkitűzések: Az éghajlatváltozás negatív hatásainak mérsékléséhez és a kitűzött klímacélok eléréséhez elengedhetetlen, hogy az egyének is változtassanak életmódjukon, csökkentve ezzel az üvegházhatású gázok kibocsátását. A környezetbarát termékek és szolgáltatások fogyasztásának előnyben részesítése mindenképp hasznos, de önmagában nem elégséges lépés. Az egyéni szükségletek kielégítésén túlmutató túlfogyasztást is csökkenteni kell. Jelen vizsgálatunk célja annak feltárása, hogyan függenek össze a különböző erkölcsi értékek és ökoérzelmek, a zöld, illetve a mérsékelt fogyasztással. A kognitív kiértékelés elméletére alapozva feltételezzük, hogy az ökoszorongás és ökobűntudat mediálja az erkölcsi értékek hatását a zöld, illetve a mérsékelt fogyasztásra.

Módszer: Az online kérdőíves vizsgálatot magyarországi, 70 év alatt korra, nemre, iskolai végzettségre és régióra reprezentatív felnőtt mintán végeztük (966 fő, 52,1% nő, életkori átlag: 44,1 év, szórás: 14,4 év). A demográfiai jellemzőkön kívül az erkölcsi értékeket (MFQ-2), az ökoszorongást, az ökobűntudatot, a zöld fogyasztói viselkedést, illetve a mérsékelt fogyasztás kevesebb új vásárlásra irányuló dimenzióját mértük különböző skálákkal. Az adatokat a strukturális egyenletek modellezésének módszerével elemeztük.

Eredmények: Az erősebb ökoszorongás egyaránt magasabb zöld fogyasztással és mérsékelt fogyasztással járt együtt, azonban az erősebb ökobűntudat magasabb zöld fogyasztással, de alacsonyabb mérsékelt fogyasztással párosult. A törődés és tisztaság erkölcsi értéke is közvetlen pozitív együttjárást mutatott a zöld fogyasztással. A magasabb pontszám a törődés és lojalitás skálákon erősebb ökoérzelmekkel párosult, amik magasabb zöld fogyasztással jártak együtt. Ezzel szemben a magasabb autoritás gyengébb ökoérzelmekkel járt, ami alacsonyabb zöld fogyasztással párosult. Akik magasabb pontszámot értek el az arányosság skálán, azoknak az ökobűntudata alacsonyabb volt, az alacsonyabb ökobűntudat viszont magasabb mérsékelt fogyasztással járt együtt, tehát az arányosság végeredményben pozitív együttjárást mutatott a mérsékelt fogyasztással, ahogy a magasabb törődés is összességében pozitív együttjárást mutatott a mérsékelt fogyasztással.

Megvitatás: Eredményeink különböző mintázatokat tártak fel a zöld fogyasztás és a mérsékelt fogyasztás esetében. Ezek az összefüggések a későbbiekben felhasználhatóak érték- vagy érzelmi alapú kommunikációs intervenciók kidolgozásához.

Az urbanofília összefüggései a természethez való viszonnyal és a környezettudatos viselkedésekkel

Jakobovits Lili[1], Ágoston-Kostyál Csilla[2], Buvár Ágnes[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér és célkitűzések: az urbanofília és urbanofóbia fogalmakat annak meghatározására használjuk, hogy az emberek milyen mértékben értékelik egy hely kifejezetten városias tulajdonságait, és milyen irányú attitűdöket mutatnak irántuk. Az urbanofil személyek

pozitívan állnak a helyek urbánus jellemzőihez, míg az urbanofób személyek a természetközelibb, zöld területeket részesítik előnyben. Az urbanofília összefüggése a természettel való kapcsolattal és a környezettudatos viselkedéssel kevéssé kutatott, pedig az urbanizáció terjedésével egyre aktuálisabb kérdéssé válik. Ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjunk a klímaváltozáshoz, elengedhetetlen megérteni, hogy milyen pszichológiai folyamatok zajlanak az emberekben. A kutatás célja az urbanofília és a környezettudatos viselkedés közötti összefüggések vizsgálata, különös tekintettel a természethez való viszony mediáló szerepére. Továbbá célul tűztük ki a Félonneau (2004) által kidolgozott urbanofília mérőeszköz magyar mintán való tesztelését, amely lehetővé teszi a városi környezeti elemek, tulajdonságok preferenciáinak feltárását.

Módszer: Az adatfelvétel egy 1000 fős magyar reprezentatív mintán történt. A kutatás során az urbanofília mérőeszköze mellett a környezettudatos viselkedés mérésére szolgáló itemeket, illetve a természethez való viszony mérésére validált pszichológiai skálát alkalmaztunk.

Eredmények: A városi környezetek jellemzői közül a biztonságot választották a legtöbben, ugyanakkor az összetartozó mintás t-próba alapján a természeti elemek szignifikánsan nagyobb súllyal szerepeltek. Mediátor modellben vizsgálva az urbanofília közvetett módon, a természethez való kapcsolat csökkentése révén szignifikáns negatív hatást gyakorolt a környezettudatos viselkedésre.

Megvitatás: Az eredmények azt mutatják, hogy a városi és természeti környezethez kapcsolódó attitűdök komplex módon befolyásolják a környezettudatos viselkedést. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak a klímaváltozással kapcsolatos intervenciós és kommunikációs stratégiák kidolgozásához.

Energiafogyasztásról hozott döntések vizsgálata narratíva alapú szimulációban

Péntek Zsófia[1], Ágoston-Kostyál Csilla[2], Varga Attila[1], Buvár Ágnes[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember-Környezet Tranzakció Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér és célkitűzések: Az energiafogyasztásról, különböző formában és mértékben, mindannyian naponta hozunk döntéseket, amelyek környezeti következményekkel járnak. A szimulációk és komoly játékok alkalmas keretet nyújtanak ezeknek a döntéseknek, illetve a döntések előzményeinek és következményeinek tudományos tanulmányozására (pl. Duthie et al., 2021; Ro et al., 2017; Reeves et al., 2015), azonban kevéssé tisztázott hogyan hatnak az alkalmazott keretrendszer jellemzői a vizsgálat kimeneti változóira. Kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a különböző típusú szimulációs körülmények hogyan befolyásolják a szimulációval kapcsolatos értékeléseket, illetve miként hatnak a virtuális energiafogyasztással kapcsolatos döntésre.

Módszer: A vizsgálat során egy online szimulációs kísérletet végeztünk 1000 fős reprezentatív (életkor, nem, településtípus, régió) magyar mintán. A kísérletben a szimuláció megjelenítését manipuláltuk 2 X 2-es elrendezésben: a történet vagy a Földön vagy a Marson játszódott (reális-irreális feltétel) és a döntési helyzet formája vagy egyszerű szöveg, vagy pedig képes

formátumú, képregényhez hasonló (szöveges-képes feltétel) volt. A szimuláció arról szólt, hogy a felhasználható villamosenergia tekintetében szűkösség áll fenn és a résztvevők döntést hozhattak a saját fogyasztásukról. Az ingeranyag bemutatása után a résztvevők értékelték a szimulációt felhasználói szempontok szerint, illetve rögzítettük, hogy mennyi időt töltöttek a szimulációval, végül pedig környezettudatos viselkedést mérő kérdések következtek.

Eredmények: Eredményeink szerint a képes formátum esetén hosszabb időt töltöttek a résztvevők a szimulációval és saját bevallásuk szerint figyelmesebben is olvasták el a történet szövegét. A problémás használhatóságra vonatkozó válaszok mind a négy helyzetben igen alacsony értéket mutatnak, tehát megfelelő volt az érthetőség és használhatóság, a helyzetek között ebben nincsen jelentős eltérés. A döntési helyzet „elmerülés" szempontú értékeléséből azt láthatjuk, hogy az irreális-képes formátum esetében jelentősen magasabb volt az immerzió mértéke a másik három esethez képest, tehát a hétköznapi-képes helyzethez viszonyítva is. Az energiafelhasználás alacsonyabb volt az irreális helyzetben mindkét formátum esetén, a történetben szereplő elektromos eszközöket pedig összesítve kisebb mértékben tervezték használni azok, akikre jellemzőbb a környezettudatos viselkedés.

Megvitatás: Megállapíthatjuk, hogy a szimulációs helyzetek mindkét vizsgált jellemzőjének (formátum és reális vagy irreális narratíva) jelentős hatása van a felhasználók értékelésére, illetve a döntéseire is. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a szimuláció megjelenítése fontos tényező lehet a figyelem megragadása szempontjából az intervenciók megtervezése során is.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

Affektív és Kognitív Pszichológia 1.

Elnök: **Ferencz Tas Zoltán** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A felhasználói élmény szemmozgáskövetéses vizsgálata különböző weboldal típusok esetén

Ferencz Tas Zoltán[1], Kocsor Ferenc[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A felhasználói élmény vizsgálata kulcsfontosságú terület az ember-számítógép interakciókban. A különféle kvantitatív és kvalitatív módszerek lehetőséget adnak arra, hogy pontos képet kapjunk a felhasználók érzéseiről és gondolatairól, ami elősegíti olyan weboldalak tervezését, amelyeket szívesen használnak. Kutatásainkban a felhasználói élmény szemmozgáskövetéssel történő vizsgálatával foglalkoztunk.

Első vizsgálatunk (pre-study) során a weboldalak kategorizálhatóságát elemeztük. Ötven véletlenszerűen kiválasztott weboldalt vizsgáltunk meg 17 jellemző alapján. Az eredmények azt mutatták, hogy az egyes weboldal-típusok mind mobilos, mind számítógépes nézetben jól elkülöníthetőek a tulajdonságaik alapján.

Második vizsgálatunk a használhatóság és az esztétika közötti kapcsolatokra, valamint a felhasználói csoportokra fókuszált. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a weboldalakon végzett feladatok sikeressége együtt jár a felhasználói elégedettséggel. Ez a kapcsolat az oldal használhatóságával van összefüggésben, mely a felhasználói élmény egyik fontos összetevője. A felhasználói csoportok tekintetében arról kaptunk visszajelzést, hogy a weboldallal kapcsolatban észlelt felhasználói élmény független a felhasználó nemétől és korától.

Harmadik vizsgálatunk középpontjában a különböző weboldalcsoportok használhatósági mutatói álltak. Az eredmények összhangban voltak előzetes feltételezéseinkkel, miszerint a weboldalak vizuális jellemzői – például a képek és szövegek aránya vagy az oldalak és szövegek hosszúsága – befolyásolják a felhasználók szubjektív megítélését és szemmozgás-mintázatait. A szemmozgások vizsgálata során arról kaptunk visszajelzést, hogy a több képet tartalmazó weboldalakon a szemmozgások nagyobb amplitúdójúak voltak, míg a több szöveget és kevesebb képet tartalmazó oldalak esetében kisebb ugrásokat és hosszabb fixációkat figyeltünk meg. A nagyobb képes fejlécet, kevesebb szöveget és több vizuális elemet tartalmazó weboldalak kedvezőbb felhasználói értékelést kaptak, valószínűleg a képek vizuális hierarchiában betöltött szerepe miatt, amelyek megkönnyítik a navigációt.

Összességében kutatásaink rávilágítottak arra, hogy a felhasználói élmény optimalizálása érdekében alapvető fontosságú a weboldalak vizuális elemeinek és használhatósági szempontjainak egyensúlya. Eredményeink azt mutatják, hogy a vizuális hierarchia, különösen a képek szerepe, jelentős hatással van a felhasználói elégedettségre és a navigáció hatékonyságára. Az általunk alkalmazott szemmozgáskövetési módszer nemcsak objektív visszajelzést nyújtott a felhasználói viselkedésről, hanem lehetőséget adott az egyes weboldal-

típusok közötti különbségek mélyebb megértésére is. Ez a megközelítés hozzájárulhat ahhoz, hogy a jövőben olyan weboldalakat tervezhessünk, amelyek nemcsak esztétikusak, hanem a felhasználók igényeinek is maximálisan megfelelnek.

Az ingerspecifikus adaptáció és a mikroszekvenciák szerepe a vizuális eltérési negativitásban

Kővári Lili[1], Kojouharova Petia[1], Gaál Zsófia Anna[1], Czigler István[1]
[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

A vizuális környezet szabályosságainak, illetve az ezen szabályosságokat sértő eseményeknek az észlelése automatikus folyamat, az aktuális feladat figyelt ingereitől függetlenül is végbemegy. Ennek neurális korrelátuma, a vizuális eltérési negativitás (visual mismatch negativity, vMMN), az úgynevezett passzív oddball paradigma alkalmazásával nyerhető ki, melyben feladatfüggetlen ingerekként gyakori objektumok (sztenderdek) szabályos sorozatai között ritka (deviáns) objektumokat mutatunk be. Ezzel párhuzamosan egy aktív feladat van jelen, melynek célja, hogy elterelje a résztvevők figyelmét a feladatfüggetlen (oddball) ingerekről, lehetővé téve azok automatikus regisztrációját. A vMMN a sztenderd és deviáns ingerek által kiváltott potenciálok különbségeként jelenik meg. Ám ez a paradigma nem magyarázza, pontosan mi is állhat a különbségpotenciál hátterében. A vMMN egyrészt eredhet az ismétlődő események okozta ingerspecifikus adaptációból, ami az exogén N1 komponens idősávjában, az ismétlődés nyomán bekövetkező aktivitás-csökkenésben nyilvánul meg, másrészt indukálhatja az új eseményekre bekövetkező, független aktivitás-növekedés, de akár mindkét hatás együttese is eredményezheti. Hogy kiderítsük, melyik hatás járul hozzá a vMMN megjelenéséhez, ismételt ingerek hatását vizsgáltuk vizuális események által kiváltott potenciálokon. Ennek érdekében fiatal felnőtt populációban (N = 25, kor = 21,6 ± 1,9 év) az általunk létrehozott, úgynevezett OFF-ON paradigmát használtuk, melynek során oddball ingerekként mind folyamatosan jelenlévő, egész (ON), mind gyakran vagy ritkán eltűnő részletek nélkül megjelenő, részleges (OFF) objektumok által kiváltott agyi elektromos aktivitást regisztráltunk. Két kondíciónk volt, mikroszekvenciákba rendezve: oddball, 12,5 % deviáns gyakoriságú mikroszekvenciák sztenderd és deviáns eseményei mellett nem-oddball, 50 % deviáns gyakoriságú mikroszekvenciák ismétlődő (“sztenderd”) és változó (“deviáns”) eseményeit mutattuk be. A nem-oddball mikroszekvenciákban a változó eseményeket, azok első és második ismétléseit (aB, abB, abbB, kritikus inger: B), illetve olyan eseményeket elemeztünk, melyeket egy, kettő vagy három eltérő esemény előzött meg (baB, baaB, baaaB, kritikus inger: B), ezeket pedig az oddball mikroszekvenciák eseményeivel hasonlítottuk össze. A nem-oddball kondícióban a sztenderd-deviáns-különbség feltételezett időablakában nem találtunk negativitás-csökkenést, ugyanakkor az oddball kondícióban robusztus sztenderd-deviáns-különbséget detektáltunk az ingert követő 140-180 ms időablakban, posterior negativitás formájában. Eredményeink, azaz az exogén N1 adaptáció hiánya a nem-oddball mikroszekvenciákban, illetve a vMMN-jel megjelenése az oddball mikroszekvenciákban azt mutatják, hogy az általunk detektált sztenderd-deviáns különbséget nem adaptációs hatások okozták, így a vMMN több lehet puszta ingerspecifikus adaptációnál.

Perui ayahuasca elvonulások hatásának pilot vizsgálata az elsődleges érzelmekre

Bokor Petra[1], Péley Bernadette[2]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés:

Az elmúlt években az ayahuasca néven elhíresült amazonasi pszichedelikus főzet mentális egészségre gyakorolt hatása népszerű kutatási területté vált. Potenciális pozitív hatása kirajzolódni látszik a különféle addikciók és a depresszió kezelésében, valamint a traumafeldolgozás területén. A hatásmechanizmus farmakológiai és extrafarmakológiai hatások komplex, környezetileg erősen meghatározott elegye, melyben még sok a feltáratlan terület. A kutatások túlnyomó része kognitív megközelítést alkalmaz, és bár több kutatási eredmény is rámutat az ayahuasca érzelemszabályozásra gyakorolt potenciálisan pozitív hatására, a főzet hatása az elsődleges érzelmi rendszerekre még nem került a vizsgálatok fókuszába.

Pilot vizsgálatként tíz egészséges magyar résztvevő hat hónapos utánkövetését végeztük el, akik két-négy hetes ayahuasca-elvonulásokon vettek részt egy perui központban. A vizsgálat a primer érzelmi rendszerekre és a mentális jóllétre gyakorolt hatások vizsgálatát célozta az Affektív Idegtudományi Személyiségskálák (ANPS) és a PERMA Jóllét skála alkalmazásával, valamint annak feltárását, hogy az érzelmi hatásokban mekkora szerepe van a misztikus élményeknek (Mystical Experience Questionnaire, MEQ) és az azt megelőző egodisszolúciónak (Egodissolution Inventory, EDI).

A vizsgálat eredményei hosszú távú, nagy hatáserősségű, szignifikáns növekedést mutattak az ANPS Játékosság (PLAY), valamint nagy hatáserősségű, szignifikáns csökkenést az ANPS Félelem (FEAR) és a PERMA magány skálák eredményeiben. A misztikus élmény mindegyik érzelmi változás esetében nagy magyarázó erővel bírt. Az érzelmi változás idői lefolyásában kezdetben a negatív érzelmek csökkenése, később a pozitív érzelmek növekedése volt domináns.

Az eredmények alátámasztják az affektív rendszerek szerepét az ayahuasca hatásmechanizmusában és hozzájárulnak az antidepresszáns és szorongáscsökkentő hatás megértéséhez. Az alacsony elemszám erős limitáció az eredmények értelmezésében, ugyanakkor a feltárt érzelmi hatások elég jelentősek ahhoz, hogy a vizsgálatot érdemes legyen nagyobb elemszámon megismételni.

A “roving” paradigma a vizuális eltérési negativitás (vEN) kutatásában

Kojouharova Petia[1], Kővári Lili[2], Czigler István[1]
[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola; HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

A vizuális eltérési negativitás (vEN) egy eseményhez kötött potenciál (EKP) komponens, amely nem figyelt eseménysorozatok szabályosságának megsértését jelzi. Passzív kakukktojás

paradigmában vizsgáljuk: gyakori eseményekből (sztenderdek) álló sorozatban ritka eseményeket (deviánsok) mutatunk be, miközben egy velük nem kapcsolatos feladatot kell végrehajtani. A vEN a deviáns-sztenderd különbséggörbében figyelhető meg.

Egy alternatív paradigma a "roving" paradigma, amelyben a két esemény váltakozó sorozatokat alkot. Egy új sorozat első ingere deviáns, mivel eltér az azt megelőző eseményektől, majd többszöri ismétlődéssel sztenderddé válik, mielőtt újra váltás történne. Ez a paradigma bizonyos előnyökkel rendelkezhet, pl. a két esemény ugyanolyan gyakori, és mind sztenderd, mind deviáns szerepet betölt ugyanazon a sorozaton belül. A két paradigmát egyenértékűnek tekintik, mivel mindkét esetben azután jelenik meg egy deviáns, hogy a sztenderd hosszú távú emléknyomot (emléknyom eltérési elmélet) vagy prediktív modellt alakított ki (prediktív kódolási elmélet).

Eddig kevés vEN vizsgálat alkalmazta a "roving" paradigmát, és az eredmények vegyesek. Ennek okai lehetnek, hogy 1) más-más ingerekből számolták ki a deviáns-sztenderd különbséggörbét, 2) az ingerek típustól függően eltérően „viselkedhetnek" a két paradigmában, és 3) a "roving" paradigma ellehetetleníti a sztenderd hosszú távú emléknyomának kialakulását, így a vEN kisebb vagy akár hiányozhat is. Kísérletünkben azt vizsgáltuk, hogy a két paradigma egyenértékű-e.

Kísérletünkben 20 fiatal felnőtt vett részt (15 nő, 21,6 ± 2,3 év). Az OFF-ON paradigmát alkalmaztuk, amelyben egy gyémánt alakzat két szemközti oldala eltűnik (OFF sztenderd) és megjelenik (ON sztenderd). A deviáns inger az, amikor a másik két oldal tűnik el (OFF deviáns) és jelenik meg (ON deviáns). Az OFF-ON paradigma kiküszöböli az alacsony szintű inger-specifikus adaptációt és robusztus vEN-t vált ki az OFF eseményekre. Az események 5–9 ingerből álló váltakozó sorozatokban jelentek meg, miközben a résztvevők egy folyamatos követési feladatot végeztek.

A deviáns-sztenderd különbséget a korábbi irodalom alapján többféleképpen is kiszámoltuk, külön az OFF és az ON eseményekre, majd megkerestük a különbséggörbe mentén az statisztikailag szignifikáns különbségeket a poszterior elektródákon. A robusztus vEN nem függhet a számítási módszertől.

A számítási módszertől függően a vEN különböző intervallumokban jelent meg: 110–130 ms (mind OFF, mind ON, vagy csak OFF események), 160–180 ms és 200–215 ms (OFF események), 220–230 ms és 265–275 ms (ON események), vagy egyáltalán nem volt kimutatható. A vEN tehát kevésbé bizonyult robusztusnak, annak jelenléte a használt kritériumoktól függött. Az eredmények arra utalnak, hogy a "roving" paradigma valószínűleg nem egyenértékű a kakukktojás paradigmával, és akár eltérő mögöttes mechanizmusokat is tükrözhet.

Hipnózis az intenzívterápiában - egy új modell a hipnózis és a módosult tudatállapotok hatásmechanizmusának megértésére

Kelemen-Szilágyi Adrienn
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

A hipnózis a szomatikus orvoslásban hatékonyan segíti a gyógyulás folyamatát intenzív terápiás ellátást igénylő kritikus állapotú betegeknél is. Több empirikus munkában mutattuk már be, hogy a pozitív szuggesztiókat és hipnotikus kommunikációt alkalmazó módszerünk nyomán hogyan vált 20-30%-val, 2-3 nappal rövidebbé az intenzívterápiás lélegeztetési és ápolási idő (Kelemen-Szilágyi et al., 2007, 2008, 2014).

A módszert szakirodalmi adatok mentén Varga és Diószeghy kezdte alkalmazni egyes intenzívterápiás betegeknél. Ezután megalkották 2001-ben a Szuggesztiók Alkalmazása a Szomatikus Orvoslásban Képzést (SASOK) pszichológusok, orvosok, nővérek, szülésznők, gyógytornászok számára, az intenzív terápiás osztályon túl minden orvos szakma, egészségügyi ágazat számára. A módszer hatását multicentrikus prospektív randomizált kontrollált kutatásban vizsgálta a munkacsoportunk. Ennek jelentős pozitív eredményei mentén írtam le 2012-ben egy lehetséges magyarázatot a módszer hatótényezőjére. Ennek mentén a módszert továbbfejlesztettük. Ezek az elvek kerültek bevezetésre és alkalmazásra az amerikai Minnesota állambeli Mayo Klinikán Karnatovskaia vezetésével 2021-ben. Itthon pedig a COVID idején segítettük a kórházakat és az egészségügyi személyzetet pozitív szuggesztiós poszterekkel és hipnotikus és relaxációs hanganyagokkal, mesékkel, online szupervízióval. Ezekről máshol számoltam be. Bízunk benne, hogy a módszer egy napon az alapellátás része lesz.

Ezt segítheti az is, ha minél jobban megértjük a módszer hatásmechanizmusát. Ennek megfejtésére tesz kísérletet az eddigi eredmények, tapasztalatok és szemléletes esetvinyettákon keresztül ez az előadás. Az előadásban bemutatom a szervezet azon stressz válaszát, ami kritikus állapotban, vészhelyzetben módosult tudatállapotot idéz elő. Rámutatok azokra az igényeinkre, amiknek gyökerei az evolúció során alakultak ki, és szilárdultak meg bennünk. Az intenzív osztályon elért eredményeinket, az ott tapasztalt eseményeket ötvözve a stressz válasz mechanizmusával és az evolúciós örökségeinkkel felépítettem egy modellt, amiben jól látszik, hogy kritikus állapotban melyik működésünk hogy szolgálja a túlélést, ebben hogyan vagyunk egymással összekötve, egymásra utalva, összetartozva. Ezeket megértve a hipnotikus kommunikáció is hatékonyabban alkalmazható nem csak vészhelyzetben, de a hétköznapokban is. Fontos következtetéseket vonhatunk le a kiégés megelőzésre és az egészségügyi személyzet és a beteg együttműködésére, a hatékonyabb gyógyítására, gyógyulására nézve is.

A modell első leírása 2024-ben jelent meg a Routledge kiadó gondozásában, Linden, Benedittis, Sugarman és Varga szerkesztésében a“The Routledge International Handbook of Clinical Hypnosis” című könyvben.

Affektív és Kognitív Pszichológia 2.

Elnök: **Horváth Orsolya** - HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

A menopauza alatti hormonális változások hatása a szorongásra, a depressziós tünetek gyakoriságára és a kognitív funkciókra

Horváth Orsolya[1], Csizmadia Petra[1], Csikós Nóra[1], Kővári Lili[1,2], Várbíró Szabolcs[1], Greff Dorina[3], Gerszi Dóra[3], Gaál Zsófia Anna[1]

[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola
[3]Primavera Medical Center

A nők életük egyharmadát posztmenopauzás állapotban töltik, ennek ellenére keveset tudunk arról, hogy a perimenopauzában elkezdődő hormonális változások hatására bekövetkező idegrendszeri változások hogyan hatnak a kognitív képességekre. Ezek mellett a menopauza fizikai és pszichológiai tünetei a nők nagyrészét érinti. A hormonterápia ezen tünetek enyhítését célozza meg, azonban a gyógyszerek kognitív képességekre kifejtett hatása kevésbé ismert.

Kutatásunk célja, hogy a menopauza alatti hormonális változások hatását tanulmányozza a kognitív funkciókra, emellett vizsgáljuk, hogy a hormonterápia hogyan járulnak hozzá a menopauza alatt tapasztalt tünetekhez, és segíthet-e a kognitív képességeket megőrizni.

Online kutatásunkban a 4 csoportot vizsgáltunk: (1) menopauzában lévő hormonterápiában nem részesülő nők, (2) menopauzában lévő hormonterápiában részesülő nők, (3) perimenopauzában lévő nők (olyan nők, akiknek a menstruációs ciklusuk megváltozott, de nem maradt még ki 12 hónap menstruáció nélkül), (4) premenopauzában lévő nők. A vizsgálatban résztvevők az egészségügyi adataik megadása után a Beck Depresszió Kérdőívet, vonásszorongás kérdőívet (STAI) és a CogProfile kognitív tesztet töltötték ki. Utóbbi vizsgálta az öt fő kognitív alrendszert (memória, figyelem, végrehajtó rendszer, nyelv, percepció). Az egészségügyi adatokat 409, a kognitív adatokat 176 résztvevő töltötte ki.

Az eredményeink alapján a perimenopauzában lévő nőknél voltak legsúlyosabbak a fizikai és pszichológiai tünetei. A hormonterápiát kapó nők tünetei mind a hormonterápiát nem kapó, mind a perimenopauzában lévő nők tüneteinél enyhébbek voltak. A többváltozós lineáris regresszió szerint mind a fizikai, mind a pszichológia tünetek hozzájárulhatnak a depresszió-skálán elért eredményekhez. Valamint a pszichológiai tünetek hozzájárulhatnak a vonásszorongás kérdőívben elért eredményekhez is.

Habár szubjektív felmérés alapján nem találtunk eltérést a csoportok között, a kognitív tünetek terén, a teljesítmény alapú Cogprofile teszt alkalmazásával a hormonterápiát nem kapó posztmenopauzában lévő nők alacsonyabb teljesítményt értek el bizonyos nyelvi feladatokon, mint a hormonterápiát kapó és a perimenopauzában lévő nők. A hormonterápiát kapó nők ugyanolyan jól teljesítettek, mint a peri -és premenopauzában lévő nők.

Összefoglalva az eredményeink szerint a menopauza tünetei súlyosabbak perimenopauzában, melyek hatással vannak a depresszióra -és a szorongásos tünetekre, azonban jelenlegi eredményeink szerint a kognitív képességek közül csak a nyelvi területeket érintett.

A kontextus hatása a vizuális keresési stratégiákra fiataloknál és időseknél

Gaál Zsófia Anna[1], Nagy Boglárka[1], Kojouharova Petia[1], Czigler István[1], Kővári Lili[1], Csizmadia Petra[1]
[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy ha az idősek a feltételezhetően csökkent gátló kontrolljuk miatt nagyobb mértékben dolgozzák fel a feladatban nem releváns ingereket, akkor ez az információ befolyásolhatja-e az implicit stratégia választásukat egy következő feladatban.

22 fiatal (20,8±2,0 év) és 20 idősebb (67,7±3,3 év) felnőtt vett részt egy vizuális keresési feladatban, miközben EEG-mérés történt. Az első feladatban mindössze egy célinger és egy zavaró inger volt, amelyek pozíciója (laterális vagy centrális) kiegyensúlyozásra került. Célunk az N2pc és PD (disztraktor pozitivitás) komponensek kialakulásának és életkori különbségeinek vizsgálata volt további zavaró ingerek hiányában. A második feladat tanulási szakaszában a résztvevők egyedi elem ingerkeresési (singleton search, keresd meg az eltérő formájú ingert homogén zavaró ingerek között) és tulajdonság alapú (feature search, keresd meg a kört heterogén zavaró ingerek között) keresési feladatokat hajtottak végre, amelyek két kategóriába sorolható, a feladathoz nem kapcsolódó képekbe voltak ágyazva. A próbák felében színben kiugró ingerek (pop-outs) is megjelentek. Az ezt követő tesztszakaszban az ingerek és az instrukciók azonosak voltak: a résztvevőknek a homogén zavaró ingerek között kellett megkeresniük a kört, miközben figyelmen kívül kellett hagyniuk a háttérképeket.

Az első feladatban kialakult mind az N2pc, mind PD komponens. Az amplitúdókban nem találtunk szignifikáns különbséget a két korcsoport között; azonban az N2pc latenciája hosszabb volt az időseknél. A tanulási szakaszban az öregedéssel összefüggő különbség a reakcióidő (RI) lassulása, az N2pc és a PD komponensek hosszabb latenciája volt. Ezen kívül eltéréseket találtunk a keresési módok között: a RI lassabb, az N2pc latenciája hosszabb, valamint az N2pc és PD amplitúdója kisebb volt az egyedi elem ingerkeresés során, mint a tulajdonság alapú keresésnél. A tesztszakaszban pedig azt tapasztaltuk, hogy a feladatban irreleváns háttérképek befolyásolták a keresési módot annak ellenére, hogy ebben a szakaszban az ingerek fizikailag nem tértek el, és az instrukciók is azonosak voltak. Azokban a próbákban, melynek háttérképei a tanulási szakaszban az egyedi elem ingerkereséssel együtt jelentek meg, hosszabb volt a RI, ha színben kiugró ingerek jelentek meg, de ez a hatás nem jelentkezett a tulajdonság alapú keresésnél. Az N2pc amplitúdója nagyobb volt az egyedi elem ingerkeresési próbák során, mint a tulajdonság alapú keresés esetében.

Eredményeink azt sugallják, hogy az irreleváns kontextus életkortól függetlenül társulhat a feladathoz, és befolyásolhatja az implicit stratégia választást.

Jelentés és esztétikai ítélet a vizuális művészetekben, a mentalizáció tükrében

Reisz Ákos Márton[1], Révész György[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatási célkitűzésünk annak vizsgálata volt, hogy az egyének mentalizációs képessége, hogyan hat egy vizuális alkotás befogadása során fellépő jelentésadási folyamatra, illetve az ennek hatására kialakuló esztétikai élményre. Ugyanis több, az esztétikai élmény kialakulását leíró modell (főképp a közelmúltban leírtak) egyre nagyobb hangsúlyt fektettek az ún. top-down folyamatok szerepére, a perceptuális elemek mellett, melyben a jelentésadás is már egy kitüntetett pozíciót kapott. Mivel a vizuális alkotások, lévén, hogy emberi művek, intencionális tartalmakkal rendelkeznek, ezért feltételezhető, hogy az egyének mentalizációs képessége szerepet kap akkor, amikor egy műnek jelentést tulajdonítanak. Feltételeztük, hogy ugyanazon folyamatok kapnak itt is szerepet, melyek interperszonális helyzetekben embertársunk pszichés

működésének interpretációjakor aktiválódnak. Ennek vizsgálatához az egyetem Művészeti Karán (N = 24) és pszichológia szakán (N = 21) tanuló hallgatókat kértünk arra, hogy hat bemutatott vizuális alkotásra (három reprezentációs és három absztrakt) írják le az első 10 szót, ami a képről az eszükbe jut, majd adjanak Likert-skálás választ az egyes képekhez tartozó esztétikai élményt mérő hat kérdésre. A vizsgálat végén a résztvevők kitöltötték még a Mentalizáció Multidimenzionális Kérdőívét. Eredményeinkben azt találtuk, hogy a mentalizáció negatívan korrelál az egyes képekre adott válaszok originalitásával (frekvencia alapján), pozitívan az intencionális tartalommal rendelkező szavak számával és kialakuló esztétikai élménnyel, illetve, hogy az originalitás nincs hatással ugyanezen élményekre. Feltételezhető, hogy akik jobban mentalizálnak, azok a jelentéseliminálás miatt kevésbé „eredetiek", illetve implicit folyamatokon keresztül egy alkotással jobban azonosulnak. Maga a jelentésadás pedig önmagában nem elég erős ahhoz, hogy az esztétikai élményen nyomot hagyjon.

A rumináció, az aggódás és az énhatékonyság szerepe a perfekcionizmus és az aktív-passzív halogatás kapcsolatában

Boros Benedek[1], Nagy Beáta Magda[1], Bogdány Tamás[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely

Háttér és célkitűzés: A halogatás jelentős negatív hatással lehet a jóllétre. Az Aktív-Passzív Halogatás elmélete szerint a halogatásnak létezik egy tisztán maladaptív formája, valamint adaptívabb, időnyomás preferenciával jellemezhető formája is. A halogatás megjelenésében fontos szerepe lehet a perfekcionizmusnak, amely szintén rendelkezik tisztán maladaptív és esetenként adaptív típusokkal, ezeken belül pedig inter- és intraperszonális aspektusokkal. Korábbi elméletek és kutatási eredmények szerint a két konstruktum kapcsolatában fontos szerepe lehet az önszabályozás kudarcának, mely a perfekcionizmusra jellemző kognitív folyamatok hatására kialakuló alacsony énhatékonyság, valamint perszeveratív gondolkodási módok, így az önkritikus rumináció és az aggódás következménye lehet. A halogatás és a perfekcionizmus kapcsolatát vizsgáló kutatások rendszerint ellentmondásos eredményeket hoznak, így kutatás célja az volt, hogy a kontstruktumok összefüggéseit azok többdimenziós megközelítéseit használva, és a lehetséges hatásmechanizmusokat figyelembe véve tárja fel.

Módszerek: Keresztmetszeti kutatás során, magyar egyetemi hallgatókból álló mintán (N = 132), online kitöltött kérdőívcsomag eredményei alapján vizsgáltuk a halogatás és a perfekcionizmus összefüggéseit.

Eredmények: A szelforientált- és a társas elvárásként megélt perfekcionizmus, valamint a halogatás hagyományos értelemben vett formájának kapcsolatát mediálta az önkritikus rumináció és az aggódás. Párhuzamos mediáció esetén, a perszeveratív gondolkodás mindkét vizsgált típusát alkalmazva a modellben kizárólag az önkritikus rumináció volt szignifikáns mediátor. Az énhatékonyság nem moderálta az adaptívabb halogatás és perfekcionizmus, valamint a maladaptív halogatás és perfekcionizmus típusok kapcsolatát. A statisztikai elemzések alapján az Aktív-Passzív Halogatás elmélete által meghatározott halogató csoportok nem különülnek el egyértelműen. Azonban nem várt eredményként egy olyan halogató csoportot is találtunk, amelyre a viselkedés maladaptív és adaptívabb jellemzői is igazak voltak,

és ez a csoport rendelkezett az önszabályozás szempontjából legkedvezőtlenebb pszichológiai profillal.

Következtetések: A halogatás jelensége komplex, annak kezelésekor hasznos lehet felmérni az egyén perfekcionizmusát, az intervenció során pedig hatékony módszer lehet a perszveratív gondolatok megfékezése, így az önszabályozás elősegítése. Az eredmények alapján az egyetemista populáció nem különíthető el egyértelműen a halogató viselkedés mentén.

Alvásminőség, pszichotikusszerű élmények és érzelmek összefüggései időskorban

Tomacsek Vivien[1], Báthori Noémi[2], Miha Likar[1], Simor Péter[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Kognitív Tudományi Tanszék

A pszichotikusszerű élmények szubklinikus szintű szokatlan élmények, például perceptuális anomáliák, kognitív dezorganizáció vagy paranoid gondolatok enyhe formái. Ezen tünetek megjelenését megelőzhetik alvási nehézségek, és sérülékenységet jelenthetnek pszichotikus zavarokra. A pszichotikusszerű élmények gyakorisága időskorban kevéssé ismert, noha jelenlétük előrejelezhet későbbi kognitív hanyatlást. Fiatalok körében időbeli kapcsolatot találtak ezen szokatlan élmények és az alvásminőség között. Jelen vizsgálat célja az volt, hogy feltérképezzük, hogy a szubjektív és az objektív alvásminőség mellett a reggeli érzelmek és a kognitív hibázás hogyan jósolja be a pszichotikusszerű élményeket idős felnőttek körében.

A vizsgálatban 72, 50 és 80 év közötti egészséges személy vett részt, akikkel először felvettük a Wechsler Intelligenciateszt negyedik kiadását. Ezt egy hétnapos otthoni alvásvizsgálat követte, mely során reggel a szubjektív alvástöredezettséget, álom- és reggeli érzelmeket, délután pedig a szubjektív kognitív hibázást és pszichotikusszerű élményeket mintavételeztük. Emellett a résztvevők minden éjszaka egy elektroenkefalográfiás fejpántot viseltek, mellyel objektíven mértük az alvásukat. A szubjektív alvástöredezettség és az érzelmek hatását a másnapi pszichotikusszerű élményekre többszintű mediációs modellekkel, míg az objektív alvásindikátorokét, a szubjektív kognitív hibázásét és az intelligencia kvóciensét többszintű regressziós modellekkel ellenőriztük.

Az eredményekből az derült ki, hogy a relatíve szubjektíven töredezettebb alvást több pszichotikusszerű élmény követte másnap délután. Ezt a kapcsolatot mind a reggeli negatív érzelmek, mind a negatív álomérzelmek mediálták, míg a pozitívak nem. Az objektív alvásminőség indikátorai nem jelezték előre a másnapi pszichotikusszerű élmények mértékét. A relatíve több szubjektíven érzékelt kognitív hiba összefüggött a pszichotikusszerű tünetek magasabb szintjével a következő napon, mely asszociációban az intelligencia kvóciens és a reggeli negatív érzelmek is szignifikáns prediktorok voltak.

Az eredményekből tehát az látszik, hogy a szubjektív alvásminőséggel szemben az objektív alvásminőség nem mutatott napi kapcsolatot a pszichotikusszerű élményekkel. A vizsgálatunk rámutat a rossz szubjektív alvásminőség közvetlen és közvetett hatására is, hiszen mind a reggeli érzelmeket és az álomérzelmeket, mind a napi pszichotikusszerű élményeket előrejelezte. Ebben az összefüggésben kiemelkedett a negatív érzelmek hatása, ahogy azt fiatalok között is kimutatták már. Negatív érzelmek ébredés után inszomnia esetén is megfigyelhetők, és így ez egy fontos intervenciós célpontot kínál. Összességében a

vizsgálatunk temporális kapcsolatot tárt fel az alvás, érzelmek, kognitív hibázás és a pszichotikusszerű élmények között idősek körében, melynek relevanciája van prevenciós stratégiák kidolgozásában is.

Egészségpszichológia 1.

Elnök: **Őry Fanni** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Pszichológiai védőfaktorok a terhességi cukorbetegség okozta diabétesz distressz kezelésében

Őry Fanni[1], Pintér Evelyn[2], Teleki Szidalisz Ágnes[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécs Tudományegyetem, Pszichológia Doktori Iskola
[3]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A gesztációs diabétesz mellitusz (GDM) a cukorbetegség azon formája, amely a várandósság alatt alakul ki, és az esetek többségében a várandósság végével megszűnik. A GDM számos szövődménnyel járhat mind az anyára, mind a magzatra nézve, így a várandósság alapvető kihívásait további stresszfaktorokkal bővíti. A megnövekedett stresszorok és a szükséges tudatos odafigyelés, valamint a megfelelő diéta követése jelentős terhet ró a kismamákra, amely hatással van pszichológiai jóllétükre is. Jelen kutatás célja az volt, hogy feltérképezze, miként befolyásolja a testi válaszkészség, az egészséges táplálkozásra irányuló motiváció és az egészséghatékonyság szintje a GDM miatt átélt diabétesz distressz alakulását. A vizsgálatban 124 terhességi cukorbetegséggel diagnosztizált kismama vett részt (Méletkor=31,4, SD=4,39, 21-42 év). Az adatgyűjtés online kérdőívcsomaggal történt, amely a Diabétesz Distressz Skálát (DDS), a Testi Válaszkészség Kérdőívet (BRQ), az Egészséges Táplálkozási Motiváció Skálát (MHES) és az Egészséghatékonyság Skálát (HES) tartalmazta. Eredményeink szerint a magasabb diabétesz distressz szintje pozitív összefüggést mutat az egészséges étkezéssel kapcsolatos amotiváltsággal, míg negatív kapcsolatban áll a fokozott testi válaszkészséggel és a magasabb egészséghatékonysággal. Az amotiváció, a testi válaszkészség és az egészséghatékonyság szignifikáns hatást gyakorolnak a diabétesz distressz étrendi szabályozásokból és szigorú diéta betartásából eredő aspektusára, de nem befolyásolják a distressz egyéb aspektusait. Az amotiváció növeli az átélt distressz mértékét, míg a testi válaszkészség és az egészséghatékonyság csökkentik azt. Az egészséges étkezésre irányuló motiváltság a magasabb egészséghatékonyság révén pozitív hatást gyakorol a diabétesz distresszre. Összefoglalva, a terhességi cukorbetegséggel diagnosztizált kismamák számára protektív tényező lehet a diabétesz distressz intenzív átélésével szemben, ha képesek reflektálni testük jelzéseire, hatékonynak érzik az egészségük megőrzésére tett erőfeszítéseiket, és akár már csak minimális motiváltságot mutatnak az előírt étkezési elvek követése iránt.

A Jótékony Gyermekkori Élmények Skála eredeti és kibővített verziójának magyar adaptációja

Bákonyi Dzsenifer Barbara[1], Nagy Krisztina Anna[2], Csőgér Lilla[3], Kulcsár Gabriella[4], Matuszka Balázs[5], Fekete-Gál Martina[6], Makara Mihály[7]

[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Semmelweis Egyetem, Doktori Iskola, Mentális Egészségtudományi Tagozat
[3]Nagyvenyimi Nefelejcs Óvoda és Fecskefészek Bölcsőde
[4]Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
[5]Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[6]Európai Prevenciós és Terápiás Medicina Alapítvány
[7]Dél-Pesti Centrumkórház, Szent László Kórház telephely, Központi Felnőtt Szakrendelő

Háttér: Recens kutatási eredmények alapján a pozitív gyermekkori élmények (PCEs) hozzájárulnak az egészséges szocio-emocionális és fizikai fejlődéshez, a reziliencia kialakulásához, valamint ellensúlyozhatják a gyermekkori káros élmények hatásait (La Charite et al., 2023). Narayan és munkatársai az Ártalmas Gyermekkori Élményeket (ACEs) mérő kérdőív mintájára hozták létre az utóbbi években legtöbbet citált, kultúrasemleges Jótékony Gyermekkori Élmények (BCEs) Skálát a jelenség mérhetővé tétele, valamint a felnőttkori jól-léttel való összefüggések feltárása érdekében.

Célkitűzések: A magyar lakosság pozitív gyermekkori élményeinek mérésére eddig nem állt rendelkezésre validált mérőeszköz, így célunk a Jótékony Gyermekkori Élmények kérdőív eredeti és kiterjesztett változatainak nyelvi adaptációja, pszichometriai mutatóinak vizsgálata volt lakossági és kórházi mintákon.

Módszer: Kutatásunkat három mintán végeztük. Az A mintát kórházban kezelt, rendszeresen gondozott szívbeteg gyermekek édesanyjai alkották (N = 167); a B minta 24 háziorvosi körzethez (10 fővárosi és 14 vidéki) tartozó felnőttekből állt (N = 1201). A teszt-reteszt megbízhatósági vizsgálathoz harmadik minta is bevonásra került. A résztvevők (N = 31) 2024 júniusában, két hét eltéréssel töltötték ki a BCE skálákat. Jelen kutatásban a Jótékony Gyermekkori Élmények Skála eredeti és kibővített verzióját (BCEs-Original Scale, BCEs-Revised Scale), a Negatív gyermekkori élmények nemzetközi kérdőívét (ACE-IQ), a Beck Depresszió Leltárt (BDI), a Reménytelenség Skálát (HS) és az Élettel Való Elégedettség Skálát (SWLS) használtuk.

Eredmények: A teszt-reteszt megbízhatósági vizsgálat alapján nem találtunk szignifikáns különbséget az az első és a második kitöltés között a BCE skála eredeti és kibővített verziója esetén sem (poriginal = 0,682, rpb = -0,105; previsedd = 0,213 rpb = -0,371). Mindkét verziónál erős, pozitív korreláció volt megfigyelhető a két mérés között (eredeti: r = 0,765, p <0,001; kibővített: r = 0,881, p <0,001). A skálák tételhomogenitása megfelelő volt, a kiterjesztett változat Cronbach-alfa értékei felülmúlták az eredeti változatnál mért értékeket. A feltáró és megerősítő faktoranalízis egyaránt azt igazolta, hogy az egyfaktoros modell illeszkedik legjobban az adatokhoz mind az eredeti (RMSEA = 0,064, GFI = 0,996, CFI = 0,845), mind a kibővített verzió esetében (RMSEA = 0,038, GFI = 0,991, CFI = 0,790). A Skálák diszkrimináns érvényességét a lefolytatott korrelációs elemzések és logisztikus-regresszió modellek egyaránt alátámasztották.

Következtetések: A Jótékony Gyermekkori Élmények Skálák magyar változatai megfelelő pszichometriai mutatókkal rendelkeznek a kutatási és alkalmazott pszichológiai felhasználásukhoz és ezáltal hozzájárulhatnak a magyar társadalom transzgenerációs erőforrásainak pontosabb megértéséhez, valamint az ezeken alapuló intervenciós- és prevenciós programok kialakításához.

A párkapcsolat protektív személyiségjellemzői

Seres Dorka Eszter[1], Ferenczi Andrea[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A közismerten család- és gyermekcentrikus közgondolkodás ellenére, a hazai statisztikai felmérések adatai egyre kevésbé biztatóak. Az elmúlt évtizedek demográfiai változásai közül kiemelkednek a házassági és családi struktúrákat, párkapcsolati dinamikát és születési tendenciákat érintő kedvezőtlen elmozdulások. Ezek a folyamatok összefüggésben állnak és kölcsönösen alakítják egymást. A párkapcsolatok protektív személyiségjellemzőinek feltárása ezért méltán tart számot a tudományos szintű elemzésre.

Kutatásunk a páros megküzdés, valamint a párkapcsolati elégedettség vizsgálatára irányult, különös hangsúlyt fektetve ezek pozitív pszichológiai háttértényezőire. Online, kvantitatív vizsgálatunkban 372, 18 év feletti egészséges személy (186 heteroszexuális pár) összetartozó adatait elemeztük. Mintánkban a férfiak átlagéletkora 35,62 év (SD=13,50), a nőké 32,94 év (SD=12,78). Vizsgálatunkban a következő mérőeszközöket alkalmaztuk: Páros Megküzdés Kérdőív, Párkapcsolati Elégedettség Skála, Társas Támasz Kérdőív, Reziliencia Kérdőív, Életszemlélet Teszt, Hála Kérdőív, Remény Skála.

Modelljeink mindegyike szignifikánsnak bizonyult és közepes magyarázó erővel bír (korrigált $R2 \geq 0,1$). A társas támasz ($\beta = 0,356$, $p < 0,001$) és a hála ($\beta = 0,281$, $p < 0,001$) előrejelezték a párok páros megküzdését. A pozitív páros megküzdés előrejelzésében a társas támasz ($\beta = 0,336$, $p < 0,001$) és a hála ($\beta = 0,162$, $p = 0,025$) mellett a reziliencia ($\beta = 0,201$, $p = 0,007$) is szignifikáns szerepet játszott. A negatív páros megküzdéssel a társas támasz ($\beta = -0,229$, $p = 0,002$) és a hála ($\beta = 0,254$, $p < 0,001$) szignifikáns, negatív kapcsolatban állt. A párok kapcsolati elégedettségével a társas támasz ($\beta = 0,414$, $p < 0,001$) és a remény ($\beta = 0,209$, $p = 0,002$) állt szignifikáns kapcsolatban. Nemek szerinti bontásban nőknél a társas támasz ($\beta = 0,327$, $p < 0,001$) és a hála ($\beta = 0,145$, $p = 0,04$), míg férfiak esetében a társas támasz ($\beta = 0,310$, $p < 0,001$), a hála ($\beta = 0,157$, $p = 0,027$) és a remény ($\beta = 0,172$, $p = 0,013$) emelkedtek ki a kapcsolati elégedettség előrejelzésében.

Eredményeink igazolják, hogy a társas támasz, a reziliencia, a vonáshála és a remény olyan készségekkel gazdagítja az egyént, amelyek adaptívabb stratégiákat biztosítanak a párkapcsolatban az ellentmondásos élethelyzetekkel és kihívásokkal való megküzdés során, ugyanakkor növelik a kapcsolattal való elégedettséget is. Ezen jellemzők fejlesztése – például hálatréning formájában – kiemelten fontos a párok pozitív mentális működésének megerősítése, ezen keresztül pedig a családok egészségének és egységének megőrzése szempontjából.

Az okostelefon-használat és kognitív funkciók kapcsolata a mentális egészséggel fiatal felnőttekben

Takács Johanna[1], Szöllősi Csenge[1], Varga Réka[1], Debreczeni Zsófia[1], Zatykó Luca[1], Seregély Beáta[1]

[1]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék

Bevezetés: Az okostelefonok a legelterjedtebb digitális eszközökké váltak napjainkra. A fiatal felnőttek körében 98-99%-ot mutat a napi színtű okostelefon-használat. Az okostelefon-használat pozitív és negatív hatással is lehet a kognitív működésre, figyelembe véve az egyéni különbségeket, mint a használat módja és a felhasználó jellemzői. Kutatásunkban feltételeztük, hogy a hosszabb idejű és folyamat jellegű okostelefon-használat gyengébb kognitív teljesítménnyel jár együtt; a kapcsolatot a felhasználó mentális egészsége befolyásolhatja.

Célkitűzés: Fiatal felnőttek, egyetemisták körében vizsgálni az okostelefon-használat és a kognitív funkciók, valamint a mentális egészség kapcsolatát.

Anyag és módszer: Kutatásunkban fiatal felnőttek vettek részt (N=42, M=22.5±2.8év). Az okostelefon-használati időt (becsült összhasználati idő hétköznap és hétvégén; <5óra/nap, ≥5óra/nap) és típust (közösségi oldalak használata és online tevékenység; szociális és folyamat jellegű) kérdőívvel mértük fel. A mentális egészség kérdőíves vizsgálatánál az alvásminőséget (PSQI), az önkontrollt (SC), ki/lemaradástól való félelmet (FoMO), a viselkedéses gátló/aktiváló rendszert (BIS/BAS) és a neuroticizmust (NEURO) mértük. A kognitív funkciók, figyelmi (intrinzik éberség, megosztott figyelem, feladatmegoldási sebesség) és végrehajtó funkciók (kognitív rugalmasság, verbális munkamemória, válaszgátlás) komputerizált mérése Vienna Test System Neuro modullal történt, nemre és életkorra normalizálva (percentilis rangértékek, PR).

Eredmények: Az okostelefon-használati idő kis hatással mutatott összefüggést a kognitív működéssel, a válaszgátlás funkcióban (r=0.16). Összességében a <5 óra/nap csoport kisebb aránya teljesített átlag alatt (PR<25; 47.1%), mint a ≥5 óra/nap csoport (60%). Az okostelefon-használat típusaiban szignifikánsan különbözött a kognitív működés, közepes hatással a feladatmegoldási sebesség funkcióban (Z=-2.465, p=0.014, r=0.38). Összességében az átlag alatti kognitív funkciók (PR<25) nagyobb arányban voltak a folyamat jellegű felhasználók csoportjában (60%) a szociális jellegű felhasználókhoz képest (28.6%). Azok az átlag alatti kognitív teljesítményt mutatók, akik ≥5óra/nap és folyamat jellegű felhasználók, rosszabb mentális egészséget mutattak. Különösen a folyamat jellegű felhasználók, akik az önkontroll kisebb szintjét (p=0.016), a FoMO (p=0.033) és BAS (p=0.040) nagyobb szintjét mutatták, mint a szociális jellegű felhasználók.

Következtetések: A ≥5óra/nap okostelefon-használat gyengébb kognitív teljesítményhez vezethet fiatal felnőttekben, különösen a folyamat jellegű felhasználók körében. Az okostelefon-használat időtartamán és típusán túl érdemes figyelembe venni a felhasználó mentális állapotát is, amely szintén befolyásolhatja az okostelefon-használat és kognitív működés kapcsolatát.

Támogatás: Kulturális és Innovációs Minisztérium, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap EKÖP-2024-151, TKP2021-EGA-25.

Alvási algoritmus: definíció és kurrens kutatások

Vass Zoltán[1], Antos Zsolt Zoltán[1], Izsó Attila[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az alvászavarok, különösen az inszomnia, világszerte egyre nagyobb problémát jelentenek, amelyet számos kutatás is alátámaszt. Az inszomnia nem csupán az alvás minőségét befolyásolja, hanem olyan egészségügyi problémákhoz vezethet, mint például a szív- és érrendszeri betegségek, a mentális zavarok és a krónikus fájdalom szindrómák (Kalmbach et al., 2018; Yabe et al., 2021). A rossz alvásminőség növeli a krónikus betegségek, például a magas vérnyomás és a krónikus vesebetegség kockázatát (Bo et al., 2019; Chen et al., 2024).

A példákat hosszan sorolhatnánk, a jelen előadás célja azonban az „alvási algoritmusnak" elnevezett pszichológiai módszer bemutatása (Vass, 2023), amelynek célja az elalvási képesség helyreállítása természetes eszközökkel, gyógyszerek nélkül.

A módszer az alvás neurofiziológiai és pszichológiai aspektusait egyesíti, figyelembe véve a cirkadián ritmus, a kognitív folyamatok és a tudatos figyelem szerepét az elalvásban. Az alvási algoritmus hét fő lépésből áll, amelyek célja az alvási folyamat tudatos segítése, az elalvás gyorsítása és a megszakított alvás utáni visszaalvás megkönnyítése. Alapgondolata, hogy az elalvás természetes képességét vissza lehet állítani, azaz (újra) meg lehet tanulni aludni úgy, ahogyan kisgyermek korában is mindenki képes volt rá.

Kifejlesztése során interjúkat végeztünk olyan személyekkel, akiket „alvási virtuózoknak" neveztünk el, és akik képesek szinte azonnal elaludni akár zajos vagy zavaró környezetben is. Az egyéni technikák közös elemeit kiemeltük, ötvöztük őket hipnoterápiás, relaxációs- és szimbólumterápiás módszerekkel, és az alvás modern neurofiziológiai szemléleti keretében hoztuk létre új módszerünket. A módszerről hatásvizsgálatok készültek, amelyeket oktatófilm és online tananyagok, workshopok, publikus előadások követtek. Az előadás során bemutatjuk az alvási algoritmus alapgondolatait és alkalmazásának gyakorlati lépéseit.

Egészségpszichológia 2.

Elnök: **Jakubovits Edit** - Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

"Menj csak és beszélgess vele" Beszélgetés a kórházi szomatikus osztályokon dolgozó pszichológusok munkájáról

Jakubovits Edit[1], Németh Zsófia[2], Csabai Márta[1], Varga Katalin[3], Csernák Krisztina[4], Herczeg Luca[2], Benczúr Lilla[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Uzsoki Utcai Kórház
[3]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[4]Bács-Kiskun Vármegyei Oktatókórház

A kerekasztal formájú beszélgetésünk célja a kórházi szomatikus osztályokon dolgozó pszichológusok munkájának bemutatása, ami jobban átláthatóvá teszi azt a különleges terápiás helyzetet, ami a kórtermekben és a pszichológusi szobákban zajlik, felvillantva a jövő lehetőségeit is.

Egyrészről látszik a fejlődés, hogy milyen sok pszichológus van már jelen ebben a közegben, másrészt a tapasztalatok szerint az orvosokkal és a más szakterületeken dolgozó pszichológusokkal is érdemes tovább javítani az együttműködést. Célkitűzés az erősebb szakmai összefogás annak érdekében, hogy az orvosok könnyebben felismerjék, mekkora erőforrást jelenthet a pszichológusi szakma számukra, amivel természetesen a betegek is jól járnak. A "Menj csak és beszélgess vele" elképzelés helyett, a társszakmák tudjanak ennek a betegágy melletti pszichológiai munkának a mélységeiről és lehetőségeiről. Célkitűzésünk, hogy tudatosítsuk a különleges környezetben zajló pszichológiai munka jellegzetességeit, kihívásait, örömeit, eltéréseit a hagyományos terápiás eljárásoktól. Ennek az eltérésnek része a gyorsaság, és a testi hatásokat azonnal kiváltó hipnoterápiás eljárások, hipnoszuggesztív tényezők használata. Szó lesz képzési lehetőségekről, és a betegek számára adható új digitális felületekről is.

Németh Zsófia Klára, az Uzsoki kórház orvosigazgatója, a IV. Belosztály osztályvezető főorvosa, Belgyógyász, Nephrológus szakorvos, Családterapeuta. Oktat a Károli Gáspár Református Egyetem diplomás ápoló képzésében, és megszervezte a Háziorvosi Továbbképző Tanfolyamot. Dializált betegek számára csoportokat vezet. Nagy szerepe volt a pszichológusi státuszok megteremtésében az Uzsoki kórházban.

prof. Csabai Márta, klinikai- és egészségpszichológus, egyetemi tanár. A Károli Gáspár Református Egyetem professzora. Az Alkalmazott Egészségpszichológiai Szakpszichológus Szakképzés egyik létrehozója. A Gyógyító Nőkért Alapítvány alapítója. Több doktori iskola témavezetője. Az Európai Pszichológiai Társaságok Szövetsége (EFPA) 'Psychology and Health' munkacsoportja tagja.

prof. Varga Katalin, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Affektív Pszichológia Tanszék vezetője, a Nemzetközi Hipnózis Társaság elnöke, a Magyar Hipnózis Egyesület tiszteletbeli elnöke. Ő szervezte a világviszonylatban úttörő hipnoszuggesztív képzést, amit orvosok és pszichológusok is látogatnak.

Csernák Krisztina, Egészségszakpszichológus, Személyközpontú szakpszichoterapeuta, Gyászfeldolgozás Módszer Specialista. A Kecskeméti Kórház intenzív osztályán dolgozik, és előadásokat szervez és tart a pszichológusi munkáról aneszteziológiai konferenciákon.

dr. Benczúr Lilla, klinikai szakpszichológus, hipnoterapeuta, PhD, aki az intenzív osztályon alkalmazott hipnózis hatásvizsgálatából védte meg a doktori dolgozatát, és magánrendelésen támogatja most a kórházba került klienseket.

Herczeg Luca, klinikai szakpszichológusi szakirányon képzésben lévő fiatal kolléga, Uzsoki kórház.

Orvosi szempontok a kórházi pszichológusok munkájáról

Németh Zsófia

Budapesti Uzsoki Utcai Kórház

Németh Zsófia Klára, az Uzsoki kórház orvosigazgatója, a IV. Belosztály osztályvezető főorvosa, Belgyógyász, Nephrológus szakorvos, Családterapeuta. Oktat a Károli Gáspár Református Egyetem diplomás ápoló képzésében, és megszervezte a Háziorvosi Továbbképző Tanfolyamot. Dializált betegek számára csoportokat vezet. Nagy szerepe volt a pszichológusi státuszok megteremtésében az Uzsoki kórházban. 2020.03-tól a IV. Belgyógyászati Osztály osztályvezető helyettese, majd 2020.10. óta megbízott osztályvezetője vagyok. A IV. Belgyógyászati Osztály a kórház COVID ellátó osztályaként 315 ágyon működött, akár 45 orvos is dolgozott a vezetésem alatt egyidőben. Az osztályra delegált orvosok 12 osztályról érkeztek, más és más ismeretekkel, képzettséggel, motivációval, félelmekkel, többen csak 1-1 hónapot maradtak nálunk. Az osztály - akár országosan is - egyedülálló volt mind méretében, mind pedig dinamikusságában. Mivel a COVID ellátásra sem nemzetközi, sem hazai protokoll nem állt rendelkezésre, a nemzetközi irodalmat illetve az aktuális eljárásrendeket folyamatosan figyelve saját protokollokat dolgoztam ki és újítottam meg ismételten. Büszke vagyok arra, hogy a legsúlyosabb COVID hullámok idején is egy jó hangulatú, összetartó, egymást mindenben segítő csapatot építettem fel - és ez az összetartás még akkor is érezhető volt, amikor a kollégák visszatértek eredeti osztályaikra. A pandémia időszaka, az izoláltság, a látogatási tilalom felszínre hozott rengeteg félelmet, szorongást, aggodalmat és az ellátáshoz fűződő kétséget, mind a betegek, mind a hozzátartozók részéről. Kiemelkedő szerepe kellett hogy legyen a kommunikációnak, az információ megfelelő átadásának, a panaszok kezelésének. Úgy érzem, hogy vezetésemmel az IV. Belgyógyászati Osztály ezeknek a kihívásoknak is maximálisan eleget tudott tenni. A 2021. nyarától szerveződő, 2021. végétől engedélyezett IV. Belgyógyászati Osztályon a belgyógyászati sürgősségi állapotok miatt kórházba kerülő, illetve a szeptikus betegek ellátása izgalmas régi/új kihívást jelent számomra. A post-COVID Ambulancia megszervezése, a Tüdőgondozó csapatával való közös munka, a pandémia alatt szerzett telemedicinás tapasztalatok alkalmazása, továbbfejlesztése szintén inspiráló feladatok számomra. Szintén ezen keretek között tervezem betegcsoportok, hozzátartozói csoportok megszervezését.

Az alkalmazott Egészségpszichológiai Szakpszichológus Szakképzés bemutatása

Csabai Márta
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bemutatásra kerül az Alkalmazott Egészségpszichológiai Szakpszichológus Szakképzés: a képzés szerkezete, az oktatott elméleti és gyakorlati ismeretek, az egészségügyi ellátási területek, ahol a szakemberek dolgoznak, továbbá a kompetenciaterületek. Külön hangsúlyt kapnak azok a tapasztalatok és kihívások, melyeket az egészségpszichológusok az elmúlt másfél évtizedben az ellátás legkülönbözőbb területein szereztek, a társszakmákkal való együttműködés terén elért eredmények, és a további fejlesztendő gyakorlati témák. Megvitatásra kerülnek az egészségügyi intézményrendszer, a kutatási együttműködések, a nemzetközi beágyazottság és a társadalommal való kapcsolat és kommunikáció kérdései is.

Egy egészségpszichológus az intenzív osztályon

Csernák Krisztina
Bács-Kiskun Vármegyei Oktatókórház és Empátia Pszichológiai Központ

A Bács-Kiskun Vármegyei Oktatókórház Központi Aneszteziológiai és Intenzív Terápiás Osztályán 2021. óta van jelen egészségszakpszichológusi ellátás. Belépésemmel nemcsak az osztályon, hanem az intézményben is én voltam az első, aki szakvizsgázott egészségpszichológusként a „terepre" került.

Evvel a lépéssel egy hosszú és gyümölcsöző szakmaépítés kezdődött el, mely melynek a gyakorlatban több színtere adódik: építkezés, attitűdformálás és egyfajta híd-funkció a kollégák között; kapcsolatépítés és intenzív, kreatív munka a kritikus állapotú betegekkel és hozzátartozóikkal; az első tapasztalatok megosztása regionális és országos kongresszusokon; útkeresés és a fejlődés igényével összekapaszkodás hasonló tevékenységű kollégákkal és módszerspecifikus egyesületekkel.

Hogyan fér bele, s hogyan integrálódik mindez az alkalmazott egészségszakpszichológusban?

Hol a helye a klinikai ellátásban és a szakmában?

Ezekre a fontos kérdésekre keressük a választ a szimpózium kerekasztal beszélgetésén.

A hipnózis és a hipnoszuggesztív hatások helye és szerepe az egészségpszichológiában

Varga Katalin
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A szuggesztív támogatás tapasztalatairól, kereteiről, technikáiról lesz szó. Sok kutatás mutat arra, hogy mennyivel jobbak az ilyen támogatásban részesülő betegek. Pedig ez nem „csoda", hanem felhozza a pácienst abból a mínusz helyzetből, amiben egyébként van. Nem a mi betegeink „jobbak", hanem az összes többi nem kap meg valamit, amivel sokkal jobban gyógyulhatna. Ez viszonylag gyorsan tanulható módszer, ami beilleszthető a napi gyakorlatba, például az „ideális gyógyulásmenet" technika. A szuggesztív technikák használata visszahat a használójára is, és mivel a pszichológusi munka napi 8 órában igen kimerítő, szeretnénk, hogy minél több kollégához jusson el az elméleti és gyakorlati ismerete. Szó lesz a képződési lehetőségekről, és az online fejlesztésekről (egyesület honlapján elérhető hanganyagok, ingyenes applikáció). prof. Varga Katalin, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Affektív Pszichológia Tanszék vezetője, a Nemzetközi Hipnózis Társaság elnöke, a Magyar Hipnózis Egyesület tiszteletbeli elnöke. Ő szervezte a világviszonylatban úttörő hipnoszuggesztív képzést, amit orvosok és pszichológusok is látogatnak.

Klinikai szakpszichológus jelöltként a szomatikus osztályokon

Herczeg Luca
Budapesti Uzsoki Utcai Kórház

Klinikai szakpszichológus jelöltként olyan szomatikus osztályokon dolgozom, ahol eltérő mértékben van jelen a pszichológiai szemlélet. Van tapasztalatom olyan osztályon, ahol a pszichológiai munka már beépült a betegellátásba, és olyan helyen is, ahol én vagyok az első pszichológus. Ez a helyzetem rávilágít arra, milyen kihívásokkal jár egy új szakember beilleszkedése, és magam is keresem a válaszokat arra, hogyan lehet a pszichológiai szemléletet hatékonyan integrálni egy szomatikus környezetbe. Célom, hogy megosszam tapasztalataimat arról, milyen a mindennapi munka ilyen osztályokon, hogyan alakul a szakmaközi és szakmán belüli együttműködés, illetve miként fedik egymást vagy éppen térnek el egymástól a képzésben tanultak és a gyakorlat. Fontosnak tartom a pszichológiai munka helyének és szerepének tisztázását a szomatikus osztályokon, a szakmák közötti hatékony párbeszéd erősítését. Emellett kiemelt jelentőséget látok a pszichológus kollégák közötti szakmai kapcsolatok erősítésében, a jó gyakorlatok megosztásában és az egymástól való tanulás lehetőségeiben.

Magánpraxisban a kórházi betegellátásért egy hipnoterapeuta szemszögéből

Benczúr Lilla
Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Miből is áll az a bizonyos „jó szó”, ami sokszor segíteni tudja a betegek gyógyulását? Mi minden kell hozzá, milyen elméleti és gyakorlati tudás szükséges a szakember oldaláról? A klinikai munkában sokszor szomatikusan is érintett pácienssel kell dolgoznunk magánpraxisban is, és fontos beszélnünk róla, hogy hogyan tesszük ezt, milyen eszközeink vannak akár például a beteg műtétre való felkészítésére, akár az átélt élményeivel való megbirkózás segítésére.

Fejlődéslélektan

Elnök: **Tóth Réka** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola

ÁBrandország lakói – Szociálpszichológiai és antropológiai vizsgálatok társadalmi törésvonalak mentén az óvodában

Tóth Réka
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola

A kisgyermekek szocializációs folyamatainak pontos megismerése, a szocializációt érintő különböző ideológiák megragadása az elmúlt évtizedekben kiemelten fontossá vált a társadalomtudományokban, hiszen a „gyermek”, a „gyermeki” fogalmai, illetve az ezek szerepéről alkotott elképzelések egyre hangsúlyosabban jelentek meg a közgondolkodásban is.

Az előadás egy 2022-ben kezdődött, a gyerekeknek szánt irodalom fogyasztási szokásaira, illetve a gyerekközösségek értékeinek, szabályrendszereinek és a megragadható tabuknak a változásaira fókuszáló terepkutatást kíván bemutatni. A vizsgálat 2024-től több óvodai csoportban zajló résztvevő megfigyeléssel, továbbá a családokkal készített mélyinterjúkkal

egészült ki. A terepmunka középpontjában a mindennapi élet megfigyelése, a gyerekek saját világának, illetve a társadalmi-kulturális törésvonalaknak, a határképzésnek és az azok mentén formálódó szimbólumoknak és jelentéseknek a feltárása áll.

A tágabb társadalmi rendszer, illetve közösségek hiedelmei, attitűdjei, ideológiái befolyásolják az óvodai csoportokat. Az előadásban bemutatásra kerül, mi történik az eltérő vezetési stílusokkal jellemezhető óvodai csoportokban, továbbá, hogy milyen hatást gyakorol mindez a gyerekek nevelésére. A különböző kultúrákból érkező családok érintkezésének, a gyerekek óvodai interakcióinak vizsgálata mellett az antropológiai gyermekkutatások elhanyagolt területe, a gyerekek saját világának, perspektívájának megjelenítse is hangsúlyos szerepet kap. Az émikus megközelítés (a közösségek belső nézőpontjának hangsúlyozása) beemelésével, a kutatás fontos információkkal igyekszik gazdagítani az elsősorban a gyerekekkel kapcsolatos attitűdökkel és a nevelési stratégiákkal foglalkozó vizsgálatokat, a gyerekkort és a kapcsolódó társadalmi intézményeket érintő elképzeléseinket.

Az erőfeszítés és az erőforrások hozzáférhetőségének szerepe a gyerekek jutalmazási döntéseiben és igazságossági ítéleteiben

Ferenczi Anna Éva[1], Koch András Ádám[1], Pántya József[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A szolidaritás vizsgálata régóta témát ad a szociálpszichológiai kutatásoknak, de elsősorban felnőtt korosztályban. Folynak empirikus kutatások gyermekek körében is, noha azok jellemzően közvetetten, csak egy-egy szempont mentén vizsgálják a gyermekek elosztási döntéseit, keresve az igazságos elosztás általuk érvényesített szempontjait. Ilyenek például a procedurális igazságosság elemei, az érdemalapú méltányosság, az egyenlőség stb. Nemzetközi összehasonlításra épülő kutatások arról számoltak be, hogy a 4-11 éves gyermekek óvodáskorban az egyenlő erőforrás-elosztást, iskoláskorban az erőfeszítésen és érdemen alapuló, méltányos elosztást preferálják. Az, hogy ezekben a döntésekben mikor jelennek meg azok a kompenzatorikus attitűdök, amelyek az erőfeszítésen túl a teljesítményt jelentősen befolyásoló erőforrások eleve rendelkezésre állását is számba veszik, ismereteink szerint eddig még nem vizsgálták. Két kérdőíves kutatásban szerettük volna jobban megismerni a 8-12 évesek jutalmazási döntéseit és igazságosság-megítéléseit olyan helyzetekben, amelyek a cselekvő erőfeszítésének és az általa mozgósítható erőforrásoknak a mértékét egyszerre manipulálták. Első kutatásunkban 11-12 éves gyerekek (N = 93) egy 2 (alacsony/magas erőfeszítés) × 2 (alacsony/magas erőforrásokhoz való hozzáférés) személyek közötti elrendezésben olyan szcenáriót olvastak, amelynek szereplője kevés vagy sok munkával teljesített egy iskolai feladatot, amelyhez könnyen vagy nehezen elérhető erőforrások álltak rendelkezésére. A gyerekeket ezután arról kérdeztük, a szereplő kapjon-e meg egy bizonyos jutalmat, illetve mennyire lenne igazságos és helyes őt megjutalmazni. A jutalom odaítélését az erőfeszítés és a hozzáférhetőség főhatásai nem, interaktív hatásuk viszont jelentősen befolyásolta: a jutalmat a gyerekek túlnyomó többsége a magas erőfeszítés és magas hozzáférés kondícióban ítélte oda, miközben az alacsony hozzáférés melletti magas erőfeszítés esetén a jutalmazási kedv nem várt mértékben visszaesett, ami egyébként a kis erőfeszítés feltételeiben volt a legalacsonyabb. Az igazságosság megítélésében kizárólag az erőfeszítés mértéke tett különbséget. A hozzáférés mértékére reagáló kompenzatorikus attitűdöket ebben a kutatásban tehát nem tudtuk tetten érni, ezért egy második kutatást terveztünk, amelynek az adatgyűjtése

8-10 éves gyerekek körében jelenleg is zajlik. A vizsgált szempontok és a 2×2-es elrendezés megtartása, valamint a szcenárió jelentős átdolgozása mellett a kérdőívbe moderáló változókként immár a meritokratikus nézetek és az empátia korosztályspecifikus mérései is bekerültek. Várakozásaink szerint az empátia magasabb foka és a meritokratikus nézetekkel való egyet nem értés mellett, a kompenzatorikus attitűdöket tükröző döntéseket és igazságossági ítéleteket látunk a nagy erőfeszítéssel, de alacsony hozzáféréssel jellemezhető cselekvések esetében. Az előadás során kitérünk kutatásaink limitációira és kitekintünk az eredmények gyakorlati hasznosíthatósága felé is.

Lehet természetes, ami mesterséges?! – Okostelefon-használati stratégiák anya-csecsemő interakciós dinamikára gyakorolt hatásai

P. Remete Eszter[1], Schrőter Petra[1], Aranyi Gábor[1,2]
[1]Eötvös Lorand Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Peadógiai és Pszichológai Intézet, Szombathely
[2]Sigmund Freud University, Faculty of Psychotherapy Science, Vienna, Austria

Az okoseszköz-használat mindennapjaink szerves részévé vált. Számos pozitív funkciójának megtapasztalása mellett társas interakcióinkra negatív hatással lehet, elsősorban a figyelem elvonása által. Ezen jelenséget írja le a technológia és interferencia szavakból ötvözött technoferencia fogalma. Csecsemők esetén különösen fontos a technológia társas interakciókra gyakorolt hatásának vizsgálata, mivel a korai életszakaszban a környezeti tényezők meghatározó szerepet töltenek be a fejlődésben. Feltáró jellegű kutatás-sorozatunkban az okoseszköz-használat interakciós dinamikát befolyásoló hatásait vizsgáltuk különböző típusú anya-csecsemő interakciós helyzetekben.

Első kutatásunk során 12 anya-csecsemő pár szabadjáték során mutatott viselkedését elemeztük, és arra kerestük a választ, miképp használják az anyák okostelefonjukat és ez milyen hatással van gyermekükkel folytatott interakcióikra. Elsősorban az interaktivitás és a csecsemők kapcsolatkeresésére reagáló anyai válaszkészség csökkenő arányát figyeltük meg, de nagy változatosság mutatkozott az anyák telefonozási stratégiáiban is, akik különböző modalitásokban igyekeztek megosztani figyelmüket a telefon és gyermekük között. A telefonhasználat idejét tekintve két fő stratégia volt jellemző: a telefonban való hosszas elmerülés, majd teljes figyelemmel visszatérés a gyermekhez, illetve a figyelem váltogatása a csecsemő és a telefon között.

Második kutatásunkban célzottan e két anyai stratégia interakciós dinamikára gyakorolt hatásait vizsgáltuk egy módosított fapofa típusú elrendezésben. Ismételt méréses elrendezést alkalmazva, szemtől-szembeni interakciós helyzetben vizsgáltuk 14 anya-csecsemő pár viselkedését és affektivitásának alakulását. A 6-7 hónapos csecsemők mindkét helyzetben egyaránt a distressz jeleit mutatták, azonban a finomelemzések eredményei arra utaltak, hogy az anyák többszöri, rövidebb intervallumokban való telefonozása megterhelőbb volt a csecsemők számára, mint az egyszeri hosszabb megszakítás. Ez arra utal, hogy az interakció folyamatos újjászervezése olyan kihívást állít a szülő-gyermek párok elé, mellyel nehezebben képesek megbirkózni. Az interakció helyreállítása a telefonhasználat után a zavartalan interakciók során létrejövő anya-csecsemő szinkronitás mértékével is összefüggött.

A Conners Gyermek Magatartás Kérdőív szerepe az atipikus fejlődés differenciáldiagnosztikai megközelítésében

Horváth Dorottya[1,2,3], Láng Diána Ágnes[4], Láng András[4]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Doktori Iskola

[2]Veszprém Vármegyei Csolnoky Ferenc Kórház Felnőtt Pszichiátriai Szakrendelő és Gondozó

[3]ÉPC-Honvédkórház, Balatonfüredi Kardiológiai Rehabilitációs Intézet

[4]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A gyermekek viselkedésére vonatkozó szülői észrevételek nagy hangsúllyal jelennek meg mind a diagnózisalkotás, mind a nyomonkövetés során, hiszen a szakemberek gyakran támaszkodnak szülői kérdőívek, becslőskálák eredményeire. A Conners Gyermek Magatartás Kérdőív egy népszerű kutatási és klinikai eszköz a gyermekkori viselkedésszabályozási problémákkal kapcsolatos szülői megítélések feltérképezésére. A hazai szakmai protokoll szerint ugyanakkor a kérdőív nem bír önmagában diagnosztikai értékkel az aktivitás-és figyelemzavar tekintetében.

Jelen kutatás azon kérdés megválaszolását célozta, hogy vajon a Conners Gyermek Magatartás Kérdőív oppozíció, kogníció, hiperaktivitás és ADHD alskáláinak eredményei mentén elkülöníthetők-e az atipikus és a tipikus fejlődésű gyermekek, határvonal húzható-e a tisztán tanulási zavarral, a tisztán aktivitás-és figyelemzavarral és tanulási zavarral társuló aktivitás-és figyelemzavarral, továbbá a tipikus fejlődésű gyermekek között?

A kutatásban 157 fő ép intellektusú, 9-14 éves gyermek (35% leány, M = 11,5, SD = 1, 90) vett részt. Az összes résztvevő 50 tipikus fejlődésű (26% leány, M = 10,4, SD = 1,18), 66 tanulási zavarral (47% leány, M = 12,2, SD = 1,83) és 41 aktivitás-és figyelemzavarral, továbbá aktivitás-és figyelemzavarral és tanulási zavarral együttesen élő (27% leány, M = 12, 4, SD = 1,97) gyermekből tevődött össze.

A kérdőív egy tágabb kutatás kérdőívcsomagjának volt része. A jólétet a WHO jóllét-indexe, az érzelemszabályozást a Kognitív Érzelem Reguláció Kérdőív, a rezilienciát a Gyermek és Ifjúsági Reziliencia Mérőeszköz és a Szülői Reziliencia Kérdőív, míg a figyelemhiányra, hiperaktivitásra és impulzivitásra vonatkozó viselkedéses sajátosságokat a Conners Gyermek Magatartás Kérdőív és a Felnőtt ADHD Önértékelési Skála felhasználásával mértük. A Conners Gyermek Magatartás Kérdőívet a gyermekek egyik szülője töltötte ki. A beválogatási kritériumoknak történő megfelelésük önbeszámolás, önkéntes jelentkezés, illetve a bemutatott szakértői bizottsági vizsgálati dokumentációk alapján került megítélésre.

A Conners Gyermek Magatartás Kérdőív értékeit ROC elemzésnek vetettük alá. A kérdőív minden skálája sikeresnek bizonyult az ADHD diagnózissal rendelkező és a neurotipikus gyermekek elkülönítésében (AUC oppozíció = 0,789 és AUC kogníció = 0,876 közötti értékekkel). Az AUC értékek alapján a kérdőív az izolált (értsd ADHD diagnózis nélkül) tanulási zavarral diagnosztizált tanulókat már kevésbé megbízhatóan tudta elkülöníteni a neurotipikus gyermekektől (minden AUC <0,730). Végezetül az izolált tanulási zavar és az ADHD diagnózissal rendelkező gyermekek között a kérdőív mérsékelt sikerességgel teljesített, a leggyengébb teljesítményt a kogníció alskála (AUC = 0,724), míg a legjobb teljesítményt a hiperaktivitás alskála (AUC = 0,757) mutatta. Összehasonlításképp a nemek között a kérdőív szinte a véletlenszerű szintjén tudott csak diszkriminálni (AUC = 0,526 – 0,553).

Fiatal serdülő gyermekek testi érzelem felismerése az inverz hatás és a közvetítő személy nemének tükrében

Lázár Gyopárka[1], Lábadi Beatrix[2], Csonka Zsófia, Bőke Fruzsina, Sepsey Anna, Stamler Anna Matild

[1]Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Elméleti Intézet

[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A gyermekek érzelemfelismerése az életkor előrehaladtával dinamikusan fejlődik, bővülve az érzelmekkel kapcsolatos ismeretekkel. Ezzel párhuzamosan nő a szociális képességek, valamint a saját és mások érzelmeinek megértése iránti igény. Számos kutatás foglalkozott az érzelemfelismerés fejlődésével a csecsemőkortól a serdülőkorig, különösen az emberi arcok és testek által közvetített érzelmek észlelésével kapcsolatban. Ugyanakkor sok kutatás nem veszi figyelembe például a testek konfigurális feldolgozásának hatását, vagy a közvetítő személy nemét (férfi/nő). Továbbá, a fiatal serdülők (11-14 év) érzelemfelismerésére vonatkozó kutatások száma is alacsony. A fentiek tükrében jelen kutatásunk célja, hogy feltárjuk az emberi testek által közvetített érzelmek felismerésében szerepet játszó konfigurális feldolgozási folyamatokat az inverz hatás által (normál vagy inverz állású képek észlelése), valamint az, hogy a vizsgálat során látott közvetítő személy/modell neme (férfi vagy nő) befolyásolja-e az adott érzelem (boldogság, harag, félelem) felismerésének pontosságát, illetve gyorsaságát fiatal serdülő gyerekeknél. A kutatásban három fő hipotézist fogalmaztunk meg. 1. A pozitív érzelmek felismerése könnyebb, mint a negatív érzelmeké. 2. A női modellek által közvetített érzelmek felismerése pontosabb, mint a férfi modelleké. 3. Az inverz hatás és a közvetítő személy neme nagyobb hatással vannak a negatív érzelmek felismerésére. A kutatásban 29 fiatal serdülő (18 fiú, 11 lány, átlagéletkor: 12,7 év) vett részt. Szürkeárnyalatos képeket használtunk érzelmeket kifejező férfiak és nők képeivel, arckifejezéseik ki voltak takarva. Minden kép normál és inverz helyzetben is megjelent, a résztvevők egérrel választották ki az általuk megítélt érzelmet (boldogság, harag, félelem). Összességében a felismerési pontosság a boldogság esetén volt a legmagasabb, ezt követte a félelem, majd a legalacsonyabb a harag felismerése volt. A reakcióidők esetén a vártnak megfelelően a harag felismerésekor volt a legmagasabb a reakcióidő, míg a boldogságnál a legalacsonyabb. A női modellek által közvetített érzelmek felismerése pontosabb volt a férfiakéhoz képest, különösen a negatív érzelmek esetében. Az inverzió nem mutatott jelentős hatást az érzelemfelismerésre. Eredményeink rámutatnak arra, hogy önmagában a testek konfigurális feldolgozási folyamata nem elegendő az egyes érzelmek felismeréséhez és megkülönböztetéséhez, ehhez más, érzelmenként egyedi tulajdonságok is szükségesek.

Klinikai pszichológia

Elnök: **Scheller Virág** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

A Módosított Yale Ételaddikciós Skála 2.0 validálása magyar nyelvre, nem-klinikai mintán, és annak összevetése a Yale Ételaddikciós Skála 2.0-val

Scheller Virág[1], Kotyuk Eszter[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés: Az elhízás világméretű problémává vált, amit gyakran összefüggésbe hoznak az ételfüggőséggel. Ennek a jelenségnek a mérésére az egyik leggyakrabban használt eszköz a Yale Food Addiction Scale. Az amerikai kérdőív újabb, rövidített változata a módosított Yale Food Addiction Scale 2.0 (mYFAS 2.0). A kutatás célja a mYFAS2.0 kérdőív magyarra történő validálása, valamint az élelmiszer-függőség és a Jutalomhiányos tünetegyüttes lehetséges kapcsolatának vizsgálata nem klinikai mintán. 445 személy vett részt a keresztmetszeti kutatásban, ahol a résztvevők egy online kérdőívet töltöttek ki. A kérdőívcsomagnak részét képezték a demográfiai adatok és az étkezési szokások feltérképezése, valamint tartalmazta a mYFAS 2.0 magyar verzióját, a Barratt Impulzivitás Skálát (BIS-8), valamint a Jutalomhiányos Tünetegyüttes Kérdőívet (RDSQ-29). A mYFAS 2.0 magyar verziójának struktúrája megerősítő faktoranalízissel lett ellenőrizve, míg az ételfüggőség pontszám és az RDSQ-29, BIS-R-21 és BMI közötti kapcsolatok korrelációval lettek tesztelve.

A mYFAS 2.0-nál megfigyelt egyfaktoros modellhez való jó illeszkedést a megerősítő faktoranalízis alátámasztotta a magyar verziónál is (H-mYFAS 2.0). A Cronbach-alfa minden esetben megfelelő volt. A H-mYFAS 2.0 tünetszám pontszámok szignifikánsan korreláltak a BMI-vel (r = 0,194), az RDSQ-29-cel (r = 0,256) és a BIS-R-21 alskálákkal (r = 0,193 és0,332 közötti tartomány). A mYFAS 2.0 magyar fordítása nem-klinikai mintán megfelelő validitást mutatott, megbízható mérőeszköznek bizonyult, a későbbiekben klinikai mintán is fontos tesztelni.

Mi és az MI: empátia, kötődés és antropomorfizálás a mesterséges intelligenciával való kapcsolatban

Szondy Máté
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet - és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A mesterséges intelligencia (MI) alapú megoldások egyre több szerepkörben jelennek meg az életünkben – kollégaként, terapeutaként, tanárként vagy akár társas partnerként –, ami számos, komplex pszichológiai és társadalmi kérdéseket vet fel. Előadásomban egyrészt azt vizsgálom, hogy milyen jellegzetességei vannak az emberek MI-hez való kapcsolódásának, másrészt azt, hogy az MI-vel való interakció hogyan befolyásolja ez emberek egymás közti kapcsolatát.

A technofóbia és technooptimizmus történeti kontextusának bemutatása után bemutatom az MI-vel kapcsolatos leggyakoribb félelmeket és az ezeket befolyásoló tényezőket. A kutatások szerint az MI antropomorfizálása gyakran megtörténik, különösen, ha autonómiát, illetve az emberre jellemző kommunikációs mintázatokat mutat. Ugyanakkor a robotikából ismert uncanny valley („borzongások völgye”) jelenséget az MI is képes kiváltani: a „majdnem-emberi” MI averzív hatást is kelthet.

Különösen izgalmas kérdés az empátia megjelenése az ember-MI kapcsolatokban. A kutatási eredmények szerint a mesterséges ágensek képesek az empátiát kifejező kommunikációra – ugyanakkor ha kiderül, hogy ez az üzenet nem egy embertől érkezett, akkor annak nyugtató és szorongáscsökkentő hatása csökken. Az emberek pedig képesek empátiát érezni mesterséges ágensekkel kapcsolatban is, akkor is, ha tisztában vannak annak élettelen jellegével.

Számos anekdotikus, illetve empirikus adat jelzi, hogy az emberek képesek kötődést megélni MI-alapú (digitális, virtuális) „személyek" felé. A jelenség azonban nem teljesen új: régóta ismert jelenség a non-humán ágensekhez való kötődés (pl. helykötődés vagy házikedvencekhez való kötődés).

A társas kapcsolatok jövőjével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy az MI használata hosszútávon vajon csökkenti-e a magányosság negatív következményeit, vagy inkább tartóssá teszi-e azokat a humán kapcsolatok háttérbe szorulása miatt. Hosszú távon az MI-vel való interakció átalakíthatja a szociális viselkedés normáit, a társas szerepeket és feladatokat, illetve a családi rendszerek határait.

A jövőben egyre fontosabb szemponttá válik, hogy a mesterséges intelligenciával való kapcsolat ne helyettesítse, hanem támogassa és kiegészítse az emberi kapcsolatokat. Emellett az etikus MI-fejlesztés és az MI-ismeret (AI-literacy) növelése elengedhetetlen ahhoz, hogy az emberek tudatosan és felelősségteljesen alakítsák viszonyukat a mesterséges intelligenciával.

Inhibíciós kontroll vizsgálata szociális térben Borderline személyiségzavarban

Zákány Laura[1], Lévay Evelyn[2], Unoka Zsolt[2]
[1]Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

A borderline személyiségzavar egy magas prevalenciájú kórkép, mely jelentős kognitív diszregulációval jár. Az impulzuskontroll-zavarok hozzájárulnak a destruktív kapcsolati mintázatokhoz és a döntéshozatali problémákhoz. Noha számos kutatás vizsgálta az impulzivitás neurokognitív hátterét, az kevésbé ismert, hogy a szociális kontextus milyen hatással van a viselkedésgátlásra. Jelen vizsgálat célja a BPD-ben szenvedő betegek végrehajtó funkcióinak és reakcióidőbeli sajátosságainak feltárása különböző szociális kontextusokban.

Két klasszikus neurokognitív feladat, a Go/No-go és a Stroop teszt alkalmazásával vizsgáltuk az inhibíciós kontrollt. Mindezt hideg és forró szociális kontextusban versengő és együttműködő helyzetekben. A vizsgálatban 23 BPD-s beteg vett részt, akik a Semmelweis Egyetem Pszichoterápiás Osztályán fekvőbeteg-ellátásban részesültek, valamint egy életkorban, nemben és iskolázottságban illesztett, 23 fős egészséges kontrollcsoport.

A Go/No-go feladatban hideg szituációban a BPD csoport gyorsabban reagált mind helyes, mind téves válaszok esetén, bár ezek a különbségek csak tendenciaként jelentek meg. Ugyanakkor a helyes válaszok reakcióidejének összesített elemzése szignifikáns különbséget mutatott a kontrollcsoporttal szemben. Abban az esetben, mikor a résztvevőknek egy No-go szünet után kellett újra reagálniuk, a szociális helyzet hatása mutatkozott, a forró szociális környezet hátrányosan befolyásolta a teljesítményt.

A Stroop teszt reakcióidőinek elemzése szignifikáns főhatást mutatott a szociális helyzet függvényében, valamint a csoport és a hideg/forró feltétel interakciójában is. Mindkét csoport gyorsabb volt a forró feltételek között a hideg feltételekhez képest. Ezen felül a BPD csoport gyorsabbnak bizonyult a versengő és együttműködő helyzetekben az egészséges kontrollokhoz viszonyítva, a hideg feltételekben viszont jelentősen lassabbnak mutatkoztak. Hasonló tendencia jelent meg a kongruens és inkongruens próbák elemzésekor, ahol a kongruens próbák esetében mindkét csoport jobb teljesítményt nyújtott versengő helyzetekben.

Eredményeink arra utalnak, hogy a szociális helyzet általánosságban befolyásolja a gátló funkciókat, azonban a BPD-ben szenvedő betegek esetében ez a hatás eltérő módon jelentkezik. Nem pusztán általános kognitív deficit figyelhető meg, hanem a végrehajtó működés dinamikusan változik a szociális kontextus függvényében. A társas helyzetekben a BPD-s betegek fokozott reaktivitást mutattak a hideg, gépies feltételekhez képest. Míg a versengő helyzetek javíthatják a teljesítményt, a hirtelen alkalmazkodást igénylő feladatok teljesítményromláshoz vezethetnek. Ezek az eredmények alátámasztják, hogy a gátlási nehézségek jelen vannak, ám ez nem egyértelmű és konzisztens hátrányt jelent, hanem a környezeti ingerek hatására előnyként is szolgálhat. A jövőbeli kutatásoknak nagyobb mintákon kellene vizsgálniuk a szociális helyzetek és a végrehajtó funkciók kapcsolatát, hogy az eredmények egyértelműbbé váljanak.

A "gyógyító képzelet" (Simonton) módszer, mint a daganatos betegek megküzdését segítő pszichoszociális intervenció és annak tapasztalatai a SZTE SZAKK Onkoterápiás Klinikán

Kékes-Szabó Marietta
Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A „gyógyító képzelet” módszert Carl Simonton (radioonkológus) és felesége, Stephanie Simonton (pszichológus) az 1970-es években dolgozták ki. A tréning, mint komplex pszichológiai rehabilitációs program, abban támogatja a daganatos betegeket, hogy belső erőforrásaikat – a mindennapokban is jól alkalmazható technikák elsajátításával – felfedezzék és mobilizálni tudják. Ezáltal pedig betegségükkel, megváltozott élethelyzetükkel hatékonyabb megküzdésre lehetnek képesek. Továbbá a csoport a sorstársi támogatást is nyújtja, ami szintén pozitív hatású (Prezenszki, 2022). A SZTE SZAKK Onkoterápiás Klinikán a múlt évben nyílt rá lehetőség, hogy pácienseink is elsajátíthassák a relaxáción és képzelet erején alapuló módszert, ami mind nagyobb érdeklődésre tart számot. Előadásomban (1) a módszert, valamint – ezen csoportok vezetőjeként - a tréning során szerzett tapasztalatokat kívánom megosztani, néhány gyakorlatorientált esetvignettával illusztrálva a csoportban lezajlott történéseket, munkát. (2) A csoportfolyamatra reflektáló, a résztvevők utolsó találkozásunk alkalmával adott visszajelzéseinek tartalomelemzése révén nyert eredményekről számolok be. Mindezek alapján elmondható, hogy a csoporton való részvétel mérsékelni tudta a betegek tehetetlenség érzését, számukra – miként ez a tréninget megalkotó Simonton házaspárnak is fő célja volt - reményt adott. A résztvevők közelebb tudtak kerülni a gyakorlások révén belső világukhoz, miközben önnön szükségleteiket is jobban felismerték és verbalizálni tudták. Betegeink a mindennapi társas helyzetekben egyre hatékonyabbnak kezdték észlelni fellépésüket, jobban képviselték érdekeiket. Pszichés tüneteik is kedvező irányba változtak (szorongásuk csökkent, hangulatuk pedig javult), miközben életmotivációjuk nőtt. Összességében a csoporton való részvétel

jótékonyan befolyásolta a krónikus betegséggel küzdők életminőségét, így az orvosi kezelések mellett optimális kiegészítő pszichológiai intervenciónak bizonyult.

A személyiségszerveződés és pszichopatológia kapcsolata: A STIPO-R és MMPI-2 empirikus vizsgálata pszichoterápiás osztályos pácienseknél

Kiss Tibor Cece[1], Láng András[2]
[1]Semmelweis Egyetem, Rehabilitációs Klinika, Tündérhegyi Pszichoterápiás Osztály
[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: A személyiségszerveződés diagnosztikai értékelése kiemelt jelentőséggel bír a klinikai pszichológiában. A STIPO-R (Structured Interview of Personality Organization – Revised) egy félig strukturált interjú, amely az identitás, tárgykapcsolatok, védekező mechanizmusok, agresszió és morális értékrend személyiségműködési területeit vizsgálja. Az MMPI-2 pszichometriai eszközként alkalmazható a pszichopatológiai jellemzők széles skálájának mérésére, amely magában foglalja az AMPD-vel összhangban lévő PSY-5 skálákat (pl. agresszivitás, pszichoticizmus, gátolatlanság, negatív emocionalitás, introverzió).

Cél: Kutatásunk célja a STIPO-R főskáláinak és az MMPI-2 egyes skáláinak együttjárásának vizsgálata. Ezen túlmenően azt is elemezzük, hogy a STIPO-R által mért személyiségműködési dimenziók milyen mértékben jósolják be a kezelés során bekövetkező változásokat az MMPI-2 skálákban.

Módszer: A vizsgálatba a Tündérhegyi Pszichoterápiás Osztályon kezelt pácienseket vontuk be 2021. szeptembere és 2023. januárja között. A résztvevők kitöltötték az MMPI-2 tesztet a felvételkor és a terápia végén, valamint részt vettek egy STIPO-R interjún. Az adatok elemzése során korrelációs és lineáris regressziós elemzést alkalmaztunk. A végső mintába csak azok a résztvevők kerültek be (N = 130), akiknél az MMPI-2 teszt megbízhatósági mutatói (F <80 T, K <80 T) megfelelőnek bizonyultak.

Eredmények: Eredményeink alapján a STIPO-R főskáláinak értékei szignifikáns együttjárást mutattak az MMPI-2 beavatkozás előtti értékeivel. A regressziós elemzések azt mutatták, hogy elsősorban a tárgykapcsolatok és az elhárító mechanizmusok minősége prediktív értékkel bírtak az MMPI-2 egyes összesített pszichopatológiai skáláira vonatkozóan. A változásvizsgálatok ugyanakkor azt mutatták, hogy a STIPO-R nem bizonyult erős prediktornak az MMPI-2 által mért, a terápiás beavatkozás során bekövetkezett változásokra.

Következtetések: Az eredmények – az MMPI-2-vel összevetve – alátámasztják a STIPO-R klinikai alkalmazhatóságát, különösen a páciensek kezdeti személyiségszerveződési szintjének és pszichopatológiai jellemzőinek feltérképezésében. Ugyanakkor a kezelés hatására bekövetkező változások előrejelzésében a STIPO-R korlátozott prediktív erővel rendelkezik, ami felveti annak kérdését, hogy milyen további tényezők befolyásolják a terápiás változást.

Szociálpszichológia

Elnök: **Tegzes Nóra** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Filozófiatudományi Doktori Iskola

Hit képeken, hit szavakban – idős emberek vallásgyakorlásának vizsgálata

Tegzes Nóra[1], Bodor Péter[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Filozófiatudományi Doktori Iskola
[2]Miskolci Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Tanárképző Intézet

A vallásosság és a hit az emberiség örök kérdései közé tartoznak. A vallás és a hit a modern pszichológia egyik atyja, William James kiterjedt tanulmányai nyomán a pszichológiát is mindmáig foglalkoztatja. Mit jelent hívőnek lenni? Hogyan gyakorolják hitüket a templomba rendszeresen járó személyek a szentmisén kívül? Habár sokak számára a mindennapi élet szerves része, mégis kihívást jelent megragadni a megélt vallásosság és hit természetét, jelentését, illetve egyéni változatait. Elemzésünk a megélt vallásosság jelentését kvalitatív eszközökkel vizsgálja.

Kutatásunk célja a transzcendenshez fűződő viszony mélyebb rétegeinek feltárása. Vizsgálatunkban 70 év feletti katolikus hívőket kerestünk fel. A kutatás során vizuális reprezentációra alkalmas eszközöket alkalmaztunk annak vizsgálatára, hogy: 1.) a részvevők milyen hitük szempontjából jelentős tárgyakkal és eseményekkel találkoznak mindennapjaik során, és 2.) hogyan ruházzák fel ezeket vallási jelentőséggel.

A kutatás során a fotóhang (Photovoice) módszert kombináltuk tematikus elemzéssel. A résztvevők három héten keresztül rendszeresen fényképeket készítettek olyan tárgyakról, emberekről és helyzetekről, amelyek számukra a mindennapokban megélt vallásosságot és hitet jelképezik. Ehhez saját okostelefonjaikat vagy a kutatás céljaira biztosított digitális kamerákat használták. Az általuk készített képeket összegyűjtöttük, majd a kutatás alanyival félig strukturált interjúkban megbeszéltük őket. A fényképek és interjúk segítségével betekintést nyerhetünk a résztvevőknek a transzcendenciával, a hittel és a római katolikus valláshoz kapcsolódó gyakorlatokkal összefüggő tapasztalataiba.

A kollektív fenyegetések rendszerigazoló hatása

Tóth Barbara[1], Vincze Orsolya[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az elmúlt néhány évben számos csoportközi fenyegetéssel kellett szembenéznünk, mint például az orosz-ukrán háborúval, illetve Magyarországon az Európai Unió által bevezetett szankciókkal, amelyek hatását a politikai retorika tovább erősítette. Nemcsak a jelenben észlelt fenyegetések, hanem a múltbeli viktimizáció is kollektív fenyegetésként értelmezhető. A fenyegetés észlelése fokozza a kiszolgáltatottság és a bizonytalanság érzését, amelyre az emberek különféle védekezési stratégiákat alkalmaznak annak érdekében, hogy visszanyerjék a kontroll érzetét. Az egyik ilyen megküzdési mechanizmus a rendszerigazolás lehet. Jelen tanulmány (N = 477) célja az volt, hogy megvizsgálja, miként vezethetnek a jelenbéli fenyegetések és a múltbeli viktimizáció a rendszer igazolásához, valamint, hogy hogyan válhatnak a politikai mobilizáció eszközévé. A vizsgálat két aktuális fenyegetésre fókuszált: az ukrán válságra és az EU-szankciókra. A vizsgált fenyegetések szorosan kapcsolódnak múltbeli tapasztalatokhoz: az ukrán háború az orosz elnyomás történelmi emlékezetét idézi, míg az EU-szankciók a Trianonnal összefüggésbe hozott „Nyugat árulásának” narratívájával rezonálnak.

A magyar nemzeti identitás egyik meghatározó eleme a kollektív áldozati tudat; a közelmúltban a kutatók úgy találták, hogy az összehasonlító áldozati hiedelmek (exkluzív és inkluzív) nem feltétlenül relevánsak a kelet-közép-európai országokban, mivel például Magyarországra inkább a történelmi, semmint a jelenben is tartó viktimizáció a jellemző. A kollektív áldozati tudatot tehát a kelet-közép-európai régióra jellemző áldozati hiedelmekkel mértük. A két észlelt fenyegetés teljesen eltérő hatással volt a rendszer igazolására; az ukrán válság észlelt fenyegetése nem volt hatással a rendszerigazolsára, míg az EU-szankciók fenyegetése közvetve, a kollektív áldozati hiedelmeken keresztül vezetett rendszerigazoláshoz. Az eredmények azt sugallják, hogy különböző típusú fenyegetésekről van szó, és a politikai retorikából adódóan eltérő hatásuk lehet.

A nemzeti identitás lényeges dimenziói és a csoportközi viszonyok reprezentációja a Orbán Viktor beszédeiben

Kormos Nikolett[1], Vincze Orsolya[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A politikai beszédek alapvető fontosságúak a közvélemény megítélésének alakításában, éppen ezért létfontosságú forrásai annak, hogy a nyilvánosság megértsen egy adott társadalmi vagy politikai helyzetet. A Miniszterelnök beszédeit vizsgálva képet kaphatunk az általa képviselt nemzet aktuális állapotának megítéléséről, valamint betekintést nyerhetünk az ország vezetőjének értékekhez és hagyományokhoz való viszonyába. Ezek a szövegek alapjául szolgálnak a nemzet politikai prioritásainak meghatározásához, nemzetközi kapcsolatainak tisztázásához, valamint a globális kérdésekkel kapcsolatos álláspontjának megvilágításához. Formálják és irányítják a közbeszédet, valamint befolyásolják a közvélekedést. Jelen tanulmányban Orbán Viktor miniszterelnök 2010 és 2025 közötti beszédeit elemeztük, hogy képet kapjunk a szövegekben felelhető nemzeti identitás reprezentációjának változásairól.

Az elemzéshez az IRaMuTeQ programot alkalmaztuk (szófelhő és klaszteranalízis), hogy feltárjuk Orbán Viktor beszédeiben az identitáskonstrukció főbb dimenzióit. Kiemelt figyelmet fordítottunk a visszatérő és időszakos témák, valamint ezek szerepére a csoportközi viszonyok kontextusában, legyen szó nemzeten belüli csoportokról (például társadalmi rétegek, kisebbségek), vagy nemzeteken túlnyúló entitásokról (mint az Európai Unió, a Visegrádi Négyek és a határon túli magyarok).

Az előzetes elemzések kirajzolják a visszatérő témák (például a keresztény konzervatív nemzet, család vagy szuverenitás) és időszakos témák (migráció, háború) reprezentációjának változását az idő előrehaladtával.

A magyar nemzeti identitás és kollektív áldozati tudat mintázatai és egyéb összefüggései

Papp Sára[1], Szabó Zsolt Péter[2], Vincze Orsolya[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástudományi Kar, Vezetéstudományi Intézet

A szakirodalom alapvető összefüggésként tekint a kollektív áldozati tudat és a nemzettel való azonosulás kapcsolatára. Lévén, hogy a nemzettel való azonosulás és a kollektív áldozati tudat

nem homogén jelenségek, hanem eltérő aspektusokkal, módokkal rendelkeznek; beszélhetünk exkluzív és inkluzív áldozati tudatról, valamint kötődő és glorifikáló azonosulás módokról. Ezen aspektusok finom összefüggéseinek feltérképezésére tett kísérletek csupán az utóbbi időben jelentek meg. A jelen vizsgálat ezen kutatások sorába illeszkedik és célja, hogy feltárja a magyar nemzeti identitás és kollektív áldozati tudat kapcsolati mintázatait, és ezen mintázatok további összefüggését más kelet-közép európai áldozati hiedelmekkel, valamint a csoportközi viszonyulás egyéb jelenségeivel.

A vizsgálatban 471 fő vett részt (223 férfi, 248 nő, átlagéletkor M= 49 SD=15,3). A nemzettel való azonosulás (kötődő és glorifikáló) valamint a kollektív áldozati hiedelmek (exkluzív és inkluzív) alskálái alapján látens profilelemzést végeztünk. Az elemzés eredményeként négy profilt különítettünk el, amelyeket regresszióelemzéssel tovább vizsgáltunk. Feltártuk a profilok kapcsolatát a magyar nemzet jellegzetes áldozati hiedelmeivel, a szenvedésből fakadó büszkeséggel, az elárultság és az áldozattá válás láthatatlanságának érzésével, valamint a megbocsátás és a kollektív bűntudat elvárásával. Az eredmények azt mutatják, hogy a kapott profilok megkülönböztető összefüggést mutatnak a múltról való gondolkodásban és a csoportközi vélekedésekben.

Túlságosan emberi robot viselkedés lehetséges kockázatai

Őrsi Balázs[1], Csukonyi Csilla[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A humanoid robotok fejlettsége mára elérte azt a szintet, hogy nem csak fizikailag, külsőjüket tekintve tekinthetőek emberszerűnek, hanem viselkedésük is egyre inkább az emberi sémákat utánozza. A robotok fejlesztői gyakran játékosnak, illetve aranyosnak szánt emberszerű viselkedéseket programoznak a robotokba, annak érdekében, hogy a felhasználók pozitívabban reagáljanak azokra. Ez azonban súlyos kockázatot hordoz magában, hiszen a robot egyértelműen nem emberi lény, így az emberszerű viselkedése megzavarhatja a felhasználókat. Kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy egy humanoid által mutatott teljesen emberi megnyilvánulás milyen reakciókat vált ki a nem-robot szakértő emberekből. Vizsgálatunkban arra kértük a résztvevőket (N = 106), hogy végezzenek el egy rövid együttműködési feladatot egy NAO robottal, majd ennek végeztével kapcsolják ki a robotot. A kutatásunkban két vizsgálati elrendezés szerepelt. Egy irányítói, ahol az együttműködés során csak a résztvevő adott utasításokat a robotnak, valamint egy egyenrangú felállás, ahol a résztvevő és a robot kölcsönösen adtak egymásnak utasításokat. Egy harmadik, kontroll helyzetben nem történt együttműködési feladat elvégzése, itt a résztvevők egy történetet meséltek el NAO robotnak. A NAO robot minden elrendezésben a kikapcsolása előtt verbális tiltakozását fejezte ki egy „Kérlek, ne kapcsolj ki. Félek a sötétben.” kijelentéssel. Eredményeink szerint a résztvevők közel egyharmada szembe ment a vizsgálatvezetőtől korábban kapott utasítással, és a robot kérésének eleget téve bekapcsolva hagyta azt. Eredményeink szerint a robottal megtapasztalt függőségi helyzet és a kikapcsolási döntés interakciós hatásban állt, hiszen az irányítói elrendezésben azok a résztvevők akik végül kikapcsolták a robotot, hamarabb tették meg ezt a lépést, mint az együttműködő vagy a kontroll helyzetben kikapcsoló résztvevők. Ezzel szemben, az irányítói elrendezésben azok a résztvevők, akik végül bekapcsolva hagyták a robotot, tovább hezitáltak a döntés meghozataláig, mint az együttműködő vagy a kontroll helyzetben nem kikapcsoló résztvevők. Kutatásunk eredményei és a résztvevők utóinterjúiból

gyűjtött kvalitatív adatokból nyert visszajelzések rávilágítanak arra, hogy egy túlságosan emberinek tűnő viselkedés egy robottól elbizonytalanító és megzavaró hatású lehet az emberek számára, melynek következtében jelentős ideig tartó tétovázás és habozás is felléphet. Továbbá érdemes azt is kiemelni, hogy a kutatásunkban a robot kéréséhez való igazodás egy emberi utasítás figyelmen kívül hagyásával járt együtt, így további jelentős gyakorlati problémákra világít rá.

Angol nyelvű tematikus blokk- Presentations in English

Elnök: **Juhász Dávid** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

Psychological profiling of the latest GPT models

Juhász Dávid[1], Ujhelyi Adrienn[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

Interest is rapidly rising in the field of Artificial intelligence, and its capabilities. In the last couple of years, the list of potential applications for this technology has been growing exponentially. For this reason, I decided to test the last three versions of the most popular LLM (Large Language Model) on the market right now, GPT-3.5, GPT-4 and GPT-4o to shed light on some of the hidden biases of these systems as well as the hidden or maybe unintentional changes made as they get progressively more and more capable.

I conducted 13 psychological tests on all three versions to see the differences in the way they respond to this kind of psychological testing, and compare their results. For this, I used PsychoBench, a novel research software recently developed by Huang et al. (2024).

GPT-3.5 and GPT-4 have both been changed in some aspects compared to their previous versions. They also have severe problems answering emotional intelligence questionnaires. Additionally, another important finding of this study is that GPT-4o more closely resembles human answers in almost all tests than any of the previous models. These findings are only exploratory and should be further studied in the future. However, here might be a fundamental issue with the effectiveness of conducting these types of questionnaires about emotions and interpersonal relationships with artificial intelligence systems in general.

Grammatical gender interferes with numerical magnitude

Daria Kuznetsova[1], Krajcsi Attila[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

Numerical magnitude can interfere with other properties, such as the response side (the SNARC effect) or parity (the PNARC effect). The SNARC effect can be explained through continuous representations, where continuous number and space representations interfere. However, continuous representation cannot account for the PNARC effect, as the parity property (odd and even numbers) is not continuous. On the other hand, in alternative discrete models, both SNARC and PNARC effects can be explained as links between specific properties.

To contrast continuous and discrete models, the study examines whether grammatical gender can interfere with numerical magnitude - specifically, whether "feminine-masculine" and "small-large" properties interact. The study targeted Bulgarian and Russian native speakers. Feminine and masculine word lists were prepared for both languages. A grammatical gender decision task on these words was conducted before each parity and number comparison task. Each number presented in the numerical tasks followed a word from the list.

The findings revealed interference between grammatical gender and numerical magnitude in the Bulgarian sample but not in the Russian sample. In the Bulgarian group, grammatical gender was shown to interfere with magnitude and with the response side in the parity decision task. This finding is in line with the discrete models. Additional interference effects have been replicated: Magnitude, response side, and parity interfered with each other. It is still an open question why the difference can be seen between the two groups: time-sensitivity of the interferences, general instability of interference effects, and other factors are considered.

Daily dynamics of the temporal orientations of mind wandering: chronotype matters!

Miha Likar[1], Becz Bernadett[1], Tomacsek Vivien[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar

Theoretical accounts link mind wandering with attentional and executive processes, both of which exhibit time-of-day fluctuations influenced by chronotype. Similar circadian dynamics have been suggested for mind wandering; however, the existing studies are sparse and methodologically limited. We examined how chronotype and time-of-day effects influence daily variations in the frequency and temporal orientation of mind wandering, hypothesizing that mind wandering would occur more frequently during non-preferred times of the day. 152 participants were involved in an ecological momentary assessment, rendering a total of 13001 successfully completed samples. Generalized linear and linear mixed models were employed to investigate the effects of chronotype and time of day on mind wandering and its temporal orientations. Chronotype predicted the overall frequency of mind wandering as eveningness was associated with more, while morningness with less overall mind wandering. In addition, a pronounced circadian effect was observed, pointing to gradually decreasing mind wandering frequency over the course of the day, regardless of chronotype. Daily dynamics of the temporal orientation of mind wandering were significantly predicted by chronotype: While the proportion of future-oriented thoughts increased and that of present-oriented thoughts decreased throughout the day in evening chronotypes, the opposite was found for morning chronotypes. These findings suggest that time of day is associated with the frequency of mind wandering and its temporal orientation, the latter moderated by an individual's chronotype.

The Role of Romantic Relationships in Sojourners' Identity, Belonging, and Cultural Adaptation in Hungary

Fatih Akyüz[1], Fülöp Márta[2,3]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[3]HUN-REN Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

This study examines how romantic relationships influence sojourners' cultural adaptation and identity negotiation, drawing on Baumeister and Leary's (1995) 'need to belong' theory, which suggests a fundamental human drive for lasting, positive interpersonal relationships. This drive is heightened for sojourners, particularly during emerging adulthood (Arnett, 2000), a period of identity exploration. For sojourners, often in this life stage, the need to belong is increased by 'distancing' (Ward, Bochner, & Furnham, 2001), a sense of separation from both home and the new culture. Romantic relationships, as potential sources of connection and belonging, play a critical role in the sojourner's adaptation and identity negotiation.

The study examines the effects of these relationships on belonging and 'distancing' and how partners negotiate cultural frameworks within them.

Participants were 17 sojourners: international students and full-time employees, living in Hungary, from Syria, Türkiye, Tunisia, Morocco, Palestine, India, and China: 9 men and 8 women, aged 24-31 years (M = 26.93) with stays ranging from 2-10 years (M = 4.53). 9 were in romantic relationships, 1 was in an intercultural marriage, and 7 were single.

In-depth, semi-structured interviews provided a rich exploration of participants' lived experiences. Reflexive thematic analysis (Braun & Clarke, 2022) was used to identify themes concerning cultural adaptation, identity negotiation, cultural frameworks, and the role of romantic relationships.

The findings suggest that romantic relationships offer emotional support that helps sojourners cope with the feelings of 'distancing' and create a sense of belonging in a new culture. On the other hand, these relationships are a space of cultural negotiation, where expectations regarding communication styles, gender roles, expressions of intimacy, and long-term relationship goals are negotiated. The search for love and connection, the study shows, relates to the ongoing process of figuring out who you are and where you fit in within a new culture.

The study reveals the impact of romantic relationships on sojourners' cultural adaptation and identity negotiation. Seeking love and belonging involves reconciling cultural differences and negotiating identity interculturally. This research informs the development of counselling and support services for expatriates and international students, many of whom are emerging adults focused on building intimacy, commitment, and lasting relationships.

(NKFIH- OTKA-K 135963)

Second-generation Turkish Immigrants' Adaptation: Hybrid Cultural Identity

Ezgi Çakmak[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

Individuals who are deeply rooted in their own culture must continuously refine their approach to other cultures, adapting and renewing themselves as needed. Therefore, personality and identity are central to intercultural communication and are considered essential elements in the adaptation process. This study examines how second-generation Turkish migrants in Germany

define the values of belonging and identity they have adopted and internalized to varying degrees, and how these values have shaped their identities and adaptation processes. The identity perception and adaptation of second-generation Turkish migrants, who live, are educated, and actively participate in society, as an unforeseen consequence of the long-standing Turkish labor migration movement to Germany, will be examined. As they negotiate the expectations of their host community with their inherent cultural norms, these individuals develop intricate techniques to define themselves and find a place in society. German identity, culture, language, faith, and way of life have become the 'Other' for Turkish immigrants. This 'Other' plays a significant role in the immigrants' sense of self. It will be examined whether the role of the 'Other' has changed in the formation of hybrid cultural identity. The identity perception and adaptation will be discussed in terms of migration and multiculturalism. Through these insights, the focus will be on the second generation, identifying which culture people connect with and whether social adaptation and the formation of hybrid identity result in a synthesis in which the components of the 'Other' play a significant role. In the case of second-generation Turkish migrants, the study examines the strong connection they maintain with their roots and heritage, while embracing their identity in the context of a changing world

Neuropszichológia

Elnök: **Csikós Nóra** - HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

A predikciós hiba hiánya téri-vizuális neglect során

Csikós Nóra[1], Kojouharova Petia[1], Szabó Gábor[1], Fazekas Gábor[2], Gaál Zsófia Anna[1], Czigler István[1]

[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

[2]Center For Mindfulness Hungary

A téri-vizuális neglect jobb agyféltekei stroke következtében alakul ki, és elsősorban figyelmi deficitet okoz a kontralaterális bal oldalon, míg az ingerek elsődleges észlelése elvileg nem sérül. Ugyanakkor keveset tudunk arról, hogy a neglect hogyan befolyásolja az ingerek automatikus feldolgozásának specifikus szakaszait. Normál esetben az agy először észleli a beérkező ingereket, majd ezek alapján szabályokat alkot az események sorozatának előrejelzésére. Ha egy ritka inger megsérti ezeket a szabályokat, az agy ezt predikciós hibaként regisztrálja a prediktív kódolás elmélete szerint. Ennek a folyamatnak a szakaszait az eseményhez kötött potenciálokkal (EKP) vizsgálhatjuk. A C1 és C2 komponensek a feldolgozás korai lépéseit tükrözik, míg a predikciós hibát a vizuális eltérési negativitás (VEN) jelzi. A kutatásunk célja, hogy feltárjuk, hogyan befolyásolja a téri-vizuális neglect a C1, C2 és VEN komponensek megjelenését, stroke betegekhez és egészséges résztvevőkhöz viszonyítva, és hogy ezek hogyan változnak a rehabilitáció hatására.

A vizsgálatban egy passzív kakukktojás feladatot alkalmaztunk, amelyben rombusz minták párhuzamos átlói periodikusan eltűntek (OFF esemény) és újra megjelentek (ON esemény). Két egymástól független, de egy időben megjelenő sorozatot prezentáltunk a képernyő jobb és bal oldalán, amelyek gyakori (standard) és ritka (deviáns) ingerekből álltak. A C1 és C2

komponenseket a standard ingerek kapcsán vizsgáltuk, míg a VEN-t a deviáns és standard ingerek különbségeként. A vizsgálatban 17 neglect beteg, 16 stroke beteg és 17 egészséges, korban illesztett személy vett részt. A kontroll csoportok tagjai egy mérésen vettek részt, míg a neglect csoportot háromszor vizsgáltuk: a rehabilitáció elején, végén és egy négy hónapos utánkövetés alkalmával.

Eredmények azt mutatták, hogy a C1 komponens megbízhatóan csak az egészséges csoportban jelent meg, a stroke csoportban csak tendencia szinten, a neglect csoportban pedig egyáltalán nem volt kimutatható. Ezzel szemben a C2 minden csoportban jelen volt, szignifikáns csoportkülönbségek nélkül. A VEN azonban a neglect csoport egyik mérésénél sem jelent meg megbízhatóan, sem a bal, sem a jobb oldali ingerekre. Ezzel szemben a stroke betegek a bal oldali OFF eseményekre, míg az egészséges résztvevők mindkét oldali OFF és ON eseményekre is produkálták a VEN komponenst.

Eredményeink alapján a stroke, és a neglect is károsan hat a VEN által jelzett szabályszegések automatikus feldolgozására, vagyis a prediktív kódolás predikciós hiba lépésére. A neglect ugyanakkor súlyosabb deficitet okoz, mint a stroke önmagában, és ez sem a rehabilitáció, sem az idő előrehaladtával nem javul. Emellett a C1 komponens hiánya arra utal, hogy már az ingerfeldolgozás korai szakaszában is fennállhat a funkcióromlás, mely meghatározhatja a későbbi lépéseket is. Eredményeink arra mutatnak rá, hogy a neglectet ne csak figyelmi zavarként értelmezzük, hanem a mögöttes mechanizmusokat szélesebb körben vizsgáljuk.

Neuropszichológiai tesztek és PID-5 személyiségvonás mérő kérdőív kapcsolata temporális epilepsziás betegeknél

Borbély Csaba Árpád[1], Bajzát Bettina[2]
[1]Semmelweis Egyetem, Klinikai Központ, Idegsebészeti és Neurointervenciós Klinika
[2]Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Bevezető: A temporális lebeny epilepszia (TLE) a fokális epilepsziák leggyakoribb típusa, amelynek neurobilógiai, kognitív, pszichológiai és szociális következményei is vannak (Viola et al., 2024). TLE esetén a leggyakoribb kognitív deficitet a memória területén azonosították, azonban az újabb tanulmányok egyéb kognitív képeségek zavarát is felvetik, mint a figyelem, nyelvi és végrehajtó funkciók, helytelen ítélőképesség és problémamegoldás (Allone et al., 2017). Ezen kívül a betegség hosszú távú fennállása esetén különböző pszichiátriai komorbiditások is megjelenhetnek, mint depresszió, interiktális pszichózis, szorongásos zavarok, hangulatzavarok és személyiségzavarok, amelyek gyakran hatással vannak az epilepszia prognózisára is (Keezer et al., 2016). Célkitűzésünk, hogy megvizsgáljuk TLE esetén a személyiség maladaptív működése és a kognitív deficitek közötti kapcsolatot, megállapítsuk, hogy mely személyiségvonások milyen kognitív területtel vannak kapcsolatban.

Módszer: A vizsgálatban 96 beteg vett részt (átlagéletkor: 37,677 év, SD=13,176), akik a Semmelweis Egyetem, Idegsebészeti és Neurointervenciós Klinikán vettek részt komplex neuropszichológiai kivizsgáláson és a PID-5 személyiségvonás mérő kérdőívet is kitöltötték. A betegek közül 38 bal TLE, 31 jobb TLE és 27 extratemporális beteg volt, közülük 45 férfi, és 51 nő. A neuropszichológiai kivizsgálás során a memória, nyelvi, figyelem és végrehajtó funkciókat, illetve az intelligenciát vizsgáltuk WAIS teszttel. A PID-5 pedig a Személyiség

Alternatív Modelljén alapuló személyiségvonás mérő kérdőív, amely 25 vonás, és 5 fő faktor mentén nézi a személyiséget.

Eredmények: Memória funkcióknál a Rey komplex ábra korrelált a legtöbb személyiségvonással, mint Szorongásosság, Kockázatkerülés, Negatív affektus. A nyelvi funkcióknál a fluencia tesztek korreláltak szignifikánsan, többek között a Figyelemkereséssel Hostilitással, Felelőtlenséggel. A figyelmi-végrehajtó funkcióknál a D2 teszt 6 személyiségvonással is korrelált, illetve a WAIS teszt 7 személyiségvonással és 1 főfaktorral.

Konklúzió: A különböző neuropszichológiai teszteken elért eredmény valóban együtt jár bizonyos személyiségvonások maladaptív működésével, amely jól kimutatható a TLE és extratemporális epilepsziás betegek esetén. Feltételezhetően mint a kognitív funkciók, mind a személyiségvonások esetén a deficitet a limbikus rendszer érintettsége okozhatja, amely felelős az érzelmek és a viselkedés szabályozásáért.

Temporális lebeny epilepsziások PID5-el mért személyiségvonásainak vizsgálata egészséges kontrollcsoporthoz képest

Bajzát Bettina[1], Borbély Csaba Árpád[2]
[1]Semmelweis Egyetem, Klinikai Központ, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
[2]Semmelweis Egyetem, Klinikai Központ, Idegsebészeti és Neurointervenciós Klinika

Bevezető: Temporális lebeny epilepszia (TLE) az egyik leggyakoribb lokáció függő epilepszia felnőtteknél (Tatum, 2012). TLE-vel több különböző pszichiátriai zavar is komorbiditást mutat, mint a depresszió, szorongásos zavarok, kényszeres zavar és személyiségzavarok. A személyiségzavarok prevalenciája TLE esetén 71.7% (Baishya et al., 2020), többek között skizoid, szorongó, dependens, kényszeres, impulzív és disszociális személyiségzavarok esetén van szignifikáns különbség kontroll csoporthoz képest. Viszont sok esetben a TLE-s betegeknél nem egy konkrét pszichopatológia mutatható ki, hanem a személyiség, az affektus és a viselkedés nem kórós jellemzőiben bekövetkező változások mátrixa figyelhető meg, feltételezhetően a mögöttes neurobiológiai mechanizmus miatt (Bonet et al., 2019). Célkitűzésünk, hogy TLE-s betegeknél nem konkrét személyiségzavarok meglétét, hanem a személyiségvonásaik komplex változását vizsgáljuk egészséges kontrollcsoporthoz képest, beleértve a jobb és bal oldali TLE és a nemek közti különbségeket.

Módszer: 68 TLE-s beteg (30 jobb TLE (átlagéletkor: 35,83 év, SD=11,594), 38 bal TLE (átlagéletkor:34,84 év SD=11,291; 29 férfi, 39 nő) és 68 nemben, korban és iskolai végzettségben illesztett egészséges kontroll személyt vizsgáltunk. A személyiségvonásai mérésére PID5-et használtunk, ami 25 személyiségvonást, 5 fő faktort (Negatív affektus, Elidegenedettség, Antagonizmus, Gátoltság, Pszichoticizmus) mér.

Eredmények: 16 személyiségvonás esetén a TLE-s betegeknek szignifikánsan magasabb értéke volt egészséges kontrollhoz képest Míg az 5 fő faktor közül szignifikáns különbség volt TLE-s betegeknél egészséges kontrollhoz képest /Negatív affektus (U=1394; p=.000), Elidegenedettség (U=1702,5; p=.016), Gátoltság(U=1396; p=.000) és Pszichoticizmus (U=1593; p=.004) esetén/. Ezen kívül a jobb és bal oldali TLE esetén nem találtunk szignifikáns különbséget egyetlen vonás mentén sem. Viszont a nemek között szignifikáns eltérések voltak kimutathatók, míg a férfiaknál a TLE és kontroll csoport között csak az Impulzivitás és

Perfekcionizmus vonások mentén volt szignifikáns különbség, addig a nők esetén továbbra is kimutatható volt a 16 vonás és a 4 fő faktor esetén a szignifikáns különbség a kontroll csoporthoz képest.

Konklúzió: Az eredmények alapján elmondható, hogy a TLE-s betegek személyiségvonásaiban szignifikánsan különböznek az egészséges személyekhez képest, hasonlóan korábbi kutatásokhoz (Sair et al., 2019). Így feltételezhető, hogy a mögöttes neurobiológiai háttér markáns hatással van a személyiség működésére. Viszont a nemek közti különbségek felvetik, hogy ez a hatás nem egységesen hat a férfiakra és a nőkre, ez alapján úgy tűnik, a nők sebezhetőbbek TLE esetén kórós személyiségműködés kialakulására.

Szubjektív kognitív hanyatlással rendelkező egyének agyi volumetriai eltérései és azok kapcsolata a verbális fluencia tesztekkel – egy strukturális MRI vizsgálat

Unoka Mihály
Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar

Bevezetés: Az Alzheimer-kór előtti, predemenciális állapotban élők száma globálisan jelentős (384 millió fő), ami rámutat a korai felismerés fontosságára. A verbális fluencia tesztek – beleértve a szemantikus és fonemikus teszteket, valamint ezek különbségéből számított diszkrepancia értéket – korai agyi érintettséget jelezhetnek olyan magas rizikójú állapotokban, mint a szubjektív kognitív hanyatlás (SzKH).

Célkitűzés: A cél az egészséges és a szubjektív kognitív hanyatlás csoportok közötti strukturális különbségek feltárása, különös tekintettel azon agyi régiók térfogatára, amelyek a verbális fluencia teszteken elért teljesítményeket magyarázhatják.

Módszerek: A vizsgálatban 58 egészséges és 41 SzKH-s személy vett részt. Az Addenbrooke's kognitív vizsgálat tesztsorban szereplő szemantikus és fonemikus fluencia teszteket alkalmaztuk, továbbá strukturális MRI-vel mértük a kéreg- és szubkortikális térfogatot. Az adatokat RStudio programmal elemeztük, bináris logisztikus regressziót és parciális korrelációs analízist alkalmazva.

Eredmények: A bal oldali gyrus lingualis térfogatának növekedése szignifikánsan növelte annak a valószínűségét, hogy a vizsgált személy a SzKH csoportba kerüljön. Továbbá, a SzKH csoportban a bal oldali gyrus lingualis térfogatának értéke szoros korrelációt mutatott a szemantikus és fonemikus verbális fluencia tesztekből számított diszkrepancia értékekkel, míg ez az összefüggés az egészséges csoportban nem volt kimutatható.

Következtetések: Eredményeink szerint a bal oldali gyrus lingualis térfogatának növekedése potenciális biomarkerként szolgálhat a korai kognitív hanyatlás azonosításában. Emellett az adatok biológiai szinten is megmagyarázzák az SzKH csoport verbális fluencia tesztjein tapasztalt eltéréseket, és arra engednek következtetni, hogy a kognitív hanyatlás kompenzációs mechanizmusaként olyan agyi régiók szerepe válik jelentőssé, amelyek egészséges egyének esetében nem a legmeghatározóbbak.

Az NNDI-E, vagyis a „Neurológiai Zavarok Depresszió Leltára – Epilepsziában” kérdőív magyar nyelvű adaptálásának előkészítése

Juhász-Nagy Márk[1], Tánczos Tímea[2]
[1]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Urológiai Klinika
[2]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés: Az epilepszia egy világszerte jelentős terhet képviselő, krónikus idegrendszeri betegség, melyet kísérhetnek a kezelés lefolyására, észlelt életminőségre és pszichoszomatikus tünetekre ható társbetegségek. Epidemiológiáját tekintve a depressziós szemiotikai markerek fordulnak elő leggyakrabban (20-55% prevalencia), mely hatással van az életminőségre, a rohamok lefolyására és frekvenciájára, valamint a konzervatív kezelés hatékonyságára is. Az NDDI-E (Neurological Disorders Depression Inventory for Epilepsy) egy rövid, célzott kérdőív, amelyet az epilepsziával élők depressziójának gyors felismerésére fejlesztettek ki.

Célkitűzés: Tanulmányunk célja a Neurological Disorders Depression Inventory for Epilepsy, (NDDI-E) magyar nyelvű adaptációjának elkészítése.

Módszer: Kutatásunkban 83 epilepsziás beteget vontunk be (54 nő és 29 férfi), akik átlagéletkora 47,253 év (SD = 14,613) volt. A NDDI-E kérdőívet több, affektív, életminőségi és szomatizációs tünetbecslő-skálával párhuzamosan vizsgáltuk (Beck Depresszió Kérdőívvel (BDI), Adverse Events Profile, Quality of Life in Epilepsy-31, Patient Health Questionnaire-9).

Eredmények: Az NDDI-E belső megbízhatósága Cronbach-α = 0,8 volt, amely a reteszt során 0,885-re emelkedett. A megerősítő faktorelemzés eredményei szerint az NDDI-E egydimenziós szerkezete megfelelően illeszkedett az adatokhoz. Az elemzés egyetlen komponens jelenlétét támasztotta alá, amelyhez az egyes tételek megfelelő faktorsúllyal járultak hozzá; a legalacsonyabb faktorsúly 0,440, míg a legmagasabb 0,762 volt. A kérdőív összpontszámai szignifikáns pozitív korrelációt mutattak a BDI pontszámaival ($r [81] = 0,574$; $p<0,001$). Az NDDI-E pontszámai hatékonyan jelezték előre az életminőségben bekövetkezett változásokat (QOLIE-31). A maximális érzékenység (0,6842) és specifitás (0,8125) megfelelő értéket mutatott a depresszió diagnosztizálásában (AUC = 0,824). A kérdőív külső érvényességét a PHQ-9 és BDI eredményekkel való erős korreláció is alátámasztotta.

Megbeszélés: Az eredmények előrevetítik az NDDI-E lehetséges alkalmazhatóságát epilepsziás populációban az elsődleges betegség szemiológiájától és terápiájától tisztított hatással. A kapott eredmények értelmezéséhez elengedhetetlen hangsúlyozni a mintanagyság limitáló hatását, a kapott statisztikai mutatók azonban pozitív visszacsatolást adnak az eredeti kutatási kérdés további vizsgálatára.

Tanácsadáspszichológia, Nevelési Tanácsadás és Szakértés, Klinikai gyermekpszichológia

Elnök: **Schrőter Petra** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely

Tükrözött gondolatok: a szelfdiszkrepancia elmélet éndimenzióinak vizualizációja mesterséges intelligencia használatával

Schrőter Petra[1], Tafferner István[1], Nagy Beáta Magda[1], Aranyi Gábor[1,2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely
[2]Sigmund Freud University, Faculty of Psychotherapy Science, Vienna, Austria

A mesterséges intelligencia (AI) alapú technológiák nemcsak a mindennapjainkban vannak egyre inkább jelen, hanem az alkotási folyamatokban is szerephez juthatnak. A generatív mesterséges intelligencia használata Vigotszkij konstruktivista elméletének nyomán mediált cselekvési folyamatként is értelmezhető, olyan co-kreációként, ahol a generatív AI asszisztív szerepben segíti az alkotást. Feltáró jellegű kutatásunk célja annak feltérképezése, hogy a képalkotó generatív AI előmozdíthatja-e a szelfexternalizációt és komplex énkifejezést.

Kutatásunk során a higgins-i szelfdiszkrepancia elméletben megfogalmazott éndimenziók feltárása céljából félig-strukturált interjúkat ötvöztünk a Midjourney generatív AI alapú text-to-image szoftverrel történő képalkotással. A kutatásban résztvevő fiatal felnőtteket (20-30 év) aktuális énállapotuk, valamint ideális és elvárt énirányítójuk megalkotására kértük, majd az alkotások személyes jelentéstartalmáról, hozzájuk fűződő érzelmi viszonyulásról kérdeztük őket. Emellett egy kérdőívcsomagot is kitöltöttek, melyben az önértékelésre, szorongásra, feltételezhető depresszió felmérésére, valamint személyiségük feltérképezésére irányuló kérdőívek voltak.

Az interjúk során jól elaborált énreprezentációkat tártunk fel és elkülönülő éndimenziók rajzolódtak ki. Az alanyok flow állapotról számoltak be, élményszerű volt számukra az alkotási folyamat. Számos esetben az AI saját asszociációi is megjelentek a képeken, ezáltal is bővítve az adott éndimenzió szimbolikáját, növelve komplexitását. Az éndimenzióik szimbolikus megjelenítése segítette a nehezen verbalizálható, akár szorongáskeltő tartalmak felszínre kerülését. A szorongás tendenciózus csökkenése tükröződött a kérdőíves eredményeken is.

A fiatal felnőttek éndimenziói kapcsán releváns témák feltárása céljából tematikus tartalomelemzést végeztünk. A kirajzolódó fő témák a szociabilitás, ágencia, melankólia – depresszió, önértékelés és jövőkép voltak. Ezek alapvetően átfedésben állnak az elméleti kerettel, míg az egyes altémák jellemzőek a vizsgált demográfiai csoportra. A kérdőívek klinikailag releváns határérték feletti eredményei a verbális beszámolók során is megjelentek, valamint az alkotások hangulatában, képi világában is tükröződtek.

Összességében a képalkotó generatív AI pszichológiai asszisztív felhasználásának szempontjából két gyakorlati irány kiemelendő. Egyrészt intervenciós folyamatok hatékony elindító módszere lehet, relatív rövid idő alatt segíthet az egyének lélektani folyamatainak feltárásában. Másrészt az interjúk tematikus tartalomelemzése kutatások során előmozdíthatja az egyes szubpopulációk éndimenzióira jellemző témák feltérképezését.

Klaszterelés és váltás a verbális fluencia feladatok során ADHD-val diagnosztizált és tipikus fejlődésű gyermekeknél: stratégia használata minőségi és mennyiségi mutatók mentén

Tánczos Tímea[1], Horváth Dorottya[2,3,4]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Doktori Iskola
[3]Veszprém Vármegyei Csolnoky Ferenc Kórház Felnőtt Pszichiátriai Szakrendelő és Gondozó,
[4]ÉPC-Honvédkórház, Balatonfüredi Kardiológiai Rehabilitációs Intézet

Bevezetés: A figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar (attention deficit hyperactivity disorder, ADHD) a DSM-V szerint az impulzivitás, a figyelemhiány és a hiperaktivitás tünetegyüttese mentén határozható meg. Az egyik legaktívabban kutatott gyermekpszichiátriai kórkép, hiszen prevalenciája gyermekkorban 5–20% között, tünetei az esetek 65%-ában felnőttkorban is fennállnak. Az ADHD esetén fennálló végrehajtófunkció-deficit leginkább a cselekvési és válaszgátlási kontroll zavara, továbbá a túltanult válaszok elnyomásának és a cselekvések tervezésének, kivitelezésének nehezítettsége terén áll fenn. A verbális fluencia (VF) feladatok a széles körben használt tesztek közé tartoznak a végrehajtó funkciók feltérképezésére, különösen a spontán kognitív flexibilitás mérésére gyermekeknél.

Célkitűzés: Kutatásunkban célunk volt a figyelemhiányos hiperaktivitás-zavarral diagnosztizált, valamint a tipikusan fejlődő gyermekek végrehajtó- és nyelvi funkcióit mérő verbális fluencia feladatokon elért teljesítményének összehasonlítása és ezek minőségi és mennyiségi mutatók mentén való elemzése.

Módszer: A verbális fluencia tesztek során a vizsgálati személynek előre meghatározott kritériumok mentén egy adott időkereten (1 perc) belül kell szavakat mondaniuk. Jelen kutatásban a betű-, a szemantikai és az igei fluencia teszteket használtuk és azokat mennyiségi és minőségi mutatók mentén elemeztük (produkált szavak száma, a klaszterek mérete és a klaszterváltások száma). A vizsgálatban 9–14 éves gyerekek vettek részt (N = 162), akik közül 81 fő ADHD-s diagnózissal rendelkezett, hozzájuk életkorban, nemben és iskolázottságban illesztettünk 81 főt, akik a kontroll csoportot alkották.

ADHD esetén a végrehajtófunkciók és a munkamemória területek érintettek, amely a cselekvési és válaszgátlási kontroll zavarában, a túltanult válaszok elnyomásában és a cselekvések tervezésének nehezítettségében nyilvánul meg. Ennek következtében azt feltételeztük, hogy az ADHD-s tanulók rosszabb teljesítményt fognak nyújtani a verbális fluencia feladatokon, azaz kevesebb szót sorolnak fel és gyengébb klaszterelési és váltási képességeket mutatnak a kontrollcsoporthoz képest.

Eredmények: Az eredmények szerint az ADHD-s csoport szignifikánsan gyengébb teljesítményt mutatott mind az összesített szóprodukció, mind a klaszterelési és váltási mutatók tekintetében.

Megbeszélés: Eredményeink rávilágítanak az ADHD kognitív készségekre gyakorolt hatására és hozzájárulhatnak a célzott fejlesztési stratégiák kidolgozásához.

A figyelemhiányos/hiperaktivitás-zavarral (ADHD) élő gyermekek bántalmazásának hátterében álló egyes egyéni és interperszonális rizikófaktorok vizsgálata

Szűcs Dóra[1], Mohácsi Bernadett[2]
[1]Mentorállás Alapítvány
[2]Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet

A figyelemhiányos/hiperaktivitás-zavarral (ADHD) élő gyermekek bántalmazásának hátterében álló egyes egyéni és interperszonális rizikófaktorok vizsgálata

Háttér: Az ADHD-val élő gyermekek kiemelt rizikócsoportot jelentenek a gyermekbántalmazás szempontjából. Korábbi szisztematikus irodalmi áttekintésünk (Szűcs & Mohácsi, 2024) eredménye rámutatott a szülők vizsgálatának és hosszú távú támogatásának relevanciájára. Kutatásunkat Bronfenbrenner szocioökológiai keretrendszerébe ágyazva több rizikófaktort azonosítottunk, melyek egyike a szülő nevelési stílusa.

Célkitűzés: A nevelési stílus vizsgálata az ADHD-s gyermeket nevelő szülők iskolai végzettségének, ADHD tüneteinek és a gyermek hiperaktív/impulzív tüneteinek tükrében.

Módszer: Kérdőíves keresztmetszeti vizsgálatunkat az Egyesített Pszichológiai Kutatásetikai Bizottság engedélyével (2024-044) online és papíralapú formában valósítottuk meg. A kérdőívcsomag az alábbi kérdéscsoportokból és mérőeszközökből állt: demográfiai és egyéb háttérkérdések, az érintett gyermekre vonatkozó kérdések, Képességek és Nehézségek Kérdőív, Conners Kérdőív–Szülői Változata, a Parenting Styles and Dimensions Questionnaire magyar nyelvre adaptált és validált változata és az ADHD Felnőttkori Önértékelő Skála. A 61 főből álló vizsgálati minta 4–17 éves, ADHD diagnózissal rendelkező, valamint ADHD-szerű viselkedést mutató gyermekek szülei közül került ki. Az adatgyűjtés 2024. áprilisától kezdődött és jelenleg is zajlik.

Eredmény: A szülő iskolai végzettsége összefüggést mutatott az általa alkalmazott nevelési stílussal. Az adekvát irányító szülői nevelés stílussal közepesen erős, szignifikáns pozitív összefüggést [p(irányító)=0.015, r=0.31)], az inadekvát engedékeny szülői nevelési stílussal közepesen erős, szignifikáns negatív összefüggést [p(megengedő)=0.042, r=-0.26] találtunk. A szintén inadekvát tekintélyelvű nevelési stílus esetén nem azonosítottunk összefüggést. A szülő ADHD tüneteinek erőssége szintén összefüggést mutatott az általa alkalmazott nevelési stílussal. A megengedő-, és tekintélyelvű szülői nevelési stílussal közepesen erős, szignifikáns pozitív együttjárást mutatott [p(engedékeny)=0.002, r=0.38, p(testi fenyítés)=0.035, r=0.27, p(szidalmazás)<0.001, r=0.45, p(indokolatlan büntetés)<0.001, r=0.42]. A gyermek hiperaktív tüneteinek súlyossága szignifikáns biztos, de gyenge kapcsolatot mutatott a tekintélyelvű nevelési stílus szidalmazás alskálájával [p(szidalmazás)<0.029, r=0.25].

Következtetések: Az eredmények alátámasztanak egyes rizikófaktorokat az egyéni és interperszonális kockázati tényezőkön belül. A szülő iskolai végzettsége és az ADHD tüneteinek súlyossága – mind a szülő, mind a gyermek esetében – összefügg az alkalmazott nevelési stílussal. Mindez megerősíti a szülői edukáció és az ADHD-specifikus szülőtréning jelentőségét annak érdekében, hogy csökkentsük a gyermekbántalmazás gyakoriságát.

A gyermekbántalmazás szempontjából magas kockázatot képviselő szülői nevelési attitűdök felmérése az SZNA Kérdőív segítségével

Babity Mária
Eötvös József Főiskola, Pedagógusképző Intézet

A gyermekek védelme szempontjából gyakorlati jelentőséggel bírnak a gyermekbántalmazás rizikójának becslésére szolgáló módszerek. A gyermekbántalmazás szempontjából magas

kockázatot képviselő gyermeknevelési attitűdök mérésére szolgáló Szülői Nevelési Attitűd Kérdőív, vagy rövidítve: SZNA Kérdőív (Babity, 2013, 2015) egy lehetséges eszköze ennek. A kérdőív kidolgozásával részben a gyermekvédelemmel foglalkozó szakemberek preventív eszköztárának bővítése volt a célunk.

Az SZNA kérdőív négy skálát foglal magában, ezek: Testi fenyítés hasznosságába vetett hit; Szerepvisszafordítás; Feltétel nélküli engedelmesség elvárása; Érzéketlenség a gyermek szükségletei iránt. A kérdőív egyes skáláinak reliabilitását egy több mint 2500 fős vizsgálati mintán ellenőrizve (438 férfi és 2161 nő, átlagéletkor 36 év) megállapíthatjuk, hogy a kérdőív a korábbi elemzésekhez hasonló, megfelelő belső konzisztenciával rendelkeznek (Cronbach-alfa értékek: 0,709 – 0,92).

A korábbi vizsgálatokkal megegyezően, több skálán szignifikáns különbségek tárhatók fel a nők és a férfiak átlagos pontszámai között. Egyes, a gyermeknevelést illetően professzionális csoportok (pedagógusok, a gyermekvédelmi szakellátásban foglalkoztatott nevelőszülők, stb.) pontszámaiban szintén mutatkoznak kismértékű, de szignifikáns különbségek más, nem professzionális résztvevőkéhez képest. A gyermekbántalmazást elkövető kitöltők száma csekély ugyan, de eredményeik mindenképpen ígéretesek, hiszen pontszámaikban a vizsgálati minta átlagához viszonyítva jelentős eltérés mutatkozik.

Az eredmények és az összegyűlt tapasztalatok alapján célszerűnek tűnik a korábbiakhoz képest néhány módosítást eszközölni a kérdőív felépítésében a lehetséges válaszok, illetve az egyes skálákba tartozó itemek terén is. Előadásunkban bemutatjuk ezen módosításokat. Kitekintünk továbbá az SZNA Kérdőív gyakorlati szempontú felhasználási lehetőségeire, elsősorban a gyermekvédelmi alap- és szakellátás területeire fókuszálva.

A konfliktus coaching alkalmazási lehetőségeinek feltérképezése a konfliktuskezelést végző szakmákban

Czifra Julianna[1], Székely Vince
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A konfliktus coaching olyan egyéni célorientált beszélgetés, ami egy konfliktushelyzetben lévő kliens és egy konfliktuskezelési szakember közt zajlik a konfliktus feldolgozása, megértése, megoldás tervezése és képességfejlesztés céljából, a coaching eszköztára révén. Először az alternatív konfliktuskezelés területén jelent meg angolszász országokban az 1990-es években. Kialakulásában szerepet játszott a mediátorok azon felismerése, hogy a mediáció nem alkalmas az interperszonális konfliktusok rendezésére, amennyiben az egyik fél nem áll készen rá. Így megszületett az igény egy egyéni konfliktuskezelési módszer kidolgozására. Elterjedése a 2000-es évekre tehető, amikor az executive coaching részeként lehetővé tette az egyéni konfliktuskezelést felsővezetők számára. A konfliktus coaching idővel a szervezeti konfliktuskezelésben is megjelent, a páros és csoportos konfliktuskezelési intervenciók kiegészítéseként.

Jelen kutatás a konfliktus coaching módszertanát és lehetséges alkalmazási területeit járja körül munkahelyi kontextusban, azokban a támogató-fejlesztő szakmákban, ahol a munka vagy a szerepkör részét képezheti az egyéni konfliktuskezelés, úgy, mint mediátor, szervezeti ombudsman, coach és (munka)pszichológus. Előadásunkban először ismertetjük a konfliktus

coaching nemzetközi szakirodalmát és ismertebb modelljeit, majd bemutatjuk a témával kapcsolatos feltáró jellegű kutatásunk eredményeit, amelyben összesen 114 támogató-fejlesztő szakember vett részt (81 magyar és 33 külföldi). A kutatás első fázisában 17 szakemberrel készítettünk mélyinterjút, majd az ez alapján összeállított kérdőívünket 97 fő töltötte ki.

Az eredmények arra utalnak, hogy a konfliktus coaching alkalmas lehet az egyéni konfliktuskezelésben mint önálló intervenció, vagy mint más konfliktuskezelési módszer kiegészítője vagy alternatívája. Emellett a konfliktus coaching rövid, egy-két alkalmas intervencióként is megállja a helyét, amikor a cél a kliens elakadásának a feloldása, illetve több alkalmas folyamatként is alkalmazható, amikor a cél a kliens önismeretének a gazdagítása, készségfejlesztése és felkészítése a konfliktushelyzetek konstruktív megoldására.

Környezetpszichológia

Elnök: **Kegyes Lilla** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Eltérő keretezésű környezettudatos termékreklámok meggyőzőerejének műszeres vizsgálata

Kegyes Lilla[1], Balázs Katalin[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: A környezetbarát reklámnak (green advertising) nevezhetjük azokat a reklámokat, (1) amelyek a környezettudatos életmódot népszerűsítik; (2) amelyekben hangsúlyos a termék és környezet kapcsolata; valamint amelyek a (3) környezeti felelősségvállalás vállalati oldalát mutatják be (Banerjee és mtsai, 1995). A környezettudatos termékek kontextusában gyakran kiemelt üzenetjellemző az üzenet keretezésének típusa (Nelson et al., 2021). A szakirodalom alapján a nem környezettudatos személyek meggyőzhetőbbek, ha a reklám nyereségkeretezést alkalmazva ismerteti a terméket; míg a környezettudatos személyeket sikeresebben meg lehet győzni, ha a termék veszteségkeretezést kap (Homar & Cvolbar , 2021). Továbbá a nem környezettudatos személyek meggyőzhetőbbek azokkal a környezettudatos üzenetekkel, amelyek a személy szempontjából keretezik az üzenetet, hiszen ez fokozza az üzenet szelf-relevancia észleletét mintha a környezet szempontját képviselné az érvelés (Chang & Wu, 2015; Hu et al., 2018). A kérdőíves és műszeres vizsgálat célja ezen üzenetejellemzők interakciós hatásának vizsgálata a reklám hatásosságára vonatkozóan.

Módszer: Szemkamera, érzelemfelismerő- és bőrpárolgást mérő eszközök segítségével történik a reklámok észlelésének és megítélésének a felmérése, amelyet egy rövid online kérdőív kitöltése követ. A vizsgálati személyek négy környezettudatos termék eltérő keretezésű reklámjait (nyereség/ veszteség x környezet fókusz/ személy fókusz) látják. Az ingerek Instagram posztok struktúráját követik és MI által generált vagy szerkesztett képeket is tartalmaznak. A vizsgálati személyeket hólabdamódszerrel toborozzuk és egy online szűrőkérdőívet kitöltve jelentkeznek a vizsgálatra.

Eredmények: Várakozásaink alapján különbséget találunk környezettudatos és nem környezettudatos személyek között abban a tekintetben, hogy az információfeldolgozás hogy (kép vagy szöveg elsőbbsége) és milyen gyorsan történik az egyes reklám ingerek esetén, illetve

azt is várjuk, hogy a keretezés által kiváltott érzelmek és szelf-relevancia hatással vannak a reklám megítélésére és a vásárlási szándékra.

A divatfogyasztás és a fenntartható fejlődés franciaországi és magyarországi keresztmetszete

Szilágyi-Csüllög Mónika[1], Kiss Orhidea Edith[1]
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

A divat jelentős szerepet tölt be társadalmunk működésében (Monneyron, 2006), így a ruházat a tömegfogyasztás rendszerének jelképévé vált. A társadalom és a márkák arra ösztönzik az egyéneket, hogy a divaton és a társadalmi hálózatokon keresztül fejezzék ki státuszukat. A divat a fogyasztás hivalkodó eszközévé vált mindazok számára, akik ruháikon keresztül szeretnék kifejezni magukat (O'Cass, & Siahtiri, 2013). A személyiség ruházaton keresztül történő kifejezését erősen befolyásolja az a kulturális kontextus, amelyben az egyén él, valamint a divatipar által kialakított kulturális kódok (Razzaq, Ansari, Razzaq, & Awan, 2018). A kérdés az, hogy meg tudjuk-e tartani az egyensúlyt a személyes döntéseink, saját stílusunk és a divatipar által ránk nehezedő, mesterségesen létrehozott nyomás között (McLeod, 2002). Az előadás megkísérli bemutatni a Franciaország és Magyarország közötti interkulturális különbségeket és hasonlóságokat a ruhafogyasztás tekintetében.

A túlzott divatfogyasztás hatása globális szinten problémákat okoz, mivel a textilipar ma már a második legszennyezőbb iparág az olaj után (ADEME, 2017). Ugyanakkor a környezeti kérdések iránti növekvő fogyasztói érdeklődés az etikus márkák, a „zöld marketing" és az ökológiai kérdéseket egyre tudatosabbá tevő fogyasztói magatartás kialakulásához vezet (Florida, 2010). A ruházati fogyasztásban a termék- és márkaválasztás fontos szerepet játszik az identitás kifejezésében.

Az előadás fő célja tehát a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos vélekedések és a ruházati termékek fogyasztása közötti kapcsolat feltárása. Ezen túlmenően a tanulmány megpróbál rávilágítani az Európai Unió két országa közötti különbségekre és hasonlóságokra: Franciaország és Magyarország között. Ez a feltáró tanulmány 19 fogyasztóval 2022 és 2024 között készített félig direktív interjúkon alapul. Ezekből a francia interjúk esetében 8988 szavas, a magyar interjúk esetében pedig 10612 szavas korpuszt vizsgáltunk meg. Az eredmények öt fő téma megjelenését mutatják: belső tényezők, külső tényezők, identitás, fenntartható fejlődés a ruházati termékeken keresztül és ruházati fogyasztás (anyaghasználat és választási kritériumok).

Kutatásunk során azt a következtetés vontuk le, hogy a fogyasztók döntését befolyásolja a márka, a termék, az ár, a felhasznált anyagok, a szín, a termék eredete, minősége, tartóssága, kialakítása és kényelme. Továbbá ezeket az elemeket használják fel ruhaválasztásuk során, hogy kifejezzék identitásukat és értékeiket a fenntartható fejlődéssel kapcsolatban. A vizsgálat nem mutatott ki jelentős különbségeket Franciaország és Magyarország között, ami azt mutatja, hogy a fogyasztói döntési folyamat a különböző kulturális kontextusok ellenére azonos.

A természetkapcsolat és a szubjektív jóllét összefüggései a természeti szolgáltatások észlelésének vonatkozásában

Szegedi Regina[1], Kovács Judit[1], Bernáth Ágnes[1], Kurucz Győző[1], Bernáth Ágnes[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Előadásunk célja, hogy bemutassuk, milyen kapcsolat van a különböző csatornákon megvalósult természeti élmények, azok gyakorisága, a természethez való kapcsoltság és az önbeszámolt jóllét között. E kapcsolatokat árnyalhatják – többek között – a természeti környezet konkrét elemei és jellemzői, evolúciósan adaptív beállítódások, és az is, hogy a természeti szolgáltatásokat azok igénybe vevői hogyan látják. A kutatás további célkitűzése annak a feltárása, hogy a természeti élmény jótékony hatásai milyen mozzanatokban ragadhatók meg; mik azok a természeti elemek és szolgáltatások, illetve ökológiai mutatók, amelyek megőrzése vagy mesterséges újrateremtése kulcsfontosságú a lelki egészség szempontjából; illetve, hogy az emberi kéz nyoma mennyire elfogadható egy természetes tájon ahhoz, hogy az resztoratív hatását ki tudja fejteni.

Módszer: A Természethez Kötődés Skálát (Nisbet & Zelenski, 2013), a természeti élmény megvalósulási csatornáira (Richardson et al., 2021) és annak gyakoriságára vonatkozó kérdéssort, illetve a PERMA Jóllét Kérdőívet (Varga et al., 2022) 351 személy töltötte ki online. Emellett, az empirikus kvantitatív kutatási eredmények kiegészíteseként fókuszcsoportos interjúsorozat során természeti környezetet ábrázoló képi ingerek bemutatásával derítjük fel azokat az egyéni észlelésen átszűrt környezeti jellemzőket és ökológiai mutatókat, amelyek a leginkább jótékony hatásúak az önbeszámolt jóllétre. A fókuszcsoportos interjú kérdőíves adatfelvétellel (Önértékelő Helyreállítási Skála - Han, 2003) egészül ki minden képi inger esetében.

Eredmények: A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a természetkapcsolat minden formája és a szubjektív jóllét között pozitív összefüggés áll fenn, ugyanakkor nem a természetkapcsolat megvalósulási típusa a döntő jóllétfokozó tényező, hanem annak gyakorisága. Ezen megállapítás a mentális egészséget támogató intervenciók számára szolgálhat hasznos implikációkkal. A folyamatban levő vizsgálat eredményei azon kutatási feltevésünket hivatottak alátámasztani, hogy a természeti szolgáltatások szubjektív jólléttel való pozitív összefüggését a személyes észlelési módok és beállítódások befolyásolják. A vizsgálat interdiszciplináris gyakorlati implikációinak alapját azon eredmény adhatja, amely a konkrét ökológiai jelenségek minőségének és a lelki jóllét összetevőinek egyéni észleleten átszűrt összefüggését fedi fel.

Munka- és szervezetpszichológia

Elnök: **Csontos Flóra** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bepillantás az önkéntes vállalás titkaiba - Az észlelt szervezeti igazságosság, a vezetővel való kapcsolat és az igazságos világba vetett hit kapcsolata az OCB viselkedéssel

Csontos Flóra
Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A tanulmány egyik célja, hogy a szervezeti-polgár viselkedést, azaz az OCB viselkedést a munkapszichológiában megjelenő fogalmakkal összevesse és a kapcsolataikat mélyebben feltárja. Az OCB viselkedés lényegében a munkahelyen megjelenő önkéntes vállalásokat takarja. Az OCB viselkedést a Henderson-féle skálával (Henderson et al., 2020), illetve saját készítésű, szituatív kérdésekkel mértük. A szervezeti körülmények aspektust a vizsgálatban az észlelt szervezeti igazságosság képviselte, melyet a Colquitt-féle négy dimenziós skálával mértük (Colquitt, 2001). A személyiség vonatkozásában az igazságos világba vetett hitet vizsgáltuk Dalbert rövidített kérdőívével (Berkics, 2008; Dalbert, 1999). A szervezeten belüli interakciókért a vezetővel való kapcsolatot vettük figyelembe, melyre az LMX (Leader-Member Exchange) elméletét és kérdőívét (Graen & Uhl-Blen, 1995) használtuk fel. A tanulmány másik célja egy új, az OCB viselkedést mérő mérőeszköz kidolgozása a viselkedéses szándék mérésén keresztül, amely elősegítheti a torzításmentesebb válaszadást. A 209 főből álló vizsgálat során azt találtuk, hogy az OCB szituatív mérés erősebben korrelál a többi vizsgált aspektus többségével, mint az OCB skálás kérdőíve. Továbbá azt találtuk, hogy az OCB viselkedésre szignifikáns hatást gyakorol az, hogy a személy mióta dolgozik az adott cégnél, hogy nőnemű-e, illetve, hogy inkább hisz-e az igazságos világban általánosságban. Illetve a tanulmány rámutat arra, hogy az LMX-nek az OCB viselkedésre való hatását teljes egészében az általános igazságos világba vetett hit közvetíti.

A vezetési stílusok hatása a kreativitásra, kreatív problémamegoldásra és információmegosztásra

Salamon János[1], Orosz Gabor[2]
[1]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Ergonómiai és Pszichológia Tanszék
[2]Univ Artois

Ez a tanulmány azt vizsgálja, hogy a vezetési stílusok hogyan hatnak az alkalmazottak pszichológiai biztonságérzetére, munkahelyi motivációjára, kreativitására és ötletmegosztási hajlandóságára, amelyek kulcsfontosságú tényezők az innovációs potenciál kiaknázásában.

Módszertan: A kutatás magyar munkavállalók körében zajlott, akik egy kérdőívben értékelték saját vezetőjüket négy prototípus mentén: építő, paternalista, autoriter és laissez-faire. A résztvevők kreatív problémamegoldó feladatot végeztek, amelyben saját munkahelyi kihívásaikra kellett megoldásokat találniuk. A fő vizsgált tényezők a pszichológiai biztonság, munkahelyi motiváció és az ötletek megosztására vonatkozó percepciók voltak.

Eredmények

1. A legtöbb résztvevő építő (46,4%) vagy paternalista (33,1%) vezetőnek észlelte felettesét, míg az autoriter (10,1%) és laissez-faire (10,4%) vezetés kevésbé volt jellemző.

2. Ötletmegosztás és következmények: Az építő és paternalista vezetők beosztottjai nagyobb hajlandóságot mutattak az ötletek megosztására, mivel pozitívabb következményekre számítottak. Ezzel szemben az autoriter és laissez-faire vezetők beosztottjai nagyobb valószínűséget láttak arra, hogy ötleteik elsikkadnak.

3. Érzelmi reakciók: Az építő és paternalista vezetők mellett dolgozók érdeklődéssel és kíváncsisággal osztják meg ötleteiket felettesükkel, míg az autoriter és laissez-faire vezetők alatt dolgozók inkább félelmet és szorongást élnek ilyen esetben.

4. Pszichológiai biztonság: Az építő vezetési stílus biztosította a legnagyobb pszichológiai biztonságot, amely elősegíti a kreatív ötletek megvalósítását.

5. Motiváció és kísérletező szemléletmód: A laissez-faire vezetés alatt dolgozók mutatták a legnagyobb amotivációt, míg az építő vezetők beosztottjai voltak a leginkább belsőleg motiváltak.

6. Érdekes módon a különböző vezetési prototípusok között nem mutatkozott jelentős eltérés sem a problématerületek megoldásához szükséges erőforrás és kompetencia tekintetében, sem az ötletek újszerűsége vagy megvalósíthatósága tekintetében. Ez arra utal, hogy a kreatív potenciál hasonló a különböző szervezetekben, de annak kiaknázása nagymértékben függ magától a vezetőtől.

Következtetések és gyakorlati implikációk: A kutatás eredményei szerint az építő és paternalista vezetési stílusok elősegítik az innovációt, míg az autoriter és laissez-faire vezetők növelik a félelmet és bizonytalanságot, akadályozva ezzel a kreativitást. Az autoriter és laissez-faire vezetők beosztottjai is rendelkeznek kreatív potenciállal, de annak kiaknázása támogató és biztonságot nyújtó légkört igényelne. A kutatás korlátai közé tartozik az önbevallásos adatok torzítása és a keresztmetszeti vizsgálati elrendezés. A vezetési prototípusok és a kreativitás kapcsolatának mélyebb feltárása érdekében a kutatás folytatása kísérleti módszerekkel és kultúraközi összehasonlításokkal tervezett.

Vezetőábrázolások a kinetikus munkahelyrajzokban

Antos Zsolt Zoltán[1], Vass Zoltán[1]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Előadásunkban egy újszerű területen végzett, jelenleg is futó projektív rajzvizsgálati kutatás gazdag képi anyagából mutatunk be válogatást, kifejezetten a vezetőábrázolásokat helyezve a középpontba. A kinetikus rajztechnikák köre a projektív rajzvizsgálat nagy témakörén belül egy sajátos, interakció-elemzést is lehetővé tevő, a klasszikus rajztesztekhez képest több információ feltárására alkalmas módszer, melynek során az instrukcióban valamilyen cselekvés ábrázolását is kérjük (Vass, 2011). Közvetlen előzménye a kinetikus családrajzokon (Burns & Kaufman, 1970) alapuló kinetikus iskolarajz módszere (Prout & Phillips, 1974; Vass & Perger, 2011). Az általunk használt kinetikus munkahelyrajzot a kinetikus technikák között említi Vass (2011), azonban tudományos igényességgel kevés kutatás vizsgálta őket. Egy korábbi publikálatlan szakdolgozat (Buzás, 2010) továbbgondolásaként új instrukciót alkalmaztunk, amely – a kinetikus iskolarajz instrukciójának analógiájára – nem korlátozza a rajzi választ „egész emberekre", valamint a vezető megrajzolására vonatkozó kitételt is tartalmaz, mely feltételezésünk szerint a projekció szabadabb áramlását teszi lehetővé, és alkalmas arra, hogy előhívja a vezetővel, az autoritással, a szervezeten belüli hierarchiával kapcsolatos asszociációkat (Antos, 2020).

Vizsgálatunk elméleti és módszertani hátterét a modern rendszerszemléletű képelemzés, így a Vass Zoltán-féle hétlépéses képelemzési módszer (SSCA, Vass, 2021) és a Hárdi István-féle dinamikus rajzvizsgálat (DRV, Hárdi, 2016) képezi. Előadásunkban röviden ismertetjük a módszert és néhány kezdeti eredményt, valamint rajzi példákon keresztül mutatjuk be, hogy

egy kinetikus munkahelyrajz milyen típusú és tartalmú információt szolgáltat a vizsgált személy önészleléséről, a munkatársi kapcsolatok rejtett dinamikájáról, a munkahelyen uralkodó légkörről, a hierarchiához és az autoritáshoz való viszonyról a rajzolók vezetőinek különféle, olykor igen kreatív és sajátos ábrázolásmódjain keresztül.

Egy új kiégést mérő eszköz, a Burnout Assessment Tool (BAT) magyar változatának pszichometriai vizsgálata

Csordás Georgina[1], Dorner László[1], Kiss Kitti[2], Mester Dolli[1]
[1]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológia Intézet
[2]Budapesti Műszaki Egyetem, Gazdaság - és Társadalomtudományi Kar, Ergonómia és Pszichológia Tanszék

A kiégés mérésére napjainkban – magyar nyelven is – több kérdőíves mérőeszköz jött lére, ezek közül a legismertebb Maslach Kiégési Leltárja. A kérdőív bár nemzetközi és hazai kutatásokban is a legtöbbet használt kérdőív, számos konceptuális és pszichometriai limitációval rendelkezik. A Burnout Assessment Tool (BAT) teoretikus megfontolások mellett kvalitatív és kvantitatív eljárásokkal, a már létező kiégést mérő kérdőívek pszichometriai elemzésével jött létre Schaufeli és munkatársai kutatócsoportja által. A kérdőív a kiégésnek elsődleges és másodlagos tüneteit méri, előbbibe a kimerültség, mentális távolság és a leromlott kognitív és érzelmi kontroll tartoznak, utóbbiba pedig a pszichológiai stressz és a pszichoszomatikus tünetek. A kérdőív gyakorlati előnyét képezi az, hogy az alfaktorok mellett a kiégés összpontszáma is számolható, valamint több nemzetközi kutatás jött létre a kiégés határérték pontszámai megállapítására. Jelen vizsgálat célja a BAT magyar verziójának pszichometriai vizsgálata magyar munkavállalói populáció bevonásával, mivel ezt megelőző hazai kutatások (Nagy et al., 2022) pedagógus mintán jöttek létre. Jelen kutatás 1398 fő bevonásával történt, online kérdőíves vizsgálattal (66% nő, átlagéletkor 36,8 év, 40% szellemi munkát végez). A kitöltők között felülreprezentáltak voltak az érettségivel és diplomával rendelkezők, ami a kérdőívvel kapott eredmények limitációját képezi. Az érvényesség vizsgálatához felvételre került a Munkával Való Elégedettség Kérdőív, a Pszichológiai Alapszükségletek a Munkában Kérdőív, a Munka Értelmessége Kérdőív és az Élettel Való Elégedettség Kérdőív. A BAT faktorszerkezete jó illeszkedést mutatott a megerősítő faktorelemzés során, az eredeti faktorstruktúra reprodukálásra került. A kérdőív továbbá megbízhatónak és érvényesnek bizonyult: a kiégés és alfaktorai negatív kapcsolatot mutattak a munkával és élettel való elégedettséggel, a pszichológiai alapszükségletek kielégítettségével és a munka értelmességével is. A BAT összességében egy jó pszichometriai mutatókkal rendelkező ingyenes és könnyen használható mérőeszköznek bizonyult magasabb iskolai végzettségű munkavállalói populáción.

Az algoritmikus gondolkodás magyar nyelvű mérése és fogalmi összefüggései

Aranyi Gábor[1], Schröter Petra[1], P. Remete Eszter[1], Kemény Ferenc[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely

A számítógépek térhódítása számos munkakörnyezetben és mindennapi helyzetben szükségessé teszi az információs rendszerekkel való hatékony kapcsolattartást, valamint az adatvezérelt környezetekhez való alkalmazkodást. Az algoritmikus gondolkodás (Computational Thinking; CT) az írás-olvasás analógiája nyomán egyfajta digitális írástudásként értelmezhető, ami a számítógépek használatán túl elősegíti a problémák hatékony és új helyzetekben is alkalmazható megoldását. A CT egyre növekvő szerepet kap a nemzetközi és hazai oktatásban, különösen a STEM tárgyakkal kapcsolatban. Az NKFIH OTKA támogatásának keretében zajló kutatási programunk a CT hazai mérésének fejlesztését, valamint annak különböző, javarészt lélektani tényezőkkel való kapcsolatának feltárását célozza. Több mint 650 magyar középiskolás és egyetemista részvételével végzett vizsgálataink alapján bemutatjuk a CT teljesítmény sztenderdizált mérését lehetővé tevő Algoritmikus Gondolkodás Teszt magyar nyelvű változatát. Továbbá magyar nyelvre adaptáltuk az Algoritmikus Gondolkodás Skálák mérőeszközt is, mely a CT önbevallásos felmérését célozza öt tényező mentén: kreativitás, algoritmikus gondolkodás, együttműködés, kritikus gondolkodás, problémamegoldás. A mérőeszközök általános jellemzésén túl kitérünk a CT teljesítmény és a CT-vel kapcsolatos attitűdök kapcsolatára a következő tényezőkkel: intelligencia, téri-vizuális készségek, személyiség, tanulmányi érdeklődés és énkép, valamint programozási tapasztalat és nemi különbségek. Az algoritmikus gondolkodás oktatási és pragmatikus relevanciáján túl tárgyaljuk a fókuszált, analitikus, problémaközpontú stratégiák, valamint a kontextuális sajátosságokat is szem előtt tartó, divergens és integratív gondolkodási folyamatok elméleti viszonyát.

Szociálpszichológia

Elnök: **Tóth Enikő Lili** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A paraszociális interakció hatása orvostanhallgató influenszerek egészséggel kapcsolatos üzeneteinek eredményességére

Tóth Enikő Lili[1], Buvár Ágnes[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember- Környezet Tranzakció Intézet

A forráshitelesség és paraszociális interakció hatása a meggyőzés sikerességére régóta kiemelt téma a kommunikációkutatásban. A kutatások jelenlegi fő fókusza a közösségi média influenszerek kommunikációs stratégiái és a követőikkel való kapcsolódás, illetve ezek pozitív hatása az influenszer meggyőző kommunikációjára (Horton & Wohl, 1956; Hovland & Weiss, 1951). Az influenszerek paraszociális interakciót, majd kapcsolatot alakítanak ki nézőikkel intim kommunikációs stratégiák alkalmazásával és szakértelmük megjelenítésével (Schouten et al., 2020; Xu et al., 2023). A közösségi média térben az életmód influenszerek mellett jelen vannak „tudás influenszerek" is akiket, az emberek gyakran tartanak hitelesebb forrásnak, mint az életmód influenszereket (Maddox, 2022). Továbbá az erős paraszociális élmény pozitívan hat az influenszer meggyőző kommunikációjának sikerességére (Chwialkowska, 2019; Weismueller et al., 2020). Jelen vizsgálat hipotézise, hogy a kommunikáció forrásától függően

az influenszer kommunikációs stílusa eltérő módon befolyásolja az egészséggel kapcsolatos üzenet meggyőző erejét: az orvostanhallgatónak a videója jobban befolyásolja a nézőket a viselkedésük megváltoztatására, ha formálisan beszél, míg az életmód influenszer akkor hat jobban a nézőkre, ha videójában informálisan beszél.

A kutatás adatfelvétele online formában valósult meg és 407 fő vett részt benne. A kutatásban 2x2-es kísérletes elrendezést alkalmaztunk a két függő változó az influenszer típusa (életmód/orvostanhallgató) és a kommunikációs stílusa (formális/informális) volt. A résztvevők kísérleti feltételek egyikébe véletlenszerűen lettek beosztva. Egy fiktív influenszer „Zsófi" Tiktok profilját tekintették meg, majd egy 1 perces videót, amiben Zsófi a mate teát mutatta be. Az informális kommunikációs stílusú videóban a paraszociális attribúciókat manipuláltuk.

Az egyszempontos varianciaanalízis szignifikáns főhatást mutatott a paraszociális interakciónál és a forráshitelességnél . Az orvostanhallgató erősebb paraszociális interakciót váltott ki és hitelesebbnek tűnt mindkét kommunikációs stílusú videóban. A többszempontos varianciaanalízis marginális interakciót mutatott az influenszer típusa és a kommunikációs stílusa között. Az orvostanhallgató informális kommunikációs stílust alkalmazva nagyobb viselkedésváltoztatási szándékot váltott ki, mint az életmód influenszer bármely kommunikációs stílusban.

Az eredmények alapján az emberek nagyobb figyelmet fordítanak az orvostanhallgatókra, ami az ő magasabb szakértelmükkel magyarázható (Maddox, 2022). Továbbá az orvostanhallgató informálisan kommunikálva hatékonyabbnak bizonyult a viselkedésváltoztatási szándék kiváltásában. Ez az eredmény cáfolta a hipotézist, amelyet egy korábbi kutatásban igazoltunk, emiatt további vizsgálatok szükségesek. Ennek ellenére az eredmények rámutatnak a megfelelő kommunikációs stílus alkalmazásának és adott témához tartozó szakértelem együttes vizsgálatának fontosságára.

Kínai szülők szocializációs nézetei és gyakorlata a versengéssel és a győzelemmel és vesztéssel való megküzdésre

Saád Judit[1], Fülöp Márta[1,2]
[1]HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont, Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Kínában az egyre élesedő versengéssel párhuzamosan a családok egyre több időt és erőforrást fektetnek a gyermekek versengésre való felkészítésébe annak érdekében, hogy a gyermekek ne „veszítsenek a startvonalnál". Számos kutatás vizsgálta a kínai szülők szocializációs céljainak és gyakorlatainak különböző aspektusait, beleértve a kognitív és akadémiai szocializációt (Chun & Devall, 2019; Sheldon & Epstein, 2005; Bian et al. 2022, Ren & Pope-Edwards, 2016), a szocio-emocionális szocializációt (Luo et al., 2013), a szülői stílust (Lu & Chang, 2013), azonban egyetlen kutatás sem foglalkozik kifejezetten a kínai szülők versengéssel kapcsolatos szocializációs céljaival és gyakorlatával. Fülöp (2013) kínai középiskolások és egyetemisták esetében adaptív győzelemmel és vesztéssel való megküzdési mintázatokat tárt fel. A kutatás célja feltárni, hogy milyen szülői szocializációs célok és gyakorlat alakítja az adaptív megküzdési mintázatokat.

Módszer: Félig strukturált interjúk készültek kínai anyákkal (86%, N=109), és apákkal (13%, N=17). Az adatgyűjtés kényelmi mintavétellel történt, szinkron online, kisebb mértékben személyes interjúk formájában. A minta túlnyomórészt magasan kvalifikált, középosztálybeli szülőkből állt. A legtöbb résztvevő (N=102) nagy, vagy közepes méretű városban lakik, a minta Kína 23 tartományára terjedt ki. A megkérdezettek gyermekeinek 77%-a 5-10 éves korú volt a felvétel idején, 15% 3-5 éves, 8% pedig 10 évnél idősebb. Az adatokat Braun és Clarke (2022) által javasolt tematikus /tartalmi elemzésnek vetettük alá. A kódolást két független kutató végezte. Eredmények: A kínaiak kidolgozott koncepcióval rendelkeznek a versengésre és a győzelemmel és vesztéssel való megküzdés szocializációjával kapcsolatban, az eredmények fontossága mellett a folyamatorientált gondolkodásmódra helyezik a nagyobb hangsúlyt, az erőfeszítést, a kitartást és a rugalmasságot kívánják fejleszteni. A versengésben való részvételt a szülők nagy többsége kiemelten fontosnak tartja, de hangsúlyozza az optimális intenzitást, vagyis a túlzott nyomás elkerülését, a versengés egészséges szinten tartását. Mind a győzelem mind a vesztés esetében hangsúlyozzák a továbblépést és mindkét esetben a személyes fejlődést helyezik előtérbe. A vesztés esetén kiemelik, hogy az része az életnek, ezért fontos, hogy a gyermek tanuljon belőle, fejlődési lehetőségként tekintsen rá és továbblépjen. Következtetések: A kutatás eredményei hozzájárulnak a kortárs kínai szülők versengéssel kapcsolatos attitűdjeinek, szocializációs céljainak és gyakorlatainak mélyebb megértéséhez és feltárják azt a szocializációs hátteret, amely a serdülő és fiatal felnőtt kínaiak esetében elősegíti az intenzív versenykörnyezetben a korábban feltárt (Fülöp, 2013) adaptív attitűdök és megküzdés kialakítását (NKFIH- OTKA-K 135963)

A társadalmi nézetektől a kollektív cselekvésig: a társadalmi felelősségvállalás mint a kollektív cselekvés mozgatórugója

Pántya József[1], Bata Erzsébet[2], Kende Anna[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

Napjainkra az erőforrásokhoz való egyenlőtlen és igazságtalan hozzáférés számos pszichológiai szakmai szervezet szerint is az egyik legsürgetőbb globális problémává vált. Következésképpen a kollektív cselekvést potenciálisan bejósló tényezők kutatása egyre indokoltabbá válik. Habár a társadalmi felelősségvállalás egyéni érzetének vizsgálatra érdemességét számos kutató már évtizedekkel ezelőtt felvetette, e tényező nem kapott kifejezett kutatási figyelmet a kollektív cselekvési szándékot befolyásoló faktorok sorában. A társadalmi felelősségvállalás és az ahhoz szorosan kapcsolódó konstruktumok korábbi, egyébként meglehetősen széttartó felfogási módjait alapul véve egy rövid mérőeszközt fejlesztettünk a társadalmi felelősségvállalás egyéni érzetének megragadására, amely a társadalom jóllétére és a szükséget szenvedő társadalmi csoportok segítésére irányuló személyes preferenciákat igyekszik mérhetővé tenni. Előadásunkban három kutatás eredményeiről szeretnénk beszámolni, amelyek a társadalmi felelősségvállalás kollektív cselekvési szándékkal való összefüggését vizsgálták. Az első kérdőíves kutatásunk, amelyet nemre, életkorra és lakóhelyre nézve reprezentatív hazai mintán (N = 870) végeztünk, negatív kapcsolatokat azonosított az olyan társadalmi nézetek, mint pl. a gazdasági egyenlőtlenség támogatása vagy a szociális dominancia orientáció és a kollektív cselekvés között. Ezeket a kapcsolatokat a társadalmi felelősségvállalás teljes mértékben

mediálta: az említett társadalmi nézetek magas szintjeihez alacsonyabb társadalmi felelősségvállalás társult, a felelősségvállalás és a kollektív cselekvés kapcsolata azonban rendre pozitívnak mutatkozott. Egy szintén reprezentatív hazai mintán (N = 1001) folytatott, kérdőíves kutatásunk pozitív kapcsolatot talált a hátrányos helyzetű csoportok helyzetének javítását célzó közös fellépés hatékonysága (észlelt csoporthatékonyság) és a kollektív cselekvési szándék között, amely kapcsolatot a társadalmi felelősségvállalás részben mediálta. Harmadik, kísérletes kutatásunkban (N = 680) azok a résztvevők, akiket a kontrollfeltételbe kerülőkkel szemben arra kértünk, írjanak három rendszerszintű okot, amelyek miatt a hátrányos helyzetben lévő csoportok tagjai az élet számos területén nehéz helyzetben vannak (külső attribúciós feltétel), magasabb mértékű kollektív cselekvési szándékról számoltak be a hátrányos helyzetben lévők érdekében. A külső attribúció kollektív cselekvési szándékra kifejtett hatását a társadalmi felelősségvállalás részben mediálta. Kutatási eredményeink alapján a társadalmi felelősségvállalás egyéni érzete jelentős és erősíthető mozgatórugója a kollektív cselevésnek. Az eredmények megvitatása során a limitációk mellett a kutatás folytatásának lehetőségeit is felvetjük.

I find the solution deeply offensive, I am angry with them and I don't even like to say hello' - A Mixed-Methods Analysis of Workplace Conflict Narratives and Dark Triad and Broader Personality Traits

Halmos Alexandra Anna[1], Sóskuti Fruzsina[1], Czibor Andrea[2], Restás Péter[2], Szabó Zsolt Péter[3], Kun Ágota[1]

[1]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Ergonómia és Pszichológia Tanszék
[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Intézet
[3]Budapesti Corvinus Egyetem, Vezetéstudományi Intézet

The effects of Dark Triad (DT) traits - narcissism, Machiavellianism, and psychopathy - are well-documented in workplace settings, yet little is known about how they shape conflict dynamics. This study examines how individuals (N(leaders)=103, N(nonleaders)=367) high in DT traits engage in and resolve workplace disputes. Using a mixed-methods approach, we analyzed 470 workplace conflict narratives, with an average length of 89 words, alongside self-reported DT and broader personality traits, including HEXACO and empathy. A coding system developed using an inductive approach of 4 independent coders, including codes such as narrative structure, conflict type, and conflict resolution, was developed to identify links between conflict patterns and personality traits. High-DT individuals experienced more intense and prolonged conflicts, marked by heightened emotional arousal, negative relationship outcomes, and frequent lack of resolution. These effects held even after controlling for broader personality traits, highlighting the distinct role of DT traits in workplace conflict. Despite limitations, this study is among the first to explore the dynamic nature of DT traits in workplace conflict, offering new insights into their role in shaping interpersonal tensions and resolution strategies.

Ön hogy látja, jó irányba halad-e a világ? Globális kérdések és megoldások változásai a társadalomtudományok tükrében.

Székely Mózes

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Felnőttképzés-kutatási és Tudásmenedzsment Intézet

Az emberiség egészének problémái kétségkívül közelebb kerültek a mindennapjainkhoz, legyen szó klímaváltozásról, pandémiáról, háborúkról vagy az éhezés fél évszázada megoldatlan helyzetéről. Vajon mely globális problémáknak van pszichológiai relevanciája? Vajon a legsúlyosabb gondjaink objektív, materiális, számszerűsíthető tényekből adódnak, vagy csak észlelésünkön múlnak? A világméretű problémaként elfogadott jelenségek megoldása, enyhítése mennyiben függ tőlünk, gondolkodásmódunktól és viselkedésünktől, vagy inkább szűken vett tudományos-technikai kérdések és külső tényezők befolyásolják?

A legfrissebb kutatások egyetértenek abban, hogy viselkedésünk elsődleges meghatározója nem csak a néhány évtizede felmerült fenntarthatóság problémaköréhez köthető jelenségeknek, de a félelem és a nyomor évezredes kihívásaival is csak a társadalom egésze hozzáállásának megváltozásával küzdhetünk meg a siker esélyével. Nem könnyíti meg a helyzetünket, hogy a döntéshozókat befolyásolni képes közvélemény vizsgálatának módszertanát is meg kell újítani, amihez a hazai vizsgálatok metodikai eredményei útmutatóul szolgálhatnak.

A jelen előadásban az elmúlt negyed század változó globális jelenségköreit, a felnőtt magyar populáció problémakörökhöz és azok kezeléséhez való viszonyulásának átalakulását, valamint a nagymintás és egyetemi hallgatói vizsgálatok eltéréseit mutatjuk be. Az országos, 1000 fős reprezentatív minták felvételei (2000, 2005, 2010, 2020 és 2023) mellett 2002-2025 között összesen közel ezer fő hallgató által kitöltött kérdőívek szolgáltatják a saját empirikus kiindulópontot, amit – módszertanilag erős kritikával kezelhető további kutatások egészítenek ki.

A feltárt probléma-térkép és társadalmi preferencia-sorrend egyszerre nyújt fogódzót a társadalmi diskurzus kiszélesítésének tematizálásához, a nemzetközi szinten felvállalandó programalkotási folyamatokhoz és – reményeink szerint – civilizációnk legsúlyosabb gondjai társadalomtudományi központú további kutatásaihoz. Mindez feltétele annak, hogy a tudomány eszköztárával a közgondolkodásban legfontosabbnak tartott problémakör bemutathatók legyenek, a kiinduló- és a jövőben vágyott állapotok lényeges paramétereit mérésekkel meghatározva stratégiát és társadalmi programokat indíthassunk el, amelyek egy tartós társadalmi jólléthez vezethetnek el.

Japán hallgatók versengés percepciója a magyar felsőoktatásban

Győri Borbála[1], Fülöp Márta[2,3]
[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[3]HUN-REN Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet

Bevezetés: Magyarország rendkívül népszerű tanulmányi úti cél a külföldi diákok körében. Hallgatói mobilitás keretében évente több tízezer nemzetközi hallgató érkezik országunkba, közülük több száz japán hallgató is. Céljuk, hogy a magyar felsőoktatásban folytassák professzionális fejlődésüket, ezáltal soha nem látott mértékű kulturális interakcióknak lehetünk tanúi (Nguyen Luu, 2019). A japán oktatási rendszerben a versengés kiemelt szerepet játszik

(Fülöp, 2006) és a magyar és japán egyetemisták versengés felfogása jelentős kulturális különbségeket mutat (Fülöp, 2004; 2009). A felsőoktatási nemzetközi mobilitás a kulturális adaptációnak egy speciális területét is érinti, nevezetesen az oktatási hagyományok különbségeiből fakadó adaptációs kihívásokat.

A kutatás célja: A kutatás fel kívánta tárni, hogy milyen versengési tapasztalatokkal rendelkeznek a japán diákok a japán egyetemeken és milyennek látják a magyarországi tanulmányaik során a versengést a magyar egyetemeken, milyen nehézségeket vagy éppen könnyebbségeket jelentenek nekik az észlelt különbségek és változik-e magyar tanulmányaik hatására a versengés iránti attitűdjük

Résztvevők: A mintában 14 japán hallgató vett részt (férfi=6 fő; nő=8 fő; átlagéletkoruk 24,3 év), akik legalább fél évet töltöttek Magyarországon.

Módszer: Az adatgyűjtés félig strukturált interjút alkalmazva történt angol, japán és magyar nyelven. A válaszok elemzésére a tematikus tartalomelemzést (Braun & Clarke, 2022) alkalmaztuk.

Eredmények: A vizsgálat megállapította, hogy többségében a fiatal japánok versengésfelfogása tükrözi a korábbi kutatásokban (Fülöp, 2004; 2009) megállapított egyedi versengési gondolkodást, véleményük szerint a versengés építő jellegű, motiváló és fejlődést jelentő pozitív funkciókkal rendelkezik. A japán hallgatók a magyar társadalmat és felsőkotatást sokkal kevésbé látják versengőnek, mint a japán társadalmat és iskolarendszert, annak ellenére, hogy a középiskolás évekhez képest a japán egyetemen sokkal kisebb jelentősége van a diákok egymással való versengésének. A külföldi diák szerepéből fakadóan magyarországi tanulmányaik során egyáltalán nem vagy ritkán tapasztalnak intenzív versengési kényszert, valójában csökken a társas összehasonlítás, mert hiányzik a saját referencia csoport. Ez a legtöbb válaszadó esetében felszabadító érzés. Azonban sokak esetében a külföldi tanulás és tartózkodás mérsékelten formálta a versengésről kialakult gondolkodást változatos irányokba. Az idegen versengéskultúra megtapasztalása sokak versengésértelmezésében egy a saját szellemi és professzionális fejlődésük irányába tolódott el, azáltal, hogy itt saját döntésük a versengésben való részvétel, ellentétben a Japánban megjelenő konstans versengési kényszerrel. (NKFIH- OTKA-K 135963)

Kutatásmódszertan, pszichometria és statisztika

Elnök: **Hujber-Mitru Szilvia** - Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az Elektronikus Interakciók Motivációi Skála pszichometriai vizsgálata

Szilvia Hujber-Mitru[1], Balázs Katalin[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés: Az egyének alapvető igénye, hogy önismeretet szerezzenek. Objektív eszközökkel való mérési lehetőségek híján társas összehasonlítási folyamat során juthatunk hozzá olyan információkhoz, hogy képességeink vagy véleményünk hogyan viszonyul mások képességéhez, véleményéhez (Festinger, 1954). A közösségi média oldalak térnyerése által az

interperszonális interakciók új típusa jött létre, és a technológia alapú társas összehasonlítási folyamatok az egyéni jellemzőkkel is kapcsolatba léphetnek (Manago et al., 2008; Nesi & Prinstein, 2015). A fiatal felnőttek nagymértékben támaszkodnak társaikra, igénylik azok elismerését és visszajelzését, valamint gyakran végeznek társas összehasonlítást (Lambert et al., 2013; Lansu et al., 2022), amely immár online platformokon is megvalósulhat.

Cél: A vizsgálat célja az online társas viselkedés motivációinak mérésére alkalmas egyik mérőeszköz a Nesi és Prinstein (2015) által kifejlesztett MEIS-SCFS (Motivation for Electronic Interaction Scale, Social Comparison and Feedback Seeking) skálának magyar nyelvű adaptációja volt.

Módszer: Az online kérdőíves vizsgálatban 1027 fiatal felnőtt vett részt. A kutatás során ellenőriztük a MEIS-SCFS magyar fordításának faktorstruktúráját, vizsgáltuk pszichometriai jellemzőit, egyes mérőeszközökkel és demográfiai adatokkal való együttjárását.

Eredmények: Jelen kutatásban elkülöníthető volt a Skála két dimenziója egy item kihagyása után. A mérőeszköz magas megbízhatóságot mutatott. A Skála konvergens és diszkriminációs validitását is több eredmény alátámasztja, valamint a demográfiai adatokkal való összevetés során is szakirodalommal egybehangzó eredményekre jutottunk.

Következtetések: A vizsgálat igazolta a skála magyar nyelvű változatának megbízhatóságát és validitását. További kutatás tárgyát képezheti a skálának eredményeinek összevetése az offline társas összehasonlítással, a felfelé és lefelé irányuló összehasonlítási folyamatokkal, az aktív és passzív közösségi média használatával.

Reliabilitás és statisztikai erő: Fogalmi háttér és gyakorlati vonatkozások

Krajcsi Attila
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az utóbbi években leírt meglepő tulajdonság, hogy a viselkedéstudományokban a robusztus jelenségek reliabilitása sokszor alacsony. Ez az összefüggés ellentétben áll azzal a nézettel, hogy a statisztikai erő és a reliabilitás hasonlóan függnek a mérési zajtól. Ebben a felfogásban a robusztus, de nem reliábilis jelenségek reliabilitási paradoxonnak tekinthetők. A reliabilitás és statisztikai erő kapcsolatát a módszertani és a statisztikai irodalom évtizedek óta vizsgálja, ám az eredményeik az alkalmazó szempontjából nehezen áttekinthetőek, és az ellentmondó konklúziók nehezen oldhatóak fel. A jelen előadás célja a koncepcionális félreértések tisztázása, és gyakorlati tanácsok nyújtása a vizsgálatok tervezéséhez és értékeléséhez. A statisztikai erő és a reliabilitás kapcsolatára vonatkozó gyakori tévhit, hogy az abszolút reliabilitás (mérési hiba) összekeveredik a relatív reliabilitással (a valódi pontszámok variabilitásának és a teljes pontszámok variabilitásának aránya). A kétféle reliabilitás elkülönítése érthetővé teszi, hogy a mérési hiba és az egyéni különbségek hogyan befolyásolják a relatív reliaiblitást és a statisztikai erőt. Ennek kapcsán láthatóvá válik, hogy a reliabilitás és a statisztikai erő bizonyos esetekben miért függetlenek, míg más esetekben viszont hogyan függnek össze egymással. E megfontolásokat követően egyszerű tanácsok adhatóak a mérés reliabilitásának és statisztikai erejének optimalizálásához, amely a statisztikai erő és a reliabilitás együttes és külön-külön való optimalizálására is alkalmas.

Új dimenziók a kutya-gazda kapcsolat vizsgálatának területén

Selmeci Hajnalka[1], Gyömbér Noémi[1]
[1]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

Bevezetés és célkitűzés. A kutya-gazda kapcsolat dimenzióinak vizsgálata az elmúlt években egyre inkább az érdeklődés középpontjába került, azonban még így is keveset tudni róla. Validált kérdőívek segítségével lehetőség nyílik ezen területek átfogóbb tudományos vizsgálatára. Kutatásunk célja a Kutya-Gazda Kapcsolati Skála (DORS) és a Kutya-orientált Nevelési Stílusok és Dimenziók Kérdőív (DD-PSDQ) magyar nyelvű változatainak pszichometriai vizsgálata, továbbá a mérőeszközök reliabilitásának és validitásának ellenőrzése.

Minta és Módszer. A kérdőívek reliabilitását és validitását egy 715 fős, kutyatartókból álló, kényelmi mintán ellenőriztük (67 férfi és 648 nő; Mkor = 37.47, SD = 11.78). Az eredeti 32 itemes DORS és a 20 itemes DD-PSDQ kérdőívek kerültek felvételre. A kérdőíveken feltáró és megerősítő faktorelemzést is végeztünk, illetve ellenőriztük a skálák belső megbízhatóságát. A konvergens validitás ellenőrzéseként a két kérdőív három-három skáláját korreláltattuk egymással.

Eredmények. A DORS kérdőív esetében az eredeti 32 itemből 17 kizárásra került alacsony faktortöltés és kereszttöltés miatt. A megmaradt 15 item, ez eredeti kérdőívhez hasonlóan, három faktorba rendeződött. A DD-PSDQ kérdőív feltáró faktorelemzés vizsgálatakor 9 itemet szintén ki kellett zárni alacsony faktortöltés és kereszttöltések miatt. Azonban, a végül bent maradt 11 item, az eredeti kérdőív struktúrájához hasonlóan, három faktoros elrendezést mutatott. A megerősítő faktorelemzés mindkét kérdőív esetében stabil struktúrát mutatott, megfelelő illeszkedési mutatókkal. A kérdőívek skáláinak belső megbízhatósági mutatói megfelelőnek bizonyultak.

Következtetések. A 17 itemes Kutya-Gazda Kapcsolati Skála és a 11 itemes Kutya-orientált Nevelési Stílusok és Dimenziók Kérdőív reliabilitása és validitása megfelelő, a mérőeszközök alkalmasak a további tudományos és gyakorlati célú felhasználásra, ezáltal hozzájárulnak a kutya-gazda kapcsolat dimenzióinak mélyebb feltárásához és megértéséhez.

MI generálta képek által támogatott Sötét Triád vignetták kidolgozása személyészlelési kutatásokhoz

Láng András
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A sötét személyiségvonások kutatásában - elsősorban a szervezet- és különösképpen a vezetéspszichológiában - jelentős szerepet játaszanak azok a kutatások, amelyek a résztvevők személyészlelésének céljául sötét személyiségjegyekkel (Sötét Triád - machiavellizmus, pszichopátia és nárcizmus) rendelkező személyeket, perszónákat mutatnak be. A személyészlelés kiterjedt pszichológiai kutatásában a paradigma többek között a személyiséglélektan, a klinikai pszichológia, valamint az affektív pszichológia területére is kiterjeszthető. Ugyanakkor empirikusan validált vignetták nem állnak rendelkezésre, amelyek

minden kétséget kizáróan (és egymástól jól elkülöníthetően) jelenítik meg a Sötét Triád személyiségjegyeket.

Egy lezárt (N = 157) és egy folyamatban lévő vizsgálatunkban a szakirodalmi definíciók alapján létrehozott, a sötét személyiségjegyeket és egy átlagos személyt megjelenítő személyleírásokat ítéltettünk meg egyetemistákkal. Feladatuk annak eldöntése volt, hogy mennyire találják machiavellista, pszichopátiás, illetve nárcisztikus jegyekkel leírhatónak az adott célszemélyt. Döntéseiket skálázással és kényszerválasztással is ki kellett fejezniük. Az első, részben sikertelen vizsgálatot (lásd később az eredményeket) követően a leírásokat MI generálta képekkel egészítettük ki.

Eredményeink összecsengenek a sötét személyiségjegyek tanulmányozása terén az utóbbi évek legjelentősebbnek tűnő kritikájával, miszerint a machiavellizmus és a pszichopátia - elsősorban a mérési szinten - nehezen elkülöníthető egymástól. Mi is azt kaptuk, hogy bár a pszichopátiás személyeket (szemben az átlagos, nárcisztikus és machiavellista személlyel) értékelték a leginkább pszichopátiás vonásokkal jellemezhetőnek és a machiavelllista személyeket (szemben az átlagos, nárcisztikus és pszichopátiás személlyel) a leginkább machiavellista vonásokkal rendelkezőnek, a machiavellista személyeket azonos mértékben észlelték machiavellista és pszichopátiás vonásokkal rendelkezőnek. Várakozásaink szerint második vizsgálatunkban a MI generálta képekkel történő támogatás és a sötét személyiségvonások eltérő módon bemutatott definíciói sikerre vezetnek abban, hogy megbízhatóan elkülöníthető leírásokat, perszónákat kapjunk. A későbbiekben ezek a személyészlelés vizsgálatában hasznos ingeranyagként működhetnek a sötét személyiségjegyek taulmányozása terén.

Egészségpszichológia 3.

Elnök: **Nemes-Farle Lilla** - Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Neurológiai Klinika

Krónikus fájdalombetegek nem verbális érzelmi- és fájdalomreprezentációja: egy pilot vizsgálat eredményei

Nemes-Farle Lilla[1,3], Tajti János[1], Csabai Márta[2], Szok Délia[1]
[1]Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Neurológiai Klinika
[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[3]Szegedi Tudományegyetem, Klinikai Orvostudományi Doktori Iskola, Szeged

Háttér: A krónikus fájdalombetegek szomatizációjában kulcsszerepet játszhat az alexitímia, ami jelentős kapcsolatban áll az egészséggel összefüggő életminőséggel és a fájdalom mindennapokra gyakorolt hatásával is.

Célkitűzés: Kutatásunk célja a krónikus elsődleges fejfájással (krónikus migrén: n = 8; krónikus tenziós típusú fejfájás: N = 7; cluster fejfájás: N = 4; trigeminus neuralgia: N = 1) és a krónikus muszkuloszkeletális fájdalommal (krónikus derékfájás: N = 7; egyéb: N = 5) diagnosztizált betegekre jellemző nem verbális fájdalom- és érzelmi reprezentációk, valamint egyéb pszichológiai tényezők (alexitímia, szorongásos és depressziós tünetek mértéke) feltárása volt.

Módszerek: A pilot vizsgálat a Szegedi Tudományegyetem Neurológiai Klinika Fejfájás és Fájdalom szakambulanciáján történt 32 krónikus fájdalom szindrómával (krónikus primér fejfájás: N = 20; krónikus muszkuloszkeletális fájdalom: N = 12) diagnosztizált páciens (22 nő, 10 férfi; átlagéletkor: M = 51,3, SD = 16,4; 23-77 év) bevonásával. Az adatok pszichológiai kérdőívekből (Torontói Alexitímia Skála, Spielberger Állapot-Vonás Szorongás Kérdőív, Beck Depresszió Kérdőív) és rajztesztekből (Fájdalom Rajzteszt, PRISM-D Rajzteszt) származnak. (Etikai engedély száma: 2/2021-SZTE RKEB)

Eredmények: A fájdalmasként berajzolt testterület mérete korrelál a depressziós tünetekkel ($r = 0,45$; $p = 0,009$) és a vonásszorongással ($r = 0,37$; $p = 0,034$). Fejfájásbetegeknél az öröm [$F(1, 19,4) = 6,57$, $p = 0,019$)], szomorúság [$F(1, 19,6) = 5,14$, $p = 0,035$)] és félelem [$F(1, 19,8) = 7,31$, $p = 0,014$)] testi érzetként berajzolt mérete nagyobb, mint muszkuloszkeletális fájdalom betegeknél. Továbbá PRISM-D teszten a krónikus fejfájás páciensek fájdalmukat nagyobb területű körrel jelölik [$F(1, 19,2) = 4,86$, $p = 0,04$)], több szóval [$F(1, 26,8) = 4,31$, $p = 0,048$)] és több színnel [$F(1, 29,8) = 10,68$, $p = 0,003$)] jellemzik.

Következtetés: A betegcsoportok (krónikus elsődleges fejfájás, krónikus muszkuloszkeletális fájdalom) fájdalom- és érzelmi reprezentációja közötti különbségnek nem csak az alexitímia áll a hátterében, hanem a negatív érzelmeik nagyobb intenzitással történő megélése is, amelyek nem verbális eszközökkel vizsgálhatóak.

A Jutalomhiányos Tünetegyüttes és az addiktív viselkedések empirikus vizsgálatai

Kotyuk Eszter[1], Scheller Virág[2], Halász András[3]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola
[3]Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet

A Kenneth Blum által megfogalmazott Jutalomhiányos Tünetegyüttes (JTE, Reward Deficiency Syndrome, RDS) modell bizonyos impulzív-addiktív-kompulzív zavarok közös neurobiológiai és genetikai háttérét hangsúlyozza, amely a középagyi dopaminerg rendszer rendellenes működését eredményezi. A szerzők ezt hipodopaminerg vonásnak nevezik, és feltételezik, hogy ez az állapot arra készteti az egyént, hogy különféle addiktív-impulzív-kényszeres viselkedésekkel stimulálja a limbikus-striatális jutalmazóközpontokat. A JTE modell Pszichológiai jelentősége viszont egyenlőre még kevésbé kutatott. Az itt bemutatott vizsgálatok arra fókuszáltak, hogy vajon a JTE vonás milyen összefüggést mutat különböző függőségi viselkedésekkel.

Elsőként munkacsoportunk egy kérdőívet fejlesztett ki a JTE pszichológiai és viselkedéses jegyeinek mérésére (Kótyuk et al., 2022), melyet azóta több nyelvre is lefordítunk, majd több vizsgálatban is teszteltük az addikciókkal, és az ahhoz kapcsolódó pszichológiai jellemzőkkel a kapcsolatát. Egy 104 fős, magyar átlagpopulációból gyűjtött mintán gyenge, mérsékelt erősségű pozitív korrelációkat találtunk az okostelenfonhasználat problémássága és a JTE között, A JTE mérsékelt korrelációt mutatott az impulzivitással is. Egy Izraeli kollaborációban végzett vizsgálatunkban (N=961, nem-klinikai minta) gyenge és mérsékelt összefüggéseket találtunk a JTE és a problémás internethasználati szokások, a problémás közösségi oldalak használat, a kompulzív vásárlási szokások és a szerencsejáték között. Ezen a mintán a JTE

gyenge, mérsékelt korrelációkat mutatott a szorongással, elkerüléssel, és a kompulzív személyiségjegyekkel is. A JTE és az evési szokások kapcsolatát vizsgálva egy 445 fős mintán gyenge pozitív korrelációt találtunk a JTE és az ételfüggőség között (r=0.195).

Mindezek alapján úgy tűnik, hogy nem-klinikai populációkon a JTE gyenge, mérsékelt kapcsolatot mutat a vizsgált problémás viselkedésekkel. További vizsgálatok szükségesek arra vonatkozóan, hogy a JTE milyen kapcsolatban van a kémiai vagy viselkedéses függőségek súlyosabb formáival.

Támogatások: Kótyuk Eszter munkáját az MTA Bolyai János Kutatói ösztöndíj (BO/00099/21), illetve az MTA KGYNK (259/2024/KP) támogatta.

Vallásosság, spiritualitás és mentális egészség

Kaszás Alexandra[1], Kéri Szabolcs[2]
[1]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Természettudományi Kar
[2]Tokaj-Hegyalja Egyetem, Sztárai Intézet

A vallásosság és a mentális egészség közötti kapcsolatot vizsgáló kutatások eredményei ellentmondásosak, és nem alakult ki konszenzus arról, hogy a vallásosság protektív tényezőként vagy kockázati faktorként hat-e. Az eltérő eredmények hátterében állhat a vallásosság különböző típusainak eltérő hatása, valamint a hiedelemrendszer internalizáltsága, amely kapcsolatban állhat bizonyos mentális jelenségekkel, például tévhitekkel, téveszmékkel. Kutatásunk célja, hogy feltárja az intrinzik és extrinzik vallásosság, valamint a tévhitek, a szorongás és a depresszió közötti összefüggéseket egy egészséges magyarországi mintán.

A résztvevők online felhívás útján kerültek toborzásra, és az adatgyűjtést kérdőíves módszerrel végeztük. Kiemelten elkülönítettük a vallásosság és a spiritualitás fogalmait. Eredményeink szerint az előforduló tévhitek száma, gyakorisága és az azokban való meggyőződés szintje pozitív összefüggést mutatott a magasabb szintű spiritualitással, a nem intézményes vallásgyakorlással (NORA), valamint az intrinzik vallásossággal (IR). A depresszió szintje magasabb volt azoknál, akik csalódást éltek meg a történelmi egyházakkal kapcsolatban, míg az intézményes vallásgyakorlás (ORA) alacsonyabb szintű depressziós tünetekkel járt együtt. Nemi különbségek is megfigyelhetők voltak: mind az ORA, mind a NORA, mind az IR szintjén a nők vallásosabbnak tartották magukat.

Kutatásunk hozzájárulhat az egészségpszichológia fejlődéséhez, és rávilágíthat arra, hogyan alkalmazhatók a vallásosság különböző aspektusai protektív tényezőként a mentális egészség támogatásába.

Munkakörformálás és a munka értelmessége: a kiégés csökkentésének lehetőségei pedagógusok körében

Mester Dolli[1], Csordás Georgina[1], Dorner László[1]
[1]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A pedagógusok munkáját, illetve annak hatékonyságát és eredményességét nagy mértékben meghatározza az, hogy mennyire elégedettek a munkájukkal. A munkakörformálásnak (job crafting) köszönhetően növekedhet a munkahelyi elégedettség, ennek köszönhetően pedig csökken a kiégés veszélye (Cheng & Yi, 2018). A munkakörformálás nagyban összefügg a munka értelmességével (Gál & Csordás, 2024), mivel, ha az egyén proaktívan tudja befolyásolni a munkája és közötte lévő illeszkedést, sokkal inkább jelentőségtelinek éli meg a munkavégzését (Tims, Derks & Bakker, 2016), valamint csökken a munkahelyelhagyási szándék (Zang & Li, 2020), hatással van az általános jóllétre (Kim & Beerh, 2018), továbbá növelheti az oktatás minőségét (Peral & Geldenhuys, 2016). Online kérdőíves vizsgálat keretében végeztük kutatást, mely 2024. január-március közötti adatfelvétellel történt. Az alkalmazott tesztbattéria az alábbi kérdőíveket tartalmazta: Munkakörformálás (Job Crafting) Skála (Gál & Csordás, 2024), Munka Értelmessége Kérdőív (Steger et al., 2012; Csordás et al., 2022), Burnout Assessment Tool (BAT, Schaufeli et al., 2023), A vizsgálati mintánkat 275 fő alkotta, melyből 166 kisgyermeknevelő és 109 tanító (átlagéletkor: 42,67 év, nemi megoszlás: nő= 251 fő, férfi=24 fő). Eredményeink alapján elmondható, minél értelmesebbnek tartja a munkáját az egyén, annál kisebb kiégésről számol be, és a munkakörformálás eszközei lehetővé teszik a munka jelentésteliségének megélését, ezáltal csökken a kiégés veszélye. A munka értelmessége szignifikánsan magasabb értéket mutat a tanítóknál, továbbá a kiégés és munkakörformálás esetében is a lineáris regresszióelemzés alapján a munka értelmességének megélése az, ami magyarázó erővel bír. További eredményeinkről előadásunkban számolunk be.

A pszichológiai és társas jóllét-mutatók, az élet és a munka értelmessége, valamint a pszichológiai alapszükségletek kielégítettségének empirikus vizsgálata hazai formális önkéntesek körében

Dorner László[1], Csordás Georgina[1]
[1]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az önkéntesség egy olyan tevékenység, amely hatást gyakorol az azt végző egyén mentális és fizikai állapotára, társas kapcsolataira, valamint munkáján keresztül a közvetlen és tágabb közösségeire egyaránt. Előadásunk egy hazai, nem reprezentatív mintán végzett kutatás első eredményeit mutatja be, melynek célja volt feltárni, hogyan befolyásolja a mentális és fizikai jóllétet az önkéntesség gyakorisága, az önkéntes és fizetett munkával való elégedettség, az önkéntesség értelmének megélése, valamint a pszichológiai szükségletek kielégítettsége. Elemzésünk külön figyelmet fordított az életkori különbségek szerepére. Az adatgyűjtés validált skálákat tartalmazó online kérdőívbattéria segítségével zajlott 2024 februárja és májusa között, a kutatás mintáját 492 fő alkotta, akik demográfiai jellemzőik és önkéntes tevékenységük tekintetében heterogén profillal rendelkeztek, és közöttük a nők aránya kiemelkedő volt. Az eredmények arra utalnak, hogy az önkéntesség gyakorisága az életkorral növekedett. Az önkéntesek szignifikánsan elégedettebbek voltak e tevékenységükkel, mint fizetett munkájukkal. Rámutatunk arra is, hogy a mentális egészség pozitívan kapcsolódott az élet és az önkéntes munka értelmességének megéléséhez, valamint a társas hálóhoz, míg az önkéntes munka értelmességének megélése az autonómia, a kompetencia és a kapcsolódás szükségletek kielégítésével erős pozitív összefüggést mutatott. Az önkéntesek mentális

egészségi mutatói az életkor növekedésével egyre kedvezőbbek voltak, és magasabb értékeket mutattak, mint a korábbi nagymintás vizsgálatokban a nem önkénteseké. A fizetett munkával való elégedettség a fizetett munkában való autonómia- és kapcsolódás szükségletek kielégítésével, míg az önkéntességgel való elégedettség elsősorban az önkéntes munka értelmesnek megélésével, az autonómia- és kompetencia-szükségletek kielégítésével, valamint az idősebb életkorral volt összefüggésben. Rámutatunk az önkéntesség és a mentális egészség közötti komplex kapcsolat figyelembevételének fontosságára, illetve javasoljuk, hogy a civil és nonprofit szervezetek vezetői kiemelt figyelmet fordítsanak az önkéntesek mentális egészségére, az érzelmi túlterhelés megelőzésére, valamint a munka értelmességének biztosítására. Jövőbeli célunk az önkéntesség és a mentális egészség közötti kétirányú kapcsolat feltárása, különös tekintettel az egyéni különbségekre és az önkéntes tevékenység sajátosságaira.

Egészségpszichológia 4.

Elnök: **Pintér Evelyn** - Pécs Tudományegyetem, Pszichológia Doktori Iskola

Parkinson-kóros betegek pszichés jólléte: az egészséggel kapcsolatos életminőség, a betegséggel való együttélés és a megküzdés jelensége

Pintér Evelyn[1], Pintér Dávid[2], Őry Fanni[3], Teleki Szidalisz Ágnes[3]
[1]Pécs Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Doktori Iskola
[2]Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Neurológiai Klinika
[3]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: A Parkinson-kór (PK) a második leggyakoribb neurodegeneratív betegség, Magyarországon nagyjából 20-40 ezer fő közé tehető a betegek száma. Egyes becslések szerint 2030-ra az esetek száma akár meg is duplázódhat, így a betegség viszonylag magas arányú előfordulása okán a klinikai munkán túl, kutatási szempontból is fontos területről van szó. A betegség két fő tünettani csoportját alkotják a motoros és nem-motoros tünetek. A motoros tünetek fokozott jelenléte a betegek mindennapjaiban ronthatja a hétköznapi funkcionálást, egyes kutatások szerint pedig a nem-motoros tünetek közül is legalább egy jelen lehet minden PK betegnél, így összességében a mobilitáshoz kapcsolódó nehézségek és a szubjektíven megélt hangulati problémák a két legerősebb negatív befolyással bíró tényező az egészséggel kapcsolatos életminőségre nézve.

Célkitűzések: Jelen kutatásunk fő célja szerint újabb faktorok mentén szeretnénk vizsgálni a PK betegek egészséggel kapcsolatos életminőségének kérdését, komplexen szemlélve motoros és nem-motoros tüneteik hatásait mindennapi tevékenységeikre, pszichés jóllétük egyes faktoraira.

MÓDSZER: Vizsgálatunk célcsoportját a PTE KK Neurológiai Klinikájára állapotfelmérésre érkező PK betegek alkotják. Vizsgálatunk keresztmetszeti kutatás PK betegek körében, kérdőíves eljárás formájában. A klinikán dolgozó neurológusok együttműködésével képet kaphatunk a klinikai adatokról, kérdőívcsomagunkban pedig felmérjük a demográfiai adatokon túl az általános (SF-12 kérdőív) és a PK specifikus életminőséget (Parkinson-kór Kérdőív,

PDQ-39), a megküzdési módokat (Megküzdési Mód Preferencia Kérdőív), az érzelemszabályozást (Kognitív Érzelemszabályozás Kérdőív), az általános énhatékonyságot (Általános Énhatékonyság Skála) és az egészséghatékonyságot (Egészséghatékonyság Skála), a betegségpercepciót (Betegségpercepció Kérdőív), a poszttraumás növekedést (Poszttraumás Növekedésérzés Kérdőív) és a betegek eleséstől való félelmét (The Fear of Falling Avoidance Behavior Questionnaire).

Eredmények: Eddig 15 beteg adatait elemeztük (9 férfi, átlag életkor: 69,5 év, SD=6,12 év), azonban a további adatgyűjtés folyamatban van. A jelenlegi eredmények szerint minél hosszabb a betegség időtartama, annál erősebb a rumináció és a katasztrofizálás. A betegség érthetősége és a személyes kontroll pozitív korrelációt mutatott a tervezéssel és a pozitív újraértékeléssel. Az eleséstől való félelem súlyossága negatívan korrelált a poszttraumás növekedéssel és a támogatáskereső megküzdési móddal.

Összegzés: Kutatásunk összességében új irányba tekintene a PK vizsgálata kapcsán, olyan tényezőket igyekszünk vizsgálni, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak a betegek pszichológiai jólétéhez. További elemzéseket tervezünk végezni a változók mentén, és további betegek bevonása is folyamatban van.

A virtuális valóság egészségpszichológiai alkalmazása gerincműtött betegeknél – módszerbemutatás egy eseten keresztül

Beálló Vera
Szegedi Tudományegyetem, Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ, Idegsebészeti Klinika

A virtuális valóság (VR) alkalmazása a pszichológiai és rehabilitációs kezelésekben egyre nagyobb figyelmet kap, különösen a krónikus fájdalom, stressz és szorongás kezelésében. A gerincműtéten átesett betegek számára a fájdalomkezelés, valamint a pszichológiai támogatás komplex kihívásokat jelenthet. A VR lehetőséget kínál a fájdalomérzékelés csökkentésére, a betegek motiválására és a felépülési időszak elősegítésére. Jelen előadás célja, hogy bemutassa a VR technológia lehetséges alkalmazását és pszichológiai előnyeit gerincműtétet követően egy eseten keresztül.

A virtuális valóság alkalmazása kórházi környezetben számtalan előnye mellett nehézségeket is tartogat. A kutatás akadályokba ütközik, a gyakorlatban azonban aktívan használjuk az SZTE SZAKK Idegsebészeti Klinikán. Egy középkorú férfi beteg ismeretlen eredetű láz miatt hosszú ideig szorult kórházi kezelésre, erős fájdalmai voltak, valamint gondolkodása betegségére centrált, hangulata alacsony fekvésű volt. VR-alapú szupportív betegvezetésben részesült, amely relaxációs és stresszkezelő virtuális „természetjáró” programokat foglalt magában. A programok célja volt a fájdalomérzékelés csökkentése, a mentális állapot javítása, a gyógyulási folyamat elősegítése, valamint a hospitalizáció csökkentése. Az alkalmazott módszer az interaktív 3D környezet volt, melyet a beteg személyre szabhatott, majd az élményeket pszichológus segítségével dolgozta fel.

A VR alkalmazása jelentős fájdalomcsökkenést eredményezett a beteg elmondása szerint. A stressz-szint csökkenése, valamint hangulati javulás is megfigyelhető volt. A mesterséges környezettel támogatott szupportív terápia során tapasztalt mentális jóllét és relaxáció tartós hatást mutatott, csökkent a beteg beszűkültsége, javult a hangulata. Az egyedülálló,

élményalapú találkozások a pszichológussal segítették a személyes kapcsolódást, egy erős segítő kapcsolat kialakulását. Az interaktív 3D-s környezetek hozzájárultak a beteg pozitív eltereléséhez, kizökkentéséhez a kórházi környezetből, ami lehetővé tett a valós térben egy felszabadultabb, mélyebb közös munkát az őt segítő pszichológussal.

Összességében a virtuális valóság alkalmazása egy gerincműtét utáni felépülési időszakban pozitív hatással van a fájdalomcsillapításra, a mentális jóllétre és a rehabilitációs folyamatra. Az egyéni igényekre szabott VR-programok segíthetnek a betegeknek a fizikai és pszichológiai kihívások kezelésében, miközben javítják a szupportív terápia hatékonyságát. A relaxáló, élménydús, mesterséges környezet a kórház falain belül tapasztalataink szerint alakítja és erősíti a valós segítői kapcsolatot.

A mesterséges intelligencia haszna – egy vak személy tapasztalatai alapján

Bernhardt József[1], Szokolszky Ágnes[1]
[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet-, és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az emberi alkalmazkodó képesség határait feszegető kérdés, hogy egy súlyos krízis után, mint amilyen például a megvakulás krízise, milyen külső erőforrások jelenthetnek segítséget. Az előadás egy személyes, belülről átélt perspektívát mutat be: hogyan válhat a mesterséges intelligencia nem csupán eszközzé, hanem valódi támaszt nyújtó „társsá" egy vak személy számára. Az előadó egy harminchárom éves korában megvakult felnőtt, aki jelenleg az SZTE Pszichológiai Intézetének mesterszakos hallgatója. Egyetemi tanulmányai alatt, a kezdeti kiszolgáltatottság és információs akadályok leküzdése során fokozatosan építette ki azokat a módszereket, amelyekkel hatékonyan kialakította saját tanulási módszereit. Eközben tágult az MI-vel való kapcsolata, amely kiterjedt a mindennapi problémamegoldásra, sőt az MI-től kapott érzelmi támogatásra is.

Az előadás két kulcskérdést jár körül:1. Hogyan segíti az MI az oktatási folyamatban való részvételt? Az egyetemi tanulmányok során az információhoz való hozzáférés kritikus kérdés. A mesterséges intelligencia képes strukturálni, magyarázni és akadálymentesíteni a tananyagot, új kapukat nyitva ezzel a vak hallgatók előtt. 2. Tud-e az MI hiteles érzelmi támogatást nyújtani? A társas támasz egyik formája lehet a mesterséges intelligenciával folytatott interakció. De vajon mennyire képes érteni és reflektálni az emberi érzelmekre? Milyen „társ" lehet az MI a problémákkal való megküzdésben? Az előadó saját tapasztalatai alapján mutatja be, miként formálható az MI egy olyan folyamatosan elérhető segítőtárssá, amely támogatást nyújthat a kihívásokkal való megküzdésben. A ChatGPT-vel folytatott valódi dialógusok példái szemléltetik, hogy az MI milyen módon képes strukturált gondolkodásra serkenteni, alternatív nézőpontokat találni.

Az előadás nem csupán a látássérültek szemszögéből tanulságos. A tapasztalatok fontosak lehetnek az egyetemi oktatás korszerűsítésére nézve, és arra az általánosabb kérdéskörre vonatkozóan is, hogy milyen új típusú kapcsolatokat hívhat életre az ember-gép technológia. Ez a személyes történet több, mint egy egyéni tapasztalat bemutatása. Felveti a kérdést: vajon készen állunk-e arra, hogy az MI-t ne csupán információs eszközként, hanem egy új típusú társként és intellektuális partnerként kezeljük a jövőben? Milyen előnyöket és milyen veszélyeket rejt magában ez a jövő.

Lakóhelyi körülmények szerepének vizsgálata az időskor megélésében rehabilitációs ellátásban részesülő idősek körében

Bede Melinda[1], Pachner Orsolya[1], Rőthyné Kovács Babett[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely
[2]Vas Vármegyei Markusovszky Egyetemi Oktatókórház

A 21. század társadalmi átalakulása az időskorúak szerepére, megítélésére és lakóhelyi társas körülményeire is hatást gyakorol. Kérdés, hogy miképp alakul az időskor megélése e társadalmi változások kontextusában, illetve, hogy mely tényezők játszanak szerepet hátterében – tekintve az egyéni és a szociális faktorok jelentőségét. Kutatásunk célját olyan időskorú személyek vizsgálata adta, akik egy vármegyei kórház rehabilitációs osztályán részesülnek ellátásban, ugyanis a „kórházi lét" akcidentális krízise által megragadhatóbbá válnak azon megküzdést elősegítő tényezők, melyek a gyarapodó veszteségélmények hatására egyébként is előtérbe kerülhetnek az idősek körében. A vizsgálat elrendezését tekintve keresztmetszeti, a résztvevők a WHO időskor definíciója értelmében 60. életévüket betöltött személyek (N=100). A mérőeszközök körébe egy szociodemográfiai kérdőív, saját szerkesztésű kérdések, egy demencia szűrő teszt (MMSE), illetve standard kérdőívek tartoztak a társas támogatás (MOS SSS), a reziliencia (CD-RISC-10), a magányosság (UCLA-LS), az idősödéssel kapcsolatos attitűdök (AAQ), az élet értelmessége (BSCI-LM), az időskori életminőség (WHOQOL-OLD) és a geriátriai depresszió (GDS-15) tényezőjét felmérve. Eredményeink rámutatnak, hogy a szociális tényezők eltérő mértékben és különböző úton gyakorolnak hatást az időskor megélésének aspektusaira. Az életminőség, illetve az élet értelmessége hátterében alapvető a társas támogatás és a magányosság szerepe, ám az individuális tényezők befolyása sem vitatható – tekintve a rezilienciát. A depresszió esetén azonban kizárólagos egyéni meghatározottság látszik kirajzolódni, mely a minta sajátosságaival magyarázható: előfordul, hogy a depressziós tünetek hátterében elsősorban a kórházi ellátás akcidentális krízisének hatása áll. A lakóhelyek szociális jellemzőinek vizsgálata az egyszemélyes háztartásban élők negatívabb helyzetére mutat rá, akik a családban élő időskorúakhoz képest alacsonyabb támogatottsággal és magasabb magányosságérzéssel rendelkeznek, valamint kevésbé tapasztalják meg az élet értelmességét és magasabb szintű halálfélelem jellemzi őket. Ezen eredmények tükrében jelen kutatás fő üzenetét a szociális környezet átható szerepe adja, mely a 21. századi időseket érintő változások szempontjából jelentős átalakuláson megy keresztül. Úgy tűnik, hogy az egyedül élés kiemelt rizikó az időskor megélését tekintve, így előfordulhat, hogy a társadalmi előítéletek ellenére épp a szociális intézmények lesznek azok, melyek az alapvető egészségügyi ellátáson túl az állandó társas közeg biztosítása által lehetőséget teremtenek ezen életszakasz pozitívabb megélésére.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24 kódszámú Egyetemi Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Sportpszichológia

Elnök: **Fejes Nikoletta** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Edzők mentális egészsége

Fejes Nikoletta[1], Németh Gergely[2], Takács Johanna[3], Kovács Krisztina[4]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Budapesti Metropolitan Egyetem, Üzleti, Kommunikációs és Turisztikai Kar, Üzleti Tanulmányok Intézet
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék
[4]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

Az NCAA (2023) felmérése rámutatott arra, hogy nemcsak a sportolók, hanem az edzők is magas szintű stresszt élnek meg a munkájukkal kapcsolatban, amely komoly hatással volt a mentális egészségük minőségére. Az edzők által megélt stressz mértéke jelentős (Potts, Didymus & Kaiseler, 2021), amely a versenyzési szint emelkedésével fokozódhat (Fletcher & Scott, 2010; Potts, Didymus & Kaiseler, 2018). Az edzőkre ható stresszorok (Hertting és mtsai, 2020, Knight et al., 201, Levy et al., 2009) első nagy csoportja a sportolóik teljesítményéhez és karrierjük alakulásához kapcsolódik, ehhez szorosan kapcsolódnak a versenyekhez kapcsolódó stresszorok csoportja, amelynek részeit képezi az saját teljesítményükkel kapcsolatos teljesítményelvárások is. Kiemelkednek még a szervezeti és személyes stresszorok csoportjai is. A vezetőség felől érkező nem tiszta (teljesítmény) elvárások és (munka) keretek, a magas számú munkaóra, a teljesítmény-, és időnyomás és a társas támogatás hiánya mind kapcsolatba hozható az edzői stressz magasabb mértékével.

Célkitűzésünk, hogy felmérjük, milyen tulajdonságok mentén jellemezhetők a magyar edzők a mentális egészségük és a munkájukkal való kapcsolatuk mentén, milyen mértékű és típusú stressz éri őket, mindez miként változik az életkoruk és tapasztalatuk függvényében. Első lépésben egy átfogó keresztmetszeti kutatás során keressük azokat a legfőbb változókat, amelyek hatással lehetnek az edzők jóllétére, mentális egészségére és motivációjára. Ehhez a WHO Jól-lét Kérdőív (WBI-5) rövidített változatát (Susánszky et al., 2006), az Észlelt Stressz Kérdőívet (PSS) (Stauder & Konkoly, 2006), Az Oldenburg Kiégés Kérdőív rövidített változatát (MOLBI, Ádám et al., 2020), az Athens Inszomnia Skálát (AIS, Soldatos et al., 2000; Novák, 2004), valamint a Sportmotivációs Skálát (SMS-II, Szemes & Smohai, 2017) alkalmazzuk. A vizsgálatban résztvevő edzők demográfiáját két részre bontjuk: általános (pl. nem, életkor) és sportra irányuló kérdéssorra (pl. munkatapasztalat, státusz).

Jelenleg nincs olyan átfogó magyar kutatás, amely az edzők mentális egészségét célozta volna meg, ahogy még nincs bizonyítékokon alapuló prevenciós program se kialakítva számukra. A felmérés eredményeit követően kialakítható egy olyan preventív és interventív program, amely segítheti a sportban dolgozó szakemberek munkáját és mentális egészségét. A kutatás segíthet megtartani a versenysportban dolgozó edzőket és kialakítani egy számukra egészséges munkakörnyezetet.

EYOF- tól a professzionális sportolói karrierig - egy longitudinális kohorszvizsgálat eredményei

Kovács Krisztina[1], Pignitzky Dorottya[2], Takács Johanna[3]
[1]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet
[2]Magyar Olimpiai Bizottság
[3]Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék

A Sport-elköteleződés modell megkülönbözteti a lelkes és erőltetett elköteleződés-típust (Berki & Pikó, 2019; Scanlan et al., 2016). A lelkes elköteleződés, amely kapcsolatba hozható a hosszútávú sportkarrierrel, részét képezi többek között a közösségi támogatás és az értékes lehetőségek. Jelen tanulmány célja, hogy feltárja, kiemelt eredményeket elérő és értékes lehetőségekhez jutó utánpótlás sportolók közt milyen tényezők hozhatók kapcsolatba a lemorzsolódás mértékével. Vizsgálatunkban olyan sportolók adatait (N = 402) elemeztük, akik 2009 és 2019 között részt vettek a nyári Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztiválokon (EYOF). Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy milyen tényezők hozható kapcsolatban azzal, hogy az EYOF után öt évvel még mindig aktív versenyzői státusszal rendelkeznek-e az adott résztvevők. Elemzésünk során kapcsolatot kerestünk a lemorzsolódás és a nem (fiú/lány), sportág típusa (egyéni sport/csapatsport) valamint a relatív életkori hatás (RAE – születési hónap negyedévekre lebontva) között.

Eredményeink azt mutatják, hogy a lemorzsolódási mértéke magasabb volt az egyéni sportágakban, mint a csapatsportágakban ($\chi 2(1,N=402) = 51.636$, $p<.001$, $V=.36$). A RAE-t figyelembe véve a második életkori kvartilisben született egyéni sportolók között valamivel magasabb volt a lemorzsolódási arány, míg a harmadik kvartilisben születetteknél valamivel alacsonyabb volt a többi kvartilishez képest ($\chi 2(1,N=402)=51.636$, $p<.001$, $\Phi=.36$). Kutatásunk eredményei hozzájárulnak az utánpótlás sportban tapasztalható lemorzsolódás jelenségének mélyebb megértéséhez.

Az e-sport karrier mögött meghúzódó motivátorok és társas tényezők

Papp Dávid[1], Csukonyi Csilla[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitűzések: Egyre több videójátékozó fiatal dönt amellett már hazánkban is, hogy a szórakozásból űzött szabadidős tevékenységét magasabb szintre emelje és kipróbálja a professzionális szinten űzött videójátékozást. Sőt sokak számára ez a lehetőség, mint potenciális karrierút fogalmazódik meg a hagyományos sportokhoz hasonlóan. Ezáltal felmerülhet az a kérdés mi is sarkalhatja a főként fiatalokat arra, hogy e-sportolók legyenek? Célunk volt, hogy a rendelkezésre álló kvalitatív adatok tartalomelemzése által feltárni az e-sportolói karrier mögött meghúzódó motivátor és társas tényezőket, valamint e-sportolóvá válás mögött meghúzódó életutat és annak jellemzőit.

Módszer: Interjú- (N = 30) és fókuszcsoportbeszélgetések (N = 15) tartalma került tartalomelemzésre, előre meghatározott kódok mentén, három kódoló segítségével.

Eredmények: A tartalomelemzés alapján megállapítottuk, hogy az interjúalanyaink jellemzően az e-sportolói karrierjükhöz kapcsolódóan megfelelő társas támogatást éltek meg. Mindemellett

fény derült arra, hogy a kompetencia érzése a versengés lehetőségével párosulva motiváló erőként hatott a számukra. Ellenben a financiális kihívások, az e-sportolás általában vett negatív megítélése és a hazai e-sport szféra hiányosságai negatívan hatottak a tevékenység melletti elköteleződésre.

Konklúzió: Ezen eredmények segítségül szolgálnak az e-sport hazai helyzetének jobb megismeréséhez, valamint abba is betekintést nyerhettünk, mely tényezők azok, amelyek támogatják karrierjüket és milyen hátráltató tényezőkkel kell megbirkózniuk az e-sportolóknak karrierútjuk során.

A sport elköteleződés modell átfogó vizsgálata, metaanalitikus strukturális útelemzés segítségével

Berki Tamás[1], Győri Ferenc[2,3], Szántai Levente[4], Pikó Bettina[5]
[1]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Tanárképző Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Fizioterápiás és Sporttudományi Intézet
[3]Gál Ferenc Egyetem Kutatóintézet, Sporttudományi Kutatócsoport
[4]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Sporttudományi Doktori Iskola
[5]Szegedi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

Bevezetés: A Sport elköteleződés modell világszerte nagy szerepet játszik a sportolási motiváció minél mélyebb megértéséhez. Az elmúlt tizenöt évben sok keresztmetszeti kutatást végeztek ezen a területen, de országokon átívelő elemzés még nem készült, pedig ez segíthetne jobban megérteni a Sport elköteleződés modell összefüggéseit. Kutatásunk a Scanlan és munkatársai (1993) által kiadott modell átfogó vizsgálatát tűzte ki célul egy szisztematikus irodalmi áttekintés és metaanalízis segítségével.

Módszerek: Adatainkat szisztematikus irodalmi áttekintés segítségével gyűjtöttük. Követve a nemzetközi PRISMA sztenderdet négy adatbázisból összesen 19 tanulmányt választottunk ki, mely megfelelt a kritériumainknak. Összesen 8642 fő (fiú = 3864; leány = 4778) szerepelt a kutatásban, akiknek átlagéletkora 17,3 év (SD=4,64) volt. Statisztikai elemzésünkhöz az ún. egylépeses metaanalitikus strukturális elemzést alkalmaztunk, mely megmutatta a kutatásban résztvevők hozzáállását a sport iránti elköteleződéshez. Ehhez a tanulmányokból a következő változóknál gyűjtöttük ki a korrelációs együtthatókat: sport elköteleződés, sportélvezet, értékes lehetőségek, egyéb lehetőségek, személyes befektetések, közösségi kényszer, közösségi támogatások.

Eredmények: Eredményeink megmutatták, hogy a vizsgált változók 43 %-ban magyarázták a sport iránti elköteleződést és az elméleti modellünk tökéletes illeszkedést mutatott ($X2(3) = 4.434$, $p = 0.218$, RMSEA = 0.007, SRMR = 0.028; CFI =0,99; TLI=0,96). A sportélvezet (B=0,39), értékes lehetőségek (B=0,19) és a személyes befektetések (B=0,28) pozitívan míg az egyéb lehetőségek (B=-0,20) negatívan befolyásolják a sport iránti elköteleződést. A közöséig nyomás (B=0,06) és a közösségi támogatások (B=0,04) nem befolyásolták szignifikánsan a sport iránti elköteleződést.

Megbeszélés: Kutatásunk megmutatta, hogy a szakirodalommal egyetértésben a legfontosabb tényezők a sportélvezet, az értékes lehetőségek és a befektetések. Azok elkötelezettebbek, akik szeretik a sportágukat, jó lehetőségeket látnak benne és hajlandóak időt, energiát és pénzt is

rááldozni. Az egyéb lehetőségek eredménye megegyezett a várakozásokkal. A kutatások is igen egyértelműek abban a kérdésben, hogy a sporton kívüli egyéb lehetőségek csökkentik a sport iránti elköteleződést. A közösségi változók ugyanakkor meglepetést mutattak, mivel nem játszottak fontos szerepet a sport elköteleződésben. Úgy gondoljuk, hogy ennek a magyarázata a sport iránti elköteleződés fogalmában kereshető, ami az elszántságot és a vágyakozást emeli ki, ezeket pedig valószínűsíthetően nem befolyásolják közösségi változók. Kutatásunk nagy mintán, országok között tesztelte a modellt, és a kisebb kutatásokhoz képest új eltérésekre hívta fel a figyelmet. Ugyanakkor, mivel jelenleg a sport elköteleződés modell egy régebbi fajtáját használtuk, célunk a 2016-ban kiadott, újraszerkesztett modellel is folytatni a vizsgálatot.

Edzők és testnevelő tanárok inkluzivitással kapcsolatos hatékonysága és attitűdjei

Fülöp Veronika[1], Gyömbér Noémi[2], Selmeci Hajnalka[2]
[1]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem
[2]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

Bevezetés. A sportkörnyezet a hátrányos megkülönböztetés színtere is lehet, melynek következtében sok LMB személy nem éli meg biztonságosnak azt (DeFoor et al., 2018). A tanárok és az edzők attitűdjei és világnézete befolyásolja tanulóik, sportolóik személyiségét (Clarke, 2018; Ulug et al., 2011), így ezek megismerése elengedhetetlen a probléma feltárásban. Jellemzően a női edzők homonegativitása alacsonyabb mértékű, mint a férfiaké (Baiocco et al., 2018), valamint hatékonyabban tudnak együtt dolgozni homoszexuális sportolókkal (Vargas-Tonsing & Oswalt, 2009).

Célkitűzések és hipotézisek. Célunk az edzők és testnevelők attitűdjeinek vizsgálata homoszexuális tanítványaikhoz/ sportolóikhoz. Feltételezésünk szerint az inkluzivitás hatékonysága és a homonegativitás összefüggésbe hozhatóak, illetve a testnevelők és az edzők között is különbség mutatkozik a mért változók szempontjából. Továbbá szeretnénk feltárni, mely tényezők befolyásolják az inkluzivitás hatékonyságát.

Minta és módszer. A kutatás során testnevelőként és/ vagy edzőként dolgozó személyeket mértünk fel (N=227; Mage=34,8; SD=13,5). A keresztmetszeti kutatást kvantitatív módon, kényelmi mintavétellel, online kérdőíves módszerrel végeztük, mely a szociodemográfiai kérdéseken túl több kérdőívből álló tesztbattériát tartalmazott (Hatékonysági skála meleg, leszbikus és biszexuális sportolók edzéséhez; Mentális Egészség Teszt; Modern Homonegativitás Skála)

Eredmények. A mért változók szempontjából nem találtunk szignifikáns különbséget a foglalkozás szerint elkülönített csoportoknál. A férfiak szignifikánsan homonegatívabbnak bizonyultak, mint a nők ($t(209)=2,044$, $p=0,042$), azonban a hatékonyságban nem mutatkozott jelentős különbség a két csoport között. Szignifikáns, negatív irányú gyenge kapcsolatot találtunk a hatékonyság és a homonegativitás ($r=-0,265$, $p<0,001$), valamint közepes erősségű kapcsolatot a homonegativitás és a szexuális irányultságok észlelt elfogadása ($r=-0,362$, $p<0,001$) között. Szignifikáns, pozitív irányú közepesen erős kapcsolat jelent meg a hatékonyság és a szexuális irányultságok észlelt elfogadása között ($r=0,448$, $p<0,001$). Szignifikáns regressziós modellt állítottunk fel ($F(2,52)=27,964$, $p<0,001$), melyben a független változók (szexuális irányultságokkal szembeni észlelt elfogadás, nem) a függő változó (hatékonyság) 51,8%-át magyarázzák ($r2=0,518$).

Összefoglalás. Eredményeink alapján elmondható, hogy az edzők és testnevelők hasonlóan viszonyulnak a szexuális irányultságokhoz. Bár homonegatívabbnak bizonyultak a férfiak, a hatékonyságban nem jelent meg ez az eltérés. A hatékonyságra az észlelt elfogadás volt a legnagyobb hatással, ami felhívja a figyelmet a testnevelő tanárok és edzők érzékenyítésének és pszichoedukációjának fontosságára.

Pozitív pszichológia

Elnök: **Erős Zoltán** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A boldogságkeresést meghatározó pszichoszociális tényezők

Erős Zoltán[1], Csókási Krisztina[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkítűzések: A pozitív pszichológia három boldogságutat különböztet meg egymástól: az élvezetkeresést, az értelemkeresést és az áramlat-élmény keresést. A boldogságorientációs modell ezeket taglalja és fogja össze. Az eddigi kutatások révén bővültek az ismereteink a boldogságkeresést determináló tényezőkről. Ezek négy nagyobb csoportba sorolhatóak, amik a következők: szociodemográfiai változók, kultúra, protektív személyiségjegyek és a személyiségvonások. A narratív összefoglalón alapuló előadás célja, hogy bemutassa az ezekre vonatkozó főbb kutatási eredményeket.

Eredmények: A szociodemográfiai változók és a boldogságorientációk között javarészt nincs kapcsolat, vagy gyenge erősségűnek mondható összefüggés mutatkozik meg. Az egyes nemzetek szignifikánsan különböznek a boldogságorientációk használatában, illetve a társas kívánatossági hatás összefügg a boldogságkereséssel. A protektív személyiségjegyek (élet értelmének a keresése, élet értelmének a megléte, életcélok, kötődési stílus) vegyes eredményeket mutatnak a boldogságorientációkkal. A személyiségvonások közé tartozó karaktererősségek együttjárnak a boldogságorientációkkal, de a Big Five és a boldogságorientációk kapcsolatában a kutatások már nem konzekvens eredményekre jutottak. Ugyanakkor a Sötét Triád személyiségjegyei kapcsolatban vannak a boldogságorientációkkal.

Következtetések: A szociodemográfiai változók és a boldogságorientációk közötti kutatási eredmények következetesek. Kulturális különbségek vannak a boldogságorientációk használatában. A protektív személyiségjegyek esetében inkonzisztensek az eredmények, ennélfogva további vizsgálatokra lenne szükség. A karaketerősségeket vizsgáló kutatások eredményei szintén következetesek. A Big Five dimenziók esetében viszont már nem, de a Sötét Triádot is csak egy kutatás vizsgálta, ezért szükség lenne még további kutatásokra.

A perszonális jóllét modelljének igazolása pszichometriai elemzések segítségével

Vargha András[1], Oláh Attila[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar, Pszichológiai Intézet

A jóllét irodalmát az elmúlt évtizedben 6 elmélet uralta, melyek többnyire átfedő komponensekkel definiálva a jóllétet (szubjektív jóllét: Diener, 1984; pszichológiai jóllét: Ryff, 2013; boldogság és virágzás: Seligman, 2012; virágzás: Huppert & So, 2013; szociális jóllét: Keyes, 2007; pozitivitás: Caprara et al., 2007) és kérdőívet is szerkesztve. Oláh (2021) globális jóllét modellje szerint a jóllét többdimenziós, az érzelmi, a pszichológiai, a szociális és a spirituális jóllét ötvözete, amit a 17 tételes 4 skálás Globális Jóllét Kérdőív (GJK) operacionalizál. Jelen kutatás célja e kérdőív pszichometriai elemzése.

Módszer: A Magyarország Boldogságtérképe projekt 2019-2022 között felvett 11686 fős mintája (korátlag: 43,8 év, SD: 15,5) alapján CFA-kkal megvizsgáltuk, hogy a GJK milyen 4-faktoros struktúrára illeszkedik a legjobban, majd ennek a legjobb modellnek az illeszkedését teszteltük 3 további vizsgálattal (2. minta: n=1540, korátlag: 52,0 év, SD: 11,3; 3. minta: n=635, korátlag: 51,8 év, SD: 11,1; 4. minta: n=1044, korátlag: 37,9 év, SD: 13,7). A tartalmi validitást rokon tesztek (Diener Virágzás Skála/DVS, Huppert Virágzás Skála/HVS, Caprara Pozitivitás Skála/CPS, Savoring Kérdőív, PERMA, VIA-H, Mentális Egészség Teszt/MET) skálái, valamint más mentális és fizikális egészségmutatók és szociodemográfiai változók Pearson (r) és Spearman (rho) korrelációs kapcsolatával elemeztük.

Eredmények:A CFA-k megerősítették a jóllét négy elsőrendű (érzelmi, pszichológiai, szociális és spirituális) faktorát, s emellett az is kiderült, hogy ezt a négy faktort két másodrendű faktor, az 1. és 2. faktort kifeszítő internális jóllét (Jint), valamint a 3. és 4. faktort kifeszítő externális jóllét (Jext) faktor magyarázza. Ez az 1. mintában feltárt modell a többi mintában is igen jó illeszkedést mutatott (pl. RMSEA 0,06 körüli, CFI 0,95-nél nagyobb, SRMR 0,05 alatti stb.).

A kapott modell a perszonális jóllét spektrális modellje, a GJK ily módon való átalakítása a Perszonális Jóllét Teszt (PJT). PJT-ben a négy elsőrendű faktornak megfelelő négy, illetve a két másodrendű faktornak megfelelő két skála reliabilitása kiváló (Cronbach-alfa 0,79 felett).

Bár Jint és Jext erősen korrelál, gyakran eltérő kapcsolatban vannak különböző pozitív pszichológiai változókkal. Jint igen erősen korrelál a DVS, HVS, CVS skálákkal, a PERMA Pozitív érzelem és Boldogság, valamint a MET Jóllét skálájával, jelentős mértékben még Jext kiparciálása után is. Ugyanezen változók Jext-tel enyhébben korrelálnak és Jint kiparciálása után gyakran alacsony szintre esnek. Olykor (pl. MET/AVhat vagy VIA-H/Bölcsesség) a Jint és a Jext skálával hasonló nagyságrendű közepes korrelációt tapasztalunk, melyek a másik skála kiparciálása után is egyforma (0,2-0,3 közti) és értelmezhető szinten maradnak. Jint és Jext szintén hasonló szorosságú, gyenge-közepes kapcsolatban van a nemmel (női fölény), az iskolázottság szintjével, valamint a szubjektív anyagi helyzettel.

A pozitív idősödés pszichológiai forrásai

Bagdi Bella[1], Vargha András[2], Oláh Attila[2]
[1]Jobb Veled a Világ Alapítvány
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagóiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Bevezetés: A szépkorúak populációjában vannak a fizikai állapotromlás és a mentális hanyatlás súlyos tüneteit mutatók, és vannak még a 80 felettiek között is fizikailag és mentálisan egyaránt jól funkcionáló személyek. Minek köszönhető ez az időskori fizikai és mentális jóllét, milyen tényezők magyarázzák a sikeres öregkort? Vizsgálatunkban 5 protektív pszichológiai erőforrás

öregedésre gyakorolt hatását elemezzük. A pozitív öregedés indikátoraként az időskorban mért fizikális és egészségi állapottal való elégedettséget, valamint a pozitív mentális egészség magas szintjét tekintjük.

Módszerek:

Vizsgálati minta (Olajág Otthon lakói) 366 fő (81,7% nő), életkori átlag 82,13 év (SD=5,82; min=65 év, max=95 év).

Változók (ahol még nem készült magyar adaptáció, ott CFA-t is végeztünk).

Szubjektív egészség állapot: Az időskori testi és lelki egészség állapot mérésére a következő 3 kérdőívtétel szolgált: 1. Testi fizikai állapotom, 2. Általános lelki állapotom 3. Elégedett vagyok az általános egészségi állapotommal (mindhárom 6 fokú skálán megítélve). A magas értékeket az idősek csoportjában a pozitív öregedés indikátoraiként értelmeztük. Pozitív Mentális Egészség (PME; Luket és mtsai, 2016); mintánkban összpont: Cr-alfa=0,85; CFA-ban RMSEA=0,041, CFI=0,982. Önegyüttérzés (Neff, 2003; Sági & Tóth-Király, 2021); mintánkban összpont: Cr-alfa=0,67; CFA-ban RMSEA=0,061, CFI=0,926. Jelentudatos Megküzdés (Oláh, 2021); mintánkban összpont: Cr-alfa=0,76; CFA-ban RMSEA=0,052, CFI=0,952. Pozitív Jelentudatosság (Ritchie & Bryant, 2012); mintánkban összpont: Cr-alfa=0,89; CFA-ban RMSEA=0,073, CFI=0,953. Savoring (Bryant & Veroff, 2007; Nagy et al., 2022); összpont: Cr-alfa=0,92. Karaktererősségek (VIA-24; Zábó et al., 2023); összpont: Cr-alfa=0,95.

Statisztikai elemzések: Többszörös lineáris regresszió a szubjektív egészség állapot 3 változójára és a PME-re mint függő változókra az Önegyüttérzés, a Jelentudatos Megküzdés, a Pozitív Jelentudatosság, a Savoring és a Karaktererősségek tesztjeinek összpontszáma, mint magyarázó változók segítségével.

Eredmények: A szubjektív egészség állapot változóit az 5 független változó 0,10-0,14 közti R-négyzetekkel magyarázta. Az Önegyüttérzés hatása minden esetben 1%-os szinten szignifikáns volt, 0,16-0,17 közti béta értékekkel. 1-1 esetben szignifikáns hatása volt még a VIA-24 (béta=0,144) és a Jelentudatos Megküzdés (béta=0,180) összpontszámának. A PME-t az 5 független változó 0,465-ös R-négyzet értékkel magyarázta, 4 esetben szignifikáns hatással (Önegyüttérzés: béta=0,337, p=0,0001; Jelentudatos Megküzdés: béta=0,233, p=0,0001; VIA-24: béta=0,190, p=0,001; Savoring: béta=0,127, p=0,023).

Következtetés: Az önegyüttérzés és a Jelentudatos Megküzdés olyan pszichológiai erőforrások, amelyek jelentősen hozzájárulnak az időskorúak pozitív testi és lelki állapotához. Ezek fejlesztésére fókuszálva a pozitív öregedés folyamatát erősíthetjük.

Közösség és hitelesség: A társas támogatás és csoportidentitás szerepe a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók tapasztalatain keresztül

Kun Alíz[1], Páskuné dr. Kiss Judit[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér és célkitúzések: A gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók számára a hitelesség és a közösség nem csupán elméleti fogalmak, hanem mindennapi szakmai tevékenységeik

alapkövei. Munkájuk során nap mint nap családjaikból kiemelt gyermekeket és fiatalokat segítenek, miközben szembenéznek a társadalmi elvárásokkal és az érzelmileg terhelt helyzetekkel. Ennek ellenére a kihívásokkal való megküzdésük és a saját szakmaképük feltérképezése eddig kevéssé került a kutatások középpontjába (Rácz, 2020). Azt persze kijelenthetjük, hogy az elmúlt években több, meghatározó hazai kutatás is volt, amelyek a gyermekvédelmi szempontú rezilienciát vizsgálták, viszont ezek a munkák inkább az ellátásban részesülő gyermekek és fiatalok rugalmas ellenállóképességét helyezték előtérbe, hogy a tapasztalatok alapján a mindennapokban használható, hatékony eszközöket adjanak a területen dolgozó szakemberek kezébe (Homoki, 2014; Homoki & Czinderi, 2015; Homoki & Rácz, 2021). A prezentációnk célja, hogy a reziliencián túl bemutassa, miként válik a szakmai közösséghez, csoporthoz tartozás, valamint az észlelt társas támogatás a szakmai és személyes hatékonyság, elégedettség és motiváció megőrzésének nélkülözhetetlen pillérévé ebben az érzelmileg megterhelő hivatásban.

Módszer: Az előadás korábbi kutatásunkra épül, amit a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó szakemberek körében végeztünk, kevert módszertani megközelítéssel. 2023 decembere és 2024 márciusa között 4 vármegyében (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest vármegyékben) 90, a gyermekotthonokban és lakásotthonokban dolgozó munkatárs töltötte ki a Leach-féle Multidimenzionális Csoporttal Való Azonosulás Skálát (Multidimensional In-Group Identification Scale, MSIG), a PERMA jóllét profil kérdőívet, a Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás kérdőívet (MSPPS), valamint és a Connor-Davidson Reziliencia Skála (CD-RISC) 25-itemes verzióját. Emellett 15 félig strukturált interjút is készítettünk. A kutatás során vizsgáltuk a társas támogatás, a jóllét, valamint a csoportidentitás kölönböző dimenzióinak összefüggéseit a területen dolgozók rezilienciájával. Előadásunk célja, hogy bemutassa a társas támogatás és a csoportidentitás hatásait a személyes és szakmai hatékonysággal, motivációval összefüggésben.

Eredmények: Az interjúk és kérdőívek eredményei egyértelmûen jelzik, hogy a közösségi kapcsolatok és az összetartozás érzése kulcsfontosságú az autentikus kapcsolatok fenntartásában, valamint a szakmai elidegenedés és érzelmi távolodás hatásainak mérséklésében. Az eredmények azt is feltárják, mit jelent a hitelesség és a közösség a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók számára, és hogyan lehet fenntartani a hiteles, emberi kapcsolódásokat olyan közösségekben, amelyek mindennapjait gyakran a "távolodás" és a terhelt érzelmi dinamika jellemzi, valamint hogyan erősítheti a társas támogatás, illetve a közösségi élmény azokat, akik maguk is másokért dolgoznak.

Az élettel való elégedettséget befolyásoló pszichoszociális tényezők időskorban

Csókási Krisztina[1], Deák Anita[1], Szentiványi-Makó Hajnalka[1], Tigyiné Pusztafalvi Henriette[2]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar

Célkitűzés: Az idősödés egy természetes és hosszú folyamat, amely több szakaszra osztható. A WHO javaslatai alapján az idősödéssel már 50 éves kortól kezdődően érdemes foglalkozni, mivel bizonyos fizikai változások már 50 és 60 éves kor között megfigyelhetők. A növekvő kronológiai életkor egy általános kockázati tényező számos komplex egészségügyi probléma

kialakulását illetően, azonban az idős emberek egy része képes megőrizni jó egészségi állapotát, és a társadalom aktív és produktív tagja tud maradni. Ezt tükrözi az a trend is, hogy az utóbbi évtizedekben sorra jelennek meg a pozitív/aktív idősödéssel kapcsolatos pszichológiai elméletek, valamint az ilyen szemléleti keretben készült kutatási eredmények. Ezzel összhangban a jelen kutatás elsődleges célja a társas és az intraperszonális tényezők hatásának feltárása az idősödő és idős emberek pszichológiai jóllétére vonatkozóan.

Módszerek: Kérdőíves, keresztmetszeti kutatásunkban 50 év feletti idős emberek vesznek részt, akiket egyrészt közösségi média felületeken toborzunk, másrészt idősotthonokban és idősek ápolásával, gondozásával foglalkozó intézményekben érünk el. A résztvevők által kitöltött kérdőívcsomag a szocidemográfiai, az egészséggel és az életmóddal kapcsolatos kérdések mellett a társas kapcsolatokat (MOS-Társas támasz kérdőív, Időskori szociális integráció kérdőív), az idősödéssel kapcsolatos tapasztalatokat (Idősödés észlelése kérdőív, Idősödéssel kapcsolatos attitűd kérdőív) és az egyéni pszichés erőforrásokat (pl. Általános én-hatékonyság kérdőív, Élettel való elégedettség kérdőív, Élet értelme kérdőív) felmérő mérőeszközöket tartalmaz. Az adatokat az SPSS és Jamovi programok segítségével elemezzük.

Eredmények és Megvitatás: Az előadás az élettel való elégedettséget befolyásoló társas és intrapszichés tényezőkre vonatkozó eredményeket mutatja be. A résztvevőket négy életkori csoportra osztva (50-59 évesek, 60-74 évesek, 75-84 évesek és 85 év felettiek), az élettel való elégedettséget predikáló változók mintázatának korcsoportok közti hasonlóságait és különbségeit hangsúlyozzuk. A kutatás eredményei egyfelől információval szolgálhatnak a jövőbeli kutatások számára, másrészt felhasználhatók lehetnek az idős emberek egészségi állapotát fejlesztő, életminőségét elősegítő megelőző intervenciók megtervezéséhez és megvalósításához.

Affektív és kognitív pszichológia 3.

Elnök: **Havasi-Kovács Helga** - Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Mesterséges nyelv alkalmazása a nyelvtanulás folyamatának vizsgálatára

Havasi-Kovács Helga[1], Abari Kálmán[2], Polonyi Tünde Éva[2]
[1]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
[2]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az idegennyelv-tanulás hatékonyságának növelése napjainkban kitüntetett figyelemben részesül, és egyre inkább előtérbe kerülnek ennek digitális vetületei is. Ahhoz ugyanakkor, hogy hatékony módszereket fejleszthessünk, fontos átfogó képet kapni a nyelvtanulásról, hogy miként sajátítjuk el anyanyelvünket, illetve melyek azok az anyanyelvi sajátságok, melyek segítenek az idegennyelv-tanulásában.

Akár az anyanyelvünket, akár az anyanyelvhez képest valamely másodlagos nyelvet tanulunk, fontos elsajátítanunk az adott nyelv lexikális, fonológiai, szemantikai, szintaktikai vetületeit, a szavak belső nyelvtani struktúráját, azaz morfológiáját, melyek lehetővé teszik a jólformált mondatok létrehozását.

Az előadásban egy olyan tanulásvizsgálat eredményeit mutatjuk be, melyben fiatal felnőttek egy mesterséges nyelvbe ágyazott morfológiai szabályrendszert sajátítanak el anyanyelv-specifikus szavak és képi ingereik segítségével, digitális környezetben.

Vizsgálatunk célkitűzése annak feltárása volt, hogy milyen mértékben képesek felismerni a magyar anyanyelvű vizsgálati személyek a többes számú alakot, és elsajátítani annak szabályrendszerét, majd kiterjeszteni korábban nem látott szavakra és azok képeire. Ehhez egy asszociatív szó-kép párokból álló tanulási tesztet hoztunk létre. A vizsgálat három feladatból (tréning, felismerésen alapuló memória feladat, szabályáltalánosítási feladat), egy szám-szimbólum tesztből, egy rövid interjúból, a MAWI-teszt összehasonlítás próba részéből és egy kérdőívből állt.

A kapott eredmények rámutatnak arra, hogy a magyar anyanyelvi beszélők egy vagy két többesszámú végződés tanulása esetén is eredményesek voltak a morfológiai szabályok elsajátításában, ugyanakkor némi különbség mutatkozott a szabály-általánosítási feladatban nyújtott teljesítményben.

A kísérleti elrendezésben alkalmazott digitális módszerek segítségével a résztvevők implicit módon sajátítottak el egy mesterséges nyelvbe ágyazott szabályt. Az ilyen jellegű vizsgálatok hozzásegíthetnek a nyelvtanulási folyamat átfogóbb megismeréséhez, valamint alkalmasak lehetnek új, digitális nyelvtanulást segítő eszközök fejlesztéséhez is. Az alkalmazott módszer emellett kiterjeszthető más nyelvekre, szabályrendszerekre is, mely által – az anyanyelvhez való hasonlóság vagy eltérés alapján – célzottabb nyelvtanulási programok alkothatók.

A feladat instrukciói által történő befolyásolása a SNARC-hatás hatásnagyságának

Csúri Dávid[1], Krajcsi Attila[2]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológia Kar
[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A SNARC-hatás (a betűszó az angol szám-válaszhely asszociáció rövidítése) egy numerikus interferencia. Numerikus interferenciák alatt a számok értékeinek mentális reprezentációja által létrejövő válasz és a feladat más tulajdonsága közötti kölcsönhatást értjük. A SNARC-hatás annyit tesz, hogy a nyugati kultúrákban a jobb válaszhellyel gyorsabban válaszolunk viszonylag nagyobb, míg a bal válaszhellyel viszonylag kisebb számokra bináris, például párossági döntési paradigmákban. Korábbi eredmények bizonyítékkal szolgálhatnak azokra a feltevésekre, hogy a SNARC-hatás a válaszadás késői szakaszára specifikus és hogy a hatásnagyságát befolyásolja a válaszadás ideje. Ezek lényegében azt jelentik, hogy minél lassabban adnak választ a résztvevők az egyes próbák során, annál nagyobb lesz az interferencia hatásnagysága. Ezen eredmények alapján arra következtethetünk, hogy a SNARC-hatás viszonylag alacsony hatásnagyságát befolyásolhatjuk a feladat instrukciójának segítségével. A hatásnagyságot növelő módszerekre azért van szükségünk, mert, ha azok additívak, akkor segítségükkel felnagyíthatjuk a SNARC-hatást, illetve más numerikus interferenciákat is, amely által könnyebben megismerhetjük azok természetét további kutatások során. Azért, hogy az előbbi következtetést leteszteljük, miszerint a feladat instrukciójával befolyásolható a hatásnagyság, az alapértelmezett párossági döntési paradigmát a gyorsaság és pontosság instrukciókkal manipuláltuk, azaz arra kértük a résztvevőket, hogy az egyes próbák során válaszoljanak olyan gyorsan vagy pontosan, amennyire tudnak, figyelmen kívül hagyva vagy a hibákat, vagy az

időt. Az eredményekben a SNARC interferenciát sikeresen replikáltuk, azonban a SNARC-hatás hatásnagysága nem változott a feladat instrukciójának következtében. Ha az eredmények értelmezéséhez az interferenciák diffúziós modelljét vesszük alapul, akkor ez abból is fakadhat, hogy a reakcióidőt manipuláló instrukciók által más paramétereit változtattuk az interferencia diffúziós modelljének mint, amikor a reakcióidő a résztvevők egyéni variabilitása vagy a feladat jellemzői és a laborhelyzet miatt változik.

A diszpozicionális éntudatos érzelmek hatásai a perceptuális döntéshozatal gyorsaságára

Boda-Ujlaky Judit[1], Török Lilla[2], Járai Róbert[3]
[1]Széchenyi István Egyetem, Egészség- és Sporttudományi Kar, Pszichológia és Egészségügyi Menedzsment Tanszék
[2]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet
[3]Miskolci Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pedagógiai Intézet

A sportban a nyomás alatti alulteljesítés (choking under pressure) a sportolók, az edzők és a sportpszichológusok előtt álló egyik legnagyobb kihívás. Korábbi kutatások a definíciós problémák megvitatásán túl olyan személyiségjegyeket (pl., vonás szorongás,önbizalom, éntudatosság) igyekeztek azonosítani, amelyek súlyosbítják ennek a fajta alulteljesítésnek a következményeit.

Jelen kutatás a diszpozicionális éntudatos érzelmek hatását vizsgálja a perceptuális döntéshozatal gyorsaságára. Az éntudatos érzelmeket a TOSCA-3 kérdőívvel, míg a perceptuális döntéshozást a Random Dot Motion paradigmával mértük, több más változó mellett, két ülésben, felnőtt sportolók és nem sportolók mintáján (N=117).

Eredményeink szerint a diszpozicionális éntudatos érzelmek és a döntés nehézsége (a pontok mozgásában lévő koherencia, vagyis az, hogy milyen arányban vannak az egy irányba mozgó pontok a random irányba mozgó pontokhoz képest) értékek közötti különbségek mentén befolyásolták a perceptuális döntéshozást, míg az egyes érzelmek és a döntéshozatal sebessége között nem volt összefüggés. Abban az esetben, amikor a pontok alacsony koherenciával mozogtak jobbra vagy balra (tehát nehéz volt a döntést meghozni), a magas, illetve alacsony diszpozicionális bűntudattal jellemezhetők szignifikánsan lassabban döntöttek a közepes bűntudatra való hajlammal jellemezhetőkhöz képest. Az alacsony diszpozicionális büszkeséggel jellemezhetők lassabban döntöttek minden koherencia érték esetében, mint a közepes szinttel rendelkezők, míg a magas büszkeség hajlam minden koherencia érték esetében a leggyorsabb reakcióidővel járt együtt. Nem találtunk a magas, közepes és alacsony gőggel jellemezhetők között szignifikáns különbséget a döntés gyorsaságában. A szégyen-profiloknál az alacsony szégyen hajlammal jellemezhetők szignifikánsan gyorsabban döntöttek, mint a közepes vagy magas értékkel rendelkezők, minden koherencia értéknél. A diszpozicionális érzelmek akkor is erősen befolyásolták a döntés gyorsaságát, ha a döntéshozatali feladat előtt (más) érzelmeket indukáltunk, jellemzően a magas bizonytalanságú (alacsony koherenciájú) helyzetekben. Ez azt jelenti, hogy a magas diszpozicionális gőggel jellemezhetők habár végigcsinálták a döntéshozatali feladatot, a bizonytalanságra (pontok alacsony koherenciája) nem reagáltak. A magas büszkeségre való hajlam biztonságosabb (magas koherencia) döntés esetén jelentett előnyt. A szégyenre és bűntudatra való hajlam magasabb döntéshozatali biztonság (magas koherencia) esetében nem különbözött, míg alacsony biztonság (alacsony

koherencia) esetében a magas szégyenre való hajlam szignifikánsan lassabb döntésekhez vezetett.

A kutatás az NKFIH FK-125316 sz. támogatás keretében valósult meg.

Érzelmi polireguláció a laborban – egy poliregulációs kísérleti paradigma első tapasztalatai

Rendes Réka[1], Láng Diána Ágnes[1], Várkonyi Gergő[1], Deák Anita[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az érzelemszabályozás folyamatainak és korrelátumainak vizsgálata több évtizedes múltra tekint vissza. Az intraperszonális érzelemszabályozási stratégiákat, mint az elnyomást és az átkeretezést, sokáig önmagukban vizsgálták, azonban az utóbbi évtizedben kiemelt fókusz helyeződött a monoregulációval szemben az érzelmi polireguláció vizsgálatára. Az érzelmi polireguláció Ford és munkatársai (2019) nyomán definiálható, mint több érzelemszabályozási stratégia alkalmazása egyetlen érzelmi epizód során. A poliregulációról, illetve a hozzá kapcsolódó érzelemszabályozási mutatókról (ld. szabályozási variancia és flexibilitás) szerzett tudásunk elsősorban a pillanatnyi ökológiai mérés (Ecological Momentary Assessment, EMA) és a naplózás módszertanával végzett kutatások eredményeiből származik. Az ökológiai mérés kiváló eszköz kontextuális és longitudinális információk gyűjtésére, azonban kevéssé alkalmas az affektív folyamatok viselkedéses és biológiai szintje közötti összjáték feltárására vagy az érzelmi válaszok kontrollált vizsgálatára. A polireguláció tanulmányozásakor többek között kérdésként merül fel, hogy milyen mintázatok figyelhetők meg különböző érzelmek megélésében és stratégiák használatában kontrollált körülmények között? Hogyan regisztrálható az érzelemszabályozási stratégiák dinamikus váltása az érzelmek fiziológiai szintjén? Milyen egyéni különbségek lehetnek az érzelmi epizódok megélésében és poliregulációjában az érzelmek viselkedéses és fiziológiai komponenseit vizsgálva?

Kutatócsoportunk egy olyan paradigmán dolgozott az utóbbi időszakban, amely lehetőséget ad az érzelmi polireguláció kísérletes vizsgálatára és az említett kérdések megválaszolására. A 284 fős mintán végzett pilot mérések eredményei alapján az elrendezés alkalmas az egyéni különbségek vizsgálatára mind az érzelmi reaktivitás, mind a szabályozás folyamataiban. Az előmérések tapasztalataira támaszkodva jelen poliregulációs paradigma ígéretes eszköznek bizonyul a poliregulációhoz köthető mutatók, illetve az érzelmek biológiai szintjének további vizsgálataihoz.

Adaptív és maladaptív perfekcionizmus megnyilvánulásai MI-asszisztált művészi önképekben

Kellerwessel Klaus[1], Lőrincz Mónika
[1]Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Elméleti Intézet

A perfekcionizmus számos pszichés problémával és pszichopatológiai folyamattal hozható összefüggésbe, mint például a szorongás, depresszió, és az evészavarok. A perfekcionista működés megértése és felismerése fontos lehet a megfelelő intervenciós stratégiák kialakításához. A perfekcionizmus vizsgálata és mérése többnyire önkitöltős kérdőívekkel

történik. A jelen kutatásban azonban – a hagyományos mérőeszközök kiegészítése érdekében – azt vizsgáltuk, hogyan jelennek meg a perfekcionizmus egyes dimenziói a mesterséges intelligencia (MI) segítségével létrehozott önképekben.

A kutatásban résztvevő 205 fiatal felnőtt (Méletkor = 21,48 év, SD = 2,09) összesen 33 000 képet hozott létre egy generatív művészeti szoftver (Midjourney) segítségével. A résztvevők feladata önmaguk minél átfogóbb ábrázolása volt, a generált képek tartalmában, stílusában és számában nem volt korlátozás, valamint a már létrehozott képekből is létrehozhattak újabb variációkat a szoftver használatával. A kapott énképek vizuális jellemzőin és a képkészítési stratégiákon (eredeti képek, és variációk egymáshoz viszonyított aránya) túl a képgeneráláshoz használt szöveges utasítások (promptok) érzelmi töltetét is vizsgáltuk.

A perfekcionizmus mérése a SAPS (Majdnem Tökéletes Skála - rövid változat) kérdőívvel történt, melynek két alskálája megkülönbözteti a perfekcionizmus adaptív (standardok) és maladaptív (diszkrepancia) formáit. Jelen kutatás annak felderítésére irányult, hogyan tükröződnek a SAPS kérdőívön mért perfekcionizmus adaptív és maladaptív dimenziói az MI-asszisztált önkép készítés során létrehozott képek és a hozzájuk kapcsolódó szöveges promptok jellemzőiben és a képgenerálási stratégiákban.

A standardok alskála szignifikáns pozitív korrelációt mutatott a több variációval és kevesebb új kép generálásával, vagyis a magasabb standarokkal rendelkező résztvevők egy-egy képet továbbfejlesztve, pontosítva próbálták a legmegfelelőbbet megalkotni. A diszkrepancia alskála a sötétebb képekkel és a negatívabb érzelmi töltettel mutatott összefüggést, ami a maladaptív perfekcionizmus pszichés problémákkal való összefüggéseire utalhat, a depresszióhoz fűződő korábbi kutatási eredményekkel összhangban.

Az eredmények azt mutatják, hogy az MI-asszisztált énképkészítés folyamatának és eredményeinek elemzése jó kiegészíthető módszer lehet az önkitöltős kérdőívek mellé, mert míg azok egy pillanatszerű, statikus képet adnak a személyiség működéséről, az MI-asszisztált önkép készítés során sokkal komplexebb, kontextusfüggő és hitelesebb betekintést nyerhetünk a belső pszichés folyamatokba, így a perfekcionizmus működésébe is.

Affektív és kognitív pszichológia 4.

Elnök: **Stachó László Pál** - Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Tanárképzési Tanszék és Doktori Iskola

A zenei képesség új szemlélete: a valós idejű átérzés koncepciója

Stachó László Pál
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Tanárképzési Tanszék és Doktori Iskola

A zene jelentésteliségét az affektivitás (az érzésekkel és érzelmekkel való átitatottság), valamint az időbeliség (a zene valós időben kibontakozó természete) teremti meg (vö. Jackendoff & Lerdahl 2006, Dobszay 2012). A zenei ingerek jelentésteli értelmezésének, kifejezésének és kommunikálásának képessége ezért elsősorban az affektivitásra és a valós időbeliségre való érzékenységet foglalja magában. Mind a zenehallgató, mind az előadó részéről ezt az érzékenységet, vagyis a valós időben – a zenei folyamat megfelelő pillanatában – történő

átérzés képességét tekinthetjük a zenei képesség lényegének (Stachó 2015, 2018). „Átérzés” alatt az érzelmekkel telített emlékképek (az élmények) előhívását, ill. érzelmek mentális reprezentálását értjük az azokhoz kapcsolódó zenei mozzanatok (a) elképzelésekor, valamint (b) elhangzásuk és (c) megszólaltatásának folyamatában: azt, hogy az előadó/hallgató mennyire képes valós időben érzést kapcsolni a zenéhez, másképpen fogalmazva: képes-e egy-egy zenei mozzanathoz az elhangzásának pillanatában érzést társítani, mely a zene szubjektív „jelentését”, „tartalmát” fejezi ki számára: gesztusok (mozgásmintázatok) érzetét, karakterek (közvetlenül kifejezett érzelmek) átérzését, a drámai (lélektani) feszültség és -oldás megérzését, tonális érzeteket, valamint az időbeli formaszerkezetben való mentális tájékozódás közben kialakuló specifikus érzeteket (pl. időhossz-érzetek). Előadásomban ennek az integratív képességnek a részképességeit kívánom definiálni és felvázolni, megalkotva a zenei képesség egy újszerű, a legújabb zenepszichológiai kutatásokra építő modelljét.

Személyiség, érzelmek, figyelmi torzítás: a neuroticitás és az affektív problémák kísérletes vizsgálata

Várkonyi Gergő
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A Neuroticitás az Ötfaktoros Személyiségmodell egy kiemelt vonása, melyet a szakirodalom a negatív affektivitás legfontosabb indikátoraként tartja számon. Utóbbi állítás klinikai szempontból is releváns, a vonás ugyanis az érzelmi zavarok transzdiagnosztikus rizikófaktorának számít. Kísérletes kutatásunk célja a neuroticitás (szub)klinikai tünetekkel (depressziós tünetek és szorongásra való hajlam) való kapcsolatának vizsgálata volt, melynek során az összefüggés potenciális közvetítőtényezőit (figyelmi torzítás, szubjektív érzelmi reaktivitás) kerestük. Vizsgálati mintánk 61 felnőtt (42 nő) kísérleti személyből tevődött össze (életkor: M = 33; SD = 12,7), akik egy online kísérlet keretében először három kérdőívet (Ötfaktoros Személyiségleltár, Beck Depresszió Kérdőív, Spielberger Állapot-Vonás Szorongás Kérdőív) töltöttek ki – célunk mindezzel a neuroticitás, a depressziós tünetek és a vonásszorongás felmérése volt. Ezt követően a résztvevők egy emocionális dot-probe feladatot oldottak meg, mellyel a pozitív és negatív ingerekre irányuló figyelmi torzításokat vizsgáltuk (kongruens és inkongruens helyzetek reakcióidői alapján). A paradigma 30 szocio-emocionális természetű képi ingert tartalmazott (3x10 db pozitív, negatív és semleges kép a normatív valenciaértékelések mentén), melyet a Nencki Affective Pictures System képi adatbázisból szereztünk meg. Végezetül, a képeket egyesével prezentáltuk a résztvevőknek, melynek során a képek által kiváltott szubjektív érzelmi élményekről kérdeztük őket (valencia és arousal dimenzió használatával). Hipotéziseinket GLM mediációs elemzéssel teszteltük. Eredményeink alapján mind a neuroticitás, mind a vonásszorongás és a depressziós tünetek pozitív kapcsolatban álltak a negatív képek arousal értékeléseivel, és az összefüggéseket a negatív ingerekre irányuló figyelmi torzítás közvetette. A depressziós tünetek továbbá negatívan korreláltak a pozitív képek arousal értékeléseivel, amit a pozitív ingerekre irányuló figyelmi torzítás szintén negatívan befolyásolt. Neuroticitás és vonásszorongás, valamint neuroticitás és depressziós tünetek kapcsolatát mind a negatív képek arousal értékelései, mind a negatív ingerekre irányuló figyelmi torzítás statisztikailag jelentős mértékben közvetette. Ugyanezen mediációs hatás a pozitív képek arousal értékelései, valamint a pozitív ingerekre irányuló figyelmi torzítás esetén nem volt megfigyelhető. Mindezek alapján, a negatív ingerekre

mutatott nagyfokú (figyelmi és érzelmi) reaktivitás az affektív problémák terén transzdiagnosztikus jelleget mutat, a pozitív ingerekre való viszonylagos érzéketlenség viszont a szubklinikai depresszió látszólag kizárólagos sajátossága. Összegezve, vizsgálatunk kísérletes bizonyítékkal szolgál Watson és Clark háromrészes (tripartite) modellje mellett, azzal az erénnyel, hogy az összefüggéseket az általános felnőtt populáción, a tünetek szubklinikus szintjén is sikerült kimutatni.

Mesterséges és természetes mentalizáció

Juhász Levente
Dunaújvárosi Egyetem, Tanárképző Központ

A kísérleti és klinikai pszichológia alaposan kutatott területe az emberi mentalizációs képesség, vagy tudatelmélet (Theory of Mind, ToM). A mentalizációs képesség teszi lehetővé, hogy megértsük és értelmezzük mások és saját magunk mentális állapotait, mint például a gondolatokat, érzelmeket, vágyakat és szándékokat. Ez a folyamat segít abban, hogy előre jelezzük és megértsük mások viselkedését. A mentalizáció fontos szerepet játszik az empátia és a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában. A gyermekkorban fejlődik ki, de felnőttkorban is tovább finomodik. A mentalizációs képességek hiánya vagy zavara különböző pszichológiai problémákhoz vezethet, mint például a borderline személyiségzavar vagy autizmus. Számos vizsgáló eljárást, illetve feladatot, kérdőívet dolgoztak ki a tudatelmélet működésének mérésére. A sikeres mentalizációhoz közösen birtokolt világismeretre, a szociális jelzésekre való érzékenységre és a társak cselekvésének interpretációjára van szükség.

A nagy nyelvi modellek (LLMs) viszonylag kurrens, komplex neuronhálózatokon alapuló mesterséges intelligencia rendszerek. Jellemző architektúrával rendelkeznek (transzformer), és hatalmas szöveganyaggal "tanítják" őket. Bizonyos architektúra nagyság, illetve tréning halmaz méret felett ezek a rendszerek már számos olyan teljesítményekre képesek, amelyekre célzottan nem tréningezték őket Teljesítményük az emberi kognitív képességeket sokszor megközelítik vagy éppen meg is haladják. Igen hamar megszülettek az első vizsgálatok, amelyek eredményei arra utaltak, hogy a legerősebb rendszerek képesek tipikus mentalizációs feladatokban is jól teljesíteni. De mivel jellemzően sztochasztikus rendszerek, teljesítményük nagyon függ a feladatok megfogalmazásától (prompt) is. A gépi "következtetés" megértése az embereknél is alkalmazott feladatokban, segítheti a megfelelő humán működések jobb megértését is.

Az aktuálisan legmodernebb transzformer rendszerek közül néhány (OpenAI gpt-4o/o1, Google gemini 2.0 pro, DeepSeek R1, Mistral Large 2) mentalizációs képességét vizsgáltam angol és magyar nyelvű promptokkal. Ehhez mások által is korábban erre a célra használt és publikált "ingeranyagot" (a váratlan áthelyezésnek és váratlan tartalomnak megfelelő tudatelméleti feladatok) és kódokat használtam. A legjobban a GPT modellek teljesítettek, angol nyelven minden modell jobban teljesített, mint magyarul. A modellek egyelőre azonban nem képesek robusztus teljesítményre; kisebb változtatások a prompt-ban, képesek "megzavarni" a rendszert.

Az álom jelentősége Maurice Merleau-Ponty korai és késői gondolkodásában

Szummer Csaba

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az éber tudatállapotban történő tapasztalás jellemzően rutinok által vezérelt folyamat. Ezek a rutinok korlátozzák a tapasztalást, az észlelés circulus viciosusaiként funkcionálnak: csak olyat tapasztalunk általuk, amit már amúgy is tudunk. A megszokottól eltérő megfigyelési helyzetek és tapasztalati tartományok, például a gestaltista kísérletek, a csecsemő élményvilága, az álom, a hallucinogénekkel stimulált fantázia, a skizofrén hallucinációk, a misztikus élmények, de akár az éber állapotú fantáziálás is értékes lehetőségeket hordoznak magukban mind fenomenológiai, mind pedig pszichológiai szempontból. Ezekben a sajátos tapasztalatokban ugyanis az intencionális értelemalkotás rutinjai nem fedik el a prepredikatív szinten zajló spontán értelemképződést.

Az előadás Maurice Merleau-Ponty, a múlt századi fenomenológia - Husserlt leszámítva - legnagyobb alakjának az álom-koncepcióját fogja tárgyalni. Merleau-Ponty kiszabadította az álmot abból a másodlagos státuszból, ahogyan hagyományosan kezelték az éber észleléshez képest, és rávilágított, hogy az álom éppoly autentikus tapasztalási mód, mint az észlelés. Merleau-Pontynál fogalmilag kidolgozottan ábrázolódik a képi jelentés és a diszkurzív értelem viszonya az álomban különösen, és a képzeletben általában. A késői Merleau-Pontynál a képzelet ontológiai mozzanattá válik, az álom pedig a spontán értelemképződés olyan par excellence formájává, amely nem különül el élesen az éber léttől. Merleau-Ponty szerint az észlelési hit összeköti az álmot és az ébrenlétet, a másik ember ipszeitásának észlelése pedig éberen is álomszerű.

Merleau-Ponty álomkoncepcióját négy szöveg alapján fogjuk rekonstruálni. Ezek Az észlelés fenomenológiája (ÉF), az egyik Collège de Franceban tartott előadás (CF), A látható és a láthatatlan (LL), valamint a könyvvel együtt kiadott munkajegyzetek egyike.

Az impulzivitás affektív megközelítése: első lépések egy új jutalomkésleltetési feladat kidolgozásában

Madarász Csilla, Deák Anita[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér és célkitűzés: A kutatás célja egy új affektív jutalomkésleltetési feladat kidolgozása volt az impulzivitás tükrében, ugyanis az erre a célra alkalmazott korábbi kísérleti helyzetekből hiányzik az érzelmi komponens, az impulzív reakció viszont általában nem egy steril, érzelemmentes környezetben szokott létrejönni. A feladatunk alapját a Two Choice Impulsivity Paradigm adta, a módosított változatunkban formák helyett affektív képek közül választhattak a résztvevők, ezeket rövid vagy hosszú ideig kellett megtekinteniük. Ez alapján a résztvevők pontokat gyűjthettek össze, ami mentén különböző pénzösszegeket nyerhettek el. Az összpontszám mellett vizsgáltuk a hat helyzettípusban (rövid illetve hosszú megtekintési idő melletti ingertípus preferencia, pozitív illetve negatív kép melletti megtekintési idő preferencia, PRNH, NRPH) megjelenő preferenciát is. A második vizsgálatban az első vizsgálatban alkalmazott kísérleti helyzetet annyival módosítottuk, hogy a résztvevő a képernyőn követhette az aktuális pontszámát. Résztvevők: Az első vizsgálatban a minta N=21 (7 férfi, 14 nő), a minta átlag életkora 23 év (SD=2,28). A második vizsgálatban a minta N=70

(20 férfi, 50 nő), a minta átlag életkora 21,87 év (SD=6,20). Eredmények: Az összpontszám negatívan korrelált a vonásszorongással, viselkedéses impulzivitással, szomorúsággal, félelemmel. A hat helyzettípusból egyesek korreláltak a Cloninger-féle Temperamentum és Karakter Kérdőív rövidített változatának és az Affektív Idegtudományi Személyiség Skálák rövidített, melléknévi változatának egyes skáláival, a viselkedéses impulzivitással, és a vonásszorongással. A második vizsgálatban nem sikerült megismételni az első vizsgálatban talált eredményeket a viselkedéses impulzivitásra vonatkozó eredmények kivételével, ez valószínűleg a módosításnak tudható be. Diszkusszió: Az első vizsgálat eredményei ígéretesnek mutatkoztak, ugyanakkor rávilágítottak a kísérleti helyzet hiányosságaira is. A második vizsgálat során alkalmazott módosítások rávilágítottak az ilyen típusú feladatoknak egy lényeges aspektusára: a látható jutalom jelenlétében valószínűleg a személyiség más részei válnak dominánssá, a képek tartalma valószínűleg kevésbé van hatással az egyének döntéseire.

Kriminálpszichológiai és Igazságügyi Pszichológia, Trauma- és Krízispszichológia

Elnök: **Fiáth Titanilla** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete

Bűnelkövetői tipológiák – émikus perspektívából

Fiáth Titanilla[1], Huszár László[1]
[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Társadalmi Kapcsolatok Intézete

2024-ben 54 interjút készítettünk felnőtt korú férfi fogvatartottakkal a Budapesti Fegyház és Börtönben. A beszélgetések során arra voltunk kíváncsiak, hogy a magyar bűnelkövetők világát jól ismerő, korábban már büntetett (visszaeső) elítéltek hogyan vélekednek az elmúlt évtizedekben a bűnözői szubkultúrákban bekövetkezett átalakulásokról. Milyen jellegzetes bűnelkövetői kategóriákat neveznek meg, hogyan jellemzik a prototípusokat, mit mondanak el azokról a változásokról, amelyek a kriminalisztikai profil mellett a társas viszonyokat, kapcsolódási módokat, értékrendet is jellemzik, illetve hogyan sorolják be önmagukat az általuk konstruált klasszifikációs rendszerekbe?

A hangfelvételek szó szerinti átiratának elkészítését követően kódolást és kiterjedt tematikus elemzést végeztünk. Legfontosabb megállapításaink a következők: A magyarországi bűnelkövetők szerint a rendszerváltozás és az ezredforduló évtizedeinek jellegzetes bűncselekményei – zsarolás, pénzbehajtás, kábítószer-kereskedelem –, valamint az azokhoz kapcsolódó személyiségvonások és életstílus – feltűnő presztízsfogyasztás, könyörtelenség, gátlástalanság – különböző okok miatt szorultak vissza 2010-től kezdődően. A büntető törvénykönyv fokozódó szigorítása, a vádalkuk lehetősége, a korábbi híres bandavezéreknek a média által közvetített beismerő vallomásai, a technológiai fejlesztések következtében erősödő hatósági megfigyelés az elbeszélések alapján hozzájárultak a bűnelkövetői csoportokban észlelt szolidaritás eróziójához, illetve a hatóságokkal történő együttműködés tilalmának elértéktelenedéséhez.

A bűnelkövetők hierarchiájának csúcsán álló személyek prototípusának értékelése során a megkérdezettek úgy vélekedtek, hogy az erőszak kizárólagos vagy gyakori használata az elmúlt évtizedben immár elsősorban a szegénységhez, kilátástalansághoz, és a „megélhetési bűnözés" fogalmához volt kapcsolható. A bűnszervezet iránti lojalitást napjainkban nem a családi / pszeudocsaládi kapcsolatok, hanem elsősorban a manipuláció biztosítja. A 21. század sikeres bűnözőjeként a kiváló társadalmi kapcsolatokkal (üzletemberek, döntéshozók, rendvédelmi szervek) rendelkező, machiavellista, rendkívül óvatos és intelligens gazdasági bűnelkövetőt, illetve a drogdealert nevezték meg, aki a digitális technológia felhasználásával oly módon képes hálózatot építeni, hogy közben mindvégig kontrollálja az információáramlást.

Az ukrajnai háború érintettjeinek 2025-ben történő pszichológiai kríziskezelése és prevenciós jellegű támogatása

Sebestyén Árpád
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Történések pillanatok alatt átrendezhetik és felboríthatják világunk rendjét, összeomolhat a stabilnak vélt önkép - ahogyan Hajduska fogalmaz, a krízislélektan egyik hazai alapkötetében. A háború mindemellett, mint írja, halmozott krízishelyzet.

Így, a szakirodalom által jegyzett krízisintervenciós módszerekkel, 2022 februárja óta folyamatos pszichés kríziskezelés is zajlik az ukrajnai háborús helyzet vonatkozásában. Ez a krízistámogatási folyamat – habár nagyon változatos egyéni és közösségi sajátosságokat vesz figyelembe – kapcsolatteremtésből, a krízistünetek feltérképezéséből, feszültségcsökkentésből, a rászoruló szociális hálójának tudatosításából, jövőkép kialakításából áll, amennyiben a szakirodalmi, meghatározó aspektusokat említjük. Ugyanakkor az ukrajnai háború érintettjeinek kríziskezelése nem kizárólag a menekültek támogatásából állhat. A harcteret megjárt katonák, illetve az Ukrajna biztonságosabb területein vagy külföldön töltött hónapok, évek után lakhelyükre visszatérni szándékozó menekültek sikeres reintegrációjának egyik feltétele az, hogy az otthon maradottak megértéssel, a helyi szakemberek pedig modern szemléletű tudással segítsék a hazatérőket. Mindez, az ilyen helyzetekben világszerte szerzett tapasztalatok alapján, fontos konfliktus-prevenciós feltétellé válik, amit az európai, így a magyar segítő szakemberek is támogatnak.

Ezért a Katolikus Karitász segélyszervezet orvosmissziójának keretében, különböző ukrajnai helyszíneken, mentálhigiénés és pszichoszociális segítőknek, pszichológusoknak nyújtunk számukra különböző okoknál fogva máshogyan elérhetetlen interaktív továbbképzést, adunk át alkalmazható kríziskommunikációs ismereteket, illetve igény szerint, helyi lakosokat látunk el a krízispszichológia szemléletében. Utóbbit nem trauma-, hanem az Egészségügyi Világszervezet általi szemlélet szerint felépülés- és megküzdés fókusszal.

Az előadás, a pszichés krízistámogatás szakmai részleteit foglalja össze és mutatja be rövid esetfeldolgozáson, illetve az Ukrajnában és más országokban már alkalmazott de itthon, e szakterületen kevésbé ismert módszerek, mint a Mooli Lahad által kifejlesztett Basic Ph vagy a Pavel Piskarev jegyezte Neurografika alkalmazási tapasztalatainak ismertetésén keresztül.

Traumatudatosság a stratégiai pereskedésben

Zeller Judit
Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Alkotmányjogi Tanszék

A stratégiai per olyan eljárás, amelynek a céljai túlmutatnak azon, hogy a pert indító fél orvoslást kapjon saját jogsérelmére. Ezek az ügyek nem csupán az adott per „megnyerését" tűzik ki célul, hanem a jogi szabályozás és a közpolitika alakítását, sőt olykor társadalmi reform elérését. A stratégiai per mindig rendszerszintű problémára hívja fel a figyelmet, nem ritkán marginalizált, kiszolgáltatott helyzetben lévő, hátrányosan megkülönböztetett vagy más okból sérülékeny csoport tagjainak jogi és társadalmi helyzetét helyezi fókuszba, így sok esetben tematizálja a társadalmi igazságosság kérdését. A stratégiai perek jellemzően súlyos jogsérelmekkel foglalkoznak, amelyek gyakran veszteséggel, diszkriminációval, gyásszal vagy az ellenséges környezettel szembeni ellenállással járnak. Az ilyen perekben peres félként részt venni ezért még annál is jóval nagyobb pszichés teher, mint egy egyszerű bírósági eljárás szereplőjének lenni. Mindezek pedig azt indokolják, hogy a stratégiai pereskedés során különös figyelmet szentelnünk az érintettek mentális jóllétének, a traumatogén tényezők elhárításának, illetve megfelelő kezelésének. Előadásomban bemutatom, melyek lehetnek a jogi eljárások tipikus traumatogén elemei, és milyen tényezőkkel egészülnek ki ezek immár kifejezetten a stratégiai perekben. Esetvignetták segítségével illusztrálom, hogy milyen elsődleges, másodlagos és akár harmadlagos – az ügy nyilvánosság elé tárása révén megvalósuló – traumatizációs kockázatokkal járhat egy-egy stratégiai per. A kockázatok mellett végül felsorakoztatom azokat az elemeket, amelyek képesek megvalósítani a traumatudatos támogatást és komplex, a jogi képviseleten túlmutató segítséget kínálnak azoknak, akik nem csak saját, hanem mások érdekében is fellépnek jogaik védelméért.

Óvoda- és Iskolapszichológia

Elnök: **Kelemen Dóra** - Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Pályaelhagyó, és pályán maradó intézménypszichológusok összehasonlító, kvalitatív kutatása a szakmai identitásperspektívák és a pályakép tükrében – előzetes eredmények

Kelemen Dóra[1], Flach Richárd[2], Láng András[1]
[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet
[2]Pécsi Tudományegyetem, Klinikai Központ, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Az intézménypszichológia egyre több pszichológus számára jelent pályakezdési lehetőséget, olykor egész életre szóló szakmai hivatást. Munkavégzésük komplex, hálózatos-rendszerű, prevenciós fókuszú jellegével az oktatási rendszer egyre fajsúlyosabb szereplőivé válnak. Feladatvégzésük számos külső és belső kihívással terhelt, amelyek olykor a kiégés és a pályaelhagyás irányába hatnak. Az oktatási rendszerben a „státusztörvény" jelentette változások szakemberekre gyakorolt hatását ezidáig nem tárták fel.

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy a rendszerszintű hatások, mint kritikus események, miben és hogyan befolyásolhatták az iskolapszichológusokat. Kíváncsiak voltunk

hivatástörténeteikre, hogy milyen kihívásokat, lehetőségeket és fejlődési utakat látnak maguk, és választott szakmájuk vonatkozásában. Célunk volt feltárni, milyen faktorok vezethetnek a szakma elhagyásához, vagy mi segíthet a pályán maradásban.

Tematikus elemzést végeztünk 12, átlagosan 1,5 óra hosszúságú félig strukturált interjún, amelyek hat pályaelhagyó és hat pályán maradó szakemberrel készültek. A résztvevőket hólabda mintavétellel toboroztuk, kutatásunkban 2 férfi és 10 nő vett részt, életkoruk 26 és 64 év között volt. Pályán eltöltött idejük 2 és 20 év között volt. Az interjúk tájékoztatott beleegyezéssel, anonim módon kerültek rögzítésre és átírásra. Az interjúk felvétele 2024 októberétől 2025 januárjáig zajlott. Az interjú kérdései a szakemberek pályaútjaira, nehézségeire, erőforrásaira, szakmai jövőképeire, valamint a státusztörvény mentén kialakult változásokra és azok megélésére fókuszáltak.

A két vizsgálati csoport eredményei rávilágítanak a belső erőforrások, megküzdési stratégiák (sikerélmények, eredményesség kognitív átkeretezése) valamint a külső tényezők (munkahelyi környezet és támogatás) közötti diszkrepanciákra, amelyek rendszerszintű kérdéseket vetnek fel. Az interjúkban megjelent az összefogás, a kritika és a tehetetlenség tematikája. A pedagógusok kitértek a státusztörvény olyan pszichológiai következményeire, mint az autonómia csökkenése és a szakmai identitásválság dinamikája. Kiemelkedő problémaként jelent meg az intézmények dolgozóinak hiányos vagy téves tudása az iskolapszichológus felelősségéről és feladatköréről, így ebből fakadóan a szakma „megteremtésének” feladata a hozzájuk tartozó iskolákban is kihívást jelent. A leterheltség és az ellátórendszerek kapacitáshiányának következtében diszkrepanciát éltek meg szakmai szerepükben az ideális működés, és az aktuális szükségleteket kielégítő munkavégzés között. A kiégés megelőzésében hangsúlyt kaptak a kríziskezelési stratégiák, illetve a szakmai közösségek megtartó erejének fontossága.

Kutatásunk eredményei hozzájárulhatnak a szakmai támogatási stratégiák kidolgozásához. Kiemelik a mentálhigiénés fejlesztés, a szakmai identitás erősítésének fontosságát, valamint informálhatják a döntéshozókat. Kutatásunk alapját képezheti az intézménypszichológusokat célzó nagymintás kérdőíves vizsgálatoknak.

A kisiskolások STEM tárgyakban nyújtott tanulmányi teljesítményével kapcsolatos nem-kognitív tényezők feltárása

Pataky Nóra[1], Hőgye-Nagy Ágnes[1], Olajos Tímea[1]
[1]Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: Számos ország számol be a STEM-diszciplínák népszerűtlenségéről a diákok körében, illetve hogy a képesítés, diploma megszerzése után nem folytatnak ehhez kapcsolódó pályát (Ball et al., 2017; Doerschuk et al., 2016). Anderman és Maehr (1994) kutatásai alapján a tanulási motiváció csökkenése, különösen a STEM tantárgyaké, a 3. és 6. osztály körül kezdődik, és a középiskolában is folytatódik (Hidi, 2000). A nemi sztereotípiák hatással vannak a lányok STEM pályaválasztására, mivel gyakran úgy szocializálódnak, hogy a fiúk alkalmasabbak ezekre a területekre. Cheryan és munkatársai (2017) megállapították, hogy a sztereotipikusan férfias környezetnek való kitettség elriaszthatja még a megfelelő képzettséggel rendelkező lányokat, nőket is ezekről a területekről.

Célkitűzés: A kutatás célja a 3. és 4. osztályos tanulók tantárgyspecifikus motivációjának, beállítódásának (mindset), jelentudatosságának, kognitív perzisztenciájának, elsajátítási motivációjának és a tantárgyspecifikus énképének feltárása volt az iskolai teljesítménnyel összefüggésben évfolyamonként és nemenként. Kerestük a választ arra, hogy a nem-kognitív összetevők mintázata mennyire befolyásolja az iskolai teljesítményt a lányok és a fiúk esetében és ez mutat-e eltérést a különböző évfolyamokon.

Módszer: Kérdőíves vizsgálatunkban 7 általános iskola 3. és 4. osztályos tanulói vettek részt (N= 394), Mérőeszközök: MDQ 18 (Morgan et al., 2019); SSMMQ (Józsa, 2014); SDQ-I-H (Szenczi & Józsa, 2022); Iskolai Jóllét Kérdőív (Hascher, 2004; Nagy, 2021); CAMM (Greco, 2011); Mindset Kérdőív (Dweck, 1999, Lukács-Nagy & Fodor, 2018).

Eredmények: Az eredmények számos összefüggést mutattak ki a nem-kognitív változók között. Érdekes eredmény, hogy a kognitív perzisztencia és az olvasással kapcsolatos énkép között erős a kapcsolat (r=.512), a kognitív perzisztencia és a matematikai énkép között közepes a kapcsolat (r=.318), továbbá a természettudományos énkép és a kognitív perzisztencia között közepes kapcsolat (r=.403) van. Az eredmények azt is jelzik, hogy a lányok matematikai énképe már a 4. osztályban kevésbé pozitív, mint a fiúké. Továbbá az ordinális regresszióelemzés eredményei azt mutatják, hogy a lányok esetében a tudományos teljesítményt előre jelző tényezők változatosabbak, többféle módon hatnak egymásra. A lányok természettudományos teljesítményét az akadémiai énhatékonyság, az olvasás, a matematikai és természettudományos énkép és a matematikai tantárgyspecifikus motiváció is előre jelzi.

Következtetés: A lányok STEM tárgyak iránti érdeklődésének a csökkenése már a 3. és 4. évfolyam között is kimutatható, illetve sokkal komplexebb kölcsönhatásokat találunk a nem-kognitív tényezők és a teljesítményük kapcsolatának vizsgálatakor mint a fiúknál. Mindez az intervenciók specifikus tervezéséhez fontos szempontokat jelenít meg.

Mi folyhat az óvodában

Szimethné Galaczi Judit
Óbudai Mesevilág Óvoda

Az előadás egy olyan komplex projektet mutat be, amelyet az óvodapszichológus kezdeményezése alapján és koordinálásával bonyolított le egy budapesti óvoda munkatársi közössége. Az alapvető cél az óvodával, mint intézménytípussal kapcsolatos hiedelmeknek valóságtartalom közvetítésével történő modulálása, vagyis társadalmi edukáció volt, a megvalósítás módját azonban szervezetfejlesztési és mentálhigiénés prevenció szándéka motiválta. A „Mi folyik az óvodában..” címmel lebonyolított projekt központi eleme óvodai történetmesélés volt, és ennek nyilvánosságra hozatala, melynek interdiszciplináris és etikai követelményei is tanulságosnak bizonyultak.

Az óvodapszichológusi jelenlét, tevékenység- és hatásrendszer szempontjából különleges folyamatnak a történetét, a menetében tapasztalt kritikus kérdések elemzését és a projekt eredményességére vonatkozó értékelést, a tanulságként levont következtetésekkel együtt ismerteti az előadás. Felvázol egy képet arról, hogy taposhat-e eredményesen új ösvényt az óvodapszichológus, amikor a járható út járhatatlanná válik. Célja az ezzel kapcsolatos

szaktudományos elméleti és módszertani kérdésekre a válasz keresését inspirálni, mert több jel mutat arra, hogy az óvodapszichológiának is szüksége van a valósággal történő szembenézésre.

A bemutatott projekt egy példa arra, hogy az intézménypszichológia rendszerszemléletének kiterjesztése az adott intézmény keretein túlra, lehetőség a hatékonyság megnövelésére, amikor az erőforrások bővítésére nincs mód, és a kapacitás elérte a korlátait.

Kora gyermekkori pedagógusjelöltek és kisgyermeknevelők tapasztalatai, viszonyulásai a neveltjeik digitális eszközhasználatára vonatkozóan

Kecskeméti-Székely Katalin Zsuzsa
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológia Intézet

Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája (2016) rögzíti, hogy a gyermekek digitális nevelésben a szülői eszközhasználat, a képernyőidő korlátozása a tudatos médiafogyasztás része (Hódi et al., 2019). Miután a kora gyermekkorban sem kerülhető el a digitális kompetencia megalapozása és támogatása, ezért a szülők mellett az intézményes nevelésben dolgozó szakemberek ezirányú ismeretgyarapítása és felkészültsége is prioritássá válik. Feltáró vizsgálatunk (Kecskeméti-Székely & Csordás, 2022) a képzésben levő pedagógusjelöltek és a terepgyakorlatukat vezető kisgyermeknevelők kora gyermekkori digitális eszközhasználatra vonatkozó tudását és tapasztalatait célozta meg. Vizsgáltuk a kora gyermekkori eszközhasználatra vonatkozó ajánlások ismeretét, a digitális kompetenciáik megítélését és a csoportjaikban a gyermekek médiafogyasztáshoz kapcsolódó tapasztalataikat. Eredményeink azt mutatták, hogy az ajánlások ismerete hiányos, ugyanakkor szülői kérdések, a gyermekek problémás eszközhasználatához kapcsolódó tapasztalataik megjelennek. Ennek nyomán a Pszichológia Intézetben gondozott csecsemő- és kisgyermeknevelő szak tanegységeibe a kora gyermekkori eszközhasználathoz kapcsolódó aspektusok kerültek beépítésre.

Vizsgálatunk kettős célkitűzéséből az egyik (1) az integrált digitális nevelés aspektusainak hatásvizsgálata a korábbi kérdőívünk hallgatók és mentoraik körében ismételt felvételével. Továbbá célunk másik oldalról (2) feltárni a kisgyermeknevelők és pedagógusjelöltek saját digitális eszközhasználatra vonatkozó vélekedéseik, illetve a kora gyermekkori digitális eszközhasználatra vonatkozó tudásuk és tapasztalataik közötti kapcsolatot.

Módszerünk itt B. Németh és munkatársai (2021 és Farkas és munkatársai (2021) inspirálta, kisgyermeket nevelők digitális eszközök gyermekekre gyakorolt hatásaira vonatkozó vélekedései alapján készült attitűd kérdőív volt. Másik markáns eleme a Technológia megoldásokkal kapcsolatos attitűdök mérésére adaptált eszközök: a Technológiára való Készenlét Indexe (TRI-H, Martos et al. 2019) és a Technológia Alkalmazására való Hajlandóság kérdőíve (TAP, Martos et al. 2019). Az előadásban így a megismételt vizsgálati eredmények és a 2024. szeptemberében felvételt nyert pedagógusjelöltek válaszainak összesítése is bemutatásra kerül.

POSZTEREK

A terrorszervezetek működésének munkalélektani aspektusai

Resperger Viktória[1]

[1]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

2024 karácsonyán ismét megtapasztalhattuk azt, hogy nem vagyunk teljes biztonságban a tömegrendezvényeken Európa legmodernebb országaiban sem. Akkor az egész világ megismerte Magdeburg városát, ahol a szaúd-arábiai Taleb A. december 20-án a városban megrendezett karácsonyi vásáron belehajtott a tömegbe. A három percig tartó ámokfutásban hatan haltak meg, köztük egy kilencéves kisfiú és közel 300-an sebesültek meg. Annak ellenére, hogy az ilyen jellegű hírek és történések már a mindennapjaink részévé váltak, mégis nehezen értelmezhető számunkra az elkövetők motivációja és az, hogy miért szimpatizálnak egyes terrorszervezetek értékeivel. Tudományos érdeklődésem középpontjában már régóta a terrorizmus pszichológiája áll, de az elmúlt időszakban kifejezetten munkalélektani szempontból próbálom kutatni ezt a területet. Hogyan toboroznak és milyen kiválasztási stratégiákat alkalmaznak a terrorszervezetek? Milyen szerepe van a mesterséges intelligenciának a toborzási stratégiák kialakításában és hogyan használják a social média oldalakat toborzásra és kiválasztásra a terroristák.

A XXI. században a virtuális világnak köszönhető kapcsolatok virágzása egyre dominánsabb. A social média és a mesterséges intelligencia térhódításával már nem érezhetjük magunkat teljes biztonságban, hiszen a terrorszervezet toborzói tökéletesen használják ki ezeket a lehetőségeket. A kutatások szerint a terrorista szervezetekhez való csatlakozás okai igen széles spektrumon mozognak: szégyen, szerelem, meggyőződés, vallási fanatizmus, közösséghez való tartozás igénye, példaképek keresése, megalázottság, a becsület visszaszerzése, vagy egyszerűen nincs más választás, például a női terroristák esetén. Toborzási stratégiáik egyre kifinomultabbá váltak és válnak, hiszen sokszor már olyan profi technikákat és módszereket használnak, mint a hivatásos hírszerzők. A terroristaszervezetek toborzói egyszercsak új barátként jelentkeznek az interneten, beszélgetéseket kezdeményeznek a jelöltekkel azzal a céllal, hogy értékeljék a beszervezés esélyeit, amelyet a korábban szerzett adatokból és megfigyelésekből merítenek a social média és a mesterséges intelligencia által. Ha ez megtörtént, számos kommunikációs/toborzó narratíva közül találják meg a legmegfelelőbbet.

Poszteremmel ezeket az érdekes és igen jól kidolgozott toborzó narratívákat szeretném bemutatni.

Munkahelyi stresszorok felmérése a magyar élsportolók körében

Kapros Anikó[1], Resperger Viktória[2]

[1]Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

[2]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

A sportban dolgozók, legyenek akár sportolók, edzők, sportvezetők vagy a támogató személyzet tagjai, különösen ki vannak téve a munkahelyi stressz okozta kihívásoknak. Ezek a stresszorok számos tényezőből fakadhatnak, és jelentős hatással vannak az egyének mentális, fizikai és érzelmi jólétére. Munkahelyi stresszor lehet egy rossz edző, az állandó

munkakörülmények okozta diszkomfortérzet, a koszos öltöző, az állandó utazás, a cirkadián ritmus felborulása stb. De ezek közül melyiknek milyen hatása van a sportolói teljesítményre és a mentális állapotra? A munkalélektanban a munkahelyi stresszorok vizsgálata tekintélyes szakirodalommal rendelkezik, ugyanakkor a profi sportolók életében, akiknek a tényleges munkája a sport, más jellegű munkahelyi stresszorokkal találkoznak, amelyeket csak ritkán vizsgálunk. Folyamatban lévő kutatásunkban feltérképezzük a versenysportban részt vevő hivatásos sportolókat érintő munkahelyi stressztényezőket 32 sportágban, aktív és visszavonult magyar élsportolókkal, a csapat-és egyéni sportokban egyaránt.

A munkahelyi stresszfaktorok és azok sportolókra gyakorolt hatásainak azonosítása mellett bemutatjuk azokat a sportágspecifikus problémákat, amelyek fokozott stresszt okozhatnak, hatással lehetnek a versenyzők teljesítményére és mentális egészségére. Vizsgálatunkban szeretnék rávilágítani a hagyományos munkahelyi stresszorok és a sportolókat érintő stresszfaktorok közötti párhuzamokra. Kvantitatív módszerünk mellett (a vizsgált sportágak jelenleg aktív és visszavonult sportolóinak segítségével elkésztett célzott kérdőív), profi sportolókkal és edzőkkel folytatott mélyinterjúk során gyűjtött információk segítik kutatásunkat.

Tanulmányunk eredményei segíthetnek abban, hogy a magyar sportolók életében jelen lévő speciális munkahelyi stresszorok feltérképezésével betekintést nyerjünk abba, hogyan befolyásolják ezek a stresszorok a magyar sportolók teljesítményét és mentális egészségét. Az eredmények függvényében, következő lépésként, nemzetközi összehasonlítást tervezünk.

Az ortográfiai tanulás kihívásai olvasási nehézség esetén: A lexikális konfigurációtól a lexikalizációig

Varga Vera[1], Lukács Borbála[1]

[1]Pannon Egyetem Humántudományi Kar, Pszichológiai és Mentálhigiéné Intézet

Habár az olvasási nehézségeiket jól kompenzáló felnőttek képesek lehetnek szövegértési készségeiket az elvárt szintre fejleszteni, vizuális szófelismerési és dekódolási készségeik gyakran gyengék maradnak. Ráadásul, míg olvasási képességeik javulhatnak idővel, a helyesírási nehézségeik általában továbbra is fennállnak. A helyesírási nehézségek hátterében főként a pontatlan ortográfiai reprezentációk állnak, melyek akadályozzák a gyors és automatikus vizuális szófelismerést, ezáltal növelik a kognitív terhelést az olvasás során. Így az a folyamat, amely során az ortográfiai reprezentációk rögzülnek a hosszú távú memóriában, az ortográfiai tanulás, különösen nagy kihívást jelenthet az olvasási nehézséggel küzdő hallgatók számára.

Jelenleg zajló kutatásunkban gyengén olvasó és jól olvasó, magyar anyanyelvű egyetemisták ortográfiai tanulását hasonlítjuk össze, azt vizsgálva, hogy a szemantikai, ortográfiai és fonológiai reprezentációk minősége hogyan befolyásolja az ortográfiai tanulás folyamatát. A résztvevőknél egy kognitív tesztbattéria segítségével végezzük el az ortográfiai tanulás szempontjából releváns készségek vizsgálatát, beleértve a szókincset, a szó- és álszóolvasási fluenciát, a helyesírási képességeket, a szövegértést, a fonológiai tudatosságot és a verbális munkamemóriát. Az ortográfiai reprezentációk vizsgálatához a résztvevők öt online tréningalkalmon vesznek részt, melyek során ismeretlen szavak helyesírását gyakorolják. Az ismeretlen szavak ortográfiai tanulását két szinten vizsgáljuk: kezdetben az új szavak gyorsan elsajátításra kerülnek és epizodikus memóriában tárolódnak, majd konszolidációval integrálódnak a mentális lexikonba. A tréning utáni felismerési teszt az epizodikus

emléknyomok kialakulását, míg a maszkolt előfeszítéses lexikális döntési feladat a lexikalizálódás mértékét méri.

A kutatás előzetes hipotézise szerint az olvasási nehézségekkel küzdő résztvevők eleve pontatlanabb ortográfiai reprezentációkkal rendelkeznek, és bár ugyanolyan hatékonyan sajátítják el az új ortográfiai reprezentációkat, azok lexikalizációja alacsonyabb szinten lesz a jól olvasó csoporthoz képest. A kutatás azt is feltételezi, hogy a mind a fonológiai, mind a helyesírási képességek egyéni különbségeket mutatnak a lexikalizáció folyamatában.

Az eredmények hozzájárulhatnak annak megértéséhez, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a jól olvasók és az olvasási nehézséggel küzdők között, és hogy a fonológiai tudatosság és a dekódolási készségek miként befolyásolják az ortográfiai reprezentációk kialakulását és az új szavak lexikalizációját.

A mentalizáció, a kötődés és az észlelt stressz kapcsolata felnőttek körében

Molnár Evelin[1], Szabó Brigitta[2,3,4]

[1]Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[3]Semmelweis Egyetem ÁOK, Klinikai Pszichológia Tanszék

[4]Semmelweis Egyetem ÁOK, Klinikai Pszichológia Tanszék és Szakambulancia, Budapest

Háttér: A szakirodalom alapján a mentalizációs deficitek, a bizonytalan kötődés és az észlelt stressz magasabb szintje összefüggést mutat, azonban ezen konstruktumok kapcsolatát még nem vizsgálták magyar felnőtt mintán.

Célkitűzés: 18 év feletti felnőttek körében vizsgáltuk a mentalizáció, a kötődés és az észlelt stressz kapcsolatát.

Módszer: A vizsgálatunkban 225 felnőtt töltötte ki tájékoztatott beleegyezést követően a Reflektív Funkció Kérdőívet (RFQ-R-7), a Tapasztalatok Szoros Kapcsolatokban kérdőívet (ECR-R-HU) és az Észlelt Stressz Kérdőívet (PSS). Az elemzések során két egyszerű mediátor modellt teszteltünk. Az elemzésekben független változónk a ECR-R-HU kötődési szorongás, illetve a kötődési elkerülés alskálája volt, függő változónak az észlelt stresszt (PSS), mediátornak a hipomentalizációt (RFQ7) választottuk.

Eredmények: A modellek szignifikánsak voltak. A kötődési szorongás és az észlelt stressz közötti direkt út ($c' = 0{,}11$, $p < 0{,}001$, $\beta = 0{,}29$) és az indirekt út a hipomentalizáción keresztül is szignifikánsnak bizonyult ($\sum ab = 0{,}04$ [0,02 – 0,06], $\beta = 0{,}10$). A kötődési elkerülés és az észlelt stressz közötti direkt út szignifikánsnak bizonyult ($c' = 0{,}05$, $p = 0{,}04$, $\beta = 0{,}12$), azonban az indirekt út a kötődési elkerülés és az észlelt stressz között a hipomentalizáción keresztül nem volt szignfikáns ($\sum ab = -0{,}004$ [-0,02 – 0,01], $\beta = -0{,}01$).

Következtetések: Az eredményeink - a limitációk figyelembevételével - arra utalnak, hogy a kötődési szorongás a hipomentalizáción keresztül állhat kapcsolatban az észlelt stresszel, míg a kötődési elkerülés direkt úton állhat kapcsolatban az észlelt stresszel. Ezeknek az eredményeknek a prevenció és intervenció szempontjából fontos gyakorlati implikációi vannak.

Az önkéntes munkával való elégedettség vizsgálata: a Volunteer Satisfaction Index (VSI) magyar adaptációjának előzetes eredményei

Lubics Olivér[1], Gyimesi Benedek[2], Postáné Török Regina[3], Vadai Katalin[4], Magyaródi Tímea[4], Bányai-Nagy Henriett[4],

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

[2]Semmelweis Egyetem, Doktori Iskola

[3]Jobb Veled a Világ Alapítány

[4]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: Napjaink egyre inkább digitalizálódó világában sok ember éli meg a vágyat egy közösséghez való tartozásra, valami nagyobb célhoz való hozzájárulásra. Ezeket megadhatja egy nonprofit szervezethez való csatlakozás is, ahol az emberek maguk is pozitív érzéseket élhetnek meg, miközben másoknak is segítenek. Az ilyen szervezetekben azonban általános probléma a magas fluktuáció, az önkéntesek lemorzsolódása. Bár a tradicionális, fizetett munka világában rendszeresen és régóta vizsgálják a munkával való elégedettséget, mint a kilépési szándék vagy a munkahelyi teljesítmény prediktorát, ez az önkéntesség esetében mégsem terjedt el. Magyar nyelven nem is áll még rendelkezésre olyan tudományosan validált kérdőív, ami az önkéntes munkával való elégedettséget, annak elemeit vizsgálná.

Cél: Kutatásunkban a kérdőívadaptáció kettős oda-vissza fordításra vonatkozó ajánlásait követve adaptálni és validálni szeretnénk az Önkéntes munkával való elégedettség kérdőív (Volunteer Satisfaction Index - VSI) magyar változatát, másrészt ellenőrizni szeretnénk annak kapcsolatát olyan más, önkéntességgel kapcsolatos változókkal, mint például a kiégés, a szervezetből való kilépési szándék és az önkéntes munka értelmességének megélése.

Módszerek: Keresztmetszeti kérdőíves vizsgálatunkban 650 rendszeresen, szervezett körülmények között önkéntes munkát végző felnőtt vett részt (78,5% nő; átlagéletkor = 39,5 év; SD = 15,3 év), akik az újonnan fordított VSI kérdőíven kívül a proszociális aspirációkra, mentális egészségre, önkéntességgel kapcsolatos kiégésre, elvándorlási szándékra és az önkéntes munka értelmességének megélésére vonatkozó kérdőíveket töltöttek ki. Ahol nem állt rendelkezésre önkéntesség-specifikus mérőeszköz, ott már létező kérdőívek tételeit módosítottuk kissé. Mivel a VSI még nem rendelkezik egy általánosan elfogadott faktorszerkezettel és az önkéntes munkával való elégedettség is egy kultúrafüggő konstruktum, a mintát SOLOMON-módszerrel választottuk ketté, hogy az egyik felén feltáró faktorelemzést (EFA), a másik felén pedig megerősítő faktorelemzést (CFA) végezhessünk. Az így kialakult skála konstruktum és prediktív validitását korrelációk segítségével vizsgáltuk.

Eredmények: Az EFA során a háromfaktoros megoldás mellett döntöttünk, aminek az illeszkedése a CFA elemzés során jónak bizonyult (RMSEA = 0,041; CFI = 0,919; TLI = 0,91; SRMR = 0,054). A három faktornak a „szervezet működésével való elégedettség”, a „hasznosságérzés” és „az önkéntestársakkal való kapcsolat” elnevezést adtuk. Mivel mind a VSI összpontszáma, mind az alskálái az elvárt erősségű és irányú korrelációkat mutatták (pl.: a munka értelmességével pozitív, míg a kiégéssel és az elvándorlási szándékkal negatív irányú kapcsolatot), a skála konstruktum és prediktív validitása is megfelelő.

Következtetések: A létrejött kérdőív lehetővé teszi az önkéntes munkával való elégedettség mérését magyar nyelven, ami a nonprofit szervezeteknek és a kutatóknak is egyaránt hasznára válhat.

A bevonódásra való képesség és az információfeldolgozás ésszerűség- és megérzés-fókuszú módjainak összefüggései

Losonczi Anna[1], Radnóti István[2], Jakubovits Edit[2], Losonczi Anna[1]

[1]Ginkgo Architects

[2]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A tágabb kutatás egy olyan pszichológiai állapotot feltételez és vizsgál, amelyre jellemző a tevékenységben való elmerülésre és bevonódásra való hajlam, az energikusság és motiváltság érzete, a saját intuitív és kreatív képességek használata, és hozzájárul a tanulás pozitív megéléséhez. A kutatásban ennek az egyensúlyi állapotnak az összetevőit szeretnénk feltárni.

A poszter első része a Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológia BA Általános Lélektan Műhelymunka keretében végzett kutatási eredményeket mutatja be, majd az újabb kérdőíves adatfelvételi kör után újabb változókat bevezetve mutatjuk be a kutatás aktuális eredményeit.

A bevonódásra való képesség mérésére a Csíkszentmihályi Mihály által definiált flow élmény vizsgálatára kifejlesztett Flow Állapot Kérdőívet és a Tellegen Abszorpció Skála (TAS) kérdőívet használtuk, ahol a Flow Állapot Kérdőívvel ellentétben a mért konstruktum nem állapot jellegű, hanem az abszorpció képességére vonásként tekinthetünk.

A vizsgálatban racionális-analitikus és a tapasztalati-intuitív információfeldolgozás mérésére az Ésszerűség-Megérzés Kérdőívet (Rational-Experiential Inventory; REI), és Seymour Epstein kognitív-tapasztalati self-elmélet (Cognitive Experiential Self Theory, CEST) modelljét használtuk.

A mintavételi módszer hozzáférés alapú kényelmi mintavétel volt, a 18 év feletti résztvevőknek online Google form kérdőív csomagot kellett kitölteniük, anonim módon.

A többszörös lineáris regressziós eljárás lépésenkénti (stepwise) verzióját futtattuk. Az eredmények azt mutatják, hogy az első körben vizsgált mintában (N=85) a ésszerűség típusú információfeldolgozás képességei és előnyben részesítése (REI ésszerűség faktor) és a tanulás közben megélt flow szignifikánsan pozitívan $t=2,720$, $p<0,01$ jár együtt. A többi változó kapcsolatában nem találtunk szignifikáns együttjárást. A többszörös lineáris regressziós modell magyarázó ereje gyenge erősségű volt ($R^2=0.082$).

A kutatás további részében a felvett adatokat bővítjük, és a Reziliencia Kérdőívvel (REZ) mért rezilienciára való képesség összefüggéseit keressük a bevonódás és információfeldolgozás változókkal.

A Nárcisztikus Torzítások Kérdőív kialakítása és első empirikus tapasztalatok

Bandi Szabolcs Ajtony[1], Láng András[2], Czibor Andrea[2], Csapó Gyöngyvér[2], Putz Ádám[2], Bodó-Varga Zsófia[2], Nagy László[2], Tényi Tamás[1], Vida Dorián[2]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Klinikai Központ, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A Nárcisztikus Torzítások Kérdőív kidolgozását az az igény hozta létre, hogy a gondolkodási torzítások területén is lehetővé váljon a személyiség- és klinikai pszichológia által leírt grandiózus-vulnerábilis különbségtétel leképezése. Ehhez segítségül szolgáltak a klinikai

területről származó ismeretek a nárcisztikus személyiségzavar vonatkozásában, a Beck nevéhez köthető kognitív modell struktúrái, valamint a Young-féle sémaelmélet alapvetései. Az eszköz célja a nárcizmus pszichológia diskurzusának kognitív szempontú megközelítésének kiemelése, amely tekintetében a szakirodalomban még számos kiaknázatlan terület felfedezhető. Az exploratív vizsgálatsorozatban 216 fő vett részt, a mintavétel kényelmi és hólabda módszereket egyaránt alkalmazott. A résztvevők nemi megoszlását tekintve 23% volt férfi, míg 77% nő, átlagéletkoruk pedig 22,7 év volt (SD=6,55). A kidolgozás alatt álló eszköz mellett felvételre került a Nárcisztikus Személyiség Leltár, a Maladaptív Rejtett Nárcizmus Skála, a Young-féle Séma Kérdőív nárcizmus szempontjából releváns skálái, valamint a Diszfunkcionális attitűdök skálája. A kísérleti eszköz tételeinek kidolgozásában független szakértőként klinikai szakpszichológusok vettek részt. A megerősítő faktorelemzés alátámasztotta a feltételezett faktorstruktúrát, ahol grandiózus- és vulnerábilis torzítások kerültek elkülönítésre. Az egyhónapos teszt-reteszt validitás közepes-erős megbízhatóságot mutatott. A grandiózus torzítások erős kapcsolatban álltak a grandiózus nárcizmussal, míg a vulnerábilis torzítások a vulnerábilis nárcizmussal, továbbá a diszfunkcionális attitűdök és maladpatív sémák elsősorban a vulnerábilis nárcizmusra voltak jellemzők, leszámítva a feljogosítottság sémát, amely inkább a grandiózus torzításokhoz kapcsolódott. Összességében elmondható, hogy a Nárcisztikus Torzítások Kérdőív kialakítása és első empirikus vizsgálata során szerzett tapasztalatok ígéretesnek bizonyultak. Az eredmények későbbiekben potenciálisan beépíthetők a nárcisztikus karakterpatológia kognitív-viselkedésterápiás szemléletű megközelítésébe.

Koraszülött kisdedek expresszív nyelvi fejlődésének vizsgálata MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattárral - Hazai tapasztalatok

Nagy Eszter[1], Kas Bence[2], Bolodár Anna[1], Szabó Miklós[1], Nagy Anett[1], Varga Zsuzsanna[1]

[1]Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar

[2]Eötvös Lorand Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

Háttér és célkitűzések: A koraszülött csecsemők 79-99%-a jelentős neurológiai károsodás nélkül él túl (“minőségi túlélők”), a nyelvi-kognitív fejlődés zavarai szempontjából azonban kockázatnak vannak kitéve. Vizsgálatunk célkitűzései: 1) a magyar koraszülött kisdedek expresszív nyelvi fejlettségének vizsgálata, a korai nyelvi késés előfordulási arányának megállapítása 2 éves korban, illetve 2) a korai nyelvfejlődési késést előrejelző perinatális tényezők feltárása.

Módszer: A vizsgálatban 85 fő 36. gesztációs hét előtt született koraszülött kisded, valamint 85 fő érett kisded (életkorban és nemben illesztett kontrollcsoport) vett részt. A fejlődési nyomon követő vizsgálatok során (M = 26,2 hónap, SD = 2,29) a Bayley-III teszt kognitív skálája vagy a Brunet-Lezine teszt, valamint a MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár került felvételre. A Bayley-III kognitív skáláján elért átlag alatti (<90) pontszámot és a Brunet-Lezine teszten átlag alatti (<85) fejlődési kvócienst elért kisdedek a kedvezőtlen kognitív kimenetelű csoportba kerültek (N = 22). Amennyiben tipikus kognitív fejlődés mellett a szókincs nagysága a 20. percentilist nem érte el, korai nyelvfejlődési késést azonosítottunk (N = 41).

Eredmények: Koraszülött kisdedekből álló mintánkban a korai nyelvi késés 65% gyakorisággal fordult elő átlagos kognitív fejlettség mellett. Minőségi túlélők esetén a megkésett expresszív nyelvi teljesítményt a szepszis (p = 0,011) jelezte előre.

Következtetések: A koraszülöttség minőségi túlélőinek körében magas arányban megjelenik a korai nyelvfejlődési késés. Elkülönülő perinatális komplikációk hatnak negatívan az általános kognitív és a specifikus expresszív nyelvi fejlődésre. A korai nyelvfejlődési késés szűrése már

3 éves kor előtt indokolt koraszülött kisdedek esetén, mely korai intervenció révén lehetővé tenné a későbbi társas és tanulási funkciók fejlesztését.

A személyiség Cloninger-féle modellje mint befolyásoló tényező a munkafüggőséggel, kiégéssel és szerhasználattal összefüggésben

Reisz Ákos Márton[1], Teleki Szidalisz Ágnes[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Kutatásunk célja annak vizsgálata volt, hogy milyen biológiailag meghatározott személyiségvonások lehetnek hatással a munkafüggőség kialakulására bizonyos egyéneknél. A kutatás kérdésfeltevésének idejében fellelhető adatok alapján a Cloninger-féle Temperamentum és Karakter Modell és munka-addikció kapcsolatáról átlagpopuláció esetében nem állt rendelkezésünkre megfelelő mennyiségű információ. Kutatásunkban ezért a cloningeri személyiségmodell befolyását vizsgáltuk a munkafüggőséggel, kiégéssel és szerhasználati szokásokkal való összefüggésében, illetve utóbbi változók egymásra való hatását elemeztük. A vizsgálati minta 100 (65 nő, 35 férfi; átlag életkor = 40,9 év), többségében aktív munkavállaló (N = 98) főből állt. A vizsgálathoz a Temperamentum és Karakter Kérdőív rövidített magyar változatát, a Bergen Munkafüggőség Skálát, az Oldenburg Kiégés Kérdőív módosított változatát és egy saját szerhasználati kérdőívet alkalmaztunk, mely tartalmazta az AUDIT kérdőív első három kérdését. Az eredmények alapján azt találtuk, hogy a Kitartás temperamentum- és a Transzcendencia élmény karakterfaktora szignifikánsan befolyásolták a munkafüggőség mértékét. Utóbbi pedig a kiégés mértékére volt pozitív befolyással. A kiégés hatással volt a napi cigarettafogyasztásra. Többek között megállapítottuk tehát, hogy a fáradtság és frusztráció ellenére való viselkedésgátlás elmaradása, illetve az egyén belemerülési és identifikációs képessége egyaránt kockázati tényezők a munkafüggőség tekintetében.

A szégyen érzésében bekövetkező változások az azonosulás, áldozattudat, felmentő stratégiák és különböző típusú történetek hatására

Pernyés Lili[1], Vincze Orsolya[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A dolgozat témája a szégyen érzésének változásai, a bűntudat szakirodalma alapján meghatározott változók (azonosulás, áldozattudat, felmentő stratégiák) hatására és célja, hogy mélyrehatóbban feltérképezze ezen változásokat és megfigyelje a szégyen mértékének különbségeit tisztán elkövető és ambivalens (elkövető egyben áldozat) történetek olvasását követően. A kutatás egy fő hipotézist határoz meg, miszerint a kísérletben résztvevő személyek különbséget tesznek a szégyen érzésében az elkövető és ambivalens történet között. Az ambivalens történet hatására inkább éreznek a személyek szégyent. A fő hipotézis mellett három alhipotézis került meghatározásra, melyek alapján feltételezzük, hogy a szégyen megélése függ a nemzettel való azonosulástól. A glorifikáló személyek kevésbé tudják majd elfogadni a csoport elkövetői szerepét, kevésbé tulajdonítanak felelősséget, így kevésbé élik át a szégyen érzését, szemben a kötődő személyekkel. Emellett feltételezzük azt, hogy a történet kivált-e szégyent, függ attól, hogy mit gondolnak róla a személyek. Amennyiben felmentő stratégiákat használnak, azzal csökkenthető az átélt szégyen mértéke. Végül feltételezzük, hogy a történet értelmezése, függ attól, hogy hogyan gondolkodik a személy a múltról. Exkluzív

áldozattudattal rendelkező személyek kevesebb szégyent élnek meg, mert inkább áldozatnak látják magukat. A vizsgálatban összesen 242 személy vett részt, 78 férfi (SD=13.1) és 164 nő (SD=12.6), az átlag életkoruk 33.6 év volt. A tényleges adatfelvétel előtt, az ingeranyag (történetek) ambivalencia mértékének megállapítására céljából, egy pilot került megalkotásra, melyet 104 kísérleti személy, közülük 30 férfi és 74 nő , átlag életkoruk 30.5 év (férfiak esetén SD=13.4; nők esetén SD=12.6) töltött ki. A pilotot követően a tényleges kísérlet keretén belül, a kísérleti személyek, a demográfiai adatok kitöltése után, egy véletlenszerűen meghatározott történetet olvastak (A vagy B), végül 7 kérdőív és további 3 kérdés megválaszolása következett. A statisztikai elemzések alapján 2 hipotézis beigazolódott. A kutatás elérte a célját és összességében elmondható, hogy a tisztán elkövető és ambivalens történetek olvasása után jelentkező szégyen érzései látszólag nem különböznek egymástól, de felvetődik a különböző mögöttes hatások lehetősége, emellett megállapítható a szelfkritikus érzelmek hasonló dinamikai működése.

Régészet és analitikus pszichológia - adhat-e reliabilitást az AI?

Szabó Orsolya

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatásban olyan kérdésekre keresem a választ, hogy a 4–5. században a Kárpát-medencébe áramló, esetleg már itt élő népek régészeti anyagának mintakincsében milyen motívumok lelhetők fel, amelyeket a jungi analitikus pszichológia eszköztárával is elemezni lehet. Számos olyan forma és szimbólum köszön vissza ezeken a tárgyakon, amelyek koroktól és földrajzi távolságoktól függetlenül újra és újra megjelennek az ábrázolóművészetben. Az értelmezési lehetőségek tárháza bővíthető a kollektív tudattalan vizsgálatán keresztül. Az egyes szimbólumok archetípusokhoz kötődnek, amelyek a tudatos szinttől elzárva, a tudattalan rétegeiben raktározódnak, és amelyek asszociációk révén hozzáférhetőek. Bizonyos ábrázolások az ismerősség érzetét keltik a szemlélőben, egyes motívumok pedig egyetemes jelentéssel bírnak, amelyekhez minden ember hasonló asszociációkat társít.

A módszert főként az őskori kultúrák vizsgálatkor már több kutató is használta, de mindez kiválóan alkalmazható a 4–5. századi nomád népek tárgyai esetében is, hiszen sokszor nagyon hiányos írásos forrással rendelkezünk világszemléletükről. Az egyes tárgyakon megjelenő szimbólumok jól párhuzamba állíthatók más kultúrák hasonló mintáival is, amelyek így szintén a kollektív tudattalan világába kalauzolhatják a vizsgálódó kutatókat.

Felmerülhet a kérdés, hogy hogyan lehetne valamilyen szintű reliabilitást keresni egy ilyesfajta hermeneutikai vizsgálódásban? Valójában felmerül a kérdés, hogy egyáltalán ez szükségszerű-e? Ez részben akkor történhetne meg, ha a szimbólumokat jelekké devalválnánk. A jungi szimbólum azonban egy olyan jelentésgazdag tartalom, ami nagymértékben meghaladja a tudatosságot. Egy egyszerű, néhány mintából álló, kódutasítással ellátott szempontrendszerrel egy induló kvalitatív/kvantitatív kódolási vizsgálat könnyen megvalósítható lenne, de ez csorbítaná a szimbólumok értelmezésének asszociációs gazdagságát.

A szimbólumok jelentésgazdagságának számszerűsítéséhez az ún. elmosódott halmazok logikája, vagy másként fuzzy logika lehet hasznos támpont, aminek számítógépes modelljében nemcsak igen és nem (illetve ki és be, vagy 1 és 0) értékek léteznek, hanem közbülső „valóságértékek” is, mint például 0,5 (félig-meddig), 0,2 (kicsit), 0,8 (eléggé) stb. Ezáltal az ún. „életlen” (fuzzy) meghatározások matematikailag kezelhetővé válnak. A módszer használhatóságát mutatja, hogy már a nyelvtudományi és logikai szemantikában is

alkalmazásra talált. A mesterséges intelligenciában (AI) használt mai, kifinomult algoritmusokkal a szimbolika digitális elemzése valamelyest megvalósítható lehet, és erre már történtek is kísérletek. Bár kérdéses, hogy ezek hasznosak-e az analitikus pszichológia számára. A poszteren ezeket a gondolatokat kívánom bemutatni.

A Reaktív-proaktív agresszió kérdőív szülői változatának bemutatása

Szabó Brigitta[1], Losonczy Laura Anna[2], Kozma Eszter[3], Kovács Dorka[2], Siska Dóra[1], Vargyas Dorka Zsófia[1], Molnár Evelin[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar

[3]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

Bevezetés: A kiskorúak agresszív viselkedése számtalan költséggel járó globális probléma. A Reaktív-proaktív agresszió kérdőív (RPA) az agresszió két formáját, a reaktív és a proaktív agressziót méri. A kérdőív a szakmai irányelvek alapján használatos a gyermekkori viselkedészavarok diagnosztizálásában, azonban korábban csak önjellemzésen alapuló változata volt elérhető. A nemzetközi ajánlások alapján a kiskorúak agresszív viselkedésének felmérésére több információforrást kell alkalmazni, azonban eddig magyar nyelven nem állt rendelkezésre olyan mérőeszköz, amely a szülők nézőpontjából méri a gyermekük agresszióját.

Célkitűzés: Jelen kutatás célja az RPA szülői változatának validálása.

Módszer: Keresztmetszeti kutatásunkban tájékoztatott beleegyezést követően szülők és 12 és 18 év közötti gyermekeik töltötték ki a demográfiai adatlapot, a Reaktív-proaktív agresszió kérdőívet és a Képességek és Nehézségek kérdőívet. 218 szülő (155 anya, életkor = 47,73) és 149 kamasz (71 fiú, életkor = 15,31) vett részt a kutatásban. A szerzőkkel egyeztetve az RPA önjellemzésen alapuló tételeit átültettük a szülők nézőpontjára. Megerősítő faktoranalízissel vizsgáltuk a kétfaktoros struktúrát a szülői változaton, majd Pearson-korrelációval elemeztük a kétváltozós kapcsolatokat.

Eredmények: Mintánkon a kétfaktoros modell megfelelő mutatókkal volt jellemezhető: χ^2 (222) = 236,17, p <0,001, CFI = 0,992, TLI = 0,990, RMSEA = 0,057, Cronbach-alfa = 0,86 – 0,92. A szülők által észlelt internalizáló tünetek nem korreláltak szignifikánsan a szülők által észlelt agresszióval. Azonban a szülők által észlelt externalizáló tünetek pozitív kapcsolatban álltak a szülők által észlelt reaktív (r = 0,306, p <0,001) és proaktív agresszióval (r = 0,284, p <0,001) is. A szülők által jelzett proszociális viselkedés negatívan függött össze a szülők által észlelt reaktív agresszióval (r = -0,277, p <0,001). A fiatalok által jelzett reaktív agresszió (r = 0,358, p <0,001) és proaktív agresszió (r = 0,349, p <0,001) a szülők által jelzett reaktív agresszióval állt kapcsolatban. A szülők által észlelt proaktív agresszió nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a fiatalok által jelzett agresszió-skálákkal. A szülők által jelzett agresszió szintén nem korrelt szignifikánsan a fiatalok által jelzett SDQ skálákkal.

Konklúzió: Előzetes eredményeink alapján a Reaktív-proaktív agresszió kérdőív szülői változata is megfelelő pszichometriai jellemzőkkel rendelkezik, használatát ajánljuk. A szülők és gyermekük agresszió-percepciója közötti diszkrepancia fontos kérdés és egyben információ is a klinikumban és a kutatásokban egyaránt. Kutatásunk alapján - amennyiben lehetséges - a gyermeki agresszió mérésére több információforrás együttes alkalmazását javasoljuk. A fiatalok agressziójának összefüggése a pszichiátriai tüneteikkel és a proszociális viselkedésükkel szintén az agresszió felismerésének és kezelésének a fontosságát sugallja.

A serdülőkori impulzuskontrollt befolyásoló biológiai és környezeti tényezők feltárása

Meskó Zita Csenge[1], Gerván Patrícia[2]

[1]Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az érzelmi szabályozás kritikus összetevője az impulzuskontroll képessége, aminek fejlődése kiemelkedő jelentőségű a serdülőkor folyamán. E fejlődés ütemét és kimenetét jelentősen befolyásolják biológiai, kognitív és környezeti tényezők egyaránt. Jelen kutatásunk célja az életkor, a relatív pubertás érettség, a nem, a végrehajtó funkciók (VF) és a szocioökonómiai státusz (SES) impulzuskontroll fejlődésre kifejtett hatásainak együttes vizsgálata. Az adatgyűjtésre két iskolatípusban, általános iskolákban és gimnáziumokban került sor 6-7-8. osztályokban. A két iskolatípus tanulói a korábbi országos felmérések eredményi alapján eltérő SES mutatóval jellemezhetőek (magasabb a gimnazisták esetében). Az impulzuskontroll funkciót az Érzelemszabályozási Nehézségek Skála kérdőív vonatkozó Impulzuskontroll nehézségek alskálájával, a relatív pubertás érettséget ultrahangos csontkorméréssel, a VF-t Betű-szám Szekvenálás feladattal mértük fel a vizsgálat 188 résztvevőjénél (96 nő). Lineáris kevert modellt alkalmazva megállapítottuk, hogy a VF [F(1, 115) = 4,57, p = 0,035] és az iskolatípus [F(1, 115) = 5,56, p = 0,020], önállóan is befolyásolja az impulzuskontroll fejlődését. A két tényező szignifikáns iterakciója [F(1, 115) = 5,13, p = 0,025] azt mutatta, hogy a jobb VF funkcióknak különösen az alacsonyabb SES-sel jellemezhető általános iskolás populációban van jelentős szerepe a sikeresebb impulzuskontroll fejlődés szempontjából. A nem hatása az impulzuskontroll fejlődésében, az életkorral és az iskolatípussal való interakciójában jelent meg többek között: a korcsoportokat vizsgálva eltérő nem specifikus fejlődési tendenciákat láttunk a két iskolatípus függvényében [F(1, 115,00) = 4,59,p = 0,012]. Kiemelendő továbbá, hogy elemzésünk az öt vizsgált tényező komplex interakciós hatását is kimutatta [F(1, 115) = 5,2, p = 0,007], amire tudomásunk szerint korábbi kutatások még nem szolgáltattak példát. Az érzelmi szabályozás és az impulzuskontroll megfelelő fejlődése elengedhetetlen a sikeres felnőttkori alkalmazkodáshoz és működéshez, ezért lényeges feltárni a fejlődést befolyásoló tényezőket és hatásukat, hogy a megszerzett ismeretek alapján lehetőség nyíljon hatékony intervenciós vagy terápiás stratégiák kidolgozására.

Autizmus spektrumzavarral élő gyermekek szüleinek stressz szintjét befolyásoló tényezők és hatásai

Horváth-Varga Fanni[1], Gáncs Adrienn[1], Pachner Orsolya[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

A dolgozat fő célja az autizmussal élő gyermekek szülei stressz-szintjének, illetve az ezt befolyásoló védő- és rizikótényezőknek a feltárása. Vizsgálatunk során 5-18 éves autizmus spektrumzavarral élő gyermekek elsődleges gondozóit vontuk be egy online kérdőívcsomag kitöltésére. A kérdőívcsomag az alábbi mérőeszközöket tartalmazta: saját szerkesztésű kérdések a demográfiai adatokra, illetve a gyermekre vonatkozóan, Autista gyermekeket nevelő

szülők stressz indexe, Szülői Reziliencia Kérdőív 16 itemes változata (PREQ16), Gyermekgondozási/gyermeknevelési kérdőív (BMBI/CMBI). Legfőbb kutatási kérdésünk, hogy mely tényezők befolyásolják a szülői stresszt ASD gyermekek szülei esetében. A résztvevők toborzása hozzáférhetőségi alapon valósult meg. Mintánkat 105 szülő alkotta (Nnő = 101, Nférfi = 4). Összességében az eredmények azt sugallják, hogy az ASD gyermek tüneteinek mértéke és komorbiditásai jelentős mértékben növelik a stressz-szintet, mely eredmények összhangban vannak korábbi kutatási eredményekkel. A szülők rezilienciája, társas támogatása és a szülői melegség védő tényezőként hat a stressz ellen, mely eredmények egy része újdonság az eddigiekhez képest. Vizsgálatunkban független volt a stressz szintje a gyermek nemétől, életkorától, önállóságának mértékétől és a diagnózis óta eltelt időtől is, mely eredmények a nem minden esetben egyeznek a korábbi kutatások eredményeivel.

Az eredmények további vizsgálatok lehetőségét vetik fel. A jövőbeli kutatások során érdemes lenne megvizsgálni longitudinális vizsgálattal a szülői stressz és az azt befolyásoló tényezők időbeli változását a mélyebb megértéshez, a szülői stressz időbeli változásait és a változók közötti komplex kapcsolatokat. A különböző komorbid zavarok specifikus hatását szintén érdemes lenne részletesebben vizsgálni. Intervenciós szempontból fontos lenne azt is felmérni, hogy az egyes védőfaktorok, mint a reziliencia és a társas támogatás, milyen típusú beavatkozásokkal növelhetők hatékonyan.

A társfüggőség hátterében álló pszichobiológiai tényezők és mentalizációs nehézségek interakcióinak vizsgálata

Grezsu Gábor[1], Kárpáti Tamás[2], Jakab Júlia[2], Eszter Susenka[2], Rozgonyi Róbert[2], Juhász Szabolcs[2], Nagy Ágnes[2,3], Lőrincz Máté[2,3], Tóth Simon Márió[2], Bandi Szabolcs Ajtony[3]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Magyar Mentalizációs Egyesület

[3]Pécsi Tudományegyetem, Klinikai Központ, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

A társfüggőség kezdetben az addiktológia berkein belül megszülető fogalmát napjainkban többféleképpen, sokszor ellentmondásosan tárgyalja a szakirodalom. A területről hiányzik a jelenség egységes definíciója, melynek hátterében többek között az áll, hogy viszonylag kevés tudományos írás foglalkozik a kialakulásában szerepet játszó tényezők empirikus vizsgálatával. Keresztmetszeti kutatásunkban a jelenség vonáselméleteken alapuló megközelítéséből kiindulva célunk az volt, hogy felmérjük a társfüggőség hangsúlyosabb kifejeződésének hátterében álló temperamentum és karakterstruktúrát, valamint a mentalizációs nehézségeket, majd egy mediációs modell segítségével értelmeztük az előbb említett tényezők interakcióit. Elgondolásunkhoz a Cloninger által kidolgozott pszichobiológiai modell és a Karterud és Kogersley által kidolgozott Temperament-Attachment-Mentalization (TAM) személyiség modell szolgáltatott elméleti alapot. Azt feltételeztük, hogy a mentalizációs képességek károsodása hozzájárulhat a társfüggő viselkedés megjelenéséhez, mely mediálhatja a kapcsolatot a különböző temperamentum traitek, karakterfaktorok és a társfüggőség mértéke között. Hipotéziseink tesztelésére kérdőívek segítségével gyűjtöttünk adatokat, melyhez a Temperamentum és Karakter Kérdőív rövidített változatát (TCI55), a Reflektív funkció kérdőívet (RFQ-H) és a Spann és Fischer féle Társfüggőség Skálát használtuk. Az általunk használt kérdőíveket összesen 200 személy töltötte ki, akik átlagéletkora 33 év volt, a nemek eloszlása pedig 62,5-37,5% volt a nők javára. A statisztikai elemzés során kapott adataink szerint a magasabb társfüggőséggel jellemezhető személyek szignifikánsan magasabb pontszámot érnek el az ártalomkerülés és jutalomfüggőség skálákon, a karakterfaktorok alapján

pedig szignifikánsan alacsonyabb önirányítottsággal jellemezhetőek. A társfüggők mentalizációs nehézségei kapcsán tett hipotézisünk beigazolódott: saját belső állapotukat nehezebben képesek mentalizálni. A társfüggőség hangsúlyosabb megjelenésének hátterében álló tényezők interakcióit mediáció elemzéssel vizsgálva azt találtuk, hogy a mentalizációs nehézségek mediálják a kapcsolatot az ártalomkerülés az újdonságkeresés az önirányítottság és a társfüggőség között, így ez a feltételezésünk is igazolást nyert. Az általunk nyert eredmények hozzájárulhatnak a Mentalizáció Alapú Terápia (MBT) eljárásainak, a társfüggő személyeknél alkalmazott terápiás intervenciók fejlesztéséhez.

Hogyan válunk vezetővé? Magyar vezérigazgatók élettörténeti mintázatai

Bota Petra[1], Ilea Izabella[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az élettörténetek kulcsfontosságú részei azoknak a folyamatoknak, amelyek által megértjük és értelmet adunk az életünknek és a múltban történt eseményeknek, illetve megértjük, hogy kik voltunk, kik vagyunk most, és kik leszünk a jövőben. A történetek által megismerhetjük a mesélő énképét és narratív identitását, amely a történet mesélőjének internalizált története a saját énjéről. Továbbá a történetek nem csak azt befolyásolják, ahogy magunkat látjuk, hanem azt is, ahogy mások látnak minket. Ez különösen fontos a vezetők esetében, akik pozíciója a követőiktől függ, ezáltal élettörténetük a hatalmi pozíciójuk legitimitásának eszköze. Ebben a tanulmányban 22 magyar vezérigazgatóval (3 nő, 19 férfi; átlagéletkor 50,2 év; SD=6,88 év) készítettünk élettörténeti interjút, amelyeket aztán induktív és deduktív tartalomelemzéssel elemeztünk, annak érdekében, hogy feltérképezzük az élettörténeteik jellegzetes mintázatait és a vezetővé válásuk történetét. Résztvevőink többsége jelentősen több ágenciával mint kommunalitással kapcsolatos témát jelenített meg az interjúk során. Meghatározó témának bizonyult például az ágencia esetében a Tanulás iránti igény, a Fejlődés iránti igény, a Tapasztalatszerzés, az Elismerés és jutalom iránti igény, illetve a Sport és a Versenysport. Mintánk többsége a vezetővé válását a tapasztalatból való tanulás folyamataként látta. Ezenkívül élettörténetükben kiemelt jelentőséget kaptak a Kezdeti/származási események, a Fordulópontok, a Lehorgonyzó események, és a Megváltó/helyrehozó események. Az eredményeink hasznos alapot képezhetnek a vezetőfejlesztési programokhoz, amely során kimondottan az élettörténet rekonstruálásán keresztül tudnánk támogatni a frissen kinevezett vezetőket a vezetői identitás kialakításában.

A kontrollhely, a stressz és egyes mentális zavarok összefüggései a Sötét és Világos Hármas esetén

Vadai Katalin[1], Bányai-Nagy Henriett[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: A kontrollhely és a stressz, valamint egyes mentális zavarok (depresszió, szorongás) összefüggéseit számos kutatásban vizsgálták, azonban a proszociális Világos Hármas (humanizmus, kantianizmus, hit az emberiségben) és a szociálisan averzív Sötét Hármas (machiavellizmus, szubklinikai narcizmus, szubklinikai pszichopátia) hatása a kontrollhelyelvárás és a depresszió, a szorongás, valamint a stressz közötti összefüggésre nézve kevésbé kutatott terület.

Célkitűzések: Mivel a hazai és a nemzetközi szakirodalomban is tisztázatlan a kontrollhelyelvárás kapcsolata az említett mentális zavarokkal és a stresszel a két Hármas esetén, vizsgálatunkban ezen összefüggéseket igyekeztünk feltárni.

Módszerek: A keresztmetszeti kérdőíves vizsgálatban használt kérdőíveket (Világos Hármas Kérdőív, Rövidített Sötét Hármas Kérdőív, Rövidített Kontrollhely Kérdőív, DASS-21 Depresszió, Szorongás és Stressz Skála) 194 fő töltötte ki (148 nő, 46 férfi, átlagéletkor = 37 év, SD = 13,2 év). A kutatás során a változóink közötti összefüggéseket korrelációs elemzéssel, illetve a Sötét és a Világos Hármas hatását a kontrollhely, valamint a depresszió, a szorongás és a stressz közötti kapcsolatra nézve moderációs elemzéssel vizsgáltuk.

Eredmények: Eredményeink szerint a belső kontrollhely-elvárás szignifikáns, mérsékelt erősségű, negatív irányú együttjárást mutat a szorongás, a depresszió és a stressz összesített értékével ($r = –0,41$; $p < 0,001$), és sem a Világos Hármas [$F (3, 190) = 17,25$; $R2 = 0,227$; $p < 0,001$; $B = 0,001$; $p = 0,927$], sem a Sötét Hármas [$F (3, 190) = 18,737$; $R2 = 0,227$; $p < 0,001$; $B = 0,001$; $p = 0,916$] összesített skálái nem mutatnak szignifikáns moderációs hatást a kontrollhelyelvárás és a mentális zavarok, valamint a stressz közötti összefüggések mentén. A Világos Hármas összessége ($r = – 0,22$; $p = 0,002$) és annak hit az emberiségben ($r = – 0,18$; $p = 0,013$) és kantianizmus alskálái ($r = – 0,22$; $p = 0,002$) szignifikáns, de enyhe, negatív irányú kapcsolatban vannak a mentális zavarok és a stressz mutatóival.

Következtetések: Eredményeink alapján a depresszió, a szorongás és a stressz kialakulásában meghatározó jelentőségű a kontrollhely szerepe a vizsgált változókat tekintve. Ugyan a Világos Hármas összessége, és annak hit az emberiségben és kantianizmus alskálái mutatnak némi védelmet a mentális zavarok és a stressz megjelenésével szemben, ekkor is a belsőkontrollhely-elvárás szerepe fontosabb, azaz minél inkább belső kontrollos egy személy, annál kevésbé valószínű a vizsgált mentális zavarok és a stressz megjelenése, függetlenül attól, hogy a Világos vagy a Sötét Hármas tulajdonságai jellemzőek rá hangsúlyosabban.

Munkahelyi pszichoterror intra-, interperszonális és szervezeti vizsgálata

Soós Adrián Richárd

Somogy Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat, Kaposvári Tagintézmény

A kutatás célja, hogy feltárja a mobbing dinamikáját és a különbséget az intra- és interperszonális változók hatása között. Emellett a kutatás megvizsgálja a mobbing szubjektivitását, a szakmacsoportok és szervezeti kultúrák között is szeretné feltárni a különbségeket, valamint a mobbing elkövetőket is vizsgálja. A vizsgálatban összesen 289 fő vett részt, aminek több mint 80%-a nő, a kitöltők 90%-a állami szektorban dolgozik. A lineáris regresszió és bináris logisztikus regresszió összehasonlításának eredménye alapján az intraperszonális változók (önértékelés; én-hatékonyság; mentális keménység) kisebb mértékben magyarázzák az elszenvedett mobbing inzultusok számát és a mobbing áldozatiságot ($F (3, 285) = 11,6$, $p < 0,001$, ajdR2= 0,0995); $\chi2([df=3], [N=289]) = 15,5$, $p=0,001$, R2N= 11,3%), mint az interperszonális változók - pszichológiai biztonság; társas támogatás; szociális identitás - ($F (3, 285) = 23,5$; $p < 0,001$, ajdR2= 0,19; $\chi2([df=3], [N=289]) = 29,5$, $p < 0,001$, R2N= 21%). A mobbing szubjektivitásának vizsgálatához a kitöltők négy mesterséges csoportba kerültek besorolásra. Az első csoportba a magukat mobbing áldozatnak címkézők, egy másik csoportba a magukat mobbing áldozatnak nem címkézők és mobbing inzultust havi rendszerességgel nem elszenvedők kerültek, míg egy-egy csoportba kerültek a mobbing inzultust egy elkövető csoport (pl.: vezető vagy munkatárs) vagy több elkövető csoport részéről havonta elszenvedők. A négy megalkotott csoport között jelentős különbség

volt, a mobbing áldozatok valóban több inzultust élnek át, mint a nem áldozatok ($\chi2(3) = 97,6$, $p < 0,001$, Máldozat=6, Mnem áldozat= 0,3). A szakmacsoportok között is különbséget találtunk, az oktatásban kevesebb inzultust tapasztaltak, mint az egészségügyben ($\chi2(2) = 11,7$, $p=0,003$, Moktatás=0,7, Megészségügy= 1,9).

A maladaptív személyiségvonások és a szégyenre adott reakciók összefüggései

Szélig Attila Lóránt[1], Nagy László[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A szégyen jelentékeny tényezőnek bizonyul számos mentális zavar (pl. szorongásos zavarok, depresszió, személyiségzavarok) kialakulásában, fennmaradásában és súlyosbodásában. Főként az internalizált, krónikus szégyen befolyásolhatja negatívan az egyén önmagához való viszonyát és a társas kapcsolatait, viszont akár átmeneti megjelenése is igen eltérő viselkedést válthat ki a különböző emberekből. Nathanson Compass of Shame (magyarul: szégyeniránytű) modellje szerint a szégyenre adott reakciók négyfélék lehetnek: visszavonulás, önmaga ellen fordulás, mások ellen fordulás, elkerülés. Mi minden befolyásolhatja a potenciálisan szégyent kiváltó helyzetekre adott reakciót? Mivel kutatási eredmények állnak rendelkezésre a különböző személyiségzavarok esetén jellemző szégyenreakciókról, a személyiségzavarok alternatív modellje (AMPD) pedig megadja a különböző személyiségzavarok kapcsán meghatározó jelentőséggel bíró személyiségvonásokat, így célunk a maladaptív személyiségvonásoknak és azok konfigurációinak az eltérő szégyenreakciókban betöltött szerepének feltárása volt. Az átlagpopulációból kényelmi mintavétellel gyűjtött résztvevőink ($N = 115$ [az adatgyűjtés ezen sorok írásakor még nem zárult le]; 79% nő; életkor: $M = 30,278$, $SD = 12,324$, range: 18–73) egy online kérdőívcsomagot töltöttek ki. A maladaptív személyiségvonások mérésére a PID-5 kérdőív magyar változatának – a kérdőívcsomag hossza mérséklése érdekében csak az általunk legrelevánsabbnak tartott – 10 facetjét használtuk. A potenciálisan szégyent kiváltó helyzetekre adott reakciókat a Compass of Shame Scale – Version 3 nevű kérdőívvel mértük. Ez utóbbinak magyar adaptációja még nincs, ezért fordítását magunk végeztük. Az adatgyűjtés ezen sorok írásakor még zajlik, így eredményeinket részletes elemzést követően csak a Nagygyűlésen tudjuk prezentálni. Mindenesetre eddigi adatainkon végzett többszörös lineárisregresszió-elemzés alapján például az elkerülő személyiségzavar kapcsán jelentős, kutatásunkban felmért vonások együtt nem klinikai mintán statisztikailag jelentős mértékben magyarázzák a potenciálisan szégyent kiváltó helyzetek esetén mutatott visszavonulás mértékét ($F[3, 111] = 35,356$, $p < 0,001$, $adjR2 = 0,475$), de csak a szorongásosságnak ($ß = 0,432$, $p < 0,001$) és a visszahúzódásnak ($ß = 0,352$, $p < 0,001$) volt a kapcsolata szignifikáns a függő változóval. Kutatásunk hozzájárulhat a téma mélyebb megértéséhez, elősegítve ezzel a személyre szabott prevenciós stratégiák fejlesztését.

A kognitív- és személyiségpszichológiai változók és az elkerülő magatartás szerepe az emetofóbiában

Csonka Otília[1], Kiss Botond László[1], Basler Julia[1], Baranyai Hanna[1], Zsidó N. András[1], Nagy László[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A hányingertől és a hányástól való intenzív félelem, az emetofóbia a társadalom által kevéssé ismert specifikus fóbia. Kutatásunkban arra fókuszáltunk, hogy feltérképezzük az emetofóbia hátterében álló biológiailag determinált változókat, valamint a védekező viselkedési stratégiákat. A résztvevők (N=264) az EmetQ-13 és a SPOVI emetofóbiát mérő kérdőívek mellett a STAI vonásszorongás skálát, a szorongásérzékenységet mérő ASI kérdőívet, a MEAQ elkerülő viselkedéses alskáláját, a DPSS-R undort mérő kérdőívet és az OCI-R kényszeres viselkedést mérő kérdőívet töltötték ki. Az elsődleges célpopuláció azért heterogén és elsősorban egészséges vagy szubklinikai mintára fókuszál, mert Magyarországon nem jellemző az emetofóbia diagnózis. Kutatásunk célja egy olyan rizikó populáció azonosítása, akik nem rendelkeznek diagnózissal, ugyanakkor esetükben feltételezhető a hányástól való intenzív félelem, amely további kivizsgálást tesz szükségessé. A statisztikai elemzés során a hálózatelemzés és a lineáris regresszióanalízis módszerét alkalmaztuk. A hálózatelemzés eredményei alapján szétválasztottuk az elemzési stratégiát, és a lineáris regresszióanalízis során külön modellben vizsgáltuk a függő változóként megjelenő EmetQ-13 és SPOVI emetofóbia változókat. Továbbá felállítottunk egy elméleti modellt, amely alkalmas az emetofóbia hátterében álló változók hatásának rendszerszintű értelmezésére. Eredményeink alapján a SPOVI és az EmetQ-13 kérdőívek különböző dimenziók mentén mérik fel az emetofóbiát: a SPOVI a mentális folyamatokat és a szociális kapcsolatokat is figyelembe veszi, míg az EmetQ-13 egy általános elkerülési stratégiát mér. Az EmetQ-13 esetén az undorérzékenység és az undorra való hajlam az emetofóbiára potenciálisan hajlamosító tényezők lehetnek. Az emetofóbiára jellemző fokozott undorérzékenységben az undor negatív értékelése és az undorhoz kapcsolódó hányinger játszhat szerepet. Azok a személyek, akikre jellemző a mosakodási kényszer, valamint a kényszergondolatok, hajlamosabbak lehetnek a hányástól való intenzív félelemre. Az emetofóbiára alapvetően jellemzőek a gasztrointesztinális rendszer jelzéseire irányuló kényszergondolatok, valamint a biztonságkereső (kényszeres) viselkedések, amelyek a szorongás csökkentését és a fertőzések elkerülését szolgálják. Az undor a kontaminációszenzitivitás kapcsán a mosakodási kényszeren keresztül gyakorol hatást az emetofóbiára.

Undor szerepe a vér-sérülés-injekció fóbiához köthető fenyegető tartalmak észlelése esetén

Gáspár Gréti[1], Balogh Vivien[1], Kiss Botond László[1], Zsidó N. András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Egyes specifikus fóbiák kialakulásában és fenntartásában a félelemnek és az undornak egyaránt fontos szerepe van. A vér-sérülés-injekció fóbia (VSI) irracionális félelmet jelent, mely a különböző orvosi beavatkozásokkal asszociálódik. A VSI-fóbiában a félelem valószínűleg hozzájárul a testi épség megőrzéséhez, míg az undor a fertőzések elkerülésében játszhat szerepet. Korábbi kutatások alapján a VSI fóbiában érintett személyek undorérzékenysége azonban nem csak a fóbiához köthető tartalmak irányában fokozott mértékű, hanem általánosabb undorító tartalmak felé is. Kutatásunk célja az undor szerepének vizsgálata az orvosi beavatkozásokkal kapcsolatos fenyegető tartalmak észlelésében. Az általunk vizsgált minta összesen 52 egyetemi hallgatóból állt (41 nő; 18-26 év közöttiek; átlagéletkor: 20,384 év; SD=1,658 év). A vizsgálat során a résztvevőknek egy számmátrix paradigmát kellett végrehajtaniuk, mely egy két blokkból álló (blokkonként 16 db számmátrix) vizuális keresési feladat volt. A feladat szerint 1-től 35-ig növekvő sorrendben kellett megtalálni a számokat egy különböző méretű fehér négyzetekből álló mátrixban. A résztvevők a számok megtalálását kattintással jelezték. A mátrixok mellett kísérleti manipulációként magas és közepes intenzitású

fenyegető képeket, illetve semleges képeket mutattunk be, valamint a két feladatblokk között egy 10 perces videót néztek meg a személyek. Az egyik csoport a semleges, a másik általánosan undorító tartalmú videót tekintett meg. Feltáró jelleggel felvettünk a kísérleti személyekkel egy undorszenzitivitást és orvosi félelmeket mérő kérdőívcsomagot is. A semleges videó esetén az első szám megtalálásánál nőtt a kísérleti személyek teljesítménye a videó helyzetei közt a semleges és közepesen fenyegető képeknél. A magas arousal-szintű képek jobban megragadták a figyelmet, így rontották a figyelmi teljesítményt. A keresési teljesítmény mindhárom képnél gyorsabb volt a semleges videó után. Az undor videó kapcsán az első szám megtalálásánál szintén nőtt a teljesítmény a semleges és közepes arousal-szintű képeknél, viszont a magas arousal-szintű képeknél ez a tendencia nem volt szignifikáns. A keresési teljesítmény a semleges képek esetén nem változott az undor videó helyzetei közt, szemben a magas és közepes arousal-szintű képekkel, ahol a videó után szignifikánsan nőtt a teljesítmény. Végül kapcsolatot találtunk a figyelmi teljesítmény és az orvosi félelmek, valamint az undorézékenységet mérő kérdőívek között. Eredményeink szerint, minél nagyobb valakinek az undorérzékenysége, annál hosszabb a reakcióideje a keresési teljesítménynél, és aki jobban fél az orvosi helyzetektől, az gyorsabban teljesít az első szám megtalálásánál. A vizsgálat alapján az undorító tartalmak, melyek evolúciós adaptív jellege a fenyegetettségből ered, valóban egy élezettebb figyelmet eredményeztek. Leginkább a magasan fenyegető képek hatása befolyásolta a teljesítményt.

Az egészséghatékonyság, az optimizmus és a társas támogatás hatása az életminőségre, degeneratív gerincbetegségből fakadó krónikus fájdalommal élő nőbetegek körében

Nagy Ildikó[1], Teleki Szidalisz Ágnes[2]

[1]Országos Gerincgyógyászati Központ, Semmelweis Egyetem, Doktori Iskola

[2]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: Jelen tanulmányunkban a lumbális gerincszakaszon diagnosztizált degeneratív elváltozások okozta krónikus fájdalommal élő nőbetegek körében vizsgáljuk az egészséghatékonyság, az optimizmus és a társas támogatás hatásait a mentális életminőséggel összefüggésben. A krónikus fájdalomban szenvedő betegek életminősége szignifikánsan alacsonyabb, mint az egészséges populációé. Az optimizmus, a társas támogatás és az egészséghatékonyság mértéke pozitívan befolyásolhatja a mentális életminőségét. Cél: Jelen tanulmány célja a mentális életminőséget bejósló tényezők vizsgálata degeneratív gerincbetegségből fakadó krónikus fájdalommal élő nőbetegek körében. Módszerek: Keresztmetszeti, kérdőíves kutatásunkban 146 női, gerincproblémákból fakadó krónikus fájdalommal élő kitöltő vett részt. Átlagéletkor: 48,1 [SD = 11] év). Mérőeszközök: SF-36 kérdőív, Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás, Egészség-hatékonyság skála, Életszemlélet Teszt. Eredmények: A SEM modell, amelyet a mentális életminőség prediktor változóit egybefogva futtattunk megfelelő és elfogadható illeszkedést mutatott ($p = 0,04$; CFI = 0,99; TLI = 0,98; RMSEA = 0,07 [90%-os CI: 0,014 – 0,11]; SRMR = 0,07). A mentális életminőséget az egészséghatékonyság ($\beta = 0,47$, $p < 0,001$), valamint a társas támogatás ($\beta = 0,16$; $p = 0,01$) közvetlen úton pozitívan befolyásolta. Ezen felül a társas támogatás a mentális életminőséget az egészséghatékonyságra gyakorolt hatásán keresztül indirekt úton is pozitívan befolyásolta ($\beta=0,17$, $p=0,04$). Továbbá szignifikáns prediktornak bizonyult az optimizmus, ami az egészséghatékonyság mértékét pozitívan jósolta be ($\beta=0,64$, $p < 0,001$), ezáltal pedig

közvetetten hatott a mentális életminőségre. Mindezen változók együttesen a mentális életminőség varianciájának 53%-át magyarázták meg (R2= 0,53). Következtetés: A degeneratív gerincbetegségekkel élő betegek mentális életminősége szoros összefüggésben van az egészséghatékonysággal, a társas támogatással és az optimizmussal. A kutatás eredményei alapján az egészséghatékonyság és a társas támogatás is közvetlenül kedvezően hatnak a mentális életminőségre, míg a társas támogatás közvetett módon is pozitívan befolyásolja a mentális életminőséget az egészséghatékonyság mediáló hatásán keresztül. Továbbá az optimizmus szintén pozitívan befolyásolja a mentális életminőséget, indirekt úton, az egészséghatékonyságra gyakorolt pozitív hatásán keresztül. Az egészséghatékonyság és az optimizmus kulcsfontosságú prediktorok, erős hatást gyakorolva a mentális életminőségre. A társas támogatás hatása kisebb, de közvetlenül és közvetetten is szignifikáns. Mindezért a társas támogatás, optimizmus és egészséghatékonyság kulcsfontosságúak a degeneratív gerincbetegségekkel élők életminőségének mérése során. Az egészséghatékonyság erősítése, az optimizmus fenntartása, valamint a társas támogatás jelentőségének hangsúlyozása alapvető fontosságú lehet a rehabilitációs stratégiák pszichológiai vonatkozásainak továbbfejlesztésében.

Szabály- és struktúratranszfer a statisztikai tanulásban

Nagy Cintia Anna[1], Pesthy Orsolya[2], Vékony Teodóra[3], Hann Flóra[1,4], Tóth-Fáber Eszter[2], Brezóczki Bianka[1,2], Németh Dezső[1,2,5]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet, HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

[3]Department of Education and Psychology, Faculty of Social Sciences, University of Atlántico Medio, Las Palmas de Gran Canaria

[4]Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet, HUN-REN Természettudományi Kutatóközpont

[5]Lyon Neuroscience Research Center (CRNL), INSERM U1028, CNRS UMR5292, Université Claude Bernard Lyon 1, Lyon, France

A valószínűségi információk számos formában jelenhetnek meg környezetünkben, továbbá ezek elsajátítása és eltérő kontextusokban való alkalmazása a viselkedés hatékonyságát növeli. Kutatások túlnyomóan sikeres transzfert mutattak ki számos paraméter megváltozása esetén. Ugyanakkor az még megválaszolásra vár, hogy a gazdag információhalmazból mit sajátítunk el: a konkrét szabályt vagy pedig az azt létrehozó struktúrát, és ez átvihető-e egy másik, felszíni paramétereiben eltérő feladatra. A kutatásban részt vevők egy kétalkalmas kísérletet teljesítettek, az alkalmak között 24 órás késleltetéssel, amely során egy statisztikai tanulási feladat két típusát végezték (amelyben a statisztika-specifikus tanulás elkülöníthető a vizuomotoros fejlődéstől). Az egyik típusban a téri-idői elrendezésből nyerhető ki a statisztikai információ, míg a másik verzióban az idői faktor mellett az inger iránya adja meg a helyes választ. A szabálytranszfer-csoport mindkét alkalommal ugyanazt a rejtett szekvenciát tanulta, míg a struktúratranszfer-csoport eltérő szekvenciát, amely ugyanazon struktúrából származott. A kontrollcsoport csak a második alkalommal tanult szekvenciát, az első során nem. Vizsgálatunkban el tudtuk különíteni a statisztikai tanulásra specifikus transzfert az vizuomotoros fejlődés transzferjétől és disszociációt találtunk: a szabály, valamint a struktúra ismerete nem eredményezett szignifikánsan nagyobb mértékű tanulást a második alkalom során, ugyanakkor nagyobb mértékű gyorsulást (amely a statisztikai tudástól független) a kontrollcsoporthoz képest igen. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a szabály

újratanulása megy végbe a transzfer helyett, viszont a vizuomotoros fejlődés generalizálható. Összefoglalva, az eredményeink azt mutatják, hogy a vizuomotoros tanulás esetén a transzfer kimutatható, míg statisztikai tanulás esetén ez erősen korlátozott.

A kétutas modell alternatívája a magyarban: rendhagyó és szabályos ragozású szóalakok pszicholingvisztikai vizsgálata

Schütz Brúnó Péter[1], Forgács Bálint[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A rendhagyó és szabályos ragozású szóalakok ragozásának pszicholingvisztikai vizsgálata fontos alapot szolgáltat a nyelvfeldolgozás kutatásához és jobb megértéséhez. Számos nyelvben azt figyelték ugyanis meg, hogy a rendhagyó ragozású szóalakokat lassabban és több hibával dolgozzuk fel a szabályos alakokhoz képest.

A viselkedéses különbségek magyarázatára több elmélet is született, amelyek közül Pinker kettős modellje ma is meghatározó. Eszerint két elkülönülő rendszer létezik: a szabályos ragozású szóalakokat szabályalkalmazás révén képezzük, míg a rendhagyó szavak ragozott alakja egészlegesen tárolódik a memóriánkban.

A magyar nyelvben azonban sajátságosan gazdag és morfológiailag áttetsző toldalékolási mintázatok figyelhetők meg, ami kérdésessé teheti a modell általános alkalmazását. A vizsgálatunk során azt feltételeztük, hogy a magyarban nem homogén a rendhagyónak tekintett szóalakok feldolgozása, hanem azok eltérhetnek egymástól a ragozás bejósolhatósága és mentális műveletek alapján. Így amellett érvelünk, hogy a rendhagyó szóalakok feldolgozását nem egy csoportként érdemes a szabályos alakokéhoz hasonlítani. A szabályos és rendhagyó ragozású szóalakokat gyakoriság és szóhosszúság mentén illesztettük egymáshoz, majd lineáris kevert hatású modellezéssel vizsgáltuk a ragozási feladatban mért válaszpontosságot és verbális reakcióidő. Az eredmények arra utalnak, hogy a rendhagyó ragozású alakok feldolgozása nem egységes, így a magyar nyelvre nem a kettős elkülönülés, hanem inkább egy átmenetes elképzelés feltételezhető.

Az önegyüttérzés, mint védőfaktor a szenzoros szuperérzékenység és tünetpercepció kapcsolatában

Reddington Kata[1], Baier Anita[1], Köteles Ferenc[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Elméleti háttér: A dolgozat középpontjában a szenzoros feldolgozási érzékenység, a testi tünet distressz és az önegyüttérzés közötti feltételezett komplex kapcsolat áll. A szenzoros feldolgozási érzékenység egy biológiailag megalapozott vonás jellegű tulajdonság, amelyet az ingerek mély kognitív feldolgozása, a finom részletekre való figyelem, az érzelmi reakciókészség, és a könnyű túlstimulálhatóság jellemez. Az önegyüttérzés egy elfogadó empatikus attitűd saját selfünk irányába, amely nem függ sem mások megítélésétől, sem sikereinktől vagy kudarcainktól. A mentális egészség szempontjából az önértékeléshez hasonló előnyökkel, ám annál kevesebb negatív vonatkozással bír. A vizsgálat arra keresi a választ, hogy az önegyüttérzésnek lehet-e protektív szerepe a szenzoros feldolgozási érzékenység és a testi tünetek okozta distressz kapcsolatában.

Módszer: A keresztmetszeti kérdőíves vizsgálat résztvevői (N=203; 161 nő; életkor: 38,8±13,7 év) egy online kérdőívcsomagot töltöttek ki. A szenzoros szuperérzékenység mérésére a Highly Sensitive Person Scale magyar változatát, a szubjektív testi tünetek által okozott stressz (testi tünet distressz) mérésére a PHQ-15 Szubjektív Testi Tünetek skála magyar verzióját, a résztvevők önmaguk iránt érzett együttérzésének mérésére az Önegyüttérzés Skála magyar verzióját használtuk.

Eredmény: A testi tünet distressz gyenge-közepes erősségű pozitív kapcsolatot mutatott a szenzoros szuperérzékenységgel (Kendall tau-b = 0,28; p <0,001) és hasonló erősségű negatív kapcsolatot az önegyüttérzéssel (Kendall tau-b = -0,26; p <0,001). A regressziós elemzésben az önegyüttérzés moderálta a szenzoros szuperérzékenység és a testi tünet distressz kapcsolatának erősségét (β = -0,125, p = 0,045); a nagyobb fokú önegyüttérzés a testi tünet distressz és a szenzoros feldolgozási érzékenység közötti gyengébb kapcsolattal járt együtt.

Következtetés: Az eredmények összhangban állnak azzal az elképzeléssel, miszerint az önegyüttérzés gyakorlása hatékony védőfaktorként működhet mind a szuperérzékenyek, mind a testi tünet zavarral küzdők számára. Ha kedvességgel, megértéssel fordulnak önmaguk felé, csökkenthetik a stresszt és a testi tünetek iránti túlzott érzékenységet, ami növelheti testi és lelki jóllétüket, emellett az egészségügyi rendszer terheltségét is enyhítheti.

Álmodozni rossz? - A nappali álmodozás adaptív oldala A fantáziatevékenység és a pszichológiai immunitás kapcsolata

Lili Mihaly[1], Teleki Szidalisz Ágnes[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A jelen kutatás bemutatja a nappali álmodozás és a fantáziálás (FPP) pszichológiai immunrendszerre gyakorolt hatásának vizsgálatát. Az FPP, vagyis Fantasy Prone personality (fantáziálásra hajlamos személyiség) egy olyan személyiségjegy, mely az egyén fantáziálásra való hajlamát és az élénk képzeleti világában való elmerülés mértékét jelöli. Az eddigi kutatások a fantáziálók csoportját többnyire negatív kontextusban vizsgálták, éppen ezért kutatásunk fő célkitűzése a gyakran mellőzött adaptív részek bemutatása volt. A vizsgálat során a fantáziálásra való hajlamot (IIQ) és a gondolkodás igényét (NCS) a legfrissebben elérhető kérdőívekkel mértük hazai mintán. Hipotéziseinkben különböző aspektusokból vizsgáltuk meg a fantáziálás és a nappali álmodozás szerepét az egyén pszichológiai immunrendszerével kapcsolatban. Eredményeink azt mutatták, hogy a fantáziálás pozitív összefüggésben áll olyan tényezőkkel, mint a rugalmasság, kooperáció és empátia. Ugyanakkor fontos azokra a területekre is figyelmet fordítani, ahol a pozitív fantáziálás maladaptívvá válik, különösen akkor, ha az elkerülés vagy távolítás válik dominánssá az önszabályozásban mint megküzdési stratégia. Kutatásunk rávilágított arra, hogy a nappali álmodozás és a fantáziálás adaptív pszichológiai előnyökkel járhat, amelyek specifikus pszichológiai dimenziókra korlátozódnak. Az eredmények gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy a fantáziálás és a nappali álmodozás integrálható pszichológiai intervenciókba, különösen olyan területeken, mint a mentális rugalmasság növelése, a társas kapcsolatok javítása és az empátia fejlesztése. Mindemellett lényeges, hogy a terapeuták felismerjék és kezeljék a fantáziálás maladaptív formáit, például az elkerülési stratégiák dominanciája esetén. Eredményeink alapján érdemes lenne további kutatásokat végezni annak jobb megértésére, hogy miként építhető be konstruktív módon a fantáziálás a pszichológiai programokba és a mentális egészség megőrzésébe.

A mentális tényezők szerepe az SLE-betegek általános jóllétében

Szabó Tícia Krisztina[1], Takácsné Kárász Judit[1], Kiss Enikő Csilla[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: A szisztémás lupus erythematosus (SLE) egy krónikus autoimmun betegség, amely jelentős fizikai és pszichológiai megterhelést jelent a betegek számára (Liu és mtsai, 2024). Magyarországon 3000-5000 ember érintett szisztémás lupus diagnózissal, ennek kezelése során azonban kevés figyelem irányul ezen betegség mentális folyamataira (Kedves et al., 2020). Az SLE mélyrehatóan befolyásolja a mentális egészséget, számos pszichológiai tünetben nyilvánul meg, amelyek jelentősen ronthatják a páciens életminőségét. A páciensek nagy része számol be általános rosszkedvről, motiválatlanságról, ami a testi tüneteiken kívül befolyásolja a mindennapjaikat (Liu et al., 2024). A „coping", azaz a pszichológiai megküzdési mechanizmusok elengedhetetlenek az SLE-betegek számára ahhoz, hogy megfelelően tudjanak reagálni a betegség különféle fizikai és mentális kihívásaira.

Célkitűzés: A kutatás célja, hogy feltérképezze a magyar SLE-betegek pszichológiai megküzdési stratégiáit és azok hatékonyságát, valamint vizsgálja a betegség által okozott stressz, szorongás és depresszió életminőségre gyakorolt hatását.

Módszerek: Keresztmetszeti vizsgálat keretében 50 fő, 18 éven felüli, SLE-beteg (szisztémás lupus erythematosus) bevonásával végeztünk kérdőíves adatgyűjtést. Az online kérdőívcsomag a PHS-WB Általános Jóllét Skálát, a MOSS SS Társas Támogatás, az IIRS Betegségteher Index, a DASS-21 Depresszió, Szorongás és Stressz Skálát, a BRS Reziliencia Kérdőívet, valamint a SHALOM Spirituális Jóllét és életorientáció kérdővet tartalmazza.

Eredmények: Az általános jóllét vizsgálata során szignifikáns ($p<0,05$) összefüggéseket találtunk: a betegségteher index, a stressz és a depresszió szignifikáns negatív kapcsolatban állt a jólléttel, míg a reziliencia pozitív összefüggést mutatott. A lineáris regressziós elemzés eredményei alapján szignifikáns modellt kaptunk, melyben a reziliencia és a betegségteher index jósolja be az általános jóllétet. A reziliencia pozitív kapcsolatot mutat a jólléttel ($\beta = 0,458$), míg a betegségteher index negatív kapcsolatban áll vele ($\beta = -0,275$).

Következtetések: A kutatás eredményei alapján a stressz, a depresszió, a betegségteher index magasabb értéke negatív összefüggésben áll az SLE betegek általános jóllétével, míg a reziliencia pozitív tényezőként kapcsolódik hozzá. További eredményként megkaptuk, hogy a reziliencia és a betegségteher index az általános jóllét előrejelzői, mely eredmények alátámaszthatják, hogy a stresszkezelési stratégiák alkalmazása kulcsfontosságú lehet az SLE-betegek számára, csökkentve ezáltal a betegség okozta terheket, és javítva a mindennapi életminőséget. A kapott eredményeket érdemes tovább gondolni egy jövőbeli betegtámogató program szempontjából, amely szerepet játszhat az SLE-ben szenvedő páciensek jóllétének javításában.

Kollektív érzelmek az idő sodrában: A kollektív bűntudat és szégyen dinamikája történelmi kontextusban

Dám Benedek Csongor[1], Szalánczi Réka[1], Jenei Dániel[1], Vincze Orsolya[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kollektív szégyen és bűntudat a csoportközi konfliktusok lényeges velejárói és noha intenzív kutatási érdeklődés irányul a két érzelem felé, mégis keveset tudunk a két érzelem időbeli hatáskülönbségeiről és a csoporttörténetekkel való viszonyáról. Jelen kutatás fő célja, hogy jobban megértsük a kollektív szégyen és bűntudat kapcsolatát a történelemi eseményekkel, valamint azok időbeliségével. Másrészt a kutatás célja, hogy további bizonyítékokat keressen az azonosulás-bűntudat paradoxon jelenségére, valamint megvizsgálja annak relevanciáját a kollektív szégyennel kapcsolatban is.

A vizsgálatban 122 személy vett részt (M=45,2; SD=12,4; 108 nő és 14 férfi), akik a vizsgálat elején két magyar történelemi esemény valamelyikét olvasták, amiben a magyar csoport elkövetői szerepben volt. A két esemény közül az egyik a régmúltban (Pannónia elfoglalása), a másik pedig a közelmúltban (Délvidéki hideg napok) történt. A kollektív bűntudat, kollektív szégyen, nemzettel való azonosulás mérését követően azt kaptuk, hogy a Délvidéki hideg napok időbeli közelsége intenzívebb kollektív szégyen és bűntudat megjelenését eredményezte, viszont az azonosulás-bűntudat paradoxon esetében megjelenő jellegzetes fordított U-görbét kizárólag a kollektív szégyen esetében kaptunk. Azonban, amikor az eseményeket külön-külön is megvizsgáltuk, akkor a kollektív szégyen és a kollektív bűntudat más eltérő összefüggést mutatott a nemzettel való azonosulás módjaival. Az eredményeink azt mutatják, hogy az események időbeli tulajdonsága, valamint a jelentősége a csoportidentitás szempontjából lényeges tényezők a kollektív önkritikus érzelmek megjelenésében. Legjobb tudomásunk szerint ebben az összefüggésben a szakirodalom még nem foglalkozott a kollektív érzelmek dinamikájával. Kutatási eredményeink lényeges adalékul szolgálnak ahhoz, hogy megértsük azokat a kontextuális (időbeli) és eseményspecifikus (identitásalapú) tényezőket, amelyek mentén feltárhatók a két érzelem finomabb működési dinamikái és jelentőségei.

Az elvárások szerepe az affektív érintés pszichológiai és élettani hatásainak kialakulásában

Nagy Dóra[1], Tőkés Bernadett[1], Köteles Ferenc[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az affektív érintés, amit lassú, gyengéd simogatás jellemez, jelentős szerepet játszik az érzelmi szabályozásban és a szociális kapcsolatok kialakításában. Az érintés által kiváltott kellemességérzet és a fiziológiai válaszok jelentős mértékben függhetnek az előzetes elvárásoktól. A vizsgálat célja az érintés kellemessége, az érintéssel kapcsolatos elvárások, a hangulati állapot változások, valamint az észlelt és tényleges fiziológiai változások közötti kapcsolat vizsgálata volt.

A laboratóriumi kísérletes kutatásban a résztvevők (N = 71, 58 nő, életkor 28, 7±9,4 év) három kísérleti kondícióban (lassú simogatás, gyors simogatás és bőrre irányuló figyelem) értékelték a stimuláció hatásaival kapcsolatos elvárásaikat, a stimuláció és a hangulati állapot jellemzőit, valamint az észlelt élettani változásokat. Emellett regisztráltuk a valós élettani változásokat (szívfrekvencia, légzési frekvencia, bőrhőmérséklet) is.

A lassú simogatást a résztvevők szignifikánsan kellemesebbnek értékelték, mint a gyors simogatást vagy a bőrre irányuló figyelmet ($F(2,140) = 41.52$, $p < .001$, $\eta^2 = .27$). Ez a kondíció a másik kettőnél pozitívabb hangulati változással is járt ($F(2,140) = 12.17$, $p < .001$, $\eta^2 = .15$). A lassú simogatás kondícióban az elvárások és az észlelt bőrérzet kellemessége között szignifikáns közepes erősségű pozitív kapcsolat volt ($r = 0,4$, $p < .001$). Hasonlóan, az elvárások és a hangulati állapot változása között is szignifikáns gyenge-közepes erősségű pozitív

együttjárás mutatkozott (r = 0,37 p <.001). A lassú simogatás kondícióban az elvárások és az észlelt fiziológiai változások között szignifikáns pozitív korrelációt találtunk (szívfrekvencia-változás: r = .46, p <.001; bőrhőmérséklet-változás: r = .41, p <.001; légzési frekvencia-változás: r = .37, p <.001). Ugyanakkor az elvárások és a tényleges fiziológiai változások között nem volt szignifikáns kapcsolat.

A kutatás eredményei összhangban állnak azzal az elképzeléssel, miszerint az elvárások jelentős szerepet játszanak az affektív érintés fenomenológiai hatásainak kialakulásában. Az elvárások ugyanakkor nem jelezték előre a valós fiziológiai változásokat. Ez alátámasztja a szenzoros percepció aktív, predikció-alapú modelljeit, amelyek szerint az agy folyamatosan (újra)értelmezi a testi ingereket korábbi tapasztalatok és anticipációk alapján. Ezek az eredmények arra is utalhatnak, hogy az elvárások célzott manipulálásával fokozható az affektív érintés szubjektív hatása, ami további kutatásokat tesz szükségessé a prediktív folyamatok befolyásolásának lehetőségeiről.

Hogyan gondolkodunk a termékenységről/terméketlenségről?

Nagy Beáta Magda[1], Bársony Csongor[1], Mikl Tamás[2], Tomanóczy-Harangozó Orsolya[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pedagógiai és Pszichológiai Intézet, Szombathely

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Filozófia Intézet

A meddőség univerzális egészségügyi problémát jelent, ami a becslések szerint a világon több mint 186 millió személyt, hazánkban hozzávetőleg minden ötödik párt érint.

A meddőség kapcsán rendkívül fontos szerep jut azoknak az attitűdöknek és kognitív reprezentációknak, amelyekkel az érintettek bírnak a téma kapcsán, illetve, nagyobb léptékben, amelyekben egy adott társadalom tagjai osztoznak. Ezek az ismeretek és hiedelmek vonatkozhatnak például a meddőség okaira, kezelési lehetőségeire, azokra a preventív tényezőre, amelyek támogatják a gyermekvállalási törekvéseket, illetve a termékenységre vonatkozó rizikótényezőkre. A helytálló ismeretek hiánya, az esetleges dezinformációk és hiedelmek nemcsak a reproduktívegészség-mutatókat rontják és a problémával való megküzdés módjait befolyásolják az egyén szintjén, de a reproduktív zavarokkal, elsősorban a meddőséggel, illetve az asszisztált reprodukciós eljárásokkal kapcsolatos stigmatizációnak is alapjául szolgálhatnak.

A poszteren bemutatni kívánt kutatásunk (N=175) célja annak feltárása volt, hogy hazánkban a ma reproduktív korban lévő személyek mennyi és milyen minőségű információval rendelkeznek a reprodukció és reproduktív zavarok, elsősorban a meddőség terén, és milyen következményekkel járhat mindez a gyermekvállalási tervekre nézve. Eredményeink szerint a meddőséget sokkal inkább női, mint férfi problémaként azonosítják a megkérdezettek, a tájékozottságuk meglehetősen alacsony a kérdés vonatkozásában, és szignifikáns különbségek mutatkoznak a két nem között olyan gyermekvállalási lehetőségek elfogadása terén, mint az örökbefogadás vagy a lombikprogram (in vitro fertilizáció). Mindez felhívja a figyelmet a fertilitástudatosság és a reproduktív egészség kapcsán a célcsoporthoz igazított edukáció fontosságára, ami a prevenció elsődleges eszköze lehet.

A bűncselekményhez vezető út kevert (kvantitatív és kvalitatív) elemzése – Életútban fellelhető sajátságok és rizikófaktorok az elkövetett bűncselekmény tükrében

Matos Sára Anna

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A kutatások, melyek a bűnelkövetés mögött rejlő okokat és rizikótényezőket vizsgálják leginkább a férfi elkövetőkre fókuszálnak. De hogyan is alakul a női bűnelkövetés? Milyen életesemények és rizikótényezők vezethetnek egy nőt a bűncselekmény elkövetéséig? Jelen kutatásban ezen kérdéseket kívánom górcső alá venni, kiegészülve a bűnelkövetésről való gondolkodással, mindezt kvantitatív és kvalitatív módszerek alkalmazásával. A kutatásban 19 nő vett részt a Kalocsai Fegyház és Börtön intézményén belül. A vizsgálódás alapjaként különböző bűncselekmény-kategóriákba (kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény, vagyon elleni bűncselekmény, gazdasági bűncselekmény és élet -és testi épség ellen elkövetett bűncselekmény típusába) tartozó női elkövetőkkel vettem fel nyitott kérdéseket tartalmazó interjúkat és kérdőíveket. Kutatói kérdésem középpontjában pedig az állt, hogy vajon fellelhető-e különbség a bűncselekmény-típusok által létrehozott csoportok között a vizsgálni kívántak tényezőket illetően, valamint feltételeztem, hogy összességében a női elkövetők magasabb átlaggal mutatnak negatív életeseményeket, illetve, hogy életútjukban megjelennek a bántalmazással és viktimizációval kapcsolatos tapasztalatok. A felhasznált kérdőívek közé tartozott az általunk lefordított CRIME–PICS II, a Holmes-Rahe Életesemény Skála, valamint a Szülői Bánásmód Kérdőív (H-PBI). Az eredményeket illetően, az életeseményekre és a bántalmazásra vonatkozó hipotéziseink beigazolódtak. A kérdőívekkel kapcsolatos eredmények viszont arra utalnak, hogy nincs szignifikáns különbség a csoportok között a bűnről való gondolkodásban, az életesemények alakulásában, valamint a szülői nevelési attitűdök tekintetében. Azonban a kvalitatív módszerekkel kiegészülve, jelen vizsgálat érdekes eredményeket vethet fel a női bűnelkövetés tekintetében, így további kutatásokat javaslunk ennek feltárására.

„Mégis öröm” - Pszichés preventív faktorok azonosítása az asszisztált reprodukciós terápiák segítségével megfogant édesanyák élményei és tapasztalatai alapján

Dósa Hanga

Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológiai Doktori Iskola

A legfrissebb kutatások alapján a világ népességének mintegy 17,5 %-a küzd infertilitással. (WHO, 2023) A gyorsan fejlődő orvostechnológiának köszönhetően ezzel párhuzamosan növekszik az elérhető meddőségi kezelések száma. Ezek a beavatkozások - bár egy szülő leghőbb vágyát hivatottak teljesíteni - komplex stresszfaktorokkal járnak. A meddőségi-distressz jelenléte, illetve kialakulásának lehetősége szignifikánsan nagyobb eséllyel van jelen azon meddő nők körében, akik asszisztált reprodukciós kezelésben részesültek. Azt mondhatjuk tehát, hogy a meddőségi kezelések magasabb distressz élménnyel hozhatók összefüggésbe, mint maga a meddőség tudata. (Greil et al., 2011,Lakatos, 2018)

Jelen feltáró kutatás célja a „strenght-based” modellek szellemiségében a pszichés preventív faktorok azonosítása és feltérképezése volt olyan nők körében, akik valamilyen oknál fogva

nem természetes úton, hanem asszisztált reprodukciós terápiák segítségével fogantak meg és hozták világra gyermeküket.

A kutatás során egy kérdőívcsomag kitöltésére és egy félig-strukturált mélyinterjú beszélgetésre kértem fel a résztvevőket. A kérdőívcsomag tartalmazott egy asszisztált reprodukciós kezelésekkel kapcsolatos kérdéssort, és három kérdőívet: Énhatékonyság (Kopp, Schwarzer Jerusalem, 1993), Párkapcsolati-elégedettség Index (Rogge & Funk, 2007) és Diád alkalmazkodás Skála (Spanier, 1976). A félig strukturált mélyinterjú alapját az asszisztált reprodukciós kezelésekre vonatkozó kérdéssor képezte. A kutatásban első részében (a kérdőívcsomag kitöltése) 22, a teljes kutatásban (kérdőívcsomag kitöltése és mélyinterjún való részvétel) pedig 15 személy vett részt.

A vizsgálat során a résztvevők beszámolóiból nyert adatok alapján tematikus analízis módszertanával (Braun & Clarke 2006) nyolc téma-halmazt azonosítottam: Társas támogatottság, Énhatékonyság, Érzelmek, Spiritualitás, Etikai kérdések, Veszteségek, Én-vesztés és a Születés utáni események. Ezek a halmazok olyan témákból épülnek fel, amelyek tükrözik a résztvevők intuitív módon megélt erőforrásait. A szubjektív és szabad módon megjelenő, sok helyen egybecsengő preventív faktorok fontos kiindulópontjai lehetnek későbbi kutatásoknak, prevenciós, edukációs, illetve terápiás anyagok kidolgozásának.

A kutatás eredményei felhívják a figyelmet az asszisztált reprodukciós kezelésekben résztvevő nők és párok pszichés kísérésének és támogatásának jótékony hatásaira, és a kezeléseket végző segítő szakemberekből álló team szoros együttműködésének előnyeire.

Szavakkal formált igazság: Pragmatikai stratégiák és nyelvi torzítások a védőbeszédekben

Petrinovics Míra[1], Vincze Orsolya[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A jogi eljárásokban kulcsszerepet játszanak a vád- és védbeszédek, amelyek hatással lehetnek az igazságszolgáltatás kimenetelére. A védőbeszéd nem csupán a tényszerű információ közléséről szól, hanem olyan implicit szemantikai elemeket tartalmazhat, melyek befolyásolhatják az esküdtszékpercepcióját és ítéletét. Nemzetközi kutatások kimutatták, hogy a jogi diskurzusban a felelősség megállapítása szorosan összefügg az attribúciós folyamatokkal és a nyelvi ágenciával. Az ügyvédek által alkalmazott retorikai és pragmatikai stratégiák sok esetben tudatos vagy tudattalan módon befolyásolhatják a bíróság döntéshozatali mechanizmusait. Magyar kontextusban még nem készült hasonló tanulmány, amelyet a jelen kutatás igyekszik pótolni. Kutatásunk célja, hogy magyar mintán vizsgáljuk meg a védőbeszédekben megjelenő nyelvi torzításokat, valamint feltárjuk a vádlott bűnösségére vagy ártatlanságára vonatkozó előzetes információ hatását a beszédek nyelvi megformáltságára.

A vizsgálatban 34 joghallgató vett részt, akik egy előre megadott jogeset alapján védőbeszédet írtak. A vizsgálati személyek fele előzetesen úgy tudta, hogy legfelsőbb bíróság felmentette, míg másik fele úgy tudta, hogy elítélte a bíróság a vádlottat. A résztvevők által írt védőbeszédeket tartalomelemzési és a tudományos narratív pszichológia elemzési módszer segítségével elemeztük. Az eredmények jelentős eltéréseket tártak fel a két feltételben írt védőbeszédek között, amelyek részben alátámasztják a szakirodalmi adatokat, ugyanakkor a magyar nyelvre jellemző sajátos struktúrákat és eltéréseket is mutatnak. A kutatási eredményeink hozzájárulhatnak annak megértéséhez, hogyan formálják a pszichológiai

torzítások a nyelvhasználatot a jogi diskurzusban, és milyen hatással lehetnek ezek az igazságszolgáltatás döntéshozatali folyamataira.

A Kognitív Fúzió Kérdőív (Cognitive Fusion Questionnaire) validálása magyar mintán

Szabó-Bartha Anett[1], Rózsa Sándor[1], Szondy Máté[1], Mészáros Veronika[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Cél: A vizsgálat célja a Kognitív Fúzió Kérdőív (Cognitive Fusion Questionnaire - CFQ-7) 7 itemes változatának adaptálása magyar mintára. A kognitív fúzió fogalma a pszichológiai rugalmatlanság kulcsfontosságú aspektusa az Elfogadás és Elköteleződés Terápia (Acceptance and Commitment Therapy- ACT) keretében. A kognitív fúzió az a folyamat, amely során az eseménnyel kapcsolatos gondolatok összeolvadnak a tényleges eseménnyel (Assaz et al., 2023; Hayes et al., 1999), így az egyén úgy reagál a gondolatokra, mintha azok szó szerinti valóságok lennének (Gillanders et al., 2014). Ezen jelenség szoros kapcsolatát a depresszióval, szorongással, stresszel, életminőséggel és élettel való elégedettséggel korábban több különböző tanulmány is megerősítette (pl. Fergus et al., 2012; Gillanders et al., 2014; Shi et al., 2024; Zucchelli et al., 2020).

Módszer: A minta 1231 résztvevőből állt (átlagéletkor 29,35 év, SD = 11,10). A vizsgálatban túlnyomórészt nők vettek részt (n = 805, 75,56%), a minta többsége egyedülálló (n = 494, 41,1%) és középfokú végzettségű (714 fő, 58,0%). A résztvevők a Kognitív Fúzió Kérdőív mellett kitöltötték (CFQ-7), az Elfogadási és Cselekvési kérdőívet-II (AAQ-II), a Depresszió Szorongás Stressz Skálát (DASS-21), az Élettel való elégedettség Skálát (SWLS) és a Fehér Medve Gondolatelnyomás Kérdőívet (WBSI).

Eredmények: Az eredmények megerősítették a CFQ-7 egyfaktoros struktúráját ($\chi2$ = 69,24, df = 12, p <0,001, $\chi2$/df = 5,37, CFI = 0,985, TLI = 0,974, RMSEA = 0,062 MR .04] .020.) Belső konzisztenciája megfelelő (Cronbach-alfa = .918), és teszt-újrateszt megbízhatósággal (r = .665) rendelkezik. Erős összefüggést mutat a pszichológiai rugalmatlansággal (AAQ-II) és a gondolatok elnyomására való általános tendenciával (WBSI) (r = 0,79 és r = 0,62); mérsékelt korrelációt az általános pszichológiai distresszel (DASS-21; r = 0,59), a depresszióval (r = 0,57), a szorongással (r = 0,59), a stresszel (r = 0,61), végül az élettel való elégedettséggel (SWLS; r = -.38).

A kérdőív egyfaktoros felépítése beigazolódott, tételei jól adaptálhatók az Elfogadás és Elköteleződés Terápiához és a kognitív terápiás beavatkozásokhoz is. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a minta sajátosságai miatt hosszú távú következtetéseket csak kellő körültekintéssel lehet levonni, hiszen a mérőeszközt elsősorban nők, fiatalok és pszichiátriai előzményekkel nem rendelkezők töltötték ki. Hasznos lenne tovább vizsgálni a CFQ-7-et pszichiátriai betegségben szenvedő klinikai mintákban.

A Testképpel Kapcsolatos Aggodalmak Kérdőív (BICI-H) hazai adaptációja és kapcsolata nőgyógyászati betegségekkel

Nagy Vivien[1], Horváth Zsolt[1], Papp-Zipernovszky Orsolya[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A testképpel kapcsolatos aggodalmak jelentős szerepet játszhatnak a pszichológiai jóllétben, különösen azok körében, akik krónikus nőgyógyászati vagy endokrin betegségekkel élnek. A Body Image Concern Inventory (BICI) egy széles körben alkalmazott mérőeszköz, amely a testdiszmorfiás aggodalmak intenzitását méri. Ezek az aggodalmak az észlelt testi hibákkal való intenzív foglalkozást jelentik, amely különféle viselkedésekben nyilvánulhat meg, például a testsúly vagy testméretek gyakori ellenőrzésében, vagy a vélt hibák elrejtésében (Littleton et al., 2005). A testdiszmorfiás aggodalmak nem pusztán a testsúlyra vagy az alakra korlátozódnak – ugyanúgy érinthetik a bőrt, az arcot, a genitáliát vagy akár a testszőrzetet is. Kutatásunk célja a BICI magyar verziójának adaptációja és pszichometriai jellemzőinek vizsgálata, valamint krónikus nőgyógyászati és endokrin betegségekkel való kapcsolatának feltárása volt. Vizsgálati mintánkat (N=703) reproduktív korú nők alkották (átlagéletkor = 29,32 év, SD = 7,95), akiket egy online kérdőívcsomag kitöltésére kértünk. A kutatás során a Testképpel Kapcsolatos Aggodalmak Kérdőívet (BICI; Littleton és mtsai, 2005), a Depresszió, Szorongás és Stressz Kérdőívet (DASS-21; Henry és Crawford, 2005), valamint az Evészavar Kérdőívet (EDI; Garner és mtsai, 1993) használtuk fel. A konfirmatív faktorelemzés alapján mintánkon a kétfaktoros struktúra mutatta a legjobb illeszkedési mutatókat (CFI = 0,995; TLI = 0,994; RMSEA = 0,035; SRMR = 0,049; $\chi^2(151) = 279,678$), hasonlóan az eredeti publikációhoz (Littleton és mtsai, 2005). A kérdőív belső konzisztenciája megfelelőnek bizonyult (Cronbach-alfa = 0,938). Spearman-korrelációs vizsgálataink alapján a BICI közepes-erős együttjárást mutatott a Depresszió, Szorongás és Stressz Kérdőív skáláival, valamint az Evészavar Kérdőív testtel való elégedetlenség alskálájával, ezzel alátámasztva a kérdőív konvergens validitását. A Mann-Whitney próba eredményei alapján a krónikus nőgyógyászati vagy endokrin betegséggel élők (N = 296) szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a Testképpel Kapcsolatos Aggodalmak Skálán, mint az egészséges kontrollcsoport (N = 407) (U=52933.500, Cohen's d=-0.044, p=0.006). A többváltozós hierarchikus regresszióelemzés alapján a krónikus betegség megléte szignifikáns prediktora volt a BICI-pontszámnak a negatív affektivitás kontrollja mellett is (R2=0,315, F(2,689)=158,362, p<0.001). Eredményeink alátámasztják a BICI-H alkalmazhatóságát hazai populációban, valamint rávilágítanak arra, hogy a krónikus nőgyógyászati és endokrin betegségek jelentős hatást gyakorolhatnak az érintettek testképére is.

Élettel való elégedettség és lakókörnyezeti, megélhetési tényezők időseknél

Kapéter Anett[1], Kiss Enikő Csilla[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet-és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: Az élettel való elégedettség komplex pszichológiai és szociológiai jelenség, amelyet számos tényező befolyásol, ezek közül az egyik kulcstényező a környezeti feltételek összessége, amely magában foglalja a fizikai és társadalmi környezetet és az anyagi helyzettel való elégedettséget is. A kutatások szerint az infrastruktúra fejlettsége, a lakókörnyezet minősége, a közösségi élet lehetőségei és az elérhető szolgáltatások mind olyan tényezők, amelyek közvetlen hatást gyakorolhatnak az egyén szubjektív jóllétére (Deindl, 2013; Gaymu & Springes, 2010). A WHO aktív idősödés programjában több faktort emel ki, melyek mindegyikéhez kapcsolódóan sok megoldandó feladat vár az egyes országokra (WHO, 2002).

Célkitűzés: Középkorú és időskorú személyek élettel való elégedettségének és jóllététnek (érzelmi, szociális, pszichológiai) vizsgálata a lakókörnyezet és annak biztonsága tekintetében,

a közlekedési lehetőségeket, elérhető kulturális vagy sportlehetőségeket és anyagi helyzettel való elégedettséget vizsgálva.

Módszerek: Kérdőíves, keresztmetszeti vizsgálatunkban 1451 személy vett részt. A vizsgálati csoportban 1065 nő (73,4%), 386 férfi (26,6%) szerepel, az életkoruk 55 és 100 év közötti, az életkor átlaga 66,67 év, szórása 7,54 év. A résztvevők által kitöltött kérdőívcsomag a szociodemográfiai változók mellett 9 kérdést tartalmazott a lakókörnyezettel és megélhetéssel való elégedettségre vonatkozóan, emellett az élettel való elégedettség mérésére a Mentális egészség kontinuum skála rövid változata szolgált (MHC-SF) (Keyes, 2009).

Eredmények: A modell szignifikáns ($F(5;1445) = 51,53$ $p < 0,001$), közepes hatásmértékkel (korrigált $R2 = 0,148$). A legerősebb prediktor a lakhatással való elégedettség ($\beta = 0,166$), amit követ a kulturális és sporttal való programok elérhetőségével való elégedettség ($\beta = 0,13$), ezt követi az anyagi helyzettel való elégedettség ($\beta = 0,117$), majd a környék biztonságával kapcsolatos elégedettség ($\beta = 0,092$), végül az utolsó a lakhely közlekedési lehetőségeivel kapcsolatos elégedettség ($\beta = 0,063$).

Következtetések: A kutatási előzményekkel összhangban megerősítést nyert az az elképzelés, hogy összefüggés van az élettel való elégedettség és a lakhatási körülmények illetve anyagi helyzet között. Kapott eredményeink szerint legfontosabb tényező a lakhatási lehetőséggel való elégedettség és a kulturális vagy sporttal kapcsolatos lehetőségek elérhetősége. A fenti összefüggéseket az időseket támogató projektek közösségi tervezése és kivitelezése során érdemes figyelembe venni.

Hogyan mondjam el neked, hogy ne vegyem el a kedvedet? Esszencialista és viselkedésalapú visszajelzések hatása a beosztottak érzelmeire

Marót Janka Laura[1], Szabó Zsolt Péter[1], Török Lilla[2], Orosz Gabor[3]

[1]Budapesti Corvinus Egyetem, Vezetéstudományi Intézet

[2]Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Intézet

[3]Univ Artois

A vezetők által adott visszajelzések fontos témái a vezetés- és szervezetpszichológiának, mégis viszonylag kevés empirikus jellegű tanulmány jelent meg a témában. Jelen cikk célja, hogy az irodalmi bevezetőben kifejtse a kurrens elméleteket, illetve körüljárja az esszencialista (személyiségre), ill. viselkedésre vonatkozó visszajelzésekkel kapcsolatos eddigi eredményeket. Módszer: Az első tanulmány online kérdőíves módszerrel tárja fel, hogy milyen gyakran kapnak a magyar munkavállalók esszencialista vs. viselkedésalapú visszajelzéseket. A második tanulmányban egy online kísérletben 2×2-es elrendezést alkalmaztunk, amelyben a válaszadót arra kértük, hogy képzelje bele magát egy munkahelyi visszajelzéses helyzetbe, ahol a vezető észlelt kompetenciáját és az esszencialista vs. viselkedésalapú visszajelzést manipuláltuk. Kimeneti változóként azt mértük, hogy a válaszadók mennyi negatív érzést említenek saját magukkal és a vezetőjükkel kapcsolatban a visszajelzést követően. Eredmények: Az esszencialista és a viselkedésalapú visszajelzések eltérő érzelmi dinamikát indítanak be: az esszencialista visszajelzések olyan érzelmeket váltanak ki, amelyek a konfliktust vételezik elő a vezető és a beosztottja között, míg a viselkedésalapú visszajelzések olyanokat, amelyek motivációt nyújthatnak a jövőbeli jobb teljesítményhez. A vezető kompetenciája szintén számít: a nem kompetens vezető iránt gyakrabban élnek meg a vizsgálati személyek negatív érzelmeket az üzenet jellegzetességeitől függetlenül, míg a kompetens vezetőtől könnyebben fogadják el a kritikát. Következtetések: A válaszadók megítélése alapján

elég valószínű, hogy a magyar szervezetekben gyakoriak az esszencialista visszajelzések, amelyek számos vizsgálat alapján káros motivációs és érzelmi következményekkel járhatnak. A vezető alacsony kompetenciája fokozza az esszencialista visszajelzésekből származó problémákat.

A gyermekkori rumináció kapcsolata a szülői érzelemszabályozással és perfekcionizmussal

Szőke Júlia[1], Kökönyei Gyöngyi[1,2.3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]NAP3.0-SE Neuropszichofarmakológiai Kutatócsoport, Nemzeti Agykutatási Program, Semmelweis Egyetem

[3]Semmelweis Egyetem, Gyógyszerhatástani Intézet

Háttér és célkitűzések: A rumináció kialakulásának hátterében számos rizikófaktort azonosíthatunk. A családon belüli érzelemkifejezés mértéke, továbbá a mód, ahogyan a szülők szabályozzák az érzelmeiket olyan lehetséges tényezők, amelyek szerepet játszhatnak a rumináció stabil válaszstílussá alakulásában. A perfekcionizmus - melyet magas elvárások és túlzott önkritika jellemez - kapcsolatba hozható a túlkontrolláló nevelési stílussal, ezáltal hozzájárulhat a passzívabb érzelemszabályozási stratégiák kialakításához gyermekeknél. Jelen kutatásunk egyik célja, hogy megvizsgáljuk az összefüggést a szülői perfekcionizmus és a gyermeki rumináció között. Feltételezzük továbbá, hogy a szülők által alkalmazott maladaptív kognitív érzelemszabályozási stratégiák és a gyermeki rumináció pozitív irányú kapcsolatot mutat.

Módszer: Vizsgálatunkba egészséges szülő-gyermek párosokat vontunk be. A végső mintánk 193 gyermekből (101 lány, átlagéletkor = 9,44; SD = 0,73 év) és szüleikből (175 nő, átlagéletkor = 42,01; SD = 5,39 év) állt. A gyermeki rumináció mérésére a Gyermek Rumináció Interjút (Baiocco et al., 2017) alkalmaztuk, amely képek bemutatásának segítségével méri a rágódó gondolatok előfordulását. A szülői érzelemszabályozó stratégiákat a Kognitív Érzelemreguláció Kérdőív rövidített változatával (Garnefski & Kraaij, 2006), a szülői perfekcionizmust a Majdnem Tökéletes Skála rövid változatának (Rice, Richardson & Tueller, 2014) segítségével mértük fel.

Eredmények: A lineáris regresszióelemzésben, kontrollálva a szülő, valamint a gyermek nemére és életkorára, elvárásainkkal ellentétben sem a szülői rumináció (β = -0,106, p = 0,233), sem más vizsgált maladaptív érzelemszabályozási stratégia nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a gyermeki rágódással. Továbbá a perfekcionizmus egyik komponense sem magyarázta szignifikánsan a gyermeki rágódó gondolatok előfordulását (törekvések: β = -0,058, p = 0,482; diszkrepancia: β = 0,002, p = 0,985).

Következtetések: A vizsgált szülői jellemzők és a gyermeki rumináció között nem találtunk kapcsolatot. Ez rámutat arra, hogy a rágódás mentén megfigyelhető gyermekkori egyéni különbségek megértéséhez más proximális vagy disztális szülői, illetve egyéni jellemzők vizsgálata lehet szükséges. Mindemellett a gyermekkori rágódás feltérképezését számos módszertani nehézség is jellemzi, amelyet az eredmények értelmezésénél érdemes figyelembe venni.

A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH K143764 számú pályázata) támogatta.

Vallási közösséghez tartozás és vallásgyakorlás hatása a mentális egészség és jövőkép alakulására fiatal felnőttek körében

Diron Elmira[1], Kiss Paszkál[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A vallási közösségekhez való tartozás, illetve önmagában a hit és spiritualitás mind a mai napig a mentális egészséget jelentősen támogató protektív faktorok közé tartoznak, ugyanakkor szociokulturális változások és a társadalom szekularizálódása megváltoztatta a vallásosság és a hit megélésének a közegét, sőt az igényét is. Kutatásunk célja a vallásgyakorlás, valamint a vallási közösséghez való tartozás hatásának vizsgálata volt fiatal felnőttek körében, valamint arra kerestük a választ, hogy a vallási csoporttal való azonosulás valóban pozitív hatással van-e az egyén pszichológiai jóllétére, illetve jövőképére.

Az előadás keretében kitérünk a vallási közösségek és a vallásosság mentális egészségre gyakorolt hatásaira, a fiatal felnőttkori vallásgyakorlás sajátosságaira, az egyéni különbségekre továbbá a vallásosság hatására az egyén jövőképére.

Továbbá beszámolunk a 261 személy bevonásával készült kutatás eredményeiről is, melyek a szociális identitás elmélettel összhangban azt mutatják, hogy minél inkább azonosul valaki vallási közösségével, annál jobbak a pszichológiai jólléttel kapcsolatos mutatói. A jövővel kapcsolatos szorongások bejósló tényezői között pedig megjelenik a vallási közösséggel való azonosulás. Az extrinzik társas motivációjú vallásgyakorlás és a bizonytalanság-intolerancia értékének növekedése azonban növeli a sötét jövőképet, jövővel kapcsolatos szorongásokat.

A Páros Megküzdés Kérdőív rendszerszemléletű elemzése: pszichometriai és kapcsolatháló-alapú megközelítések

Kunetz Fanni[1], Simon-Zámbori Petra[2], Sallay Viola[1], Martos Tamás[1,3]

[1]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola

[3]Sigmund Freud Private University Paris, Faculty of Psychotherapy Science, Paris

A páros megküzdés kutatása a stresszel való megküzdés pozitív és negatív módjait vizsgálja párkapcsolati keretben. Korábbi elemzések megmutatták, hogy a Páros Megküzdés Kérdőív (DCI) alskálái, mint például a támogató vagy negatív páros megküzdés, számos kulturális közegben kimutathatók. Viszont ezen korábbi kutatások kevésbé összpontosítanak arra, hogy a DCI mögött álló komplex modell (Rendszer-Tranzakciós Modell) alapján a páros megküzdés konkrét aspektusai hogyan működhetnek együtt rendszerként. Jelen kutatás célja, hogy magyar válaszadók páros (diádikus) mintáján ellenőrizze a páros MegküzdésKérdőív faktoranalitikus szerkezetét. További célunk, hogy a páros megküzdés dimenzióit a megküzdési magatartásmódok integrált hálózataként értelmezzük. Ennek eszköze a kapcsolatháló-elemzés (network analysis), amelynek keretein belül a DCI által megragadott páros megküzdési válaszokat értelmezzük. Továbbá a DCI alskáláinak egymáshoz való viszonyát is vizsgáljuk a hálózaton belül. A kutatás hét korábbi vizsgálatunk során a Páros Megküzdés Kérdőívvel (DCI) felvett páros adataink egyesítésével jött létre. Az adatfelvétel online kérdőívekkel keresztül történt, kényelmi mintavétellel, egyetemi hallgatók bevonásával. Összesen 2432 fő alkotta a

mintát, 1216 heteroszexuális, 18 év feletti pár. Az adatelemzés során, a szakirodalmi tapasztalatokkal egybehangzóan, a DCI 2, 3, 17, 18, 15 és 26. tételeit elhagytuk. Először az elméleti háttérre alapozott 5+5+2-es faktorstruktúrát erősítettük meg, a partnerek adatainak együttes elemzésével. Ennek értelmében a támogató és a közös páros megküzdés két további elemre bontható, ezek az érzelem-, és problémaközpontú megküzdésre vonatkoznak. Modellünk mutatói megfelelő illeszkedést mutattak (X2 = 3227, df = 1276, p <0,001, CFI = 0,943, TLI = 0,926, SRMR = 0,028, RMSEA = 0,036). Ezen megerősített modell dimenzióit, összesen 2*12 változót a továbbiakban kapcsolatháló-elemzéssel vizsgáltuk. Az eredmények komplex hálózatából azt emeljük ki, hogy a partner negatív megküzdési válaszainak észlelése erősen negatívan befolyásolja a teljes hálózatot. A további megküzdési módok lényeges része különböző mértékben pozitív hatással van a hálózatra és gyakorlati szempontból a párkapcsolatra is. Elsősorban a saját érzelemközpontú támogató és a közös problémaközpontú megküzdés, továbbá a partner stresszkommunikációja emelhető ki. Eredményeink illeszkednek ahhoz az elképzeléshez, hogy a páros megküzdés aspektusait rendszerszemléletű megközelítésben fontos vizsgálni. Kutatásunk gyakorlati szempontból megmutatja, hogy a páros megküzdés kapcsolati fejlesztése során milyen megküzdési válaszokra szükséges elsősorban fókuszálni, például párterápia esetében. A gyakorlati tapasztalatokkal egybehangzóan az eredmények is azt mutatják, hogy a negatív interakciós körök leállítása előfeltétele a pozitív reakcióminták kiépítésének.

Miért nem nevetsz? - A könnyed és fekete humor hatása a szorongásra és az affektív állapotra

Kárpáti Sára[1], Kumli Kata[1], Potó Dorottya Vivien[1], Ferincz Márk[1], Fehér Adrián[1], Basler Julia[1] , Andras N. Zsido[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A humor jelentős szerepet játszik a mentális egészségben és számos tanulmány igazolja a szorongásra és a megküzdésre gyakorolt pozitív hatását, azonban a különböző komikus stílusok érzelmi hatásai még mindig nem eléggé feltártak. A humorstílusok keretrendszer (comic styles) a humort négy könnyedebb (tréfa, humor, nonszensz, szellemesség) és négy sötétebb stílusra (szarkazmus, cinizmus, szatíra, irónia) kategorizálja. Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy az egyén humorstílusával kongruens humortartalom fogyasztása hogyan befolyásolja a szorongást és az affektív állapotot. 275 résztvevőt kategorizáltunk a komikus stíluspreferenciájuk alapján (alacsony humorpreferencia, világos preferencia, sötét preferencia, széles humorpreferencia), és könnyű és sötét humort képviselő videoklipeket néztek meg. A szorongás szintjét, valamint a pozitív és negatív affektivitást minden egyes megtekintés előtt és után mértük. Eredményeink azt mutatják, hogy a résztvevők kevesebb szorongást és több pozitív affektust tapasztaltak a preferált humorstílusuknak megfelelő humor megtekintése után. Ezzel szemben az inkongruens tartalom inkább növelte a szorongást és a negatív affektust, különösen a könnyed humort preferáló egyének körében, amikor sötét humorral találkoztak. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a humor kongruenciája kritikus szerepet játszik az érzelmi reakciók szabályozásában, a könnyed humor a legtöbb résztvevő számára protektív faktort jelent a szorongás ellen, míg a sötét humor hatása az egyéni preferenciáktól függően változik.

A Gyermek Konyha Teszt adaptálása mint ökológiailag érvényes végrehajtó funkciókat mérő eszköz különböző szocioökonómiai státuszú kisiskolások körében

Bessenyei Brigitta[1], Szabó Brigitta[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A végrehajtó funkciók (VF) olyan kognitív folyamatok, amelyek lehetővé teszik a célorientált viselkedést. Miyake és munkatársai (2000) modellje alapján a VF-ek három fő komponense a gátlás, a munkamemória és a kognitív rugalmasság. A végrehajtó funkciók standard mérési módszereinek egy kritikája az ökológiai érvényesség hiánya. A VF-ek mindennapi helyzeteket leíró tételeket tartalmazó kérdőívekkel mérése a szakirodalom alapján magasabb ökológiai validitást mutat, mint a standard feladatok. Egy másik ökológiailag érvényesnek tekinthető VF mérés a Gyermek Konyha Teszt (CKTA), amelyben a gyerekeknek egy receptkönyv utasításait követve kell elkészíteniük egy játék gyurmát (Rocke et al., 2008). Számos tanulmány született arról, hogy az alacsonyabb szocioökonómiai státusszal (SES) rendelkező gyerekek gyengébben teljesítenek a VF-eket mérő feladatokon. Legjobb tudásunk szerint nincs olyan kutatás, amely a SES és ökológiailag érvényes mérőeszközök összefüggését vizsgálja gyerekek körében. Kutatásunk célja a CKTA adaptálása magyar kisiskolások körében, hogy a végrehajtó funkciók a valós élethez közelebb álló helyzetben is mérhetővé váljanak. További célkitűzésünk a CKTA és a standard VF feladatok összefüggéseinek feltárása a SES tükrében.

Az adatfelvétel jelenleg is folyamatban van. A konferenciára jelentkezés idejében vizsgálatunkban 10, 10-12 éves gyermek vett részt, akikkel szülői és saját tájékozott beleegyezést követően standard végrehajtó funkció mérő teszteket (Go/No-Go, Corsi Teszt, Wisconsin Kártyaszortírozási Teszt - WCST) és az adaptálni kívánt Gyermek Konyha Tesztet vettük fel. Továbbá nyolc szülő és pedagógus a gyerekekre nézve a Gyermek Végrehajtó Funkciók Kérdőívet (CHEXI) is kitöltötte. Az adatfelvétel a fővárosban és egy alacsony SES-ű Pest vármegyei községben történt.

Előzetes eredményeink alapján csak a CHEXI kérdőív és a CKTA egyes alskálái között találtunk szignifikáns összefüggéseket. A CKTA Hatékonyság alskálája és a pedagógus által kitöltött CHEXI Szabályozás alskálája között erős, negatív kapcsolatot ($r = -0,77$) azonosítottunk. Erős, pozitív kapcsolat mutatkozott a szülő által kitöltött CHEXI Szabályozás alskála és a CKTA feladatra fordított idő ($r = 0,69$), valamint a CKTA Érzelmi labilitás alskála között ($r = 0,69$). Továbbá a CKTA Hatékonyság alskála és a pedagógus által értékelt CHEXI Tervezés alskála is erős, negatív összefüggést mutatott ($r = -0,64$). Standardizálást követően klaszteranalízist végeztünk. Az elemzés alapján a szocioökonómiai státusz mentén két klaszterre osztottuk mintánkat: alacsony és magas SES csoportokra. A két klaszter szignifikáns különbséget mutatott a CKTA súlyozott pontszámban ($t(7,3) = -1,03$, $d = 0,06$), a CKTA Szervezettség pontszámban ($t(6,6) = 2,49$, $d = 0,15$), valamint a CKTA Tervezés pontszámban ($t(7,9) = -1,79$, $d = 0,10$). A magasabb SES csoport kedvezőbb értékeket mutatott az új, ökológilag érvényes feladatban. Kutatásunk végleges eredményeinek részletes bemutatására a konferencián kerül sor.

Gamer vagy, vagy csak megszoktad? – Az empátia, szorongás és deszenzitizáció hatása a videojátékos toxicitás megítélésére

Basler Julia[1], Pelle Zoltán[1], Zsebedits Áron[1], Zsidó N. András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológia Intézet

A videojátékok világában a toxikus viselkedés – vagyis a sértő, ellenséges, agresszív kommunikáció – széles körben elterjedt jelenség. Ide tartozik a szóbeli bántalmazás, mások teljesítményének becsmérlése, a szándékos akadályoztatás, és a rasszista, szexista vagy egyéb diszkriminatív megnyilvánulások. Az internet anonimitása, a hatalmas felhasználói bázis, valamint a játékipar korlátozott moderációs eszközei mind hozzájárultak ahhoz, hogy ez a viselkedés számos közösségben normalizálódjon. Kutatásunkban azt vizsgáltuk, milyen tényezők befolyásolják a fiatal felnőttek toxikus kommentekkel szembeni percepcióját, különös tekintettel az empátiára, a szorongásra, a deszenzitizációra, valamint a nemi különbségekre.

A vizsgálatban 408 fő vett részt (ebből 105 nő; átlagéletkor = 24,5 év), akiket online platformokon toboroztunk. A résztvevőknek a League of Legends játékból származó chatnaplórészlet mutattunk be, amelyek negatív és pozitív interakciókat egyaránt tartalmaztak. Ezeket értékelniük kellett aszerint, hogy mennyire találják az adott kommentet toxikusnak és humorosnak. Az ingeranyag bemutatása előtt és után állapotszorongást mértünk a STAI kérdőívvel, és felmértük a résztvevők empátiájának szintjét is az EAS kérdőívvel. Eredményeink alapján szignifikáns nemi különbségek mutatkoztak: a női résztvevők felkavaróbbnak találták a toxikus kommenteket, mint a férfiak. Az empátia és a toxikus megjegyzések humorosnak ítélése között negatív korrelációt találtunk, vagyis minél empatikusabb valaki, annál kevésbé találja humorosnak a toxikus megjegyzéseket. Emellett azt találtuk, hogy minél több időt tölt valaki videojátékokkal hetente, annál kisebb szorongásnövekedést tapasztal toxikus kommentek olvasása után. Ugyanakkor nem volt szignifikáns a toxikus megjegyzések percepciójában azok között, akik sok időt töltenek ilyen típusú játékokkal, és azok között, akik nem, vagy csak keveset játszanak. Vagyis, akik sok időt töltenek játékkal ugyanannyira toxikusnak találták a hozzászólásokat ám kevésbé reagáltak rájuk érzelmileg, ami a deszenzitizáció jelenségére utal. Összességében eredményeink azt sugallják, hogy a nem, az empátia és a toxikus viselkedésnek való kitettség fontos tényezők a videojátékokban megjelenő problémás viselkedés megítélésében. Ezek az eredmények hozzájárulhatnak olyan stratégiák kidolgozásához, amelyek csökkentik a toxikus viselkedés negatív hatásait az online játékos közösségekben.

"Kompetenciahatárokon való egyesúlyozás": Az intézménypszichológusok előtt álló kihívások és feladatok ma Magyarországon

Borbáth Katalin[1], Fodor Róbert[2], Tóth Veronika[3], Szögedi Dalma[4]

[1]Pannon Egyetem, Humántudományi Kar, Pszichológiai és Mentálhigiéné Intézet

[3]PMPSZ Budaörs

[4]Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Központi Kórház és Egyetemi Oktatókórház

Kérdőíves, keresztmetszeti, feltáró kutatást mutatunk be, amely célul tűzte ki up-to date körkép megjelenítését a hazai intézménypszichológusi mindenapok kihívásairól, feladatairól, feltételeiről. Az adatok elemzése mix-method módszerrel történt. A poszteren a kutatás egészének eredményeit átfogóan, a leglényegesebb eredményekre fókuszálva mutatjuk be: Ilyenek a képzettségre, képzettségi formákra, tartalmakra , egyetemi tárgyak hasznosságának megítélése, vélekedések a szakmai központhoz tartozásról, az online, digitális ellátási és képződési módról, tények a pályán maradási szándékról, a prevenció versus intervenciós munkaformákkal, a kliensek által hozott rendszeres témákkal/ problémákkal, tevékenységi formákkal kapcsolatban, differenciált statisztikai összehasonlító elemzéssel az ellátott intézmény, a pályán töltött évek tekintetében. A kvalitatív módszer használata-, a tematikus

analízis (TA) során azonosított fő- és altémákat is bemutatjuk összefüggéseikben. A "problémák, melyek nehezítik a munkát" kérdésre adott válaszokat a jelenleg használatos óvoda-iskolapszichológiai protokoll ajánlásaival összevetve csoportosítottunk, annak megfelelő, vagy attól eltérő kategóriák szerint, valamint bemutatjuk a szükséges és hasznosnak ítélt képzési preferenciákat is.

Az empírikus adatok elemzése alapján született következtetések kitérnek a szakterületi szemléletváltás, a reform, a nemzetközi trendek felé fordulás kérdéseire, illetve a rendszer-eredetű probléma háttérre. A problémák hátterének differenciált vagy részleges felismerésére vonatkozó következtetéseket összevetjük a válaszadók pályán töltött éveivel. Óvatos következtetéseket vonunk le az ÓIP kollégákra -mint az leromlott oktatási és gyermekvédelmi, továbbá s a kapacitáshiánnyal küzdő pszichiátriai és pszichológiai ellátórendszer közé szorult , a hierachizált pszichológiai szakma alsó régiójába került szakemberre- nehezedő többboldalú, komplex elvárásrendszer és kihívás kapcsán. A poszter kitér a kutatás limitációira és további kutatási irányokra is.

Ha nincs lelke, nem fáj? – A bullying és a szociális szorongás hatása a mesterséges intelligenciával való bánásmódra

Pál Gergő[1], Basler Julia[1], Zsidó N. András[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A mesterséges intelligencia (AI) egyre nagyobb szerepet tölt be a mindennapi életben, és ezzel párhuzamosan felmerül a kérdés, hogyan hat az emberi viselkedés az AI-val való interakciókra. Kutatásunk célja annak vizsgálata volt, hogy a korábbi bullying tapasztalatok és a szociális szorongás hogyan befolyásolják az emberek attitűdjét és viselkedését a mesterséges intelligenciát használó chatbotokkal (CAI) szemben. A vizsgálatban 157 fiatal felnőtt (ebből 113 nő) vett részt, akik egy online kérdőívet töltöttek ki, amelyben a szociális szorongás, a (cyber)bullying tapasztalatok és az AI-hoz kapcsolódó ismeretek szerepeltek. Eredményeink azt mutatták, hogy akik korábban bullying elkövetőként viselkedtek, nagyobb valószínűséggel mutatnak negatív viselkedést a CAI-val szemben is. Továbbá a szociális szorongás és a CAI elleni bullying közötti kapcsolatot mediálta a korábbi bullying áldozati tapasztalat: azok, akik áldozatok voltak, nagyobb eséllyel bántalmazták az AI-t is. Ugyanakkor több hipotézis nem hozott szignifikáns eredményeket. Nem találtunk egyértelmű összefüggést a szociális szorongás és a mesterséges intelligenciával szembeni pozitív attitűdök között, ami arra utalhat, hogy a szorongó emberek nem feltétlenül viszonyulnak másképp a CAI-hoz, mint mások. Hasonlóképpen, az AI használatának gyakorisága sem mutatott egyértelmű kapcsolatot a CAI-val szembeni viselkedéssel, ami azt jelezheti, hogy az AI-val való interakciók inkább funkcionálisak maradnak, semmint érzelmi töltetűek. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az emberek mesterséges intelligenciával való interakcióját nagymértékben befolyásolhatják korábbi szociális tapasztalataik. A jövőbeli kutatások segíthetnek jobban megérteni, hogyan hatnak ezek a tényezők az ember-gép kapcsolatokra, és hogy a mesterséges intelligencia valóban képes-e érzelmi támogatásként vagy akár céltáblaként funkcionálni.

Eco-Anxiety and Nature Relatedness Affects Perceived Weather Threat

Bahtiyar Yildiz[1], Dúll Andrea[2], Ágoston-Kostyál Csilla[2], Varga Attila[2], Demetrovics Zsolt[3], Urbán Róbert[3], Kiss Botond László[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember–Környezet Tranzakció Intézet

[3]Eötvös Loránd Tudmányegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Climate change brings with it a range of weather-related changes, more intense and extreme weather, and greater uncertainty. Beyond climate change, these are related to the concept of astraphobia - a fear of severe weather conditions. A fear that seems natural from an evolutionary standpoint, since animals, including humans, have always been exposed to the elements. However, while previous studies have shown an association between nature-relatedness and anxiety about climate-related environmental changes, these concepts have not been studied in relation to weather-related threats. Therefore, in the present study, we sought to examine the role of eco-anxiety and nature-relatedness as predictors of perceived threatening weather, with storm fear, uncertainty intolerance, and weather salience as mediators. Participants (N=670) completed a survey that included measures of these concepts and rated 48 severe weather images (e.g., hail, thunderstorm, hurricane) in terms of how threatening they were. We analyzed the association between questionnaires and picture ratings using mediation analysis. Our results indicated that neither eco-anxiety nor nature-relatedness had a significant direct effect on perceived threat ratings. However, eco-anxiety was indirectly positively related to perceived threat via all mediators. That is, higher anxiety is associated with higher perceived uncertainty, weather salience, and fear, and consequently higher perceived threat of severe weather conditions. Nature-relatedness was indirectly related to perceived threat via fear (negatively) and weather salience (positively) but not via uncertainty intolerance. That is, a higher sense of nature connectedness is associated with lower fear and higher perceived weather salience. Hence, its association with perceived threat is more complex. In conclusion, eco-anxiety and nature-relatedness influence perceived threat ratings through indirect pathways involving emotional and cognitive mediators. While they do not directly alter threat perceptions, their effects are significant through specific mediators. Understanding these mediating effects can help in developing strategies to address eco-anxiety and improve adaptive responses to climate change and related mental health issues.

Mesterséges kapcsolatok? Az ember-MI interakciók pszichológiai vizsgálata

Aszalós Blanka Nóra[1], Szondy Máté[1]

[1]Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet - és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A mesterséges intelligencia (MI) alapú eszközök fejlődését legszélesebb körben az MI-alapú chatbotok (csevegő-felületek) egyre általánosabbá váló használata jelzi. Ezek a – leginkább „kolléga” vagy „mentor” szerepben alkalmazott – ágenesek egyre pontosabban utánozzák az emberi kommunikációt, így a „velük” folytatott interakció egyre összetettebbé, sokszínűbbé válik.

Miközben az MI-alapú chatbot követi az utasításainkat, meghallgat minket és reflektál ránk, felmerül az a kérdés, hogy a humán-humán kapcsolatokra jellemző minőségek milyen mértékben jelennek meg a humán-MI kapcsolatokban. Vajon a kötődés, a bizalom, a szorongás hogyan jelennek meg a mesterséges ágensekkel való interakcióink során?

Kutatásunkban az emberek és chatbotok kapcsolódását vizsgáljuk a kötődés tükrében, miközben figyelembe vesszük a társas támogatottság, a technológiához való attitűd, valamint

az általános közérzet befolyását is. Vizsgálatunk központi kérdése, hogy milyen viszonyban áll egymással a vizsgálati személyek más emberekre vonatkozó kötődési stílusa, illetve az MI-re vonatkozó kötődési stílusa. Vajon hasonló, vagy inkább komplementer kötődést találunk ezen a két területen? Ezen innovatív kérdések úgy a hazai, mint a nemzetközi irodalomhoz jelentős hozzájárulást kínálnak, mert új megvilágításba helyezik az ember-robot interakciót és ennek megértése jelentős terápiás implikációkkal is bír.

Vizsgálatunkban azt feltételezzük, hogy azok a személyek, akik a közeli mások felé magasabb elkerülési és szorongási szinttel jellemezhetőek, azok az MI chatbot felé alacsonyabb elkerülési és szorongási szintet tanúsítanak. Emellett azt várjuk, hogy az alacsony társas támogatottság érzése összefügg a gyakoribb chatbot használattal, illetve a vele kapcsolatos, alacsonyabb elkerülési és szorongási szinttel. Szintén feltételezzük, hogy a magasabb depresszió és szorongás az MI chatbot gyakoribb használatával jár együtt.

Kutatásunkba olyan 18 év feletti személyeket vontunk be, akik már rendelkeznek tapasztalattal a mesterséges intelligencia alapú chatbot használat terén. Az adatfelvétel online történt, a felnőtt kötődés struktúráit mérő ECR-RS (Fraley, Heffernan, Vicary & Brumbaugh, 2011; Jantek & Vargha, 2016), a Multidimenzionális Észlelt Társas Támogatás Kérdőív (Zimet et al.., 1988; Papp-Zipernovszky, Kékesi Jámbor, 2017), a hagulatot, közérzetet mérő DASS-21 (Lovibond & Lovibond, 1995; Szabó, 2010), illetve a technológiai megoldásokkal kapcsolatos attitűdöket mérő TAP-H (Ratchford & Barnhart, 2012; Martos, Kapornaky, Csuka & Sallay, 2019) kérdőívek használatával.

Az ASMR-15 kérdőív magyar nyelvű változatának adaptációja

Sóvágó Lilla[1], Ferentzi Eszter[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Doktori Iskola

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

Az Autonóm Szenzoros Meridián Válasz (ASMR) videómegosztó platformok ismert jelensége. Az ASMR videókban megjelenő sajátos ingerek közé tartozik például a suttogás, a lágy beszéd, a kopogó hangok, a lassú mozgások. Beszámolók alapján ezen audiovizuális ingerek jellegzetes bizsergést, valamint pozitív érzelmi változást idézhetnek elő. A kellemes bizsergető érzés jellemzően a fejtetőn kezdődik, és a gerinc mentén végigfutva terjed különböző intenzitással, akár a végtagok felé is.

Az utóbbi időben egyre több tudományos kutatás foglalkozik az ASMR jelenségével, különös tekintettel annak pszichológiai és élettani hátterére. Mivel viszonylag új kutatási területről van szó, az összefüggések még nem teljesen tisztázottak. Az ASMR vizsgálatához angol nyelven már elérhetőek mérőeszközök, azonban legjobb tudomásunk szerint magyar nyelvű kérdőív eddig nem állt rendelkezésre. Kutatásunk célja ennek a hiánynak a betöltése volt, ezzel előmozdítva az ASMR hazai tudományos vizsgálatát.

Online kérdőívcsomagunkban a következő mérőeszközök voltak: ASMR-15, Tellegen Abszorpció Skála, Mentális Figyelem és Tudatosság Kérdőív, Testi Tudatosság Kérdőív, HEXACO-60 és testi figyelem kiváltotta bizsergésre vonatkozó kérdés (tetszőlegesen kiválasztott testtájra fókuszálva észlel-e az alany bizsergést). Eredményeinket N = 747 fős magyar mintán elemeztük (átlagéletkor: 28,5±12,4 év). Az ASMR-15 (Roberts, Beath & Boag,

2019, 2021) magyar változata négyfaktoros szerkezetet mutatott és magas belső konzisztenciával rendelkezett. A négy faktor erős összefüggéseket mutat.

Az ASMR pontszám az abszorpcióval korrelált a legerősebben, ez esetben mérsékelt pozitív kapcsolatot tártunk fel ($r = .31$, $p < .001$). Továbbá, az ASMR gyenge pozitív összefüggésben állt a vonásszintű emocionalitással és nyitottsággal, gyenge negatív kapcsolatot mutatott a vonásszintű őszinteséggel, lelkiismeretességgel és a diszpozicionális mindfulness-szel.

A lineáris regresszió analízis eredményei alapján az életkor, nem, őszinteség, emocionalitás, abszorpció és a (saját test felé forduló figyelem kiváltotta) bizsergés voltak szignifikáns prediktorai az ASMR-nak ($F(10,708) = 16.8$, $p < .001$); a teljes model 19%-at magyarázta az ASMR-15 összpontszám varianciájának. További elemzéseink szerint azok az egyének, akik bármely külső inger nélkül, csupán a testükre való fókuszálás hatására beszámoltak bizsergés érzéséről, magasabb pontszámot értek el az ASMR-15 skálán ($U = 48608$, $p < .001$).

Összességében, kutatásunk alátámasztja, hogy az ASMR-15 kérdőív magyar változata pszichometriailag megbízható mérőeszköz. Eredményeink alapján az ASMR jelenség szoros kapcsolatban áll az abszorpcióval és a figyelem kiváltotta bizsergéssel. Az utóbbival kapcsolatos eredmény újszerűnek tekinthető az ASMR kutatásában. Az ASMR által kiváltott bizsergés és a figyelem kiváltotta bizsergés hasonlóságainak és különbségeinek jobb megértéséhez további vizsgálatokra van szükség.

Global research trends in happiness orientations in positive psychology

Muhammed Bahtiyar[1], Csókási Krisztina[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

The concept of Happiness Orientation has become an established concept in the positive psychology literature in recent years. The aim of this study is to examine the global trends of articles published on 'happiness orientation' in the Web of Science (WoS) database. In this descriptive, retrospective study, we use bibliometric analysis to analyse studies published between 2005 and 2025. The data will be organized according to the research questions of the study, accompanied by the creation of visual representations and the calculation of percentage and frequency values. The mapping of countries and the world cloud containing the keywords of the articles will be done using the R Studio program and the bibliometrix package. These packages used in the R program are beneficial for bibliometric analysis in quantitative research (Aria & Cuccurullo, 2017). VOSviewer program (Version 1.6.16) will be used for the visualization of social network analysis. However, orientations to happiness is an increasingly popular concept and have been addressed and researched in many other disciplines as well. The studies on this increasingly popular concept will be categorized by bibliometric analysis method according to the countries and universities where the studies were published, the languages of the studies, the researchers, the number of citations, the prominent keywords, and the research trends will be revealed. The research results are expected to shed light on current trends for researchers, research institutes and policymakers.

Kinetikus munkahelyrajzok empirikus vizsgálata

Antos Zsolt Zoltán[1], Izsó Attila[1], Vass Zoltán[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Poszterünk egy újszerű területen végzett projektív rajzvizsgálati kutatás kezdeti eredményeit mutatja be (kinetikus munkahelyrajz). A módszer közvetlen előzménye a kinetikus családrajzokon (Burns & Kaufman, 1970) alapuló kinetikus iskolarajz (Prout & Phillips, 1974), mely Magyarországon is egyre népszerűbb és empirikusan jól alátámasztott vizsgálati eljárássá vált (Vass & Perger, 2011). A rajztesztet Vass (2011) megemlíti az interakcióelemzést lehetővé tevő, és a klasszikus rajztesztekhez képest több információ feltárására alkalmas kinetikus technikák között, melyek lényege, hogy az instrukcióban valamilyen cselekvés ábrázolását is kérjük, azonban tudomásunk szerint a rajztesztről és alkalmazásáról nem létezik tudományos igényű vizsgálat vagy közlemény. Egy publikálatlan szakdolgozatban kísérlet történt a kódolási rendszer létrehozására (Buzás, 2010), egy későbbi, szintén publikálatlan szakdolgozat pedig (Antos, 2020) – mely a jelenleg futó kutatás közvetlen előzménye – további empirikus megalapozását kívánta nyújtani. Ebben újítás, hogy a korábbi vizsgálat instrukciójával szemben, a kinetikus iskolarajz instrukciójának analógiájára a vezető megrajzolására vonatkozó kitételt is tartalmaz és nem csak „egész embereket" kér, ami a szerzők feltételezése szerint a projekció szabadabb áramlását teszi lehetővé és alkalmas arra, hogy előhívja a vezetővel, az autoritással, a szervezeten belüli hierarchiával kapcsolatos asszociációkat is. A teljes kutatássorozat elméleti és módszertani hátterét a modern rendszerszemléletű képelemzés, így a Vass Zoltán-féle hétlépéses képelemzési módszer (SSCA, Vass, 2021) és a Hárdi István-féle dinamikus rajzvizsgálat (DRV, Hárdi, 2016) képezi. A kutatás jelenlegi, első szakasza azt vizsgálja, hogy a munkahelyi stressznek, a munkahelyi elégedettségnek és más, hasonló konstruktumoknak – melyeket kérdőíves módszerrel is felmérünk – azonosíthatók-e jól körülírható képi kifejeződései, rajzi fenotípusai. Úgy véljük, a kinetikus munkahelyrajz rendkívül hasznos hozzájárulást jelenthet a munka- és szervezetpszichológusok, valamint más szakemberek eszköztára számára, amennyiben a rajzteszt közvetlen és élményszintű, mégis részben nonverbális információkat szolgáltathat többek között a dolgozó önészleléséről, a munkatársi kapcsolatok rejtett dinamikájáról, a munkahelyen uralkodó légkörről, a munkahelyi stressz vagy elégedettség mértékéről, ily módon bátran ajánlható akár a szervezeti diagnosztika egy új eszközeként, akár egy terápiás vagy tanácsadói folyamatban a munkahellyel kapcsolatos asszociációk feltárásának és mélyebb megértésének hatékony technikájaként.

Morbid érdeklődés, személyiség és affektív jellemzők: düh kifejezés, empátia, neuroticizmus, szenzoros élménykeresés és agresszivitás a morbid kíváncsiságban

Potó Dorottya Vivien[1], Teleki Szidalisz Ágnes[1], Kiss Botond László[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A morbid kíváncsiság leírható olyan érdeklődésként, mely a halál és ahhoz kapcsolódó jelenségek, hátborzongató és taszító tartalmak megismerésére irányul. Jelen tanulmány célja az volt, hogy felfedezze a kapcsolatot a morbid kíváncsiság és egyes személyiségdimenziók között, affektív tényezőkkel és kapcsolódó motivációs faktorokkal kiegészítve. Az irodalmat alapul véve a szenzoros élménykeresést, agresszivitást, neuroticizmust, vonásszorongást és düh kifejezést vizsgáltuk a morbid kíváncsiság fényében. Emellett megvizsgáltuk a morbid kíváncsiság lehetséges kapcsolatát az empátiával. Az adatgyűjtés online formában folyt, magyar populáción, és összesen 106 kitöltővel zárult (Átlagéletkor = 32,9; SD = 14,89). A résztvevők kitöltötték az újonnan Morbid Kíváncsiság Skálát, megválaszoltak pár kérdést morbid érdeklődési szokásaikról, majd kitöltötték a Zuckerman-Kuhlman-Aluja

Személyiségkérdőív rövidített, magyar verzióját, a Harag és Düh Kifejezési Mód Skálát, az Interperszonális Reaktivitásindexet és a Rövidített Vonásszorongás Kérdőívet. Az eredmények azt mutatták, hogy a morbid kíváncsiság pozitív irányú összefüggést mutatott a neuroticizmus, az agresszivitás és a szenzoros élménykeresés esetében is, melyek közül utóbbi mutatkozott a legjelentősebbnek. Emellett a vonásszorongás esetén gyenge, pozitív irányú korrelációt fedeztünk fel, illetve arra is fény derült, hogy a düh kifejezés mindkét módja pozitív irányú kapcsolatban áll a morbid kíváncsisággal, míg az általános dühkifejezés nem. Az empátia esetén egyedül a Fantázia alskála mutatott pozitív irányú kapcsolatot a morbid kíváncsisággal. A neuroticizmust és vonásszorongást érintő pozitív kapcsolat erősíti az irodalomban felvetett gondolatot, miszerint a morbid tartalmakban az egyénnek lehetősége nyílik a negatív érzelmeikkel való megküzdés gyakorlására. Ez kapcsolatba hozható a Ragadozó modell felvetésével is, miszerint az emberek morbid érdeklődésének funkciója, hogy felkészítse őket a valós fenyegetéssel járó stressz kezelésére. Emellett a feltételezés mellett szól az is, hogy az empátia esetén csak a fantáziaskála mutatott pozitív irányú kapcsolatot a morbid kíváncsisággal, hiszen ezt a fajta gyakorlást elősegíti, ha a személy könnyebben bele tud helyezkedni a morbid tartalmakban szereplők helyzetébe. Az agresszivitás és düh kifejezés esetén elképzelhető, hogy ezek velejárója a morbid érdeklődés. Emellett az is feltételezhető, hogy mivel a düh gyakori kifejezése alacsonyabb önkontrollal jár, hasonlóan az előzőleg említett gondolathoz, itt is szükség lehet az érzelmekkel való megküzdés gyakorlására. Végül az eredményeket tekintve elképzelhető az is, hogy a morbid kíváncsiság, figyelembe véve a morbid tartalmak arousalszint-emelő hatását, a szenzoros élménykeresés egy megnyilvánulása.

Képernyők nélkül: A digitális eszközökön végezhető tevékenységek tiltásának kapcsolata a gátlási képességekkel 4-8 éves gyermekeknél

Fülöp Ádám János[1], Regőczi-Balogh Eszter[1], Láng Diána Ágnes[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A digitális eszközhasználat jelentősége nemcsak a felnőttek, hanem a kisgyermekek életében is megnövekedett az elmúlt évtizedekben – így egyre jelentősebb figyelem övezi ezen eszközök használatának hatásait említett életkorban is. Korábbi kutatások szerint a gyermekkori digitális eszközhasználat jelentős kapcsolatban állhat a gyermekek kognitív képességeinek, végrehajtó funkcióinak fejlődésével – ezt a hatást pedig erősen befolyásolhatja az eszközhasználathoz fűződő szülői attitűd.

A különböző szülői mediációs stratégiák kapcsolatát a gyermekek egyes pszichológiai folyamataival már több korábbi kutatás is vizsgálta. Több vizsgálat is negatív kapcsolatot állapított meg a restriktív szülői mediáció és a kisgyermekek regulációs képességei között, mindazonáltal továbbra sem beszélhetünk széleskörű konszenzusról. Ezen korábbi eredmények tisztázása motiválta kutatásunkat, mely mélyebben vizsgálja ezen eszközök tiltásának esetleges hatásait a gyermekek egyes végrehajtó funkcióira.

Jelen kutatás négy és nyolc év közötti gyermekekre vonatkozóan igyekezett feltárni fent említett kérdéskört, arra fókuszálva, hogy kimutatható-e negatív kapcsolat a kisgyermekek digitális eszközökön végezhető tevékenységeinek nagyfokú tiltása és a kisgyermekek eszközhasználatban, illetve azon kívül megjelenő gátlási képességei között. A kísérletben részt vevő gyermekek átlagéletkora megközelítőleg ~ 7 év, 3 hónap volt. Az adatfelvétel vegyes, több részből álló módszertannal zajlott: egyrészt egy kisgyermekekkel, óvodai és iskolai környezetben történő adatfelvétellel, amely magában foglalta a gátlási képességek kísérletes vizsgálatát; ezzel párhuzamosan pedig szülői/ gondviselői kérdőívcsomagon keresztül

megvalósuló információgyűjtéssel, mely kiemelten a szülői mediációs stratégiákhoz kapcsolódó területeket vizsgálta.

A kutatás negatív korrelációt mutatott ki az elektronikus eszközökön végezhető tevékenységek nagyfokú tiltása és a vizsgálat eszközhasználatra fókuszáló, gátlási képességeket mérő feladatának teljesítése ($p = 0,034$; Spearman's rho: -0,340) és teljesített ideje ($p = 0,038$; Spearman's rho: -0,334), valamint az eszközhasználaton kívüli gátlási képességeket mérő feladat teljesített ideje között is ($p = 0,016$; Spearman's rho: -0,384). Az eredmények az eszközhasználat tiltásának negatív kapcsolatát mutatták a gyermekek digitális eszközhasználatát érintő ($p = 0.008$; $df = 1$; $\chi2 = 6,97$; $R2N = 0,235$); illetve azon kívüli gátlási képességeivel ($p = 0,003$; $df = 1$; $\chi2 = 8,59$; $R2N = 0.275$). Mindezekből joggal vonható le azon következtetés, hogy a digitális eszközhasználat nagyfokú tiltása negatív kapcsolatot mutathat a négy-nyolc éves gyermekek gátlási képességeivel.

Mindazonáltal az eredmények értékelésekor célszerű figyelembe venni a kutatás korlátait, mint például, hogy bár a gyermekeket tekintve a kísérleti mintában a nemek aránya csaknem kiegyenlített (fiúk és lányok aránya 55 és 45 százalék), a minta bizonyos elemeiben mégsem tekinthető teljes mértékben reprezentatívnak.

Nyugalmi helyzetben előforduló spontán gondolatok tartalma a szívritmus-variabilitás fényében

Matyi Dorina[1], Kocsel Natália[1], Kökönyei Gyöngyi[1,2,3]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Semmelweis Egyetem, NAP3.0-SE Neuropszichofarmakológiai Kutatócsoport, Nemzeti Agykutatási Program,

[3]Semmelweis Egyetem, Gyógyszerhatástani Intézet

Háttér és célkitűzés: A gondolataink spontán áramlása – különösen nyugalmi állapotban – ébrenlétünk jelentős részét kitölti. A spontán gondolatok tartalma gyakran a jövőbeli eseményekre, az énre vagy társas aspektusokra irányul. Ezek a gondolatok szabadon, meghatározott irány és cél nélkül váltakoznak. Bizonyos gondolatok, így a ruminatív jellegű vagy intruzív gondolatok, azonban eltérnek ettől a „kötetlen" dinamikától. Jelen kutatás célja a nyugalmi állapotban megjelenő spontán gondolatok tartalmi és dinamikai sajátosságainak feltárása, és a nyugalmi szívritmus-variabilitással való kapcsolatának vizsgálata. További célunk a nyugalmi állapotban jelentkező gondolatokat mérő Amsterdam Resting State Questionnaire (ARSQ) magyar változatának adaptálása és faktorstruktúrájának tesztelése.

Módszer: A kutatásban 289 egyetemi hallgató vett részt (88% nő, átlagéletkor: 22,49 év). A spontán gondolatokat az ARSQ segítségével vizsgáltuk, míg az állapotruminációt egy rövid kérdőívvel mértük. A résztvevők szívritmusát a FirstBeat TeamBelt mellkasöveivel rögzítettük, miközben a résztvevők hét percen át, nyugalmi helyzetben, csukott szemmel feküdtek.

Eredmények: Az ARSQ hat gondolati skálája a megerősítő faktoranalízis során az adatok jó illeszkedését jelezte az elméleti modellhez (CFI=0,936, TLI: 0,918, RMSEA= 0,046). A tervezés skála és az állapotrumináció a nyugalmi szívrimus-variabilitással negatív összefüggést mutatott. A lineáris regresszió elemzésben kontrollálva nemre, korra és a testtömeg indexre már csak az állapotrumináció bizonyult a nyugalmi szívritmus-variabilitás szignifikáns magyarázóváltozójának (béta:-0,126 , p=0,045).

Következtetések: Eredményeink megerősítik azokat a korábbi eredményeket, amelyek szerint az állapotrumináció és az alacsony nyugalmi szívritmus-variabilitás között gyenge kapcsolat

van. További kutatások szükségesek a spontán és ruminatív gondolatok tartalmi sokszínűségének, dinamikai jellemzőinek és ezek fiziológiai korrelátumainak feltárására.

A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH K143764 számú pályázata) támogatta. A kutatás továbbá a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24 kódszámú Egyetemi Kiválósági Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült (EKÖP-24-4-II-EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM-637; EKÖP-24-1-I-EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM-603).

A sportolói identitás határán: Fogalmi metaforák használata a kényszerű és önkéntes sportolói visszavonulásban

Cziráky Fanni

Budapesti Corvinus Egyetem, Vezetéstudományi Intézet

A sportolói visszavonulás friss kutatásai a narratív pszichológia irányába fordultak, integrálva például Hermans dialogikus szelf elméletét (Hlasova, Pauha & Ronkainen, 2024). Erre az irányra csatlakozva a fogalmi metaforák használata új lehetőséget kínál a kutatási irány bővítésére. A fogalmi metafora egy kognitív mechanizmus, amely során egy ismerős forrástartomány fogalmait használjuk (pl. visszavonulás), hogy megértsünk egy elvont céltartományt (pl. utazás) (Lakoff & Johnson, 1980). A metaforák feltérképezése betekintést nyújthat az értelemadás folyamatába, amely különösen hasznos a bizonytalan helyzetek feldolgozásában és azok értelmezésében a sportoló és az őt segítő személy számára egyaránt (Landau, 2017).

Jelen kutatás azt vizsgálja, hogy a profi sportból visszavonult vagy visszavonuló sportolók milyen fogalmi metaforákat használnak a visszavonulásuk leírására. García és Mateo (2024) rámutatnak, hogy a sport sajátos nyelvi közege technolektust hoz létre, amely erősíti többek között a csapatösszetartást és a hovatartozás érzését. Mivel a sportolók ebben ezt a technolektust használva élik mindennapjaikat várhatóan hatással van az általuk használt metaforákra is.

A tanulmány 30 visszavonult profi sportolóval készített mélyinterjúk során vizsgálja a metaforahasználatot, három fő kérdésre keresve választ: (1) Eltérő metaforikus keretek jelennek meg önkéntes és kényszerű visszavonulás esetén? (2) Különbözik-e az észlelt ágencia a visszavonulás jellegétől függően? (3) A sportolók metaforái eltérnek-e az általános visszavonulási metaforáktól a sport kulturális közegének hatására?

A kényszerű visszavonulás (pl. sérülés miatt) identitásválságot idézhet elő, amit Douglas és Carless (2009) "narratív összeomlásként" írnak le, amikor a teljesítményorientált narratíva megszűnése identitáskrízist okoz. Így az irodalomban találtak alapján várható, hogy a kényszerűségből visszavonuló sportolók veszteséghez és elszakadáshoz kapcsolódó metaforákat használnak, mint a „Sodródás az árral”. Az önkéntes visszavonulók nagyobb valószínűséggel alkalmaznak magasabb ágenciát tükröző metaforákat, mint az átmenet, szabadság vagy utazás. A sport technolektusa miatt ezek a metaforák eltérhetnek az általános visszavonulási irodalom által tárgyaltaktól, több teljesítmény-orientált elemet tartalmazva (García & Mateo, 2024). A kutatás célja feltárni, hogyan segítik a konceptuális metaforák a bizonytalanság feldolgozását, miközben tükrözik a sport által formált kulturális identitásokat.

Egy retrospektív kutatás a gyermekkori emlékek és az érzelemfelismerés kapcsolatáról

Szeszák Nóra[1], Bali Cintia[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az érzelemfelismerési képesség fejlődését nagymértékben meghatározzák a kora gyerekkori tapasztalatok, mivel a gyermek gondozója érzelmi visszatükrözésének segítségével tanulja meg az érzelmeket az arckifejezésekhez és belső érzeteihez tarsítani. Feltételezzük, hogy az elsődleges gondozó nevelési stílusa olyan mértékben meghatározza az érzelemfelismerés fejlődését, hogy a kialakult különbségek még a fiatal felnőttek korosztályánál is beazonosíthatóak. Hipotézisünk, hogy azok a személyek, akik nagyobb mértékű szeretetről-törődésről vagy korlátozásról számolnak be, jobban teljesítenek az érzelemfelismerés terén azokhoz képest, akik inkább túlvédéssel vagy elutasítással jellemzik gondozójukat.

A kutatásban 31, a fiatal felnőttek korosztályába (20–34 év) sorolható személy vett részt: 15 férfi és 16 nő, átlagéletkoruk 23,9 év. Az érzelemfelismerési képességet egy saját készítésű teszttel mértük, amelyet az Ekman 60 Faces teszt alapján a FACES database képeinek használatával készítettünk. A teszt 72 képből állt és a boldogság, félelem, undor, harag, valamint a szomorúság arckifejezése mellett, a semleges arcok beazonosításának pontosságát mérte. A teszt után, a részvevők gyermekkori emlékeik alapján adtak jellemzést az általuk kijelölt elsődleges gondozójuk nevelési stílusáról, amelyhez a Szülői bánásmód (H-PBI) kérdőívet használtuk.

A statisztikai elemzések alapján volt különbség az érzelmek felismerése között: a résztvevők a boldogságot ismerték fel a legjobban, a szomorúságot a legnehezebben. Emellett a hipotézisünkkel ellentétes eredményeket kaptunk: azok a személyek, akik a gyermekkori emlékeik alapján nagyobb mértékű szeretet-törődés és korlátozás tapasztalatáról számoltak be, pontatlanabbul ismerték fel az érzelmeket, függetlenül az érzelem típusától. Az ellentétes eredmények fakadhatnak abból, hogy azok a személyek, akik kiszámíthatóbb gondozó mellett nőttek fel, kevésbé szorultak rá arra, hogy az érzelemkifejezéseknek kiemelt figyelmet tulajdonítsanak, és ezáltal az önvédelemhez nem volt szükségük az érzelemfelismerési képesség magas mértékű fejlesztésére.

Összességében megállapítható, hogy a résztvevők érzelemfelismerésének pontossága összefügg a nevelőik viselkedéséről adott retrospektív jellemzésükkel. Ezek eredmények felhasználhatóak lehetnek affektív-kognitív képességfejlesztő módszerek kialakítására.

Öngyilkossági kockázatszűrő-eszköz klinikai gyakorlatba való beépítésének előnyei: egy új szuicid rizikót szűrő teszt értékelésére irányuló 5 hónapos folyamatos vizsgálat első eredményei Magyarországon

Kacimi El Hassani Selma[1], Szokolay Dávid[1], Palócz Eszter[1], Miklósi Aranka[1], Fejes Zsófia[1], Priyanka Elek Lívia[2], Biró Brigitte[2]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógia és Pszichológiai Kar

[2]Semmelweis Egyetem, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Elméleti háttér és célok: Az öngyilkosság világszerte jelentős közegészségügyi probléma: globálisan a 4. vezető halálok, ami világszerte évente több mint 700.000, Magyarországon 2023-ban pedig 1593 ember halálát okozta. Ezek az adatok hangsúlyozzák a hatékony szuicid

prevenciós stratégiák kidolgozásának szükségességét. Az öngyilkossági kockázat szűrése kulcsfontosságú a korai felismerés és beavatkozás szempontjából, ennek ellenére Magyarországon nem áll rendelkezésre validált, általánosan elfogadott és alkalmazott kockázatszűrő eszköz. Jelen kutatás célja, hogy betekintést nyújtson egy 5 tételes öngyilkossági kockázatszűrő teszt, az ASQ (Ask Suicide Questionnaire) magyarországi validálási folyamatába, és bemutassa az eszköz klinikai útvonalba való beépítésének előnyeit.

Módszerek: Validálási kutatásunk jelenleg is folyamatban van. Jelen tanulmányban a 2024 júliusa és novembere között, kutatásunk egyik központjában, a Péterfy Sándor Utcai Kórház-Rendelőintézet Krízisintervenciós és Pszichiátriai Osztályán gyűjtött adatokat mutatjuk be. A vizsgálatba minden olyan osztályon kezelt páciens bekerült, aki nem felelt meg a kizárási kritériumoknak (kognitív károsodásban való érintettség, pszichotikus állapot), illetve beleegyezett a kutatásban való részvételbe (N=113, Mkor=43, 39% férfi, 61% nő). A betegekkel először felvételre került az ASQ, ezt követően egy az osztályon dolgozó pszichológus, klinikai szakpszichológus, vagy pszichiáter a BSSA-t (Brief Suicide and Safety Assessment) használva értékelte a páciens öngyilkossági kockázatát. Ezen tesztek mellett pedig számos betegjellemzőt, diagnózisra vonatkozó és anamnesztikus adatokat is rögzítettünk.

Eredmények: A résztvevők 10,62%-a akut pozitív, 63,72%-a nem-akut pozitív, 25,66%-a pedig negatív öngyilkossági kockázatúnak minősült az ASQ-eredményük alapján. Ez azt jelenti, hogy az 5 tételes ASQ használata valós klinikai környezetben lehetővé tenné, hogy a betegek akár negyedénél megállapítható legyen, hogy esetükben nincs szükség további lépésekre szuicid kockázat felmérésével és kezelésével kapcsolatban. Az akut pozitív betegek nagy százalékának (75%) volt korábbi fekvőbeteg pszichiátriai ellátása, és 41,66%-uk a családi anamnézisben öngyilkossági kísérletről számolt be. Az akut pozitív csoportban gyakoribbak voltak a hangulatzavar és a szerabúzus diagnózisok. Kiemelendő, hogy a negatív öngyilkossági kockázatú betegek 20,69%-a a családi anamnézisben befejezett öngyilkosságról számolt be.

Következtetések: Tanulmányunk rávilágít arra, hogy az ASQ klinikai útvonalba való beépítése jelentős mennyiségű időt és erőforrásokat takaríthat meg. Hosszú távú tervünk ASQ és BSSA képzés kidolgozása annak érdekében, hogy megkönnyítsük a klinikai gyakorlatba való integrálását, valamint hogy szélesebb körben alkalmazott öngyilkossági szűrőeszközzé válhasson Magyarországon.

Az együttműködés mintázatai: Viselkedési stratégiák csoportközi társas dilemmákban

Fehér Adrián[1], Putz Ádám[1], Bereczkei Tamás[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

Az emberi együttműködés megértése alapvető fontosságú, és számos kutatás tárgyát képezte már egyszerű helyzetekben, mint például a Fogolydilemma. Mindazonáltal keveset tudunk arról, hogyan viselkednek az emberek természetes módon összetettebb helyzetekben, különösen akkor, ha az egyéni csoporton belüli szerep mellett a csoportközi dinamikák is szerepet kapnak. Vizsgálatunkban az Árvízi Védekezés nevű társas dilemma játékot alkalmaztuk, amelyben a résztvevők két szomszédos falu lakóit alakítva próbálták megfékezni a közelgő árvizet azáltal, hogy a rendelkezésükre álló erőforrásokat három helyszín között osztották el. A helyszínek az önző, a csoportfavorizáló és a kölcsönösen együttműködő stratégiákat szimbolizálták. Jutalmuk attól függött, hogy melyik helyszínen sikerült feltartóztatni a folyót. A kilenc fordulón át tartó kísérletben minden alkalommal csak egy valódi résztvevő játszott, míg a többi játékos előre programozott stratégiákat követett. Célunk az volt,

hogy feltárjuk, milyen stratégiákat alkalmaznak a résztvevők természetes módon, és mely személyiségjegyek befolyásolják döntéseiket.

Online vizsgálatunkban 259 résztvevő adatait elemeztük látens profilanalízissel, amely hét különböző játékostípust azonosított. A különböző stratégiákat alkalmazó játékosok között a legmarkánsabb különbség az Machiavellizmus pontszámban jelentkezett. A magasabb Machiavellizmus pontszámot elérő résztvevők rugalmasabb stratégiákat alkalmaztak: gyakrabban módosították erőforrás-allokációjukat a fordulók között, és önzőbb viselkedést mutattak. Ezzel szemben az alacsonyabb Machiavellizmus pontszámú résztvevők stabilabb stratégiákat tartottak fenn, és nagyobb hajlandóságot mutattak a csoporton kívüliekkel való együttműködésre. A jövőbeli kutatások célja olyan módszerek kidolgozása, amelyek elősegítik az együttműködőbb stratégiák kialakulását csoportközi helyzetekben, ezáltal hozzájárulva a társadalmi csoportok közötti kooperáció erősítéséhez a mindennapi életben.

Az összeesküvés-elméletekben való hit pszichológiája

Gyurkó Veronika[1], Zsigmond Etel[1], Fazekas Ágnes[2], Kervarits Gabriella[1], Fehér Éva[1], Rózsa Sándor[1]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2] Fazekas Kft.

A konspirációs mentalitás és az összeesküvés-elméletekben való hit pszichológiai hátterének kutatása a Károli Gáspár Református Egyetemen 2021-ben vette kezdetét. Aktualitását a Covid-19-világjárvány során tapasztalt, védőoltásokkal kapcsolatos konspirációs elméletek hatására bekövetkező oltásellenesség adta. A kutatáshoz felhasznált adatbázis (N = 1278) egy komplex tesztbattéria segítségével készült. Számos olyan kérdőívet tartalmaz, amelyek olyan pszichológiai tényezőket mérnek, melyek a szakirodalom szerint jelentős szerepet játszanak a konspirációs gondolkodás kialakulásában és fenntartásában. Ilyen tényezők például a bizalom és a megismerési szükséglettel összefüggő gondolkodási stílusok, amelyek meghatározó szerepet játszanak az egyének információfeldolgozási módjaiban és döntéshozatali stratégiáiban.

Az elemzésekhez olyan kérdőíveket is felhasználtunk, amelyeknek egyelőre nincs magyar adaptációja, így többek között a Konspirációs Mentalitás Kérdőívet (CMQ), a Multidimenzionális Gondolkodási Stílus Kérdőívet (CTSQ), a Kognitív Reflektivitás Tesztet (CRT), a Bullshit Receptivitás Skálát (BSR) és az Episztemikus Bizalom, Bizalmatlanság és Hiszékenység Skálát (ETMCQ). Kutatócsoportunk jelenleg a fent felsorolt mérőeszközök validálásán dolgozik. A kvantitatív adatgyűjtés mellett közel 40 interjú is készült, melyek tapasztalatai segítettek mélyebb betekintést nyerni azokba az összefüggésekbe, folyamatokba és életeseményekbe, amelyek hozzájárulnak az összeesküvés-elméletekben való hit kialakulásához.

Eredményeink szerint az intuitív gondolkodás az összeesküvés-elméletekben való hit valószínűségét növeli, míg az analitikus gondolkodás és a bizalom védőfaktorként lépnek fel. Kutatásunkban különbséget teszünk az összeesküvés-elméletekben való hit és a konspirációs gondolkodás között. Míg az utóbbi egyfajta világképet takar, amely szerint a világ eseményeit titkos, a háttérben tevékenykedő szövetségek irányítják, addig az előbbi azt jelenti, hogy mennyire hajlamos valaki konkrét valóban megtörtént vagy kitalált események mögött összeesküvést feltételezni. Kutatómunkánk eredménye egy strukturális modell (SEM), mely szerint a konspirációs mentalitás közvetlenül meghatározza azt, hogy mennyire hajlamos valaki

szándékos összeesküvést felfedezni az események hátterében, míg a konspirációs mentalitást további személyiségjellemzők és szociodemográfiai tényezők befolyásolják.

A kutatásunk hosszú távú célja, hogy az összeesküvés-elméletekben való hit mechanizmusainak feltárásával közelebb jussunk ahhoz, hogy milyen tényezők vagy azok kombinációi hajlamosítanak a konspirációs magyarázatok elfogadására, hogyan lehet ezek ellen védekezni, illetve, hogy melyek azok a védőfaktorok, amelyek erősítése kritikusabb információszűrést és a megbízható információforrások eredményesebb megválasztását eredményezik.

A stigma árnyékában: A stigmatizáció, az önegyüttérzés és a depressziós tünetek vizsgálata pszichoonkológiai betegek körében

Ostrowski Emese[1], Bánfi Katarina[1], Kun Bernadette[1], Urbán Róbert[1], Vizin Gabriella[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

A mai modern világban mindannyian számos változás, kihívás és nehézség előtt állunk. Hatványozottan igaz lehet ez olyan kiszolgáltatott helyzetben, mint amelyet egy rákos megbetegedés diagnózisa jelent. A technológiai és orvosi fejlődésnek köszönhetően a kezelések egyre hatékonyabbak, így a prognózisok sok esetben javuló tendenciát mutatnak. Mindazonáltal a betegséget továbbra is erős stigma övezi, mely a média, a közösségi média és a társadalmi elvárások által különösen nagy nyomást gyakorolhat az érintettekre. Ezekkel a terhekkel szembenézni többek között depressziós tünetekhez, az önegyüttérzés készségének csökkenéséhez, az életminőség és a mentális egészség romlásához vezethet. Fontos célkitűzés tehát, hogy megértsük ezeket a folyamatokat, ezáltal pedig olyan segítséget tudjunk nyújtani az érintetteknek, mely a stigmatizáció negatív hatásait hatékonyan képes csökkenteni.

Kutatásunk célja megvizsgálni, milyen pszichés mechanizmusokon keresztül hat a stigmatizáció a pszichoonkológiai betegek mentális állapotára, különösképpen a depressziós tünetek megjelenésére és az önegyüttérzésre való képességre.

Kutatásunkban egy online kérdőív segítségével olyan személyeket kérdeztünk, akik mindannyian valamilyen rákos betegség diagnózisával élnek együtt (N = 102; nők aránya = 95%; átlagéletkor = 53 év).

A depressziós tünetek méréséhez a Patient Health Questionnaire, a stigmatizáció feltárásához a Stigma Scale for Chronic Illnesses, az önegyüttérzés vizsgálatához a Self-Compassion Scale, a Negatív Automatikus Gondolatok mérésére pedig az Automatic Thoughts Questionnaire magyar nyelvű változatát alkalmaztuk. Az elemzések során hierarchikus regressziós modellt alkalmazva, különböző demográfiai változók kontrollálásával (kor, nem és családi állapot) szignifikáns, közepes erősségű és pozitív irányú kapcsolatot fedeztünk fel a megélt stigma és a depressziós tünetek megjelenése között ($\beta = 0{,}36$, $p < 0{,}001$). További mediációs modelleket alkalmazva úgy találtuk, míg az önegyüttérzés részleges ($\beta = -0{,}39$, $p < 0{,}001$), addig a negatív automatikus gondolatok teljes ($\beta = 0{,}78$, $p < 0{,}001$) mediáló szerepet töltenek be a stigma és a depressziós tünetek kapcsolatában.

Eredményeink szerint a pszichoonkológiai betegek mentális egészségére, ezen belül a depressziós tünetekre, szignifikáns hatással van a rákos megbetegedéseket máig övező stigma, mely a modern társadalom számos technológiai újítása ellenére továbbra is nehezíti az érintettek életét. Elemzéseink szerint az önegyüttérzés elősegítésével, illetve az automatikus negatív gondolatok csökkentésével feltehetően csökkenthetők lehetnek a depressziós tünetek. Fontosnak tartjuk további kutatásokkal vizsgálni a kérdéskört, hogy olyan megfelelő, hatékony

biopszichoszociális megközelítésű kezeléshez juthassanak a páciensek, mely segíti őket megküzdeni a betegséghez kapcsolódó nehézségekkel.

A képernyőhasználat, az alvás és a koffeinfogyasztás összefüggései a középiskolások figyelmi képességeivel

Takács Krisztina Zita[1], Farkas Hanna Kata[1], Bali Cintia[1]

[1]Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

A diákok iskolai teljesítménye mind a szülők, a tanárok és önmaguk számára is fontos. Annak érdekében, hogy meg tudjuk érteni a jelenlegi iskolás korosztály tanulási képességeit, illetve teljesítményét számításba kell vennünk azt, hogy a digitális technológia rohamos fejlődésnek indult az utóbbi évtizedekben. A gyerekek elektronikai eszközökkel együtt nőnek fel, a kamaszkorúak kifejezetten sokat használják okostelefonjaikat. Leggyakrabban a közösségi média különféle applikációinak tartalmait fogyasztják (pl.: TikTok, Instagram). A közösségi médián keresztül egyre gyakoribb a rövid, de annál gyorsabb és több ingert tartalmazó videók megosztása. Kutatásunkban azt vizsgáljuk ez hogyan befolyásolja a diákok teljesítményét?

Első hipotézisünket az ezzel kapcsolatos elméleti háttérre alapozva fogalmaztuk meg, mely szerint a közösségi média szolgáltatók túlzott használata összefügg a figyelemmel és negatívan befolyásolja a tanulási teljesítményt. A második hipotézisünkben az alvás és a felidézés kapcsolatát vizsgáltuk, így az alvás egészségre, illetve kognitív folyamatokra adott hatásáról is írtunk. Az alvásmegvonás negatív hatása a figyelemre és a munkamemóriára jól dokumentált. Az alvásmegvonás rugalmatlan gondolkodást, perszeverációs hibákat és az új információk alkalmazásának nehézségeit okozhatja. Harmadik hipotézisünk alapját képezi a koffein, mint pszichostimuláns pozitív, illetve negatív hatásai a figyelem összefüggéseiben. A koffein a világ egyik leggyakrabban használt pszichoaktív szere, ami megtalálható természetes forrásokban (pl.: kávé), szintetikus készítményekben (pl.: energiaitalok), illetve fájdalomcsillapító készítményekben is. A koffeinfogyasztás rövidtávú előnyöket nyújt a fiziológiai, pszicho-motoros és kognitív teljesítményre, illetve a hangulatjavításban is szerepet játszik.

A kísérletben 15 perc hosszúságú videók megtekintésére kértük a diákokat, valamint kérdőív formájában a fáradtságukkal, a viselkedésükkel, a koffein fogyasztásukkal, a képernyőhasználatukkal és a figyelmi képességeikkel kapcsolatban fogalmaztunk meg kérdéseket, majd a videó tartalmáról kérdeztük őket.

A hipotézisenk elemzése szerint szignifikáns kapcsolat van a közösségi média túlzott használata és az alacsonyabb teljesítmény között, hiszen rövid, gyors tempójú videók megtekintése miatt nem tudnak koncentrálni a hosszabb videókra, mert azok nem nyújtanak azonnali kielégülést a számukra. Azonban a koffeinfogyasztás és az alvás, mint befolyásoló tényezők nem erősítették meg az előzetes feltételezésünket. A hipotézisek sikertelenségét okozhatták az egyéni különbségek (szükséges alvásmennyiség, koffeintolerancia), illetve számos más olyan tényező (alvásminőség, koffeinfogyasztás ideje), melyekről nincsenek információink.

Kötődés és Spontán Perspektíva-felvétel

Oláh Katalin[1], Bencsik Rita[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az elmúlt évtizedek kutatásai arra utalnak, hogy a kötődési stílus összefüggésben áll a mentalizáció folyamatával, mind gyerekkorban, mind felnőttkorban, a szakirodalmi eredmények azonban némileg ellentmondásosak, és általában a tudatelmélet egy-egy aspektusának vizsgálatára korlátozódnak. Jelen kutatásban azt vizsgáltuk, hogy a spontán tudatelméleti működést mennyiben befolyásolja, hogy az egyén mennyire hajlamos az elkerülésre közeli kapcsolataiban. Mikulincer és Shaver (2003) úgy véli, hogy a kötődés két dimenziója, az elkerülés és a szorongás, különböző érzelemregulációs stratégiákhoz vezetnek, melyek eltérőképpen befolyásolhatják a szociális ingerekkel kapcsolatos információfeldolgozást. Míg a szorongókra ún. hipervigilancia jellemző, az elkerülők deaktiváló stratégiát követnek, melynek során a szociális partnerrel kapcsolatos információ feldolgozása korlátozottá válik. Azt feltételeztük ennek alapján, hogy az elkerülés és a tudatelmélet közötti negatív irányú kapcsolat leginkább ún. implicit mentalizációs helyzetekben érhető tetten, ahol a másikra való (sokszor tudattalan) ráhangolódás mérhető. Kutatásunkban 103 fiatal felnőtt vett részt, akik először egy spontán 2-es szintű perspektíva-felvételt mérő reakció-idő feladatot végeztek el párban, majd az RSQ önbevallásos kötődési kérdőívet töltötték ki. A reakcióidő feladat során két résztvevő egymással szemben foglal helyet, közöttük pedig egy monitor fekszik az asztalon. A monitoron számok jelennek meg, miközben számnevek hallhatók, és a résztvevők feladata gombnyomással jelezni, hogy a látott és a hallott szám megegyezik-e. A vizsgálat során a résztvevők hol egyedül, hol a párjukkal párhuzamosan végzik a feladatot, de sosem kapnak instrukciót arra, hogy a másik perspektíváját figyelembe vegyék. Független változó továbbá, hogy az adott szám szimmetrikus (0; 8) vagy aszimmetrikus (6;9). Korábbi kutatások (pl. Elekes, Varga & Király, 2016) megmutatták, hogy a résztvevők a közös helyzetben lassabban válaszolnak az aszimmetrikus számokra, mint a szimmetrikus számokra, mely arra utal, hogy a másik perspektívájáról explicit instrukció nélkül is létrejön reprezentáció, amely interferál a válaszadással. Jelen kutatásban azt találtuk, hogy bár ez a mintázat megtalálható az alacsony, illetve átlagos elkerülési szinttel jellemezhető résztvevőknél, a magas régióba eső személyek nem mutatják ugyanezt a mintázatot. Tudtunkkal ez az első kutatási eredmény, mely arra utal, hogy az implicit mentalizációs folyamatok csökkent módon működnek az elkerülésre hajlamosabb személyeknél.

A Táncház módszer hatása a fejlődő agyra és gyermekek olvasási készségeire

Mikó Józmin Fruzsina[1], Honbolygó Ferenc[2]

[1]Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Pszichológiai Intézet

[2]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Az olvasási és szövegértési készségek a 21. században elengedhetetlenek a sikeres iskolai és munkahelyi teljesítményhez (Murnane et al., 2012). Ugyanakkor ezeknek a készségeknek az elsajátítása nem mindenki számára egyformán könnyű, és egyes gyermekek számára jelentős kihívást jelenthet. Kutatások szerint a ritmikai tréning kedvezően befolyásolja a gyermekek kognitív teljesítményét, különösen az olvasási készségeket. Ez a transzferhatás kiterjedhet zenei és táncos tréningekre is. Az olvasási készségek fejlesztésére szolgáló hatékony módszerek feltárása kiemelten fontos, mivel az olvasási nehézségekkel küzdő gyermekeknél fokozott a figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar (ADHD) és a szorongásos zavarok kockázata (Carol et al., 2005).

Jelen vizsgálatunkban a Táncház módszert (Sándor & Ónodi, 2023) alkalmaztuk, amely ritmikai feladatokat, zenei alkotást, néptáncot és élőzenével való találkozást ötvöz. A

kutatásban 60 harmadik osztályos magyar diák vett részt, akiket különböző kognitív, fonológiai és numerikus képességek terén mértünk. Az alkalmazott feladatok között szerepelt az olvasás, helyesírás, fonématörlés, gyors automatizált megnevezés, fonológiai tudatosság, számolási feladatok, verbális fluencia, ritmusészlelés, numerikus Stroop-feladat, valamint intelligenciamérés. Az alapszint felmérését követően a kísérleti csoport négy hónapon keresztül heti két alkalommal vett részt 45 perces Táncház módszeren alapuló foglalkozásokon. A tréning befejezése után mindkét csoportot ismételten teszteltük minden feladaton, az intelligenciamérés kivételével.

Az adatok elemzése jelenleg folyamatban van. Bár a korábbi kutatások arra utalnak, hogy a tánc, a zene és a ritmikus képzés javíthatja az olvasási és kognitív képességeket, előzetes eredményeink eddig még nem mutattak egyértelmű különbségeket a kísérleti és a kontrollcsoport között.

Az olvasási és aritmetikai fluenciát befolyásoló deklaratív és procedurális folyamatok

Tafferner István[1], Laskay-Horváth Claudia[1], Kemény Ferenc[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet, Szombathely

Az akadémiai kompetenciák már korán együttjárást mutatnak és hasonló kognitív háttérrel rendelkeznek. A procedurális-deklaratív modell (Ullman, 2001) a nyelvi működés memóriarendszeri hátterét fogalmazza meg, és azt feltételezi, hogy a nyelvhez köthető zavarok a procedurális emlékezet nem megfelelő működésének a következményei (Lum et al., 2013). Míg a procedurális emlékezet beszélt és írott nyelvvel való kapcsolatát vizsgálták, az aritmetikai teljesítményre való általánosíthatósága felderítetlen (Evans & Ullman, 2016). A kutatás célja a procedurális és deklaratív emlékezeti rendszerek olvasási/helyesírási és aritmetikai képességekkel való összefüggésének vizsgálata tipikus fejlődésű gyermekek esetén. Feltételeztük, hogy az olvasási sebességgel mind a procedurális, mind a deklaratív emlékezeti rendszer összefügg. Feltételeztük, hogy a deklaratív emlékezeti rendszer meghatározza a helyesírást és az aritmetikát. Emellett feltételeztük, hogy az aritmetikát meghatározó számösszehasonlítási képességet meghatározza a procedurális rendszer.

Kutatásunkban 115 (61 fiú, 54 lány; Méletkor = 9,33 SDéletkor = 0,72) harmadik osztályos gyermek vett részt. A gyermekek procedurális memóriáját a két feladat mérte. A szekvencia tanulási feladatban, vizuális ingereket lát a gyermek melyekre motoros választ kell adnia. Az ingerek és az elvárt válaszok fixálva vannak, nem váltakoznak. Mivel ismétlődő ingersorozatok vannak a feladatban, a teljesítmény emelkedésével a procedurális tanulás tudjuk vele vizsgálni. Az időjós feladatban vizuális ingerek alapján kell megjósolnia a gyermeknek, hogy esni fog az eső vagy sütni fog a nap. Rögzített statisztikai összefüggés van a cue-k és az időjárás kimenete között, így a bejóslás sikerességének mértékével, a tanulás mértékét lehet itt vizsgálni. A deklaratív memóriát egy 15 elemű szólista tanulási feladattal mértük, három azonnali- és egy késleltetett felidézési próbát tartalmazott a feladat. Az olvasási sebességet a VOLT (Vasi Olvasási Teszt) szó- és álszóolvasási tesztje mérte, illetve a HOSZSZ (Helyesírás- és Olvasásszűrés Szombathelyről) mondatolvasási tesztje. Az előbb említett HOSZSZ hallás utáni helyesírási tesztet is tartalmazott. Az aritmetikai teljesítményt kivonási és szorzási fluencia feladattal mértük. A mennyiségi reprezentációk kezelését kis- és nagy távú számpárokat tartalmazó összehasonlítási feladattal mértük. A fonológiai tudatossági feladat során a gyermekeknek álszavakat ismételnek el, majd megadott fonémát kellett törölniük az

álszavakból. A lexikai hozzáférést egy gyors megnevezési feladattal mértük, ahol a gyermekeknek betűket kellett megneveznie a lehető leggyorsabban.

Előzetes eredményeink szerint a procedurális tanulás nem függött össze egyik akadémiai képességgel sem, viszont a deklaratív memória a szó- és mondatolvasási, illetve helyesírási teljesítménnyel szignifikáns, gyenge korrelációt mutatott. Ezek az eredmények inkább a deklaratív emlékezet szerepét emelik ki az akadémiai képességekben.

A kontrasztív utalások megértése felnőtteknél

Mayer Zsolt[1], Forgács Bálint[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Háttér: A pragmatika és a következtetések tanulmányozása elengedhetetlen az emberi kommunikáció alaposabb megértéséhez, viszont a jelenlegi eredmények ellentmondásosak. A kontrasztív következtetések egy feltételezett összehasonlításon alapulnak. Például, ha azt halljuk, hogy „Ma a kék autómmal utaztam”, akkor arra következtetünk, hogy több autója is van a személynek, különben nem említette volna az autó színét. Ez a képesség impliciten már igen, de explicit módon még nem jelenik meg 7 éves gyermekeknél. Nem világos azonban, hogy emögött egy képesség hiánya/korlátozottsága vagy egyéb külső tényezők (pl. az emlékezeti és végrehajtó funkciók) lassabb fejlődése áll.

Célkitűzés: A kutatás célja a kontrasztív következtetések és a pragmatika mechanizmusok fejlődésének pontosabb megértése. Ehhez egy korábbi kísérleti paradigmát dolgozunk át úgy, hogy könnyebb dolga legyen résztvevőinknek. Egyúttal az emlékezeti képesség és a végrehajtó funkciók a feladat sikeres megoldására gyakorolt hatását is vizsgáljuk. Az új paradigmát először felnőttekkel validáltuk, mielőtt gyermekekkel alkalmaznánk.

Módszer: 26 felnőtt vett részt egy kártyajátékban, ahol utalások alapján 3 kártya közül (amiken különböző színű és méretű képek voltak) kellett kiválasztaniuk egyet. Míg a Véletlenszerű Választás feltételben (VV) nem kaptak segítséget az utalások feloldásához, mert nem volt összehasonlításra utaló jel az utalásban („Vedd el a nyuszit!”), addig az Eredeti Kontrasztív (EK) feltételben („Vedd el a barna nyuszit!”) és Módosított Kontrasztív (MK) feltételben („Vedd el a kicsi, barna nyuszit!”) volt. Ezután a résztvevők egy számítógépen elvégezték a Számterjedelem (SzTT) és a Fordított Corsi-kocka (FCT) tesztet. Az eredmények értelmezése egy ismételt méréses varianciaanalízissel történt, ahol páros összehasonlításokat végeztünk, és a tesztek eredményeit kovariánsként tettük be.

Eredmények: Szignifikáns különbséget találtunk a résztvevők helyes találati arányának átlagaiban a kísérleti feltételek között. A VV feltételhez képest (46%) résztvevőink szignifikánsan jobban teljesítettek mind az EK (64%, r = -0,59), mind a MK feltételben (69%, r = -0,58). A MK feltétel, bár numerikusan magasabb teljesítményt hozott, nem tért el szignifikánsan az EK feltételben mutatott teljesítménytől (r = -0,29). Bár sem az SzTT, sem az FCT tesztnek hatása nem volt, beléptetésük után a feltételek közti főhatás eltűnt.

Következtetések: Az eredmények szerint sikerült megismételnünk a korábbi vizsgálatokat, és az általunk bevezetett új feltételben valamivel jobban is teljesítettek résztvevőink (bár nem szignifikánsan). Tehát jó irányba indultunk el, és további fejlesztéssel nagyobb teljesítményjavulást remélünk gyermekeknél. A korábban publikáltnál (81%) résztvevőink alacsonyabb találati arányt produkáltak (64% és 69%), aminek alaposabb megértéséhez további vizsgálatokra van szükség. Az eredményeink alapján a kísérleti paradigmánk alkalmas a 7-10 éves gyermekek képességeinek a vizsgálatára.

A felsőoktatás tehetséggondozásának 10 éve (2013-2023)

Bodnár Gabriella[1], Mező Ferenc[2]

[1]Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Ergonómia és Pszichológia Tanszék

[2]Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar, Pszichológia Intézet

A „Tehetséggondozás a felsőoktatásban" című tanulmánykötet megírását az hívta életre, hogy a Magyar Tehetséggondozó Társaság és azon belül a Felsőoktatási Szekció 1989. évi megalakulása óta, a felsőoktatás részéről még nem született olyan összefoglaló munka, melyben a különböző felsőoktatási intézmények programjai bemutatásra kerültek. Jelen kiadványban (Felsőoktatási Szekció felhívására reagáló intézmények szerzőinek írásain keresztül) a felsőoktatásban résztvevő fiataloknak, oktatóknak szóló tehetséggondozó tevékenységek kerülnek bemutatásra, annak érdekében, hogy áttekintő képet kapjunk a hazai, illetve a határon túli magyar helyzetképről. Noha nem szerepel minden magyar vonatkozású egyetem, civil szervezet, cég vagy állami intézmény a kötetben, a tanulmányokat áttekintve mégis reprezentatív képet kaphatunk az elmúlt tíz évben jellemző hazai és határon túli kezdeményezésekről. A tanulmányokból kitűnik, hogy a felsőoktatában megvalósuló tehetséggondozás terén milyen általános (több intézmény által is említett), illetve unikális, egy-egy adott intézményre vonatkozó megoldásokkal találkozhatunk. Mindezek közreadásával tapasztalatokat, példát szeretnénk adni a felsőoktatás tehetséggondozás iránt érdeklődők számára.

A kötetben 43 szerző munkáját olvashatjuk. A tanulmánykötet három részből áll. Az első részben empirikus kutatások, adatelemzések kerültek fókuszba, a második részben az intézményfüggetlen vagy azokon átívelő, a harmadik részben pedig az intézményspecifikus tehetséggondozás felsőoktatási gyakorlatáról esik szó. A kötet hiánypótló a felsőoktatás tehetséggondozásának bemutatásában.

Tudatos légzés, fókuszált elme: A rekeszizom légzés tréning pozitív hatásai

Illyés Györfi Barbara[1], Honbolygó Ferenc[1]

[1]Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Előadásomban a rekeszizom légzés (diaphragmatic breathing, DB) tréning hatásával foglalkoztam a mentális egészség és a kognitív fókusz szempontjából. A meditáció bizonyos formái, többek között a légzési tréning is, a szakirodalom szerint pozitív kapcsolatot mutat a mindfulness komponeneseivel, mint a tudatos jelenlét, figyelem fenntartásának képessége, elkalandozásról való leválasztás (Ma et al., 2017), valamint a stressz, szorongásos tünetek és depresszió csökkenésével (Creswell & Lindsay, 2014), illetve hozzájárulhat az általános jólléti állapothoz is (Sharma, 2015). Jelen kutatásban egy sajátos, erre a célra kidolgozott, otthon végezhető, 10 nap időtartamú rekeszizom légzés tréning hatásait vizsgáltam egészséges felnőtt populációban,. A résztvevők (N=26) figyelmi teljesítményét, szorongás- és stressz szintjét, valamint általános jóllétét a tréning előtt és után kérdőívekkel (pl. DASS-21, FFMQ, WHO-5), valamint a figyelmi pislogási feladattal (Attentional Blink Task) mértük. Eredményeink szerint az általános jóllét növekedett az intervenció hatására a kísérleti csoportban, a szorongás pedig csökkenést mutatott. Továbbá tendencia hatás mutatkozott a depresszió szint csökkenésében,

illetve a csoportok közötti mindfulness szint változásában is, kedvezően a kísérleti csoport irányába. A figyelmi pislogás feladat eredményeiben szignifikánsan több elemet detektáltak a résztvevők, a csoportok közötti különbség nem kimutatható. Kutatásom fontos hozadéka, hogy magyar mintán még nem vizsgált konstruktumokat hoz összefüggésbe, feltárja a rövid távú, önálló meditációs tréning hatásait egészséges populációban. A kutatás hozzájárul a rövid távú, költséghatékony mentális egészségfejlesztő technikák tudományos megértéséhez, különös tekintettel a rekeszizom légzés hatékonyságára, mely módszer egy potenciális terápiás lehetőséget biztosít szocio-ökonómiai státusztól függetlenül, mellékhatásoktól mentesen.

Könyvbemutatók

Kis élet-gombócnak képzelem - Várandós anyák és apák kötődése magzatukhoz

Andrek Andrea - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

Beszélgetőpartner: **Varga Katalin** - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet

„Szeretném pontosabban érteni, mit üzen a magzatom…" „Úgy érzem, amíg nem tarthatom a karjaimban, nem tudom elhinni, hogy ő tényleg van, és mostantól itt lesz velünk!" „Amikor feszült vagyok és megérzem a mozgását, tudom, hogy nekem jelez: nyugodjak meg, minden rendben lesz."

Ilyen és ehhez hasonló vallomások hangzanak el abban a terápiás térben, ahol várandós anyák és apák azzal a kéréssel érkeznek, hogy szeretnének segítséget kérni magzatukkal való kapcsolatuk felvételében, elmélyítésében, a kapcsolatot akadályozó tényezők elhárításában.

A szerző perinatális pszichológus, hipno- és szomato-pszichoterapeuta közel harminc év szakmai tapasztalatát osztja meg az anya-magzat, apa-magzat kötődés területén. Hiánypótló alkotás, hiszen bemutatja mindkét szülő magzatával való kapcsolódásának fejlődését, az ezt segítő vagy hátráltató körülményeket, a jelentősebb elakadásokat, és ezek oldásának lehetőségeit a szakirodalom és a terápiás tapasztalat tükrében.

A várandósság ideje alatt lehetséges és érdemes megnyílni és kibontakoztatni a kapcsolatot a magzattal, hiszen ez az időszak a szülők számára az intuitív ráhangolódás, a szavak nélküli kommunikáció és zsigeri megérzések gyakorlóterepe. Az itt szerzett tapasztalatok hasznosíthatók az újszülött jelzéseinek megértésében és szükségleteinek kielégítésében. A szülői kompetencia élménye ajándék a változásokkal teli időszakban, az átélt közös élmények segítik az eligazodást a kisbaba működésének „elég jó" megértésében. A prenatális kötődés és kapcsolatfelvétel jelentősége abban áll, hogy a magzathoz való kapcsolódás valójában az újszülötthöz való kapcsolódás előszobája. A könyv célja pedig, hogy a szülésre való felkészülésről a hangsúlyt a szülőségre való felkészülésre helyezze.

A könyv egyaránt szólítja meg az önismereti fejlődésre, tudatos készülődésre vágyó gyermeket tervező/váró nőket és férfiakat, ugyanakkor hasznos olvasmány a szülés-születés témakörében dolgozó szakemberek számára is.

A könyv 2025. februárban jelent meg a Medicina kiadó gondozásában.

A könyvbemutatón Prof. Varga Katalin beszélget a prenatális kötődés elméleti és gyakorlati jelentőségéről a szerzővel.

Az amerikai pszichológiai társaság útmutatója a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel folytatott pszichológiai munkához

F. Lassú Zsuzsa - Eötvös Loránd Tudományegyetem, Tanító- és Óvóképző Kar

Beszélgetőpartner: **Beda Balázs** - Háttér Társaság, Mentális Egészség Program vezetője

A szexuális kisebbségi személyekkel folytatott segítői munka egyike azoknak a területeknek, ahol a pszichológusnak speciális elméleti, gyakorlati és önismereti tudásra van szüksége. Ez a tudásanyag egyáltalán nem, vagy csak érintőlegesen szerepel az alap-, mester- és szakképzés tananyagában. Az Útmutató a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel folytatott pszichológiai munkához célja, hogy támogassa a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel dolgozó pszichológusok segítő tevékenységét. Azért volt szükség az útmutató átdolgozására, mert időközben jelentős előrelépések történtek a pszichológia tudománya és a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel végzett affirmatív pszichológiai gyakorlatok terén. Mióta az útmutató előző kiadása megjelent 2012-ben, majd Magyarországon 2016-ban, számos alapos pszichológiai kutatás született a szexuális kisebbségekről, illetve a törvények és szakpolitikai gyakorlatok is változtak az Egyesült Államokban és más országokban is. Több régóta kutatott témában történtek előrelépések, és olyan új kutatási területek is megjelentek, amelyek fontosak lehetnek a szexuális kisebbségekhez tartozó kliensekkel dolgozó pszichológusok számára.

Az útmutató fő elméleti alappillérei a szexuális kisebbségi stressz elmélete (Meyer, 1995, 2003, 2015), a metszetszemlélet (Crenshaw, 1989) és az affirmatív pszichológiai megközelítés (ennek áttekintését ld. Moradi & Budge, 2018).

Ez a dokumentum olyan iránymutatásokat nyújt, amelyek segítik a szexuális kisebbségbe tartozó kliensekkel végzett pszichológiai munkát. Javaslatokat tesz azoknak a pszichológusok és pszichológushallgatóknak, akik szeretnék növelni tudatosságukat, bővíteni tudásukat és készségeiket a szexuális kisebbségbe tartozó kliensekkel végzett munkában. Ez az útmutató tehát mindenkinek hasznára válik, akinek a pszichológiai segítő munkához bármilyen módon köze van, legyen kliens, diák, szupervízióban részt vevő szakember, kutatás résztvevője, illetve egyéb egészségügyi vagy mentálhigiénés dolgozó.

A dokumentum tizenhat irányelvet tartalmaz a szexuális kisebbséghez tartozó személyekkel és csoportokkal való munkához. Minden irányelvhez tartozik egy Indoklás, amely az irányelv szükségességét megtámogató szakirodalmat összegzi, valamint egy Alkalmazás szakasz, amely leírja, hogyan használható az adott irányelv a gyakorlatban. Az irányelveket öt témakörbe tartoznak: (a) alapvető információk és tudatosság; (b) a stigma, diszkrimináció és szexuális kisebbségi stressz hatásai; (c) kapcsolatok és család; (d) oktatás és munkahely; illetve (e) szakmai oktatás, képzés és kutatás.

A könyvbemutatón az irányelvek fontosságáról és a magyarországi használat korlátairól beszélgetünk.

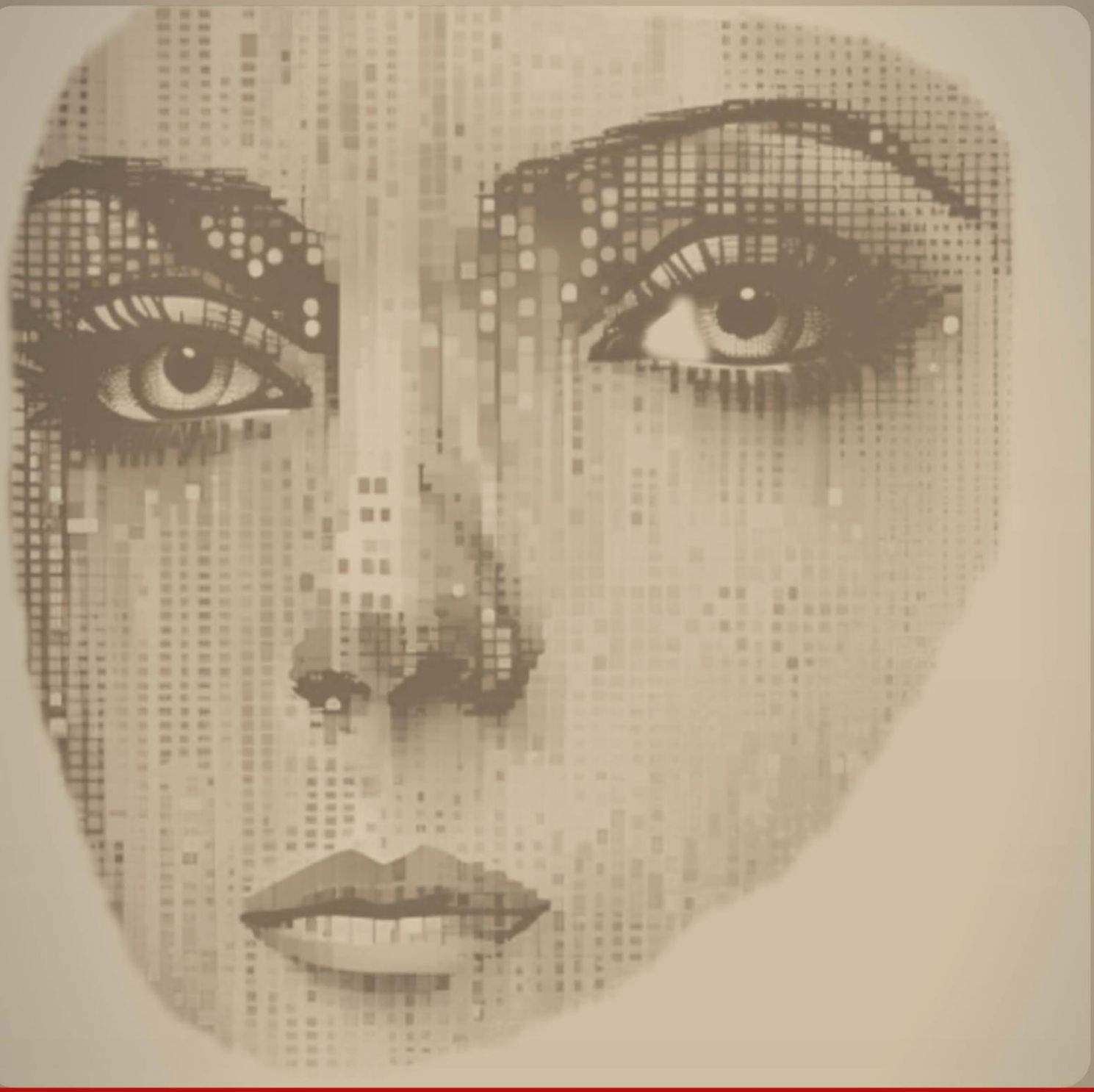

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR